STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 10254

www.libtool.com.cn

DOS NAYE ERETS-YISROEL

Abraham Revusky

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG
www.libtool.com.cn

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

www.libtool.com.cn

דאָס נייע
ארץ־ישראל

www.libtool.com.cn

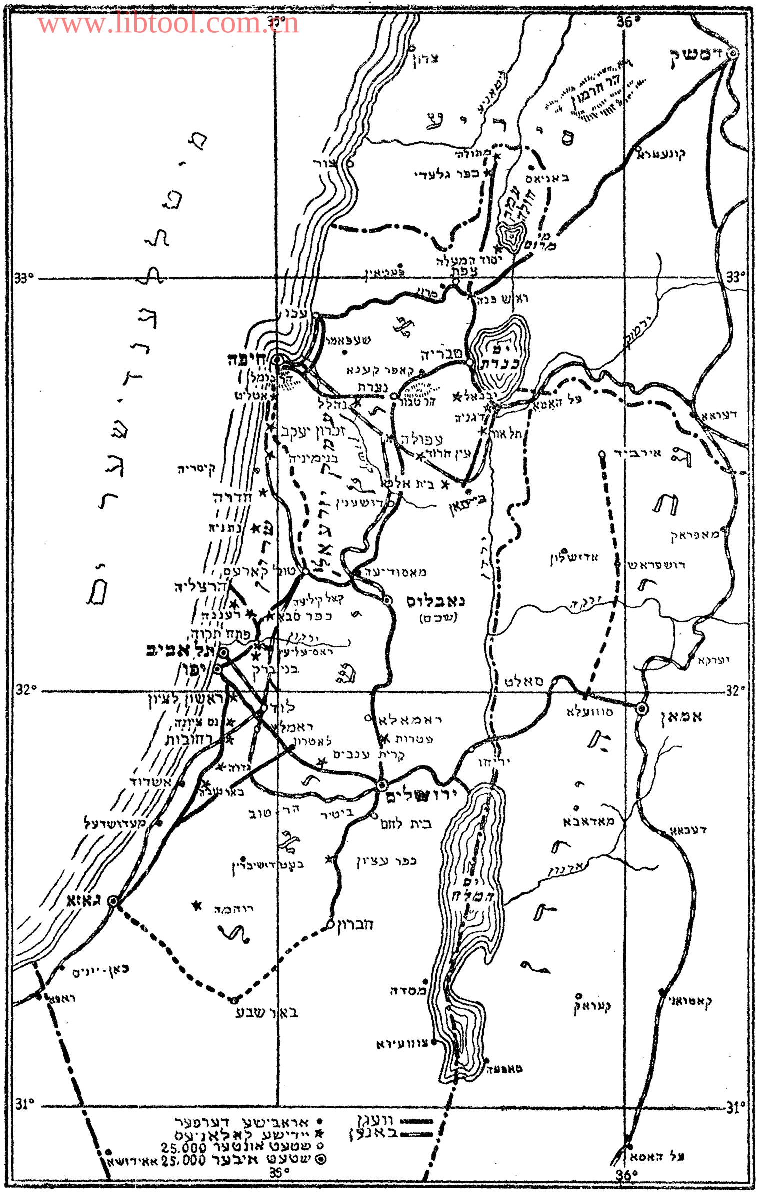

מאַפּע פון ארץ־ישראל אין דער לעצטער צייט

מאַסשטאַב: 1 צאָל — 32 מייל (ענגלישע)

www.libtool.com.cn

א. רעוווצקי

דאָס נייע ארץ-ישראל

„ליטעראַרישע בלעטער“

וואַרשע 1936

www.libtool.com.cn

הילע געצייכנט פון מענדל רייף

Printed in Poland

„Dos Naje Erec Jsroel“

Wydawnictwo „Literarisze Bleter“

זעצעריי „רימון", ווארשע, נאוואליפקי 7

Drukarnia „Grafia“ Nowolipki 7

www.libtool.com.cn

אינהאלט:

I. די טרייבנדע כוחות 11

עקאָנאָמישע אורזאַכן, 12; אַנטיסעמיטיזם און אויסוואַנ־
דערונג, 13; אידעאָלאָגישע איינפלוסן, 15.

II. ארץ־ישראל פאַרן קריג 19

די ערשטע קאָלאָניעס, 20; באַראָן ראָטשילד און זיין
קאָלאָניזאַציע, 21; פון באַראָן צו „ייקא", 23; די האַל־
טונג פון טערקיי, 24; דער פּאָליטישער ציוניזם, 25;
די פּאָגראָמען פון 1905 אין א"י, 27; אָנהויב פון קאָאָ־
פּעראַטיווער קאָלאָניזאַציע, 29; די גרינדונג פון תל־
אביב; קולטורעלע טעטיקייט, 30; א"י ערב דעם קריג,
32; די פעלקער־שלאַכט און א"י, 33.

III. ארץ־ישראל נאָך דעם קריג 35

די ווירקונגען פון דער דעקלאַראַציע, 36; הערבערט
סעמיועל, 37; סעמיועלס אַראַבישע פּאָליטיק,
39; די באַנייונג פון אויפבוי־אַרבעט, 40; העבּ־
רעישער אוניווערזיטעט, 41; „בום" און קריזיס, 42;
די יידישע אַגענטור, 44; די אַגיטאַציע אַרום כותל־
מערבי, 46; דער אויסברוך פון 1929, 47; די שאָו
קאָמיסיע און סימפּסאָן־באַריכט, 48; נייע אַנטוויקלונג,
51; די איינוואַנדערונג פון דייטשלאַנד, 54.

IV. יידן אין דער לאַנדווירטשאַפט 56

פאַרבעסערונגען און רעזולטאַטן, 57; שטח און קלימאַט,
59. מעגלעכקייטן פון באַוואַסערונג, 61. די פלאַנצונג
פון וועלדער, 62; דער פאַרנעם פון יידישער לאַנד־
ווירטשאַפט, 63; ייד. קאָלאָניזאַציע-געזעלשאַפטן, 64;

די ציטרוס-פלאַנצונגען, 65; אַנדערע פרוכט-קולטורן, 67; תבואה, מילכיקס און עופות, 69; גרינס-ווירטשאַפט, 71; טעכנישע קולטורן, 72; טאַבאַק און בינען-צוכט, 73; פישעריי און פיש-צוכט, 74; אַגריקולטורעלער אימ-פאָרט, 75.

V. די אינדוסטריאַליזאַציע פון א״י 76

יידישע אינדוסטריע אין ציפערן, 77; יידישע אינדוסטריע אין א״י, 78; אינדוסטריעלער עקספּאָרט, 80; עלעקטרי-פיקאַציע, 82; די ים-המלח-קאָנצעסיע, 84; די אינ-דוסטריע פון חיפה, 87; די אינדוסטריע פון תל-אביב, 90; לאַנדווירטשאַפטלעכע אינדוסטריעס, 93; די אינ-דוסטריע אויסזיכטן אין ירושלים, 94, קונסט-אינדו-סטריעס, 95.

VI. האַנדל, טראַנספּאָרט און פינאַנסן 97

דער אויסלענדישער האַנדל, 98; פון וואָס באַשטייט דער אימפּאָרט 101; דער פּאַסיווער האַנדל-בילאַנס, 102; ארץ-ישראלדיקער האַנדל און דער מאַנדאַט, 103; דער אומגלייכער האַנדלס-צושטאַנד, 105; רעפאָרם פון מאַנ-דאַט 107; האָפנונג אויף בעסערונג, 109; אינדוסטריע און אויסלאַנד-האַנדל, 111; די מערק פון ארץ-ישראל, 112; שיפס-פאַרקער און האַפנס, 114; דער האַפן פון חיפה, 117; באַנען און שאָסייען, 119; געלט און קרע-דיט, 119; די קרעדיט-פראַגע, 120; די „גרויסע פיר״, 122; אָרטיקע בענק, 123; קאָאָפּעראַטיווער קרעדיט, 125;

VII. יידן אַלס שטאָט-בויער 128

איבערבייטערונג און איבערפּעקולאַציע, 130; שטאָט און דאָרף אינם אויפבוי פון א״י, 133; תל-אביב אַלס טוריסטן-צענטער, 134; די פּאָרט-פראַגע אין תל-אביב, 135; שפּראַכן אין תל-אביב, 136; דאָס נייע ירושלים, 138; דער וווּקס פון חיפה, 139; די שטאָט פון גליל 141.
www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

VIII. די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג אין א״י 143
לאַנדווירטשאַפטלעכע פאַרקויף-קאָאָפּעראַטיוון, 143; דער
ערפאָלג פון „תנובה״, 144; קאָאָפּעראַטיווע קראַמען,
146; פּראָדוציר-קאָאָפּעראַטיוון, 147; אַ דורכפאַל אין
יין לערע, 150; קאָנטראַקט-קאָאָפּעראַטיוון, 152; באַוואַ-
סערונג-קאָאָפּעראַטיוון, 152; קאָאָפּעראַטיווע לעבנס-פאַר-
זיכערונג, 153; שפּאַר-און ליי-קאַסעס, 154; קאָאָפּע-
ראַציע צווישן אַראַבער, 156.

IX. די קאָלעקטיווע ווירטשאַפטן 158
די קבוצה אַלס קאָמונע, 159; דאָס פּראָבלעם פון קינ-
דער-דערציונג, 160; די פרוי אין דער קבוצה, 161;
דאָס פּראָבלעם פון פאַרוואַלטונג, 162; דער מענטשן
מאַטעריאַל, 164; די אַנטשטייונג פון קבוצות: אָפּענ-
היימערס עקספּערימענט, 165; שוועריקייטן און ער-
פאָלג, 166; קליינע און גרויסע קבוצות, 168; קבוצה
און קיבוץ, 169; די פּראָבלעמען פונם קיבוץ, 172;
הילף פאַר קרובים, 173; זייטיקע געלטן, 174; צענטראַ-
לע קבוצים, 175; ארגון אין מושב-עובדים, 176; די
קבוצות און דער מיטל-קלאַס, 178.

X. דערציונג און קולטור 182
די טיילונג פון די יידישע שולן, 183; שול-בודזשעטן,
184; די אויפלעבונג פון העברעיש, 186; יידיש אין
גלות און העברעיש אין א״י, 188; שול-פּראָגראַמען,
192; לאַנד-ווירטשאַפטלעכע דערציונג, 193; פאַך-ביל-
דונג, 195; דער העברעישער אוניווערסיטעט, 196; קרי-
טיק פון דעם אוניווערסיטעט, 197; טעאַטער אין א״י,
199; מוזיק און מאַלעריי, 201; פּרעסע און ביכער-
וועזן, 202; ראַדיאָ אין א״י 205.

XI. מעדיצינישע טעטיקייט אין א״י 206
די אַרבעט פון „הדסה״, 207; די קופּת-חולים, 208;
געבורט און שטערבלעכקייט אין א״י, 212; א״י און
אַרומיקע לענדער, 214; אימיגראַציע און מעדיצינישע

הילף, 216; א״י אלס א קור־פלאץ, 217; ים־המלח אלס באד־פלאץ, 219.

XII. יידישע אויטאָנאָמיע און פּאַרטייען 221
די כנסת־ישראל, 222; די טעטיקייט פון ועד־הלאומי, 223; אָרטיקע אויטאָנאָמיע, 224; דער משפט־השלום, 224; רעליגיעזע אויטאָנאָמיע 225; פּאָליטישע צעטיילונג, 227; די ארבעטער־פּארטיי 227; אַלגעמיינע ציוניסטן, 229; די רעוויזיאָניסטן 230; ציוניזם און רעליגיע, 233; אַגודת־ישראל, 234; די לינקע אָפּאָזיציע: די פּועלי־ציון 236; השומר־הצעיר, 238; די קאָמוניסטן 238; פּאַר־טייען און נאַציאָנאַלע איינִיקייט, 239.

XIII. די ציוניסטישע באַוועגונג 241
דער באַזעלער פּראָגראַם, 241; דער איינפלוס פון ציוניזם 243; די סטרוקטור פון ציוניזם, 244 ציוניס־טישע פאָנדן: נאַציאָנאַל־פאָנד, 246; דער קרן־היסוד, 248; יידישער קאָלאָניאַל־באַנק 252; די אנגלאָ־פּאַלעסטיין באַנק, 253; די אָרגאַניזאַציע פון עליה, 254; די מאָ־ראַלישע זייט פון „הכשרה", 255; טעטיקייט אין א״י, 258; קריטיק און פאַרטיידיקונג, 260.

XIV. די יידישע אַרבעטער־באַוועגונג אין א״י 264
די „רעליגיע פון אַרבעט", 266; די אָרגאַניזאַציע פון אַראַבישע אַרב.: ברית פּועלי א״י, 268; די אַראַבישע פּאָ־ליטיק פון דער הסתדרות, 271; די פּראָפעסיאָנעלע צוזאַ־מענשטעלונג פון די מיטגלידער פון הסתדרות, 272; אַרבעטס־לוין און שטרייקן, 274; אַרבעטס־ביוראָען 276; פּרויען אין דער הסתדרות, 277; די אַרבעטנדיקע יוגנט, 279; די קאָלאָניזאַציע־טעטיקייט פון דער הסתדרות 282.

XV. יידן און ענגלאַנד 285
וואַד על אריש און אוגאַנדע, 286; וועלט־קריג און ציוניזם, 288; ציוניסטישע פּאָליטיק נאָך דער דעקלאַראַציע, 291;

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

„די יידישע קאָמיסיע״ 292; דער א״י־דיקער מאַנדאַט, 294; נאָך דעם וואַפּנשטילשטאַנד, 295; סער הערבערט סעמיועל, 296; די בלוטיקע געשעענישן פון 1921, 297; דאָס „ווייסע פּאַפּיר״, 298; סעמיועלס נאָכפאָלגער, 299; די פּאָליטיק פון קאָלאָניאַל־אָפּיס, 300; יידישע פעלערן און ענגלישער אָפּרוף, 301; די אויספאָרשונג־קאָמיסיע, 302; „ווייסע פּאַפּיר״ און סימפּסאָנס באַריכט, 303, די ווירקונג פון דער דעקלאַראַציע, 304; אימיגראַציע און ווילשטאַנד, 305; די אימיגראַציע־פּאָליטיק, 306; באָדן פּאָליטיק 309; צו־פּיל „יושר״, 312; עפנטלעכע אַר־בעטן, 314; די רעגירונג אַלס אַרבעט־געבערין, 316; רעגירונג־בודזשעט און אימיגראַציע, 318.

XVI. יידן און אַראַבער 320

די אַראַבער און דער וועלט־קריג, 322; אויסלענדישע איינפלוסן, 323; מאָסקווע און א״י, 324; אינערלעכע מאָטיוון פון דער אַראַבישער באַוועגונג, 326; די קאַמפּס־מיטלען פון דער אַראַבישער־באַוועגונג, 326; אַראַבישער איינפלוס אין א״י־דיקער פּאָליטיק, 328; אַראַבישע טענות קעגן יידן, 329; יידישע ווירקונג אויף אַראַבער, 331; אַראַבישע איינוואַנדערונג קיין א״י, 333, יידישע אימיגראַציע און אַרבעטסלאָזיקייט, 335; די לאַנדלאָזע אַראַבער, 336; די פּאָליטישע פראַגע, 338; דער פּלאַן וועגן קאַנטאָנען, 341; די שוועריקייטן פון פאַרשטענדיקונג, 343.

XVII. ארץ־ישראל און עבר־הירדן 345

שטח און באַפעלקערונג, 346; יידישע קאָלאָניזאַציע אין עבר־הירדן, 348; האַנדל און רעגירונגס־בודזשעט, 349; הילף פון א״י פאַר עבר־הירדן, 350; אַבדאלאהס אַמ־ביציע, 352,

XVIII. די אַרומיקע לענדער 355

עגיפּטן דאָס לאַנד פון בייוול, 357; דער האַנדל פון א״י מיט עגיפּטן, 358; דער טאַריף־בונד מיט סיריע, 360; די פאַרבינדונג מיט סיריע, 362; די פּראָבלעמען פון סיריע, 363; די באַציונגען מיט איראַק, 365; די פּרוקטבאַרקייט און אויסזיכטן פון איראַק, 366.

XIX. סך־הכל און פּראָגנאָז 373

די הויפּט־פּראָבלעמען, 374; די יידיש־אַראַבישע באַציונגען, 375; אימיגראַציע און באָדן־פּאָליטיק, 377; די פראַגע וועגן מאַנדאַט, 378.
www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

פ א ר ר ע ד ע

דרעגן ארץ ישראל איז א סך געשריבן געווארן. אבער דאס מערסטע, וואס איז דערשינען ביז אהער וועגן דעם אלט־נייעם לאנד, בפרט אין יידיש, אנטהאלט אין זיך מער פאלעמיק און פראפאגאנדע איידער ווירקלעכע אויפקלערונג און וויסן.

דאס איז א שאד. ארץ־ישראל איז שוין לאנג ארויס פון זיינע קינדער־שיכעלעך. עס איז שוין מער נישט קיין ענין פאר טעאריע און אידעאלאגיע סתם. זי האט געקריגן אן אומגעהויערע פראקטישע באדייטונג פארן גאנצן יידישן לעבן איבער דער וועלט. זי איז פאר אייניקע הארט־געטראפענע יידישע ישובים געווארן כמעט דער איינציקער שטראל פון האפענונג, די איינציקע רעטונג פון דראענדער פארניכטונג.

ביי אזעלכע אומשטענדן האט זיך פון לאנג געפילט דער באדארף אין אן אומפארטיייש בוך, וועלכעס, זייענדיק צוגעגלעך לויט שפראך און אינהאלט פאר א גרויסן קרייז לייענער, זאל אין דערזעלבער צייט אנטהאלטן א פולע, איך וואלט געזאגט, ענציקלאפעדישע באשרייבונג פון אלע זייטן פונם נייעם לעבן, וואס וועבט זיך אינם אלטן היסטארישן לאנד. מען דארף האבן א בוך, וואס זאל, האבנדיק א פולע פארשטענדניש פאר דער היסטארישער וויכטיקייט פונם אויפבוי־פראצעס, וואס קומט איצט פאר אין ארץ־ישראל, זאל איז דער זעלבער צייט באהאנדלען דאס נייע ארץ־ישראל מיט דער גרעסטער געוויסנהאפטיקייט און גרעסט־מעגלעכער אביעקטיווי־טעט, נישט שרעקנדיק זיך אויך פאר נעגאטיווע ערשיינונגען, וואס שטויסן מען א־זיך אינם גאנג פון זיין שאפונג.

אריגינעל דערשינען אין ענגליש, שטעלט מיט זיך פאר די יידישע אויסגאבע פון אונזער ווערק נישט סתם אן איבערזעצונג, נאר א פולשטענדיק איבערגעארבעט, און כמעט אויפסניי געשריבן בוך. נישט נאר האבן מיר אריינגעפירט די נייעסטע דערשיינונגען און ציפערן, וואס זענען צוגעקומען פארן קנאפן יאר זייט דער דערשיינונג פונם ענגלישן בוך, נאר מיר האבן אריינגעפלאכטן אין אונזער יידישער אויסגאבע א מאסע פאקטן,

וואס האבן פארן יידישן לעזער א באזונדערס אקטועלן אינטערעס. מיט דער גאנצער באשיידנהייט, וואס פאדערט זיך פון אן אויטאר, פיל איך מיך בארעכטיקט צו זאגן, אז "דאס נייע ארץ-ישראל" אויף יידיש איבערשטייגט נאך די „דזשוס אין פאלעסטיין". וואס איז אין אלגעמיין אנערקענט געווארן אין אמעריקע און ענגלאנד, אלס דאס „סטאנדארט-בוך" וועגן ארץ-ישראלדיקער אינפארמאציע.

www.libtool.com.cn

אינם מאמענט ווען די דאזיקע בויגנס ווערן געשיקט אין דרוקלעבט ארץ-ישראל אונטער דעם צייכן פון גרויסע געשיכטלעכע געשעענישן, וואס ווירקלען זיך פאנאנדער אין נאענטן אפריקע. דער ברוטאלער אנגריף פונם איטאליענישן פאשיזם אויף דער שוצלאזער אביסיניע רופט ארויס די סכנה פון א גרעסערן קריג אין מיטל-מער און אפשר אויך פון א נייער וועלט-מלחמה. מען קאן נישט לייקענען די באדייטונג, וועלכע די דאזיקע געשעענישן קאנען האבן פארן יידישן ארץ-ישראל. כאטש מיר גלייבן נישט אז ארץ-ישראל זאל פונקט ה"י מיט 20 יאר צוריק ווידער ווערן א קריגס-טעאטער אין פולן זין פונם ווארט, מוז מען אבער צוגעבן, אז די איצטיקע לאגע איז פארבונדן פאר אים מיט גרויסע עקאנאמישע און פאליטישע געפארן. פונדעסטוועגן איז שווער זיך פארשטעלן, אז דאס יידישע אויפבוי ווערק אין ארץ-ישראל, אין וועלכן עס זענען אריינגעלייגט אזוי פיל ריזיקע אנשטרענגונגען און אזוי פיל שאפנדע האפנונגען, זאל דויערנד ליידן פון די ערוווארטעטע געשעענישן. גיכער וועלן זיי, פונקט ווי דער וועלט-קריג, נאך א פעריאד פון שמערצלעכן שטילשטאנד, אנהויבן אן עפאכע פון נאך גרעסערן, נאך גיכערן וואוקס.

אברהם רעוווצקי

ניו-יארק, 10 אָקטאָבער 1935.

www.libtool.com.cn

דאס נייע

ארץ-ישראל

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

קאפיטל איינס

די טרייבנדע כוחות

אינם לויף פון לאנגן כמעט צוויי־טויזנט־יאריקן גלות, האבן יידן, וואנדערנדיק פון איין לאנד אינם אנדערן, שטענדיק אנגעהאלטן א גע־וויסע פארבינדונג מיטן לאנד פון זייערע אבות. ארץ־ישראל איז דערמאנט אין זייערע תפילות, און דאס גאנצע נאציאנאלע לעבן פון יידן אין גלות איז באזירט געווען אויפן משיח־געדאנק, אויף דער רעליגיעז־פארשטעל־טער שטרעבונג צו דער אויפלעבונג פונם יידישן פאלק אינם לאנד פון זיינע אור־עלטערן.

די יידישע פארבינדונג מיט א"י האט זיך אבער נישט באשרענקט מיט גייסטיקע און רעליגיעזע פעדים. קיינמאל אין אונזער לאנגער גלות־געשיכטע איז נישט געווען קיין צייט, ווען עס זאל דארט נישט עקזיסטירן כאטש־בי א קליינער יידישער ישוב. פרומע לייט האבן געטרוימט וועגן אפ־לעבן זייערע לעצטע יארן אינם הייליקן לאנד, און אפטמאל איז זייער טרוים מקוים געווארן. אפפארנדיק קיין ארץ־ישראל, זענען זיי דארט געשטיצט געווארן פון זייערע קינדער, וואס זענען פארבליבן ביי זייערע געשעפטן אין גלות, אדער פון דער „חלוקה", וואס איז געשיקט געווען פון יידישע קהילות אין גאר דער וועלט צו זייערע תורה־לערנדע לאנדסלייט אין ארץ־ישראל.

נישט קוקנדיק אויף אזא שטארקן יידישן געפיל פאר ארץ־ישראל, איז אבער אין די פריערדיקע דורות נישט געמאכט געווארן קיין איין ערנסטע, אנהאלטנדיקע אנשטרענגונג אויסצונוצן דאס דאזיקע געפיל אלס אקטיוון אינסטרומענט פאר דער שאפונג פון א רעאלער יידישער היים אין ארץ־ישראל. ערשט אין די לעצטע צוויי דורות איז דאס דאזיקע גע־פיל געווארן א קאנסטרוקטיווער פאקטאר פון פאלעסטינע־קאלאניזאציע.

פרעגט זיך במילא א קשיא: פארוואס האט די דאזיקע קאלאניזאציע זיך אנגעהויבן אזוי שפעט? איז דער טיף־רעליגיעזער ייד פון אמאל געווען

www.libtool.com.cn

ווייניקער געבונדן צום לאַנד פון זיין היסטאָרישן אורשפּרונג, איידער זיין סקעפּטיש און אָפּטמאָל אָפּן־אפּיקורסיש אייניקל פון היינטיקן טאָג? אָדער זענען באמת אין דער פריערדיקער יידישער געשיכטע נישט געווען קיין געלעגנהייטן צו פאַרווירקלעכן דעם אַלטן יידישן טרוים? פאַרוואָס האָט דער ציוניזם אַלס אַקטיווע באַוועגונג פאַרן אויפבוי פון ארץ־ישראל זיך אָנגעהויבן גראָד אין דער איצטיקער היסטאָרישער עפּאָכע, ווען רע־ליגיעזע און אַנדערע טראַדיציעס ווערן נאָך שוואַכער אין דערברייטער וועלט, און ווען דער ווידערשטאַנד צו יידישע באַשטרעבונגען אין ארץ־ישראל גופא שיינט גאָר צו זיין שטאַרקער, איידער ער וואָלט געווען מיט דורות צוריק?

עקאָנאָמישע אורזאַכן

די וויכטיקסטע דערקלערונג פון דער דאָזיקער שיינבאַרער רעטעניש ליגט אין די טיפע ענדערונגען, וואָס האָבן זיך אָנגעהויבן אין יידישן עקאָנאָמישן לעבן בערך מיט זעכציק יאָר צוריק. דאָס איז געווען די צייט, ווען דער קאַפּיטאַליזם אין זיין מאָדערנער אינדוסטריעלער צורה, האָט אָנגעהויבן אַריינצודרינגען אין די צוריקגעבליבענע לענדער פון מזרח־אייראָפּע, וווּ ס'איז דעמאָלט קאָנצענטרירט געווען דער רוב מנין און רוב בנין פון יידישן פאָלק*). ער האָט באַלד געגומען אונטערגראָבן די עקאָ־נאָמישע פּאָזיציעס פון יידן, וועלכע האָבן אַלס שטאָטישע קליין־הענדלער און האַנטווערקער אַמשאַרפסטן דערפילט אויף זייערע שוואַכע פּלייצעס די גאַנצע קראַפט פון זיין זיגרייכן אָנגריף. זיי האָבן אין אַלע גרע־

*) אינם יאָר 1880 האָבן לויטן חשבון פון יעקב לעשטשינסקי, עקזיסטירט אויף דער גאַנצער וועלט בלויז 7.663.000 יידן, פון וועלכע נישט ווייניקער פון 5.726.000, דאָס הייסט גאַנצע 75 פּראָצענט האָבן גע־לעבט אין מזרח־אייראָפּע: רוסלאַנד, פּוילן, גאַליציע און רומעניע. ווייניקער פון 14 פּראָצענט פונם וועלט־יידנטום האָבן דעמאָלט געלעבט אין אַלע אַנדערע אייראָפּעאישע לענדער, און בלויז דריי פּראָצענט אין נאָרד־און זיד־אַמעריקע.

ביים היינטיקן טאָג געפינען זיך אין מזרח־אייראָפּע בלויז 40 פּראָ־צענט פון יידישן פאָלק בעת 21 פּראָצענט פון אים ווינט אין מיטל־ און וועסט־אייראָפּע, און נישט ווייניקער פון 30 פּראָצענט אין ביידע אַמע־ריקעס.

כערער מאָס אָנגעהויבן פאַרלירן זייערע אַמאָל איינגעפונדעוועטע פּאָזיציעס, און אין דער זעלבער צייט זענען זיי נישט אימשטאַנד געווען אַריינצודרינגען אין אַ געהעריקן פאַרנעם אין די נייע מעגנטשלעכע באַשעפטיקונגען, וואָס זענען געשאַפן געוואָרן אינם פּראָצעס פון דער געקומענער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע.

אַ טיפּישער ביישפּיל פון דעם איז דער פריערדיקער און איצטיקער פּלאַץ פון יידן אויפן עקאָנאָמיש־וויכטיקן פעלד פון טראַנספּאָרט. מיט אַ יאָר הונדערט צוריק האָבן יידן אין מזרח־אייראָפּע פאַרנומען אינם דאָזיקן ווירטשאַפטס־צווייג אַ גאַנץ גרויסן פּלאַץ אלס בעלי־עגלות, פּאָסט־האַלטערס, בעלי־אכסניות א. אַ. וו. מיטן אָנקום פון די אייזנבאַנען האָבן די דאָזיקע יידן מערסטנס פאַרלוירן זייערע אַלטע באַשעפטיקונגען, קיין מעגלעכקייט פון אומשיכטונג איז אָבער פאַר זיי נישט געווען, ווייל די אייזנבאַנען קאָנטראָלירט פון פרעמדן גרויס־קאַפּיטאַל און פון אַנטיסעמיטישע רעגירונגען, האָבן נישט געגעבן קיין שטעלעס צו יידן, אפילו ווען זיי זענען צוליב זיי אויסגעוואָרצלט געוואָרן פון זייער פריערדיקער פרנסה אויפן פעלד פון טראַנספּאָרט.

נאָך גרעסער איז געוואָרן די צאָל פון בעלי־מלאכות, וועמענס פּרימיטיווע ווערקשטאַטן זענען רואינירט געוואָרן צוליב דעם זיגרייכן מאַרש פון דער מאַשין. די טויערן פון די נייע פאַבריקן זענען מערסטנס פאַרמאַכט געווען פאַר די קוואַליפיצירטע יידישע בעלי־מלאכות צוליב דער נישט־גלייכער קאָנקורענץ פון די פיזיש־שטאַרקערע און ווייניקער־פאָדערנדיקע פּויערים, וואָס זענען געטריבן געוואָרן אין שטאָט דורך די זעלבע עקאָנאָמישע כוחות.

ס'וואָלט געווען אַ גוזמא צו זאָגן, אַז יידן זענען געווען די איינציקע קרבנות פון דער „אינדוסטריעלער רעוואָלוציע" אין מזרח־אייראָפּע. עס איז אָבער קיין ספק נישטאָ, אַז צוליב ריין עקאָנאָמישע אורזאַכן — לאָזנדיק אין אַ זייט אפילו די אַנטיסעמיטישע פּאָליטיק פון די רעגירונגען,— האָבן יידן, וואָס האָבן געהאַט צווישן זיך אַ פיל גרעסערן פּראָצענט פון האַנטווערקער און קליינע קרעמער, איידער זייערע מערסטנס אַגראַרישע שכנים, געליטן פון דעם אין אַ סך, אַסאַך ־ גרעסער מאָס.

אַנטיסעמיטיזם און אויסוואַנדערונג

די לאַגע איז נאָך ערגער געוואָרן צוליב דער אַנטשיידונג פון אַ נייעם

www.libtool.com.cn

סאָרט אנטיסעמיטיזם, וואָס האָט דירעקט געצילט קעגן די יידישע עקאָנאָמישע פּאָזיציעס. אין קעגנזאַץ צום יידן־האַס פון מיטלאַלטער איז דער נייער אנטיסעמיטיזם בעיקר באַזירט נישט אויף רעליגיעזן אבערגלויבן, נאָר אויף אָפענער שטרעבונג ארויסצוטרייבן יידן פון זייערע אַלטע פּאָזיציעס אין האַנדל, האַנטווערק און פרייע פּראָפעסיעס, און פאַרנעמען זייער פּלאַץ אין די דאָזיקע וויכטיקסטע צווייגן.

דער דאָזיקער סאָרט אנטיסעמיטיזם שטאַמט פון דער אינערלעכער עוואָלוציע פון די אגראַרישע מזרח־איראָפּעאישע פעלקער, וועלכע האָבן ביים סוף פון נייצנטן יאָרהונדערט אָנגעהויבן ארויסגעבן פון זיך אַ אַלץ גרעסערע צאָל פון אייגענע הענדלער, האַנטווערקער און מיטגלידער פון פרייע פּראָפעסיעס. די היסטאָריש איינגעפונדעוועטע פּאָזיציע פון יידן אין די דאָזיקע באַשעפטיקונגען האָט געשיינט צו זיין אַן ערנסטע מניעה צו זייער ערפאָלג. אנטיסעמיטיזם איז ביי אַ זעלכע אומשטענדן געוואָרן אַ מיטל איינצופלאַנצן אין די שטעט אַן „אייגענעם" מיטל־קלאַס. נאַטירלעך, האָט מען די דאָזיקע ריין־מאַטעריאַליסטישע מאָטיוון אָפט פאַרשלייערט מיט פּאַרטייאישער אגיטאַציע וועגן דער געפאַר פאַר דער מלוכה, וואָס קאָן ארויסקומען פון לאָזן וויכטיקע צווייגן פון דער פאָלקס־ווירטשאַפט אין „פרעמדע" הענט.

זיך אָנהויבנדיק אין די 70־ער און 80־ער יאָרן פון פאָריקן יאָרהונדערט, האָט דער דאָזיקער מאָדערנער סאָרט פון אנטיסעמיטיזם נישט אויפגעהערט צו ווירקן — אַ מאָל שטאַרקער אַמאָל שוואַכער — ביז היינטיקן טאָג. גראָד אין דער איצטיקער צייט האָט ער אין פאַרבינדונג מיט דעם אנטיסעמיטישן אויסברוך אין דייטשלאַנד און דעם ענג־האַרציקן שאָוויניזם פון די נייע מלוכות, וואָס זענען אנטשטאַנען נאָך דעם וועלט־קריג דערגאַנגען צו זיין העכסטער פאַרניכטנדער קראַפט.

דער רעזולטאַט פון דער דאָזיקער עקאָנאָמיער אנטוויקלונג און אירע אידעאָלאָגישע אָפּקלאַנגען, איז געווען די גרויסע כוואַליע פון יידישער עמיגראַציע, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן אין די אכציקער יאָרן פון פאָריקן יאָר־הונדערט, און האָט דערגרייכט איר גרעסטן פאַרנעם אין די לעצטע יאָרן פאַרן וועלט־קריג. בעיקר איז די דאָזיקע עמיגראַציע געגאַנגען קיין אַמעריקע, וועלכע איז ביי די לעצטע פופצן יאָר געווען דער מקום־מקלט פון אונטערדריקטע און גערודפטע אין גאָר דער וועלט. אין די 50־ער יאָרן פון 1880 ביז 1929 האָבן די פאַראייניקטע שטאַטן פון אַמע־

ריקע אריינגענומען נישט ווייניקער פון 2.885.000 יידישע אימיגראנטן, הויפטזעכלעך פון מזרח־אייראפע.

א טייל — צווערשט א קליינער טייל — פון דער גרויסער יידישער אימיגראציע איז אבער גלייך אוועק קיין ארץ־ישראל, ווו זי האט געלייגט דעם יסוד פאר איר איצטיקן אויפבוי.

אידעאלאגישע איינפלוסן

גלייך אין אנהויב זענען די יידישע אימיגראנטן אין ארץ - ישראל דורכגעדרונגען געווען מיטן אידעאל פון א יידישער היים. אויסער די טראדיציאנעל - יידישע סענטימענטן זענען זיי געווען אונטער דעם שטארקן איינפלוס פון דער באוועגונג פון נאציאנאלער איינהייט, וועלכע האט מיט א קורצער צייט פריער איבערגעמאכט די געאגראפישע קארטע פון אייראפע. דער טריאומף פון נאציאנאליזם איבער די סעפאראטיסטישע אינטערעסן פון פעאדאלע הערשער אין איטאליע און דייטשלאנד האט דערמונטערט די שוואכערע פעלקער, וואס זענען אין לויף פון דורות אונטערדריקט געווען דורך די גרויסע אימפעריעס פון מזרח־אייראפע.

דער טריאומף פון דער נאציאנאלער אידייע אין מיטל־אייראפע האט א באזונדערס שטארקן איינדרוק געמאכט אויף דעם טייל פון דער יידישער יוגנט, וואס האט אריינגעזאפט אין זיך די אייראפעאישע קולטור דורך איר וועלטלעכער דערציונג אין גימנאזיעס און אוניווערסיטעטן. די דאזיקע יוגנט האט אינסטינקטיוו דערפילט די פונדאמענטאלע שוואכקייט פון די יידישע עקאנאמישע פאזיציעס אין גלות, און א טייל פון איר, גייסטיק געדריקט דורך דעם ווידער־אויפוואכנדן אנטיסעמיטיזם, האט אנגעהויבן טרוימען וועגן איבערשטעלן דאס יידישע לעבן אויף א מער געזונטן און זעלבסטשטענדיקן פונדאמענט. דער אידעאל פון א נאציאנאלער היים אויף אן אייגענער טעריטאריע — אמבעסטן איין ארץ־ישראל, האט אויסגעקוקט ביי אזעלכע אומשטענדן צו זיין די בעסטע און אמערסטן לאגישע לייזונג פון דער יידן־פראגע.

די דאזיקע איבערצייגונג איז אויף א באזונדערס אינטערעסאנטן אופן אויסגעדריקט אין פינסקערס בראשור ,,אויטא - עמאנציפאציע'', וואס איז פובליקירט געווארן דאס ערשטע מאל אינם יאר 1882. לעאן פינסקער א דאקטאר אין אדעס, איז שפעטער געווארן דער ווירקטיקסטער פירער פון דער חובבי־ציון־באוועגונג, א באוועגונג, וואס האט געהאט א

www.libtool.com.cn

גרויסן חלק— מאַטעריעל און באַזונדערס אידעאָלאָגיש — אינם אָנהויב פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל.

יידן, זאָגט פינסקער, זענען אַן אומנאָרמאַלע ערשיינונג צווישן אַנדערע פעלקער. דאָס יידישע פאָלק איז נישט לעבעדיק, אין דעם זין, ווי עס לעבט אַ נאָרמאַלע נאַציע. עס האָט נישט קיין אייגן לאַנד, קיין געמיינזאַמע שפּראַך, קיין אַלגעמיין אָנערקענטע מלוכה־אינסטיטוציעס. אין דער זעלבער צייט איז עס אויך נישט אונטערגעגאַנגען נאַציאָנאַל, ווי מ׳האָט געקאָנט, אייגנטלעך, דערוואַרטן פון אַ פאָלק, וואָס איז אַזוי פיל יאָרן אָפּגעריסן געווען פון אייגענעם באָדן. יידן זענען, אייגנטלעך, אַ פאָלק, וואָס שוועבט צווישן לעבן און טויט. עס איז אַ געשפּענסטער־נאַציע, וואָס רופט אַרויס מורא און דעריבער אויך האַס צווישן די אַרומיקע נאָרמאַלע פעלקער...

די יידישע פראַגע קאָן געלייזט ווערן בלויז אויף צוויי אופנים: אָדער דורך אויסגעהאַלטענער ברייט־געפּלאַנטער אַסימילאַציע, אָדער דורך ווידער־אויפבוי אַלס אַ פאָלק צווישן פעלקער. אַסימילאַציע איז אָבער יעלבסטמאָרד, און זי איז פשוט אוממעגלעך אין אַ ווירקלעך־גרויסן נאַציאָנאַלן פאַרנעם. די אַנדערע פעלקער קאָנען נישט — און זיי ווילן אויך נישט — איינזוויגן אין זיך מיליאָנען פון אַזאַ ספּעציפישן, שטאַרק כאַראַקטעריסטישן פאָלק. בלייבט דעריבער בלויז איין וועג — דער וועג פון אויטאָ־עמאַנציפּאַציע, די אויפשטעלונג פון אַ יידישער היים־לאַנד דורך אַ קאָנצענטרירטער, פּאָליטישער און פינאַנציעלער אַקציע פונם גאַנצן יידישן פאָלק.

די ערשטע פּאָנען־טרעגער פון ציוניזם זענען געטריבן געוואָרן צו דער דאָזיקער נייער אידייע, נישט נאָר דורך רדיפות און דער אַלץ שטאַרקערער בוואַליע פון עקאָנאָמישן אַנטיסעמיטיזם, — נאָר אויך דורך אַ טיפן, מאָראַלישן ווידערשטאַנד קעגן דער אַגרעסיווער זיך זעלבסט־פאַרלייקענענדער אַסימילאַציע פון יענער צייט. זיי האָבן פשוט פאַראַכטעט דעם ייד, וואָס לייקנט זיין נאַציאָנאַלן אור־שפּרונג און פּרוּווט צו פאַרמיידן די געמיינזאַמקייט פון שיקזאַל מיטן צעשפּרייטן און צעזייטן יידישן פאָלק.

די שאַרפסטע קריטיק פון דעם סאָרט אַסימילאַציע איז אַנטהאַלטן אין די העברעאיש־געשריבענע ווערק פון אחד העם, וואָס האָט געשאַפן דאָס געפליגלטע וואָרט וועגן „עבדות בתוך חרות״ — קנעכטשאַפט אין פרייהייט. דער זין פון דעם איז געווען, אַז די עמאַנציפּירטע אויבערשטע

www.libtool.com.cn

שיכט פון די יידן אין מערב־אייראָפּע האָט געקויפט איר איבערלעבן מיטן טייערן פּרייז פון אינערלעכער פאַרקריפּלונג. גלייכבארעכטיקונג מיטן טייערן פּרייז פון אינערלעכער פאַרקריפּלונג. זיי האָבן מקריב געווען זייערע אינערלעכע נאַציאָנאַלע ערלעכקייט כּדי אָנגענומען ווערן — באַזונדערן אין דער פאַר — און באַזונדערן אָן ענטוזיאַזם — אין יענער אַרומיקער נישט־יידישער „געזעלשאַפט"...

באַזונדערס שאַרף האָט אחד־העם קריטיקירט די אַסימילאַטאָרישע „עמאַנציפּאַציע" פון די דייטשע יידן. מיט ממש אַ נבואהשער ווייט־זיכטיקייט האָט ער דערקענט איר אינערלעכע פּוילקייט און שוואַכקייט, די פאַרשפּרייטונג פון ציוניסטישע אידייען צווישן דער יונגער יידי־שער אינטעליגענץ — באַזונדערס אין רוסלאַנד — איז אויך אומדירעקט געשטיצט געוואָרן דורך דעם איינפלוס פון די ראַדיקאַלע רוסישע שרייבער פון יענער צייט. טאָלסטאָי, למשל, האָט גראָד דעמאָלט אָנגעהויבן פּרעדיקן דאָס פּראָסטע לעבן פונם רוסישן פּויער, וועמען ער האָט אידעאַליזירט פאַר זיין ערלעכקייט און מאָראַלישן לעבן. די רוסישע פאָלקס־כאַציאַליסטן פון יענער עפּאָכע, די נאַראָדניקעס, האָבן זיך צוזאַמענגע־טראָפן מיט טאָלסטאָין אין זייער אידעאַליזאַציע פונם פּויער און זייער שטאַרקן ליב פאַרן „מיר", דער פּרימיטיווער לאַנד־קאָמונע פונם רוסישן דאָרף. די דאָזיקע, אַביסל פאַרשוווּמענע סאָציאַלע אידייען האָבן געמאַכט אַ טיפן איינדרוק אויף די יונגע יידישע מוחות, וואָס זענען געשטופּט געוואָרן צום געדאַנק וועגן איבערבויען זייער לעבן אויף מער גערעכטע און נאַטירלעכע גרונטלאַגן. כאָטש ביי יענער צייט — מיט 55 יאָר צוריק, האָט נאָך נישט עקזיסטירט קיין סיסטעמאַטיש אויפגעבויטע ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע לערע, ווי זי איז שפּעטער געשאַפן געוואָרן אין די ווערק פון ד"ר נחמן סירקין און באַזונדערס בער באָראָכאָוו — זענען פונ־דעסטוועגן די פירנדע גייסטער צווישן די ערשטע פּיאָנערן קיין ארץ־ישראל שטאַרק באאיינפלוסט געוואָרן נישט נאָר פון נאַציאָנאַלן אידעאַל, נאָר אויך פון סאָציאַלע שטרעבונגען. ציוניזם האָט אין זייערע אויגן אויסגעקוקט צו זיין אַן אויסגעצייכנטע געלעגנהייט צו פאַרווירקלעכן די אידעאַלן פון די „נאַראָדניקעס" אין אַ ריין יידישער סביבה.

דער ערשטער פּראַקטישער רעזולטאַט פון די דאָזיקע פאַרשידנאַר־טיקע עקאָנאָמישע אורזאַכן און אידעאָלאָגישע מאָטיוון איז געווען די באַוועגונג פון „בילוי" (בית יעקב לכו ונלכה), וואָס איז געגרינדעט גע־וואָרן פון יונגע סטודענטן, וועלכע האָבן באַשלאָסן צו פאַרלאָזן זייערע

www.libtool.com.cn

לער־בענקלעך און ווערן די פּיאָנערן פון יידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל*.

דעם לעצטן שטופּ צו דער שאַפונג פון דער „ביל"ו"־אָרגאַניזאַציע האָבן געגעבן די פּאָגראָמען פון 1881, וועלכע זענען געקומען נאָך אַ עפּאָכע פון בערכדיקער שטילקייט און זיכערהייט און האָבן געמאַכט אויף דער יידישער באַפעלקערונג דעם איינדרוק פון אַ פּלוצימדיקן דונער. נאָך די דאָזיקע פּאָגראָמען האָט זיך אָנגעהויבן די יידישע מאַסן־עמיגראַציע קיין אַמעריקע, און זיי האָבן אויך געגעבן דעם אַנטשיידענעם אימפּולס צום ערשטן אַקטיוון און סיסטעמאַטישן פּאַרזוך אויפצובויען ארץ־ישראל אַלס די יידישע נאַציאָנאַלע היים.

*) די זעלבע עקאָנאָמישע און אידעאָלאָגישע איינפלוסן האָבן זיך אָפּגעשפּיגלט אין דער גרינדונג פון „עם עולם", אַ באַוועגונג פאַר סאָציאַליסטישער קאָלאָניזאַציע אין אַמעריקע, וואָס איז אַנטשטאַנען אין דער זעלבער צייט, ווי „ביל"ו". צווישן די דאָזיקע צוויי באַוועגונגען איז געווען אַ טיפע אינערלעכע ענלעכקייט. ביידע זענען געגרינדעט געווען פון סטודענטן און אינטעליגענטן, וואָס האָבן געטרוימט וועגן אַ ראַדיקאַלן איבערבוי פונם יידישן פאָלק. ביידע האָבן געהאַט אין זייער אידעאָלאָגיע סיי נאַציאָנאַלע און סיי סאָציאַלע עלעמענטן, כאָטש מען קאָן זאָגן, אַז אין „ביל"ו" האָבן איבערגעוויגן די ערשטע, בעת דער „עם עולם" איז געווען מער סאָציאַליסטיש און ווייניקער נאַציאָנאַל. זיי זענען אַלנפאַלס צוויי צווייגן פונם זעלבן בוים, כאָטש דער אונטערשיד אין די פּראַקטישע מיטלען האָט זיי מיט דער צייט ווייט אַוועקגעפירט איינער פונם אַנדערן.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל צוויי

ארץ-ישראל פאַרן קריג

אין אָנהויב פונם יאָר 1882 זענען די ערשטע „בילו״־פּיאָנערן אָנגעקומען קיין ארץ־ישראל. זיי האָבן געפונען אַ שטאַרק־צוריקגעשטאַנען לאַנד, וואָס האָט אין פיל ערטער אויסגעקוקט ווי אַן אמתער מדבר. די בערג, אַמאָל באַדעקט מיט ביימער, זענען געווען נאַקעט און וויסט, און די טאָלן זענען פול געווען מיט בלאָטעס, נעסטן פון געפערלעכן פיבער. די גאַנצע באַפעלקערונג פון ארץ־ישראל האָט דאַן אויסגעמאַכט 350.000 נפשות, מערסטנס אַראַבישע פעלאַכן (פּויערים) און וואַנדערנדע בעדואינער מיט זייער אַ ווילדן און פּרימיטיוון לעבנס־שטייגער. די טערקישע באַאַמטע פונם לאַנד זענען געווען ברוטאַל און פאַרקויפלעך, און זייער קולטור־צושטאַנד איז נישט פיל העכער געווען פון דער אַרומיקער באַפעלקערונג. בלויז די קריסטלעכע מיסיאָנערן און אַ הייפעלע פון רייכערע סוחרים אין די שטעט זענען געשטאַנען אויף אַ העכערער שטופע פון ציוויליזאַציע.

די ייִדישע באַפעלקערונג פון לאַנד איז דאַן באַשטאַנען פון דרייסיק טויזנט נפשות. אַ גרויסער טייל פון זיי זענען געווען עלטערע לייט, וואָס האָבן געלעבט פון „חלוקה״, צוגעשיקט פון גלות. די איבעריקע בערך גלייך צוטיילט אויף אשכנזים און ספרדים, האָבן אויסגעשלאָגן אַ פּרנסה מען לעבן מיט האַנדל און האַנטווערק אין פּרימיטיווען לאַנד. כמעט אַלע זענען זיי געווען עקסטרעמע פאַנאַטיקער, וואָס האָבן זיך שטאַרק געווערט קעגן מאָדערנער דערציונג און קולטור. נאַטירלעך האָבן די אָנגעקומענע „בילויצעס״ אויסגעזען אין זייערע אויגן ווי געפערלעכע אפּיקורסים, מיט וועלכע מען טאָר נישט האָבן דעם קלענסטן מגע־ומשא.

די איינציקע אַגריקולטורעלע דערגרייכונג פון ייִדן אין ארץ־ישראל איז דאַן געווען די לאַנדווירטשאַפטלעכע שולע „מקוה־ישראל״, נישט ווייט פון יפו, וואָס איז מיט צען יאָר פריער געגרינדעט געוואָרן דורך

www.libtool.com.cn

דער פאַריזער „אַליאַנס איזראַעליט" („כּל ישׂראל חברים"). מיט א פּאָר יאָר פאַרן אָנקום פון די „בילויצעס" האָבן אויך ירושלימער יידן געקויפט א שטח זומפּיקן באָדן אין דער געגנט פון דער איצטיקער „פּתח תּקוה". ווען די בילויצעס זענען אָנגעקומען קיין ארץ־ישראל איז דער דאָזיקער באָדן שוין פאַרלאָזן געוואָרן פון די ווייניקע יידישע קאָלאָניסטן, וואָס זענען אנטלאָפן פאַר דעם פאַרניכטנדן פיבער, וואָס האָט געבושעוועט אין דער געגנט.

די ערשטע קאָלאָניעס

גישט קוקנדיק אויפן שווערן איינדרוק, וועלכן דאָס פאַרלאָזענע לאַנד האָט געמוזט אויף זיי מאכן, האָבן די בילו־פּיאָנערן, געשטיצט פון א פּאָר „חובבי־ציון"־געזעלשאַפטן אין רוסלאַנד, זיך גלייך גענומען צו דער אַרבעט. זיי האָבן געקויפט א שטיק לאַנד צום דרום פון יפו, דעמאָלט דעם וויכטיקסטן פּאָרט פון לאַנד, און געגרינדעט דאָרט א קאָלאָניע, וועלכע זיי האָבן אָנגערופן מיטן נאָמען „ראשון לציון". זיי האָבן אויפגעשטעלט פאַר זיך הילצערנע באַראַקן און אָנגעהויבן באַאַרבעטן דאָס לאַנד אויף א גאַנץ פּרימיטיוון שטייגער.

אין קורצן נאָך דער גרינדונג פון ראשון־לציון האָבן זיך אין לאַנד א לאַז געטאָן קליינע גרופּן פון רומענישע יידן, וואָס זענען ארויסגעטריבן געוואָרן פון זייערע היימען דורך אַנטיסעמיטישע רדיפות. אין א יאָר נאָך דעם אָנקומען פון די ערשטע בילו־פּיאָנערן זענען שוין אינם לאַנד געווען ארום הונדערט רומענישע פאַמיליעס, וואָס האָבן געגרינדעט צוויי אייגענע קאָלאָניעס. די איינע מיטן נאָמען „סאַמארין" — שפּעטער זכרון־יעקב, — איז געגרינדעט געוואָרן אויף דעם ראַנד פון די שומרון־בערג, נישט ווייט פונם מיטלמער. די אַנדערע, „ראש־פּנה", געפינט זיך צווישן די מאַלערישע בערג פון גליל, צום צפון פון ים כּנרת.

גלייכצייטיק מיט דער גרינדונג פון די דאָזיקע נייע קאָלאָניעס האָבן אָנגעקומענע אימיגראַנטן פון רוסלאַנד איבערגענומען די פאַרלאָזענע קאָלאָניע פון ירושלימער יידן, און האָבן איר געגעבן איר איצטיקן נאָמען „פּתח תּקוה". בסך־הכּל זענען אין זומער 1883 שוין געווען אין לאַנד זעקס לאַנדווירטשאַפטלעכע ישובים, מיט אַן אַלגעמיינער באַפעלקערונג פון 200 משפּחות.

www.libtool.com.cn

באַלד זענען אָבער די דאָזיקע ערשטע קאָלאָניעס אַריינגעפֿאַלן אין ערנסטע געלט־שוועריקייטן. זייערע גרינדער האָבן נישט געהאַט קיין באַשטימטע עקאָנאָמישע פּלענער פֿאַר דער צוקונפֿט. אידעאַליסטיש געזאָגט, אָבער אָן דער מינדעסטער פּראַקטישער ערפֿאַרונג, האָבן זיי זיך גענומען זייען ווייץ און קאָרן אויפֿן זעלבן אופֿן, ווי זיי האָבן געזען פּויערים דאָס טאָן אויף די ברייטע פֿעלדער פֿון מזרח־אייראָפּע. זיי האָבן אָבער באַלד אויסגעפֿונען — אויפֿן גרונט פֿון דורכפֿאַלן און אַנטוישונגען, אַז דער גרעסטער טייל פֿונם ארץ־ישראלדיקן באָדן טויג גאָרנישט פֿאַר תּבואה. דערווייל זענען די ווינציקע מיטלען, וואָס זיי האָבן מיטגעבראַכט פֿון דער היים אויסגעגאַנגען, און די נעבעכדיקע שטיצע, וואָס איז זיי געשיקט געוואָרן דורך די אָרעמע און אומפּראַקטישע חובבי־ציון־פֿאַריינען אין רוסלאַנד און רומעניע, האָט נישט געקאָנט פֿאַרבעסערן די לאַגע. אַזוי אַרום זענען די קאָלאָניעס אַריינגעפֿאַלן אין אַ שווידערלעכן קריזיס, און די אָנגעהויבענע אַרבעט איז געווען אין געפֿאַר אָפּגעלאָזט צו ווערן.

באַראָן ראָטשילד און זיין קאָלאָניזאַציע

שטייענדיק פֿאַר אַזאַ ערנסטער לאַגע, האָבן די „חובבי־ציון" אין גלות אָנגעהויבן זוכן יידישע נגידים און פֿילאַנטראָפּן, וואָס זאָלן ראַטעווען די קאָלאָניעס פֿון דער דראָענדער קאַטאַסטראָפֿע. אין דער זעלבער ריכטונג האָבן אָנגעהויבן אַרבעטן די בילויצעס אַליין, וואָס האָבן ביים מיטן 1883 אַרויסגעשיקט אַן איינעם דעלעגאַט קיין מערב־אייראָפּע נאָך הילף. זיי איז ענדלעך געלונגען צו פֿאַראינטערעסירן אין זייער אַרבעט דעם באַראָן עדמונד ראָטשילד פֿון פּאַריז. נישט באַגנוגנדיק זיך מיט באַלדיקער שטיצע פֿאַר די פֿאַריאושטע קאָלאָניסטן, האָט זיך ראָטשילד אָנגעהויבן באַשעפֿטיקן מיט זייערע פּראָבלעמען אין אַ גרעסערן פֿאַרנעם. ער האָט אַוועקגעשיקט קיין ארץ־ישראל עקספּערטן אויף צו שטודירן די אַגריקולטורעלע מעגלעכקייטן פֿונם לאַנד בכלל. אויפֿן גרונט פֿון די דאָזיקע באַריכטן איז ער געקומען צום אויספֿיר, אַז מען מוז ענדערן די עקאָנאָמישע גרונטלאַגע פֿון די קאָלאָניעס, דורך פֿאַרבייטן זייער תּבואה ־ ווירטשאַפֿט אויף וויין־בוי. ער האָט סובסידירט דאָס פֿלאַנצן פֿון וויין־גערטנער, און האָט מיט אַ פּאָר יאָר שפּעטער זיך גענומען בויען אַ פּאָר גרויסע קעלערס פֿאַר דער פּראָדוקציע פֿון וויין.

וואָס זענען געווען די אינערלעכע מאָטיוון, וואָס האָבן געשטופּט דעם

www.libtool.com.cn

פראַנצויזיש - יידישן באַראָן צו זיין קאָלאָניזאַטאָרישער טעטיקייט אין ארץ־ישראל?

א פאַרזוך צו ענטפערן אויף דער פראַגע וואָלט אונז פאַרפירט צו ווייט. ס׳איז אַלנפאַלס א פאַקט, אַז ראָטשילדס אינטערעס אין דער קאָ־לאָניזאַציע פון ארץ־ישראל איז נישט געווען קיין ציטווייליקער קאַפריז. אָנהויבנדיק מיט דער הילף פאַר ראשון־לציון, האָט ער מיט יעדן יאָר פאַרברייטערט דעם פאַרנעם פון זיין טעטיקייט. ער האָט מיט דער צייט געקויפט א סך לאַנד, און אָנגעהויבן שאַפן אייגענע דערפער. ביים סוף פון נײַנצנטן יאָרהונדערט זענען שוין אונטער זיין פאַרוואַלטונג געווען נישט ווייניקער פון פופצן קאָלאָניעס אין פאַרשידענע טיילן פונם לאַנד.

דערווייל איז די חובבי־ציון געלונגען צו לעגאַליזירן זייער טעטיקייט אין רוסלאַנד דורך דער שאַפונג פון דער „געזעלשאַפט צו שטיצן יידישע ערד־אַרבעטער און האַנטווערקער אין סיריע און פאַלעסטינע“, מיטן הויפט־זיץ אין אָדעס. די דאָזיקע געזעלשאַפט באַקאַנט אונטער דעם קורצערן נאָמען „אָדעסער קאָמיטעט“, איז געווען א וויכטיקע דערגענצונג צו ראָטשילדס אַרבעט. מיט דער הילף פון קלענערע חובבי־ציון־פאַריינען אין אַנדערע לענדער האָט דער „אָדעסער קאָמיטעט“ געשטיצט אייניקע קאָלאָניעס, וואָס האָבן זיך געגרינדעט אומאָפּהענגיק פונם באַראָן, און געשאַפן א פּאָר אַרבעטער - זידלונגען אַרום די עקזיסטירנדע קאָלאָניעס. דער אָדעסער קאָמיטעט האָט זיך אויך שטאַרק אינטערעסירט מיט דער קולטורעלער זייט פונם ארץ־ישראלדיקן אויפבוי, שטיצנדיק פאָלקס־שולן און אַנדערע דערציונגס־אַנשטאַלטן.

אינם יאָר 1889 זענען שוין אין ארץ־ישראל געווען 22 לאַנדווירט־שאַפטלעכע ישובים מיט א באַפעלקערונג פון צוזאַמען 5000 נפשות און מיט א שטח באָדן פון 300,000 דונאַמס*).

דער הויפט־חסרון פון דער דעמאָלטיקער יידישער קאָלאָניזאַציע, וואָס איז הויפטזעכלעך אָנגעפירט געווען פונם באַראָן, איז געווען איר פילאַנטראָפּישער כאַראַקטער, וואָס האָט דערשטיקט די פערזענלעכע אי־ניציאַטיוו פון די קאָלאָניסטן און אָפּגעשוואַכט זייער שאַפנדן גייסט. די קאָלאָניעס האָבן אָנגעווירן זייער אינערלעכע אויטאָנאָמיע, און די גאַנצע דעה איז אַריבער צו די באַאַמטע פונם באַראָן, וועלכע האָבן מערסטנס נישט געהאַט קיין אינערלעכע באַציונג צום גאַנצן ענין, און

*) א דונאַם איז א צענטל העקטאַר, אָדער אַרום א פערטל אַקער.

www.libtool.com.cn

וענען אויך גאַנץ אָפּט נישט געשטאַנען פערזענלעך אויף דער נויטיקע־
מאראלישער הויך... די קאלאניסטן פון זייער זייט האבן אָנגעהויבן באַ־
שעפטיקן ביליקע אראבישע ארבעטער, באַשרענקענדיק זייער אייגענע
טעטיקייט מיט אויפזיכט און שקלאַפּן־טרייבעריי. זיך פארלאזנדיק אויף
דער איבערטריבענער איינקונפט פון זייערע וויינטרויבן, פאַר וועלכע
דער בריט־הארציקער באַראָן האָט געצאָלט א הויכן פרייז, וואָס איז
בשום אופן נישט געווען באַרעכטיקט דורך די וויין־פרייזן אויפן וועלט־
מארק, האבן זיי פארנאַכלעסיקט אַלע הילפס־צווייגן פון לאַנדווירטשאַפט.
זיי האבן געמוזט קויפן מילך, אייער, גרינס פון זייערע אראבישע שכנים.
זייערע פרויען און קינדער האבן נישט גענומען קיין אַקטיוון אַנטייל אין
דער ווירטשאַפט. דער גאַנצער וווילשטאַנד פון די קאלאניסטן איז באַ־
זירט געווען אויף קינסטלעך איבערגעטריבענע פרייזן, וועלכע ראָטשילד
האָט געצאָלט פאַר זייערע וויינטרויבן.

פון באַראָן צו „יקא"

אזא לאַגע האָט נישט געקאָנט דויערן לאַנג. נאָך פופצן יאָר פון קאָ־
לאָניזאַטאָרישע עקספּערימענטן איז באַראָן ראָטשילד געקומען צום אויס־
פיר, אז א קינסטלעך סובסידירטע לאַנדווירטשאַפט האָט נישט קיין
עקזיסטענץ - באַרעכטיקונג. די קאלאניעס, האָט ער ביי זיך באַשלאָסן,
מוזן פון איצט אָן געשטעלט ווערן אויף די אייגענע פיס. זיי מוזן עקזיס־
טירן אויף נאָרמאַלע פרייזן, וואָס זענען באַגרינדעט אויפן פאַקטישן
מארק־ווערט פון זייערע פּראָדוקטן. ער האָט דעריבער אינם יאָר 1899
אָפּגעשטעלט זיין יערלעכע סובסידיע פאַר דער ארץ־ישראלדיקער וויין־
ווירטשאַפט; אין איין וועג האָט ער זיך אויך אָפּגעזאָגט פון דער דירעק־
טער פארוואַלטונג פון זיינע קאלאניעס, און איבערגעגעבן זיי אין די
הענט פון „יקא"*).

די פּלוצימדיקע אָפּשטעלונג פונם באַראָנס סובסידיעס איז געווען
פאַר די קאלאניסטן א שרעקלעכער קלאַפּ. צוליב דער שטאַרקער ירידה

---

*) די „ייקא" (יידישע קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפט), געגרינדעט גע־
וואָרן מיט צען יאָר פריער דורך אן אַנדער גרויסן יידישן פילאַנטראָפּ,
באַראָן מאָריס הירש, האָט ביז צו יענער צייט זיך אָפּגעגעבן כמעט אויס־
שליסלעך מיט יידישער קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע.

www.libtool.com.cn

פון די פרייזן, וואָס זיי האָבן איצט אָנגעהויבן קריגן פאַר זייערע ווײַנ־טרויבן, האָבן זיי געמוזט אויסוואָרצלען אַ גרויסן טייל פון זייערע ווײַנ־שטאָקן און פאַרביטן זיי מיט פּלאַנטאַציעס פון מאַנדלען און אָליווז־בוימער. דער דאָזיקער שריט איז דיקטירט געוואָרן פונם געדאַנק, אַז געמישטע ווירטשאַפט, וואָס איז באַזירט אויף עטלעכע מינים פּלאַנצונ־גען, גיט מער זיכערהייט קעגן פּלוצימדיקע וואַקלונגען פון מאַרק־פּרייזן.

איבערגעבנדיק די פאַרוואַלטונג פון זײַנע קאָלאָניעס צו דער „ייקא״, האָט ראָטשילד פונדעסטוועגן נישט אויפגעהערט זיך אַקטיוו צו אינטערע־סירן אינעם ארץ־ישׂראלדיקן אויפבוי. ער האָט פּאַקטיש פינאַנסירט די גאַנץ ברייטע „ייקא״־טעטיקייט אין ארץ־ישׂראל, און די דאָזיקע הילף איז אויך פאָרטגעזעצט געוואָרן, ווען די אַרבעט פון דער „ייקא״ איז שפּעטער איבערגעגעבן געוואָרן צו אַ ספּעציעל־געשאַפענער געזעלשאַפט „פּיקא״ (פּאַלעסטינער „ייקא״).

צום אונטערשיד פונם באַראָן אין די ערשטע יאָרן פון זײַן קאָלאָני־זאַציע־טעטיקייט, האָבן „ייקא״ און „פּיקא״ ווייניק געגלויבט אין די מעגלעכקייטן פון אַ ברייטער ווײַן־קולטור אין ארץ־ישׂראל, און זיי האָבן דעריבער קאָנצענטרירט זייער אַרבעט אויף פּראָסטן אַקערבוי, אויף ברויט־ווירטשאַפט. כּמעט אַלע קאָלאָניעס, וואָס זענען פון זיי געגרינדעט געוואָרן צווישן 1900 ביזן אויסברוך פון וועלט־קריג זענען געלעגן אין גליל אין אויבערשטן טייל פון עמק־הירדן, וווּ דער באָדן איז מער פּאַסנדיק פאַר ברויט־ווירטשאַפט, איידער אין די מערסטע אַנדערע געגנטן פונם לאַנד.

די האַלטונג פון טערקײַ

אין די ערשטע יאָרן פון יידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישׂראל איז די שטעלונג פון דער טערקישער מאַכט געווען נייטראַל און אַמאָל אַפילו פרײַנטלעך. ווען אָבער די קאָלאָניזאַציע האָט אָנגענומען אַ גרע־סערן פאַרנעם, איז מען אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל געוואָרן אומרואיק. אינעם יאָר 1890 איז אַרויסגעגעבן געוואָרן אַ באַפעל, וואָס האָט פאַרווערט די אימיגראַציע פון רוסישע, רומענישע און עסטרייכישע יידן קיין ארץ־ישׂראל. די „טאַבו״, די ביוראָ פאַר רעגיסטראַציע פון לאַנד־קניות, האָט געקריגן אַ באַפעל נישט איבערטראָגן קיין לאַנד אויף זייערע נעמען.

צוליב דער אַלגעמיינער שוואַכקייט פונם טערקישן רעגירונגס־

www.libtool.com.cn

אַפּאַראַט זענען אָבער די דאָזיקע גזרות מערסטנס געבליבן אויפן פּאַפּיר. חוץ דעם איז דער רעזשים פון קאַפּיטולאַציעס, וואָס האָט געשטעלט אויסלענדער אין דער טערקיי אונטער דער יורידיקציע פון זייערע קאָנ־סולן, געווען א שטאַרקע מניעה קעגן יעדן פאַרזוך אָפּשטעלן די יידישע קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל דורך באַפעלן פון קאָנסטאַנטינאָפּאָל. פּראַקטיש האָט יעדער ייד, וואָס האָט געוואָלט זיך באַזעצן אין ארץ־ישראל פאַרן קריג, געקאָנט דאָס טון, אויב נאָר ער האָט געהאַט אין זיין רשות די נויטיקע געלט־מיטלען אָדער די געהעריקע ארבעטס־קראַפט.

דער פּאָליטישער ציוניזם

מיט דער צייט איז אין דער „חובבי־ציון"־באַוועגונג אין גלות פאָרגעקו־מען א גרויסע ענדערונג. זייענדיק אין אָנהויב אן ענין פאַר יחידי־סגולה, אָן אַקטיווער פאַרבינדונג מיט די מאַסן, איז זי אינם יאָר 1891, אונטער דער גלענצנדער פירערשאַפט פון דר. טעאָדאָר הערצל, פאַרוואַנדלט גע־וואָרן אין א מעכטיקער פאָלקס־באַוועגונג, מיט א ברייטערן פּאַרנעם און גרעסערע השגות. דר. הערצל, א ווינער זשורנאַליסט, וועלכער איז צוגע־קומען צום יידישן לעבן נאָך א ריי ביטערע אַנטוישונגען אין דער מעגלעכקייט פון יידישער אַסימילאַציע, איז געווען דער שאַפער פונם „פּאָ־ליטישן ציוניזם", וועלכער האָט צום אונטערשיד פון די אַמאָליקע חובבי־ציון געלייגט דעם גרעסטן געוויכט אויף די פּאָליטישע באַדינגונגען פון יידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל. די אידייען פון דר. הערצל, וועלכע זענען צוערשט אַדויסגעזאָגט געוואָרן אין זיין בוך „יודנשטאַאַט" (1896), און זענען שפּעטער אַנטוויקלט געוואָרן אין „אַלטניילאַנד", האָבן געמאַכט א טיפן איינדרוק אויף די יידישע מוחות, און איבער־נאַכט איז דער ביז אַהער אומבאַקאַנטער זשורנאַליסט געוואָרן דער אומ־באַשטריטענער פירער פון דער שטאַרקסטער באַוועגונג, וואָס איז אַנט־שטאַנען אינם יידישן פאָלק פאַר די לעצטע עטלעכע דורות.

דער גרינדער פון פּאָליטישן ציוניזם האָט נישט געגלויבט אין דער צוועקמעסיקייט פון ארץ־ישראלדיקער קאָלאָניזאַציע אין א קליינעם פאַר־נעם, אָן אן אינטערנאַציאָנאַל - אָנערקענטן „טשאַרטער", וואָס זאָל געבן דער יידישער קאָלאָניזירנדער אַגענטור וויכטיקע רעכט און א באַ־שטימטע מאַכט אינם לאַנד. אונטערן וואָרט „טשאַרטער" האָט ער פאַר־שטאַנען א ברייטע קאָנצעסיע לויטן מוסטער פון די קאָנצעסיעס, וועלכע

www.libtool.com.cn

ענגלאַנד פּלעגט אמאָל געבן צו די גרויסע קאָמפּאַניעס, וואָס זענען געשאַפן געוואָרן פאַר האנדל און קאָלאָניזאַציע אין אָפּגעלעגענע קאָלאָניעס, — למשל, „איסט־אינדיע־קאָמפּאַני", „האָדסאָן בעי קאָמפּ." און אזוי ווייטער. באַלדיקע קליין־קאָלאָניזאַציע אָן אזעלכע רעכטלעכע גאַראַנטיעס איז פון אים באַטראַכט געוועזן אלס א פאַרשווענדונג פון ענערגיע, וואָס וועט אָפּציען די ציוניסטישע באַוועגונג פון איר דירעקטן פּאָליטישן וועג צו דערפאָלג.

האַלטנדיק זיך ביים דאָזיקן געדאַנק, האָט דר. הערצל אָנגעהויבן פאַרהאַנדלען וועגן א טשאַרטער אויף ארץ־ישראל מיטן טערקישן סולטאַן אַבדול האַמיד, און געזוכט אין דער זעלבער צייט צו קריגן די שטיצע פון אייראָפּעאישע גרויס־מאַכטן, וועמענס וואָרט ס'האָט דעמאָלט געהאַט א שטאַרקן איינפלוס אויפן באָספּאָר. זיין מאַגנעטישע פּערזענלעכקייט האָט אים געשאַפן א סך סימפּאַטיע אין די הויכע קרייזן און אַרויסגערופן אפילו געוויסע אומבאַשטימטע צוזאָגן. צו קיין תכלית איז עס אָבער נישט געקומען. טערקיי איז געבליבן קעגנעריש צום ציוניזם, און די גרויס־מאַכטן האָבן אויך נישט איינגעזען, ווי אזוי מען קאָן איינשפּאַנען די דאָזיקע יונגע באַוועגונג אין זייער פּאָליטישן וואָגן. איבעריקנס האָט זיי דר. הערצל נישט געקאָנט ווי געהעריק אימפּאָנירן, ווייל ער איז נישט געווען אימשטאַנד צו געווינען פאַר זיינע פּראָיעקטן די יידישע מיליאָנערן, אויף וועלכע ער האָט געהאָפט אין אָנהויב פון זיין ציוניסטישער טעטיקייט.

נאָך א רייע פון שווערע אַנטוישונגען האָט דר. הערצל פאַרלאָרן די האָפענונג אויף א באַלדיקן טשאַרטער, און זייענדיק ווי פריער סקעפּטיש צום געדאַנק וועגן „קליין־קאָלאָניזאַציע", האָט ער אָנגעהויבן טראַכטן וועגן א „נאַכט־אזיל" אין אַן אנדער לאַנד, ווו יידישע מאַסן געטריבן פון אייראָפּע, זאָלן דערווייל קאָנען בויען א צייטווייליקע היים. די אידייע וועגן „נאַכט־אזיל", וועלכע האָט אין יאָר 1903 געקריגן א קאָנקרעטע פאָרם דורך ענגלאַנדס פאָרשלאָג וועגן אוגאַנדאַ, א קאָלאָניאַלן שטח אין אַפריקע, האָט אָבער זיך אָנגעשטויסן אויף א שטאַרקער אָפּאָזיציע פון די אַלגעמיינע „חובבי־ציון", וואָס האָבן עס באַטראַכט אלס א פאַרראַט קעגן ארץ־ישראל. אמת, אונטער דעם איינפלוס פון הערצלס שטאַרקער פּערזענלעכקייט, האָט דער זעקסטער קאָנגרעס (באַזעל 1903) אָנגענומען דעם פאָרשלאָג אין פּרינציפּ, און באַשלאָסן צו שיקן אַן אויספאָרשונגס־עקספּעדיציע קיין אוגאַנדאַ. דער באַריכט פון דער עקספּעדיציע איז

www.libtool.com.cn

אָבער נישט געווען קיין גאָר גינסטיקער, און דערוויַיל האָט די אָפּאָזיציע צו אוגאַנדאַ אַרומגענומען די מערהייט פֿון די ציוניסטישע פֿאַריינען. גראָד אין דער דאָזיקער קריטישער צייט איז הערצל געשטאָרבן — אין עלטער פֿון 44 יאָר, — און אויף דעם נעכסטן ציוניסטישן קאָנגרעס איז דער אוגאַנדאַ ־ פּראָיעקט צוריקגעוויזן געוואָרן מיט אַ ריזיקער מערהייט. פֿון יענער צייט אָן איז ציוניזם אָרגאַניש פֿאַרבונדן מיטן געדאַנק וועגן אַ נאַציאָנאַלער היים אויסשליסלעך אין ארץ־ישׂראל.

גלייבצייטיק מיט זיינע דיפּלאָמאַטישע אָנשטרענגונגען האָט דער פּאָליטישער ציוניזם אונטער דעם איינפֿלוס פֿון די אַמאָליקע חובבי־ציון, וואָס האָבן געפֿאָדערט די באַלדיקע קאָלאָניזאַציע פֿון ארץ־ישׂראל, נישט וואַרטנדיק אויפֿן טשאַרטער, אָנגעהויבן זיך באַטייליקן אין אָן אַלץ גרעסערן פֿאַרנעם אינם פּראַקטישן אויפֿבוי פֿונם לאַנד. דער וויכ־טיקסטער שריט אין דער ריכטונג איז געטאָן געוואָרן דורך דער שאַפֿונג פֿונם נאַציאָנאַל־פֿאָנד, וואָס איז געגרינדעט געוואָרן אינם יאָר 1901 אַלס אַן ענגלישע געזעלשאַפֿט מיטן זיץ אין לאָנדאָן. דער ציל פֿונם נאַ־ציאָנאַל־פֿאָנד, וואָס איז באַזירט אויף נדבות, איז צו קויפֿן לאַנד אין ארץ־ישׂראל, אַלס אַן אייביקן באַזיץ פֿון יידישן פֿאָלק. זיינע סטאַטוטן פֿאַרווערן דעם פֿאַרקויף פֿון לאַנד, און דערלויבן בלויז צו פֿאַרדינגען עס אויף לאַנגע טערמינען צו יידן, וואָס זענען גרייט צו קולטיווירן דעם באָדן אָן פֿרעמדער אַרבעט.

מיט צוויי יאָר שפּעטער האָט די „יידישע קאָלאָניאַל־באַנק", וואָס איז געגרינדעט געוואָרן נאָך אינם יאָר 1898 אַלס דער פֿינאַנציעלער הויפּט־אינסטרומענט פֿון ציוניסטישער פּאָליטיק, געשאַפֿן אַ טאָכטער־געזעלשאַפֿט די „אַנגלאָ־פּאַלעסטיין קאָמפּאַני" (א. פּ. ק.) מיטן צוועק צו פֿאַרנעמען זיך מיט באַלדיקע באַנק־געשעפֿטן אין ארץ־ישׂראל. די א. פּ. ק. האָט געגרינדעט עטלעכע צווייגן אין די וויכטיקסטע שטעט פֿונם לאַנד, און זי האָט מיט דער צייט פֿאַרנומען אַן אַלץ מער אָנגעזעענעם פּלאַץ אינם עקאָנאָמישן לעבן פֿונם לאַנד.

די פּאָגראָמען פֿון 1905 און ארץ־ישׂראל

דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער אויסבּרוך פֿונם יאָר 1905 האָט געגעבן אַ נייעם און מעכטיקן שטויס צו יידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישׂראל. די צאַרישע רעגירונג האָט אין איר פֿאַרצווייפֿלטן קאַמף קעגן

www.libtool.com.cn

דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג זיך ברייט באַנוצט מיטן אַלט־אויסגע־פּ־ווטן מיטל פון יידישע פּאָגראָמען. אין אָקטאָבער 1905, בעת דעם סאַמע ברען פון דער שפּעטער אונטערדריקטער רעוואָלוציע, זענען עט־לעכע הונדע־ט יידן ברוטאַל דערהרגעט געוואָרן דורך די „שוואַרץ־מאהניקעס", וואָס זענען אַקטיוו געשטיצט געווען פון דער צאַרישער גע־היים־פּאָליציי, דער באַרימטער „אָכראַנע". די פּאָגראָמען האָבן אַרויס־גערופן אַ נייע כוואַליע פון יידישער עמיגראַציע קיין ארץ־ישראל, און האָבן פאַראורזאַכט נייע אָנשטרענגונגען צו קאָלאָניזירן דאָס לאַנד.

די מערסטע אימיגראַנטן פון יאָר 1905 זענען דורכגעדרונגען געווען מיט סאָציאַלע אידייען אין אַ פיל ברייטערן פאַרנעם און אויף אַ סך אַ קלאָרערן אופן, איידער זייערע פאָרגענגער פונם יאָר 1882. צום גרויסן טייל זענען זיי אין דער היים געווען מיטגלידער פון פאַרשידענע גרופּן, וואָס זענען געווען ציוניסטיש און סאָציאַליסטיש אין דער זעלבער צייט. די דאָזיקע גרופּן, באַקאַנט אונטער דעם געמיינזאַמען נאָמען פון „פּועלי־ציון", זענען דאַן פאַראייניקט געוואָרן אין יעדן לאַנד אין אויסגעשפּראָכן־סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, וואָס האָבן אָנגענומען די אידייע פונם ארץ־ישראלדיקן צענטער אַלס די באַלדיקע לייזונג פון דער יידן־פראַגע. די אידעאָלאָגיע פון פּועלי־ציון איז אַמבעסטן פאָרמולירט געוואָרן פונם פאַרשטאָרבענעם בער באָראָכאָוו (1880—1917), וועלכער האָט באַגרינ־דעט די נויטווענדיקייט פון ארץ־ישראל פאַרן יידישן אַרבעטער פונם שטאַנדפּונקט פון זיינע קלאַסן־אינטערעסן. ער האָט באַטראַכט דעם דראַנג צו ארץ־ישראל אַלס אַ היסטאָרישע נויטווענדיקייט, וואָס ווערט דיקטירט דורך אַן עקאָנאָמישן דרוק, וואָס האָט זיינע טיפע וואָרצלען אינם גאַנצן בוי פון אונזער איצטיקער געזעלשאַפט. ער האָט זיך פאָר־געשטעלט די פאַרווירקלעכונג פון ציוניזם, אַלס אַ סטיכישן פּראָצעס, וואָס ווערט געשטופּט דורך די פאַרשידענע כוחות אינם יידישן פאָלק. און האָט געזען די ראָלע פון די יידישע אַרבעטער אין דעם קלאַסן־קאַמף און קלאַסן־טעטיקייט, וואָס זיי וועלן אָנפירן אין ארץ־ישראל.

די ציוניסטיש - סאָציאַליסטישע באַוועגונג, אין אירע פאַרשידענע פאָרמען און אָפּצווייגונגען, האָט אין די שפּעטערדיקע יאָרן געהאַט אַ שטאַרקע השפּעה אויפן גאַנצן כאַראַקטער פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל. זי האָט בעיקר זיך אָפּגעשפּיגלט אינם גרויסן פּלאַץ, וואָס איז פאַרנומען געוואָרן דורך דער קאָאָפּעראַציע אינם ארץ־ישראל־דיקן אויפבוי.

www.libtool.com.cn

כאָטש די גרעסטע מערהייט פון די דעלעגאַטן אויף די ציוניסטישע קאָנגרעסן איז ווייט געווען פון סאָציאַליזם, האָבן זיי פונדעסטוועגן אָפּט אַרויסגעוויזן אַ פריינטלעכע באַציונג צו פאָרשלאָגן וועגן נייע סאָציאַלע פאָרמען אינם אויפבוי פון דער ארץ־ישראלדיקער לאַנדווירטשאַפט. אַפילו די שטאַרקסטע אינדיווידואַליסטן צווישן זיי האָבן געמוזט צוגעבן, אַז אין די ערשטע שטופן פון קאָלאָניזאַציע האָט אָפּט די קאָלעקטיווע אָנשטרענגונג פון אַ גרופּע אַ בעסערן שאַנס אויף דערפאָלג, איידער די צעשטרייטע באַמיאונגען פון איינצלנע קאָלאָניסטן. חוץ דעם, האָט די רערפאַרונג פון ראָטשילד ־ קאָלאָניזאַציע באַוויזן, אַז איינצלנע קאָלאָניסטן, איינגעאָרדנט אויפן יסוד פון פריוואַטן קאַפּיטאַליזם, ווערן צו אָפּט דעגענערירט אין טיפּישע פּלאַנטאַטאָרס, וואָס שטעלן זייער פּערזענלעכע געווינס איבער די אַלגעמיינע אינטערעסן פונם יידישן כּלל. אַזעלכע קאָלאָניסטן עקספּלואַטירן געוויינלעך ביליקע אַראַבישע אַרבעט, און מיידן אוים דעם אָרגאַניזירטן יידישן אַרבעטער מיט זיין העכערן לעבנס־סטאַנדאַרט. ס׳איז קלאָר, אַז קאָלאָניעס, וואָס זענען געבויט אויף אַזעלכע יסודות, שטעלן מיט זיך נישט פאָר קיין באַזע פאַר ווייטערדיקער יידישער עמיגראַציע, און זיי האָבן דעריבער פון אַ ריין־ציוניסטישן שטאַנדפּונקט זייער אַ באַשרענקטן ווערט.

אָנהויב פון קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאַציע

אונטער דעם דרוק פון דער דאָזיקער לאַגע, האָט דער ניינטער ציוניסטישער קאָנגרעס (1909) באַשלאָסן דורכצופירן אַן עקספּערימענט פון קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאַציע לויט פראַנץ אָפּענהיימערס פּלאַן פון „זידלונגס־גענאָסנשאַפט״. די צענטראַלע אידייע פון פּראָפ. אָפּענהיימערס איז די נויטיקייט פון אַ פאַכמענישער פירונג אין דער קאָאָפּעראַציע; די מיטגלידער פון זיין זידלונגס ־ גענאָסנשאַפט מוזן בעת אַ געוויסן איבערגאַנגס־פּעריאָד באַהאַנדלט ווערן ווי געוויינלעכע לוין־אַרבעטער אויף אַ גרויסן גוט, און ערשט מיט דער צייט זאָלן זיי צוביסלעך אַליין איבערנעמען די פאַרוואַלטונג פון זייער קאָאָפּעראַטיווער ווירטשאַפט.

דער אָפּענהיימער עקספּערימענט איז געפירט געוואָרן אין מרחביה אויף אַ באַדייטנדן שטח לאַנד, וואָס איז געקויפט געוואָרן פאַר דעם צוועק פון נאַציאָנאַל־פאָנד אינם האַרץ פון עמק־יזרעאל. ער האָט נישט געבראַכט דעם געוווּנטשטן דערפאָלג. ווי עס זעט אוים, איז דער פאַר־

www.libtool.com.cn

וואַלטונגס־געדאַנק פון פראָפ. אָפּענהיימער נישט צוגעפּאַסט געווען פאַרן אומאָפּהענגיקן כאַראַקטער פון די יידישע קאָאָפּעראַטאָרס, בפרט אין ארץ־ישראל.

אינם זעלבן יאָר, ווען ס׳איז געשאַפן געוואָרן די אָפּענהיימערישע זידלונגס־גענאָסנשאַפט אין מרחביה, האָט א גרופּע פון יידישע אַרבעטער געגרינדעט א קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניע אויף זייער אייגענעם שטייגער. זיי האָבן אָפּגעדונגען ביים נאַציאָנאַל־פאָנד א שטח פון באָדן אין עמק־הירדן, באַלד ביי זיין אויספלוס פון ים־כנרת, און האָבן דאָרט געשאַפן א זידלונג מיטן נאָמען „דגניה״. די דאָזיקע זידלונג, די ערשטע „קבוצה״ אין לאַנד, האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין א פולער דערפאָלג. נישט קוקנדיך אויפן גאָר היסן קלימאַט פונם נידעריק געלעגענעם ירדן־טאָל, און די אָפטע פיבער־קראַנקהייטן, האָבן די דגניה־לייט אויסגעבויט צוביסלעך א זעלבסט־דערהאַלטנדע קאָאָפּעראַטיווע זידלונג, וואָס איז שפּעטער געוואָרן א מוסטער און וועג־ווייזערין פאַר ווייטערדיקע אונטערנעמונגען פון דעם מין.

די גרינדונג פון תל אביב; קולטורעלע טעטיקייט.

גלייכצייטיק מיט וויכטיקע שאַפונגען אויפן פעלד פון לאַנדווירטשאַפט, איז אין דער עפּאָכע גלייך פאַרן וועלט־קריג געלייגט געוואָרן דער גרונטשטיין פון א שטאָטישער זידלונג, וואָס איז שפּעטער אויסגעוואַקסן צו דער גרעסטער שטאָט פון לאַנד. נאַטירלעך, מיינען מיר דערמיט תל־אביב, וואָס איז געגרינדעט געוואָרן אינם יאָר 1911 פון א גרופּע יידן אין יפו, וועלכע האָבן געוואָלט שאַפן פאַר זיך מער סאַניטאַרישע לעבנס־באַדינגונגען, איידער דאָס איז מעגלעך געווען אין דער אַלטער אַראַבישער האַפן־שטאָט. האָבן זיי געקויפט א שטח באָדן צווישן די זאַמד־בערגלעך צום צפון פון יפו און אויסגעבויט דאָרט א פּאָר הונדערט וווין־הייזער, מיט א גימנאַזיע, „הרצליה״ אין דער מיט. אינם אָנהויב האָט זייער אונטערנעמונג אַרויסגערופן א היפּש ביסל חוזק צווישן מער „ניכטערנע״ און פּראַקטישע מענטשן, און ס׳איז אויסגעקומען זייער שווער צו געפינען בעלנים אויף צו קויפן בוי־פּלעצער אין דער צוקונפטיקער שטאָט. איצט אָבער איז תל־אביב מיט אירע 140.000 איינוווינער די בליענדסטע און מאָדערנסטע שטאָט אין נאָענטן מזרח.

חוץ תל־אביב איז אין די עטלעכע יאָרן פאַרן וועלט־קריג געשאַפן

www.libtool.com.cn

געוואָרן אויך דער אָנהויב פֿון וויכטיקע יידישע פֿאָרשטעט ביי חיפה (הדר־הכרמל און נוה־שאנן), און ס'איז אָנגעהויבן געוואָרן אַ לעבעדיקע בוי־טעטיקייט אין ירושלים אַרום דער אַלטער שטאָט. אין יענער צייט איז אויך געגרינדעט געוואָרן אַ מאָדערנע יידישע פֿאָרשטאָט ביי דער אָפּגעשטאַנענער טבריה (קרית שמואל).

די יסודות פֿון דער איצטיקער העברעאישער קולטור אין ארץ־ישׂראל זענען אויך געלייגט געוואָרן נאָך פֿאַרן קריג. אונטער דער פֿירערשאַפֿט פֿון דעם פֿאַרשטאָרבענעם אליעזר בן יהודה, דעם מחבר פֿון דעם פֿונדאַמענטאַלן ווערטער־בוך פֿון דער העברעאישער שפּראַך, זענען פֿעאיקע שפּראַך־קענער און איבערגעגעבענע לערער אומדערמידלעך באַשטרעבט געווען אויפֿצולעבן די אַלטע שפּראַך פֿון תנ"ך און צופּאַסן זי צו די באַדערפֿענישן פֿון מאָדערנעם לעבן. געשטיצט פֿון די חובבי־ציון אין גלות, וועלכע האָבן באַטראַכט דעם אויפֿבוי פֿון יידישן צענטער אין ארץ־ישׂראל אַלס אָרגאַניש פֿאַרבונדן מיט דער אויפֿלעבונג פֿון העברעאיש, איז זיי געלונגען צו זיכערן פֿאַר דער דאָזיקער שפּראַך דעם הערשנדן פּלאַץ אין די ארץ־ישׂראלדיקע שולן און אַריינברענגען זי צוביסלעך אינם טאָג־טעגלעכן לעבן פֿונם ישוב*).

די דאָזיקע אומגעוויינלעכע אויפֿגאַבע האָט נאַטירלעך געפֿאָדערט אַ ריזיקע ענערגיע און אַ היפּש ביסל פֿון שפּראַכלעכן פֿאַנאַטיזם. די פּיאָנערן פֿון העברעאיש אין ארץ־ישׂראל האָבן פֿאַרביטערט געקעמפֿט קעגן יעדן פֿאַרזוך אַריינצופֿירן וועלכע ס'איז אַנדערע שפּראַך אין די דערציונגס־אַנשטאַלטן פֿונם לאַנד. באַזונדערס שטאַרק איז געווען זייער קאַמף קעגן דעם פֿאַרזוך פֿונם אַסימילאַטאָרישן „הילפֿס־פֿאַריין דער דויטשער יודען" אַריינצופֿירן דייטש אַלס די אָפֿיציעלע לערן־שפּראַך פֿונם טעכניקום, וואָס איז פֿון אים דערמאָלט געגרינדעט און געבויט געוואָרן אין חיפה. דער

---

*) די איינפֿירונג פֿון העברעאיש אין ארץ־ישׂראל איז דערלייכטערט געוואָרן דורך דער שפּראַכלעכער פֿאַרשידנקייט צווישן די אָנקומענדיקע יידישע אימיגראַנטן, ווי אויך דורך דעם פֿאַקט, וואָס די מערסטע אָנהענגער פֿון יידיש, אַלס שפּראַך פֿון יידישן פֿאָלק, האָבן ביי יענער צייט ווייניק געגלויבט אין דער צוקונפֿט פֿון ארץ־ישׂראל און האָבן נישט אַריינגעלייגט אין איר קיין באַזונדערע מי, סיי אויפֿן מאַטעריעלן און סיי אויפֿן קולטורעלן געביט. אין דעם זין האָבן די העברעאיסטן אין ארץ־ישׂראל געהאַט דאָס פֿעלד פֿאַר זיך...

www.libtool.com.cn

דאָזיקער קאַמף, וואָס איז געשטיצט געוואָרן פונעם גאַנצן דעמאָלסטיקן ישוב און דורך א ברייטער פּראָטעסט־באַוועגונג אויסערן לאַנד, האָט זיך געענדיקט מיט א נייעם טריאומף פאַר העברעאיש אַלס די אָפּיציעלע שפּראַך פונעם יידישן ישוב אין ארץ־ישראל.

ארץ־ישראל ערב דעם קריג

בדרך כלל האָט ארץ־ישראל געמאַכט א גאַנץ באַדייטנדן פּראָגרעס אין די לעצטע יאָרן פאַרן וועלט־קריג. דאָס שפּיגלט זיך דייטלעך אָפּ אינם אויסערלעכן האַנדל פונם לאַנד. אינם יאָר 1911 האָט דער עקספּאָרט דורך יפו באַטראָפן 682.000 ענגלישע פונט אין פאַרגלייך מיט 264.000 פונט אינם יאָר 1900. פאַר דער זעלבער צייט איז דער אימפּאָרט דורך דעם יפוער פּאָרט געוואַקסן פון 380 טויזנט פונט ביז איבער א מיליאָן! דער דאָזיקער פּראָגרעס, שטעלט פעסט אַן ענגלישער אָפּיציעלער האַנדלס־באַריכט פון יענער צייט, איז הויפּטזעכלעך צו פאַרדאַנקען דער יידישער אימיגראַציע...

ערב דעם וועלט־קריג איז די יידישע באַפעלקערונג אין ארץ־ישראל געווען קרוב צו 100.000. די פולע העלפט פון זיי האָבן געלעבט אין ירושלים, ווו יידן זענען שוין דעמאָלט געווען דער אַבסאָלוטער רוב פון דער באַפעלקערונג. דעם נעכסטן פּלאַץ לויט דער צאָל פון זייערע יידישע איינוווינער האָבן פאַרנומען צפת, טבריה און חברון, וואָס ווערן באַטראַכט צוגלייך מיט ירושלים אַלס די „הייליקע שטעט" פונם לאַנד. אין יפו און חיפה זענען יידן דעמאָלט געווען קליינע מינדערהייטן. אַלע 50 לאַנדווירטשאַפטלעכע ישובים, וואָס האָבן עקזיסטירט ביי יענער צייט, האָבן געהאַט צוזאַמען א באַפעלקערונג פון 12.000, און זייער געמיינזאַמער שטח האָט באַטראָפן אַרום 400.000 דונאַם.

גראָד ערב דעם וועלט־קריג האָט זיך אין ארץ־ישראל אָנגעהויבן א נייע כוואַליע פון יידישער איינוואַנדערונג, און אינוועסטיציעס אינם לאַנד זענען געמאַכט געוואָרן אין אַ גרעסערן פאַרנעם, איידער ווען נישט אין פריער. די אַלטע קאָלאָניעס האָבן זיך כסדר אויסגעברייטערט, נייע האָבן געהאַלטן ביי געשאַפן ווערן, און א לעבעדיקע בוי־באַוועגונג האָט זיך אַנטוויקלט אין דער נאָר־וואָס געגרינדעטער פאָרשטאָט תל־אביב.

דער איינדרוק, וועלכן ארץ־ישראל האָט געמאַכט אין יענער צייט, ווערט פּינקטלעך באַשריבן פון נאָרמאַן בענטוויטש, דעם שפּעטערדיקן

www.libtool.com.cn

יוסטיץ־סעקרעטאַר פון ארץ־ישראל, אין זיין בוך „ארץ־ישראל און די יידן" (זייט 179):

„אין אָנהויב זומער 1914 האָב איך פאַרבראַכט עטלעכע וואָכן אין די יידישע זידלונגען פון ארץ־ישראל, און איך האָב זיך אָנגעשמעקט פון דער אַלגעמיינער איבערצייגונג, אַז עס הויבט זיך אָן אַ ליכטיקע עפּאָכע פון פּראָגרעס. ממש די לופט אין די קאָלאָניעס איז פול אָנגעזאַפּט געווען מיט פּלענער וועגן קויפן באָדן, פאַרגרעסערן דעם שטח פון יידישער אַגריקולטור און שאַפן נייע גאָרטן־שטעט. עס האָט זיך געפילט דער אָנהויב פון אַן ארץ־ישראלדיקן „בום"".

די פעלקער־שלאַכט אין ארץ־ישראל

דער וועלט־קריג, וואָס איז טיילווייז אויסגעקעמפט געוואָרן אויפן ארץ־ישראלדיקן באָדן, האָט אָפּגעשטעלט די דאָזיקע טעטיקייט און פאַראורזאַכט אַפילו אַן ערנסטן שטוים אויף צוריק. אַ גרויסע צאָל יידן, בירגער פון די אַנטאַנט־מלוכות, וואָס זענען אריין אין קריג מיט טערקיי, האָבן געמוזט פאַרלאָזן דאָס לאַנד נאָך זיין אויסברוך; אַנדערע זענען געצוונגען געווען אָננעמען טערקישע בירגערשאַפט, און טראָגן אויף זיך די גאַנץ שווערע לאַסטן פונם קריג.

מיטן צורוקן זיך פון דער בריטישער אַרמיי צום צפון איז די גאַנצע יידישע באַפעלקערונג פון יפו—תל־אביב עוואַקואירט געוואָרן אויפן באַפעל פון דער טערקישער מיליטערישער מאַכט. מיט צוויי יאָר שפּעטער האָבן עטלעכע טויזנט אַנדערע יידן, בירגער פון די צענטראַלע מלוכות, פאַרלאָזן דאָס לאַנד בייב אָנקום פון די ענגלענדער קיין גליל. חוץ דעם איז די שטערבלעכקייט אין דער צייט פון קריג געווען אומגעהויער גרויס, צוליב די בל־ע־ליי עפּידעמיעס, וואָס האָבן געקריגן אַ גינסטיקן באָדן אין דעם אויסגעהונגערטן לאַנד.

אַלס פועל־יוצא פון די אַלע אורזאַכן האָט די יידישע באַפעלקערונג פון ארץ - ישראל געציילט בעת דעם וואָפן - שטילשטאַנד אַרום 60.000 נפשות. מיט 40 פּראָצענט ווייניקער, איידער עס האָט באַטראָפן איר צאָל ערב דעם וועלט־קריג.

בדרך־כּלל האָבן יידן אין ארץ־ישראל שטאַרק געליטן פונם וועלט־קריג. אויסער די אַלגעמיינע ליידן, וואָס ווערן פאַראורזאַכט פון יעדן

www.libtool.com.cn

סריג, האָבן יידן נאָך ספּעציעל געליטן פון דער פיינטלעכער באַציונג פון דער טערקישער מיליטער־מאַכט, מיטן באַרימטן דשעמאַל פּאַשאַ אין דער שפּיץ. ס'איז דעריבער נישט קיין וווּנדער, וואָס דער אָנקום פון דער ענגלישער מאַכט איז באַגריסט געוואָרן דורך די מערסטע פון זיי, אַלס דער אָנהויב פון אַ נייער בעסערער צייט.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל דריי

ארץ ישראל נאָך דעם קריג.

די וועלט־מלחמה האָט אויפגעלעבט די נאַציאָנאַלע האָפענונגען פון פעלקער, וואָס זענען אין לויף פון פריערדיקע דורות פאַרשטופּט געווען צו די הינטערשטע טרעפּ פון דער געשיכטע. אינם פאַרביטערטן קאַמף פון ריזן האָבן ביידע צדדים נישט געקאַרגט מיט צוזאָגן צו קליינע פעלקער, וועמענס הילף זיי האָבן דעמאָלט געזוכט. באַזונדערס ברייט־האַרציק מיט זייע־ע פאַרשפּרעכונגען זענען געווען די מאַכטן פון דער אַנטאַנט, וועלכע האָבן סיסטעמאַטיש אונטערגעגראָבן די ווידערשטאַנד־קראַפט פונם שונא דורך צוזאָגן פרייהייט צו די פעלקער, וואָס האָבן זיך געפילט געדריקט אונטער דער מאַכט פון די צענטראַלע אימפּעריעס.

ס'איז גאַנץ נאַטירלעך, אַז ציוניסטישע פירער האָבן געשטרעבט אויסצונוצן די דאָזיקע אויסערגעוויינלעכע לאַגע, כדי אַריינקריגן אין זייערע הענט עפּעס, וואָס זאָל ענלעך זיין צום לאַנג געטרוימטן „טשאַרטער". דער רעזולטאַט פון זייערע באַמיאונגען איז געווען די באַלפור־דעקלאַראַציע, וואָס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן דעם 2־טן נאָוועמבער 1917 אין לאָנדאָן. איר נוסח איז פאָלגנדער:

„די רעגירונג פון זיין מאַיעסטעט איז סימפּאַטיש צו דער איינ־ריכטונג אין פּאַלעסטינע פון אַ נאַציאָנאַלער היים פאַרן יידישן פאָלק, און זי וועט זיך באַמיען גרינגער צו מאַכן די פאַרווירקלעכונג פונם דאָזיקן ציל. דערביי ווערט קלאָר פאַרשטאַנען, אַז עס וועט גאָרנישט געטאָן ווערן, וואָס זאָל אָנרירן די ציווילע און רעליגיעזע רעכט פון די עקזיסטירנדיקע נישט־יידישע געמיינדן אין פּאַלעסטינע, אָדער די רעכט און פּאָליטישן סטאַטוס פון יידן אין וועלכן ס'איז אַנדערן לאַנד".

ס'איז דאָ אַ מיינונג, אַז די פאַרעפנטלעכונג פון דער באַלפור־דעק־לאַראַציע איז פאַרגיכערט געוואָרן צוליב דער דעמאָלסטיקער לאַגע אין

www.libtool.com.cn

רוסלאַנד, ווו די קערענסקי־רעגירונג, וועלכע איז געווען שטאַרק איבערגעגעבן צו די אַליאירטע, האָט געהאַלטן ביים פאַלן צוליב דעם אַלץ שטאַרקערן באָלשעוויסטישן אָנגריף. מען זאָגט, אַז אייניקע ענגלישע שטאַאַטסלייט האָבן זיך דעמאָלט איינגערעדט, אַז די שטיצע פון די פיר מיליאָן רוסישע יידן, וואָס האָט געזאָלט געווונען ווערן דורך דער באַלפור־דעקלאַראַציע, וועט העלפן צו פאַרלענגערן די עקזיסטענץ פונם קערענסקי־רעזשים, וועלכער איז בשעת מעשה זייער וויכטיק געווען פאַר די אַליאירטע אינטערעסן. נאָך מער באַגרינדעט איז די מיינונג, אַז די ענגלענדער האָבן זיך ביי דער פאַרעפנטלעכונג פון דער דעקלאַראַציע גערעכנט מיט עצות פון אַמעריקע, ווו מען האָט געהאַלטן, אַז אַזאַ פּאָליטישער שריט קאָן העלפן צו שאַפן אַביסל מער קריג־ענטוזיאַזם צווישן די אַמעריקאַנער יידישע מאַסן, וואָס זענען ביז דעמאָלט מערסנטס געווען קעגנעריש צום קריגס־אָנטייל פון אַמעריקע אויף דער זייט פון די אַליאירטע.

די ווירקונגען פון דער דעקלאַראַציע

ס'איז אַלנפאַלס אַ פאַקט, אַז די באַלפור־דעקלאַראַציע האָט יאָ געגעבן די אַליאירטע אַ וועזנטלעכן נוצן. זי האָט גינסטיק באַאיינפלוסט די יידישע עפנטלעכע מיינונג, ספּעציעל אין נייטראַלע לענדער, און אין דעמאָלסטיקן מאָמענט, ווען די וואָגשאָלן פונם קריג האָבן זיך שטאַרק געוואַקלט, און אַפילו געהאַלטן ביים איבערוועגן אויף דער זייט פון די צענטראַלע מאַכטן, איז יעדעס ביסל הילף גענומען געוואָרן אין חשבון. די דעקלאַראַציע האָט אויך געגעבן אַ שטופּ צו דער שאַפונג פונם „יידישן לעגיאָן״, וואָס האָט זיך באַטייליקט, אונטער אַלענבים קאָמאַנדע, אין די לעצטע שלאַכטן פאַר דער דעראָבערונג פון ארץ־ישראל.

עס שיינט אָבער, אַז די ענגלישע אָפיצערן, וואָס האָבן איבערגענומען די מאַכט איבער ארץ־ישראל נאָך דער נידערלאַגע פון די טערקן, האָבן נישט באַטראַכט די באַלפור־דעקלאַראַציע פאַר אַן ערנסטן ענין. נישט קוקנדיק אויף דער ציוניסטישער קאָמיסיע, וואָס איז געשיקט געוואָרן קיין ארץ־ישראל אין אָנהויב 1918 אַלס אָפיציעלע אָנערקענונג פון יידישן אינטערעס אין דער צוקונפט פונם לאַנד, האָבן בריטישע קאָמאַנדירן אין לאַנד נאָך אַלץ באַטראַכט די באַלפור־דעקלאַראַציע אַלס אַ פּאַ־

www.libtool.com.cn

ליטישן וויץ, מיט וועלכן זיי מוזן זיך נישט רעכענען אין זייערע פּראַק־ טישע האַנדלונגען. איינער פון זיי, דעמאָלט דער מיליטערישער גאָווער־ נער פון יפו, האָט אַפילו פּראָקלאַמירט אַראַביש פאַר דער איינציקער אָפיציעלער שפּראַך פון זיין דיסטריקט.

די ציוניסטישע פירער, געשטיצט פון דעם גרעסטן טייל פון דער יידישער און נישט־יידישער עפנטלעכער מיינונג, זענען אָבער נישט גרייט געווען צו לאָזן פאַרוואַנדלען די באַלפור ־ דעקלאַראַציע אין נאָך אַ „שטיקל פּאַפּיר"... אַ דאַנק זייערע אומדערמידלעכע אָנשטרענגונגען איז געלונגען אַריינצונעמען די באַלפור ־ דעקלאַראַציע אינם נוסח פונם פעל־ קערבונד־מאַנדאַט, וואָס האָט מיט אַ פּאָר יאָר שפּעטער פאָרמעל איבער־ געגעבן ארץ־ישראל אונטער דער פאַרוואַלטונג פון ענגלאַנד. זי איז אויך איינגעשלאָסן געוואָרן אינם אָפּמאַך פון סאַן רעמאָ, וואָס האָט פאַרטיילט די דעראָבערטע געגנטן פונם נאָענטן מיזרח צווישן די אַליאירטע מאַכטן.

אַריינגעטאָן מיטן קאָפּ אין זייערע פּאָליטישע באַמיאונגען, האָבן אָבער די ציוניסטישע פירער פון יענער צייט געגעבן פיל ווייניקער אויפ־ מערקזאַמקייט צו די עקאָנאָמישע מיטלען, וואָס זאָלן זיכערן די ממשות־ דיקע פאַרווירקלעכונג פון זייער אידעאַל. זיי זענען דעריבער נישט אימ־ שטאַנד געווען אָנצונעמען דעם אָנבאָט פון פיל אַראַבישע גרויסע גרונט־ באַזיצער, וועלכע מורא האָבנדיק פאַר פּראָגרעסיווער אַגראַרישער געזעצ־ געבונג, זענען דעמאָלט גרייט געווען צו פאַרקויפן זייער לאַנד פאַר פּרייזן, וואָס קוקן אויס אין פאַרגלייך מיט היינט אַלס אומגלויבלעך קליין. אָנשטאָט צו באַנוצן זיך מיט דער דאַזיקער גרויסער געלעגנהייט, האָבן די ציוניסטישע פירער גאָר באַגריסט די פאַרלענגערונג פונם פאַר־ באָט פון לאַנד־טראַנזאַקציעס, וואָס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן גלייך נאָך אַלענבים איינטריט קיין ירושלים. זיי האָבן זיך אויך נישט געפילט בכוח צו שטיצן אַ באַלדיקע מאַסן־אימיגראַציע, אָדער אַפילו דערמוטיקן די יידי־ שע לעגיאָנערן, וואָס זענען שוין סיי־ווי געווען אין לאַנד, צו בלייבן דאָרט אויף שטענדיק.

הערבערט סעמיועל

ערשט אין זומער 1920 מיט דער איינפירונג פון אַ ציווילער אַדמי־ ניסטראַציע אין לאַנד, איז דער פאַרבאָט פון לאַנד־איינקויף און אימי־ גראַציע פאַרענדיקט געוואָרן. סער הערבערט סעמיועל, דער אַמאָליקע־

www.libtool.com.cn

אינערן־מיניסטער פון ענגלאַנד און אַליין אַ ייד, איז געוואָרן דער ערש־
טער הויכקאָמישיאָנער פון ארץ־ישראל.

אין די אַנטערטהאַלבן יאָר זינט דער ארמיסטיס און דעם אָנהויב פון
סעמיועלס אַדמיניסטראַציע האָט זיך אָבער די לאַגע אינם לאַנד שטאַרק
פאַרענדערט, און די ענדערונגען זענען נישט געווען גינסטיק פאַר יידישע
באַשטרעבונגען.

בעיקר האָבן זיך די דאָזיקע ענדערונגען אַרויסגעוויזן אין דער
נייער שטעלונג פון דער אַראַבישער באַפעלקערונג צו די יידישע באַשטרע־
בונגען אין ארץ־ישראל. אַמאָל נייטראַל און אַפילו פריינטלעך, האָבן די
אַראַבער איצט אָנגעהויבן שטאַרק באַאיינפלוסט ווערן דורך אַנטי־יידי־
שער און אַנטי־ציוניסטישער אַגיטאַציע, וואָס איז געקומען פון פאַרשי־
דענע קוועלן. טיילווייז האָט די דאָזיקע אַגיטאַציע געשטאַמט פון אַראַ־
בישע נאַציאָנאַליסטן, וואָס האָבן דערזען אין דעם יידישן ארץ־ישראל
אַ שטאַרקע מניעה פאַר זייער טרוים וועגן אַן אַל־אַראַבישער מלוכה־פע־
דעראַציע. ס'איז אָבער אויך קיין ספק נישטאָ, אַז הינטער דער דאָזיקער
פּראָפּאַגאַנדע זענען אויך געשטאַנען געוויסע אייראָפּעאישע כוחות, וואָס
האָבן צוליב דער אָדער אַנדערער אורזאַכע זיך קעגנעריש באַצויגן
צו דער עצם־אידייע פון דער יידישער נאַציאָנאַלער היים.

אין אַפּריל 1920 האָט די דאָזיקע אַגיטאַציע געבראַכט צו אַ פּאָגראָם,
דעם ערשטן זינט הונדערטער יאָרן אַנטי־יידישן פּאָגראָם אין ארץ־
ישראל. צום גליק איז ער דאָס מאָל געבליבן באַשרענקט אין פאַרנעם. ער
האָט זיך באַגנוגנט מיט ירושלים, וווּ זעקס יידן זענען דערהרגעט געוואָרן
און אַרום הונדערט פאַרוווּנדעט, און מיטן סאַמע צפונדיקן שפּיץ פון
ארץ־ישראל, וווּ צוויי פאַרוואָרפענע „קבוצות" האָבן צייטווייליק געמוזט
עוואַקויִרט ווערן צוליב דעם אַראַבישן אָנגריף. אין איינער פון זיי,
תל־חי, האָבן די אָנגרייפער זיך אָנגעשטויסן אויף אַ העלדישן ווידער־
שטאַנד, וואָס האָט זיי געקאָסט אַ היפּש ביסל קרבנות. די יידישע פאַר־
טיידיקער האָבן דערביי אָנגעווירן ניין הרוגים, מיט יוסף טרומפּעלדאָר
אָן דער שפּיץ.

פיל גרעסער אין פאַרנעם איז געווען דער אויסברוך פון מאַי 1921,
וואָס האָט זיך אויסגעגאָסן אין אַ בלוטיקן פּאָגראָם אין יפו און אין עט־
לעכע שטאַרקע אָנפאַלן אויף שכנותדיקע יידישע קאָלאָניעס. די אָנפאַלן
האָבן אָבער זיך אָנגעשטויסן אויף אַזאַ שטאַרקער פאַרטיידיקונג, אַז יאָרן־
לאַנג נאָך דעם איז נישט געמאַכט געוואָרן קיין פאַרזוך זיי איבערצו־

www.libtool.com.cn

חזרן. בסך־הכּל זענען אין זיי דערהרגעט געוואָרן 95 פּערזאָן, — 47 יידן און 48 אראַבער, און אַ גרעסערע צאָל פון ביידע צדדים איז פאַר־וווּנדעט געוואָרן.

סעמיועלס אַראַבישע פּאָליטיק

נאָכן אויסברוך פון 1921 האָט הערבערט סעמיועל, דער דעמאָלסטי־קער הויך־קאָמישאָנער, באַשלאָסן איינצושטילן די אַראַבישע אומצו־פרידנהייט דורך אַ רייע פון פּאָליטישע הנחות. ער האָט צייטווייליק אָפּ־געשטעלט די יידישע אימיגראַציע, און האָט אפילו אַרויסגעגעבן אַ נייעם פּירוש צו דער באַלפור־דעקלאַראַציע, וואָס האָט באַדייטנד פאַרשמעלערט איר אורשפּרינגלעכע באַדייטונג. זיין פּירוש איז געווען, אַז די יידישע אי־מיגראַציע מוז באַשרענקט ווערן לויט דער אויפנאַם־פעאיקייט פונם לאַנד. טעאָרעטיש דאַרף טאַקע די דאָזיקע אויפנאַם־פעאיקייט אָפּהענגען בלויז פון דער עקאָנאָמישער לאַגע אינם לאַנד. די פּראַקטיק האָט אָבער שפּע־טער באַוויזן, אַז ביי איר באַשטימונג רעכנט זיך די ענגלישע אדמיניס־טראַציע, וועלכע איז אין דער פראַגע דער פּוסק אחרון, — נישט נאָר מיט עקאָנאָמישע פאַקטאָרן, נאָר אויך מיט דער קראַפט פון דער אַנטי־יידישער אַגיטאַציע אינם געגעבענעם מאָמענט. שפּעטער איז דער באַ־גריף פון „אויפנאַם־פעאיקייט" אַריינגענומען געוואָרן אָפּיציעל אין אַ „ווייסן בוך" פון דער לאָנדאָנער רעגירונג, און איז זינט דעמאָלט גע־וואָרן דער לייטנדער פּרינציפּ פון דער ענגלישער פּאָליטיק אין ארץ־ישראל.

סער הערבערט סעמיועל האָט זיך אויך באַמיט איינשטילן די אַראַבער דורך איבערגעבן זיי די בעסטע רעגירונגס־באָדנס אין לאַנד (אַרום בית שאָן) און דורך אַ פּלאַן פון אַ געזעצגעבערישן ראַט, וואָס זאָל זיין דער ערשטער צוגאַנג צו אַ פּאַרלאַמענטאַרישער רעגירונג. דער גע־זעצגעבערישער ראַט האָט געזאָלט צונויפגעשטעלט ווערן טיילווייז פון באַ־אַמטן, וואָס זענען באַשטימט פון דער רעגירונג, און טיילווייז פון דעפּו־טאַטן, וואָס דאַרפן אויסגעקליבן ווערן אין באַזונדערע וואַל־קערפּער־שאַפטן („קוריעס") דורך די דריי וויכטיקסטע רעליגיעזע געמיינשאַפטן אין לאַנד, יידן, מאַכמעדאַנער און קריסטן.

אָבער צו סעמיועלס פּלאַן פון לעגיסלאַטיוון ראַט האָבן די אַראַבער אַרויסגעוויזן אַ שאַרפע קעגנערשאַפט. זיי האָבן זיך פאַרשטייפט אויפן

www.libtool.com.cn

פארלאנג פון א מערהייט, וואס זאל נישט באלאנסירט ווערן דורך ענגלישע מיטגלידער, באשטימט פון דער רעגירונג. זיי האבן דעריבער סעמיועלס אנבאט צוריקגעוויזן, און א שפעטערדיקער פארזוך דורכפירן די וואלן צו א געמישטן ראט — האלב־אויסגעקליבן, האלב־באשטימט, — אן זייער צושטימונג, האט זיך אנגעשטויסן פון זייער זייט אויף א בויקאט. דער פלאן איז אויפגעגעבן געווארן.

בכלל זענען די געשעענישן פון 1920—1921 געווען העכסט־שעדלעך פאר יידישער קאלאניזאציע. זיי האבן זיך אפשר נישט אפגערופן ערנסט אויף די זאמלונגען פאר די ציוניסטישע פאנדן, אבער זיי האבן זיכער שטארק אנגעשראקן די פריוואטע איניציאטיווע, וואס האט זיך געהאט אנגעהויבן אינטערעסירן אין פארשידענע עקאנאמישע מעגלעכקייטן פונם לאנד, און האבן געשטערט צו דער אינוועסטיציע פון יידישן קאפיטאל אויף א ווירקלעך ברייטן פארנעם. ס'איז נישטא קיין ספק, אז אן די דאזיקע טרויעריקע געשעענישן, וואלט די אויפבוי־ארבעט אין ארץ־ישראל אוועק מיט גיכערע שריט.

די באנייונג פון אויפבוי־ארבעט

דער אינערלעכער דראנג פון יידן צו א נאציאנאלער היים האט זיך אבער ארויסגעוויזן שטארקער, איידער די שטערונגען און שוועריקייטן. ווייניקער ווי אין א יאר נאך דעם יפוער פאגראם האט זיך אנגעהויבן די גרויסע יידישע קאלאניזאציע אין עמק יזרעאל, וואס איז באלד פארוואנדלט געווארן אין דעם אממערסטן געשלאסענעם יידישן באזעצונגס־שטח אינם לאנד. טויזנטער אנקומענדיקע חלוצים האבן זיך מיט זעלטענער ענערגיע גענומען צו ארבעטס־צווייגן, וואס זענען ביז אהער געווען זייער אומגעווינלעך פאר יידן. זיי האבן געשאפן גרופן און „ארטעלן'' אויף צו טריקענען בלאטעס, דורכפירן שאסייען, ברעכן שטיינער, גראבן באוואסערונגס־קאנאלן און בויען הייזער און פאבריקן. זייער אידעאליסטישער גייסט האט פארשטארקט זייער אויסדויער, און די איינגעבוירענע אינטעליגענץ און בילדונג האבן געהאלפן פיל פון זיי צו ספעציאליזירן זיך אין פארשידענע פעלדער פון מענטשלעכער ארבעט. אלס רעזולטאט פון דעם האבן זיך אין ארץ־ישראל מיט דער צייט געשאפן קאדרען פון גוט־קוואליפיצירטע ארבעטער אין פארשידענע פאכן, — וואס איז א גרויסע מעלה פארן אויפבוי פון א לאנד.

www.libtool.com.cn

אין דער זעלבער צייט זענען געמאכט געוואָרן שטאַרקע אָנשטרענגונגען צו קריגן עקאָנאָמישע קאָנצעסיעס פאַרן יידישן קאַפּיטאַל. בעיקר באַציט זיך דאָס אויף דער עלעקטרישער קאָנצעסיע, וואָס איז געגעבן געוואָרן דעם אינזשיניער פּנחס רוטענבערג, און די פּאָטאַש־קאָמפּאַניע, וואָס איז באַשאַפן געוואָרן פונם רוסיש־יידישן עקספּערט נאָוואָמעיסקי. רוטענבערגס קאָנצעסיע נעמט אין זיך אַריין די אויסנוצונג פון דער וואַסער־קראַפט פונם ירדן, און די פאַרזאָרגונג פון ארץ־ישראל (חוץ ירושלים) מיט עלעקטרישן שטראָם פון אַלע מעגלעכע קוועלן. נאָוואָמעיסקיס קאָנצעסיע באַשטייט אין דער אויסנוצונג פון די פאַרשידענע מינעראַלן (בעיקר פּאָטאַש און בראָם), וואָס זענען אויפגעלייזט אינעם וואַסער פון ים־המלך, אָדער אָפּגעלאַגערט אויף זיין גרונט.

אין דעם זעלבן פעריאָד איז געלונגען צו אָרגאַניזירן די ארץ־ישראל־יקע יידן אויף אַ פּאָליטישן פונדאַמענט. באַוווּגט פון דער אידיי פון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע, וואָס איז באַלד נאָכן קריג געווען זייער פּאָפּולער צווישן די יידישע מינדערהייטן אין אייראָפּע, האָבן די ארץ־ישראלדיקע יידן אויסגעקליבן אינעם יאָר 1920 אַן איינענע רעפּרעזענטאַטיווע קערפּערשאַפט, „אספּת הנבחרים״, וועמענס שטענדיקער קאָמיטעט, באַקאַנט אונטער דעם נאָמען „ועד הלאומי״ (נאַציאָנאַל־ראַט), איז אָנערקענט געוואָרן אַלס די אָפיציעלע פאָרטרעטערשאַפט פון ארץ־ישראלדיקע יידן אין זײנע אָרטיקע באַציאונגען מיט דער מאַנדאַט־מאַכט. מיט דער צייט האָט דער ועד־הלאומי געקריגן אין זיין רשות אַלע אַ גרעסערע קאָמפּעטענץ, וואָס באַציט זיך באַזונדערס אויף קהלה־וועזן, דערציִונג און סאַניטאַרישע הילף.

העברעאישער אוניווערסיטעט

בערך אין דער זעלבער צייט זענען אויך געמאַכט געוואָרן ענערגישע שריט צו רעאַליזירן דעם טרוים פון פיל יידישע געלערנטע וועגן אַ טעמפּל פון העכערער בילדונג אין ארץ־ישראל.

נאָך אין דער צייט פון וועלט־קריג איז אויפן הר הצופים, אַ מאַלערישער באַרג ביי ירושלים, געלייגט געוואָרן דער גרונט־שטיין פון דער העברעאישער אוניווערסיטעט. ביי יענער צייט, ווען מען האָט נאָך אויפן פּלאַץ פון דער קומענדיקער אוניווערסיטעט געקאָנט הערן דעם ווייטן דונער פון קאַנאָנען, איז די דאָזיקע צערעמאָניע דורכגעפירט געוואָרן פון

www.libtool.com.cn

דר. חיים ווייצמאַן אין דער אַנוועזנהייט פון פעלד־מאַרשאַל אַלענבי, געווען נישט מער ווי א פּאָליטישער זשעסט. עס האָט גענומען זיבן יאָר ביז מען איז אימשטאַנד געווען צו טון דעם נעכסטן שריט, אויפבויען א פּאָר באַשיידענע געביידעס און מאַכן מעגלעך די אָפיציעלע דערעפענונג פון דעם קומענדיקן אוניווערסיטעט. זי איז געפייערט געוואָרן אינם יאָר 1925, אונטער דעם פאָרזיץ פון דעם פאַרשטאָרבענעם לאָרד באַלפור, דעם „פאָטער" פון דער באַרימטער דעקלאַראַציע.

אָנגעהויבן אין זייער א באַשיידענעם פאַרנעם, האָט דער העברעאישער אוניווערסיטעט זיך מיט דער צייט אויסגעברייטערט און פאַרבעסערט. ער איז אויך איצט נאָך אונטער דעם סטאַנדאַרט, וואָס ווערט געוויינלעך געפאָדערט פון אַזעלכע אינסטיטוציעס אין די מערסטע אַנדערע לענדער. לעצטנס אָבער, מיטן צוקומען פון א רייע באַדייטנדע וויסנשאַפטס־לייט, וואָס האָבן געמוזט פאַרלאָזן זייער היים, דייטשלאַנד, צוליב דעם היטלער־רעזשים, האָט ער געמאַכט א שטאַרקן שפּרונג פאָרויס. ס'איז קיין ספק נישט, אַז מיט דער צייט, מיט דעם ווייטערדיקן וווּקס פון דער ייִדישער אויפבוי־אַרבעט אין ארץ־ישראל, וועט ער צוביסלעך דערגרייכן דעם אידעאַל, וועלכן עס האָבן געהאַט פאַר זיך זיינע גרינדער.

„בום" און קריזיס

אינם יאָר 1925 איז ארץ־ישראל צום ערשטן מאָל געוואָרן דער מיטל־פּונקט פון א מאַסן־אימיגראַציע. נישט ווייניקער פון 33,801 ייִדישע אימיגראַנטן זענען אריין במשך פון יענעם יאָר אין לאַנד. די מערסטע פון זיי זענען געווען מיטל־קלאַס־מענטשן פון פּוילן, וואָס זענען אַרויסגעטריבן געוואָרן פון זייערע באַשעפטיקונגען דורך עקאָנאָמישן אַנטיסעמיטיזם, וואָס האָט זיך באַזונדערס אויסגעדריקט אין מאָנאָפּאָלן און פאַרניכטנדיקע שטייערן.

די מאַסן־אימיגראַציע פונם יאָר 1925 האָט אָוועקגעשטעלט די ציוניסטישע פירערשאַפט פאַר א שווערן עקזאַמען. די מיטל־קלאַס־אימיגראַנטן, באַגלייט מערסטנס פון גרויסע פאַמיליעס, האָבן נישט געקאָנט זיך אַריינפּאַסן אינם לעבנס־שטייגער פון חלוצים, וואָס האָבן מקריב געווען זייערע פּערזענלעכע אַמביציעס און באַקוועמלעכקייטן פאַרן כלל. די מערסטע פון זיי זענען נישט צוגעפּאַסט געווען, גייסטיק און אפשט אויך פיזיש, פאַר שווערער אַרבעט. זייערע בליקן זענען געווען געריכטעט

צו שטאַטישע געלעגנהייטן אין האַנדל און אינדוסטריע. ס'איז פונדעסט־וועגן געווען צווישן זיי אויך אַ באַדייטנדיקער עלעמענט, וואָס וואָלט גערן געקויפט לאַנד אויף אויסצאָלן און זיך באַזעצט דאָרט אַלס קאָלאָניסטן.

ליידער זענען די ציוניסטישע פירער נישט געווען דעמאָלט צוגע־גרייט צו העלפן דעם דאָזיקן נייעם אימיגראַנטן־טיפּ. זיי האָבן אַליין גע־האַט אַ גאַנץ קנאַפּע ידיעה וועגן די אויסזיכטן פון אינדוסטריע און האַנדל, און אויסער דעם זענען פיל פון זיי געווען בכלל קעגנעריש צו אַזעלכע סאָרטן אימיגראַנטן, וואָס האָבן אויסגעזען צו זיין אַ געפאַר פאַר די פריערדיקע יסודות פונעם יידישן לעבן אין ארץ־ישראל.

איבערגעלאָזט צו זייער אייגענעם גורל, זענען די מיטל־קלאַס־אימי־גראַנטן פונעם יאָר 1925 באַלד אַריינגעצויגן געוואָרן אינעם טומל פון ספּעקולאַציע, וואָס האָט אַרויפגעשרויפט אין אַ שיעור די פרייזן פאַר היי־זער און בוי־פּלעצער, ספּעציעל אין דעם גיך־וואַקסנדיקן תל־אביב. אמת, די בוי־באַוועגונג אין די שטעט איז פאַרשטאַרקט געוואָרן, און דער אַל־געמיינער פּראָגרעס פונעם לאַנד איז צייטווייליק אַוועק מיט גיכערע שריט. פון דער אַנדערער זייט האָט אָבער דעם „בום" זיך געמוזט ערגעץ ווו ענדיקן, און דער קאַטאַסטראָפע, וואָס איז געקומען נאָך אים, איז געווען זייער שמערצלעך פאַר פיל פון די נייאָנגעקומענע אימיגראַנטן, וואָס האָבן פאַרלאָרן זייערע באַשרענקטע מיטלען אין ספּעקולאַציעס, אין וועלכע זיי האָבן גאַנץ אָפט איבערגעשטיגן די גרענעצן פון זייערע אייגענע כוחות.

די שלעכטע לאַגע, אין וועלכע עס זענען אַריינגעפאַלן די דאָזיקע אימיגראַנטן, האָט, נאַטירלעך, געמאַכט אַן אומגינסטיקן איינדרוק אין גלות. אַלס פועל יוצא פון דעם איז די יידישע אימיגראַציע פאַרן נעכסטן יאָר — 1926 — געפאַלן ביז 13,081, און די צוריק־וואַנדערונג פון ארץ־ישראל האָט דערגרייכט דעם מאַקסימום פון 7365. אינעם יאָר 1927 איז די צאָל פון יידישע צוריק־וואַנדערער פון ארץ־ישראל — 5071 — אַפילו איבערגעשטיגן די צאָל פון נייאָנגעקומענע — 2713. דאָס איז זיכער געווען דאָס ערגסטע יאָר אין דער געשיכטע פונעם ארץ־ישראלדיקן אויפבוי.

אַלס פועל־יוצא פון דער שאַרפער ירידה אין אימיגראַציע און בוי־טעטיקייט האָט זיך דעמאָלט אין ארץ־ישראל אָנגעהויבן פילן אַ גרויסע אַרבעטסלאָזיקייט. אין די יאָרן 1927 און 1928 האָט די ציוניסטישע אָר־

www.libtool.com.cn

גאַניזאַציע, וועלכע האָט גענומען אויף זיך די מאָראַלישע און אפילו
ורידישע פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר דער יידישער אימיגראַציע קיין
ארץ־ישראל, געמוזט שאַפן פרייע קיכן און אַנדערע פאָרמען פון דרינ־
גענדער הילף פאַר אַ גרויסער צאָל פון נויט־לײַדנדע פערזאָנען.

צוביסלעך האָבן אָבער די צווערשט־פאַרטומלטע אימיגראַנטן געפו־
נען זייער פּלאַץ אינם עקאָנאָמישן לעבן פונם לאַנד. פיל פון זיי פאַרנע־
מען איצט גאַנץ וויכטיקע פּאָזיציעס אין דער אינדוסטריע פון ארץ־
ישראל, וועמענס אַנטוויקלונג איז אין אַ גרויסער מאָס צו פאַרדאַנקען זייער
ענערגיע און איניציאַטיוו. בכלל קאָן מען זאָגן, אַז די דאָזיקע מיטל־
קלאַס־אימיגראַנטן, וואָס זענען אין אָנהויב געווען ווי אַ שיף אָן אַ רודער,
און זענען דעריבער גרינג פאַרפירט געוואָרן אויפן געפערלעכן וועג פון
ספּעקולאַציעס, האָבן זיך מיט דער צייט אַרויסגעוויזן צו זײַן אַ גאַנץ
וויכטיקער געווינס פאַרן עקאָנאָמישן אויפבוי פונם לאַנד. ביים היינ־
טיקן קאַפּיטאַליסטישן סיסטעם אין דער וועלט קאָן מען נישט, זעט אויס,
אויסקומען מיט דער האַנט דעם מיטל־קלאַס אַלס אומפּראָדוקטיוון עלע־
מענט. אונטער געהעריקער פירערשאַפט קאָן אויך דער סאָרט יידן, מיט
זיינע פריערדיקע ווערטפולע דערפאַרונגען אויפן פעלד פון עקאָנאָמישער
טעטיקייט, ווערן אַ נוצלעכער עלעמענט אינם אויפבוי פונם לאַנד.

ביים סוף 1928 זענען די שלעכטע ווירקונגען פון דער כאַאָטישער
אימיגראַציע פון 1925 שוין ליקווידירט געוואָרן. דער קריזיס איז פאַר־
שוונדן, און אַ דאַנק נייע אינוועסטיציעס פון קאַפּיטאַל, ספּעציעל אין
הייזער־בוי און אָראַנזשן־גערטנער, איז ארץ־ישראל שוין גרייט געווען
אַריינצונעמען אַ נייעם שטראָם פון אימיגראַציע. אַלע סמנים האָבן גע־
צייגט צו אַ נייעם און נאָך גרעסערן אויפשוואונג.

די יידישע אַגענטור

די האָפענונגען אויף אַ נייעם אויפשוואונג פון דער יידישער קאָלאָני־
זאַציע זענען באַזונדערס געשטיצט געוואָרן אויף די באַמיאונגען פון די
ציוניסטישע פירער אַוועקצושטעלן די אויפבוי־אַרבעט אין ארץ־ישראל
אויף אַ ברייטערן פונדאַמענט. ביים אָנהויב פון 1929 איז זיי געלונגען
צו פאַראינטערעסירן אין דער דאָזיקער אַרבעט אײַנפלוסרייכע נישט־ציו־
ניסטישע גרופּן, וואָס זענען ביז דעמאָלט נישט באַטייליקט געווען אינם
ארץ־ישראלדיקן אויפבוי. די „נאָן־זייאָניסטס", וואָס פאַרטרעטן בעיקר

www.libtool.com.cn

די רייכערע און מער אסימילירטע קרייזן פונם יידישן פאָלק, זענען אריינ־געגומען אין דער ניי־געשאַפענער „יידישע אַגענטור", וווּ מען האָט זיי גע־געבן פופציק פּראָצענט פון מאַכט און שטימען. די איבעריקע פופציק פּראָצענט זענען געבליבן אין די הענט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַ־ציע, וועלכע איז פאַר דער שאַפונג פון דער „יידישער אַגענטור" געווען די איינציקע פּאָליטישע פאַרטרעטערין פון יידישע פּאַלעסטינע־אינטע־רעסן פאַר דער מאַנדאַט־מאַכט און פעלקער־בונד.

די הויפּט־ראָלע אין דער שאַפונג פון דער יידישער אַגענטור גע־הערט דעם באַקאַנטן ציוניסטישן פירער פּראָפ. ח. ווייצמאַן, וועלכער האָט געמוזט דערביי בייקומען אַ שטאַרקע אָפּאָזיציע מצד פיל פון זיינע אייגענע אָנהענגער. אַ באַזונדערס פיינטלעכע שטעלונג צו דער שאַפונג פון דער יידישער אַגענטור האָבן געגומען די „רעוויזיאָניסטן", דער עקסטרעם נאַציאָנאַליסטישער פליגל פון דער ציוניסטישער באַוועגונג. זיי האָבן באַגרינדעט זייער קעגנערשאַפט מיט דער מורא, אַז דער נאַציאָ־נאַלער כאַראַקטער פון דער ארץ־ישראלדיקער אויפבוי־אַרבעט וועט פאַר־ווישט ווערן אונטער דעם איינפלוס פון די האַלב־אַסימילאַטאָרישע „נאָן־זיאָניסטס". די דאָזיקע מורא איז ביי יענער צייט געטיילט געוואָרן פון פיל אַנדערע ציוניסטן, וועלכע זענען בדרך־כלל נישט גוטה געווען צו פאָלגן נאָך דער רעוויזיאָניסטישער פירערשאַפט.

אין אויגוסט 1929 איז די „יידישע אַגענטור" געגרינדעט געוואָרן אָפיציעל אויף אַ קאָנפערענץ אין ציריך, וואָס איז באַצייכנט געווען פון אירע איניציאַטאָרן אַלס אַן אָנזאָג פון אַ נייער יידישער אייניקייט און אַן אָנהויב פון אַ נייער עפּאָכע אינם אויפבוי פון ארץ־ישראל. לואי מאַרשאַל און פעליקס וואַרבורג פון אַמעריקע און אָסקאַר וואַסערמאַן פון דייטשלאַנד זענען געווען די אַממערסטן אָנגעזעענע „נישט־ציוניסטישע" פירער, וואָס זענען דאָרט געווענען געוואָרן פאַר אַן אַקטיווער באַטייליקונג אין דעם ארץ־ישראלדיקן אויפבוי.

נאָך לאַנג פאַר דער ציריכער קאָנפערענץ האָט הערבערט סעמיועל, דער ערשטער ענגלישער הויך־קאָמישאָנער פון ארץ־ישראל פאַרלאָזן זיין שטעלע. אינם יאָר 1925 איז זיין פּלאַץ פאַרנומען געוואָרן דורך פעלד־מאַרשאַל פּלומער, וועלכער האָט רעגירט דאָס לאַנד אין לויף פון די נעכסטע דריי יאָר. נישט זייענדיק קיין דערפאַרענער שטאַאַטס־מאַן, האָט ער אָבער געהאַט איין וויכטיקע מעלה: ער האָט באַהערשט דאָס לאַנד מיט אייזערנער מיליטערישער האַנט, נישט צולאָזנדיק, אַז די אונטער־

www.libtool.com.cn

ערדיש־קאָכנדיקע ליידנשאַפטן זאָלן אויסברעכן אין בלוטיקע פאָרמען.

מיט לאָרד פּלומערס רעזיגנאַציע האָט זיך די לאַגע אין דעם פּרט באַדייטנד פאַרערגערט. זיין נאָכפאָלגער, סער דזשאָהן טשענסלאָר, איז, זעט אויס, נישט אימשטאַנד געווען צו שאַפן אין לאַנד אַ געהעריקן רעספּעקט צו דער ענגלישער מאַכט. אין לויף פון זיין ממשלה האָבן זיך נייע וואָלקנס באַוויזן אויפן פּאָליטישן הימל.

די אַגיטאַציע אַרום כותל מערבי

דאָס מאָל האָבן די עקסטרעם־נאַציאָנאַליסטישע אַראַבישע פירער געפונען אַ נייעם און געוויסנלאָזן, אָבער אויך זייער אַ ווירקזאַמען מיטל, צו דערגרייכן זייערע פּאָליטישע צוועקן. זיי האָבן אָנגעהויבן סיסטעמאַטיש אויפבלאָזן דעם רעליגיעזן פאַנאַטיזם פון די אומאַנטוויקלטע אַראַבישע מאַסן ריכטנדיק אים קעגן די יידן. אייניקע יידישע גרופּקעלעך האָבן לײדער געגעבן די דאָזיקע געוויסנלאָזע העצער דעם געהעריקן ברענשטאָף דורך אויפהויבן די פראַגע וועגן כותל מערבי, וואָס ווערט באַטראַכט ביי יידן אַלס אַ רעשט פון דעם אַמאָליקן בית־המקדש*). אַראַבישע אַגיטאַטאָרן האָבן דאָס קונציק אויסגענוצט אַלס אַ געלעגנהייט צו טענהן, אַז די יידן פאָדערנדיק דאָס רעכט צו דאַווענען בצבור ביי דער פאַרהייליקטער וואַנט, האָבן דערמיט אין זינען צו פאַרכאַפּן דעם גאַנצן היסטאָרישן פּלאַץ, אויף וועלכן ס'איז אַמאָל געשטאַנען דער בית־המקדש. דער דאָזיקער פּלאַץ איז איצט ווי עס איז באַקאַנט, פאַרנומען פון דער באַרימטער מעטשעט פון אָמאַר, וועלכע איז איינע פון די גרעסטע הייליקטימער פון איסלאַם. דער אויספיר פון דעם איז, נאַטירלעך, געווען, אַז גלויביקע מאַכמעדאַנער מוזן זיך נעמען צום שווערד כדי אויסהרגענען די יעניקע, וואָס קלויבן זיך צו פאַרכאַפּן זייערע הייליקע פּלעצער...

ס'שיינט, אַז די דעמאָלסטיקע ענגלישע מאַכט אין א"י האָט נישט גענומען קיין ערנסטע שריט אָפּצושטעלן די דאָזיקע בייזוויליקע און געפערלעכע אַגיטאַציע. אייניקע קריטיקער פון דער ענגלישער אַדמיניסטראַציע באַ־

---

*) נייעסטע היסטאָרישע און אַרכעאָלאָגישע פאָרשונגען שיינען נישט צו באַשטעטיקן דעם דאָזיקן טראַדיציאָנעלן גלויבן. ס'איז אַ סברה, אַז דער כותל מערבי איז געבויט געוואָרן אין דער צייט פון קעניג הורדוס און האָט נישט קיין דירעקטע שייכות צום בית־המקדש.

www.libtool.com.cn

הויפּטן אַפּילו, אַז הערי ליוק, דעמאָלט דער ציווילער סעקרעטאַר פון דער פּאַלעסטינער רעגירונג, וואָס האָט אין דער אָפּוועזנהייט פון דעם הויכקאָמישאַנער משענסלאָר, געהאַט אין יענעם מאָמענט די לייצעס אין זיינע הענט, האָט פּאַרויסגעזען די רעוואָלטאַציע פון דער מערדערישער אַגי־טאַציע און האָט דאָך נישט געהאַלטן פאַר נויטיק עפּעס טון קעגן דעם. דער חשד איז אַרויסגעזאָגט געוואָרן, אַז אייניקע ענגלישע באַאַמטע, פּאָלגנדיק דעם אַלטן פּרינציפּ וועגן „צעטייל און הערש", האָבן גאָר באַטראַכט, אַז אַ בלוטיקער צוזאַמענשטויס צווישן יידן און אַראַבער וועט אין לעצטן סך־הכל העלפן צו פאַרשטאַרקן די בריטישע הערשאַפט אינם לאַנד.

למען האמת מוז געזאָגט ווערן, אַז שפּעטערדיקע אויספאָרשונגען האָבן נישט אַרויסגעבראַכט קיין באַווייזן, וואָס זאָלן דערלויבן אונז אָנ־נעמען די דאָזיקע שווערע באַשולדיקונג פאַר אַ באַוויזענעם פאַקט. ריכ־טיק איז אָבער, אַז די בריטישע באַאַמטע פון יענער צייט האָבן גע־נומען אַ שוואַכע און נאַכלעסיקע שטעלונג צו די אָנקומענדיקע געשע־ענישן

דער אויסברוך פון 1929.

די בלוטיקע אויפהעצונג פון די אַראַבישע רעליגיעזע געפילן האָט גע־בראַכט די דערוואַרטעטע רעזולטאַטן. דעם 23־טן אויגוסט 1929, האָבן טויזנטער אַראַבער, וואָס זענען געקומען קיין ירושלים פון די אַרומיקע דערפער און שטעטלעך מיטן צוועק צו „פאַרטיידיקן די מאַכמעדאַנישע הייליקטימער קעגן יידן", אָנגעהויבן אָנפאַלן אויף די יידישע קוואַרטאַלן פון דער היסטאָרישער שטאָט.

אין אַ מעת לעת נאָך דעם אויסברוך פון דעם פּאָגראָם אין ירושלים האָבן זיך אָנגעהויבן אַנטי־יידישע אויסברוכן אין פאַרשידענע טיילן פונם לאַנד. אויסער דער אָרטיקער אַראַבישער באַפעלקערונג האָבן זיך אין זיי באַטייליקט אייניקע שבטים פון עבר־הירדן, וואָס זענען איינגע־לאַדן געוואָרן פון דאָרטן דורך די נאַציאָנאַליסטישע העצערס. גראָד אין יענעם מאָמענט איז אין ארץ־ישראל נישט געווען קיין באַדייטנדער מי־ליטערישער גאַרניזאָן, און די פּאָליציי, וואָס באַשטייט מערסטנס פון

www.libtool.com.cn

אראבער, איז געווען לחלוטין נישט צופעליג. די לאגע, וואָס האָט אינם מאָמענט אויסגעקוקט צו זיין זייער ערנסט, איז אָבער געראַטעוועט געוואָרן דורך א העלדישער יידישער זעלבסטשוץ. מיט דער אויסנאַמע פון חברון און צפת, ווו די יידישע באַפעלקערונג איז מערסטנס באַשטאַנען פון פרומע און עלטערע לייט, וואָס זענען געקומען אָפּלעבן זייערע לעצטע יאָרן אין ארץ־ישראל, האָבן יידן אומעטום ארויסגעוויזן א זעלטן־שטאַרקן און אנטשלאָסענעם ווידערשטאַנד. זיי האָבן אָנגעהאַלטן זייערע פּאָזיציעס עטלעכע טעג, ביז ס׳איז אָנגעקומען א גענוגנדע מיליטערישע מאַכט אויף איינצושטעלן אן ענדגילטיקע אָרדענונג אינם לאַנד.

בסך־הכל זענען אינם אויסברוך פון 1929 דערהרגעט געוואָרן 132 יידן. די מערסטע קרבנות זענען געפאַלן אין חברון, ווו דער פּאָגראָם אויף דער הילפלאָזער יידישער מינדערהייט איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין א שוידערלעכער שחיטה, וואָס האָט געפאָדערט זעכציק טויט־קרבנות. חוץ דעם זענען 198 יידן פאַרוואונדעט געוואָרן גענוג ערנסט, כּדי אָנקומען צו באַהאַנדלונג אין שפּיטאָלן. די צאָל פון די אָפיציעל פעסטגעשטעלטע אראַבישע פאַרלוסטן איז 87 טויטע, און 187 באַהאַנדלטע אין שפּיטאָלן. עס שיינט אָבער, אַז אין אייניקע פאַלן האָבן בעדואינישע אָנפאַלער, כּדי צו פאַרדעקן זייער שולד, שטילערהייט מקבר געווען זייערע טויטע, און קורירט די פאַרוואונדעטע מיט היימישע מיטלען אין זייערע געצעלטן.

די שאָו־קאָמיסיע און סימפּסאָן־באַריכט.

די פּאָליטישע רעזולטאַטן פון די דאָזיקע טרויעריקע געשעענישן זענען אין די יידישע קרייזן באַטראַכט געווען אַלס נאָך א גרעסערער קלאַפּ איידער זייערע דירעקטע קרבנות. פלענער פון יידישער קאָלאָניזאַציע אין גאָר א גרויסן פאַרנעם, וואָס זענען גראָד ערב די דאָזיקע געשעענישן באַהאַנדלט געוואָרן אויף דער ציריכער גרינדונגס־קאָנפערענץ פון דער „יידישער אגענטור״, האָבן געמוזט אויפגעגעבן ווערן. דערצו האָט נאָך ענגלאַנד, זיך פאַררופנדיק אויף דער בלומרשטער ווירקונג פונם אויס־ברוך אין ארץ־ישראל אויף אינדיע און אַנדערע ענגלישע טעריטאָריעס מיט א גרויסער מאַכמעדאַנישער באַפעלקערונג, אָנגעהויבן צו רעווידירן איר ארץ־ישראלדיקע פּאָליטיק אין אַן אויסגעשפּראָכן אַנטי־יידישער ריכטונג.

די שאָו־קאָמיסיע, וואָס איז געשיקט געוואָרן צו אונטערזוכן די

www.libtool.com.cn

געשעענישן אין ארץ־ישראל האָט אָנגענומען א גאַנץ אַנטשידענע פּראָ־ אראַבישע שטעלונג. זי האָט ארויפגעלייגט די מערסטע אחריות פאַר דעם בלוטיקן אויסברוך אויף יידן, וואָס זאָלן האָבן אויפגערעגט די אראַבער דורך באַשטייען אויף זייערע רעכט צו דאַווענען ביים כותל־מערבי. נאָך שמערצלעכער איז געווען די באַהויפּטונג, אַז יידן, אָפּקויפנדיק כּסדר אראַבישע לאַנד, נעמען צו ביי אראַבישע פּויערים די מעגלעכקייט פון עקזיסטענץ, און שאַפן דערמיט צווישן זיי א פאַרצווייפלטע שטימונג. די קאָמיסיע האָט דעריבער רעקאָמענדירט נאָך שאַרפערע מיטלען קעגן דער יידישער איינוואַנדערונג, און האָט אויך געראַטן ווירקזאַם צו באַשרענקען דעם יידישן באָדן־איינקויף*). די אויספירונגען פונם שאָו־באַריכט ווע־ן אין נאָך א שאַרפערער פאָרם איבערגעחזרט אין א „ווייסן פּאַפּיר”, וואָס איז פאַרעפנטלעכט געוואָרן באַלד נאָך דעם פונם דעמאָלסטיקן קאָלאָניאַל־מיניסטער לאָרד פּאַספּילד (אמאָל — סידני וועב).

אַלס א רעזולטאַט פונם שאָו־באַריכט האָט דער קאָלאָניאַל־אָפּיס אַוועקגעשיקט קיין ארץ־ישראל סער דזשאָהן סימפּסאָן, א באַקאַנטן עקספּערט איבער קאָלאָניזאַציע־ענינים, מיטן אויפטראַג צו שטודירן די מעגלעכקייטן פון אָרטיקער קאָלאָניזאַציע און פאָרשלאָגן קאָנקרעטע מיט־לען צו באַוואָרענען די אראַבישע אינטערעסן. סימפּסאָנס באַריכט, וואָס שיינט אויך צו זיין באַאיינפלוסט פון א פאָראורטייל קעגן ציוניזם, האָט רעקאָמענדירט, אַז די רעגירונג זאָל איינקויפן לאַנד מיטן צוועק ווידער צו באַזעצן די אראַבער, וואָס זאָלן האָבן פאַרלאָרן זייער גרונט און באָדן צוליב דער יידישער קאָלאָניזאַציע. דער זעלבער פאָרשלאַג ווערט אויך געמאַכט אינם שפּעטער ארויסגעגעבענעם דערגענצונגס־באַריכט פון מר. לואי פרענטש, אַן ענגלישער קאָלאָניזאַציאָנס־פאַכמאַן פון אינדיע. זיין „אַנטוויקלונגס־פּלאַן” האָט פאָרגעשלאָגן א פּאַלעסטינער רעגירונגס־אַנלייהע מיטן צוועק צו פאַרגרעסערן די אַגריקולטורעלע מעגלעכקייטן

---

*) דער באַריכט פון דער שאָו־קאָמיסיע איז נישט געווען קיין איינ־שטימיקער. ער ווערט שטאַרק קריטיקירט אינם מינדערהייטס־באַריכט פון א לייבאָר־מיטגליד, לאָרד סנעל. סנעלס איבערצייגנד געשריבענע מינדערהייטס־מיינונג ווייזט צוריק די אָנקלאָגן קעגן דער יידישער לאַנד־איינקויף־פּאָליטיק, און ער שטרייכט אויך אונטער די דירעקטע אחריות פון דער ענגלישער אַדמיניסטראַציע אין ארץ־ישראל פאַר די בלוטיקע געשעענישן פון אויגוסט 1929.

www.libtool.com.cn

פונם לאַנד דורך אויסבעסערונגס־ארבעטן אין אירע פאַרנאַכלעסיקטע און אָפּגעלאָזענע געגנטן. די אויסבעסערונגס־ארבעטן, וואָס דאַרפן געבן אַ מעגלעכקייט צו באַארבעטן אַזעלכע שטרעקן לאַנד, וואָס זענען איצט אומצוגענגלעך פאַר לאַנדווירטשאַפט, דאַרף אין דער ערשטער רייע באַניצט ווערן אויף ווידער צו באַזעצן די לאַנדלאָזע אַראַבער. דער אַנטוויקלונגס־פּלאַן וואָלט אָבער אויך, לויט די ווערטער פון זיין אויטאָר, געשאַפן ביז אַ געוויסן גראַד נייע קאָלאָניזאַציאָנס־שאַנסן פאַר יידן.

דער באַריכט פון דער שאָו־קאָמיסיע, פּאַספילדס „ווייסער פּאַפּיר" און דער סימפּסאָן־פּלאַן האָבן געשאַפן אַ טיפע אויפרעגונג צווישן די יידישע מאַסן אין גאַר דער וועלט. די ענגלישע רעגירונג איז פאַרפּלייצט געוואָרן מיט פּראָטעסטן פון יידישע און נישט־יידישע קרייזן. איינפלוסרייכע ענגלישע צייטונגען, אָפּשפּיגלענדיק די געזעלשאַפטלעכע מיינונג פונם לאַנד, האָבן געפאָדערט אַ מער פריינטלעכע פּאָליטיק צו יידן.

אונטער דעם דרוק פון די פּראָטעסטן האָט די ענגלישע רעגירונג ארויסגעלאָזט אַ נייעם דאָקומענט וועגן די ארץ־ישראלדיקע פּראָבלעמען אונטער דער פאָרם פון אַ בריוו פון דעם פּרעמיער מאַקדאָנאַלד, צום פּרעזידענט פון דער יידישער אַגענטור דר. חיים ווייצמאַן. צווייִדייטיק געשריבן אין אייניקע טיילן, איז דער דאָזיקער בריוו פונדעסטוועגן גענומען אַלס אַ גאַנצער, געווען אַ צוריק־טריט פון דער אַנטי־יידישער פּאָזיציע, וואָס איז ארויסגעוויזן געוואָרן פונם קאָלאָניאַל־אַמט גלייך נאָך די געשעענישן פון אויגוסט 1929. דער צוועק פון דעם בריוו איז געווען צוריק צו ברענגען די באַציונגען אין ארץ־ישראל צום „סטאַטוס קוואָ אַנטע", ד. ה. צו דער לאַגע, וואָס האָט עקזיסטירט פאַר די דאָזיקע טרויעריקע געשעענישן.

באַזונדערס וויכטיק איז געווען די בפירושע דערקלערונג פון מאַקדאָנאַלדס בריוו, אַז יידישע קאַפּיטאַליסטן, וואָס האַלטן ביי גרינדן נייע אינדוסטריעלע אָדער לאַנדווירטשאַפטלעכע אונטערנעמונגען זענען באַרעכטיקט צו ברענגען פאַר זיך יידישע אַרבעטער פון חוץ־לאָרץ, אומאָפּהענגיק פון דער מעגלעכער אַרבעטלאָזיקייט צווישן די אָרטיקע אַראַבער. אַן אַנדערע וויכטיקע הנחה איז געווען דער צוזאָג צו באַשעפטיקן אויך עפנטלעכע אַרבעטן אין א"י אַ באַדייטנדיקע צאָל פון יידישע אַרבעטער נעמענדיק אין באַטראַכט נישט נאָר די צאָל פון יידן אין לאַנד, נאָר אויך אין זייער ביישטייער צו די פינאַנציעלע רעסורסן פון דער רעגירונג.

www.libtool.com.cn

אין פאַרבינדונג מיטן בלוטיקן אויסברוך פון 1929 האָט די יידישע קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל ווידער געקריגן אַ שמערצלעכן קלאַפּ. נאָך אַ צייטווייליקן שטילשטאַנד האָט אָבער דער שאַרפער יידישער באַדאַרף אין אַ נאַציאָנאַלער היים זיך ווידער אָנגעהויבן אָפּשפּיגלען אין אַקטי־ווער אויפבוי־אַרבעט.

נייע אַנטוויקלונגען.

דער נייער אויפשוואונג פון יידישער אויפבוי־אַרבעט איז געשטיצט געוואָרן דורך פאַרשידענע אומשטענדן. גראָד די פּאָגראָמען פון 1929 האָבן באַוויזן פיל שטאָטישע יידן צו פאַרלאָזן די אַראַבישע קוואַרטאַלן, וווּ זיי האָבן פריער געוווינט אין געדונגענע דירות, און דאָס האָט נאַ־טירלעך זיך באַלד אָפּגעשפּיגלט אין אַ פאַרשטאַרקטער בוי־טעטיקייט. די פלאַנצונג פון אָראַנזשן גערטנער („פּרדסים") איז דערמונטערט געוואָרן דורך פעסטע פּרייזן אויפן אייראָפּעאישן פּרוכט־מאַרק און דורך דער וואַקסנדיקער נאָכפראַגע אויף ארץ־ישראל פּרוכט. ענגלאַנדס אַראָפּגיין פון גאָלד־סטאַנדאַרט (סעפּטעמבער, 1931) איז געווען אַ וויטערדיקער שטופּ צו קאָנסטרוקטיווע אינוועסטיציעס אין ארץ - ישראל. פאַרמעגלעכע יידן פון אַמעריקע און אַנדערע לענדער, וואָס זענען נאָך דעמאָלט גע־בליבן אויפן גאָלד־סטאַנדאַרט, האָבן איצט דערזען אַ געלעגנהייט צו קויפן לאַנד אין ארץ - ישראל פאַר בערך ביליקע פּרייזן און פלאַנצן דאָרט פּרדסים מיט קלענערע הוצאות. אויך דאָס געלט, וואָס איז געלעגן אָן נוצן אין די ארץ - ישראל - בענק, האָט איצט אָנגעהויבן זוכן אַ קאָנסטרוקטיווע פאַרווענדונג, כּדי צו פאַרמיידן די ווייטערדיקע אָנטווער־טונג פונם ענגלישן פונט.

אויסער דעם בוי פון הייזער און פלאַנצונג פון פּרדסים, האָט די אויפ־בוי־אַרבעט אין ארץ־ישראל זיך אויסגעדריקט אין כּסדרדיקער פאַרגרע־סערונג און אויסברייטערונג פון דער דאָרטיקער אינדוסטריע. אין די לעצטע יאָרן זענען די מערסטע פריערדיקע פאַבריקן אויסגעברייטערט גע־וואָרן און פיל נייע זענען אויסגעבויט געוואָרן. די צעמענט־אינדוסטריע, זאָקן פאַבריקן, טעקסטיל, לעדער - וואַרן און אַנדערע האָבן געקריגן אַן אַלץ ברייטערן מאַרק אין די שכנותדיקע לענדער פונם גאַנצן מזרח. דער דאָזיקער מאַרק איז אָנגעהאַלטן געוואָרן אין די ערגסטע יאָרן פון דעם עקאָנאָמישן וועלט־קריזיס, און ער פאַרשפּרעכט אין דער צוקונפט,

www.libtool.com.cn

ווען די ארץ־ישראלדיקע אינדוסטריע וועט האָבן מער און ביליקערע סחורות פאַר עקספּאָרט, צו ווערן גאָר אַ באַדייטנדיקע שטיצע פאַר דער ארץ ישראלדיקער ווירטשאַפט.

דאָס פּסדרדיקע אַריינקומען פון פרישן קאַפּיטאַל האָט געשאַפן אויך אַ שאַרפן באַדאַרף אין נייער און גרעסערער יידישער אימיגראַציע. ארץ־ישראל ליידט איצט פון אַן אמתן מאַנגל אין קוואַליפיצירטע אַרבעטער, ספּעציעל אין דער בוי ־ אינדוסטריע. אַפילו די ענגלישע אַדמיניסטראַציע, מיט איר גאַנצן פּאָראורטייל קעגן מעגלעכער יידישער ,,איבער־אַנטוויקלונג״, האָט געמוזט זיך בויגן פאַר די פאַקטן, און בסדר פאַרגרעסערן די צאָל פון סערטיפיקאַטן פאַר דער איינוואַנדערונג פון חלוצים.

ס'איז אָבער נאָך דאָ אַ גאַנץ היפּשער מהלך צווישן דער באַשרענקטער אימיגראַציע, וואָס ווערט יעדעס האַלבע יאָר באַשטימט דורך דער ענגלישער אַדמיניסטראַציע אין ירושלים, און דער צאָל פון די אַרבעטער, וואָס ווערן דרינגנט געפאָדערט פאַר דער אַלץ גרעסערער צאָל פון יידישע אונטערנעמונגען. דאָס ברענגט פון איין זייט צו דער צו גיכער העכערונג פון די אינדוסטריעלע און אַגריקולטורעלע זעלבסטקאָסטן אין פאַרגלייך מיט די אַרומיקע לענדער. פון דער אַנדערער זייט שאַפט דער דאָזיקער אַרבעטער מאַנגל אַ לאַגע, ביי וועלכע יידישע אונטערנעמער, אַנשטאָט צו אַרבעטן מיט יידן, באַשעפטיקן אַלץ אַ גרעסערע צאָל פון אַראַבער, וואָס קומען אַריין פון סיריע און אַנדערע שכנותדיקע לענדער, אַזוי ווי די אימיגראַציע פון די דאָזיקע פרעמדע אַראַבער איז פּאַקטיש אומבאַשרענקט, רופט אַרויס די דאָזיקע לאַגע אַ שטאַרקע אומצופרידנהייט אין יידישע קרייזן, ווו מען האַלט זי אַלס נישט יושרדיק לגבי יידן, און אַלס פאַרבונדן מיט ערנסטער געפאַר פאַרן גאַנצן כאַראַקטער פון דער יידישער נאַציאָנאַלער היים. נאַטירלעך, ברענגט די קינסטלעכע באַשרענקונג פון יידישער אימיגראַציע צו אַ היפּש ביסל פּאָליטישע דינגעניש און רייבונגען מיט דער ענגלישער מאַנדאַט מאַכט.

אַ דאַנק דער פּסדרדיקער אינוועסטיציע אין לאַנד און אין געביידן, זענען די פּרייזן פון אומבאַוועגלעכע גיטער אין ארץ ישראל נישט געפאַלן, אין דער צייט, ווען זיי זענען שטאַרק געפאַלן כמעט אין אַלע אַנדערע לענדער; די פּרייזן זענען דאָרט בדרך־כּלל פיל העכער, איידער אינם יאָר 1929. די דאָזיקע אויסערגעוויינלעכע לאַגע האָט געגעבן די נייאַנקומענדיקע קאַפּיטאַליסטן דאָס געפיל פון אינערלעכער זיכערקייט, און

האָט זיי דערמוטיקט צו בויען נייע אונטערנעמונגען אפילו אין דער ערגסטער צייט פונם איצטיקן וועלט ־ קריזיס. לײַדער איז די דאָזיקע גינסטיקע לאַגע אויך מיסברויכט געוואָרן פאַר ווילדער לאַנד־ספּעקולאַציע, וואָס קאָן נאָך אַמאָל האָבן שעדלעכע פאָלגן אין דער צוקונפט.

דער ווײַלשטאַנד, וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך אײַנוואַנדערונג און קאָנסטרוקטיווער אויפבוי אַרבעט, האָט זיך אויך אויסגעדריקט אין א גינסטיקער פינאַנציעלער לאַגע פון דער ארץ ישראלדיקער רעגירונג. זי איז אימשטאַנד געווען צוליב דעם דורכפירן א רייע פון ערשט־קלאַסיקע וועגן און אויסבויען א מאָדערנעם פּאָרט אין חיפה. די עקאָנאָמישע אַנט־וויקלונג פונם לאַנד איז אָבער געגאַנגען אין אַזא שטורמישן טעמפּ, אַז אַלע עפנטלעכע אַרבעטן ווייזן זיך אַרויס צו זיין ווייט הינטער דעם באַדאַרף. עס הערט זיך איצט, למשל, א שטאַרקער פאַרלאַנג אויסצובוי־טערן דעם חיפהער פּאָרט, וועלכער, געעפנט אין אָקטאָבער 1933, ווייזט זיך שוין אַרויס אַלס צו קליין, כּדי צו באַדינען דעם גיך וואַקסנדיקן שיפס־פאַרקער.

לויט דער פאָלקסציילונג פון נאָוועמבער 1931, האָט די יידישע באַ־פעלקערונג פון ארץ ישראל דאַן אויסגעמאַכט 174.610, וואָס איז זיבעצן פּראָצ. פון דער דאַמאָלסטיקער אַלגעמיינער באַפעלקערונג פון 1.035.821.

פון 1920 ביז 1932 איז די דורכשניטלעכע יידישע אײַנוואַנדערונג געווען אונטער 10.000 א יאָר, וואָס איז פּאַקטיש ווייניקער איידער דער נאַטירלעכער צוּוואוקס פון דער אַראַבישער באַפעלקערונג. אינם יאָר 1933 האָט אָבער די צאָל פון יידישע אימיגראַנטן א שפּרונג געטאָן אויף 30,327, און אין 1934 איז זי ווייטער געשטיגן ביז 42.359. פאַר די ערשטע זעקס חדשים פון 1935 האָט די צאָל פון יידישע אימיגראַנטן באַ־טראָפן 30.474, מער ווי פאַרן גאַנצן יאָר 1933. דערצו דאַרף מען נאָך צו די דאָזיקע אָפיציעלע ציפערן צורעכענען אויך א געוויסע צאָל פון „אומלעגאַלע" אימיגראַנטן. זי האָט וואַרשײַנלעך פאַר די לעצטע דריי יאָר באַטראָפן ביז 5.000 א יאָר.

דער גרויסער אײַנוואַנדערונגס־שטראָם פון די לעצטע דריי יאָר האָט שטאַרק פאַרגרעסערט דעם אַבסאָלוטן און רעלאַטיוון געוויכט פון יידן אינם לאַנד. לויט דער אויסרעכנונג פון מ. נעמיראָווסקי, דעם פעאיקן סטאַטיסטיקער פון דער אַרבעטער־הסתדרות, האָט די צאָל פון יידן ביים סוף פון יאָר 1934 אויסגעמאַכט 300.312 צווישן אַן אַלגעמיינער באַ־פעלקערונג פון 1.237.127. דער דאָזיקער סך־הכל, וואָס איז געבויט אויף

www.libtool.com.cn

אָפּיציעלע ציפערן, שיינט אָבער נישט אריינצונעמען אין זיך די גרעסטע צאָל פון „אומלעגאַלע" אימיגראַנטן, סיי יידן און סיי אראַבער. נעמענדיק דעם דאָזיקן פאַקטאָר אין אָנבאַטראַכט און רעכנענדיק זיך אויך מיט די דערוויילקע ציפערן וועגן איינוואַנדערונג און נאַטירלעכער פאַר־מערונג פאַר דער ערשטער העלפט פון 1935, זענען מיר נוטה צו שאַצן די איצטיקע יידישע באַפעלקערונג פון ארץ־ישראל (יולי 1935), אַלס 345.000 צווישן אַן אַלגעמיינער באַפעלקערונג פון 1.308.000. יידן שטעלן מיט זיך פאָר אין אַנדערע ווערטער, 26.3 פּראָצענט פון דער אַל־געמיינער באַפעלקערונג (אַריינרעכענענדיק אין דעם אויך די בעדואינער, וואָס וואַנדערן אַרום ביי אירע זידלעכע גרענעצן).

דער וווּקס פון דער יידישער באַפעלקערונג נאָך דעם קריג ווערט אילוסטרירט מיט פאָלגנדיקער טאַבעלע*):

	אַלגעמיינע באַפעלקערונג	מאַכמעדאַנער	קריסטן	יידן
1919 (אָפּשאַצונג)	700.000	568 000	65.000	58.000
1922 (פאָלקס־ציילונג)	757.182	591.000	73.000	83 794
1931 (פאָלקס־ציילונג)	1.035.141	759.712	91.398	174.610
1935 (אָפּשאַצונג)	1.308.000	849.000	101.000	345.000

די איינוואַנדערונג פון דייטשלאַנד

מיטן אָנהויב פון יאָר 1933 האָט ארץ־ישראל אָנגעהויבן אַריינצונעמען אַ באַדייטנדיקע צאָל פון דייטשע יידן, וואָס האָבן פאַרלאָזן זייער פריער־דיקע היים צוליב די רדיפות פונם היטלער־רעזשים. אַ היפּשער חלק פון די דאָזיקע אימיגראַנטן זענען העכסט קוואַליפיצירטע פאַכמענער, — אַרכיטעקטן, אינזשיניערן, אַדוואָקאַטן, דאָקטוירים, וויסנשאַפט - לייט, וואָס האָבן אָנגעוווירן זייערע פריערדיקע פּאָזיציעס אין דייטשלאַנד צוליב

---

*) ווי דער אויפמערקזאַמער לעזער האָט וואַרשיינלעך באַמערקט, שטימט נישט די סומע פון די צאָלן, וואָס ווערן אָנגעגעבן פאַר די דריי הויפּט־רעליגיעס, מיט דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג פונם לאַנד. דאָס דערקלערט זיך מיטן פאַקט, וואָס אין ארץ ישראל זענען פאַראַן דרוזן און אַ פּאָר אַנדערע שבטים, וואָס געהערן נישט צו קיינער פון די דריי אָנגעגעבענע רעליגיעס. זייער צאָל צוזאַמען באַטרעפט אַרום 13.000.

www.libtool.com.cn

דעם נאַצי רעזשים. צוליב די שווערע באַשרענקונגען פון קאַפּיטאַל־עקס־פּאָרט פון דייטשלאַנד, און די גרויסע פאַרלוסטן, וואָס פיל פון די דאָזיקע אימיגראַנטן האָבן געהאַט אין די לעצטע צוויי יאָר, זענען פיל פון זיי פּאַקטיש אָן מיטלען. ס׳איז פונדעסטוועגן זייער וואַרשיינלעך, אַז די הויכע קולטור און פּראַקטישע ערפאַרונג פונם דאָזיקן טיפ אימיגראַנטן וועט זיך סוף כל סוף אַרויסווייזן אַלס אַ גרויסער געווינס פאַר ארץ ישראל.

די פאַרגיכערטע אימיגראַציע פון די לעצטע דריי יאָר האָט געגעבן אַ שטאַרקן שטופּ צו נייע לאַנד־איינקויפן און פרישע אָנשטרענגונגען פון ברייטערער לאַנדווירטשאַפטלעכער קאָלאָניזאַציע. עס זענען געמאַכט גע־וואָרן וויכטיקע אָנהויבן פון נייע טיפּן קאָלאָניעס אין די בערג פון יהודה און אין דרומדיקן טייל פון לאַנד, געגנטן, וואָס זענען ביז אַהער גע־האַלטן געוואָרן אַלס נישט פּאַסנד פאַר פּראָדוקטיווער לאַנדווירטשאַפט. דער וויכטיקער און העכסט פּרוכטבאַרער טאָל פון חולה ביי דער סירי־שער גרעניץ איז אויך אַריינגעקומען אין יידישע הענט דורך איבערנעמען אַן אַלטע קאָנצעסיע אויף אויסטריקענען די זומפּן, וואָס פאַרפּעסטן איצט דעם גרעסטן טייל פון דער דאָזיקער פיל פאַרשפּרעכנדער געגנט.

וועט אָבער דער איצטיקער „בום” אין ארץ ישראל אָנגיין אויף אייביק? וואָס זענען די ווייטערדיקע אויסזיכטן פון דער יידישער נאַציאָ־נאַלער היים?

קיינער קאָן אויף דעם נישט געבן קיין באַגרינדעטן ענטפער, אויב ער גיט נישט צוערשט אַ פולן און קלאָרן באַגריף וועגן אַלע זייטן פון דער יידישער אויפבוי אַרבעט אין ארץ ישראל, וועגן די ביז־אַהעריקע דערגרייכונגען און ווייטערדיקע פּראָבלעמען.

דאָס באַמיען מיר זיך צו טון אין די ווייטערדיקע קאַפּיטלען פונם דאָזיקן בוך.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל פיר

יידן אין דער לאַנדווירטשאַפט

בעת דעם אָנהויב פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע איז ארץ ישראל געווען אין זייער אַן אָפּגעלאָזענעם צושטאַנד. די טעראַסן, וואָס זענען ברייט באַנוצט געוואָרן אין ביבלישע צייטן אויף אויסצוגלייכן די אָראָפּגאַנגען פון די בערג און נישט לאָזן די רעגנס אָראָפּוואַשן זייער אויבערשטן פרוכטבאַרן באָדן, זענען כמעט אומעטום פאַרשווונדן. אין די דורות פון פאַרנאַכלעסיקונג האָבן די שטאַרקע ווינטער רעגנס אָראָפּגעשווענקט דעם אויבערשטן באָדן פון די בערג, אַנטפּלעקנדיק דעם שטייניקן אונטער־גרונט, און מאַכנדיק זיי ווּיסטער און נאַקעטער מיט יעדן יאָר.

די וועלדער, וואָס האָבן אין אַמאָליקע צייטן באַדעקט אַ גרויסן טייל פונם לאַנד, האָבן מער נישט עקזיסטירט. סטאַדעס פון ציגן, געטריבן דורך גלייכגילטיקע אַראַבישע פּאַסטוכער האָבן צו ביסלעך פאַרניכטעט זייער מעגלעכן נאָכוווּקס. די שטאַרקע ווינטן פון ים, נישט באַגעגנדיק קיין ווידערשטאַנד פון וועלדער און גערטנער, האָבן כסדר געטריבן די זאַמד־בערגלעך (דיונעס) אינעם אינערן פון לאַנד. באַגעגנדיק אַלץ אַ געדיכטערע וואַנט פון זאַמד דיונעס, האָבן די טייכלעך, וואָס פליסן צום מיטל־מער, זיך פונאַנדערגעגאָסן אין גרויסע בלאָטעס ביים צוקומען צום ים־ברעג. די דאָזיקע בלאָטעס האָבן נישט נאָר פאַרמינדערט די לאַנדווירטשאַפטלעכע פּראָדוקטיוויטעט פון ארץ ישראל, נאָר זיי זענען אויך געוואָרן די קוועלע פון אַלגעמיין־פאַרשפּרייטער מאַלאַריע, וואָס האָט פאַרוואַנדלט פיל פרוכטבאַרע לאַנד־שטרעקן אין אַ פּלאָג פאַר זייערע איינוווינער.

אין לויף פון הונדערטער יאָרן איז דער ארץ - ישאַלדיקער באָדן אויסגעמאַטערט און אויסגעשעפּט געוואָרן דורך פּרימיטיווער באַאַרבעטונג, און גאָרנישט איז געטאָן געוואָרן צו באַנייען זיין פרוכטבאַרקייט. פיל

www.libtool.com.cn

אַראַבישע דערפער זענען ממש אויסגעבויט געוואָרן אויף פּלאַסטן פון בהמות־מיסט, וואָס האָט זיך אָנגעקליבן דאָרט אין לויף פון דורות: די אומוויסנדע פעלאַכן האָבן עס קיינמאָל נישט באַנוצט פאַר זייערע פעלדער...

קיין באַוואַסערונג פון פעלדער האָט כמעט אין ערגעץ נישט עקזיסטירט. די מילך און עופות ווירטשאַפט זענען געשטאַנען אויף זייער אַ נידריקער מדרגה. אַ דורכשניטלעכע קו האָט געגעבן נישט מער ווי 800 ליטער מילך אַ יאָר, און אַ הון האָט געלייגט נישט מער, ווי 70 אייער יערלעך. די ווייץ ערנטע האָט זעלטן ווען איבערגעשטיגן 650 קילאָגראַם אויף אַ העקטאַר.

די אַראַבישע פּויערים, די פעלאַכן, האָבן געלעבט אויף זייער אַ פּרימיטיוון אופן. לויט זייער גאָר נידריקן לעבנס־סטאַנדאַרט האָט מען זיי געקאָנט פאַרגלייכן מיט די אָרעמסטע פּויערים פון אינדיע און כינע.

פאַרבעסערונגען און רעזולטאַטן.

עס וואָלט געווען אַ גוזמא צו זאָגן, אַז די דאָזיקע אַלע חסרונות זענען שוין באַזייטיקט געוואָרן, און אַז גאַנץ ארץ־ישראל האָט זיך ראַדיקאַל געענדערט פאַר די לעצטע פופציק יאָר. אַזאַ ראַדיקאַלע ענדערונג וואָלט געפאָדערט די אַרבעט פון דורות. דאָך איז דער דערגרייכטער פּראָגרעס אומגעהויער גרויס. אַ דאַנק די אומדערמידלעכע אָנשטרענגונגען פון יידישע לאַנדווירטן, זענען גרויסע שטרעקן לאַנד אַרויפגעבראַכט געוואָרן צו אַ הויכער מדרגה פון פּרוכטבאַרקייט, און צו אַ גוטן סאַניטאַרישן צושטאַנד. פאַר די לעצטע צען יאָר אַליין האָבן יידישע עפנטלעכע אינסטיטוציעס אויסגעגעבן איבער זעקס מיליאָן גאָלד־דאָלאַר אויף פונדאַמענטאַלע אַגריקולטורעלע אויסבעסערונגען, ווי למשל, אויסטריקענונג פון בלאָטעס, דרענאַזש, ווידער באַוואַלדונג און דורכפירונג פון דאָרפישע וועגן. אין די מערסטע פאַלן זענען אַזעלכע צוגרייטונגס־אַרבעטן געווען אַן אומבאַדינגטער תנאי פאַר זיכערער און אויסזיכטסרייכער קאָלאָניזאַציע.

כדי צו העכערן די פּראָדוקטיוויטעט פון דער ארץ־ישראלדיקער לאַנדווירטשאַפט האָבן יידישע קאָלאָניזאַציאָנס - געזעלשאַפטן איינגעריכטעט עטלעכע עקספּערימענטאַלע סטאַנציעס. זייער אויפגאַבע איז אויסצוגעפינען און איינפירן בעסערע מעטאָדן פון אַגריקולטור, אויספּרו־

www.libtool.com.cn

בירן נייע און מער פּראָדוקטיווע סאָרטן פון תבואה און פרוכט, און אויפהאָדעווען בעסערע ראַסן פון הויז־בהמות און עופות. זייער אַרבעט ווערט שטאַרק געשטיצט דורך די יידישע לאַנדווירטשאַפטלעכע קאָאָפּעראַטיוון און איינצלנע קאָלאָניסטן.

אַ דאַנק די דאָזיקע אַלע אָנשטרענגונגען באַטרעפט איצט די דורכשניטלעכע ווייץ־ערנטע אין יידישע זידלונגען אַרום 1300 — 1400 קילאָגראַם אויף אַ העקטאַר, אַנשטאָט דעם פריערדיקן אַראַבישן סטאַנדאַרט פון 700—750 קילאָגראַם. דער ערטראַג פון אַנדערע קולטורן, וואָס ווערן פאַרזייט אויף באַוואַסערטן באָדן, איז נאָך פיל העכער. אַ באַוואַסערטער העקטאַר פון בוריקעס, וואָס ווערן באַנוצט אַלס קאָנצענטרירטע שפּייז פאַר בהמות, גיט אַן ערנטע פון 120 און אַמאָל 140 טאָן! אַ פינפטל העקטאַר פון באַוואַסערטע לאַנד גיט גענוג בהמה־פוטער, מערסטנס לוצערנע און קלעווער, אויף אויסצוהאַלטן אַ קו. קלעווער, קולטיווירט אויף באַוואַסערטן באָדן אין ארץ־ישראל, איז געשניטן געוואָרן אַכט מאָל אַ יאָר, און האָט געגעבן בסך־הכל ביז 85 טאָן אַ העקטאַר. אין שכנותדיקן עגיפּטן, וואָס געניסט נאַטירלעכע באַוואַסערונג פונם ניל, ווערן פינף ערנטעס אַ יאָר מיט אַן אַלגעמיינעם ערטראַג פון זיבעציק טאָן, באַטראַכט אַלס זייער אַ גוטער רעזולטאַט!*).

זייער וויכטיקע רעזולטאַטן זענען דערגרייכט געוואָרן אויפן פעלד פון מילך־ווירטשאַפט און עופות־צוכט. די מעלקנדיקע בהמות אין די יידישע ישובים זענען שטאַרק אויסגעבעסערט געוואָרן דורך קרייצן אָרטיקע און סירישע ראַסן מיט אימפּאָרטירטע האָלענדישע און פריזישע מינים. די דורכשניטלעכע מילך־קו אין אַ יידישער ווירטשאַפט גיט שוין איצט אַרום 3500 ליטער מילך אַ יאָר, אַ פאַרגלייך מיט די 700—800 ליטער פון אַ געוויינלעכער אַראַבישער קו. אין נהלל, אַ מושב־עובדים אין עמק יזרעאל, האָט אַ בהמה, געבוירן אין ארץ־ישראל פון סירישע און האָלענדישע עלטערן, געגעבן נישט ווייניקער פון 8402 ליטער אין 323 מעלק־טעג פון אַ יאָר!

אַ דאַנק דער דערפאָלגרייכער אַקלימאַטיזאַציע פון בעסערע מינים הינער אין די יידישע ווירטשאַפטן, גיט איצט אַ דורכשניטלעכע הון אין אַ יידישן ישוב — 150 אייער אַ יאָר. דאָס איז נאָענט צום אַמעריקאַנער־

---

*) ש. צמח, דאָס יידישע דאָרף, ירושלים 1933, זייט 11.

www.libtool.com.cn

סטאַנדאַרט און צוויי מאָל מער, איידער עס פלעגט געבן די מינדערווער־טיקע הון פונם אַראַבישן פעלאַך...

זעקס יאָר נאָך דעם פלאַנצן פון אַ פּרדס, נעמט מען פון אים אַראָפּ אַרום 70 קעסטלעך מאַראַנצן אויף אַ דונאַם (700 קעסטלעך פון אַ העקטאַר). דאָס איז מיט פּעַרציק פּראָצענט מער איידער אין קאַליפאָרניע, ווו מען באַגנוגנט זיך אויפן זעלבן יאָר מיט אַן ערטראַג פון 200 קעסטלעך אויף אַן אַקער (50 קעסטלעך פון דונאַם*).

די דערפאַרונג פון דער יידישער לאַנדווירטשאַפט אין ארץ־ישראל האָט איבערצייגנד באַוויזן, אַז די אַגריקולטורעלע מעגלעכקייטן פון ארץ־ישראל זענען בכלל העכער פון די פריערדיקע אָפּשאַצונגען. אמת, ארץ־ישראל איז לויט איר קלימאַט און געאָגראַפישע לאַגע נישט באַזונדערס פּאַסיק פאַר געוויינלעכער תבואה. טרוקענע לאַנדווירטשאַפט לויטן אויסטראַלישן אָדער אַרגענטינער מוסטער לוינט זיך דאָרט נישט אַזוי שטאַרק. אויסער דעם זענען די קאָסטן פון לאַנד אין ארץ־ישראל פיל העכער, איידער אין די פרייע פעלדער פון דער נייער וועלט, און דער שטח, וואָס קאָן דאָרט אויסגענוצט ווערן פאַר אַגריקולטור, איז בכלל מער באַשרענקט. דערצו וואָלט אַ טרוקענע לאַנדווירטשאַפט, ווו גרויסע שטחים לאַנד ווערן באַאַרבעט מיט אַ סך מאַשינען און וויייניק אַרבעטס־הענט, נישט געקאָנט ווערן קיין באַזע פאַר באַדייטנדער יידישער איינוואַנדערונג.

כּמה און קלימאַט

דער גאַנצער שטח פון ארץ־ישראל איז 10,100 קוואַדראַט מייל, וואָס אַנטהאַלטן אין זיך 26,158,000 דונאַם, אָדער 2,615,800 העקטאַר. מינדעסטנס אַ העלפט פונם דאָזיקן שטח איז פּאַסיק פאַר אַגריקולטור.

אמת, דער אָפּיציעלער באַריכט פונם לאַנד־קאָמישאַנער פון דער ארץ־ישראלדיקער רעגירונג, וואָס איז דערשינען אינם יאָר 1930, שאַצט אָפּ דעם קולטיווירבאַרן שטח פון ארץ־ישראל אין בלויז 12,233,000 דונאַם. דערביי באַטראַכט ער אָבער אַלס קולטיווירבאַר נאָר אַזעלכע באָדנס, וואָס וואָלטן געקאָנט באַאַרבעט ווערן מיט די געוויינלעכע מיט־

*) אין ארץ־ישראל פלאַנצט מען געוויינלעך פופציק ביימער אויף אַ דונאַם בעת אין קאַליפאָרניע באַגנוגט מען זיך מיט דרייסיק. אין שפּעטערדיקע יאָרן איז דעריבער דער אונטערשיד פונם ערטראַג פיל קלענער.

www.libtool.com.cn

לען פון אן ארץ־ישראלדיקן אראבישן פעלאך. דאָס שליסט נאטירלעך אוים די מערסטע בלאָטעס, די זאמד־דיונעס אויפן ים־ברעג, די ווילדע־נישן פון יהודה און די מדבר־שטרעקן צום דרום פון באר־שבע. יידישע פאכמענער זענען דעריבער איבערצייגט, אז מיט סיסטעמאטישער אוים־בעסערונגס - ארבעט און דעם ווידער־אויפבוי פון די טעראסן אין איי־ניקע בארגיקע געגנטן, וועט מען דעם אלגעמיינעם שטח פון באָדן, וואָס קאָן קולטיווירט ווערן אין ארץ - ישראל, דערברענגען מינדעסטנס צו פערצן מיליאָן דונאם. אייניקע פון זיי גלויבן אפילו, אז די ברייטע טרו־קענע געגנטן צווישן באר־שבע און דעם ים־איינגוס פון אקאבא אנט־האלטן א סך אונטערערדישע וואסער, און קאָנען גענוצט ווערן פאר לאנדווירטשאפט. זיי זענען דעריבער גענויגט צו שאצן דעם אלגעמיינעם שטח פון לאנדווירטשאפטלעכן באָדן אין ארץ־ישראל אויף בערך 15 מיליאָן דונאם. פון דער אנדערער זייט איז פאראן א באריכט פונם די־רעקטאָר פון לאנד־מעסטונגען, וועלכער שאצט אפּ דעם קולטיווירבארן שטח פונם לאנד אויף בלויז 8,044,000. די דאָזיקע אפשאצונג איז מערסטנס דערגרייכט געוואָרן אויפן גרונט פון אן אעראָפּלאן־איבער־זיכט פון טיפּישע בערג־געגנטן, און זי פאָדערט דעריבער נישט קיין ערנסטע באציונג.

דער שטח באָדן, וואָס ווערט באמת קולטיווירט ביים היינטיקן טאָג, באטרעפט פון פינף ביז זעקס מיליאָן דונאם. בערך א זעקסטל פון דעם ווערט באארבעט פון יידן.

דער קלימאט פון די מערסטע געגנטן אין ארץ־ישראל, א לאנד, וואָס ליגט צווישן דעם 30־טן און 34־טן גראד פון נאָרדלעכער ברייט, קאָן גיכער באצייכנט ווערן אלס סובטראָפּיש איידער מעסיק. די רעגנס הויבן זיך געוויינלעך אָן אין אָקטאָבער—נאָוועמבער און ענדיקן זיך אין אפּ־ריל—מאַי. געוויינלעך איז צווישן יוני און סעפּטעמבער נישטאָ קיין רעגן, אָבער דער וווקס פון פלאנצונגען ווערט אין דער צייט אונטערגע־האלטן דורך א שטאַרקן טוי. מיט אויסנאַמען פון די העכערע בערג, איז אין ארץ־ישראל נישטאָ קיין שניי, און די טעמפּעראַטור פאַלט כמעט קיינמאָל נישט אראָפּ ביז צו א פראָסט. דער דורכשניטלעכער כמות פון רעגן־וואַסער איז ארום 580 מילימעטער (23 אינטשעס) א יאָר, און די דורכשניטלעכע טעמפּעראַטור עטוואָס אונטער צוואַנציק גראַד צעלזיוס (68 פּארענהייט). די צאָל פון די רעגנדיקע טעג אינם לויף פון יאָר

www.libtool.com.cn

איז אין תּל־אָביב 60, און אין ירושלים — 51. דער יערלעכער דורכשניט פון רעגנדיקע טעג פאַרן גאַנצן לאַנד איז בערך 55.

אַ דאַנק איר קלימאַט איז ארץ־ישׂראל זייער גוט צוגעפּאַסט פאַר פאַרשידענע פּרוכט־ביימער, און פאַר אינטענסיווער גאָרטן־ווירטשאַפט אויף באַוואַסערטן באָדן. גראָד די שאַרפע צוטיילונג פונם יאָר אין אַ רעגנדיקן און טרוקענעם פּעריאָד גיט תּל־ערליי פּרוכטן די מעגלעכקייט צו אַנטוויקלען זייער פיינסטן אַראָמאַט, אָן זיין אָפּשוואַכונג דורך רעגנס.

מעגלעכקייטן פון באַוואַסערונג.

די מערסטע באָדנס אין ארץ־ישׂראל קאָנען באַוואַסערט ווערן דורך אונטערערדישע וואַסער, אָדער דורך צופירן דאָס וואַסער פון אַרומיקע טייכלעך און קוואַלן. אמת, די קאָסטן פון געפינען דאָס וואַסער און ברענגען עס אין די פעלדער זענען אָבער אַמאָל צו הויך. פונדעסטוועגן איז קיין ספק נישטאָ, אַז די טייערע באָדן־פּרייזן און דער אַלץ שטאַרקער דראַנג פון ייִדן צו באַזעצן זיך אויף אַ נאַטירלעך־באַשרענקטן שטח וועט צווינגען זיי צו באַנוצן זיך מיט באַוואַסערונג אין אַן אַלץ גרעסערן פאַרנעם. גראָד אין די לעצטע פאַר יאָר האָט מען אַ דאַנק מאָדערנערע בויער - מאַשינען געקריגן אַ סך אונטער - ערדיש וואַסער אין געגנטן, וועלכע געהאַלטן האָבן ביז אַהער געהאַלטן פאַר האָפענונגסלאָז. די דאָזיקע וואַסער - אַנטדעקונגען שיינען צו באַשטעטיקן די מיינונג, אַז דער נאָך ווייניקער באַזעצטער זידלעכער טייל פון דער שפלה, דעם פלאַכן לאַנד ביים מיטל־מער, קאָן פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ פאָרטזעצונג פון די בליענדע גערטנער פון שרון.

פאַכמענער רעקאָמענדירן אויך דעם בוי פון דאַמבעס, וואָס זאָלן פאַרהאַלטן דאָס רעגן־וואַסער פון אייניקע טאָלן צווישן די בערג, און קאָנען באַנוצט ווערן אין זומער פאַר באַוואַסערונג. ס'איז קיין ספק נישטאָ, אַז טויזנטער דונאַמס אין די בערגיקע טיילן פון לאַנד, וואָס ווערן איצט באַטראַכט פאַר לחלוטין ווערטלאָז, וואָלטן דורך אַזאַ מיטל געקאָנט באַפלאַנצט ווערן מיט פּרוכט־ברענגענדע בוימער און גרינסן.

די קוואַליטאַטיווע דערגרייכונגען פון די ייִדישע לאַנדווירטן אין ארץ־ישׂראל האָבן לעצטנס אָנגעהויבן זיך אָפּשפּיגלען צום גוטן אויף דער לאַנדווירטשאַפט פון זייערע אַראַבישע שכנים, און אפילו אויף דער אַגריקולטורעלער אַנטוויקלונג פון די שכנותדיקע לענדער פון אָריענט.

www.libtool.com.cn

די סיריער קויפן יעדעס יאָר ביי יידישע קאָלאָניסטן א באדייטנדע צאָל פון ראַסיקע הינער און אייער מיטן צוועק צו פארבעסערן דורך זיי די קוואַליטעט און פּראָדוקטיוויטעט פון דער הינער־ווירטשאַפט אין זייער אייגענעם לאַנד. די עגיפּטישע רעגירונג שיקט יעדעס מאָל אירע אַגראָנאָמען קיין ארץ־ישראל מיטן צוועק צו שטודירן די נייעסטע דערגרייכונגען פון די יידישע לאַנדווירטן און איינפירן אייניקע פון זייערע מעטאָדן אין מצרים. א געוויסע צאָל האָלענדישע קי, וואָס זענען אויסגעוואַקסן און אַקלי־מאַטיזירט געוואָרן אין ארץ־ישראל זענען, למשל, געקויפט געוואָרן פאַר אַן עקספּערימענטאַלן גוט פונם קעניג פואַד פון עגיפּטן.

די ארץ־ישראלדיקע רעגירונג נוצט אויס פון איר זייט די קוואַלי־טאַטיווע דערגרייכונגען פון דער יידישער לאַנדווירטשאַפט אַלס א ביי־שפּיל און אויסגאַנגס־פּונקט פאַר אירע אָנשטרענגונגען צו פארבעסערן די אַגריקולטורעלע מעטאָדן פון די אראַבישע דאָרפס־לייט. אירע עקס־פּערימענטאַלע סטאַנציעס, — די וויכטיקסטע פון זיי, ביי עכו, איז די גרעסטע אין נאָענטן אָריענט, — נוצן זיך אָפט מיט יידישער זריעה און יונגע ביימלעך, אויף צו פארשפּרייטן זיי אין די אראַבישע דערפער.

די פלאַנצונג פון וועלדער.

באַזונדערס וויכטיק איז די טעטיקייט פון דער רעגירונג אויפן גע־ביט פון פלאַנצן וועלדער מיטן צוועק ווידער צו געבן ארץ־ישראל כאָטש־בי א טייל פון די גרויסע וואַלד־שטרעקן, וועלכע זי האָט געהאַט פאַר־מאָגט אין ביבלישע צייטן. צוזאַמען מיט די קלענערע וועלדער פונם יידישן נאַציאָנאַל - פאָנד, זענען איצט פאַראַן אין לאַנד 215 וואַלד־רעזערוון מיט אַן אַלגעמיינעם שטח פון 685,895 דונאַם. א טייל פון דעם דאָזיקן וויכטיקן שטח איז שוין פארפלאַנצט, און א טייל איז רעזערווירט פאַר ווייטערדיקע פלאַנצונגען.

וואַנדערנדיק איבער די בערג פון ארץ־ישראל, האָט דער מחבר זיך נישט איינמאָל אָנגעשטויסן אויף נײַ־געפּלאַנצטע וועלדער, וואָס וואַקסן זיך פאַנאַנדער צווישן ווילדע אָפּגעלאָזענע פעלזן. איך האַלט, אז די דאָ־זיקע יונגע וועלדער זענען דאָס בעסטע, וואָס דער בריטישער רעזשים האָט אויפגעטאָן פאַר ארץ־ישראל, און דאָס פאַרדעקט אין מיינע אויגן א גרויסן טייל פון זיינע אַנדערע חסרונות און זינד... אויף די דאָזיקע וואַלד־אַרבעט וועט ווייטער פאַרטגעזעצט ווערן אויף א געהעריקן בּרייטן

www.libtool.com.cn

פאַרנעם, וועט דער גאַנצער כאַראַקטער פונם לאַנד פאַרענדערט ווערן צום גוטן.

אין פיל אַראַבישע דערפער, באַזונדערס ווען זיי זענען געלעגן אין דער שכנות פון יידישע קאָלאָניעס, לאָזט זיך שוין גאַנץ שטאַרק פילן די פּאָזיטיווע ווירקונג פון זייערע מער קולטורעלע שכנים. אַנשטאָט ליי־מענע כאַלופּעס, וואָס זענען אַמאָל געווען די אויסשליסלעכע וווינונג פון אַן אַראַבישן „פעלאַך", טרעפט מען איצט דאָרט גאַנץ אָפט פיינע הייזלעך פון שטיין אָדער געברענטן ציגל, מיט פאַרביקע ציגל־דעכער, אַרומגערינגלט מיט באַוואַסערטע גרינס - גערטנער און ביימער - פּלאַנ־טאַציעס. די אַראַבער, וואָס צייכענען זיך בדרך־כּלל אויס מיט איינגעבוי־רענער אינטעליגענץ, האָבן לעצטנס שטאַרק מצליח געווען אין איבערנע־מען די אַגריקולטורעלע מעטאָדן פון זייערע יידישע שכנים.

דער פאַרנעם פון יידישער לאַנדווירטשאַפט.

אינם אָנהויב פון יאָר 1935 זענען אין ארץ־ישראל געווען 160 יידישע לאַנדווירטשאַפטלעכע ישובים מיט אַ באַפעלקערונג פון בערך 70,000 נפשות און אַן אַגריקולטורעלן שטח פון 1,420,000 דונאַם. זייער באַפעלקערונג מאַכט אויס בערך 22 פּראָצענט פונם אַלגעמיינעם יידישן ישוב.

דער בערך באַדייטנדער פּראָצענט פון אַגריקולטוריסטן צווישן די יידן פון ארץ־ישראל איז דער אַממערסטן כאַראַקטעריסטישער שטריך פונם דאָרטיקן יידישן ישוב. ער איז, ליידער, נאָך אַלץ קלענער, איידער ביי די מערסטע אַנדערע פעלקער, אָבער ער איז נאָך פאָרט פיר־פינף מאָל גרעסער, איידער דער פּראָצענט פון לאַנדווירטן צווישן די יידן פון אַנדערע לענדער. דאָס באַציט זיך נישט נאָר אויף די אַלטע יידישע צענ־טערן אין אייראָפּע נאָר אויך אויף אַמעריקע, ווו די צאָל פון לאַנדווירט־שאַפטלעך טעטיקע צווישן דער אַלגעמיינער צאָל פון יידישע ברויט־פאַר־דינערס, איז נישט מער ווי פיר פּראָצענט. יידן אין ארץ־ישראל זענען מער נאָרמאַל צוטיילט צווישן שטאָט און דאָרף, איידער אין יעדן אַנדערן לאַנד פון דער וועלט.

די ציוניסטישע פירער זענען בדרך־כּלל שטאַרק צופרידן מיטן דאָ־זיקן רעזולטאַט, וואָס שיינט צו זיין דער פונדאַמענטאַלער אונטערשיד צווישן ארץ־ישראל און גלות. זיי זענען אָבער אין דער לעצטער צייט

www.libtool.com.cn

שטאַרק באַזאָרגט דורך דער נייעסטער שטרעבונג פון דער לעצטנס־פאַרגרעסערטער אימיגראַציע צו קאָנצענטרירן זיך אין די פּאָר גרעסערע שטעט, ווידער שאַפנדיק אַן איינזייטיקע עקאָנאָמישע סטרוקטור. די דאָזיקע לאַגע ווערט באַטראַכט אַלס זייער געפערלעך, און מען זוכט דעם אויסוועג אין אַ נייער אָנשטרענגונג צו פאַרגרעסערן דעם אַגריקולטורעלן טייל פון יידישן ארץ־ישראל.

דער בסדרדיקער וווּקס פון דער יידישער לאַנדווירטשאַפט אין ארץ־ישראל ווערט אָפּגעשפּיגלט אין פאָלגנדער טאַבעלע:

יידישע לאַנדווירטשאַפט אין ארץ ישראל.

יאָר	צאָל פון ישובים	צאָל איינוווינער	שטח (אין דונאַמען)
1899	22	5,000	300,000
1914	43	12,000	400,000
1922	73	15,000	600,000
1930	107	45,000	1,050,000
1933	135	52,000	1,260,000
1935	160	70,000	1,420,000

די אַלגעמיינע סומע פון יידישע געלט־איינלאַגן אין דער ארץ־ישראלדיקער לאַנדווירטשאַפט קאָנען אָפּגעשאַצט ווערן אין 25 מיליאָן פונט. די גוטע העלפט פונם דאָזיקן געלט, וואָס איז מערסטנס אינוועסטירט געוואָרן פון פּריוואַטן קאַפּיטאַל, איז אַריין אין די אָראַנזש־געגנטן פונם לאַנד.

יידישע קאָלאָניזאַציע־געזעלשאַפטן.

זינט דער וועלט־מלחמה האָט דער יידישער נאַציאָנאַל־פאָנד אַריינגעלייגט אין לאַנד־קניות אַרום עלף מיליאָן דאָלאַר. אין דער זעלבער צייט האָבן די אַגריקולטורעלע אינוועסטיציעס פון „קרן־היסוד", דעם וויכטיקסטן קאָלאָניזאַציאָנס־פאָנד פון דער יידישער אַגענטור, דערגרייכט צו אַכט מיליאָן דאָלאַר. די קאַפּיטאַל־איינלאַגן פון דער „פּיקאָ", זינט דעם אָנהויב פון איר קאָלאָניזאַציאָנס־טעטיקייט אינם לאַנד ווערן אָפּגעשאַצט צווישן צוועלף און פערצן מיליאָן דאָלאַר.

די „פּיקאָ" און דער נאַציאָנאַל־פאָנד פאַרמאָגן אויך איצט כמעט די העלפט פונם גאַנצן יידישן באָדן אין ארץ־ישראל. פאַרן קריג האָט ד־

www.libtool.com.cn

„ייקאַ", וועלכע איז געווען די פאַרגעננגערין פון דער „פּיקאַ", געקויפט אָדער איבערגענומען פון באַראָן ראָטשילד דעם אַלגעמיינעם שטח פון 374,000 דונאַם. צוזאַמען מיט די 84,000 דונאַם, וועלכע די פּיקאַ האָט געקויפט נאָך דעם קריג און די 40,000 בלאָטיקע שטחים, וועלכע די רעגירונג האָט איר איבערגעגעבן אלס א קאָנצעסיע, מיטן תנאי זיי אויס־צוטריקענען, האָט די „פּיקאַ" בדרך־כּלל דערוואָרבן 498,000 דונאַם לאַנד. לעצטנס איז א טייל פונם דאָזיקן לאַנד איבערגעשריבן געוואָרן אלס פּערזענלעכער אייגנטום פון איינצלנע קאָלאָניסטן, וואָס האָבן אָפּגעצאָלט אַלע זייערע חובות. פונדעסטוועגן פאַרמאָגט נאָך די „פּיקאַ" עד־היום דעם גרעסטן טייל פונם באָדן, וועלכן זי און אירע פאַרגעננגער האָבן איינגעקויפט.

דער ערשטער פּלאַץ פון דער „פּיקאַ" ווערט לעצטנס דערפאָלגרייך באַשטריטן פונם נאַציאָנאַל־פאָנד, וועמענס לאַנד־אייגנטום האָט אין אָק־טאָבער 1934 דערגרייכט דעם שטח פון 341.856 דונאַם. צום אונטער־שייד פון דער „פּיקאַ" פאַרקויפט דער נאַציאָנאַל־פאָנד קיינמאָל נישט קיין באָדן. ער פאַרדינגט דאָס בלויז צו א מאַקסימום פון 49 יאָר, מיטן רעכט צו באַנייען שפּעטער דעם קאָנטראַקט, צו אַזעלכע יידישע קאָלאָ־ניסטן, וואָס נעמען זיך אונטער צו באַאַרבעטן עס מיט אייגענע, אָדער ווייניקסטנס מיט יידישע הענט.

כאָטש יידן פאַרמאָגן בלויז 15 פּראָצענט פונם גאַנצן קולטיווירטן שטח, באַטרעפט דער ווערט פון זייערע פּראָדוקטן 22 פּראָצענט פון דער גאַנצער אַגריקולטורעלער פּראָדוקציע פונם לאַנד. באַזונדערס גרויס איז זייער אָנטייל אין די אינטענסיווע צווייגן פון דער לאַנדווירטשאַפט. זיי געבן, למשל, ארום 55 פּראָצענט פון די ארץ־ישראלדיקע מאַראַנצן, 30 פּראָצענט פון אייער און עופות, און 30 פּראָצענט פון מילכיקס. פון דער אַנדערער זייט פאַרנעמען זיי גאָר אַן אומבאַדייטנדן פּלאַץ, ארום פינף פּראָצענט, אין דער תבואה־פּראָדוקציע פונם לאַנד.

די ציטרוס־פּלאַנצונגען.

אין די לעצטע עטלעכע יאָר האָבן ציטרוס־פּלאַנצונגען, וואָס שליסן אײַן זיך ארײַן מאַראַנצן, גרעיפּ־פרוכט און לימענעס, צוגענומען דאָס מערסטע קאַפּיטאַל, וואָס איז ארײַנגעלייגט געוואָרן פון יידן אין דער ארץ־ישראלדיקער לאַנדווירטשאַפט. דער שטח פון יידישע ציטרוס־פּלאַנצונגען

www.libtool.com.cn

באַטרעפט איצט איבער 140,000 דונאַם אין פאַרגלייך מיט 100,000 דונאַם פון אַראַבישע פּלאַנטאַציעס. דער עקספּאָרט פון ציטרוס־פּרוכט פאַר די לעצטע צוויי יאָר דריקט זיך אויס אין פאָלגנדער טאַבעלע, ווי די ציפערן שטעלן מיט זיך פאָר קעסטלעך, וואָס יעדער פון זיי אַנטהאַלט פון 100 ביז 150 פּרוכט־מאַראַנצן, אָדער פון 70 ביז 100 גרעיפּ־פּרוכט.

יאָר (סעזאָן)	אַלגעמיינער עקספּאָרט	מאַראַנצן	גרעיפּ־פּרוכט	לימענעס
1933-34	5,414,027	5,049,327	350,500	14,000
1934-35	7,316,584	6 625,484	660 800	30,300

דער קאַפּיטאַל, וואָס ווערט אַריינגעלייגט אין אַ דונאַם פון פּרדס (ציטרוס־פּלאַנצונג) באַטרעפט פון 75 ביז 90 ענגלישע פונט. דאָס נעמט אַריין דעם פּרייז פון לאַנד, וואַסער־אינסטאַלאַציע, און באַאַרבעטונג פונם יונגן פּרדס ביז ער הויבט אָן טראָגן פּרוכט.

ס'איז אַ ספק צו ערגעץ־ווו אין דער וועלט ווערן ציטרוס־ביימער קולטיווירט אויף אַ מער אינטענסיוון און מער וויסנשאַפטלעכן אופן, איידער אין ארץ־ישראל. די ארץ־ישראלדיקע ציטרוס־עקספּערטן נוצן און פאַרבעסערן אַליין די בעסטע און נייעסטע מעטאָדן פון אַנדערע לענדער. זיי גיבן ספּעציעל אַכטונג אויף יעדן בוים באַזונדערס. אין אַ פּאָר פון די גרעסטע פּרדסים ווערט אַפילו געפירט אַ פולשטענדיקע קאַרטן־סיסטעם (קאַרטאָטעק). יעדער איינציקער בוים איז רעגיסטרירט אויף אַ באַזונדער קאַרטל, ווו ס'איז פּינקטלעך פאַרשריבן יעדע סאָרט אַרבעט, וואָס איז געטאָן געוואָרן אַרום אים, די כמות פון קינסטלעכן מיסט, וואָס מען האָט אים געגעבן, און יעדע סאָרט קראַנקהייט אָדער אומנאָרמאַלקייט, וואָס איז אויף אים באַמערקט געוואָרן. אין פּרדס אַליין ווערט יעדער בוים באַצייכנט מיט אַ נומער, דעם זעלבן נומער, אונטער וועלכן ער איז פאַרשריבן אין דער ביוראָ פון דער פּלאַנטאַציע. מיט איין וואָרט, ארץ־ישראלדיקע אַגראָנאָמען אויף אַזעלכע מאָדערנע פּלאַנטאַציעס האָבן פאַר זיך די פולע געשיכטע פון איינצלנע בוימער און זיי נוצן זי אויס אויפן זעלבן אופן, ווי אַ געוויסנהאַפטער דאָקטאָר באַנוצט זיך מיט דער קראַנקן־געשיכטע פון זיינע פּאַציענטן.

דער געווינלעכער ארץ־ישראלדיקער מאַראַנץ („שאַמוטי") איז עטוואָס גרעסער און לענגער פון דער קאַליפאָרניער פּרוכט. זיין ערנטע הויבט זיך אָן אין דעצעמבער און ענדיקט זיך אין אַפּריל.

אין איינציקע געגנטן פון ארץ־ישראל ווערט איצט איינגעפירט אַ

www.libtool.com.cn

אנדער סאָרט, וואַלענציאַ, וועמענס ערנטע הויבט זיך אָן און ענדיקט זיך מיט אַ חודש שפּעטער. מען זוכט איצט אויך איינפירן פריערדיקע סאָרטן פון מאַראַנצן, וואָס זאָלן געבן זייער ערנטע מיט אַ חודש פריער, איידער די געוויינלעכע ארץ־ישראלדיקע פרוכט. דער געדאַנק איז דערביי אויס־ציען ווי ווייט מעגלעך דעם אָראַנזש־סעזאָן, כּדי צו פאַרקלענערן דערמיט דעם איצטיקן דוחק פון אַרבעטס־קרעפטן, און אויסברייטערן אויך דעם מאַרק אין אייראָפּע. די אָנשטרענגונגען אין דער ריכטונג זענען אָבער דערוויילע אין זייער אָנהויב.

אַנדערע פּרוכט־קולטורן.

די קולטיווירונג פון ווייַנטרויבן, וואָס האָבן אַמאָל געשפּילט די אַנטשיידנדע ראָליע אין דער יידישער לאַנדווירטשאַפט פון ארץ־ישראל, איז שטאַרק אַראָפּ פאַר די לעצטע צען יאָר. נאָך דעם קריג האָבן די ארץ־ישראלדיקע ווייַן־פּלאַנצערס געליטן אַ שרעקלעכן קלאַפּ צוליב דער שליסונג פונם אַמאָל לוינענדיקן און אויסזיכטס־רייכן רוסישן מאַרק, און דערצו איז צוגעקומען די אַמעריקאַנער „פּראָהיבישאָן“. אויסער דעם, לאָזט זיך שטאַרק פילן די איבער־פּראָדוקציע פון ווייַן אין פראַנקרייך, איטאַליע און שפּאַניע, וואָס זענען בעסער איינגעפירט אויף די ווייַן־מערק פון דער וועלט. דאָס האָט געצוווּנגען די קאָלאָניסטן אויסהאַקן צו־ביסלעך אַ טייל פון זייערע ווייַנגערטענער, אָדער נישט צו באַנייען זיי ביים אָנקום פון עלטקייט. דער סך־הכּל איז, אַז ביים היינטיקן טאָג באַ־טרעפט דער שטח פון ווייַן־פּלאַנצונגען אין די יידישע קאָלאָניעס נישט מער ווי 15,000 דונאַם, אין פאַרגלייך מיט 27,833 דונאַם אינם יאָר 1900.

אין פיל פון די פאַרבליבענע ווייַנגערטענער ווערן די ווייַן־פּראָדו־צירנדע סאָרטן אָפּט פאַרביטן מיט עס־ווייַנטרויבן, וואָס אייגנען זיך בעסער פאַרן דירעקטן געברויך אַלס שפּייז. להיפך צו דער ירידה פונם ווייַן־מאַרק אין אויסלאַנד האָט זיך אין ארץ־ישראל זעלבסט געשאַפן אַן אַליין ברייטערער מאַרק פאַר ווייַנטרויבן אַלס אַ שפּייז. דאָס האָט גע־בראַכט צו דער בּסדרדיקער אויסברייטערונג פונם שטח פון די ווייַנ־גערטענער, וואָס פּראָדוצירן טרויבן פאַרן עסן. אינם גאַנצן לאַנד זענען איצט מיט אַזעלכע ווייַנטרויבן פאַרפּלאַנצט איבער 55,000 דונאַם, אין פאַרגלייך מיט 20,910 דונאַם אינם יאָר 1923.

www.libtool.com.cn

די אָפּשאַפונג פון דער אַמעריקאַנער פּראָהיביִשאָן האָט עטוואָס דערמונטערט די ארץ־ישראלדיקע וויין־פּלאַנצערס, און לעצטנס האָט זיך דאָס אויסהאַקן פון וויינגערטענער אָפּגעשטעלט, און עס זענען אפילו צוגעפּלאַנצט געוואָרן, דערווייל אויף אַ באַשיידענעם אופן, נייע שטחים מיט ווייַנשטאָקן. ס'איז אָבער אַ ספק, צי די האָפענונגען אויף אַמעריקע וועלן זיך באַשטעטיקן אין אַ ווירקלעך גרויסן פאַרנעם. דער אימפּאָרט פון אויסלענדישן וויין קיין אַמעריקע איז זינט דער אָפּשאַפונג פון פּראָהיביִשאָן געוואָרן אַן ענין פון ספּעציעלע האַנדלס־קאָמבינאַציעס („באַרגעין") מיט באַזונדערע לענדער. אַזוי ווי ארץ־ישראל איז אין דעם זין אין זייער אַן אומגינסטיקער לאַגע (זע גענויער וועגן דעם אין קאַפּיטל וועגן „האַנדל און פינאַנצן"), איז דעריבער אַ גרויסע פראַגע, צי זי וועט קאָנען זיך ווי געהעריק באַנוצן מיט די נייע מעגלעכקייטן פונעם אַמעריקאַנער מאַרק.

אַ שטאַרקע ירידה איז אויך פאָרגעקומען אין דער קולטיווירונג פון מאַנדלען, אויף וועלכע מען האָט אויך אַמאָל געלייגט באַדייטנדע האָפענונגען. אין אייניקע קאָלאָניעס האָט מען די מאַנדל־פּלאַנטאַציעס סיסטעמאַטיש אויסגעהאַקט און פאַרביטן מיט מער לוינענדע ציטרוס־פּלאַנצונגען.

די טראַדיציאָנעלע פּרוכטן פון ארץ־ישראל — פייגן און אָליווען, — האָבן קיינמאָל נישט פאַרנומען קיין באַדייטנדן פּלאַץ אין דער מאָדערנער יידישער לאַנדווירטשאַפט, כאָטש זיי ווערן גאַנץ ברייט קולטיווירט אין די אַרומיקע אַראַבישע דערפער. דער אָליוו־בוים פאָדערט אַרום אַכט יאָר ביז דער ערשטער ערנטע, און די יידישע קאָלאָניסטן, וואָס מוזן זיך שטאַרק רעכענען מיטן פּראָצענט אויפן אַריינגעלייגטן קאַפּיטאַל, האַלטן אים פאַר נישט־לוינענד. אויסער דעם, זענען די ארץ־ישראלדיקע מינים פון פייגן און אָליוון אַ סך ערגער, איידער די פּרוכט פון גריכנלאַנד און טערקיי, און זיי קאָנען דעריבער נישט קאָנקורירן אין אויסלענדישע מערק. די ווייניקע פּרוּוון צו אַקלימאַטיזירן אין ארץ־ישראל בעסערע אויסלאַנד־סאָרטן פון די דאָזיקע ביימער, — און ספּעציעל די באַרימטע סמירנאַ־פייגן, — האָבן דערווייל נישט געגעבן קיין גוטע רעזולטאַטן.

אין דעם נאָרדישן טייל פונם לאַנד, ווו דער קילערער וועטער דער־

www.libtool.com.cn

ליובט צו קולטיווירן די פּרוכטן פון מעסיקן קלימאַט, האָט מען זיך אין די לעצטע פּאָר יאָרן גענומען אין אַ גרעסערן פאַרנעם צו פּלאַנצן אַזעלכע בוימער, ווי עפּל, באַרן, פלוימען, אַבריקאָסן און פערשיקעס (פּיטשעס). מען האָפט, אַז מיט דער צייט וועט ארץ־ישראל עקספּאָרטירן אַ געוויסע כּמות פון די דאָזיקע מינים פּרוכטן, בפרט אין די חדשים, ווען זיי זענען נאָך נישט פאַראַן אין אייראָפּע. דערוויילּ אימפּאָרטירט מען די מערסטע פון די דאָזיקע פּרוכטן. פרישע פּרוכטן קומען מערסטנס פון סיריע, און קאָנסערווירטע — פון אַמעריקע.

אַ געוויסע באַדייטונג האָט לעצטנס דערגרייכט די קולטיווירונג פון באַנאַנעס, אַ פּרוכט וועגן וועלכער דאָס יידישע ארץ־ישראל האָט גאָר־נישט געוווסט מיט צוואַנציק יאָר צוריק. טויזנטער דונאַם ווערן יערלעך פאַרפּלאַנצט מיט דער דאָזיקער זייער נאַרהאַפטער פּרוכט, וואָס ווערט מערסטנס פאַרבראַוכט אויפן אינערלעכן מאַרק.

אין דער לעצטער צייט מאַכט מען אין ארץ־ישראל וויכטיקע פּערזוכן מיט נייע סאָרטן פּרוכט, וואָס וועלן אפשר מיט דער צייט קריגן אַ גרויסע עקאָנאָמישע באַדייטונג. אין דעם גייט אריין דער פּעקאַן־בוים, אַ סאָרט נוס־בוים, וואָס פאַרנעמט אַ גרויסן פּלאַץ אין די וואַרעמערע געגנטן פון אַמעריקע, און די אַוואָקאַדאָ, אַן אַמעריקאַנער פּרוכט, וואָס הויבט לעצטנס אָן קריגן אַ מאַרק אין אייראָפּע. באַזונדערע האָפענונגען לייגן אייניקע אַגראָנאָמען אויפן פּיסטאַשקעס־בוים, וואָס שיינט צו זיין גוט צוגעפּאַסט צו די בערגיקע טיילן פונם לאַנד, ווען מען לאַנדווירטשאַפט־לעכע דעראָבערונג שטייט איצט אויפן סדר־היום פונם פּאָרוים־שטרעבנדן ארץ־ישראל.

תּבואה, מילכיקס און עופות.

די תּבואה־קולטור פאַרנעמען אין דער יידישער לאַנדווירטשאַפט פון ארץ־ישראל אַ בערך באַשיידענעם פּלאַץ. ס'איז דאָרט אַלגעמיין פאַר־שפּרייט די מיינונג, אַז דאָס לאַנד איז צוליב קלימאַטישע און באָדן־באַדינגונגען נישט באַזונדערס צוגעפּאַסט פאַר תּבואה־פעלדער אין אַ ברייטן פאַרנעם, ספּעציעל, ווען די תּבואה פון לענדער, ווו זי קאָן פּראָ־דוצירט ווערן אַ סך ביליקער, ווערט פריי אימפּאָרטירט קיין ארץ־ישראל. עס זענען דאָך פאַראַן אייניקע קאָלאָניעס און נאָך אַ גרעסערע צאָל פון קאָלעקטיווע ווירטשאַפטן (קבוצות), וואָס זענען מערסטנס איינגעשטעלט

www.libtool.com.cn

אויף דער קולטיווירונג פון ווייץ, קארן און גערשטן. אין פיל פאלן ווערט דאס אבער באטראכט אלס א צייטווייליקער איבערגאנגס־צושטאנד. די קאלאניסטן אליין האפן, אז זיי וועלן מיט דער צייט געפינען גענוג אונ־טער־ערדישע וואסער, כדי צו נעמען זיך אין א גרעסערן פארנעם צו פלאנצונגען, און פארקלענערן דעם שטח פון לאנד אונטער תבואה.

פיל אויסזיכטס־רייכער זעט אויס צו זיין די קולטיווירונג פון פוטער־פלאנצונגען פאר בהמות און עופות. דא האט יעדע ווירטשאפט אן אייגענעם זיכערן מארק פאר איר פראדוקט, און עס לוינט זיך איר אויך צו נוצן קינסטלעכע באוואסערונג פאר דעם צוועק. דער דאזיקער צווייג פון לאנדווירטשאפט האלט דעריבער אין איין פארשפרייטן זיך.

ביז מיט א קורצער צייט צוריק, איז מען אין ארץ־ישראל געווען אונטער דעם איינדרוק, אז דאס לאנד טויג זיך נישט אויס פאר דער קולטיווירונג פון קארטאפל אין א גרויסן פארנעם, ווייל מען קאן נישט פארהיטן קארטאפל פון שפראצן, בעת מען האלט עס איבערן ווינטער. אבער אויך דער פראבלעם איז לעצטנס געלייזט געווארן דורך א נייער סיסטעם פון אפליגן קארטאפל אין דורכגעלופטערטע פאליצעס. די קולטיווירונג פון קארטאפל האט א דאנק דעם געמאכט לעצטנס א גאנץ גיכן פראגרעס.

עופות און מילכיקס.

מילך־פראדוקטן, עופות און אייער פון יידישע ווירטשאפטן פארנע־מען לעצטנס אן אלץ גרעסערן פלאץ אין דער שפייז־פארזארגונג פון די ארץ־ישראלדיקע שטעט. די „תנובה”, דער אלגעמיינער פארקויפס־קאאפע־ראטיוו פון די ארץ־ישראלדיקע לאנדווירטן, פארגרעסערט זיין אפזאץ מיט יעדן יאר. פארן יאר 1934 האט ער, למשל, פארקויפט ניין מיליאן ליטער מילך (א ליטער איז עטוואס גרעסער פון אן אמעריקאנער קווארט), און פיר מיליאן אייער. זינט דעם יאר 1931 האט ער פארטאפלט זיין פארקויף פון מילך און געהעכערט זיין אייער־פארקויף אויף 20 פרא־צענט. דערביי טאר מען נישט פארגעסן, אז פיל יידישע לאנדווירטשאפטן פארקויפן זייערע פראדוקטן אומאפהענגיק פון דער תנובה. אויסער דעם נעמען נישט אריין די ציפערן פון דער תנובה דעם פארברויך פון לאנד־ווירטשאפטלעכע פראדוקטן אין די דערפער, ווו זיי ווערן פראדוצירט.

www.libtool.com.cn

די ארץ־ישׂראלדיקע לאַנדווירטן, ספּעציעל אין די קבוצות, באַפרידיקן זייער מערסטן שפּייז־באַדאַרף מיט אייגענע פּראָדוקטן.

דאָס האָדעווען פון בהמות פאַר שלאַכט־הייזער פאַרנעמט נישט קיין באַדייטנדן פּלאַץ אין דער ארץ־ישׂראלדיקער לאַנדווירטשאַפט. פי־צוכט פאַר פלייש פאָדערט ביליקן באָדן און ברייטע שטחים לאַנד, ווו די בהמות זאָלן קאָנען פריי אַרומוואַנדערן אין דער זוכעניש פון פּאַשע. אויסער דעם, וואָלט אַן ארץ־ישׂראלדיקער פי־צוכטער געמוזט האָדעווען זיינע בהמות במשך פון עטלעכע חדשים פון יאָר, ווען עס הערשט דאָרט אַ שאַרפער מאַנגל אין נאַטירלעכער פּאַשע. דאָס אַלץ שטעלט דעם ארץ־ישׂראלדיקן פי־צוכטער אין אַן אומגינסטיקער לאַגע אין פאַרגלייך מיט זיינע קאָנקורענטן אין אייניקע אַנדערע לענדער.

עטוואָס בעסערע אויסזיכטן שיינען צו זיין פאַר שאָף־צוכט, ספּעציעל אין די בערגיקע געגנטן פונם לאַנד. פּערזוכן זענען אויך געמאַכט געוואָרן צו פאַרבעסערן די קוואַליטעט פון דער אָרטיקער שאָף דורך קרייצן זי מיט אימפּאָרטירטע בעסערע ראַסן. גאָר אין דער לעצטער צייט האָט מען זיך אין ארץ־ישׂראל אָנגעהויבן אינטערעסירן מיט קאַראַקולענע שעפּסן, וואָס שטאַמען פון פּערסיע. דער פעל פון דעם דאָזיקן מין שעפּסן ווערט הויך געשאַצט אין דער פוטער־וואַרן־אינדוסטריע, און זייער צוכט קאָן זיך אַרויסווייזן אַלס גאַנץ לוינענד.

גרינס־ווירטשאַפט.

מיט יאָרן צוריק האָבן ייִדישע לאַנדווירטן אין ארץ־ישׂראל באַטראַכט די קולטיווירונג פון גרינסן פאַר אַ צווייט־קלאַסיקער באַשעפטיקונג. איצט אָבער הויבט אָן די גרינס־ווירטשאַפט צו פאַרנעמען אַלץ אַ גרע־סערן פּלאַץ אין דער איינקונפט פון די קאָאָפּעראַטיווע ווירטשאַפטן און איינצעלנע לאַנדווירטן. זי לוינט זיך באַזונדערס אין דעם עמק־הירדן, ווו די מערסטע גרינסן ווערן צוליב דעם הייסן קלימאַט רייפער מיט עטלעכע וואָכן פריער, איידער אין די אַנדערע געגנטן פונם לאַנד. דגניה און אַנ־דערע קבוצות אין עמק־הירדן שיקן אפילו זייערע פריערדיקע גרינס־פּראָדוקטן במשך אַ געוויסן טייל פונם יאָר קיין דמשק, דער הויפּט־שטאָט פון סיריע, וועלכע איז אַליין באַרימט מיט אירע פּראַכטפולע גרינסן און פרוכטן.

ייִדישע לאַנדווירטן האָבן אַריינגעפירט אין ארץ־ישׂראל אייניקע

www.libtool.com.cn

נייע מינים גרינסן, וואָס זענען ביז אהער ווייניק באַקאַנט געווען אין
ארץ־ישראל. דער גרעסטער פיין־שמעקער וואָלט זיך איצט נישט געקאָנט
באַסלאָגן אויף דעם מאַנגל פון פרישע און פאַרשידענע גרינסן אין
לאַנד, א קלאַגע, וואָס וואָלט געהאַט א געוויסע באַגרינדונג מיט צוואַנציק
יאָר צוריק.

יידן האָבן אויך איינגעפירט די קולטור פון ערד־בערן*), וואָס האָט
זיך ספּעציעל ארויסגעוויזן צו זיין א לוינענדע ביישטאַטישע באַשעפטי־
סונג. נאָך גרעסערע האָפענונגען ווערן געלייגט אויף דער קולטור פון
שוועמלעך, וואָס שטעקט נאָך דערווייל אין אירע קינדער־שיכלעך.

א פּאָר פאַבריקן זענען לעצטנס געגרינדעט געוואָרן פאַר קאָנסער־
ווירן פרוכטן און גרינס. די דאָזיקע אינדוסטריע איז נאָך אין איר אָנ־
הויב, אָבער מיט דער אויסברייטערונג פונם יידישן אגריקולטורעלן שטח,
וועט זי האָבן גאַנץ גוטע אויסזיכטן פאַר דער צוקונפט.

טעכנישע קולטורן.

איניקע פּרוּוון זענען געמאַכט געוואָרן אריינצופירן אין ארץ־
ישראל די קולטיווירונג פון כל־ערליי פלאַנצן, וועמענס פרוכט, בלעטער,
וואורצלען אָדער בלומען ווערן באַנוצט פאַר דער אויסאַרבעטונג פון
עטערישע אייל, פאַרפומען און פאַרמאַצעווטישע פּראָדוקטן. אין איי־
ניקע פאַלן, ספּעציעל אין דער אויסאַרבעטונג פון עטערישע אייל, זענען
יאָ דערגרייכט געוואָרן פּראַקטישע רעזולטאַטן, אָבער אין אַנדערע צווייגן
פון דער דאָזיקער פיל־פאַרשפּרעכנדער לאַנדווירטשאַפט איז מען נאָך
נישט ארויס פון דער שטופע פון עקספּערימענטן. די דאָזיקע עקספּערי־
מענטן האָבן באַוויזן, אַז די מערסטע פאַרפומערישע און מעדיצינישע
פלאַנצן, וואָס ווערן קולטיווירט ארום דעם מיטל־מער, געראָטן אין ארץ־
ישראל אויף אַן אויסערגעווייגלעכן אופן. אַזאַ סאָרט ווירטשאַפט וואָלט
זיך אויך גוט אריינגעפּאַסט אין דער אַלגעמיינער טענדענץ פון דער ארץ־
ישראלדיקער לאַנדווירטשאַפט ארויסקריגן דעם מעגלעך גרעסטן רעזול־
טאַט פון מעגלעך קלענסטע שטחים באָדן.

ס'איז פונדעסטוועגן פאַראַן א מיינונג, אַז די קולטיווירונג פון
אַזעלכע מינים פלאַנצן וועט זיך קוים לוינען אין ארץ־ישראל צוליב דער־

*) סטראָבעריס, טרוסקאַווקעס.

www.libtool.com.cn

גרויסער כּמות פון האַנט־אַרבעט, וואָס מען מוז אין זיי אַריינלייגן. ספּעציעל ביים אָראַפּנעמען די בלעטער אָדער בלומען. סקעפּטיקער האַלטן, אַז די בערכדיקע טייערקייט פון דער יידישער אַרבעט שליסט אויס דעם דערפאָלג פון אַזעלכע קולטורן, וועלכע, ביי אַלע פּאָרצוגן פון באָדן און קלימאַט, וועלן דאָך מוזן קאָנקורירן מיט ענלעכע פּראָדוקטן פון פראַנקרייך, אַלזשיר, זיד־איטאַליע, ווו די פּויערים נוצן אויס פאַר דעם צוועק אין גאַר א ברייטער מאָס די הילפס־אַרבעט פון זייערע קינדער. כּל־זמן דער יידישער לאַנדווירט אין ארץ־ישראל, וואָס איז דער־צויגן אויף מער קולטורעלע לעבנס־באַגריפן, וועט בייקומען זיין אינער־לעכן ווידערשטאַנד צו באַשעפטיקן ביי אַזעלכע אַרבעטן זיינע מינדער־יעריקע קינדער, — וועלן, אַלע קולטורן, וואָס פאָדערן א סך האַנט־אַר־בעט ביי זייער ערנטע, נישט קאָנען פאַרנעמען קיין באַדייטנדן פּלאַץ אין דער ארץ־ישראלדיקער לאַנדווירטשאַפט.

טאַבאַק און בינען־צוכט.

נישט קוקנדיק אויף פיל פּערזוכן, איז דערוויייל נישט געלונגען צו פאַרשאַפן פאַר טאַבאַק א באַדייטנדן פּלאַץ אין דער ארץ־ישראלדיקער לאַנדווירטשאַפט. עס שיינט, אַז די קוואַליטעט פונם דערהאַלטענעם פּראָ־דוקט איז געווען א גאַנץ גוטע, אָבער ס׳איז נישט אויסגעאַרבעט געוואָרן אַן איינהייטלעכער סטאַנדאַרט און א באַשטימטע ארץ־ישראלדיקע מאַרקע, וואָס זאָל דערלויבן דעם אָרטיקן פּראָדוקט באַקאַנט ווערן אויפן וועלט־מאַרק. עס ווערט פונדעסטוועגן קולטיווירט א בערך באַדייטנדער שטח מיט טאַבאַק, הויפּטזעכלעך דורך אַראַבער. ער ווערט באַנוצט פאַר אָר־טיקע פאַבריקן, ווו ער ווערט געמישט מיט אימפּאָרטירטע סאָרטן. אינם יאָר 1934 האָבן אין לאַנד עקזיסטירט עלף טאַבאַק־פאַבריקן, וואָס האָבן אַרויסגעגעבן 747 טויזנט קילאָ פון כּל־ערליי טאַבאַק־פּראָדוקטן. מיט דער קולטיווירונג פון רויען טאַבאַק האָבן זיך פאַרנומען 2776 פּערזאָן, אויפן אָרט פון 1500 אין 1933. די טאַבאַק־ערנטע האָט אינם יאָר 1938 באַטראָפן בסך־הכּל 402.623 קילאָגראַם.

א באַדייטנדער ביי־פּראָדוקט פון דער ארץ־ישראלדיקער לאַנדווירט־שאַפט איז האָניק, וואָס ווערט פּראָדוצירט אין אַן אַלץ גרעסערן מאָס־שטאַב, און האָט אַן אויסגעצייכנטע רעפּוטאַציע צוליב זיין אויסערגעוויינ־לעכן אַראָמאַט און גוטסקייט. די האָניק־קולטור איז אויך נוצלעך פון

www.libtool.com.cn

ריין־אַגראָנאָמישן שטאַנדפּונקט: בינען צעטראָגן בעסער דעם באַפּרוכ־פערנדן שטויב פון די בלומען, און זיכערן דערמיט אַ גרעסערע ערנטע.

לויט דער אויסרעכענונג פון פּאַכליט, איז דער איצטיקער שטח פון די יידישע פּרדסים אַליין גענוג אויף אויסצואַרבעטן נישט ווייניקער פון דריי מיליאָן קילאָ האָניק יערלעך. בלויז אַן אַכטל פון דעם ווערט פּראָ־דוצירט ביים היינטיקן טאָג. כמעט דער גאַנצער האָניק פון ארץ־ישראל ווערט פאַרברויכט אין לאַנד גופא, ווו מען מאַכט אַגב פון אים אַ קאַלטן זומער־געטראַנק „צוף", וואָס איז גאַנץ באַליבט צוליב זיין טעם און אַנדערע מעלות.

פישעריי און פיש־צוכט.

דאָס כאַפּן פיש, אַ באַשעפטיקונג, וואָס האָט פיל געמיינזאַמעס מיט דער אַגריקולטור צוליב איר דירעקטער אויסנוצונג פון די פאַראַנענע נאַטור־רייכטימער פון אַ לאַנד, האָט ביז אַהער נישט געשפּילט אין ארץ־ישראל קיין באַדייטנדע ראָליע. עס שיינט, אַז דער ים נעבן ארץ־ישראל איז בערך אָרעם אין וואַסער־פּלאַנצונגען, און דעריבער זענען אין אים פאַראַן ווייניקער פיש, איידער אין אייניקע אַנדערע טיילן פונם מיטל־לענדישן ים.

בעסער איז די לאַגע ביים ים כנרת, וואָס איז היסטאָריש באַקאַנט מיט זיין רייכטום פון פיש. זיין פיש־רייכטום וואָלט געקאָנט פיל פאַרגרע־סערט ווערן, ווען מ'זאָל אויסנוצן זיינע געשלאָסענע וואַסערן אַלס אַ נאַטיר־לעכן פיש־צוכט־פּלאַץ אין אַ גרויסן פאַרנעם. דאָס פאָדערט נאַטירלעך אַ ספּעציעלע קאָנצעסיע און בערך באַדייטנדן קאַפּיטאַל.

נישט קוקנדיק אויף דער בערכדיקער אָרעמקייט פונם מיטללענדישן ים גלייך ביים ארץ־ישראלדיקן ברעג, איז אָבער אָן ספק דאָרט פאַראַן אַ ברייטערע מעגלעכקייט פון פישעריי, ווען מען אָרגאַניזירט עס אויף אַ מער מאָדערנעם אופן מיט מאָטאָר־שיפן, וואָס קאָנען זיך אַוועקלאָזן ווייטער אין אָפענעם ים. יידן האָבן לעצטנס אָרגאַניזירט אַ פּאָר קאָאָפּע־ראַטיוון פאַר אַזאַ סאָרט פישעריי, און זיי זענען אין דעם גאַנץ דער־פאָלגרייך. אויסער דעם האָט אַ טשעכישער ייד אויסגעגראָבן עטלעכע וואַסער־באַסיינען אין דער געגנט פון חיפה, מיטן צוועק צו האָדעווען דאָרט געוויסע סאָרטן אייראָפּעאישע פיש — ספּעציעל העכטן און קאַרפּן, — וועלכע זענען טראַדיציאָנעל באַליבט ביים יידישן עולם. אַזוי,

ווי די דאָזיקע סאָרטן פיש זענען אַ זעלטנהייט אין ארץ־ישראל, האָפט ער צו מאַכן פון דעם אַ באַדייטנדן פּראָפיט.

אַגריקולטורעלער אימפּאָרט.

ניט קוקנדיק אויף די פיינע רעזולטאַטן, וואָס זענען דערגרייכט געוואָרן פון דער ייִדישער לאַנדווירטשאַפט אין ארץ־ישראל, האָט זי נאָך פאַר זיך אַ סך ברייטערע אויפגאַבן און מעגלעכקייטן. דאָס ווערט באַזונדערס באַוויזן דורך דעם באַדייטנדן כּסדר וואַקסנדן אימפּאָרט פון פאַרשידענע לאַנדווירטשאַפטלעכע פּראָדוקטן. אינם יאָר 1934 האָט ארץ־ישראל אימפּאָרטירט ניט ווייניקער פון 327,194 היימישע חיות, הויפּטזעכלעך פאַר שלאַכט־הייזער. אין דעם זענען געווען 16,266 בהמות, 161,216 שעפּסן און 93,067 ציגן. עס זענען אויך פאַרן זעלבן יאָר אימפּאָרטירט געוואָרן, בעיקר פאַרן פלייש־געברויך, 732,000 עופות. חוץ דעם האָט ארץ־ישראל אַריינגעפירט אינם לעצטן יאָר 54 מיליאָן אייער, בערך אַ מיליאָן פונט פוטער, און אַ באַדייטנדע כּמות פון ווייץ, מעל, קאַרטאָפל א. אַ. וו. אויב אפילו ניט אַלע פון די דאָזיקע פּראָדוקטן קאָנען קולטיווירט ווערן אין ארץ־ישראל אויף אַ לוינענדן אופן, איז אָבער קיין ספק ניטאָ, אַז אויך די פּראָדוקטן קאָנען צום גרויסן טייל ערזעצט ווערן דורך גלייכווערטיקע פּראָדוקטן פונם אָרטיקן באָדן.

די קוואַליטאַטיווע דערגרייכונגען פון דער ארץ־ישראלדיקער לאַנדווירטשאַפט באַווייזן, אַז מיט אינטענסיווע מעטאָדן פון ווירטשאַפט איז מער באַוואַסערונג קאָן ארץ־ישראל פאַרפילפאַכן איר איצטיקע שפּייז־פּראָדוקציע. ס'איז ניטאָ קיין שום נאַטירלעכע אורזאַכע פאַרוואָס ארץ־ישראל זאָל ניט קאָנען אויסהאַלטן אַ פיל גרעסערע באַפעלקערונג איידער זי האָט ביים היינטיקן טאָג.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל פינף

די אינדוסטריאַליזאַציע פון ארץ־ישראל

ביים אָנהויב פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל איז די גאַנצע אינדוסטריע פונם אָפּגעשטאַנענעם לאַנד באַשטאַנען פון עטלעכע זייף־פאַבריקן אין נאַבלוס (שכם) און אַ פּאָר מילן אין יפו און חיפה. עס זענען געווען אויך אַרום הונדערט אַראַבישע און יידישע ווערקשטאַטן, מערסטנס אין ירושלים און בית־לחם, ווי מען האָט פּראָדוצירט שמוק־זאַכן און געשניצטע אַרטיקלען פון פּערלמוטער און אַליווהאָלץ, וואָס זענען פאַרקויפט געוואָרן אַלס אָנדענקען פונם הייליקן לאַנד צו טוריסטן און פּילגרימען. די דאָזיקע רעליגיעז־באַאיינפלוסטע אָנדענקאַרטיקלען, טיילווייז יידישע און נאָך מער קריסטלעכע, זענען פאַרקויפט געוואָרן דורך פּעדלער פון ארץ־ישראל אין פאַרשידענע לענדער, און האָבן פאַרנומען שיר נישט דעם ערשטן פּלאַץ אינם באַשיידענעם עקספּאָרט פונם אָרעמען לאַנד.

אין איר אָנהויב האָט זיך די יידישע קאָלאָניזאַציע באַשרענקט מיט אַגריקולטור, און ערשט שפּעטער זענען צוגעקומען עטלעכע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען. בדרך־כלל, איז אָבער קיין וועזנטלעכע אינדוסטריעלע אַנטוויקלונג פאַרן קריג נישט פאָרגעקומען און כמעט די גאַנצע אינדוסטריע פון ארץ־ישראל איז אַ רעזולטאַט פון די לעצטע 10—15 יאָרן.

אויך איצט איז אין ארץ־ישראל נאָך ווייט צו זיין אַן אינדוסטריעללאַנד אין פולן זין פונם וואָרט. די גרעסטע מערהייט פון איר אַלגעמיינער באַפעלקערונג איז נאָך פאַרנומען אין אַגריקולטור. דאָך האָט די אינדוסטריע אויפצווייזן אויף פיל וויכטיקע דערגרייכונגען, וואָס דערלויבן צו לייגן אויף איר די גרעסטע האָפענונגען פאַר דער צוקונפט.

www.libtool.com.cn

יידישע אינדוסטריע אין ציפערן.

לויט דער לעצטער אָפיציעלער פאָלקס־ציילונג, וועלכע איז דורכגעפירט געוואָרן אין נאָוועמבער 1931, און איז איצט שוין וויט הינטער דער שנעל לויפנדער ווירקלעכקייט, זענען אין פארשידענע צווייגן פון האנטווערק און אינדוסטריע דעמאָלט באשעפטיקט געווען 46,735 פערזאָן, פון וועלכע 19,649, אָדער 42 פראָצענט, זענען געווען יידן. ווען די פאָלקס־ציילונג וואָלט דורכגעפירט געוואָרן ביים הייינטיקן טאָג (זומער 1935), וואָלט זי וואַרשיינלעך אָנגעגעבן איבער 60,000 באשעפטיקטע אין האנטווערק און אינדוסטריע, מיט א גוטער העלפט יידן. דער פאקט איז אָלגפאלס, אז אויך אין יאָר 1931, ווען דער פראָצענט פון יידן אין לאנד האָט אויסגעמאכט 18, איז זייער פראָצענט צווישן די אינדוסטריעל־באשעפטיקטע איינוווינער געווען א סך העכער.

לויט שפעטערדיקע ציפערן, וואָס זענען געזאַמלט געוואָרן פון דער יידישער אגענטור אין אָקטאָבער 1933, זענען אינם לאנד געווען 3386 יידישע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען מיט 19,510 באשעפטיקטע און א יערלעכע פראָדוקציע פון 5,329,000 פונט. לויט פארשידענע צווייגן פון אינדוסטריע זענען זיי פארטיילט געווען אויפן פאָלגנדן אופן:

אינדוסטריע־צווייגן	די צאָל פון אונטערנעמונגען	ארבעטער (און באשעפטיקטע בעלי בתים	יערלעכע פראָדוקציע	אינוועסטירטער קאפיטאל
שפייז, געטראַנק, טאבאק	290	2,620	1,045,000	799,000
טעקסטיל־אינדוסטריע	74	1,150	255,000	231,000
באקליידונג־אינדוסטריע	713	2,300	376,000	121,000
מעטאל און מאשינען	631	2,940	671,000	349,000
האָלץ־באארבעטונג	451	2 470	535.000	205,000
לעדער־אינדוסטריע	450	1,310	261 000	97,000
דרוקערייי און פאפיר	240	1,460	246,000	218 000
כעמישע פראָדוקציע	51	1,110	470.000	842,000
שטיין און צעמענט	159	2,650	1,072,000	795.000
עלעקטריציטעט	40	550	258 000	1,526,000
פארשידענע	287	950	140,000	83 000
בסך־הכל	3386	19.510	5.329,000	5,266,000

www.libtool.com.cn

דער צענזוס פון דער יידישער אַגענטור נעמט אריין בלויז ווערקשטאַטן, וואָס נוצן זיך כאָטש־בּי מיט איין געדונגענעם ארבּעטער, אָדער קאָאָפּעראַטיוון, און שליסט אויס די גאָר קליינע און פּרימיטיווע ווערקשטאַטן פון יחידים, וואָס באַנוצן זיך נישט מיט פרעמדער הילף, אין דער צייט ווען אַזעלכע ווערקשטאַטן זענען יאָ איינגשלאָסן אינם חשבון פון דער רעגירונג. אויסער דעם נעמט אריין דער צענזוס פון דער רעגירונג אויך יידן, וואָס זענען באַשעפטיקט אין אַראַבּישע אונטערנעמונגען, אָדער אין אינדוסטריעלע ארבּעטן פון דער רעגירונג (למשל, שטיין־האַקערייען, לאָקאָמאָטיוו־ווערקשטאַטן). דאָס איז די אורזאַכע פאַרוואָס דער צענזוס פון דער יידישער אַגענטור ווייזט אָן בלויז 19,510 אין אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען, אין פאַרגלייך מיט דער רעגירונגס־ציפער פון 19,649, כאָטש די רעגירונגס־ציילונג איז אונטערגענומען געוואָרן כמעט מיט צוויי יאָר פריער, און אין די דאָזיקע צוויי יאָר האָט דאָס לאַנד דורכגעמאַכט אַ באַדייטנדע אינדוסטריעלע אַנטוויקלונג. ווען מען זאָל אָננעמען די אַנשטאָט באַשעפטיקטע אין יידישע אינדוסטריע מעדאָטע פון דער רעגירונג, און אָנשטאָט באַשעפטיקטע אין יידישע אינדוס־ טריע־אונטערנעמונגען נעמען די אַלגעמיינע צאָל יידן, וואָס זענען פאַר־ נומען אין אַלע מינים פון האַנטווערק און אינדוסטריע, קאָן זייער איצ־ טיקע צאָל פאַרלעסלעך אָפּגעשאַצט ווערן ארום 35,000.

דער וווקס פון דער יידישער אינדוסטריע ווערט געוויזן אין דער פאָלגנדער טאַבּעלע, ווו די ציפערן פאַר 1929 און 1933 זענען באַזירט אויף אַ צענזוס פון דער יידישער אַגענטור, בעת די לעצטע ציפערן, וואָס באַציען זיך אויפן אָנהויב 1935, זענען אַן אָפּשאַצונג, וואָס איז לעצטנס געמאַכט געוואָרן פונם פאַרבּאַנד פון די יידישע פאַבּריקאַנטן אין ארץ־ ישראל.

ייִדישע אינדוסטריע אין ארץ־ישראל

	1929	1933	1935
צאָל פון אונטערנעמונגען	2475	3386	4500
באַשעפטיקטע און בעלי בתים	10,968	19,510	26,000
יערלעכע פּראָדוקציע	2,510,000	5,329,000	7,200,000
אינוועסטירטער קאַפּיטאַל	5,235,000	5,266,000	7,050,000

כּדי צו געבּן אַ בּעסערן באַגריף וועגן דער פיל־זייטיקייט פון דער אינדוסטריעלער אַנטוויקלונג אין ארץ־ישראל, וועלן מיר דאָ געבּן די

www.libtool.com.cn

קלאַסיפיקאַציע פון 160 יידישע פאַבריקן און ווערקשטאַטן, וואָס זענען לויט דער אינפאָרמאַציע פון דעם אמעריקאַנער פּאַלעסטינע־קאָמיטעט אין תל־אביב, געגרינדעט געוואָרן אינם יאָר 1934. אינם דאָזיקן חשבון זענען אַריינגענומען בלויז אַזעלכע אונטערנעמונגען, וואָס באַשעפטיקן מינדעסטנס פינף געדונגענע אַרבעטער.

מעטאַל פאַבריקן —	34	טעקסטיל־וואַרן –	4
האָלץ־באַאַרבעטונג —	14	לעדער און גאַרבערייען	7
שפּייז און געטראַנקען	20	עלעקטרישע אַרטיקלען	4
כעמישע בראַנזשע —	14	אויטאָמאָביל ווערק־שטאַטן און גאַראַזשן	3
דרוק, פּאַפּיר וואַרן	12	מעדיצינישע אַרטיקלען	3
בוי־מאַטעריאַלן	13	טאַפּעצירונג און מאַטראַצן	3
גלאָז, קעראַמיק	5	פאַרבן — —	2
באַקליידונג	4	טאַבאַק — — —	2
		פאַרשידענע אַרטיקלען	16

כמעט אַלע נייע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען אין ארץ־ישראל, וואָס באַשעפטיקן אַרבעטער און האָבן מאָדערנע מאַשינען, זענען געשאַפן געוואָרן מיט יידישע אַרבעטער און דורך יידישן קאַפּיטאַל. אויב מען זאָל אַראָפּנעמען פון חשבון די גאָר קליינע און פּרימיטיווע ווערקשטאַטן, וואָלט זיך זיכער אַרויסגעוויזן, אַז יידן מאַכן איצט דעם גרעסטן רוב אין דער ארץ־ישראלדיקער אינדוסטריע.

מיט ווייניקע אויסנאַמען האָבן די ארץ־ישראלדיקע אינדוסטריאַליסטן אָנגעהויבן זייערע אונטערנעמונגען אין אַ קליינעם פאַרנעם און מיט באַשרענקטן קאַפּיטאַל. אַ טייל פון זיי זענען דורכגעפאַלן. די אַנדערע האָבן אָבער איבערגעלעבט די ערשטע שוועריקייטן, און האָבן צוביסלעך אויסגעברייטערט זייער מאַרק, פאַרגרעסערט זייערע פאַבריקן און מאָדערניזירט זייער טעכנישע איינריכטונג. די יידישע אינדוסטריאַליסטן פון ארץ־ישראל האָבן אַרויסגעוויזן אַ סך פעאיקייטן און שפּיצפינדיקייט אין זייער שטרעבונג אַריינצודרינגען אין די מערק פון נאָענטן אָריענט, און צופּאַסן זייער סחורה צום אָרטיקן באַדאַרף און געשמאַק. אַ געוויסע דערלייכטערונג אין דעם פּרט איז פאַר זיי געווען דער פרייער האַנדל, וואָס עקזיסטירט צווישן ארץ־ישראל און דער שכנות־יקער סיריע. דאָס שאַפט פּאַקטיש פאַר דער ארץ־ישראלדיקער אינדוסטריע אַן אינערלעכן מאַרק פון פיר און אַ האַלבן מיליאָן איינוווינער (אַנדערט־

www.libtool.com.cn

האלבן מיליאָן אין ארץ־ישראל און עבר־הירדן; און דריי מיליאָן אין סיריע).

אינדוסטריעלער עקספּאָרט.

אין די לעצטע פּאָר יאָרן, אין פאַרבינדונג מיט דער פּסדר־וואַקסנ־דער אימיגראַציע, האָט זיך אין ארץ־ישראל זעלבסט געשאַפן זייער א דורשטיקער אינערלעכער מאַרק, וואָס שלינגט אריין כמעט די גאַנצע פּראָדוקציע פון די ארץ־ישראלדיקע פאַבריקן, — נאַטירלעך אויף וויפל זיי שטייען אויף א מינימאַלער מדרגה פון גוטסקייט און ביליקייט. די גרויסע אויפנאַמס־פעאיקייט פונם אָרטיקן מאַרק האָט אין פיל פאַלן אָפּגעטויט דעם אינטערעס פון די ארץ־ישראלדיקע פאַבריקאַנטן אין אויסערלעכן מאַרק, און דער עקספּאָרט פון די אינדוסטריעלע אַרטיקלען איז דעריבער לעצטנס געבליבן שטייען אויף איין פּלאַץ. אויסער דעם שיינט עס, אַז די ארץ־ישראלדיקע אינדוסטריע־אַרטיקלען שטויסן זיך אָן אין די מערק פון די שכנותדיקע לענדער אויף אַן אַלץ־שאַרפערער קאָנקורענץ פון מלוכות, וואָס פּיבּסידירן זייער עקספּאָרט אָדער אַ־בּעטן מיט גאָר ביליקע פּראָדוקציאָנס־קאָסטן, למשל, יאַפּאַן. עס איז קיין ספק נישטאָ, אַז די ארץ־ישראלדיקע אינדוסטריע, וואָס ווערט נאָך דערצו געשטיצט אין אַן אומגינסטיקער לאַגע צוליב דער אומנאָרמאַלער האנדלס־פּאָזיציע פון ארץ־ישראל (געבויער וועגן דעם אין נעכסטן קאַפּיטל וועגן „האנדל און פינאַנסן״), וועט האָבן אין דעם זין גאָר א שווערע אויפגאַבע. ס׳איז פונדעסטוועגן א פּאַקט, אַז זי האָט דאָך דורכגעבראָכן א פּענסטער אין די שכנותדיקע לענדער, אַז אירע אַרטיקלען ווערן דאָרט געליבט צוליב זייער גוטער קוואַליטעט, און זי האָט א שאַנס אויסצובּרייטערן אירע דערגרייכונגען, אויב זי וועט לייגן אויף דעם א גרעסערע און מער סיסטעמאַטישע ענערגיע.

דער אינדוסטריעלער עקספּאָרט פון ארץ־ישראל האָט דערגרייכט זיין ביז אהעריקן מאַקסימום אינם יאָר 1929, ווען ער האָט באַטראָפן 457,141 פונט, און זיין מינימום (פאַר די לעצטע אכט יאָר) אין 1931, ווען ער האָט באַטראָפן 364,954 פונט. זיין דורכשניט אין די לעצטע דריי יאָר איז אַרום 410,000 פונט.

דער עקאָנאָמישער וועלט־קריזיס האָט זיך אַמשמאַרקסטן אָפּגערופן אויפן עקספּאָרט פון ארץ־ישראלדיקער אַליוו־זייף, וואָס ווערט בעיקר

www.libtool.com.cn

אויסגעאַרבעט אין אַראַבישע פאַבריקן אין נאַבלוס. דער זייף עקספּאָרט, וואָס האָט אין יאָר 1930 באַטראָפן 206 טויזנט פונט, איז געפאַלן ביז 108 טויזנט פונט אינם יאָר 1932 און ביז 72 טויזנט אינם יאָר 1934. אַן אַנדערע ארץ־ישׂראלדיקע סחורה, וואָס פילט אויף זיך די ווירקונג פונם וועלט־קריזיס, זענען די רעליגיעזע אָנדענק־אַרטיקלען (סוווענירן פון הייליקן לאַנד), וועמענס עקספּאָרט איז געפאַלן פון זיבעצן טויזנט פונט אינם יאָר 1929 ביז אַרום צוועלף טויזנט אינם יאָר 1933. דער עקספּאָרט פון צעמענט איז אויך שטאַרק געפאַלן, דאָס מאָל צוליב אַ גאַנץ פּשוטער סיבה. דער פאַרלאַנג פונם לאַנד נאָך צעמענט איז אַזוי גרויס און שטורמיש, אַז די איינציקע פאַבריק, וואָס האָט עם ביז אַהער אויסגעאַרבעט, „נשר", איז פאַרוואָרפן געוואָרן מיט אָרטיקע באַשטע־לונגען און האָט פּשוט נישט געקאָנט ליפערן סחורה צו אירע אויסלענ־דישע קונים.

ווען מען זאָל אָפּרעכענען די דריי דערמאָנטע אַרטיקלען, וועט מען איינזען, אַז דער אַנדערער אינדוסטריעלער עקספּאָרט פון ארץ־ישראל האָט גאָרנישט געליטן פונם וועלט־קריזיס, און האָט גראָד אין זיינע ערגסטע יאָרן אַרויסגעוויזן סמנים פון בּסדרדיקן וווּקס. דאָס איז, נאַ־טירלעך, אַ גוטער אָנזאָג פאַר דער צוקונפט.

די אַבּסאָלוטע ציפערן פונם ארץ־ישׂראלדיקן אינדוסטריעלן עקס־פּאָרט זענען נאַטירלעך נאָך קליין, און זיי מוזן אויסקוקן באַזונדערס נישטיק, ווען מען זאָל זיי פאַרגלייכן מיט די עקספּאָרט־ציפערן פון גרוי־סע אינדוסטריעלע לענדער. זיי זענען אָבער בלויז אַן אָנהויב, און אינם דאָזיקן אָנהויב זענען גראָד פאַרטראָטן צענטליקער פאַרשידענע אַרטיק־לען און אינדוסטריען.

כדי צו געבן אַ באַגריף וועגן דער פאַרשידנאַרטיקייט פונם ארץ־ישראלדיקן אינדוסטריעלן עקספּאָרט, וועלן מיר דאָ ברענגען איניקע ציפערן, וואָס באַציִען זיך אויפן יאָר 1933. אינם דאָזיקן יאָר האָט ארץ־ישׂראל אַרויסגעפירט — זייף אויף 79,342 פונט, וויין און קאָניאַק — אויף 24,476 פונט, קליידער און וועש — 26,959 פונט, אָליוור־אָיל — 20,786 פונט, קינסטלעכע ציין — 23,674 פונט, צעמענט — 14,063 פונט, סווועניר־אַרטיקלען — 12,570 פונט, זאָקן — 11,584 פונט. שפּייז־קוכן פאַר בהמות — 7,594, קעז — 7,111, פּרוכט־זאַפט און סיראָפּ — 6,793 פונט, שפּיגלען — 3,249 פונט, האַנט־טאַשן פון לעדער — 7,249, ביסקוויטן — 1,517 פונט, עסענצן — 3,923 פונט,

www.libtool.com.cn

באַפּיר־וואַרן — 1,768 פונט, בלעך־וואַרן — 1,464 פונט. און נאָך אַ פּאָר צענטליק פאַרשידענע אויסגעאַרבעטע אַרטיקלען, וואָס זענען אויסגעאַרבעט געוואָרן אין די מערסטנס יידישע פאַבריקן פונם לאַנד.

עלעקטריפיקאַציע

די גרעסטע אינדוסטריעלע אונטערנעמונג אין ארץ־ישראל איז די „פּאַלעסטיין עלעקטריק קאָרפּאָריישאָן" (חברת החשמל), מיט אַן איינגעסטירטן קאַפּיטאַל פון צוויי מיט אַ פערטל מיליאָן פונט. די דאָזיקע קאָמפּאַניע האָט די קאָנצעסיע אויף אויסצונוצן די וואַסער־קראַפט פון ארץ־ישראל, און באַזאָרגן דאָס לאַנד מיט עלעקטרישן ליכט און ענערגיע. איר קאָנצעסיע איז גילטיק פאַרן גאַנצן לאַנד, אויסער ירושלים, וווּ אַן אַלטע קאָנצעסיע, וועלכע איז געגעבן געוואָרן פון דער טערקישער רעגירונג נאָך פאַרן קריג, איז איבערגעגעבן געוואָרן פון אירע גריכישע אייגנטימער צו אַ ספּעציעל־געשאַפענער ענגלישער קאָמפּאַניע.

די הויפּט־קוועלע פון עלעקטרישער ענערגיע אין ארץ־ישראל איז דער ירדן, וועלכער אויף אַ לענג פון בלויז 250 קילאָמעטער, פאַלט פון דער הויך 1500 מעטער איבערן ים צו 400 מעטער אונטער דער ים־פלאַך. אַ טייל פונם טייך, צווישן ים כנרת און בית שאן, איז שוין איינגעצווימט געוואָרן דורך אַ הידראָ־עלעקטרישער סטאַנציע (תל־אור), וועלכע ליפערט אַרום 32,000 פערד־קראַפט פון פיר טורבינען, פון וועלכע יעדע האָט אַ מאַקסימום פּראָדוקציע פון 8500 פערד־קראַפט.

מיט אַ יאָר צוועלף צוריק, ווען פנחס רוטענבערג, דער „פּאָטער פון עלעקטריפיקאַציע" אין ארץ־ישראל, האָט געשיקט זיינע פּלענער צו די פאַכמענער פון דער „אַלגעמיינער עלעקטריציטעט געזעלשאַפט" אין בערלין, האָבן זיי באַצייכנט זיי אַלס פאַנטאַסטיש. ווו וועט מען אינם דאָזיקן אָרעמען לאַנד געפינען געברויכער אויף 30,000 פערד־קראַפט?

איצט אָבער איז דער געברויך פון עלעקטריע אינם לאַנד געשטיגן מיט אַזאַ גיכקייט, אַז די ערשטע הידראָ־עלעקטרישע סטאַנציע ביי תל־אור איז שוין צו קליין צו באַפרידיקן דעם באַדאַרף, און די קאָמפּאַניע פּלאַנט צו בויען נאָך אין גיכן צוויי נייע סטאַנציעס פון דעם מין, איינע ביי בית־שאן צו דרום פון תל־אור, און די אַנדערע אַרום משמר־הירדן, צו צפון פון ים־כנרת.

www.libtool.com.cn

דערווייל איז די קאָמפּאַניע געצוווּנגען געווען אויפצובויען אויף גיך אַ פּאָר שטאָטישע סטאַנציעס, וואָס קריגן עלעקטרישן שטראָם פון קוילן און נאַפט, זי האָט נאָר־וואָס פאַרענדיקט אַ גרויסע קראַפט־סטאַנציע ביי חיפה, — מיט 25,000 פערד־קראַפט, — ווו די עלעקטריע וועט גענומען ווערן פון רויען נאַפט, וואָס ווערט אַהין געטריבן פון מעסאָפּאָטאַמיע דורך די נייע רערן פון דער „איראַק פּעטראָלעאום־קאָמפּאַני".

דער ריזיקער וווּקס פון עלעקטריפיקאַציע אין ארץ־ישראל ווערט באַוויזן דורך די פאָלגנדע ציפערן, וואָס גיבן אָן (אין קילאָוואַט־שטונדן) דעם אָפּזאַץ פון עלעקטרישן שטראָם דורך דער קאָמפּאַניע, און זיין פאַרטיילונג לויט זיינע וויכטיקסטע צוועקן — באַלויכטונג (הייזער און גאַסן), באַוואַסערונג (און וואַסער־צושטעלונג), און אינדוסטריע:

פאַרקויף פון עלעקטרישן שטראָם אין ארץ־ישראל.

(דורך רוטנבערגס קאָמפּאַניע, אין קילאָוואַט־שטונדן).

	1931	1932	1933	1934
באַלויכטונג	1,559,196	2,220,992	3,067,991	5,298,024
קראַפט	5,062,973	4 969,825	8,039,412	12,456,864
באַוואַסערונג	3,075,748	4,399,533	9,029,436	16,630.627
צוזאַמען	8,707,917	11,590,350	20,136,839	34,385,515

צו די דאָזיקע ציפערן דאַרף מען נאָך צוגעבן די בערך אַנדערטהאַלבן מיליאָן קילאָוואַט־שטונדן, וואָס ווערן פאַרקויפט פון דער קלענערער ענגלישער קאָמפּאַניע, וואָס האָט די קאָנצעסיע פאַר ירושלים, און קריגט אַרויס איר עלעקטריע פון אַן אייגענער סטאַנציע, וואָס אַרבעט מיט קוילן און נאַפט. בסך־הכּל האָט ארץ־ישראל פאַרברויכט אינם יאָר 1934 נישט ווייניקער פון 36 מיליאָן קילאָוואַט־שטונדן, אין פאַרגלייך מיט ווייניקער פון צען מיליאָן מיט פיר יאָר צוריק!

דער גיכער וווּקס פון עלעקטרישן געברויך שפּיגלט זיך אָפּ אין כּסדר־שטייגנדע פּראָפיטן. אינם יאָר 1931 האָט דער ריינער פּראָפיט פון רוטענבערגס קאָמפּאַניע, נאָכן אָפּרעכענען די פּראָצענטן אויף אירע אָבליגאַציעס, באַטראָפן 29,126 פונט; אינם נעכסטן יאָר 1932 איז ער געשטיגן ביז 47,505 פונט; אין יאָר 1933 איז ער באַריכטעט געוואָרן

www.libtool.com.cn

אַלס 106,317 פונט, און פאַרן יאָר 1934 ווערט ער אָפיציעל אָפּגעשאַצט אַלס 180,000 פונט אויף אַן אַלגעמיינע איינקונפט פון 350,000. אַזוי ווי דער מערסטער קאַפּיטאַל פון דער געזעלשאַפט באַשטייט פון אָבלי־גאַציעס, וועמענס פּראָצענט ווערט באַצאָלט איידער מען רעכנט אויס דעם פּראָפיט, מאַכט דאָס אויס גאָר אַ גרויסן רווח אויף איר אייגנט־לעכן אַקציען־קאַפּיטאַל. ביי אַזאַ לאַגע איז נישט קיין וווּנדער, וואָס ביים לעצטן אָנבאָט פון די אָבליגאַציעס פון דער קאָמפּאַניע איז די נאָכפראַגע אויף זיי געווען דרייסיק מאָל גרעסער, איידער די סומע, וועלכע די קאָמ־פּאַניע האָט באַדאַרפט האָבן.

אינטערעסאַנט זענען די הייזער, וועלכע די קאָמפּאַניע האָט אויפ־געבויט פאַר אירע אָנגעשטעלטע און אַרבעטער ביי תּל־אור, איר עלעק־טרישער סטאַנציע אויפן ירדן. אַ גאַנץ און מאָדערן שטעטל איז דאָרט אויפגעבויט געוואָרן אינמיטן פון אַ ווייסטער געגנט!

די ים־המלח־קאָנצעסיע.

די צווייטע אין גרויס, אָבער פיליכט די ערשטע אין איר צוקונפטי־קער באַדייטונג, איז די „פּאַלעסטיין־פּאָטאַש, לימיטעד“, וועלכע איז אין ארץ־ישראל באַקאַנט אונטער דעם מער פּאָפּולערן נאָמען פון „חברת ים־המלח“. דאָס איז די קאָמפּאַניע, וואָס האָט געקריגן די קאָנצעסיע אויף צו געווינען די מינעראַלישע רייכטימער פונם ים־המלח. איר גרינ־דער און אָרגאַניזאַטאָר איז משה נאָוואָמעיסקי, וועלכער איז געקומען קיין ארץ־ישראל פון סיביר, וווּ ער איז באַשעפטיקט געווען מיט בערג־בוי. צווישן די אַקציאָנערן פון דער ים־המלח־געזעלשאַפט זענען דאָ אויך פיל ענגלענדער און אַראַבער, און איר פּאָרזיצער איז לאָרד ליטאָן, דער באַקאַנטער ענגלישער פּאָליטיקער, וועלכער איז מיט אַ פּאָר יאָר צוריק געווען אין דער שפּיץ פון דער אויספאָרשונגס־קאָמיסיע, וואָס איז געשיקט געוואָרן מצד דעם פעלקער־בונד קיין מאַנדזשוריע.

די מינעראַלן פון ים־המלח, הויפּטזעכלעך פּאָטאַש (קאַלי) און בראָם, ווערן אַרויסגענומען פונם וואַסער דורך איר אויסוועפּונג אויף דער זון. דאָס וואַסער ווערט געפּאָמפּעט פון דער טיפעניש פונם ים, און אַריינגעבראַכט אין ברייטע אָבער פלאַטשיקע באַסיינען, וואָס זענען אויסגעגראָבן געוואָרן נעבן דעם ברעג. אַ דאַנק דעם הייסן קלימאַט ווערט דאָרט דאָס וואַסער גיך אויסגעוועפּט, איבערלאָזנדיק אויפן גרונט אַ

www.libtool.com.cn

ווייסן פּלאַסט פון „קאַרנאַליט", וואָס אַנטהאַלט אין זיך די דערמאָנטע מינעראַלן. דער דאָזיקער פּלאַסט ווערט אויסגעגראָבן דורך מאַשינען, און געבראַכט אין אַרומיקע פאַבריקן, ווי ער ווערט געריניקט און צע־טיילט אין זיינע ווערטפולע באַשטאַנד־טיילן.

די ערשטע פאַבריק פון דער ים־המלח־געזעלשאַפט, אויף אַרויסצו־קריגן דעם בראָם, איז געגרינדעט געוואָרן אין יאָר 1931. זי גיט איצט דריי טאָן בראָם אַ טאָג. דער ארץ־ישראלדיקער בראָם איז גינסטיק אויפ־גענומען געוואָרן אויפן אייראָפּעאישן מאַרק, און ספּעציעל אין ענגלאַנד, ווו ער מאַכט אויס 74 פּראָצענט פונם גאַנצן דאָרטיקן געברויך.

די קאַלי־פאַבריק פון דער ים־המלח־קאָמפּאַניע, וואָס האָט אָנגע־הויבן צו אַרבעטן אין אָנהויב 1932, האָט אינם נעכסטן יאָר שוין אַרויסגעגעבן 30,000 טאָן פון ריינעם פּראָדוקט. דער שטח פון די אויס־ווערפונג־באַסיינען ביים צפון־ברעג פון ים־המלח מאַכט אויס נישט ווייניקער פון 600 העקטאַר.

אין דער לעצטער צייט האָט די ים־המלח־געזעלשאַפט אויסגעברייט איר טעטיקייט דורך אָרגאַניזירן אַ בערג־בוי־לאַגער אויף דעם דרומ־דיקן טייל פון ים־המלח, ווו דאָס וואַסער איז געדיכטער און דער ים איז פּלאַטשיקער. מיט דער צייט וועט מען אפשר קאָנען פּאָרט אָפּצוימען גאַנצע שטיקער ים אַלס נאַטירלעכע ריזיקע אויסוועפונג־באַסיינען. דער לאַגער, וואָס איז דאָרט געשאַפן געוואָרן, געפינט זיך נעבן די חורבות פון מסדה, דער פעסטונג, ווו יידן האָבן אַמאָל געגעבן דעם לעצטן ווי־דערשטאַנד צום אָנגריף פון רוים. עטלעכע פון די אַרומיקע בערג האָבן אין זיך אַ מאַסע שטיין־זאַלץ, און איינער פון זיי ווערט באַטראַכט פון די אַראַבער, אַלס דער זאַלץ־סלופּ, אין וועלכן ס'איז אַמאָל פאַרוואַנדלט געוואָרן לוטס ווייב... די געזעלשאַפט האָט דאָרט ביים סוף פון 1934 באַשעפטיקט 469 אַרבעטער.

אויף דער לעצטער אַקציאָנערן - פאַרזאַמלונג אין לאָנדאָן (יולי 1934), האָבן די פאַרוואַלטער פון דער ים־המלח־געזעלשאַפט זיך ביטער געקלאָגט אויפן מאַנגל פון אַרבעטער, וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך דער צו שטרענגער באַשרענקונג פון אימיגראַציע. דער אַרבעטער־מאַנגל, האָבן זיי געזאָגט, צווינגט די קאָמפּאַניע אָנגייען מיטן אויסבוי פון איר אונטערנעמונג מיט פיל לאַנגזאַמערע שריט, איידער זי וואָלט געוואָלט.

פון אַ געשפּרעך מיט נאָוואָמעיסקי, דער גרינדער און הויפּט־פאַר־וואַלטער פון דער קאָמפּאַניע, האָט דער מחבר אַרויסגעטראָגן דעם איינ־

www.libtool.com.cn

דרוק, אז די ביז־איצטיקע לייסטונגען פון דער ים־המלח־געזעלשאפט ווערן באטראכט אלס א באשיידענער אנהויב, און אז אירע צוקונפטיקע פלענער זענען פיל ברייטער און וויכטיקער. זי רעכנט נישט נאר צו פארגרעסערן די פראָדוקציע פון קאלי און בראָם, נאר אויך שאפן אין ארץ־ישראל עטלעכע כעמישע פאבריקן מיטן צוועק איבערצוארבעטן די מינעראלן פונם ים־המלח אויפן אָרט, אויסנוצנדיק זיי אלס גרונטלאגע פאר פארטיקע פראָדוקטן, וואָס קאָנען דירעקט פארברויכט ווערן פון דער אָרטיקער לאנדווירטשאפט און אינדוסטריע.

מיטן דאָזיקן ציל אין אויג, האָט די ים־המלח־געזעלשאפט גענומען לעצטנס אן אקטיוון אָנטייל אין דער גרינדונג פון דער „פאלעסטיין קעמיקאל־אינדוסטריע, לימיטעד", א נייע קאָמפאניע, וואָס איז געשאפן געוואָרן פון איר בשותפות מיט „אימפעריעל קעמיקאלס", דעם גרויסן כעמישן טרעסט פון ענגלאנד, און דער „איראַק פעטראָלעאום־קאָמפאניע", וועלכע פארמאָגט די נאפט־רערן, וואָס פירן פון מעסאָפאָטאמיע קיין חיפה. די דאָזיקע נייע געזעלשאפט, וועלכע איז קאפיטאליזירט דערווייל מיט 100,000 פונט, הויבט אָן צו בויען ביי חיפה א כעמישע פאבריק, וועלכע וועט אויסארבעטן סופער־פאָספאט, כלאָר, שוועבל־זויער און סאָדע. די גרויסקייט און וויכטיקייט פון די אנדערע צוויי געזעלשאפטן, וואָס באטייליקן זיך אין דער דאָזיקער גרינדונג, גיט דעם גרונט צו מיינען, אז די נייע קאָמפאניע איז בלויז אן אָנהויב, און ווען זי וועט ארויסווייזן סמנים פון דערפאָלג, וועט זי גלייך פארוואנדלט ווערן אין א ריזיקע אונטערנעמונג, וואָס וועט האָבן גאָר א גרויסע באדייטונג פאר דער ווייטערדיקער אנטוויקלונג פון די ארץ־ישראלדיקע אינדוסטריען. ספּעציעל קאָן זי וויכטיק זיין פאר דער פארזאָרגונג פון דער אָרטיקער לאנדווירטשאפט מיט ביליקערע קינסטלעכע מיסט, וואָס זאָל זיין צום גרויסן טייל באזירט אויף די אייגענע רעסורסן פונם לאנד.

אן אנדערע נייע אונטערנעמונג פון דער ים־המלח־געזעלשאפט איז א טאָכטער־געזעלשאפט פאר דער פראָדוקציע פון מאגנעזיום־צעמענט, וואָס איז לעצטנס אָנגעהויבן געוואָרן דערווייל אין א קליינעם פארנעם.

איינע פון די שוועריקייטן, וועלכע די ים־המלח־געזעלשאפט מוז נאָך איבערקומען, איז די פראגע וועגן טראנספּאָרט פון אירע פראָדוקטן צום ים. דערווייל ווערן זיי געבראכט קיין ירושלים אין לאסט־אויטאָמאָבילן, און גייען פון דאָרטן מיט דער באן נאָך חיפה. די קאָנצעסיע שליסט אָבער אין זיך איין דאָס רעכט צו בויען אן אייזנבאן פונם ים־

www.libtool.com.cn

המלח צום מיטל־מעער. אזא באַן וואָלט זיך געצויגן אַרויף־טייך איבערן ירדן־טאָל, און זי וואָלט צוגעקומען אין בית־שאן צו דער העדזשאַס־באַן וואָס פירט קיין חיפה. אַן אַנדער פּראָיעקט איז צו בויען אַ הענגענדע „שטריק־באַן", פון ים־המלח קיין ירושלים.

דער קאַלי און בראָם, וואָס זענען פאַראַן אין ריזיקע קוואַנטיטעטן אינם וואַסער פון ים־המלח, זענען נישט דאָס איינציקע מינעראַל־רייכטום פונם לאַנד. עס זענען פאַראַן נאָך אייניקע מינעראַלישע רייכטימער, כאָטש זיי האָבן מערסטנס נאָך נישט דערגרייכט די שטופּע פון ווירקלעכער אויסנוצונג. דערצו געהערן די שוועבל־מינען ביי גאַזא, וואָס ווערן איצט אויסגעפאָרשט פון ענגליש־אַראַבישע קאָנצעסיאָנערן, און די פאָספאַט־פלאַסטן אין עבר־הירדן. נעבן דער יידישער קאָלאָניע מנחמיה זענען אויך פאַראַן באַדייטנדע פלאַסטן פון גיפּס, וואָס ווערן שוין אויסגענוצט פאַר דער אָרטיקער בוי־אינדוסטריע. ארץ־ישראל איז בכלל רייך אין בוי־מאַטעריאַלן פון כּל־ערליי מינים: זי האָט אויסגעצייכנטע מינים פון שטיין, ליים פאַר ציגל, קרייד, קאַלך, צעמענט.

מען הערט אויך אין ארץ־ישראל וועגן נאַפט־קוואַלן, וואָס זאָלן זיך געפינען אין דער געגנט צווישן חברון און ים־המלח. די דאָזיקע נאַכריכטן ווערן טיילווייז באַשטעטיקט דורך דער אומצווייפלהאַפטער עקזיסטענץ פון ביטומינעזע שטיינער, וואָס אַנטהאַלטן אין זיך נאַפט. ס'איז אָבער נאָך ווייט נישט קלאָר, צי די נאַפט־דעפּאָזיטן אין ארץ־ישראל זענען גענוג גרויס און רייך, כּדי צו זיין אַ באַזע פאַר ווירטשאַפטלעכער אויסנוצונג.

די אינדוסטריע פון חיפה.

צו די גרעסטע אינדוסטריע - אונטערנעמונגען פון ארץ־ישראל געהערט די צעמענט - פאַבריק „נשר", וועלכע שטעלט צו דעם מערסטן צעמענט, וואָס ווערט פאַרברויכט אינם לאַנד. די פאַבריק געפינט זיך ביי חיפה, און זי אַרבעט טאָג און נאַכט, כּדי צו באַפרידיקן דעם אַלץ וואַקסנדן געברויך. זי פאַרמאָגט אַ קאַפּיטאַל פון 350,000 פונט, און איר פּראָדוקציאָנס־פעאיקייט איז לעצטנס פאַרגרעסערט געוואָרן ביז 300,000 טאָן אַ יאָר. ביים סוף פון יאָר 1934 האָט די דאָזיקע פאַבריק באַשעפטיקט איבער 500 אַרבעטער.

מיט דריי יאָר צוריק האָט „נשר" נישט נאָר באַפרידיקט אַבציין

www.libtool.com.cn

פּראָצענט פונם ארץ־ישראלדיקן באַדאַרף, נאָר זי איז אויך אימשטאַנד געווען צו עקספּאָרטירן אַ טייל פון איר פּראָדוקציע אין די שכנותדיקע לענדער. די נאָכפראַגע פונם לאַנד נאָך צעמענט איז אָבער לעצטנס געוואקסן אין אַזאַ גיכקייט, אַז די „נשר״־פאַבריק, נישט קוקנדיק אויף איר לעצטן איבערבוי, איז איצט שטאַרק הינטער דעם מאַרקעט, און אַ סך צעמענט מוז מען אימפּאָרטירן פון אויסלאַנד. די דאָזיקע לאַגע האָט דערמוטיקט יידישע אונטערנעמער צו שאַפן אַ צווייטע צעמענט־פאַבריק „שמשון״, וועלכע וועט געבויט ווערן ביי דער סטאַנציע אַרטוף (הר־טוב), אין די בערג פון יהודה. דער אָנהויב־קאַפּיטאַל פון „שמשון״ באַטרעפט 250,000 פונט.

אַן אַנדערע וויכטיקע אינדוסטריע - אונטערנעמונג איז די בוים־אייל־פאַבריק „שמן״ אין חיפה. זי פּראָדוצירט פאַרשידענע פלאַנצונגס־אייל, מערסטנס פון ארץ־ישראלדיקן רויען מאַטעריאַל. זי פּראָדוצירט אויך אויסגעצייכנטע זייף און פאַרשידענע אַנדערע קאָסמעטישע אַרטיקלען. לעצטנס האָט זי זיך גענומען צו דער פּראָדוקציע פון געוויסע פאַרבן, וואָס זענען באַזירט אויף אַלקאָהאָל, און פלאַקס־אייל. איינער פון אירע ביי־פּראָדוקטן זענען אויסגעפּרעסטע אייל־קוכן, אויף וועלכע ס׳איז פאַראַן אין לאַנד אַן אַלץ גרעסערע נאָכפראַגע אויף צו פיטערן בהמות. איר קאַפּיטאַל באַטרעפט אַרום 200,000 פונט, און זי באַשעפטיקט ביז 250 אַרבעטער.

מיט עטלעכע יאָר צוריק האָט באַראָן ראָטשילד געגרינדעט אַ קאָמפּאַניע, וועלכע האָט אויסגעבויט ביי חיפה אַ גרויסע מיל און מצה־פאַבריק. איר קאַפּיטאַל באַטרעפט 80,000 פונט, און די צאָל פון אירע אַרבעטער איז אַרום 120. אַרבעטנדיק אין אָנהויב מיט פאַרלוסט, איז זי שוין לאַנג ביי־געקומען די ערשטע שוועריקייטן, און שיינט איצט צו ברענגען אַ געוויסן פּראָפיט.

אַן אַנדערע דערפאָלגרייכע אונטערנעמונג אין דער חיפער געגנט זענען די זאַלץ־ווערק אין אַטליט, אַרום 15 קילאָמעטער צום דרום פון דער שטאָט. די זאַלץ ווערט דאָרט פּראָדוצירט דורך אויסוועפּן ים־וואַסער אין ברייטע באַסיינען, און אויסרייניקן די אָפּלאַגערונגען, וואָס לייגן זיך אָפּ אויף זייער גרונט. אַטליט פּראָדוצירט אויף אַזאַ אופן 10,000 טאָן זאַלץ אַ יאָר.

צום צפון פון חיפה, אין דער אַלטער היסטאָרישער שטאָט עכו, געפינט זיך די פאַבריק פון שוועבעלעך „נורי״, די איינציקע פאַבריק פון

www.libtool.com.cn

דעב מין אין ארץ־ישראל. זי איז געגרינדעט געוואָרן אינם יאָר 1925 פון א יידישן שוועבעלעך - פאַבריקאַנט פון ליטע, מיט א קאַפּיטאַל פון 100.000 פונט. זי איז אָבער שפּעטער אריבער אין די הענט פון דער שוועדישער שוועבעלעך - קאָמפּאַניע, דעם גרויסן וועלט - טרעסט, וואָס איז געשאַפן געוואָרן פונם באַרימטן איוואַר קריגער. די פאַבריק, וואָס איז געבליבן אונטער דער לייטונג פון אירע פריערדיקע בעלי־בתּים, באַשעפטיקט איבער הונדערט אַרבעטער, מערסטנס אַראַבער, און באַ־פרידיקט פּאַקטיש דעם גאַנצן באַדאַרף פונם לאַנד.

אין די לעצטע צוויי יאָר· האָב זיך פיל פאַבריקן אויסגעבויט אין דער „אינדוסטריעלער זאָנעי", וואָס איז אויסגעטיילט געוואָרן פון דעם גרויסן באַזיץ פון נאַציאָנאַל־פאָנד צום צפון פון חיפה. די וויכטיקסטע פון זיי איז א גרויסע גיסעריי און מעטאַל־פאַבריק, וואָס ווערט אָנגע־פירט פון א דייטשן עמיגראַנט, וועלכער האָט אמאָל געהאַט אַן ענלעכע פאַבריק אין בערלין. צווישן די אַנדערע פאַבריקן, וואָס זענען אויפגע־בויט געוואָרן אין דער דאָזיקע געגנט, איז פאַראַן א פאַבריק, וואָס שטעלט צוזאַמען אויטאָמאָבילן פון אימפּאָרטירטע טיילן, און פאַבריקן, וואָס פראָדוצירן מאַראַנצן־קעסטלעך, אויוונס, עלעקטרישע באַטעריעס, קליידונג, פענסטער־גלאָז, דראָט און אַזוי ווייטער. אין דער זעלבער געגנט, עטוואָס מער צום צפון, ווערט איצט פאַרענדיקט א גרויסע באַוול־פאַבריק, וועלכע וועט זיין די ערשטע פון איר מין אין ארץ־ישראל. זי געהערט צו א פאַמיליע פון טשעכיש־יידישע פאַבריקאַנטן, וואָס זענען זינט דורות באַטייליקט אין דער בעהמישער טעקסטיל־אינדוסטריע.

אין דער געגנט פון חיפה געפינען זיך אויך א פּאָר טאַבאַק־פאַבריקן, א פאַבריק פון טשוועקעס, א זויער־שטאָף־לאַבאָראַטאָריע, עטלעכע מאָ־דערנע גיסערייען און מעבל־פאַבריקן. אויך די רעגירונג פון איר זייט האָט דאָרט אירע וויכטיקסטע באַן־ווערקשטאַטן, וואָס באַדינען דעם גאַנצן אייזנבאַן־נעץ פון ארץ־ישראל, סני און עבר־הירדן.

די „איראַק פּעטראָלעאום־קאָמפּאַניע", וועלכע האָט די קאָנצעסיע אויף די רייכע נאַפט־קוואַלן פון מעסאָפּאָטאַמיע, און האָט דאָ נישט לאַנג פאַרענדיקט די „פּאַיפּ לאַין", (רערן־ליניע), וואָס ציט זיך איבערן מדבר פון די נאַפט־פעלדער פון מאָסול ביזן מיטל־מער, איז אויך א באַדייטנדער פאַקטאָר אינם אינדוסטריעלן וווקס פון חיפה. זי האָט דאָרט לעצטנס איינגעריכטעט א ראַפינעריע, ריזיקע טאַנקען און ווערק־שטאַטן, און זי האַלט איצט ביים אויסבויען אַן אייגענע אַפּטיילונג אינם

www.libtool.com.cn

חיפהער האפן, פאַר די שיפן, וואָס ווערן דאָרט אַנגעלאָדן מיטן נאַפט, וואָס פליסט קיין חיפה דורך די שטאָלענע רערן.

א פיבערהאַפטע בוי־טעטיקייט גייט אָן אינם נישט־לאַנג פאַרענ־דיקטן פאָרט, וואָס נויטיקט זיך נאָך אין א סך אויסבעסערונגען און לאַגער־הייזער. די דאָזיקע אַלע אויפבוי־אַרבעטן צוזאַמען מיטן גרויסן הייזער־בוי געבן גענוג אַרבעט פאַר עטלעכע פאַבריקן פון בוי־מאַטער־יאַלן, פאַר מאָדערנע שטיין־האַקערייען, און מעכאַנישע ווערקשטאַטן.

די מערסטע ארץ־ישראלדיקע עקאָנאָמיסטן זענען איבערצייגט, אַז חיפה, מיט איר מאָדערנעם האַפן און איר ברייטן הינטערלאַנד פון עבר־הירדן, סיריע און איראַק, וועט ווערן מיט דער צייט דער וויכטיקסטער אינדוסטריע־צענטער אין נאָענטן מזרח.

די אינדוסטריע פון תּל־אביב

ווי גרויס עס זאָלן נישט זיין די אויסזיכטן פון חיפה פאַר דער צוקונפט, געהערט אָבער ביים היינטיקן טאָג דער ערשטער פּלאַץ אין דער ארץ־ישראלדיקער אינדוסטריע צו דער יידישער תּל־אביב, ווו עס געפינען זיך די מערסטע פאַבריקן און די גרעסטע צאָל פון אַרבעטער. די צאָל פון די אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען אין תּל־אביב איז גע־וואַקסן פאַר די לעצטע יאָרן מיט אַן אויסערגעוויינלעכער גיכקייט. אינם יאָר 1919 האָט די צאָל פון פאַבריקן און ווערקשטאַטן באַטראָפן דאָרט 24, אינם יאָר 1926 איז זי געווען 152, אינם יאָר 1931 — איז זי גע־שטיגן ביז 294, און אין יאָר 1933 איז זי דערגאַנגען ביז 1511. אין אָנהויב פון 1935 איז די צאָל פון די אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען אין תּל־אביב געשאַצט געווען אין 1950 מיט 14,000 באַשעפטיקטע.

די אינדוסטריע פון תּל־אביב באַשטייט מערסטנס פון קליינע ווערק־שטאַטן, מיט א פּאָר אַרבעטער אין יעדערער. עס זענען אָבער פאַראַן אויך עטלעכע בערך־גרויסע אונטערנעמונגען. צו זיי געהערן אין דער ערשטער ריִע צוויי זייד־פאַבריקן, וואָס זענען איינגעריכטעט געוואָרן אין דער סאַמע לעצטער צייט פון אונטערנעמער, וואָס האָבן זיך באַשעפטיקט מיטן זעלבן פאַך אין אויסלאַנד. איינער פון זיי דעלפינער, קומט פון ווייִ־דער אַנדערער, זאַקס, פון פּעטערסאָן, אַמעריקע. זיי אַרבעטן אויס גאַנץ גוטע סחורה, און באַשעפטיקן דערוויייל אַרום 250 אַרבעטער. לעצטנס אָבער ליידן די דאָזיקע פאַבריקן זייער שטאַרק פון אויסלענדישער שונד־

www.libtool.com.cn

קאָנקורענץ, באַזונדערס פון יאַפּאַן, וועלכע ווערט אַן ערנסטע סכּנה פאַרן ווייטערדיקן וווּקס פון ארץ־ישׂראלדיקער אינדוסטריע.

אַן אַנדער ביישפּיל פון גרוים־אינדוסטריע איז די זאָקן־פאַבריק „לאָדזיאַ", געגרינדעט פון אַ געוועזענעם טעקסטיל - פאַבריקאַנט פון פּוילן. זי באַשעפטיקט אַרום 300 אַרבעטער, און אירע זאָקן ווערן פאַר־קויפט נישט נאָר אין ארץ־ישׂראל, נאָר אויך אין סיריע און איראַק.

איינע פון די עלטסטע פאַבריקן פון תּל־אביב איז דער „סיליקאַט", אַ גרויסע ציגל־פאַבריק, אין וועלכער ס'איז אַריינגעלייגט אַ קאַפּיטאַל פון 150,000 פונט. זי אַרבעט טאָג און נאַכט, און באַשעפטיקט אַ דורכשניט פון 150 אַרבעטער.

גאַנץ דערפאָלגרייך זענען די שאָקאָלאַד־ און קאָנפעקטן־פאַבריקן פון תּל־אביב, וואָס דרינגען צו ביסלעך אַריין מיט זייער סחורה אין די לענדער פון שכנותדיקן אָריענט. די גרעסטע און עלטסטע פון זיי, ליבערס, באַשעפטיקט 120 אַרבעטער. אַן אַנדער שאָקאָלאַד־פאַבריק גיט שטענדיקע אַרבעט צו 100 פּערזאָנען.

אַ וועזנטלעכע באַדייטונג פאַרן עקאָנאָמישן לעבן פונם לאַנד האָט „עסים", אַ פאַבריק פאַר פרוכט־זאַפטן און מאַרמעלאַד, וועלכע אַרבעט איבער אַ טייל פון דער ארץ־ישׂראלדיקער אָראַנזש־ערנטע, וועלכע טויג נישט צוליב פאַרשידענע סיבות פאַר עקספּאָרט. עס זענען דאָ נאָך אַ פּאָר קלענערע פאַבריקן, וואָס נוצן אויס די „בראַרע", די אָראַנזשן, וואָס טויגן נישט פאַר עקספּאָרט אויף פאַרשידענע אינדוסטריעלע צוועקן.

אין תּל־אביב און דער שכנותדיקער יפו זענען פאַראַן צוויי באַ־דייטנדע טאַבאַק־פאַבריקן. — „מאַספּעראָ" און „מאַזעס און וואַסקע־וויטש". די ערשטע איז אייגנטלעך אַ צווייג־פאַבריק פון אַ גרויסע־עגיפּטישער קאָמפּאַניע. זי אַרבעט אָבער אין ארץ־ישׂראל מערסטנס מיט ייִדן, און ייִדן זענען אויך אירע וויכטיקסטע אָרטיקע געבּרויכער; זי קאָן דעריבער צוגערעכנט ווערן צו דער ייִדישער אינדוסטריע פונם לאַנד. די צווייטע פאַבריק איז אינגאַנצן ייִדיש, סיי לויט קאַפּיטאַל און סיי לויט אַרבעט. זי אַנטוויקלט זיך מיט גאָר גיכע שריט.

אַ מערקווירדיקע אונטערנעמונג איז די פאַבריק פון קינסטלעכע ציין, וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך ה' בלום, אַן אַמעריקאַנער ייִד פון פילאַדעלפיע. „עקאָנאָמיסטן" האָבן אין אָנהויב חוזק געמאַכט פון זיין אונטערנעמונג, ווייל זיי האָבן נישט געזען קיין באַדייטנדן באַדאַרף פאַר זיין פּראָדוקט אין ארץ־ישׂראל. איצט באַשעפטיקט ה' בלום 180 אַרבע־

www.libtool.com.cn

טער, און זיין פאַבריק ווערט פאַררעכנט אַלס איינע פון די אַממערסטן־דערפאָלגרייכע אין ארץ־ישראל. זיינע פּראָדוקטן ווערן מערסטנס עקספּאָרטירט קיין אייראָפּע: קינסטלעכע ציין פון ארץ־ישראל האָבן גאָר אַ גוטן נאָמען ביי די דענטיסטן אין ענגלאַנד.

אַגב, ווערט איצט בלומס פאַבריק אָפט באַנוצט אַלס אַ באַווייז, אַז מען קאָן אין ארץ־ישראל דערפאָלגרייך אָרגאַניזירן אויך אַזעלכע אינדוסטריעס, וואָס זענען נישט שטאַרק אָפּהענגיק פון אָרטיקן מאַרק אָדער פון אָרטיקע רויע מאַטעריאַלן. דאָס באַציט זיך באַזונדערס אויף אַזעלכע פּראָדוקטן, אין וועמענס קאָסטן באַזונדערס קוואַליפיצירטע, פאַרנעמט מער פּלאַץ, איידער דער רויער מאַטעריאַל, און וועלכע זענען לויט זייער עצם געוויכט טייער, כדי די טראַנספּאָרט־קאָסטן זאָלן אין זיי נישט שפּילן קיין אַנטשיידנדע ראָליע. אויף דעם גרונט פונם דאָזיקן פּרינציפּ פּלאַנט מען איצט צו שאַפן אין ארץ־ישראל אַ גרויסע זייגער־אינדוסטריע, און איבערפירן אַהין אַ טייל פון די דימענטן־שלייפערייען פון אַמסטערדאַם און אַנטווערפּן, וואָס געפינען זיך אַגב מערסטנס אין יידישע הענט.

אַ באַדייטנדער טייל פון דער תל־אביבער אינדוסטריע האָט זיך לעצטנס קאָנצענטרירט אין רמת־גן, אויפן וועג צו פּתח־תקוה. רמת־גן ווערט אַלץ מער דער אינדוסטריעלער צענטער פון דער גיך־וואַקסנדער אַל־יידישע שטאָט. דאָרט זענען פאַראַן פאַבריקן פון זייד און קליידונג, פון שטעכעדיקע דראָט און מאַראַנצן־קעסטלעך, פון פּרוכט־זאַפט און אַלקאָהאָל, פון שיך און לעדער, פון אייז־קאַסטנס און מעבל, א. אז. וו., אַן אַנדער אינדוסטריעלע פאָרשטאָט אַנטוויקלט זיך איצט אין קרית־אריה, ווייטער הינטער רמת־גן, שוין באַלד ביי פּתח־תקוה. אַהין האָבן זיך לעצטנס, צוליב ביליקערע באָדן־פּרייזן, איבערגעקליבן אייניקע אינדוסטריען פון תל־אביב.

תל־אביב פאַרמאָגט אויך עטלעכע באַדייטנדע דרוקערייען, ווו עס ווערן געדרוקט צוויי טעגלעכע ציייטונגען, און פיל וואָכן־בלעטער, און אויך אַ בוך־פּראָדוקציע פון אַרום 400 בענדער אַ יאָר. זי פאַרמאָגט אַ קליינע אָבער אַ גיך־וואַקסנדע כעמישע אינדוסטריע, וועלכע גיט אַרויס קינסטלעכע מיסט, הינער־פוטער, דעזינפעקציע פאַר ביימער, אינסעקטן־פּולווער, ציין־פּאַסטע, הייוון, טינט, שוך־וואַקס, און איינפאַכע פאַרבן.

אַ וויכטיקער אָנהויב איז די פאַבריק פון גלאָז־כלים (מערסטנס פלעשער און באַנקעס), וואָס איז דאָ נישט לאַנג געגרינדעט געוואָרן ביי

www.libtool.com.cn

ראשון־לציון, איינער פון די עלטסטע יידישע קאָלאָניעס, צוועלף קילאָמעטער פון תל־אביב. ביז אַהער האָט מען אַלע גלאָז־כּלים, וואָס ווערן באַנוצט אין ארץ־ישראל געמוזט ברענגען פון אויסלאַנד, און זייער טייערקייט איז געווען אַן ערנסטע מניעה פאַר דער אַנטוויקלונג פון קאָנסערוון־פאַבריקן און ענלעכע אינדוסטריעס.

לאַנדווירטשאַפטלעכע אינדוסטריעס.

אינם זעלבן ראשון־לציון, געפינען זיך די גרויסע וויין־קעלערס און קאָניאַק־ראַפינעריע, וואָס איז דאָרט אַמאָל, מיט פערציק יאָר צוריק, געגרינדעט געוואָרן פונם באַראָן ראָטשילד מיט א קאַפּיטאַל פון בערך 100,000 פונט. דער קעלער פון ראשון־לציון איז נאָך ביזן היינטיקן טאָג איינע פון די גרעסטע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען פון לאַנד. מען זאָגט, אַז זיין פּראָדוקציאָנס־פעאיקייט פאַרנעמט דעם צווייטן פּלאַץ צווישן די גרויסע וויין־קעלערס פון דער וועלט. צוליב דער ירידה פון דער ארץ־ישראלדיקער וויין־ווירטשאַפט (זע דעם פריערדיקן קאַפּיטל וועגן אַגריקולטור) ווערט אָבער א גרויסער טייל פון זיין פּאָדוקציאָנס־פעאיקייט נישט אויסגענוצט, און די פירער פון דעם וויין־קאָאָפּעראַטיוו. אין וועמענס רשות ער געפינט זיך, סטאַרען זיך אויסצונוצן דעם לייריקן פּלאַץ און איבעריקע מאַשינעריע פאַר דער אויסאַרבעטונג פון אָראַנזש־זאַפט און ענלעכע פּראָדוקטן. זיי האָבן לעצטנס פאַרדונגען א טייל פונם ריזיקן וויין־קעלער פאַר א ביר־ברויעריי. ביז איצט איז דאָס גאַנצע ביר, וואָס איז פאַרברויכט געוואָרן אין ארץ־ישראל, געקומען פון אויסלאַנד, מערסטנס פון דייטשלאַנד.

אַן אַנדערער וויין־קעלער, אין זכרון־יעקב, אויך געגרינדעט געוואָרן פון באַראָן ראָטשילד אין דער צייט פון זיין באַגייסטערונג פאַר דער צוקונפט פון דער וויין־אינדוסטריע אין ארץ־ישראל, איז פון א פיל־קלענערן פאַרנעם. עס זענען דאָ אויך באַדייטנדע קאָאָפּעראַטיווע וויין־קעלערס אין צוויי אַנדערע יידישע קאָלאָניעס, רחובות און גדרה.

א פיל־פאַרשפּרעכנדע אינדוסטריע, געבויט אויף אָרטיקער אַגריקולטור, איז די פּראָדוקציע פון עסענצן און עטערישע אייל פון בלומען און בלעטער. די וויכטיקסטע פאַבריק פון דעם מין אַרבעט אין דער קאָלאָניע בנימינה, אין שומרון. אירע פּראָדוקטן, וואָס זענען מערסטנס אַרויסגענומען פון זשאַסמין, נאַרציס און געראַניום, ווערן מערסטנס געשיקט

www.libtool.com.cn

קיין פראַנקרייך, ווו זיי ווערן באַנוצט אין דער פאַבריקאַציע פון פּאַרפיום.

די אינדוסטריעלע אויסזיכטן פון ירושלים.

אין פאַרגלייך מיט די אַנדערע גרעסערע שטעט פון ארץ־ישראל האָט ירושלים נישט פיל געוווּנען פון דער לעצטער אינדוסטריעלער אַנט־וויקלונג אינם לאַנד. די הויפּט־אורזאַך פון דעם איז איר אומגינסטיקע געאָגראַפישע פּאָזיציע, וואָס דריקט זיך אויס אין אַ באַדייטנדן מרחק פונם ים און דעם מאַנגל פון מאָדערנע אַגריקולטורעלע ישובים אַרום איר. באַזונדערס ליידט ירושלים פונם מאַנגל פון וואַסער, ספּעציעל אין די הייסע זומער־חדשים, און אויך די קאָסטן פון עלעקטריע זענען דאָרט העכער, ווי אין די אַנדערע שטעט. די מערסטע פאַבריקן דאַרפן אָבער האָבן אַ סך ביליקע וואַסער, און אויך ביליקן עלעקטרישן שטראָם. אויסער דעם, לאָזט זיך פילן די נויטיקייט צו טראַנספּאָרטירן די רויע מאַטעריאַלן און פאַרטיקע אַרטיקלען אויף גרעסערע שטרעקעס, איידער אין די אַנדערע שטעט. צוליב די אַלע אורזאַכן איז דער אינדוסטריעלער פּראָגרעס פון ירושלים פאַר די לעצטע יאָרן באַשרענקט געוואָרן מיט עטלעכע מאָדערנע דרוקערייען, אַ פאַרהעלטנים־מעסיק גרויסע ביסקוויט־פאַבריק, אַ באַשיידענע טאַבאַק־אינדוסטריע, אַ פּאָר טעפּיך־פאַבריקלעך, און מיט דער פּראָדוקציע פון אייניקע בוי־מאַטעריאַלן, וואָס ווערן פאַרברויכט אויפן פּלאַץ. פון די פריערדיקע אינדוסטריען פון ירושלים זענען די וויכטיקסטע — די ווערקשטאַטן, וואָס פאַרנעמען זיך מערסטנס מיט דער אויסאַרבעטונג פון שמוק־זאַכן און אָנדענק־אַרטיקלען, בעיקר פון זילבער, פּערלמוטער און אָליוו־האָלץ.

די האָפענונגען פון דער אינדוסטריעלער אַנטוויקלונג פון ירושלים זענען לעצטנס שטאַרק געשטיגן אין פאַרבינדונג מיט דער פאַר־ענדיקונג פון דער וואַסער־לייטונג, וואָס ווערט געבויט אַהין פונם טייך ירקון, וועלכער קומט צום מיטל־מעער ביי תל־אביב. די דאָזיקע וואַסער־לייטונג, וואָס מוז אַרויפברענגען דאָס וואַסער צו דער הויך פון 600 מעטער, — צו וואָס ס'וועלן זיך פאָדערן עטלעכע בכדר־אַרבעטנדע פּאָמפּ־סטאַנציעס, איז נישט קיין ביליקע אונטערנעמונג. פונדעסטוועגן וועט זי לעזן די וואַסער־פראַגע פון ירושלים דורך ביליקערן פּרייז און מער רייכלעכע ליפערונג. מען רעכנט, אַז די דאָזיקע וואַסער־לייטונג, וואָס

www.libtool.com.cn

דאַרף אָנהויבן אַרבעטן ביים אָנהויב פון 1936. וועט אַרויסברענגען ירושלים פון איר איצטיקער עקאָנאָמישער אָפּגעשטאַנענהייט.

קונסט־אינדוסטריעס

מיט עטלעכע יאָר פאַרן קריג איז געמאַכט געוואָרן אַן אינטערעסאַנטער פּרוּוו אויסצוברייטערן און אויסבעסערן די קונסט־אינדוסטריען פון ארץ־ישראל און מאַכן זיי פאַר אַ קוועלע פון באַדייטנדער פּראָדוקציע און עקספּאָרט. דער דאָזיקער פּרוּוו איז געמאַכט געוואָרן דורך דעם בוי פון דער „בצלאל־שולע" אין ירושלים. איר גרינדער, דער פאַרשטאָרבענער פּראָפעסאָר באָריס שאַץ, האָט געטרוימט וועגן שאַפן אין ארץ־ישראל אַ נייע היים־אינדוסטריע פון אַרטיקלען און סוווענירן פון קינסטלעכן ווערט. ער האָט זיך באַזונדערס באַמיט אויפלעבן די אַלטע פיליגראַן־אינדוסטריע (זילבער - פלעכטעריי), אַנטוויקלען שטיין־שניצעריי, קופּער־גראַווירן, טעפּיך־אַרבעט, און אויסבעסערן די קוואַליטעט פון די אַליוו־האָלץ־אַרטיקלען, וואָס ווערן געמאַכט פון ירושלימער בעל־מלאכות זינט דורות. די שולן פון סתם־מאָלעריי און סקולפּטור, וואָס זענען איינגעריכטעט געוואָרן אין „בצלאל" האָבן פאַרנומען אין שאַץ בריטע פּלענער אַ צווייטן פּלאַץ.

כאָטש די בצלאל־שולע האָט כסדר געקעמפט קעגן פינאַנציעלע שוועריקייטן, און איז אַפילו במשך פון עטלעכע יאָר געווען פאַרמאַכט צוליב דעם, האָט זי פונדעסטוועגן געהאַט אַ גאַנץ וועזנטלעכע ווירקונג אויף די מעטאָדן פון די אַרטיקע קונסט־וועקשטאַטן, וועמענס פּראָדוקטן שפּילן אַ גאַנץ באַדייטנדע ראָליע אינם עקאָנאָמישן לעבן פון דער אַלטער שטאָט. די שולע איז אַגב מיט אַ קורצער צייט צוריק ווידער געעפנט געוואָרן, טיילווייז מיט דער שטיצע פון דער רעגירונג.

כמעט אינגאַנצן אין אַ זייט פון דער אינדוסטריעלער אַנטוויקלונג פון ארץ־ישראל זענען געבליבן די אַלטע יידישע קהלות פון טבריה און צפת. די האָפענונגען אויף זייער קומענדיקן פּראָגרעס זענען פאַרבונדן מיט דער לאַנדווירטשאַפטלעכער אַנטוויקלונג אין גליל, וועלכע איז ביז אַהער געווען אַ סך לאַנגזאַמער, איידער אין דער מאַראַנצן־געגנט ביים מיטל־מער."

די געאָגראַפישע פּאָזיציע פון ארץ־ישראל, אין דער שכנות פון סועץ־קאַנאַל, און אויך ביים צונויפקומען זיך פון אייראָפּע, אַזיע און

www.libtool.com.cn

אפריקע, איז זייער גינסטיק פאר איר אינדוסטריעלער אנטוויקלונג אין דער צוקונפט. א סך איז אָבער אָפּהענגיק פון דער טאַריף־סיסטעם אין ארץ־ישראל און פון אירע עקאָנאָמישע באציונגען מיט די שכנותדיקע לענדער.

די דאָזיקע וויכטיקע פראגן ווערן באהאנדלט אין אונזער נעכסטן קאפיטל.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל זעקס

האַנדל, טראַנספּאַרט און פינאַנסן

אינם אָנהויב פון דער ארץ־ישראלדיקער קאָלאָניזאַציע, האָט מען געשטרעבט, אויף וויפל ס׳איז מעגלעך, צו פאַרמיידן האַנדל, די באַשעפטיקונג, וואָס שפּילט אַזאַ אַנטשיידנדע ראָליע אינם יידישן לעבן אין גלות. די דאָזיקע שטעלונג האָבן באַזונדערס גענומען די „בילויצעס״, וואָס האָבן געגרינדעט די ערשטע יידישע קאָלאָניעס אינם לאַנד. זיי האָבן געטרוימט וועגן אַ נייעם סאָרט יידישן ישוב, וואָס זאָל אינגאַנצן באַזירט ווערן אויף אַקערבוי און פיזישער אַרבעט. זיי האָבן שאַרף פאַרדאַמט די וויניקע צווישן זיי, וואָס האָבן דעמאָלט זיך באַזעצט אין די שטעט און זיך פאַרנומען מיט האַנדל.

מיטן וווקס פון די יידישע אַגריקולטורעלע ישובים האָט די דאָזיקע שטעלונג געמוזט געביטן ווערן. האַנדל איז צוביסלעך אָנערקענט געוואָרן אַלס אַ וויכטיקער צווייג פון מענטשלעכער טעטיקייט. דער וווילשטאַנד און די סאַמע עקזיסטענץ פון די יונגע קאָלאָניעס האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין אָפּהענגיק פון זייער פעאיקייט צו אָרגאַניזירן אויף אַ קאָמערציעלן אופן דעם פאַרקויף פון זייערע פּראָדוקטן אין אויסלאַנד.

ביים היינטיקן טאָג פאַרנעמט האַנדל אַ גאַנץ וויכטיקן פּלאַץ אינם עקאָנאָמישן לעבן פון יידישן ארץ־ישראל. אין פאַרגלייך אָבער מיטן גלות, איז דער פּלאַץ פון האַנדל אינם ארץ־ישראלדיקן יידישן לעבן ,אַ מער באַשרענקטער און נאָרמאַלער. לויט דער פאָלקס־ציילונג פון נאָוועמבער 1931, זענען צווישן הונדערט באַשעפטיקטע יידן 13 פאַרנומען געווען אין האַנדל. אין דייטשלאַנד זענען 49 פּראָצענט פון די יידישע פאַרדינער פאַרנומען מיט האַנדל, אין טשעכאָסלאָוואַקיי באַטרעפט דער דאָזיקער פּראָצענט 46, אין אונגאַרן — 40, אין רומעניע — 37 און אין פּוילן — 35. אין פאַרגלייך מיט די דאָזיקע טיפּישע גלות־לענדער פאַר־

www.libtool.com.cn

נעמט האַנדל בײ די ארץ־ישראלדיקע ײדן אַ דרײ מאָל קלענערן פּלאַץ. אַזױ װי דער ציוניזם איז אין גאַר אַ גרױסער מאָס אַ רעאַקציע קעגן דעם איבערװוּקס פֿון האַנדל אינם גלות, מעג דער דאָזיקער פֿאַקט באַטראַכט װערן אַלס אײנע פֿון זײנע גרעסטע און נוצלעכסטע דערגרײכוּנגען.

צװישן די ײדישע פּרנסות אין ארץ־ישראל פֿאַרנעמט האַנדל דעם דריטן פּלאַץ, נאָך אינדוסטריע, װעלכע באַשעפֿטיקט 29 פּראָצענט פֿון די ײדישע פֿאַרדינערס, און אַגריקולטור, װעלכע פֿאַרנעמט דעם צװײטן פּלאַץ מיט 22 פּראָצענט*). בײ די אַראַבער זענען די באַטרעפֿנדע פּראָצענטן — 49 פֿאַר לאַנדװירטשאַפֿט, 16 אינדוסטריע, און נײן פּראָצענט פֿאַר האַנדל.

דער אױסלענדישער האַנדל.

ארץ־ישראלס אױסלענדישער האַנדל צײכנט זיך אױס מיט אַן אומגעװײנלעכער איבערװאָג פֿון אימפּאָרט איבער עקספּאָרט. דאָס װערט אילוסטרירט אין דער פֿאָלגנדער טאַבעלע, װעלכע גיט די ציפֿערן װעגן דעם אױסלאַנד־האַנדל פֿון ארץ־ישראל פֿאַר די לעצטע זעקס יאָר אין פֿאַרגלײך מיטן יאָר 1913, דעם לעצטן יאָר פֿאַרן קריג (די ציפֿערן זענען

*) די אָפֿיציעלע סטאַטיסטיק פֿון ארץ־ישראל גיט אָן דעם ײדישן אָנטײל אין אַגריקולטור מיט בלױז 19 פּראָצענט. די דאָזיקע ציפֿער קאָן אָבער נישט גענומען װערן אַלס ענטגילטיק, װײל די ארץ־ישראלדיקע סטאַטיסטיק האָט אַ מערקװירדיקע טבע צו באַצײכענען די נישט־געשולטע אַרבעטער, אַלס „נישט גענוג באַשריבענע פּראָפֿעסיעס״... אין דער דאָזיקער קאַטעגאָריע זענען אַרײנגערעכנט געװאָרן אַרום 12 פּראָצענט פֿון אַלע ײדישע ברױט־פֿאַרדינערס. אָננעמענדיק, אַז װײניקסטנס די העלפֿט פֿון זײ אַרבעטן אין אַגריקולטור, האָבן מיר מיט פֿולן רעכט אָנגענומען דעם פּראָצענט פֿון אַגריקולטוריסטן צװישן די ײדישע ברױט־פֿאַרדינערס אינם יאָר 1931 — אַלס 25. נעמענדיק אָבער אין אָנבאַטראַכט דעם איבערװאָג פֿון שטאָטישע באַשעפֿטיקונגען צװישן די גאַר לעצטע אימיגראַנטן, װעלן מיר נישט זײן װײט פֿון אמת, אויב מיר װעלן דעם איצטיקן (1935) פּראָצענט פֿון לאַנדװירטשאַפֿטלעכע באַשעפֿטיקונגען צװישן די ארץ־ישראלדיקע ײדן אָננעמען עטװאָס קלענער — אַלס 22.

אין ארץ־ישראלדיקע פונטן, וואָס זענען גלייך צום ענגלישן פונט סטער־לינג):

	אימפּאָרט	עקספּאָרט
1913	1,616,000	1,093 000
1929	7,167,000	1,734,000
1930	6,985,000	2,078,000
1931	5,940,000	1,823,000
1932	7,769,000	2,381,000
1933	11,122,000	2,592,000
1934	15,133,000	3,218,000

דער גרויסער איבערוואָג פון אימפּאָרט איבער עקספּאָרט פאַראורזאַכט אַ שטענדיקן אַרויסשפּיר פון געלט צו צאָלן דערמיט פאַר דער אימפּאָרטירטער סחורה. בעיקר קומט דאָס דאָזיקע געלט פון אינוועסטיציעס פון יידישע אימיגראַנטן, וואָס זענען נישט אויסגערעכנט אויף אַ באַלדיקער איינקונפט. ווען איינער, למשל, פלאַנצט אַ פּרדס, דאַרף ער גלייך האָבן מאַשינען אויף צו בויערן אַ ברונעם, און צו באַאַרבעטן דאָס לאַנד. מיט זיין פלאַנצן שאַפט ער אַ פאַרלאַנג נאָך רערן פאַר באַוואַסערונג, וואָגנס פאַרן טראַנספּאָרט פון זיינע בוי־מאַטעריאַלן, האָלץ פאַר באַראַקן, ווי אויך שפּייז און קליידונג פאַר זיינע אַרבעטער. די מערסטע פון די דאָזיקע אַרטיקלען מוזן געבראַכט ווערן פון אויסלאַנד גלייך; אין דער זעלבער צייט טראָגט נאָך נישט דער יונגער פּרדס גאָרנישט אַריין. עס וועט נעמען גאַנצע זעקס יאָר ביז זיין פּרוכט וועט אָנהויבן פיגורירן אינם עקספּאָרט פונם לאַנד, אויסגלייכנדיק דערמיט דעם אימפּאָרט, וואָס איז אַרויסגערופן געוואָרן צוליב זיין פלאַנצונג. אין אַ גרעסערער אָדער אַ קלענערער מאָס באַציט זיך דאָס אויך אויף פאַבריקן, און אַנדערע אונטערנעמונגען. אין דער צוקונפט וועלן אייניקע פון די דאָזיקע אונטערנעמונגען ווערן פּיליכט אַ קוואַל פון עקספּאָרט. דערווייל אָבער פאָדערן זיי אַ סך מאַשינען און אַנדערע מאַטעריאַלן פון אויסלאַנד, אין דער צייט ווען זייערע פּראָדוקטן גייען אין דער ערשטער צייט כמעט אויסשליסלעך אינם לאַנד אַליין.

די גרויס פון די יידישע אינוועסטיציעס אין ארץ־ישראל קאָן געמאָסטן ווערן לויט די ציפערן וועגן אימפּאָרטירטן יידישן קאַפּיטאַל. לויט דער קאָנסערוואַטיווער אָפּשאַצונג פון מר. קלאַרק, דעם פּראָוואַלטער פון

www.lbtool.com.cn

די פּאַלעסטינער אָפּטיילונגען פון דער ענגלישער באַרקלאַי־באַנק, האָט דער קאַפּיטאַל, וועלכן יידן האָבן אַריינגעבראַכט קיין ארץ־ישראל פאַר די צען יאָר פון ענדע 1919 ביז אָנהויב 1929 באַטראָפן נישט ווייניקער פון פערציק מיליאָן פונט. נעמענדיק אין באַטראַכט די שפּעטערדיקע ציפערן, וועלן מיר נישט זיין ווייט פונם אמת, אויב מיר וועלן אָננעמען דעם סך־הכל פון יידישן קאַפּיטאַל־אימפּאָרט זינט דעם וועלט־קריג און ביז דעם אָנהויב פון 1935, אַלס 68 מיליאָן פונט, אָדער 330 מיליאָן דאָלאַר. עס איז אַ באמת־ריזיקע סומע פאַר אַזאַ קליינעם לאַנד!

ווי געזאָגט דעקן די יידישע אינוועסטיציעס דעם גרעסטן טייל פונם ארץ־ישראלדיקן האנדלס־דעפיציט. דער רעשט ווערט געדעקט דורך געלט־זענדונגען פון אויסלאַנד פאַר ציוניסטישע אַנשטאַלטן, פאַר מיסיאָנערישע און פילאַנטראָפּישע צוועקן, דורך איינקונפט, וואָס אַ געוויסער טייל פון אימיגראַנטן קריגן פון אויסלאַנד, דורכן געלט פון טוריסטן און „עולי־רגל" (פּילגרימען), הוצאות פון ענגלישן מיליטער, וואָס לעבט בלויז טיילווייז אויפן חשבון פון לאַנד, און אַזוי ווייטער.

אגב, איז כדאי צו באַמערקן, אַז ארץ־ישראל איז דאָס איינציקע לאַנד אין דער וועלט, וואָס האָט אינם יאָר 1932, אינם ערגסטן יאָר פונם עקאָנאָמישן וועלט־קריזיס פאַרגרעסערט איר אויסלענדישן האנדל אין פאַרגלייך מיט 1931 און אפילו מיטן פּראָספּעריטי־יאָר פון 1929. אין פאַרגלייך מיט 1929 איז איר אימפּאָרט אינם יאָר 1932 געשטיגן אויף 53 פּראָצענט, און איר עקספּאָרט אויף אַכט פּראָצענט. און דאָס גיט נאָך נישט דאָס פולע בילד: מען טאָר נישט פאַרגעסן, אַז צווישן דיביידע יאָרן איז דער ווערט פון אַלע סחורות, סיי אימפּאָרטירטע, און סיי עקספּאָרטירטע געפאַלן אויף מינדעסטנס אַ דריטל. דאָס מיינט, אַז ווען מען זאָל אָפּלאָזן דעם געלט־מאַסשטאַב און רעדן פון סחורה לויט וואָג אָדער כמות, וועט דער וווקס פונם ארץ־ישראלדיקן אויסלאַנד־האנדל אין דער צייט פונם אַרומיקן עקאָנאָמישן קריזיס אויסקוקן נאָך גרעסער, נאָך וווּנדערלעכער.

פאַר די זעלבע דריי קריזיס־יאָרן צווישן 1929 און 1932, איז דער אויסלאַנד־האנדל פון אַמעריקע געפאַלן אויף 69 פּראָצענט, פון דייטשלאַנד אויף 61 פּראָצענט, פון ענגלאַנד אויף 45 פּראָצענט, פון פראַנקרייך אויף 54 פּראָצענט און אפילו פון יאַפּאַן אויף 35 פּראָצענט! צוויי שכנותדיקע לענדער, עגיפּטן און סיריע, האָבן פאַר די דריי קריזיס־יאָרן אָנגעוויזן די נוטיץ העלפט פון זייער פריערדיקן אויסלאַנד־האנדל!

www.libtool.com.cn

פֿון וואָס באַשטייט דער אימפּאָרט?

די אָפֿיציעלע קלאַסיפֿיקאַציע פֿונם ארץ־ישראלדיקן אימפּאָרט איז געגעבן אין פֿאָלגנדער טאַבעלע, ווו די ציפֿערן זענען, נאַטירלעך אין ארץ־ישראלדיקע פֿונטן:

	1931	1933	1934
שפּייז, משקה, טאַבאַק	1,535,129	2 425,817	2,902,093
רו־מאַטעריאַלן און נישט אויס־געאַרבעטע אַרטיקלען	417,904	836 484	1,076,894
אויסגעאַרבעטע אַרטיקלען	3,261,785	5 742 374	9,168.2 1
פֿאַרשידענע און נישט קלאַסי־פֿיצירטע אַרטיקלען	725,182	2,117,793	2,005,513
צוזאַמען	5,940,000	11,122,468	15,152,781

דער לעצטער קלאַס פֿון אימפּאָרט, „פֿאַרשידענע און נישט־קלאַסי־פֿיצירטע סחורות", נעמט אין זיך בעיקר אַריין די כּל־ערליי סחורות, וואָס ווערן אַריינגעפֿירט אָן גרענעץ־אָפּצאָלן פֿאַר רעגירונגס־מאַגאַזינען, מיליטערישע לאַגערן, אײַזנבאַנען און פֿאַר דער „איראַק פּעטראָלעאום־קאָמפּאַניע", וואָס האָט אויסגעדונגען אַזאַ פּריווילעגיע אין איר קאָנ־צעסיע. דער פּלוצימדיקער וווּקס פֿון דעם סאָרט אימפּאָרט פֿאַר די יאָרן 1932, און בפֿרט 1933, דערקלערט זיך דורך דער טעטיקייט פֿון דער דאָזיקער לעצטער קאָמפּאַניע, וואָס האָט גראָד אין דער צייט אַריינגעפֿירט די מערסטע מאַטעריאַלן פֿאַר איר גרויסער פּאַיפּ־ליין, וואָס ציט זיך פֿון די נאַפֿט־קוואַלן פֿון מעסאָפּאָטאַמיע ביז צום ברעג פֿונם מיטל־לענדישן ים.

אייניקע אימפּאָרט־אַרטיקלען העלפֿן דירעקט אינם אויפֿבוי פֿונם לאַנד און זיי ווערן דעריבער באַטראַכט פֿון די ארץ־ישראלדיקע עקאָנאָ־מיסטן אַלס נוצלעכער אימפּאָרט. צו זיי געהערן, צווישן אַנדערע:

האָלץ און ברעטלעך	1931	1932	1933	1934
(פאַר געביידעס און אָראַנזש קעסטלעך)	254,297	360,285	393,854	703,218
אויטאָמאָבילן און שינעס (טיירס)	152,626	222 369	436,970	645,231
גאַזאָלין און קעראָסין	256,272	262,823	292,971	358,256
אײַזערנע שטאַנגען, רערן א.אַ.וו.	163,031	199,268	455,054	886,634

www.libtool.com.cn

חוץ אזעלכע מאַטעריאַלן, ווי מאַשינען און בוי־מאַטעריאַלן, נעמט אָבער אויך ארץ־ישראל אריין אַן אַלץ־גרעסערע כּמות פון אַרטיקלען, וואָס דינען פאַרן דירעקטן טעגלעכן געברויך פון דער באַפעלקערונג. די וויכטיקסטע פון די דאָזיקע געברויך־אַרטיקלען זענען פאָלגנדע:

	1931	1932	1933	1934
טעקסטיל שטאָפן	635.419	710,133	843,864	1,071,664
קליידער און שיך	121,088	132,402	261 762	399.017
ווייץ און מעל	317,607	372,986	712,915	546,438
בהמות (פאַר שלאַכט-הייזער)	260,452	162,541	164,409	262,000
רייז	117,092	150,797	132,238	125,581
צוקער	105.366	132,710	141,865	150,805

דער פּאַסיווער האַנדלס־בילאַנס.

די מערסטע ארץ־ישראלדיקע עקאָנאָמיסטן באַטראַכטן דעם אַלץ־וואַקסנדן אימפּאָרט פון סחורה פאַר דירעקטן געברויך אַלס אַ בייז, וואָס דאַרף ווי ווייט מעגלעך פאַרקלענערט ווערן. ס'איז פאַראַן אַ גאַנץ גרויסער אונטערשיד צווישן דעם אימפּאָרט פון מאַשינען, ווערקצייגן און בוי־מאַטעריאַלן, און דעם אימפּאָרט פון טעקסטיל־שטאָפן, קליידער און טעגלעכע שפּייז. דער אימפּאָרט פון ערשטן מין ווערט געהאַלטן אַלס נוצלעך פאַרן אויפבוי פונם לאַנד, בעת דער געברויך פון אויסלענדישע שפּייז אָדער קליידער, וואָס טרייבט ארץ־ישראל אריין אין אַ ריזיקן האַנדלס - דעפיציט, ווערט געהאַלטן אַלס אַ געפאַר פאַר איר קומענדיקן וווּקס און וווילשטאַנד. טאַקע דעריבער גייט אָן אין ארץ־ישראל אַ שטאַרקע פּראָפּאַגאַנדע פאַר „תוצרת הארץ" (אַרטיקע פּראָדוקטן), וואָס איז, ענערגיש געשטיצט פון דער אַרטיקער פּרעסע, אין פיל פאַלן געווען אַ גרויסע הילף פאַר די אינדוסטריעלע פּיאָנערן פון ארץ־ישראל, בפרט אין די ערשטע און שווערסטע יאָרן פון זייער קאַמף פאַר עקזיסטענץ.

יעדע שיף מיט נייע אימיגראַנטן מיינט אָבער אַ פאַרגרעסערונג אינם געברויך פון אויסלענדישע סחורות. ס'איז שווער צו פאָדערן פון אַ ניי־אָנגעקומענער בעל־הביתטע, מיט אירע קאָנסערוואַטיווע געברויכס־מנהגים און פאָראורטיילן, אַז זי זאָל פאַרבייטן די ספּעציפישע פּראָדוקטן, צו וועלכע זי איז צוגעוווינט אין איר פריערדיקער חיים, מיט ארץ־ישראל־דיקע פּראָדוקטן, און הויז־אַרטיקלען. ס'איז שווער צו איבערצייגן זי, אַז דער באַזונדערער קלימאַט פון ארץ־ישראל פאָדערט אַנדערע מינים שפּייז

www.libtool.com.cn

און אנדערע שפייז־געוויינהייטן. עס ווערט אגב נישט געמאכט קיין ערנסטער פארזוך צופאסן די טאג־טעגלעכע געוויינהייטן פון די אימיגראנטן צו די עקאנאמישע באדערפענישן פונם לאנד. די ניי־אנגעקומענע בעל־הביתטע פארשטייט גאר מערסטנס נישט די אפיציעלע שפראך פונם יידישן ארץ־ישראל און לעבט אין איר אייגענער גייסטיקער וועלט. זי קאכט אויפן זעלבן אופן ווי זי פלעגט דאס טוען אין פוילן אדער דייטשלאנד, און פאדערט ביים שפייז־קרעמער די זעלבע פראדוקטן און אמאל אפילו מיט די זעלבע „טרייד־מארקעס", ווי זי פלעגט קריגן אין אויסלאנד. איר ווונטש ווערט דערפילט. ארץ־ישראל איז א לאנד פון פרייען האנדל, און אין דער קלענסטער שפייז־קראם קאנט איר דארט קריגן פיל־געברויכטע סחורות פון פארשידענע עקן וועלט.

בדרך־כלל גערעדט, איז דער פאסיווער האנדלס־באלאנס פון ארץ־ישראל אין גאר א גרויסער מאס אן אומפארמיידלעכער רעזולטאט פון איר גיכן אויפבוי, פון באדייטנדן טוריסטן־פארקער און פון איר ספעציפישן כאראקטער אלס דאס הייליקע לאנד פון דריי גרויסע רעליגיעס. פונדעסטוועגן איז די סומע פון איר האנדלס־דעפיציט, וואס דערגרייכט אינם יאר 1934 די סומע פון צוועלף מיליאן פונט, אומגלויבלעך גרויס אין פארגלייך מיטן פארנעם פונם לאנד.

ס'איז דעריבער גארנישט קיין וווּנדער, וואס דער אלץ־וואקסנדער האנדלס־דעפיציט רופט ארויס אן ערנסטע זארג ביי די מער ווייט־זיכטיקע עקאנאמיסטן פונם לאנד. דער פאקט, וואס דער עקספארט פון ארץ־ישראל האט פאר די לעצטע דריי יאר באטראפן בלויז 24 פראצענט פון איר אימפארט באערעכטיקט די פאדערונג פון אן ערנסטן און קאנצענטרירטן פארזוך אפצושטעלן דעם וווּקס פונם אימפארט, און ארויפברענגען דעם עקספארט כאטש ביז צו אזא מדרגה, אז ער זאל אויסמאכן 60 פראצענט פונם אימפארט. איניקע אויפמערקזאמע באאבאכטער פון דער לאגע האלטן דאס פאר דער וויכטיקסטער אויפגאבע פונם הייניטיקן ארץ־ישראל. זיי האלטן, אז אויב דער איצטיקער האנדלס־באלאנס וועט זיך נישט אויסבעסערן, וועט דאס פריער אדער שפעטער ברענגען צו ערנסטע רעזולטאטן.

ארץ־ישראליקער האנדל און דער מאנדאט.

די באמיונגען צו פארבעסערן דעם האנדלס־באלאנס פון ארץ־

www.libtool.com.cn

ישראל, ווערן שטאַרק געשטערט דורך דעם ספּעציעלן צושטאַנד, אין וועלכן דאָס לאַנד איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן דורך די באַשטימונגען פונם פעלקער־בונד־מאַנדאַט וועגן ארץ־ישראל.

לויט די באַשטימונגען פונם מאַנדאַט מוז ארץ־ישראל זיין אָפן אין דער גלייכער מאָס פאַר אַלע מלוכות פון דער וועלט, לכל־הפּחות פאַר די יעניקע פון זיי, וואָס געהערן צום פעלקער־בונד, אָדער האָבן וועגן דעם ספּעציעלע אָפּמאַכן (אַמעריקע). די דאָזיקע גלייכקייט האָט גאָרנישט צו טון דערמיט צי אַ געוויסע מדינה קויפט יאָ, אָדער קויפט נישט ארץ־ישראלדיקע פּראָדוקטן. ענגלאַנד, וועלכע נעמט צו די מערסטע ארץ־ישראלדיקע מאַראַנצן, האָט נישט אין איר האַנדל מיט ארץ־ישראל קיין שום פאָרצוג נישט איבער אַ לאַנד, וואָס לאָזט נישט אַריין קיין ארץ־ישראלדיקע פּראָדוקטן בכלל.

די דאָזיקע לאַגע האָט אַרויסגערופן אין ארץ־ישראל אַ גאַנץ שטאַרקע באַוועגונג פאַר דער ענדערונג פון די האַנדלס־באַשטימונגען פונם מאַנדאַט. די פירער פון דער דאָזיקער באַוועגונג גיבן צו, אַז די פאַרפאַסער פון דעם מאַנדאַט־סיסטעם האָבן בשעתם, פאַרבינדנדיק עס מיטן פּרינציפּ פון אַבסאָלוטער האַנדלס־גלייכקייט, געהאַט גאַנץ גוטע כוונות. זיי גלויבן אָבער, אַז דער דאָזיקער פּרינציפּ, וואָס שטאַמט פון ווילסאָנס אידעאַליסטישע קריגס־חלומות, איז לחלוטין נישט צוגעפּאַסט פאַר אונזער נאַציאָנאַליסטיש־עגאָאיסטישער וועלט, מיט אירע הויכע טאַריפן און קוואָטעס. וואָלט טאַקע אין דער וועלט געהערשט אַן אמתע האַנדלס־פרייהייט, וואָלט ארץ־ישראל מיט איר גינסטיקער געאָגראַפישער לאַגע אַ סך געוווּנען פון דעם. אָבער ארץ־ישראל, אַלס אַ קליינינקער אינזל פון פרייען האַנדל, אין מיטן פון אַ וועלט, וואָס איז אָפּגעשפּאַרט פאַר איר דורך טאַריף־גראַטקעס און האַנדל־באַשרענקונגען, קאָן נאָר פאַרלירן פון אַזאַ סאָרט איינזייטיקער „פרייהייט״, פרייען אימפּאָרט און דערשטיקטן עקספּאָרט.

ווען נאָר אַ מלוכה גייט אַראָפּ פון גאָלד־סטאַנדאַרט, און וואַרפט איר אַנטווערטעטע סחורה אויפן וועלט־מאַרק, איז ארץ־ישראל איינע פון די ווייניקע לענדער, וואָס קען זיך נישט ווערן קעגן דעם. זי איז שוצלאָז אפילו אין אַ פאַל, ווען אַ רעגירונג סובסידירט דירעקט איר עקספּאָרט קיין ארץ־ישראל.

בעת מיין לעצטן באַזוך אין ארץ־ישראל האָב איך געהערט קלאָגן פון פּי־ציבטערס, אויף די שטאַרקע קאָנקורענץ פון לאַטווישער פּוטער, וועלכע ווערט פאַרקויפט אין ארץ־ישראל פאַר אַ פּרייז, וואָס וואָלט געווע:

www.libtool.com.cn

א דירעקטער פארלוסט פארן ארטיקן לאנדווירט. עס שיינט, אז די לאַנד־ווישע רעגירונג סובסידירט אירע פוטער־עקספּאָרטערן אזוי ברייטלעך, אז זיי קאָנען פארקויפן די דאָזיקע פּוטער אין יפו, נאָך אַלע טראנספּאָרט־הוצאות און טאריף, ביליקער ווי אין ריגע. אין דער זעלבער צייט ווערט אויך קיין ארץ־ישראל אימפּאָרטירט אויסטראַלישע פּוטער, וועלכע קריגט נישט פון איר רעגירונג אַזא ברייט־הארציקע הילף. אויסטראַליע איז טאַקע א בריטישע דאָמיניאָן, און אַגב האָבן אירע סאָלדאַטן גענומען דעם אנט־שיידנדן אַנטייל אין דער עראָבערונג פון ארץ־ישראל. פונדעסטוועגן איז די ארץ־ישראלדיקע רעגירונג צוליב די באַשטימונגען פונם מאַנדאַט נישט באַרעכטיקט צו הויבן דעם טאַריף אויף לאַטווישע פּוטער, נישט טרעפנדיק — אין נאָך א גרעסערער מאָס — די פּוטער פון אויסטראַליע. אויב דער טאַריף זאָל געהעכערט ווערן, וועט די אויסטראַלישע פּוטער ווארשיינלעך פארשווינדן פון מארק, אין דער צייט, ווען די לאַטווישע וועט זיך נאָך ידורכשטופּן. אויב אָבער דער טאַריף זאָל נישט געהעכערט ווערן, וועלן די ארץ־ישראלדיקע מילך - ווירטשאַפטן סוף כל סוף שטאַרק געשעדיקט ווערן דורך אומגלייכער און סובסידירטער קאָנקורענץ. פאַר דער ארץ־ישראלדיקער רעגירונג איז דאָס א גאַנץ שווערע פראַגע...

דער אומגלייכער האנדלס־צושטאַנד.

די אומגלייכקייט פונם ארץ־ישראלדיקן האנדלס - צושטאַנד איז באַזונדערס קלאָר געוואָרן פאַר די לעצטע עטלעכע יאָרן, ווען איינציקע איראָפּעישע רעגירונגען, היטנדיק דעם ווערט פון זייער וואַקלדיקער וואַליוטע, האָבן איינגעפירט גלערליי באַשרענקונגען פארן ארויספירן געלט פון זייער לאנד. די דאָזיקע אַלע לענדער אימפּאָרטירן קיין ארץ־ישראל א סך מעי, איידער זיי עקספּאָרטירן פון דאָרטן. זיי קריגן פון ארץ־ישראל בערך באַדייטנדע סומעס געלט, אין דער צייט, ווען דער ווערט פון זייערע אייגענע איינקויפן איז א סך, א סך קלענער. פונדעסטוועגן האָט זיך נישט איינמאָל געטראָפן, אז דאָס ביסל געלט, וואָס זיי זענען שולדיק די ארץ־ישראלדיקע עקספּאָרטערן, איז פארהאַלטן געוואָרן, אין דער צייט, ווען די פיל גרעסערע סומען, וואָס עס קומט זיי פאַר דער סחורה, וואָס איז געשיקט געוואָרן קיין ארץ־ישראל, איז אויפגענומען געוואָרן אין פולן פארנעם. איז אנטשטאַנען די פאָדערונג, אז מען זאָל פארהאַלטן א קליינעם טייל פונם געלט, וואָס עס קומט די דאָזיקע לענדער פאַר זייערע

www.libtool.com.cn

אין ארץ־ישראל פּאַרקויפטע סחורה, כדי אָפּצוצאָלן די ארץ־ישראלדיקע עקספּאָרטערן פאַר זייערע מאַראַנצן. די באַטרעפנדע רעגירונגען האָבן אָבער נישט מסכים געווען צו אַזאַ מין פּראָצעדור (וועלכע איז, אַגב, אָנגענומען אין אייניקע לענדער), און די ארץ־ישראלדיקע רעגירונג האָט אויפן גרונט פונם מאַנדאַט געמוזט זיי געבן רעכט. דער פּועל־יוצא איז, אַז פיל אייראָפּעישע לענדער באַקומען פון ארץ־ישראל בערך באַדייטנדע סומען פון וואַליוטע, אין דער צייט, ווען זיי אַליין שליסן זייערע טויערן פאַר ארץ־ישראלדיקע פּראָדוקטן, וועלכע זיי באַטראַכטן אַלס „לוקסוס":

אָט זענען די ציפערן, וואָס גיבן אַ באַגריף וועגן די האַנדלס־באַציאונגען פון ארץ־ישראל מיט אייניקע פון די לענדער, וואָס האָבן איינגעפירט בּלעריי וואַליוטע־באַשרענקונגען:

אימפּאָרט און עקספּאָרט קיין און פון ארץ־ישראל.

	אימפּאָרט קיין א״י		עקספּאָרט פון א״י	
	1932	1934	1932	1934
דייטשלאַנד	775,074	1 658,706	332 273	600,669
רומעניע	538,619	951,343	54,069	60,485
בולגאַריע	95,020	148,818	8 740	4,063
עסטרייך	94,123	348 157	6.455	6,332
אונגאַרן	29,034	115 410	503	920

אן ענלעך בילד שטעלט מיט זיך פאָר דער ארץ־ישראלדיקער האַנדל מיט פּוילן. קיין באַשרענקונגען פאַרן אַרויספיר פון וואַליוטע זענען דאָרט נישט איינגעפירט געוואָרן, אָבער דער עקספּאָרט פון ארץ־ישראל ווערט דאָך געשטערט דורך הויכע טאַריפן און קוואָטעס. דער אימפּאָרט קיין ארץ־ישראל פון פּוילן איז פאַר די לעצטע צוויי יאָר (פון 1932 ביז 1934) געשטיגן פון 101,355 ביז 475,375 פּאַלעסטינער פונטן, אין דער צייט, ווען דער עקספּאָרט פון ארץ־ישראל איז בסך־הכל געשטיגן פון 16,499 ביז 31,990 פונט. מיט אַנדערע ווערטער: פּוילן געברויכט ארץ־ישראלדיקע סחורה אויף אַ סומע, וועלכע איז 15 מאָל ווייניקער, איידער די סומע, וואָס עס מאַכן אויס די פּוילישע סחורות, וואָס ווערן פאַרקויפט אין ארץ־ישראל.

„פאַרוואָס זאָל רומעניע, — האָט מיך אַמאָל געפרעגט אַן ארץ־ישראלדיקער סוחר, — מעגן אַרויפלייגן אַן עמבאַרגאָ אויף אונזערע מאַראַנצן און פאַרהאַלטן דאָס ביסל געלט, וואָס עס קומט אונז פאַרן קליי־

www.libtool.com.cn

נעם עקספּאָרט אַהין, אין דער צייט, ווען זי שיקט אונז אַהער פּופּצן מאָל מער פון אירע אייגענע פּראָדוקטן און קריגט פאַר זיי באַצאָלט אין מזומנער וואַליוטע? איז אונז באמת באַשערט צו זיין דער „דאָמפּינג״-פּלאַץ פאַר דער גאַנצער וועלט?״

ביי אַזעלכע אומשטענדן איז גאָר קיין וווּנדער נישט, וואָס אייניקע עקאָנאָמישע פירער אין ארץ־ישראל טראַכטן גאַנץ ערנסט וועגן אַן ענדערונג אינם יוריסטישן סטאַטוס פונם לאַנד. זיי וואָלטן בעסער געוואָלט פאַרוואַנדלען ארץ־ישראל אין ענגלאַנדס אַ קאָלאָניע, אָדער איר „זיבעטע דאָמיניאָן״, איידער בלייבן אונטער דער פאָרמעלער השגחה פון פעלקער־בונד. אַלס אַ בריטישע דאָמיניאָן וואָלט ארץ־ישראל באַרעכטיקט געווען צו פאַרצוג פאַר איר ציטרוס - עקספּאָרט קיין ענגלאַנד. זי וואָלט געקאָנט שליסן האַנדלס - אָפּמאַכן מיט יעדן לאַנד באַזונדער, און אין אַזעלכע אָפּמאַכן וואָלט זי גראָד געהאַט אַ שטאַרקן וואָפן אין דער האַנט: זי וואָלט געקאָנט אויסנוצן די נאַטירלעכע איבערוואָג פון איר אימפּאָרט, כדי צו קריגן פון אַנדערע לענדער באַדייטנדע הנחות פאַר די לאַנדווירטשאַפטלעכע און אינדוסטריעלע פּראָדוקטן פון ארץ־ישראל. די אויפנאַמס-פעיקייט פונם לאַנד און איר גאַנצע עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג וואָלט דאַן באַזירט געווען אויף אַ געזונטערן און מער זיכערן יסוד.

רעפאָרם פון מאַנדאַט.

אייניקע ציוניסטישע פירער זענען אָבער ביי דער מיינונג, אַז מען וועט קאָנען מיט דער צייט פאַרבעסערן די איצטיקע אומנאָרמאַלע האַנדלס-לאַגע פון ארץ־ישראל, נישט ענדערנדיק דערביי דעם ספּעציפישן פּרצוף פון ארץ־ישראל אַלס מאַנדאַט-לאַנד. זיי גלויבן, אַז זיי וועלן מיט דער צייט איבערצייגן צוביסלעך די אייראָפּעישע מלוכות, וואָס קאָנטראָלירן דעם פעלקער־בונד, אַז ארץ־ישראל מוז קריגן דיזעלבע האַנדלס-רעכט, ווי אַנדערע לענדער פון דער וועלט. מען וועט קאָנען, האָפן זיי, אַמאָל פועלן ביי די מיטגלידער פון פעלקער־בונד, אַז זיי זאָלן יעדער איינציקווייז מותּר זיין אויף זייערע ספּעציעלע האַנדלס - פּריווילעגיע-רעכט אויף אַבסאָלוט בעסטע באַהאַנדלונג אין ארץ־ישראל, נישט ענדערנדיק דערביי קיין איין וואָרט אינם אָפיציעלן טעקסט פונם מאַנדאַט. די דאָזיקע האָפענונג ווערט אָפּגעשפּיגלט אין די לעצטע צוויי ראַפּאָרטן פון דער יידישער אַגענץ קיין זשענעווע. די דאָזיקע באַריכטן

www.libtool.com.cn

באַקלאָגן זיך, אַז ארץ־ישראל איז נישט גענוג זעלבסטשטענדיק, כּדי צו שליסן האַנדלס - אָפּמאַכן מיט אַנדערע לענדער אויפן יסוד פון קעגנזייטיקייט, און איז אין דער זעלבער צייט נישט גענוג ענגליש, כּדי צו קריגן פּאַרצוגס־רעכט פאַר אירע פּראָדוקטן אין ענגלאַנד...

מיר פאַרזענלעך שיינט עס, אַז ווי שווער ס'זאָל נישט זיין דורכצוזעצן אַן ענדערונג אינם נוסח פונם מאַנדאַט, וואָלט זי דאָך געווען ווייניקער אוטאָפּיש, איידער פועלן אין דער היינטיקער עגאָאיסטישער צייט, אַז אַ מלוכה זאָל זיך פריייוויליק אָפּזאָגן פון געוויסע רעכט אין ארץ־ישראל אָדער אַן אַנדער לאַנד, — בפרט ווען עס זאָל זיך געפינען כאָטש איין מלוכה, וואָס זאָל נישט זיין וויליק אָפּצוגעבן אַזאַ סאָרט פרייוויליקע דעקלאַראַציע.

אין איניקע ציוניסטישע קרייזן זאָגט מען, אַז די גרעסטע שוועריקייט פאַר דער ענדערונג פונם איצטיקן האַנדלס - סטאַטוט פון ארץ־ישראל וואָלט געקומען פון אַמעריקע. כאָטש אַמעריקע איז נישט קיין מיטגליד פון פעלקער־בונד און האָט נישט קיין דירעקטע שטימע אין דער ענדערונג פונם מאַנדאַט, וואָלט אָבער אַזאַ ענדערונג אָנגערירט דעם ספּעציעלן אָפּמאַך וועגן ארץ־ישראל, וועלכן זי האָט אין יאָר 1921 געשלאָסן מיט ענגלאַנד. לויטן דאָזיקן אָפּמאַך האָט אַמעריקע געקריגן אַבסאָלוטע רעכט פון „אַן אַממערסטן באַגינסטיקטער נאַציע” אין איר האַנדל מיט ארץ־ישראל.

ס'איז אָבער פאַראַן אַ מיינונג, אַז דער אַמעריקאַנער ווידערשטאַנד וואָלט איצט געווען שוואַכער, איידער מיט יאָרן צוריק. פונם פּרינציפּ פון אַן אַבסאָלוט באַפאָרצוגטער נאַציע איז אַמעריקע סיי ווי אָפּגעטרעטן דורך דעם סיסטעם פון „האַנדלס - באַרגעינס” (ספּעציעלע אָפּמאַכן), וואָס איז אָנגענומען געוואָרן פון דער איצטיקער רוזוועלט־אַדמיניסטראַציע. וואָס איז נוגע דעם רעאַלן אינטערעס פון אַמעריקע אינם ארץ־ישראלדיקן האַנדל — איז ער נאָך בערך קליין, און מען וואָלט פּילייכט געקאָנט אים באַוואָרענען אויף אַן אַנדער אופן, דורך פריייוויליקער קאָאָפּעראַציע מיטן ארץ־ישראלדיקן ייִדישן ישוב...

אינם יאָר 1934 האָט דער אַמעריקאַנער אימפּאָרט קיין ארץ־ישראל באַטראָפן 1,283,484 פונט, אין פאַרגלייך מיט בלויז 30,667 פונט פון ארץ־ישראלדיקן עקספּאָרט קיין אַמעריקע. אינם אַלגעמיינעם עקספּאָרט פון אַמעריקע פיגורירט ארץ־ישראל בלויז מיט 1 פּראָצענט.

 www.libtool.com.cn

האפענונגען אויף בעסערונג

נישט קוקנדיק אויפן גרויסן און אלץ וואקסנדן האנדלס - דעפיציט, זעען אייניקע באאבאכטער פון דער ארץ־ישראלדיקער עקאנאמישער לאגע סימנים פון אויסבעסערונג. זיי ליגן באזונדערס גרויסע האפענונגען אויפן אלץ וואקסנדיקן עקספארט פון ציטרוס־פרוכט, וואס איז דער הויפט - עקספארט - ארטיקל פונם לאנד. דער וווקס פונם דאזיקן עקספארט פאר די לעצטע עטלעכע יאר, איז געגעבן אין דער פאלגנדיקער טאבעלע:

ארץ־ישראלדיקער ציטרוס־עקספארט.

סעזאן	מאראנצן (קעסטלעך)	גרעיפ־פרוכט (קעסטלעך)
1931—1930	2,616,451	80,507
1932—1931	3,524,000	149,801
1933—1932	4,225,281	261,774
1934—1933	5,049,327	350,500
1935—1934	6,620,284	660,000

די בסדרדיקע אויסברייטערונג פונם שטח, וואס איז פארפלאנצט מיט פרדסים, בארעכטיקט די דערווארטונג אויף א נאך גרעסערן עקספארט פון ציטרוס - פרוכטן אין דער נאנטער צוקונפט. ווען די אראנזש־פלאנטאציעס, וואס זענען פארפלאנצט געווארן פאר די לעצטע 5 יאר, וועלן אנהויבן געבן פרוכט, וועט דער ציטרוס - עקספארט פון ארץ־ישראל דערגרייכן ביז פופצן מיליאן קעסטלעך, — אפילו ווען אין די נעכסטע פאר יאר זאל מען נישט צופלאנצן קיין נייע פרדסים. דאס מיינט א באדייטנדן צוגאב צום איצטיקן ווערט פונם ארץ־ישראלדיקן עקספארט.

אייניקע ארץ־ישראלדיקע שרייבער זענען לעצטנס שטארק מסופק וועגן דער פעאיקייט פונם אייראפעישן מארק אויפצונעמען א פיל גרעסערע ציטרוס ערנטע, איידער איצט, און זייווארענען דעריבער קעגן דער ווייטערדיקער אויסברייטערונג פונם איצטיקן שטח פון פרדסים אין ארץ־ישראל. אייניקע פון זיי דערווארטן אפילו ערנסטע שוועריקייטן אינם פארקויף פון דער ערנטע פון די שוין עקזיסטירנדע פרדסים, ווען די נישט לאנג געפלאנצטע פרדסים וועלן אנהויבן געבן זייער פולע ערנטע.

www.libtool.com.cn

דער דאָזיקער פּעסימיסטישער אויסקוק ווערט שטאַרק באַקעמפט מצד אַנדערע עקאָנאָמיסטן, וועלכע ווייזן אויף דעם אַלץ וואַקסנדן גע־ברויך פון ציטרוס־פּרוכט איבער גאָר דער גאַנצער וועלט, אַלס אַ שטאַרקע באַזע פאַר דער ארץ־ישראלדיקער אָראַנזש־אינדוסטריע. זיי האַלטן, אַז די וועלט האָט ערשט איצט אָנגעהויבן פאַרשטיין די באַדײַ־טונג פון וויטאַמינען אין דער מענטשלעכער נאַרונג, און די עפּאָכע פון ציטרוס־פּרוכט הויבט זיך ערשט אָן. זיי גלויבן, אַז ציטרוס־פּרוכטן האַלטן איצט אין דעראָבערן די וועלט אויפן זעלבן ברייטן שטייגער, ווי קאַרטאָפל האָט דאָס געטאָן מיט דריי הונדערט יאָר צוריק.

דער דאָזיקער אָפּטימיסטישער שטאַנדפּונקט ווערט געוויינלעך גע־שטיצט דורך סטאַטיסטיק, וואָס באַווייזט אויפן גיכן וווקס פון אָראַנזש־געברויך אין די ווירטשאַפטלעכסטע לענדער פון דער וועלט. אינם יאָר 1920 האָט ענגלאַנד, למשל, פאַרברויכט אַרום זיבן מיליאָן קעסטלעך מאַראַנצן. וואַקסנדיק בסדר, איז דער דאָזיקער אימפּאָרט דערגאַנגען ביז 17 מיליאָן קעסטלעך אינם יאָר 1931 — אין סאַמע מיטן פונם עקאָנאָמישן וועלט־קריזיס, און ער באַטרעפט איצט אַרום צוואַנציק מיליאָן קעסטלעך! אין די יאָרן 1919—1920 האָט אַמעריקע געברויכט 42 מאַראַנצן אויף יעדן אײַנוווינער. איצט איז דער דאָזיקער דורכשניטלעכער געברויך פּונקט צוויי מאָל אַזוי הויך. דער געברויך פון מאַראַנצן אין די צענטראַל־אײַ־ראָפּעישע לענדער — האָלאַנד, דײַטשלאַנד, סקאַנדינאַוויע און פראַנק־רײַך — האָט זיך מער ווי פאַרדאָפּלט פאַר די לעצטע צען יאָר, כאָטש דער דורכשניטלעכער פאַרלאַנג נאָך ציטרוס־פּרוכטן איז אין די דאָזיקע לענדער נאָך אַ סך נידעריקער, איידער אין ענגלאַנד און אַמעריקע.

גלויבן דעריבער די ציטרוס־אָפּטימיסטן פון ארץ־ישראל, אַז אין עטלעכע יאָר אַרום וועט דער ציטרוס־געברויך פון די מערסטע אײַראָ־פּעישע לענדער דערגרייכן דעם ענגלישן סטאַנדאַרט, און אין דער זעלבער צײַט וועט ענגלאַנד פון איר זײַט פאַרגרעסערן איר איצטיקן געברויך פון דער „גאָלדענער פּרוכט". בײַ אַזאַ גיכן וווקס פונם ציטרוס־געברויך, שײַנט די צוקונפט פון די ארץ־ישראלדיקע פּרדסים צו זײַן געזיכערט. צום אונטערשיד פון קאַרטאָפל, וואָס איז אײַנגעפירט געוואָרן מיט דור־רות צוריק פון אַמעריקע, קאָן מען נישט פלאַנצן מאַראַנצן אין יעדן קלימאַט. מיט אויסנאַמען פון אירע זידלעכסטע שפּיצן — שפּאַניע, אי־טאַליע און גריכנלאַנד — וועט אײַראָפּע שטענדיק מוזן אָנקומען צו אימפּאָרטירטער ציטרוס־פּרוכט. אינם דאָזיקן אימפּאָרט וועט ארץ־

www.libtool.com.cn

ישראל, א דאנק דער זעלטענער קוואליטעט פון אירע מאראנצן און גרעיפּ ־ פרוכט, האָבן שטענדיק א געווּיסן פאָרצוג איבער אנדערע לענדער.

די דאָזיקע אויסרעכענונגען זענען נאטירלעך באזירט אויף דער דערוואַרטונג פון א נאָרמאלער עקאָנאָמישער אנטוויקלונג אין אייראָפּע. אויב אָבער די אייראָפּעישע לענדער וועלן ווייטער פירן און נאָך פאַרשאַרפן זייער איצטיקע פּאָליטיק פון האַנדלס ־ קוואָטעס און שטרענגע אימפּאָרט ־ באַגרענעצונגען, וועלן די ציטרוס ־ פּלאַנצונגען פון ארץ־ישראל, אלס א לאַנד מיט אומגלייכע האַנדלס ־ רעכט, שטאַרק ליידן פון דעם.

אינדוסטריע און אויסלאַנד־האַנדל.

אן אַנדער גרונט פאַר עקאָנאָמישן אָפּטימיזם איז די פּסדרדיקע פאַרשטאַרקונג פון דער אָרטיקער אינדוסטריע און די אַליץ ־ גרעסערע פּילזייטיקייט פון אירע פּראָדוקטן. ניִשט קוקנדיק אויפן אַלגעמיין ־ פאַרגרעסערטן אימפּאָרט, איז דער אריינפיר פון אייניקע אַרטיקלען דאָך קלענער געוואָרן, אָדער געבליבן שטיין אויף איין אָרט צוליב דעם וווּקס פון זייער אָרטיקער פּראָדוקציע. א ביישפּיל פון דעם איז די שיך ־ פּראָדוקציע, וועמען ס'איז אין די לעצטע פאַר יאָר געלונגען ערנסט צו שניידן דעם אויסלענדישן אימפּאָרט. דער געברויך פון אימפּאָרטירטן נאַפט איז לעצטנס געפאַלן צוליב דעם גרעסערן געברויך פון עלעקטרישער באַלייכטונג, וועלכע מען קריגט מערסטנס ארויס פון דער אָרטיקער וואַסער־קראַפט. אן אנדערער אינטערעסאַנטער ביישפּיל איז דער אימפּאָרט פון אויסלענדישע קאַרטאָפל, וואָס האָט לעצטנס אויפגעהערט צו וואַקסן, א דאַנק דער פאַרבעסערונג פון דער אָרטיקער ערנטע.

מיט צען יאָר צוריק האָט ארץ ־ ישראל געקראָגן דעם גאַנצן צעמענט, וואָס זי דאַרף האָבן פאַר בוי ־ צוועקן, פון אויסלאַנד. איצט אָבער האָט ארץ ־ ישראל א באַדייטנדע צעמענט ־ אינדוסטריע, וועלכע האָט ניִשט נאָר שטאַרק געשניטן דעם אימפּאָרט, נאָר צייטנווייז עקספּאָרטירט אַליין א באַדייטנדן סכום פון צעמענט צו די שכנותדיקע לענדער.

מען האָפט, אַז אייניקע פון די נאָר ־ וואָס געבויטע פאַבריקן וועלן זיך אָפּרופן אויפן אימפּאָרט פון אַנדערע אינדוסטריע אַרטיקלען. צוויי גלאָז ־ פאַבריקן, איינע פאַר פלים און די צווייטע פאַר פענסטער ־ גלאָז,

www.libtool.com.cn

וועלן וואַרשיינלעך פּאַרקלענערן דעם געברויך פון אויסלענדישן גלאָז און געבן אין דער זעלבער צייט אַ שטופּ צו דער אַנטוויקלונג פון דער קאָנסערוון - אינדוסטריע, וועלכע ווערט איצט שטאַרק געשטערט צוליב דער טייערקייט פון גלאָז. אַ ביר - ברויעריי, וואָס ווערט איצט פּאַרענדיקט אין ראשון - לציון, קאָן אויך אַביסל שניידן דעם האַנדלס-דעפיציט פון לאַנד.

עס באַמערקט זיך אויך אין ארץ-ישראל אַ טענדענץ צו בויען פאַבריקן, וואָס וועלן איבעראַרבעטן אויפן אָרט רויע מאַטעריאַלן, וואָס ווערן געבראַכט פון אויסלאַנד. אַ ביישפּיל פון דעם איז אַ פּראָיעקטירטע פּאַפּיר - פאַבריק, וואָס וועט זיך באַנוצן מיט אימפּאָרטירטן האָלץ אַלס רויער מאַטעריאַל. עס ווערט אויך צוגעגרייט אַ צוקער-פאַבריק, וואָס וועט אין אָנהויב זיך באַשרענקען מיט ראַפינירן אויסלענדישן זאַמד-צוקער, אָבער וועט אפשר שפּעטער געבן אַ שטופּ צו דער קולטיווירונג פון צוקער - ריבן אין עמק - יזרעאל, און צוקער - רערן אין עמק-הירדן און אין דער חולה.ביידע פּלאַנצונגען גיבן גוטע ערנטעס אויף באַוואַסערטע באָדנס אין ארץ-ישראל.

דער וווקס פון אינטענסיווער אַגריקולטור, וואָס איז אימשטאַנד אַרויסצוקריגן מער שפּייז - פּראָדוקטן פון אַ בערך באַשרענקטן שטח לאַנד, און די אַנטוויקלונג פון דער אָרטיקער אינדוסטריע, זענען דער וויכטיקסטער יסוד פאַר די האָפענונגען פון די ארץ-ישראלדיקע עקאָנאָמיסטן אויף אַ בעסערן האַנדלס - בילאַנס אין דער צוקונפט. די בעסערונג וועט אָבער נישט זיין קיין אַנטשיידענע, כּל-זמן ארץ-ישראל וועט נישט געשטעלט ווערן יורידיש אויפן יסוד פון האַנדלס - גלייכהייט מיט אַנדערע מלוכות: זי מוז זיין אין דער לאַגע צו פאַרטיידיקן אירע עקאָנאָמישע אינטערעסן מיט דעם זעלבן וואָפן, וואָס ווערט באַנוצט פון אַנדערע לענדער.

די מערק פון ארץ-ישראל

דער גרעסטער מאַרק פאַר די ארץ-ישראלדיקע פּראָדוקטן האָט זיך אַנטוויקלט אין ענגלאַנד, וועלכע נעמט צו די מערסטע ארץ-ישראלדיקע ציטרוס - פּרוכטן. אין די יאָרן 1931 און 1932 האָט ענגלאַנד צוגענומען 50.7 פּראָצ. פונם גאַנצן עקספּאָרט פונם לאַנד, און אין יאָר 1934 איז דער דאָזיקער פּראָצענט געשטיגן ביז 55.5. נאָך ענגלאַנד קומט

www.libtool.com.cn

דייטשלאַנד, וועלכע האָט פאַרבּרויכט אינם יאָר 1934 — 13.4 פּראָצענט פונם ארץ־ישׂראלדיקן עקספּאָרט. אויפן דריטן אָרט שטייט סיריע מיט 7 פּראָצענט, און דאַן קומט האָלאַנד מיט 2.4 פּראָצענט און עגיפּטן מיט קוים 2.2.

די דאָזיקע פאַנאַנדערטיילונג פון דעם ארץ־ישׂראלדיקן עקספּאָרט שטעלט מיט זיך פאָר אַ גרויסע ענדערונג אין פאַרגלייך מיט די פריער־דיקע יאָרן, ווען עגיפּטן און סיריע האָבּן כּסדר פאַרנומען דעם צווייטן און דריטן פּלאַץ.

ענגלאַנד פאַרנעמט אויך דאָס ערשטע אָרט אינם אימפּאָרט פון ארץ־ישׂראל, כאָטש דאָ איז איר איבּערגעוויכט נישט אַזוי שאַרף. אינם יאָר 1934 האָט ארץ־ישׂראל צוגענומען ענגלישע סחורות אויף 2.960.706 פונט, וואָס האָט אויסגעמאַכט 19.7 פּראָצענט פונם גאַנצן אימפּאָרט. דאָס צווייטע אָרט פאַרנעמט דייטשלאַנד מיט אַן אימפּאָרט פון 1,658,993 פונט, וואָס מאַכט אויס 11 פּראָצענט פונם גאַנצן אימפּאָרט פון לאַנד. דאָס דריטע און פערטע אָרט פאַרנעמען אַמעריקע מיט 1,290,000 פונט, און סיריע מיט 1,066,000 פונט. ווייטער גייען אין דער רייע — רו־מעניע, בעלגיע, יאַפּאַן און טשעכאָסלאָוואַקיע, וואָס פיגורירן אינם ארץ־ישׂראלדיקן אימפּאָרט מיט סומען צווישן אַ האַלבּן און אַ גאַנצן מיליאָן פונט. מיט סומען צווישן 400 און 500 טויזנט פונט האָבּן זיך אין אימ־פּאָרט באַטייליקט — טערקיי, איטאַליע, פּוילן, עגיפּטן און פראַנקרייך.

מיט דעם אויסנאַם פון ענגלאַנד, דייטשלאַנד און סיריע, פירן די אַלע דערמאָנטע לענדער אַ אייגנזייטיקן האַנדל מיט ארץ־ישׂראל; זיי זענען כּמעט בּלויז אימפּאָרטערן און פיגורירן נישט אין אַ באַדייטנדער מאָס אינם ארץ־ישׂראלדיקן עקספּאָרט. דער ענגלישער פאַר־בּרויך פון ארץ־ישׂראלדיקע פּראָדוקטן האָט אויסגעמאַכט 58 פּראָצענט פון איר אימפּאָרט קיין ארץ־ישׂראל. בּיי דייטשלאַנד האָט דער דאָזיקער פּראָ־צענט אויסגעמאַכט 40 פּראָצענט, בּיי סיריע 20, בּיי עגיפּטן 17 פּראָצענט. די איבּריקע לענדער, וואָס שפּילן אַ ראָלע אין ארץ־ישׂראלדיקן אימפּאָרט, גיבּן נישט אין ארץ־ישׂראל צו לייזן אפילו 10 פּראָצענט פון די סומען, וואָס זיי פירן פון דאָרט אַרוים פאַר זייערע סחורות.

ווי שוין פריער אָנגעוויזן, נעמען אינם ארץ־ישׂראלדיקן עקספּאָרט דעם גרעסטן פּלאַץ די ציטרוס ־ פּרוכטן, וואָס שטעלן מיט זיך פאָר צוויי דריטל פון זיין גאַנצן ווערט. דאָס צווייטע אָרט איז פאַרנומען דורך אינ־דוסטריעלע אַרטיקלען, וועמענס עקספּאָרט האָט אינם יאָר 1934 באַטראָפן

www.libtool.com.cn

421,000 פונט אין פאַרגלייך מיט 406,000, אין פריערדיקן יאָר. דער אינדוסטריעלער עקספּאָרט פון ארץ־ישראל שטייט פאַר די לעצטע פינף יאָר כמעט אויפן זעלבן אָרט. דאָס דערקלערט זיך מיט דער שטאַרקער אימיגראַציע, וועלכע רופט אַרויס אַ גרויסן שטאַרקן פאַרלאַנג נאָך אינדוסטריעלע פּראָדוקטן, און נעמט דעריבער צו ביים פאַבריקאַנט דעם באַלדיקן אינטערעס צו זוכן אַ מאַרק אין די שכנותדיקע לענדער.

פונם דאָזיקן אינדוסטריעלן עקספּאָרט פאַרנעמט דאָס ערשטע אָרט זייף, וואָס ווערט געמאַכט פון אָליוון - אייל. צום דאָזיקן מין עקספּאָרט געהערט אויך ווייַן און קאָניאַק, אייל פון אָליוון און זון - בלומען, צע־מענט, קליידער, זאָקן, האַנט־טאַשן, קעז, פּרוכט־זאַפטן, שאָקאָלאַד און צוקערקעס, ביסקוויטן און געדענק - אַרטיקלען, געמאַכט פון פּערלמוטער און אָליוון־האָלץ.

אין יאָרן פון געדעטעניש עקספּאָרטירט אויך ארץ־ישראל אייגענע לאַנדווירטשאַפטלעכע פּראָדוקטן אויסער די ציטרוס - פּרוכטן. צו זיי געהערן אַרבוזן, וואָס ווערן אַממערסטן געשיקט קיין עגיפּטן, ווי אויך בעבלעך, סעזאַם, דורא און גערשטן, אַ געוויסע ראָליע האָט אַמאָל גע־שפּילט אויך דער עקספּאָרט פון מאַנדלען, וועלכער גייט לעצטנס אויף צוריק. אין די יאָרן פון אַ שלעכט געדעטעניש פאַלט דער דאָזיקער מין עקספּאָרט ביזן קלענסטן מינימום.

בדרך כלל איז דער שפּייז־באַלאַנס פון ארץ־ישראל אַ נעגאַטיווער. דאָס לאַנד פירט אַריין מער ווייץ, מעל, רייז, קאַרטאָפל, צוקער, קאָנסער־ווירטע שפּייז, איידער עס באַטרעפט דער ווערט פון איר אייגענעם שפּייז־עקספּאָרט, אַרייַנרעכענענדיק אין דעם אויך די מאַראַנצן.

שיפס־פאַרקער און האַפנס.

דער גיכער וווּקס פונם ארץ־ישראלדיקן האַנדל שפּיגלט זיך נאַטיר־לעך אָפּ אין אַ בסדר־וואַקסנדיקן שיפס־פאַרקער. די צוויי וויכטיקסטע פּאָרטן פונם לאַנד, חיפה און יפו זענען אינם יאָר 1934 באַזוכט געוועזן פון 2518 דאַמף־שיפן, וואָס האָבן בסך הכל געהאַט אַ געוויכט (טאָנאַזש) פון 5,977,000 טאָן. אין פאַרגלייך מיטן יאָר 1932, ווען די צאָל פון די באַזוכנדע שיפן איז געווען 1485 מיט אַ טאָנאַזש פון 3,161,000 טאָן, איז דאָס אַ ריזיקער וווּקס. צווישן די דאָזיקע שיפן פאַרנעמען דעם ערשטן פּלאַץ איטאַליענישע שיפן, דעם צווייטן — ענגלישע, דעם דריטן — פראַנצויזישע. צוזאַמען האָבן די דאָזיקע דריי לענדער אין

www.libtool.com.cn

זייערע הענט די פולע העלפט פונם ארץ־ישראלדיקן שיפס־פאַרקער. דער איבעריקער טאָנאַזש איז פאַרטיילט צווישן שיפן פון פופצן אַנדערע פעלקער און לענדער, איינגערעכנט רוסלאַנד, גריכנלאַנד, דייטשלאַנד, האָלאַנד און ארץ־ישראל זעלבסט.

ווי געזאָגט, איז כמעט דער גאַנצער שיף - פאַרקער פון לאַנד קאָנ־צענטרירט אין צוויי פּאָרטן: חיפה און יפו. דער ערשטער פון זיי, חיפה, באַדינט דעם צפונדיקן טייל פונם לאַנד און האָט אויך א באַדייטנדע סומע פון טראַנזיט - סחורות, וואָס גייען פון און קיין סיריע, איראַק און עבר - הירדן. יפו באַדינט דעם גיך - וואַקסנדן תל־אביב און די ארומי־קע רייכע ציטרוס - געגנטן. דורך יפו גייען אויך דורך די מערסטע סחו־רות, וואָס זענען באַשטימט פאַר ירושלים.

פאַרן קריג איז יפו פאַררעכנט געוואָרן אַלס דער ערשטער פּאָרט פונם לאַנד. כאָטש חיפה איז פון נאַטור אויס בעסער געשיצט קעגן ווינטן, האָט יפו צוליב איר נאָענטקייט צו ירושלים געצויגן צו זיך דעם גאַנצן טוריסטן פאַרקער. זי איז אויך שטאַרק געהאָלפן געוואָרן דורך דער גרע־סערער אַנטוויקלונג פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע אין דער שכנות־דיקער יהודה, איידער אין גליל, וואָס איז די הינטערלאַנד פון חיפה.

נאָך דעם קריג האָט אָבער חיפה אָנגעהויבן שטאַרק קעמפן פאַרן ערשטן פּלאַץ. אינם יאָר 1929 האָבן זי שוין באַזוכט מער שיפן, איידער יפו און מיט צוויי יאָר שפּעטער האָט זי שוין אויך איבערגעשטיגן יפו אין טאָנאַזש.

אָט איז א טאַבעלע, וואָס גיט אָן די צאָל פון דאַמף־שיפן, וואָס האָבן באַזוכט ביידע פּאָרטן פאַר די לעצטע פיר יאָר, און זייער צוזאַמען־גענו־מענער טאָנאַזש:

	חיפה		יפו	
	צאָל פון שיפן	טאָנאַזש	צאָל פון שיפן	טאָנאַזש
1931	643	1,373,123	559	1,306,390
1932	787	1,733,036	698	1,428,454
1933	1063	2,661,622	866	2,041,200
1934	1404	3,488,000	1114	2,489,000

ביידע פּאָרטן, און באַזונדערס יפו, זענען אויך באַזוכט געוואָרן פון א באַדייטנדער צאָל זעגל־שיפן, וועלכע זענען נישט אריינגענומען געוואָרן אין די אויבן־שטייענדע ציפערן.

די איבערוואָג פון חיפה ווערט אָבער א סך קלענער, אויב מיר זאָלן

www.libtool.com.cn

נעמען אין חשבון נישט דעם אַלגעמיינעם טאָנאַזש פון די באַזוכנדע שיפן, נאָר דעם געוויכט פון דער סחורה, וועלכע זיי האָבן אָנגעלאָדן און אויסגעלאָדן אין דעם געהעריקן פּאָרט. די ציפערן — אין טאָנען,— וועגן דעם זענען געגעבן געוואָרן אין פאָלגענדער טאַבעלע:

געוויכט פון סחורה־לאָדונגען אין ארץ־ישראלדיקע פּאָרטן.

	חיפה		יפו	
	אָנגעלאָדן	אויסגעלאָדן	אָנגעלאָדן	אויסגעלאָדן
1933	42,000	401,000	97,000	349,000
1934	100,000	589,000	121,000	487,000

דער גרויסער אונטערשיד צווישן לאָדונגען און אויסלאָדונגען שפּיגלט אָפּ די גרויסע איבערוואָג פון דעם ארץ־ישראלדיקן אימפּאָרט איבער איר עקספּאָרט.

אינם יאָר 1931 איז ארץ־ישראל געווען באַזוכט פון 53,765 טוריסטן. אינם נעכסטן יאָר איז זייער צאָל געשטיגן ביז 63,253, אינם יאָר 1933 האָט זי באַטראָפן — 79,833, און אינם יאָר 1934 איז זי דערגאַנגען ביז 91,823. וואַרשיינלעך וואָלט די צאָל פון די טוריסטן געוואַקסן נאָך גיכער, ווען נישט די לעצטע פאַראָרדענונג וועגן דעם משכון פון 60 פונט, וואָס שרעקט אָפּ פיל טוריסטן, וואָס טראַכטן אפילו נישט וועגן בלייבן אין ארץ־ישראל.

שטרעבנדיק צו פאַרנעמען פּאָזיציס אין אַלע צווייגן פון מענטשלעכער טעטיקייט, האָבן ארץ־ישראלדיקע יידן אָנגעהויבן לעצטנס אַקטיוו אַריינצודרינגען אין דעם געביט פון ים־טראַנספּאָרט, וואָס איז טראַדיציאָנעל פאַרמאַכט געווען פאַר די יידן אין גלות־לענדער. די דאָזיקע אַריינדרינגונג האָט זיך אָנגעהויבן מיט פיר יאָר צוריק, ווען יידן האָבן געקויפט עטלעכע קליינע פראַכט־שיפן, — פון 500 ביז 1000 טאָן, — און באַנוצט זיי אונטער יידישער קאָמאַנדע פאַרן ברעג־פאַרקער אינם לאַנד ווי אויך פאַר טראַנספּאָרט פון סחורות פון סיריע, עגיפּטן און ציפּרוס.

דערמוטיקט דורך דעם דערפאָלג פון דער דאָזיקער פּיאָנערישער אונטערנעמונג, זענען פּאַלעסטינער יידישע קאַפּיטאַליסטן אַריין אין די שיף־פאַרקער אויף אַ גרעסערן פאַרנעם. זיי האָבן געקויפט דריי גרעסערע שיפן און איבערגעפירט זיי אונטער דער פאָן פון ארץ־ישראל, האָפנדיק אַריינצוקריגן אַ באַדייטנדן טייל פונם העכסט־לוינענדן אימיגראַנטן־פאַרקער

www.libtool.com.cn

פון אייראָפּע. די דאָזיקע שיפן, אַרום 10,000 טאָן יעדע, האָבן אין פרי־לינג 1935 אָנגעהויבן רעגלמעסיק קורסירן צווישן ארץ־ישראל און טריעסט, און ארץ־ישראל — קאָנסטאַנצע. זייער קאָמאַנדע איז שוין צום גרעסטן טייל אַ יידישע.

אין די ארץ־ישראלדיקע פּאָרטן אַרבעט איצט אויך אַן אַלץ־וואַקסנדע צאָל פון יידישע טרעגערס, מאַגאַזיניערן, שיף־לאָדערס א. אַז. וו.

דער האַפן פון חיפה.

חיפה האָט איצט אַ מאָדערנעם האַפן, וואָס איז פאַרענדיקט געוואָרן ערשט מיט אַ פּאָר יאָר צוריק; ער קאָן אַריינעמען די גרעסטע שיפן.

דער האַפן, וואָס האָט אָפּגעקאָסט דער רעגירונג אַרום דריי מיליאָן פונט האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין זייער אַ לוינענדע אינוועסטיציע. דאָס לאַנד, וואָס איז אויסגעטריקנט געוואָרן איינם לויף פון זיין קאָנסטרוקציע איז בײַ די היינטיקע גרונט־פּרייזן אין חיפה באַלד ווערט דאָס גאַנצע געלט, וואָס איז אַריינגעלייגט געוואָרן אין פּאָרט. אויסער דעם, דערוואַרטעט די רעגירונג אַ באַדייטנדע הכנסה פון אַריינקומענדע שיפן, לאַגער־הייזער און אַנדערע פּאָרט־איינריכטונגען. אַגב, וועט דער חיפהער פּאָרט באַדינען נישט נאָר ארץ־ישראל, נאָר אויך אַ ווייטן הינטערלאַנד, וואָס באַשטייט פון סיריע, עבר־הירדן און טיילווייז אויך איראַק. די נישט לאַנג פאַרענדיקטע ליניע פון מאָסול שיינט צו זיין דער ערשטער שריט פון אַ גרויסער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג, וועלכע וועט שפּעטער אויך אפשר אַריינעמען אַ דירעקטע אייזנבאַן פון חיפה קיין באַגדאַד.

נישט ווייניקער לוינענד וואָלט געווען דער געפּלאַנטער פּאָרט פון יפו—תל־אביב, וואָס ווערט ענערגיש געפאָדערט פון די פירער פון דער אַל־יידישער שטאָט. דער האַפן אין חיפה מאַכט בשום אופן נישט איבעריק אַ מאָדערנעם פּאָרט אין דעם זידלעכן טייל פון ארץ־ישראל. ס'איז קיין ספק נישטאָ, אַז דער שטאָטישער צענטער פון יפו—תל־אביב, וואָס האָט שוין אַליין אַ באַפעלקערונג פון 190,000 און האָט אַרום זיך די רייכסטע ציטרוס־פּלאַנצונגען פונם לאַנד, וואָלט געווען דער אידעאַלער פּלאַן פאַר אַזאַ האַפן.

אין תל־אביב דערקלערט מען דעם פאָרצוג, וועלכן די רעגירונג גיט חיפה מיט איר׳ע אייזנבאַן־אינטערעסן, ווי אויך מיט מיליטערישע אויס־רעכענונגען. די אַלגעמיינע מיינונג אָבער איז, אַז ארץ־ישראל דאַרף האָבן

www.libtool.com.cn

וויניקסטנס צוויי גרויסע האפנס, און די פארנאכלעסיקונג פונם יפוער־פּאָרט ווערט דעריבער באטראכט אלס זייער שעדלעך פאר די אלגעמיינע אינטערעסן פונם לאנד.

די געשעעענישן פון דער לעצטער צייט שיינען צו באשטעטיקן די דאָזיקע מיינונג. דער אָפּזאַץ פון דער ארץ־ישראלדיקער מאראנצן־ערנטע איז שטארק געשטערט געוואָרן צוליב דעם מאנגל פון האפן־געלעגנהייטן. פּלאנטאציען־באזיצערס און עקספּאָרטערס האָבן געהאט א גרויסן היזק ווייל זייער קאליע־ווערנדער פּראָדוקט האָט אָפּט געמוזט צו לאנג וואַרטן אין די האפנס. אינם ברען פונם מאראנצן־סעזאָן איז די לאגע געוואָרן אזוי ערנסט, אז די רעגירונג האָט געמוזט פארמאכן דעם יפוער פּאָרט פאר יעדן אימפּאָרט און איבערפירן דעם גאנצן אימיגראנטן־ און טוריסטן־פארקער פונם לאנד קיין חיפה, איבערלאָזנדיק די פארעלטערטע און העכסט־באשרענקטע מעגלעכקייטן פון יפו אויסשליסלעך פארן מאראנצן־עקספּאָרט.

די איינוווינער פון תל־אביב וואָלטן אפילו גרייט געווען צו בויען א האפן אויף זייערע אייגענע מיטלען, — זיי רעכענען, אז דאָס וואָלט געווען א פּראָפיט־ברענגענדע אונטערנעמונג, — אויב נאָר די רעגירונג זאָל זיי דאָס דערלויבן. זיי האלטן, אז די מאָדערניזאציע פונם יפוער פּאָרט, וואָס איז ארומגערינגלט מיט געפערלעכע פעלזן, וועט קאָסטן טייערער און געבן ערגערע רעזולטאטן, איידער דער בוי פון א שפּאָגל נייעם האָפן אינם צפון־טייל פון תל־אביב, ווו דער טייך ירקון פאלט אריין אינם ים. אזא האפן, אין מיטן פון א גיך־וואקסנדער שטאָט, און אין סאמע צענטער פון די פּרדסים פון שרון, וואָלט באלד אָפּגעשטופּט דעם אלטן האפן פון יפו אויפן צווייטן פּלאץ.

צוליב ריין־פּאָליטישע אורזאכן, — איז אָבער די רעגירונג נישט גענייגט צו געבן אזא סאָרט דערלויבעניש. זי האלט, אז א האפן אין תל־אביב וואָלט געווען א קלאפּ פאר די עקאָנאָמישע אינטערעסן פון די אראַבער אין יפו, ביי וועלכע עס דארף בלייבן די חזקה צו באדינען דעם ים־האנדל פון דער אל־יידישער שטאָט.

לעצטנס האָט די רעגירונג אונטער דעם דרוק פון דער אלץ־קריטיש־ווערנדער לאגע אָנגעהויבן עטוואָס צו פארבעסערן דעם אלטן האפן פון יפו, דורך בויען א „בריציקוואטער" און אָנפילן א קליינעם וואסער־שטח ביים ברעג. אין תל־אביב איז מען אָבער זייער סקעפּטיש וועגן דער פּעולה פון די דאָזיקע ארבעטן, וואָס ווערן געטאָן אין צו א קליינעם פאר

www.libtool.com.cn

נעם. מען האַלט אַז בלויז אַ נייער האַפן, אַמבעסטן אין די גרענעצן פון תּל־אביב גופא, וועט פאַרענטפערן די פראַגע.

באַנען און שאָסייען.

די באַן־סיסטעם פון ארץ־ישראל האָט זיך אויך אַרויסגעוויזן צו זיין הינטער די באַדערפעניש פונם גיך־וואַקסנדן לאַנד. דער מאַנגל פון אייזנ־באַנען ווערט אָבער אין גאָר אַ גרויסער מאָס אויסגעגליכן דורך דעם גיכן וווקס פון אויטאָמאָביל־פאַרקער.

די אַלגעמיינע לענג פון ארץ־ישראלדיקע באַנען איז 634 קילאָמעטער. די וויכטיקסטע פון זיי ציט זיך פון קאַנטאַרא, אויפן סועץ־קאַנאַל, אי־בער לוד קיין חיפה. קומענדיק פון עגיפּטן שניידט זי דורך דעם מדבר פון סיני, און קומט אַריין קיין ארץ־ישראל ביי וואַד־על אַריש, צו דרום פון עזה. זי ווערט דורכגעשניטן אין לוד פון אַן אַנדערער באַן, יפו־ירושלים. ביידע זענען זיי געבויט אויף נאָרמאַלער ברייט צווישן די רעלסן, — 144 סענטימעטער. אַן אַנדער באַן פון חיפה קיין דמשק, וועלכע איז אַ טייל פון דער באַרימטער העדזשאַס־באַן איז געבויט שמאָלער, בלויז 105 סענטימעטער, און דער דאָזיקער אונטערשייד אין ברייט, וואָס פאַ־דערט די איבערלאָדונג אין חיפה פון די פראַכטן, וואָס ווערן געשיקט פונם זידלעכן טייל פון ארץ־ישראל קיין סיריע, פאַרקלענערט אין אַ באַ־דייטנדער מאָס דעם עקאָנאָמישן ווערט פונם ארץ־ישראלדיקן באַן־נעץ.

די לענג פון די שאָסייען, וואָס זענען פּאַסיק פאַר אויטאָמאָביל־פאַרקער אין יעדער צייט פון יאָר, האָט דערגרייכט 1100 קילאָמעטער אינם אָנהויב פון 1935, אין פאַרגלייך מיט 450 קילאָמעטער אינם יאָר 1921. די צאָל פון אויטאָמאָבילן אין לאַנד איז געוואַקסן פון 400 אינם יאָר 1922 ביז 10,189 אינם יאָר 1934.

געלט און קרעדיט.

ארץ־ישראל האָט איר אייגענע וואַליוטע, וואָס איז באַזירט אויפן ענגלישן פונט. דער פּאַלעסטינער פונט, וואָס הייסט „ליראַה" אין העברע־איש און „דינאַר" אין אַראַביש, איז גלייך אין זיין ווערט צום ענגלישן פונט סטערלינג, און איז געדעקט דורך מזומנע געלט און ווערט־פּאַפּירן אין לאָנדאָן. כאָטש ארץ־ישראל האָט קיינמאָל נישט געמינצט קיין גאָלד־

www.libtool.com.cn

מטבעות האָט פונדעסטוועגן איר פונט קיינמאָל נישט אָפּגעטראָטן אַפילו אויף אַ האָר פונם ענגלישן פונט; פאַרקערט, אין אויסלענדישע בענק און אַפילו אין ארץ־ישראל זעלבסט פאָדערט מען פאַרן ארץ־ישראלדיקן פונט עפּעס מער, ווי פאַרן ענגלישן.

צוזאַמען מיטן אַלגעמיינעם עקאָנאָמישן וווּקס פונם לאַנד איז זייער גאָלד־אומזאַץ כּסדר געוואַקסן. די געלט־צירקולאַציע פון ארץ־ישראל האָט באַטראָפן (אין פונטן):

31 מערץ, 1929	1,788,000 פונט
31 מערץ, 1930	2,198,000 „
31 מערץ, 1931	2,307,000 „
31 מערץ, 1932	2,409,000 „
31 מערץ, 1933	2,822,000 „
31 מערץ, 1934	4,069 000 „
31 מערץ 1935	5 326,000 „

די צעטיילונג פון ארץ־ישראלדיקן פונט אין קלענערע מטבעות, איז אַנדערש איידער אין ענגלאַנד. אָפיציעל איז דער פונט צוטיילט אין טויזנט „מיל". אָבער די אַמערסטן געברויכלעכע מטבע איז דער פּיאַסטער (גרוש), וואָס באַשטייט פון צען מיל. זיין איצטיקער ווערט איז אַרום פינף סענט, אָדער אַ פערטל זלאָט. אַ מטבע פון פופציק מיל ווערט געוויינלעך אָנגערופן „שילינג". כאָטש אָפיציעל איז אַזאַ געלט־איינהייט נישטאָ אין ארץ־ישראל.

צווישן ארץ־ישראלדיקע סוחרים הערט מען אַמאָל די מיינונג, אַז די הויכע וואַליוטע פונם לאַנד שטערט איר דערפאָלגרייך צו קאָנקורירן מיט אַזעלכע לענדער, ווי איטאַליע און שפּאַניע, וועמענס וואַליוטע האָט אַ פיל־קלענערן ווערט. די בערכדיקע אַנטווערטונג פונם ענגלישן פונט, וואָס האָט זיך אויטאָמאַטיש אָפּגערופן אויך אויפן אינטערנאַציאָנאַלן ווערט פון דעם ארץ־ישראלדיקן געלט, האָט אָבער אין אַ געוויסער מאָס געלייזט די דאָזיקע פּראָבלעם.

די קרעדיט־פּראַגע.

די קרעדיט - לאַגע אין ארץ־ישראל איז ערגער, איידער אין אַמעריקע און די אַממערסטן־אַנטוויקלטע לענדער פון אייראָפּע. ארץ־ישראל איז

www.libtool.com.cn

נאָך נישט אימשטאַנד געווען אויפצובויען אַ קרעדיט־סיסטעם, וואָס זאָל באַזירט ווערן אויף די אָפּשפּאָרונגען פון איר אייגענער באַפעלקערונג. די אָפּשפּאָרונגען פון די אַראַבישע פּויערים, אויף וויפל זיי עקזיסטירן בכלל, ווערן נאָך באַהאַלטן אין קופערס און באַגראָבן אין ליימענע כלים. דער יידישער אימיגראַנט האָט נאָך נישט אין די מערסטע פאַלן קיין אָפּשפּאָרונגען, וואָס זאָלן קאָנען אַריינגעצויגן ווערן אין די לאַנג־יאָריקע קרעדיט־קאַנאַלן פונם לאַנד. אויב ער שפּאָרט אָפּ אַ פּאָר פונט, לייגט ער זיי גלייך אַריין אין זיין אייגענעם הויז, גאָרטן, אָדער וואַרשטאַט.

ביי אַזעלכע באַדינגונגען מוזן היפּאָטעקן (מאָרטגיידזשעס) און אַנדערע לאַנג־יאָריקע קרעדיטן געשאַפן ווערן פון אויסלענדישע קוועלן, און אויסלענדישער קאַפּיטאַל לאָזט זיך נישט אַריינשפּאַנען אין ווייטע און פרעמדע לענדער אָן אַ באַדייטנדן פּראָצענט. אויסער דעם קאָן מען נישט אויסבויען קיין ווירטשאַפט פון אַ נייעם לאַנד, און בפרט איר אַגריקולטור, מיט געלט, וואָס פאָדערט הויכע ציגזן.

טאַקע דעריבער ווערט דער אויפבוי פון ארץ־ישראל מערסטנס דורכגעפירט מיט מזומנע געלט, וואָס ווערט געבראַכט פון אימיגראַנטן, אָדער ביישטייערט פון די יידישע מאַסן אין גלות פאַר פאַרשידענע ציוניסטישע פאָנדן.

נאַטירלעך שליסט דאָס נישט אויס קיין געוויינלעכן קאָמערציעלן קרעדיט פאַר לויפנדע געשעפטס־צוועקן. אָבער אויך אַזאַ קורץ־צייטיקער קרעדיט קומט אָן אין ארץ־ישראל נישט אַזוי גרינג, און דער פּראָצענט, וואָס מען דאַרף דערפאַר צאָלן פאַר אים איז העכער, איידער אין פיל אַנדערע לענדער. ביז לעצטנס איז 10 ביז 12 פּראָצענט אַ יאָר געווען דער געוויינלעכער ציגז אַפילו אין די גרעסטע באַנקן פונם לאַנד.

אין דער לעצטער צייט הויבט אָבער אָן די לאַגע אין דעם פּרט זיך צו בעסערן. אַ דאַנק דער אומזיכערער לאַגע, אין וועלכער יידישע געשעפטסלייט פילן זיך אין אייניקע גלות־לענדער, זענען די ארץ־ישראלדיקע באַנקן איצט ממש פאַרפלייצט מיט דעפּאָזיטן. זיי האָבן געמוזט צוליב דעם שניידן דעם פּראָצענט אויף זייערע דעפּאָזיטן, און נאַטירלעך וועט דאָס מיט דער צייט מוזן ברענגען צו נידעריקערע ציגזן פאַר קאָמערציעלע הלוואות און צו אַ גרינגערן קרעדיט בכלל.

www.libtool.com.cn

די „גרויסע פיר".

צווישן די ארץ־ישראלדיקע קרעדיט־אנשטאלטן פארנעמען דעם ערשטן פלאץ די פיר פאָלגנדע בענק: די באַרקלאַיס - באַנק, די באַנקאָ די ראָמא און אַנגלאָ־פּאַלעסטיין באַנק.

בלויז איינע פון זיי, די אנגלאָ־פּאַלעסטיין באַנק, איז א ריין־יידישע אינסטיטוציע, וואָס איז לכתחילה געשאַפן געוואָרן מיט ציוניסטישער פאָלקס־געלט. עס שיינט אָבער, אַז דער קאָנטראָל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע איבער דער דאָזיקער באַנק איז זייער א שוואַכער. ס'איז א סברה, אַז געוויסע ענדערונגען, וואָס זענען לעצטנס געמאַכט געוואָרן אין אירע סטאַטוטן און נאָמען (זי האָט פריער געהייסן — „אַנגלאָ־פּאַלעסטיין קאָמפּאַני") האָבן זי געמאַכט פאַר א פאַקטיש אומאָפּהענגיקע אינסטיטוציע, און אירע אַמאָליקע געלט־געבער, וואָס זענען איינגטלעך די באַזיצערס פון די אַמאָליקע אַקציעס פון דער קאָלאָניאַל־באַנק, האָבן בכלל פאַרלאָרן יעדע פאַרבינדונג מיט אירע געשעפטן און פּראָפיטן.

דער איינגעצאָלטער גרונט־קאַפּיטאַל פון דער אַנגלאָ־פּאַלעסטיין באַנק באַטרעפט אַרום 350,000 פונט, און אירע דעפּאָזיטן האָבן ביים סוף פון 1934 באַטראָפן נישט ווייניקער פון 6,300,000 פונט. זי האָט צווייגן אין יפו, תל־אביב, ירושלים, חיפה, צפת, טבריה, פתח־תקוה, רחובות און חדרה.

דער בריטישער פינאַנץ־קאַפּיטאַל איז פאַרטרעטן אין ארץ־ישראל דורך דער באַרקלאַיס־באַנק. א באַנק אירע גרויסע אינטערנאַציאָנאַלע פאַרבינדונגען און איר ספּעציעלער פּאָזיציע אַלס דער באַנקיר פון דער ארץ־ישראלדיקער רעגירונג, פאַרנעמט די באַרקלאַיס־באַנק א גאַנץ באַדייטנדן פּלאַץ אינם פינאַנציעלן לעבן פונם לאַנד. די ארץ־ישראלדיקע צענטראַלע פון דער דאָזיקער באַנק געפינט זיך אין ירושלים, און אירע אָפּטיילונגען געפינען זיך אין זעקס אַנדערע שטעט. איר הויפּט־אָפיס איז, נאַטירלעך, אין לאָנדאָן.

די אָטאָמאַן־באַנק, אַלס די אַמאָליקע רעגירונגס־באַנק פון דער טערקיי, האָט פינף אָפּטיילונגען אין ארץ־ישראל, ווו זי פאַרנעמט טראַדיציאָנעל אַן אָנגעזעענעם פּלאַץ. די איטאַליענישע „באַנקאָ די ראָמאַ", מוטישט נאָר געוויינלעכע באַנק־געשעפטן, נאָר זי האָט אויך די קאָנטעס פון די מערסטע קאַטוילישע אינסטיטוציעס אינם לאַנד.

לעצטנס זענען צו די אויסלענדישע בענק, וואָס האָבן אָפּטיילונגען

www.libtool.com.cn

אין ארץ־ישראל, צוגעקומען אויך די האָלענדישע „יוניאָן־באַנק״, וואָס האָט געעפנט אַ צווייג אין חיפה, און די פּוילישע פּ. ק. אָ. (פּאָלסקאַ קאַסאַ אָפּיעקי), וועלכע האָט געעפנט אַן אָפּטיילונג אין תל־אביב. בכלל האָט פּוילן זיך לעצטנס גענומען שטאַרק אינטערעסירן מיטן האַנדל כ״ט ארץ־ישראל, אויף וועלכן זי לייגט גרויסע האָפענונגען. נישט באַגנוגנדיק זיך מיט דער דערעפענונג פון אַ באַנק אין תל־אביב, האָט די פּוילישע רעגירונג לעצטנס איינגעשטעלט אַן אייגענע שיפס־ליניע צווישן ארץ־ישראל און דעם רומענישן פּאָרט קאָנסטאַנצע.

אָרטיקע בענק.

די אָרטיקע בענק פון ארץ־ישראל זענען מיט אַ פּאָר קליינע אויסנאַמען אין יידישע הענט. די איינע אויסנאַמע איז די „באַנק דער טעמפּלגעזעלשאַפט״, וואָס איז געגרינדעט געוואָרן פון די דייטשע „טעמפּלברידער״, וועלכע האָבן מיט 70 יאָר צוריק געגרינדעט זייערע ערשטע קאָלאָניעס אין ארץ־ישראל. די אַנדערע איז אַן אַראַבישע באַנק, וואָס איז געשאַפן געוואָרן אונטער דעם נאַציאָנאַליסטישן לאָזונג צו מאַכן אַראַבער פינאַנציעל אומאָפּהענגיק פון אויסלאַנד און יידן. זי שיינט צו זיין דערפאָלגרייך, אָבער קיין גרויסע ראָליע אינם עקאָנאָמישן לעבן פונם לאַנד שפּילט זי נישט.

פון די אָרטיקע בענק פון ארץ־ישראל איז כדאי צו דערמאָנען — די „קופּת עם״ און „בנק אשראי״, — ביידע אין תל־אביב. זיי זענען געבויט אויפן פּרינציפּ פון קעגנזייטיקן קרעדיט, און האָבן זיך צוביסלעך אַנטוויקלט אין פעסטע און באַדייטנדע פינאַנס־אַנשטאַלטן. פיל פון די קלענערע בענק זענען געגרינדעט געוואָרן מיט אומבאַדייטנדע קאַפּיטאַלן און רופן אַרויס אַ געפיל פון זאָרג בײַ זייטיקע באַאָבאַכטער, בפרט אַזעלכע, וואָס האָבן געהאַט אַ געלעגנהייט צוקוקן זיך צום עלענד, וואָס איז פאַראורזאַכט געוואָרן אין אַמעריקע דורך איר כאַאָטישער סיסטעם פון אָרטיקע קליינע בענק. אייניקע פון די דאָזיקע קליינע בענק ווערן אָבער געשטיצט פון אַנגעזעענע געזעלשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס, און דאָס מאַכט זיי אַביסל פעסטער איידער זיי שיינען צו זיין אויפן ערשטן בליק.

לעצטנס האָט די רעגירונג, אַנערקענענדיק די עקאָנאָמישע געפאַר פון שוואַכע און נישט גענוג קאָנטראָלירטע בענק, אַרויסגעגעבן אַ געזעץ, וואָס מאַכט שווער צו קריגן נייע דערלויבענישן פאַר בענק, און גיט

www.libtool.com.cn

די גרעסערע בענק געוויסע פּריווילעגיעס אין אייניקע באַנק־טעטיקייטן. האָפנטלעך וועט דער דאָזיקער געזעץ צווינגען די קלענערע בענק צו פאַר־אייניקן זיך אין שטאַרקערע קערפּערשאַפטן, וואָס זאָלן האָבן אַ גרעסערן האַלט אין דער צוקונפט.

אויף אַ פּיל העכערן סטאַנדאַרט פון זיכערהייט ווערט אָנגעפירט די טעטיקייט פון די ווייניקע היפּאָטעקן־בענק אינעם לאַנד. די גרעסטע פון זיי איז די „זשענעראַל מאָרטגיידזש באַנק", וועלכע איז אַ טאָכטער־געזעלשאַפט פון דער נאָמינאַל־ציוניסטישער אַנגלאָ־פּאַלעסטיין באַנק (א. פּ. ב.). זי אַרבעט מיט אַ קאַפּיטאַל פון 1,123,000 פונט, וואָס באַשטייט פון 60,000 פונט געוויינלעכע אַקציעס, וואָס באַלאַנגען אַלע צו דער א. פּ. ב., 190,000 פונט באַפאָרצוגטע אַקציעס, און 873,000 אָבליגאַציעס (באָנדס). ערשט נישט לאַנג איז דער דאָזיקער באַנק געלונגען צו פאַר־בייטן אירע אַלטע אָבליגאַציעס מיט נייע, וואָס טראָגן אַ קלענערן ציגז פון פינף פּראָצענט אַ יאָר. דאָס האָט איר געגעבן אַ מעגלעכקייט אַראָפּ־צולאָזן דעם ציגז פון אירע היפּאָטעקן, וועלכער האָט אַמאָל באַטראָפן אַרום 9 פּראָצענט, ביז 7 פּראָצענט.

די צווייט־וויכטיקע היפּאָטעקן־באַנק איז די „פּאַלעסטיין מאָרטגיידזש ענד קרעדיט־באַנק" קאָנטראָלירט פון דער פּאַלעסטיין עקאָנאָמיק קאָר־פּאָריישאָן אין אַמעריקע. די לעצטע געזעלשאַפט, אָרגאַניזירט פון די אַזוי גערופענע „בראַנדייסיסטן", איז אַ מין אינוועסטמענט־קאָמפּאַניע, וועלכע האָט אויפגעטאָן גאַנץ וויכטיקע עקאָנאָמישע אַרבעטן אין ארץ־ישראל, וו זי האָט אַריינגעלייגט איבער דריי מיליאָן דאָלאַר. נאָך אַן אַנדער היפּאָטעקן־באַנק איז „דרום־אַפריקע — ארץ־ישראל", וועלכע נעמט משכּנות פון שטאָטישן אייגנטום.

די אַלע דערמאָנטע היפּאָטעקן־בענק זענען אָבער לחלוטין נישט גע־נוג צו באַפרידיקן דעם נאָרמאַלן באַדאַרף פונעם לאַנד אין היפּאָטעקן־קרעדיט. כאָטש זיי האָבן זיך פיין אַנטוויקלט אין די לעצטע פאָר יאָר, ליידן זיי נאָך אַלץ פונעם מאַנגל פון קאַפּיטאַל, און חוץ דעם זענען די קוועלן פון זייער געלט צו טייער. דער רעזולטאַט פון דעם איז, אַז ס'איז שווער צו קריגן אַ היפּאָטעק, בפרט אין דאָרף, אַפילו מיט גוטער באַוואָרעניש, און דער ציגז איז נאָך אַלץ צו הויך. אַכט פּראָצענט אַ יאָר אויף אַן ערשטע היפּאָטעק ווערט באַטראַכט אַלס נאָרמאַל, און זיבן פּראָצענט קוקט גאָר אויס צו זיין אַ מציאה...

די שאַפונג פון אַ גרויסער היפּאָטעקן־באַנק מיט ביליקערע ציגזן

www.libtool.com.cn

איז נאָך אַלץ איינע פון די וויכטיקסטע אויפגאַבן אין דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג פונם לאַנד. ס'איז אַ סברא, אַז לאַנדאָנער אינשורענס קאָמ־פּאַניעס (לעבנס־פאַרזיכערונגס־געזעלשאַפטן) זענען גרייט צו העלפן דער־רעגירונג צו שאַפן אַזאַ באַנק, אָבער זיי פאָדערן אַלס גרונט־באַדינגונג: די אָפּשוואַכונג פון די געזעצן וועגן שוץ פון לאַנדווירטשאַפטלעכע אַרענדאַטאָרן, וואָס זענען אָנגענומען געוואָרן אין פאַרבינדונג מיטן אַראַבישן קאַמפּיין קעגן יידישן באָדן־פאַרקויף. עס שיינט, אַז די דאָזיקע געזעצן, וועלכע שיסן ווייטער פון זייער אָריגינעלן ציל, רופן זיך אָפּ פונם ריין־קאַפּיטאַליסטישן שטאַנדפּונקט אויפן קרעדיט פון דער ארץ־ישראלדיקער לאַנדווירטשאַפט.

קאָאָפּעראַטיווער קרעדיט.

די פריערדיקע באַמערקונגען וועגן דעם נישט־סאָלידן כאַראַקטער פון די ארץ־ישראלדיקע קליינע בענקלעך באַציען זיך נישט אויף די קאָאָפּע־ראַטיווע קרעדיט־געזעלשאַפטן. אפילו ווען זיי זענען קליין האָבן די ארץ־ישראלדיקע קאָאָפּעראַטיווע בענק די מעלה פון נאַטירלעך־באַשרענקטע און פאָרזיכטיקע אָפּעראַציעס און כסדרדיקן מיטגלידער־קאָנטראָל. בסך־הכל עקזיסטירן אין לאַנד (אָנהויב 1935) עטלעכע און פופציק יידישע קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון מיט אַרום 35,000 מיטגלידער, און אַן אַלגעמיי־נער דעפּאָזיטן־סומע פון דריי מיליאָן פונט. זיי אַנטוויקלען זיך בדרך־כלל זייער גוט, און שטייען אויף פעסטע גרונטלאַגן. פאַר דער גאַנצער צייט איז אין ארץ־ישראל בלויז איינמאָל פאָרגעקומען אַ פאַל, ווען אַ קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוו זאָל באַנקראָטירן.

דער דורכשניט פון דעפּאָזיטן און איינגעצאָלטן קאַפּיטאַל אויף יעדן מיטגליד איז אין ארץ־ישראל פיל העכער, איידער אין די אַנט־שפּרעכנדע יידישע אינסטיטוציעס אין אייראָפּע. לויט אַ חשבון, וואָס באַציט זיך אויפן יאָר 1932 (קיין שפּעטערדיקע ציפערן וועגן דעם האָבן מיר נישט) האָט דער דורכשניטלעכער דעפּאָזיט פון אַ מיטגליד אין אַן ארץ־ישראלדיקן קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוו באַטראָפן 113 דאָלאַר, אין פאַרגלייך מיט 60 דאָלאַר אין ליטע, 58 אין פוילן, און 30 אין בעסאַ־ראַביע. דער חלק פונם מיטגליד אינם קאַפּיטאַל (די סומע פון זיינע אַק־ציעס) האָט באַטראָפן אין ארץ־ישראל 21 דאָלאַר, אין פאַרגלייך מיט ניין אין בעסאַראַביע, אַכט אין פוילן און זעקס אין ליטע.

www.libtool.com.cn

אויסער די דאָזיקע אַלגעמיינע קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון איז דאָ אין ארץ־ישראל אַ ברייטע נעץ פון אַרבעטער קרעדיט־קאַסעס, וועגן וועלכע מיר וועלן רעדן באַזונדערס — אינם קאַפּיטל וועגן קאָאָפּעראַציע.

די קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון און אַרבעטער־קאַסעס פון ארץ־ישראל ווערן אין אַ באַדייטנדער מאָס געשטיצט דורך „דער צענטראַל־באַנק פאַר קאָאָפּעראַטיווע אינסטיטוציעס", וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך דער פריער־דערמאָנטער בראַנדייס־גרופּע אין אַמעריקע, און דער אַרבעטער־באַנק, וואָס איז געמיינזאַם געגרינדעט געוואָרן מיט פערצן יאָר צוריק פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און דער אַרבעטער־„הסתדרות". פון אַ קליינעם אָנהויב האָט זיך די אַרבעטער־באַנק אַנטוויקלט אין אַ באַדייטנדע פינאַנץ־אַנשטאַלט, וואָס שאַפט קרעדיט פאַר אַגריקולטורעלע קאָאָפּעראַטיוון (קבוצות), קאָאָפּעראַטיווע ווערקשטאַטן און בוי־פאַריינען. בײַם סוף פון 1934 האָט זי פאַרמאָגט אַ קאַפּיטאַל פון 110,000 פונט און אַ דעפּאָזיטן־סומע פון 273,420 פונט.

באַמיענדיק זיך צו פאַרשטאַרקן דעם פינאַנץ־פונדאַמענט אונטער דער ווייטער אויפבוי־אַרבעט אין ארץ־ישראל, האָבן זיך יידן דאָרט לעצטנס באַאינטערעסירט מיט לעבנס־פאַרזיכערונג, אַלס אַ וויכטיקן צווייג פון פינאַנציעלן לעבן פון אַ לאַנד. אויסער דעם פאַרזיכערונגס־קאָאָפּעראַטיוו „הסנה", וועגן וועלכן מיר וועלן נאָך רעדן ביי אַן אַנדער געלעגנהייט (אינם קאַפּיטל וועגן קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג), זענען געשאַפן געוואָרן איניקע יידישע פאַרזיכערונגס־געזעלשאַפטן, וואָס שטרייבן שטאַרק אונטער אין זייערע פּראָספּעקטן דעם נוצן, וועלכן זיי וועלן ברענגען דעם לאַנד דורך איינהאַלטן אין ארץ־ישראל דאָס געלט פאַר פּרעמיעס, וואָס גייט געוויינלעך אַוועק קיין אויסלאַנד. בדרך־כלל, הערשט אויף דעם פעלד דער זעלבער כאַאָס ווי אין די פּריוואַטע באַנק־געשעפטן. פונדעסטוועגן קריסטאַליזירן זיך פונם דאָזיקן כאַאָס צוויי געזעלשאַפטן, וואָס שיינען צו האָבן אין זיך די קערנדלעך פון אַ באַדייטנדער אַנטוויקלונג אין דער צוקונפט. דאָס איז די „יהודה פאַרזיכערונגס־געזעלשאַפט", וואָס איז געשאַפן געוואָרן מיט אַמעריקאַנער יידישן קאַפּיטאַל, און די „אַלגעמיינע פאַרזיכערונגס־געזעלשאַפט" פון ארץ־ישראל, וואָס איז געגרינדעט געוואָרן פון אָרטיקע אונטערנעמער.

אונטערפירנדיק דעם סך־הכל פון די יידישע דערגרייכונגען אויפן פעלד פון פינאַנצן און קרעדיט האָבן מיר דעם איינדרוק, אַז ווי גרויס די

דאָזיקע דערגרייכונגען זאָלן נישט זיין אין איינצלנע פאַלן, און זייער אַלגעמיינער רעזולטאַט פּאָרט הינטערשטעליק אין פאַרגלייך מיט די פיינע יידישע אויפטואונגען אויפן פעלד פון לאַנדווירטשאַפט און אינדוסטריע. דאָס איז באַזונדערס מערקווירדיק, ווען מען נעמט אין באַטראַכט, אַז יידן האָבן אַ שם אין דער וועלט, ביי פריינט און שונאים, אַלס די געניטע באַנקירן...

די איבערשטעלונג פון דעם קרעדיט־וועזן פונם לאַנד אויף בעסער־אָרגאַניזירטע און מער־קאָנסטרוקטיווע יסודות, איז איינע פון די ווייכטיקסטע אויפגאַבן, וועלכע די ארץ־ישראלדיקע יידן האָבן נאָך אין דער צוקונפט.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל זיבן

יידן אלס שטאָט־בויער

פון אַלע יידישע אויפטואונגען אין ארץ־ישראל איז אַממערסטן באַרימט אין דער וועלט די נייע און מאָדערנע שטאָט תּל־אביב, וואָס איז אויפגעבויט געוואָרן אויף אַ פּלאַץ, וועלכער איז מיט צוואַנציק יאָר צוריק געווען אַן אמתער מדבר. מיט איר באַפעלקערונג פון 140,000 און דעם שנעלן טעמפּ פון איר ווייטערדיקן וווּקס האָט תּל־אביב אַלע אויבזיכטן צו ווערן איינע פון די גרעסטע שטעט אויפן מיטללענדישן ים.

לכתחילה איז תּל־אביב געגרינדעט געוואָרן אינם יאָר 1909 פון אַ גרופּע יידישע איינוווינער פון יפו, וואָס האָבן געוואָלט שאַפן אַן אייגענע „גאָרטן־שטאָט", ווו זיי זאָלן קאָנען לעבן אין מער־סאַניטאַרישע באַדינגונגען, איידער אין דער אַלטער שטויביקער אַראַבישער שטאָט. די פאָרשטאָט איז אָבער שפּעטער געוואַקסן אַזוי גיך, אַז ביים היינטיקן טאָג האָט מען דעם איינדרוק, אַז יפו מיט אירע זעכציק טויזנט מערסטנס אַראַבישע איינוווינער איז גאָר אַ פאָר־שטאָט פון תּל־אביב... לעצטנס האָבן זיך יידן גענומען בויען אַ שנעל־וואַקסנדן שטאָטישן ישוב („בית וגן") אויף דער אַנדערער זייט פון יפו, צווישן מקוה ישראל און דעם ים. אַזוי אַרום ווערט די אַלטע יפו אַלץ מער פאַרוואַנדלט אין אַן אַראַבישן אינזל אין מיטן פון אַ קאָמפּאַקטער יידישער גרויס־שטאָט.

ביים אויסברוך פון וועלט־קריג האָט דאָס יונגע שטעטל געהאַט 1313 איינוווינער און אינם יאָר 1920 איז די דאָזיקע צאָל געשטיגן ביז 3004. אין 1922 איז זי דערגאַנגען ביז 15,185, און אין נאָוועמבער 1931, בעת דער פאָלקס־ציילונג האָט זי באַטראָפן 45,564. זינט יענער צייט פאַר קנאַפּע פיר יאָר האָט זיך איר באַפעלקערונג מער ווי פאַרדרייפאַכט!

דער הייזער־בוי אין תּל־אביב איז בסדר געשטיגן צוזאַמען מיט איר אַלץ־וואַקסנדער באַפעלקערונג. אַנהויבנדיק מיט 50 דירות, האָט תּל־

www.libtool.com.cn

אביב ביים אויסברוך פון וועלט־קריג געהאַט 182 הייזער. אינם יאָר 1920 האָט די בוי־טעטיקייט, וואָס איז אונטערגעבראָכן געוואָרן דורך דער מלחמה, זיך ווידער באַנייט, און זי האָט א באַזונדערס גרויסן פאַרנעם גענומען אינם יאָר 1922, ווען פאַר איין יאָר אַליין האָט די צאָל געביי־דעס אין דער שטאָט א שפּרונג געטאָן פון 242 ביז 1007!

די בוי־טעטיקייט אין תל־אביב פאַר די לעצטע פיר יאָר ווערט אי־לוסטרירט אין דער פאָלגנדער טאַבעלע, וואָס גיט אָן די צאָל פון די צי־מערן און קלייטן, וואָס זענען אויסגעבויט געוואָרן אין יעדן יאָר, צוזאַ־מען מיט זייער שטח אין קוואַדראַט מעטער:

יאָר	שטח אין קוואַדראַט מעטער	צאָל צימערן	צאָל קלייטן
1931	65,795	1,566	139
1932	128,079	3,550	175
1933	353,322	10,714	320
1943	429,729	13,697	346

נישט קוקנדיק אויף איר אַלץ־וואַקסנדן פאַרנעם, איז די בוי־טעטי־קייט אין תל־אביב נאָך אַלץ הינטערשטעליק אין פאַרגלייך מיטן פאַק־טישן באַדאַרף אין וווינונגען. די אימיגראַציע גייט אָן אין א גרעסערן פאַרנעם, איידער דער בוי פון נייע וווינונגען, און דאָס שאַפט א גרויסע ענגשאַפט אין דער אַל־יידישער שטאָט. אין 1928 האָבן זיך אין תל־אביב גערעכנט 1.8 נפשות אויף יעדן צימער. אין 1932 איז די דאָזיקע דורכשניטלעכע ציפער דערגאַנגען צו 2,1, און אינם יאָר 1935 האָט זי דער־גרייכט צו 3.2!*).

ביזן יאָר 1922 איז תל־אביב נישט אָנערקענט געוואָרן פון דער רע־גירונג אַלס א באַזונדערע שטאָט. זי האָט אָבער שפּעטער געקריגן די

*) א טייל פון די תל־אביבער איינוווינער וווינען אין באַראַקן (צריפים) אויפן ראַנד פון דער שטאָט. אָרעמע אימיגראַנטן לעבן אין אַזעלכע „צריפים" חדשים און אַמאָל יאָרן, ביז די פאַרבעסערונג אין זייער מאַטעריעלער לאַגע דערלויבט זיי אַריבערגייען אין געמויערטע היי־זער, אָדער אַליין בויען א הייזל פאַר זיך אַליין. די דורכשניטלעכע צאָל פון איינוווינער אין געמויערטע צימערן, איז דעריבער עטוואָס נידעריקער, איידער די אויבנדערמאָנטע אָפיציעלע ציפערן. זי איז אָבער אַלנפאַלס נאָך א סך העכער איידער אין דער מערהייט אַנדערע שטעט פון דער וועלט

www.libtool.com.cn

רעכט פון א באזונדערער מוניציפאליטעט, און זי האט איצט איר אויטאנאמע פארוואלטונג, מיט אן אייגענעם און אליין־שטייענדן שטאטישן בודזשעט. פאר די לעצטע פינף יאר האט זיך דער בודזשעט פון תל־אביב פארפירפאכט. אויפן יאר 1935—1936 זענען די איינגאמען פון דער שטאט אויסגערעכנט געווארן אלס 401,000 פונט, און אירע אויסגאבן אלס 398,000. זי האט אינם יאר 1934 אויסגעגעבן 70,000 פונט אויף עפנטלעכע געזונטהייט, 50,000 פונט אויף פאלקס־בילדונג און 30,000 פונט אויף וואסער ־ דינסט א. אז. וו.

צוליב איר בסדרדיקן וווקס און אירע אלץ־גרעסערע איינגאמען האט תל־אביב א גוטן קרעדיט אין די פינאנץ־קרייזן פון לאנדאן. זי האט דארט ערשט נישט לאנג געקריגן אן אנלייהע פון א מיליאן פונט, אויף בלויז פיר פראצענט א יאר! דאס געלט פון דער אנלייהע וועט באנוצט ווערן אויף א מאדערנע קאנאליזאציע, אויף שול־געביידעס און אנדערע עפנטלעכע ארבעטן.

אויסברייטערונג און איבער־ספעקולאציע.

מיטן בסדרדיקן וווקס פון דער באפעלקערונג איז דער שטח פון תל־אביב אלץ ברייטער געווארן. ארומיקע זאמד־פעלדער און ציטרוס־פלאנטאציעס זענען אפגעקויפט געווארן, און צוטיילט געווארן אין בוי־פלעצער. דאס האט געבראכט צו ווילדער באדן־שפעקולאציע, וועלכע איז באזונדערס געשטיצט געווארן דורך דער ארץ־ישראלדיקער לאנד־געזעצגעבונג, וואס דערלויבט צו האלטן אגריקולטורעלע באדנס ארום שטאטישע ישובים נישט צאלנדיק פאר זיי קיין שטייערן, וואס זאלן זיין בהסכם מיט זייער געשטיגענעם ווערט. דער פועל־יוצא פון די ספעקולאטיוו־געשטיגענע גרונט־פרייזן איז הויכע דירה־געלט, וועלכע איז אין פיל פאלן איבער די כחות פון די דורכשניטלעכע איינוווינער מיט זייערע באשרענקטע ארטיקע פארדינסטן.

די דאזיקע שווערע לאגע ווערט טיילווייז פארגרינגערט א דאנק די צאלרייכע בוי־קאאפעראטיוון, וואס מאביליזירן די באשיידענע אפשפארונגען פון זייערע מיטגלידער מיטן צוועק צו באזארגן זיי מיט אן אייגענער היים. די דאזיקע קאאפעראטיוון הויבן אן זייער טעטיקייט מיט זאמלען באשטימטע מאנאטלעכע סומען פון זייערע מיטגלידער. ווען זיי קלויבן אן א געהעריקן מינימום, זוכן זיי צו קויפן א גרעסער שטיק לאנד אין א פארשטאט, ווו די באדן־פרייזן זענען נאך נישט ארויפגעשרויפט

www.libtool.com.cn

געוואָרן ביז אין הימל אַריין. דער צווייטער שריט איז צו באַזאָרגן די מיטגלידער מיט אַנלייהען, וואָס זאָלן מעגלעך מאַכן פאַר זיי צוטרעטן צום בוי. מערסטנס איז די געזעלשאַפט נישט בכח צו בויען פאַר אַלע אירע מיטגלידער מיט אַמאָל. אין פיל פאַלן ווערן די ערשטע קאַנדידאַטן אויף צו קריגן די בוי־אַנלייהען אויסגעקליבן דורך גורל. דערווייל גייען די איבעריקע מיטגלידער אָן מיט זייערע מאָנאַטלעכע אָפּצאָלונגען, און די דאָזיקע צאָלונגען, פאַרגרעסערט דורך די סומען, וואָס ווערן צוריקגע־צאָלט פון די מער גליקלעכע מיטגלידער, וואָס זענען שוין באַזאָרגט געוואָרן מיט אַ היים, שאַפן נייע פאָנדן פאַר ווייטערדיקער און גיכערער בוי־טעטיקייט. נאַטירלעך, נוצן אויס אַזעלכע קאָאָפּעראַטיוון אויכער אייגענע מיטלען, דעם מעגלעכן מאַקסימום פון היפּאָטעקן־קרעדיט (מאָרטגיידזשעס).

אין פיל פאַלן זענען אַזעלכע קאָאָפּעראַטיוון צופרידן צו דינגען לאַנד פונם נאַציאָנאַל־פאָנד, אָנשטאָט צו דערווערבן אים אַלס אייגנטום. דער צוועק פונם נאַציאָנאַל־פאָנד ביים איינקויף פון שטאָטישן באָדן איז בעיקר געווען אָראָפּצוקלאַפּן די באָדן־ספּעקולאַציע. עס שיינט אָבער, אַז די 277,000 קוואַדראַט מעטער, וועלכע דער נאַציאָנאַל־פאָנד פאַרמאָגט אין תּל־אָביב, זענען פאָרט נישט גענוג, כּדי צו האָבן אַן ערנסטע ווירקונג אויף דער לאַגע. אַפילו די אייגנטימער פון הייזער אויפן באָדן פון נאַ־ציאָנאַל־פאָנד ווערן אויך אַמאָל אַריינגעצויגן אינם טומל פון הויז־ספּע־קולאַציע. נאַטירלעך, קאָנען זיי נישט פאַרקויפן דעם באָדן, אויף וועלכן זייער הויז שטייט. זיי בויען אָבער אויפן דאָזיקן באָדן נייע געביידעס, אָדער שטעלן אַרויף אַ צווייטן שטאָק אויף זייער אורשפּרינגלעכער גע־בײדע, נעמענדיק דערביי די געוויינלעכע הויכע דירה־געלט, וואָס איז אָנגענומען אין תּל־אָביב. אין אַן אַרבעטער־פאָרשטאָט, וואָס איז געבויט אויפן באָדן פון נאַציאָנאַל־פאָנד (שכונת־באָראָכאָוו) האָט מען פּרובירט באַקעמפן די דאָזיקע דערשיינונג דורך שטרענגע תּקנות, און נאָך שטרענגערע מיטלען ווערן גענומען אין נייע פאָר־שטעט, וואָס ווערן איצט געגרינדעט אַרום תּל־אָביב. פונדעסטוועגן הערט מען אָפט די מיינונג, אַז דער פאַרזוך גובר צו זיין די ספּעקולאַציע דורך באָדן־באַזיץ פון נאַ־ציאָנאַל־פאָנד אין די שטעט איז נישט קיין געלונגענער און עס וועט זיין בעסער ווען די באַשרענקטע מיטלען פונם נאַציאָנאַל־פאָנד וועלן פון איצט אָן קאָנצענטרירט ווערן אויף זיין אייגנטלעכער גרונט־אויפ־גאַבע, — אויף קויפן באָדן פאַר לאַנדווירטשאַפטלעכע צוועקן.

www.libtool.com.cn

די מערסטע בוי־קאָאָפּעראַטיוון פון תּל־אביב ווערן אָנגעפירט פונם „צענטראַל־ביוראָ פון שטאָטישע אַרבעטער־זידלונגען“, וואָס איז געגרינדעט געוואָרן פון דער „הסתּדרות“ מיט פינף יאָר צוריק. אין תּל־אביב אַליין האָט די דאָזיקע צענטראַל־ביוראָ געהאָלפן צו באַזעצן 690 פאַמיליעס אין אייגענע דירות, און ס׳איז פאַראַן די האָפענונג, אַז ביזן זומער 1936 וועט די דאָזיקע צאָל פאַרדרייפאַכט ווערן!

לעצטנס האָט א גרופּע פון געזעלשאַפטלעך - געשטימטע בירגער פון תּל־אביב, אונטער דער פירונג פונם מעיאָר, מאיר דיזענהאָף, אָרגאַניזירט א האַלב־פּריוואַטע געזעלשאַפט מיטן צוועק אָפּצוקויפן גרעסערע שטרעקעס לאַנד אַרום תּל־אביב און שאַפן דערמיט פּלאַץ פאַר איר ווייטערדיקער אַנטוויקלונג. אויף וויפל די דאָזיקע „געזעלשאַפט פאַר דער אַנטוויקלונג פון תּל־אביב“ וועט בלייבן ביי אירע אורשפּרינגלעכע כּלל־אויפגאַבן, און וועט אַליין אויסגעהיט ווערן פונם נסיון פון ספּעקולאַציע איז דערווייל שווער צו זאָגן. אַלנפאַלס בלייבט די פראַגע וועגן ווייטער אַנטוויקלען תּל־אביב, אויסמיידנדיק דערביי די געפאַרן פון איבער־ספּעקולאַציע, דער שווערסטער עקזאַמען פון יידישער קאָלאָניזאַציאָנס־פעאיקייט אין ארץ־ישראל.

לעצטנס האָט די רעגירונג, אונטער דעם דרוק פון די איבער־עקספּלואַטירטע שכנים, אַרויסגעגעבן געזעצן, וואָס באַשרענקען — אין פאַרווערן אין איניקע פאַלן — שטייגערונגען פון שכר־דירה אין ירושלים און תּל־אביב.

די כּוונה פון די דאָזיקע געזעצן איז זיכער א גוטע, אָבער ס׳איז מינדעסטוועגן א ספק, צו זיי וועלן ערנסט פאַרבעסערן די לאַגע. דערצו וואָלט נויטיק געווען צו מאַכן דעם נעכסטן לאָגישן שריט, — עקספּראָפּריאירן פאַר געהעריקע אַנטשיידיקונג, — די אַגריקולטורעלע באָדנס אַרום די שטעט, און אויסנוצן זיי פאַר עפנטלעך־קאָנטראָלירטע בוי־אונטערנעמונגען מיט ביליקער דירה־געלט.

עס ווערט אויך אָנגעוויזן אויפן פאַקט, אַז אַפילו אין היינטיקן תּל־אביב זענען פאַראַן אַרום 2000 ליידיקע בוי־פּלעצער, וואָס זענען נישט פאַרבויט, — טיילווייז צוליב מאַנגל פון קאַפּיטאַל, און מערסטנס צוליב ספּעקולאַציע. מען הערט קלאַנגען, אַז די שטייער־פּאָליטיק פון דער איצטיקער שטאָט־פאַרוואַלטונג איז נישט ראַדיקאַל גענוג, כּדי צו צווינגען די באַזיצער פון די דאָזיקע ליידיקע בוי־פּלעצער צו פאַרקויפן זיי, אויב זיי קאָנען זיך אַליין נישט בויען אויף זיי. די שטאָט־פאָטערס זאָגן

www.libtool.com.cn

אָבער, אַז דאָס איז נישט זייער שולד, און פאַראַנטוואָרטלעך איז די רעגירונג, וועמענס באָדן־פּאָליטיק, סײַ אין שטאָט און סײַ אין דאָרף, באַפאָרצוגט די באַזיצער פון אומאַנטוויקלטן אייגנטום אויפן חשבון פון די יעניקע, וואָס טוען עפּעס אויף זייער גרונט און באָדן.

שטאָט און דאָרף אינעם אויפבוי פון ארץ־ישראל

אין אייניקע ציוניסטישע קרייזן קוקט מען אויפן גיכן וווּקס פון תּל־אביב מיט אַ היפּש ביסל זאָרג. ס'איז פאַראַן אַ געפיל, אַז די דאָזיקע גיך־וואַקסנדע שטאָט ציט אַריין אַ צו־גרויסן טייל פון די ייִדישע אימיגראַנטן. זיי ווער־ן דערמיט אָפּגעריסן פון דאָרף און דאָרפישער אַרבעט, וואָס פאַרדינט דעם פאָרצוג אינעם אויפבוי פונם לאַנד. מען הערט אָפט די טענה, אַז תּל־אביב איז געבויט אויף זאַמד, אַז זי האָט נישט אונטער זיך קיין געזונטע עקאָנאָמישע יסודות, און אַז דער איבערפלוס פון מיטל־קלאַס און ווייסע קאָלנערס, קאָן ווערן זייער געפערלעך אין פאַל פון אַן עקאָנאָמישן קריזיס.

אין דער דאָזיקער קריטיק איז זיכער פאַראַן אַ קערנדל אמת. ס'איז אָבער קיין ספק נישט, אַז אין די לעצטע פּאָר יאָר האָט זיך אין תּל־אביב אויפגעבויט אַ כּסדר־וואַקסנדע אינדוסטריע, וואָס שאַפט אַ געזונטערן עקאָנאָמישן פונדאַמענט אונטער דער אַל־ייִדישער שטאָט. אייניקע פון אירע אינדוסטריען האָבן געפונען אַ גוטן מאַרק נישט נאָר אין ארץ־ישראל, נאָר אויך אין די שכנותדיקע לענדער.

לויט דער פאָלקס־ציילונג פון 1931, זענען פון די 46,000 דעמאָלטיקע איינוווינער פון תּל־אביב געווען נישט ווייניקער פון 19,000 ברויט־פאַרדינער, פערצן טויזנט מענער, און אַרום פינף טויזנט פרויען. פון די דאָזיקע ברויט־פאַרדינער זענען נישט ווייניקער ווי 6528 געווען פאַרנומען אין אינדוסטריע און האַנטווערק, און בלויז 1682 אין לאַחדים־האַנדל. פון די איבעריקע פאַרדינערס זענען 804 באַשעפטיקט געווען מיט אַגריקולטור (וואַרשיינלעך אַרום תּל־אביב), 960 אין טראַנספּאָרט, 693 אין בענק, לעבנס־פאַרזיכערונגס און עקספּאָרט־האַנדל, 428 אין רעסטאָראַנען און האָטעלן, 397 אויף עפנטלעכע שטעלן (מלוכה און שטאָט), 803 אין הויז־אַרבעט און 2322 אין פרייע פּראָפעסיעס (דאָקטוירים, אַדוואָקאַטן, לערער א. אז. וו.).

די אָפיציעלע סטאַטיסטיק ציילט אויך 3267 פערזאָנען אַלס נישט

www.libtool.com.cn

נענוגנט־באשריבענע פראפעסיעס. ווי מיר האבן שוין געוויזן אין אן אנ־דער פלאץ, מיינט דאס נישט־קוואליפיצירטע (שווארצע ארבעטער), בפרט ביים הייזער־בוי. ס'איז פאראן דעריבער דער גרונט צו גלויבן, אז ביי א נעוויינלעכע סיסטעם פון סטאטיסטיק וואלט מען אין תל־אביב געציילט ארום 9000 באשעפטיקטע אין אינדוסטריע און בלויז 2000 אין האנדל.
דאס איז א מער־ווייניק נארמאלע צעטיילונג, אויף פראפעסיס, און זי אונטערשיידעט זיך גאנץ שארף פון דער צעטיילונג, וועלכע מיר האבן צווישן שטאטישע יידן אין גלות. נישט נאר האט ארץ־ישראל א גרעסערן פראצענט פון דארפישע יידן, נאר אויך אירע שטאטישע יידן האבן א געזונטערע עקאנאמישע סטרוקטור, איידער אין גלות.

תל אביב אלס טוריסטן־צענטער.

כדי צו פארברייטערן דעם פונדאמענט פון תל־אביבס ווילשטאנד, באמיט מען זיך צו מאכן זי פאר א זאמל־פונקט פון טוריסטן, און פאר א פלאץ פון ספארט־געשעענישן און האנדלס־אויסשטעלונגען. די דאזיקע באמיאונגען שיינען צו האבן א גאנץ־באדייטנדן דערפאלג. דער תל־אביבער קארנאוואל, וואס ווערט יעדעס יאר אראנזשירט אין פורים־צייט, ברענגט אריין א סך באזוכער פונם גאנצן לאנד, און איז אויך זייער פאפולער ביי יידישע טוריסטן פון אויסלאנד. נאך דערפאלגרייכער איז אין דעם פרט די „מכביאדע", א יידישער אטלעטישער וועלט קאנגרעס, וואס קומט פאר יעדן צווייטן יאר אין תל־אביב. אן אנדערע וויכטיקע אונטערנעמונג פון דעם מין איז דער „מזרח־יריד", ווו ארץ־ישראלדיקע און אויסלענדישע פראדוקטן זוכן צו דעראבערן דעם אלץ־וואקסנדן ארטיקן מארק. דער לעצטער מזרח־יריד איז באזוכט געווארן פון 600,000 פערזאנען. עס זענען אין אים געווען פארטרעטן דרייסיק לענדער מיט 2895 אויסשטעלער, פון וועלכע 675 זענען געווען פון ארץ־ישראל. דער נעכסטער מזרח־יריד איז באשטימט אויף פרילינג 1936.
די שטאט־פאטערס פון תל־אביב באמיען זיך אויך צו שאפן דער שטאט א גוטע רעפוטאציע אלס א ים־קוראָרט, און צוציען דערמיט א באדייטנדע צאל פון באזוכער אין די זומער־חדשים, ווען דער געוויינלעכער שטראם פון אויסלענדישע טוריסטן ווערט שוואכער. מען טרוימט אויך וועגן פארוואנדלען תל־אביב אין א מיטל־פונקט פון מוזיק און קונסט, און שאפן פאר דער שטאט א נאמען אלס א מעדיצינישע „מע־

www.libtool.com.cn

קאָ״, ווּוּהין מען זאָל וואַנדערן פון אַלע אַרומיקע לענדער צו באַראַטן זיך מיט באַרימטע דאָקטוירים. דערווייל זענען די באַמיאוּנגען אין דער ריכטונג נאָך אין אָנהויב, און עס קוקט אויס, אַז אין דעם זין וועט די אַלטע ירושלים, מיט איר אוניווערזיטעט זיין אַן ערנסטע קאָנקורענץ.

די פּאָרט־פראַגע פון תּל אביב.

דער עקאָנאָמישער ווילשטאַנד פון תּל־אביב וואָלט געשטאַנען אויף פיל שטאַרקערע יסודות, אויב דער דערבייאיקער פּאָרט פון יפו וואָלט אויסגעברייטערט און מאָדערניזירט געוואָרן אין אַ פאַרנעם, וואָס זאָל באַפרידיקן דעם אַלץ־וואַקסנדן באַדאַרף פון תּל־אביב און דער אַרומיקער פּרדסים־געגנט.

דער איצטיקער פּאָרט פון יפו איז אַן אָפענער פּלאַץ, מיט געפערלעכע פעלזן ביים סאַמע ברעג. אָנקומענדיקע שיפן מוזן דעריבער זיך אָפּשטעלן אַ מייל פונם ברעג און די אויסלאָדונג פון סחורה און פּאַסאַזשירן ווערט געטאָן מיט דער הילף פון קליינע שיפלעך, וואָס מוזן אָפט אונטערברעכן זייער אַרבעט דורכן שטורמישן וועטער. די לאָדונגס־מעגלעכקייטן אינם שמאָלן פּאָרט, וואָס איז אַריינגעקוועטשט צווישן אַרומיקע הייזער, איז אַזוי קליין, אַז פאַר די לעצטע פאָר יאָר האָט די האַפן־פאַרוואַלטונג עטלעכע מאָל געמוזט פּראָקלאַמירן „אויסרו־וואָכן״, במשך פון וועלכע קיין שום סחורה פון אָנקומענדיקע שיפן האָט נישט געטאָרט אָנגענומען ווערן. בעת דעם לעצטן מאַראַנצן־סעזאָן איז דער גאַנצער פּאַרקער פון אימיגראַנטן און טוריסטן איבערגעפירט געוואָרן קיין חיפה. די אויסבעסערונגען, וואָס ווערן איצט געמאַכט אינם יפוער פּאָרט, ווערן באַטראַכט אין תּל־אביב אַלס לחלוטין אומגענוגנד, און דער פאַרלאַנג נאָך אַן אייגענעם האַפן ווערט דאָרט אַלץ עקשנותדיקער און שטאַרקער. ווייניקסטנס פאָדערט תּל־אביב דאָס רעכט צו אימפּאָרטירן דירעקט, אָן יפו, סחורות, וואָס פאַרנעמען אַ סך פּלאַץ, למשל האָלץ. גראָד איז תּל־אביב, אין וועמענס גרענעצן דער טייך ירקון פאַלט אַריין אין ים, אַ מער באַקוועמער און נאַטירלעכער פּלאַץ פאַר אַ האַפן, איידער די שכנותדיקע יפו, און אויך די פראַגן וועגן פינאַנצן וואָלטן וואַרשיינלעך נישט פאַרגעשטעלט מיט זיך קיין גרויסע שוועריקייטן.

צוליב די הויכע גרונט־פּרייזן אין תּל־אביב האָבן זיך פיל ייִדן באַזעצט אין די גרענעצן פון דער שכנותדיקער יפו, וועלכע ציילט היינט

www.libtool.com.cn

15,000 יידן צווישן אירע 60,000, מערסטנס אַראַבישע, איינוווינער. עס זענען דאָ גאַנצע יידישע פאַרשטעטלעך אין די גרענעצן פון יפו. צו־זאַמען באַטרעפט די צאָל פון יידן אינם שטאָטישן קאָמפּלעקס פון יפו—תל־אביב אַרום 155,000.

שפּראַכן אין תל־אביב

תל־אביב, וועמענס גאַנצע באַפעלקערונג געהערט מיט ווינציקע אויסנאַמען צו איין איינציקן פאָלק, יידן, האָט פונדעסטוועגן אַן אינ־טערנאַציאָנאַלן אויסזען צוליב די דאָזיקע יידן אַליין, וואָס זענען קולטו־רעל באַאיינפלוסן דורך די פאַרשידענע לענדער, פון וועלכע זיי קומען. לויט דער לעצטער פאָלקס־ציילונג, זענען 71 פּראָצענט פון די תל־אביבער איינוווינער געבוירן געוואָרן אין חוץ־לאַרץ, און אויב מען זאָל פון דער דאָזיקער סטאַטיסטיק אויסשליסן די מינדעריעריקע קינדער, וועט דער פּראָצענט פון די פרעמד־געבוירענע צווישן תל־אביבס איינ־וווינער דערגיין ביז 85. וואַרשיינלעך איז איצט דער דאָזיקער פּראָצענט נאָך העכער צוליב דער גרויסער אימיגראַציע פון די לעצטע דריי יאָר.

לויט דער לעצטער פאָלקס־ציילונג, פאַרנעמט פוילן דעם ערשטן פּלאַץ צווישן די אָפּשטאַמונג־לענדער פון די תל־אביבער פרעמד־געבוירענע איינוווינער. דעם צווייטן פּלאַץ פאַרנעמט רוסלאַנד, דעם דריטן — דייטשלאַנד. דערנאָך קומט ליטע, רומעניע, תימן, גריכנלאַנד און צענט־ליקער אַנדערע לענדער. ס'איז שווער צו געפינען אַ לאַנד, פון וואַנען עס זאָל נישט שטאַמען כאָטש איין תל־אביבער ייד!

נאַטירלעך, ווערט דער איבערוואָג פון די פרעמד־געבוירענע אין דער באַפעלקערונג פון תל־אביב אָפּגעשפּיגלט אין דער גרויסער פאַרשידנ־הייט פון שפּראַכן, וואָס ווערן דאָרט גערעדט. ווען איינער מיט אַ גוטן באַגריף פון שפּראַכן זאָל אַוועקשטעלן זיך שבת־צו־נאַכט אויף אַ טראָ־טואַר פון אַלענבי־גאַס, דער הויפּט־שפּאַציר־גאַס פון תל־אביב, און זיך איינהערן צו די לשונות פון דעם שפּאַצירנדן עולם, וועט ער האָבן דעם איינדרוק פון אַ לינגוויסטישן בבל. זיין איינדרוק וועט זיין, אַז די אַממערסטן געברויכלעכע שפּראַכן זענען יידיש און העברעיש, אויף וועלכע עס ווערט געפירט איבער אַ העלפט פון אַלע געשפּרעכן. דעם דריטן פּלאַץ נאָך זיי פאַרנעמט דייטש. דערנאָך קומען פויליש, רוסיש, ענגליש און אַראַביש. אַראַביש ווערט אין תל־אביב באַנוצט נישט נאָר

www.libtool.com.cn

דורך געסט פון דער שכנותדיקער יפו, נאָר אויך פון אַ גרויסן טייל פון איר אייגענער יידישער באַפעלקערונג, פון די אָריענטאַלישע יידן, וואָס מאַכן אויס בערך 10 פּראָצענט פון אַלע אירע איינוווינער. עטוואָס זעלטענער הערט מען איצט פראַנצויזיש, שפּאַניאָליש, רומעניש און אייניקע אַנדערע שפּראַכן. בדרך כּלל וועט ניִשט זיין קיין גוזמא צו זאָגן, אַז אויב איינער זאָל רעגיסטרירן הונדערט געשפּרעכן אויף אַ תּל־אביבער גאַס, וועלן זיי זיין ניִשט ווייניקער, ווי אין צען פאַרשידענע שפּראַכן.

תּל־אביב איז אָבער ניִשט נאָר אַ שפּראַכלעכער בבל, נאָר אויך אַ שפּראַכלעכער שמעלץ־טאָפּ. די באַמיאונגען צו פאַראייניהייטלעכן די שפּראַך פון דעם יונגן דור דורך העברעאישע שולן גייען אָן אויף זייער אַן ענערגישן אופן. אויסער דעם העלפט די תּל־אביבער פּרעסע, די טעאַטערס און דאָס הויך־אַנטוויקלטע עפנטלעכע לעבן צו פאַרשפּרייטן אַ געוויסע קענטעניש פון העברעאיש אויך צווישן דעם עלטערן דור. ליידער, מערקט זיך דערביי אַ היבש ביסל שפּראַך־פאַנאַטיזם, וואָס שאַפט פיל שוועריקייטן פאַר די נייע איינגעוואַנדערטע...

לויטן אויסערלעכן אויסזען איז תּל־אביב אַ פולשטענדיק אייראָפּעישע, אָדער נאָך ריכטיקער, אַמעריקאַנער שטאָט אין הארץ פון נאָענטן מזרח. עס פילט זיך אַ שטאַרקער קאָנטראַסט, ווען איינער קומט אַריין אין תּל־אביב פון דער שכנותדיקער יפו מיט אירע קרומע פאַרשטויבטע און פאַרשמוציקטע געסלעך, און ער דערזעט פאַר זיך גלייכע, גוט - געפּלאַנטע גאַסן, געהאַלטן אין פולער אָרדנונג און ריינקייט, און אַן אייראָפּעיש געקליידעטן עולם, וואָס איילט צו זיינע געשעפטן אָדער אַרבעט.

תּל־אביב האָט אָבער אויך ערנסטע חסרונות, וואָס שטאַמען אַמערסטן פון דער איבערוואָג פון גרונט־שטיק אינטערעסן אין איר אויפבוי. זי האָט, צום ביישפּיל, ניִשט קיין ריכטיקן פּאַרק, און איר נאַטירלעך שיינער ים־ברעג איז פאַרמיאוסט דורך צוזאַמענגעוואָרפענע געביידעס אָן דעם קלענסטן פּלאַן און אַרטיסטישן חוש. די פירער פון דער שטאָט אַנערקענען איצט די דאָזיקע חסרונות און באַמיען זיך זיי אויסצובעסערן. מיין איינדרוק איז אָבער, אַז דאָס וועט ניִשט געטאָן אין אַ גענוגנדן פאַרנעם.

www.libtool.com.cn

די נייע ירושלים

אויסער תּל־אביב האָבן די ארץ־ישראלדיקע יידן געהאַט נאָך איי־גיקע גלעגנהייטן צו ווייזן זייער בריהשקייט אַלס שטאָט־בויער. זיי האָבן פּאַקטיש איבערגעבויט ירושלים דורך אַרומרינגלען די אַלטע, אַרומגעמויערטע שטאָט, מיט אַ רייע פון מאָדערנע פאָרשטעט. קומענדיק נענטער איינע צו דער אַנדערער, האָבן די דאָזיקע פאָרשטעט צוביסלעך אַריינגענומען אין זיך דאָס גאַנצע עקאָנאָמישע און געזעלשאַפטלעכע לעבן פון ירושלים, און זיי זענען איצט די אייגנטלעכע שטאָט.

דער בוי פון די דאָזיקע פאָרשטעט איז אָנגעהויבן געוואָרן נאָך לאַנג פאַר דער מלחמה, אָבער ערשט אין די לעצטע צען יאָר האָט די שטאָט זיך אָנגעהויבן בויען לויט אַ באַשטימטן, און פאָרויס אויסגע־אַרבעטן פּלאַן. ברייטע און שיין אויסגעלייגטע דורכפאָר־גאַסן, פּלאַ־נירט מיט פיינע מאָדערנע הייזער, ענדערן צוביסלעך דעם גאַנצן אויסזען פון דער אַלטער שטאָט. די ברייטע אויסנוצונג פונם אָרטיקן גראַניט־שטיין, וואָס גיט די געביידעס אַ מערקווירדיק אימפּאָנירנדיקן אויסזען, און דער אייגנאַרטיקער חן פון די יהודה־בערג, אויף וועלכע די שטאָט איז צעוואָרפן, און דער פאַקט, וואָס די וויכטיקסטע געביידעס פון ירוש־לים זענען אויסגעבויט געוואָרן פון פאַרשידענע אויסלענדישע פעלקער, וואָס יעדער פון זיי האָט אַריינגעבראַכט זיין אייגנאַרטיקן סטיל און איי־גענע אַרכיטעקטאָרישע אידייען — האָבן אַלע צוזאַמען געהאָלפן ירוש־לים, ווערנדיק אַ מאָדערנע שטאָט, דאָך אויסהיטן זיך פונם איינטאָניקן שאַבלאָן, וואָס קומט אָפט מיט מאָדערניזם, און איינהאַלטן אַ באַזונדערן קאָליר, אַ באַזונדערן עקזאָטישן צויבער.

דער ווייטערדיקער וווקס פון ירושלים מיט אירע 100,000 איינוווי־נער ווערט שטאַרק געשטערט צוליב דעם מאַנגל אין וואַסער ספּעציעל פאַר אינדוסטריע און צוגרייטונג פון בוי־מאַטעריאַלן. דער דאָזיקער חסרון וועט אינגיכן באַזייטיקט ווערן דורך דעם בוי פון אַ וואַסער־ליניע (אַקוועדוקט) פון דעם טייך ירקון. דער אַקוועדוקט, וואָס ווערט פינאַנסירט פון דער לעצטער רעגירונגס־הלוואה אין לאָנדאָן, און וואָס הויבט דאָס וואַסער אויף 600 מעטער, — פונם טאָל פון שרון ביז די בערג פון יהודה, — האַלט איצט ביי פאַרענדיקט ווערן. ער וועט זיכער אַ סך העלפן דעם ווייטערדיקן אויפבוי פון דער היסטאָרישער הויפּט־שטאָט פונם לאַנד.

www.libtool.com.cn

דער וואוקס פון חיפה.

אַ גרויסע שטאָטישע אויפבוי־אַרבעט איז געטאָן געוואָרן פון ייִדן אין חיפה, אַ שטאָט, וועלכע האָט צוליב איר גינסטיקער געאָגראַפישער פּאָזיציע, אַלע אויסזיכטן צו ווערן איינע פון די גרעסטע פּאָרט - שטעט אויפן מיטללענדישן ים. צווישן אירע 90.000 איינוווינער געפינען זיך איצט אַרום 40.000 ייִדן, 30 טויזנט מאַכמעדאַנער און 20 טויזנט קריסטן.

נאָכמאַכנדיק דעם ביישפּיל פון תּל־אביב, האָט אַ גרופּע חיפהער ייִדן אָנגעהויבן נאָך פאַר דער מלחמה בויען אַ ריין־ייִדישע פאָרשטאָט מיטן נאָמען „הדר הכּרמל". מאַלעריש געלעגן אויפן אַראָפּגאַנג פונם כּרמל־באַרג, איז „הדר הכּרמל" ביז דער לעצטער צייט באַשטאַנען אויבשליסלעך פון וווין־הייזער, און אַלע געשעפטן זענען געטאָן געוואָרן אונטן אין שטאָט. איצט אָבער ווערט די הויפּט־גאַס פון „הדר־הכּרמל" אָנגעפולט מיט געשעפטן און ביוראָס, און עס שאַפט זיך דער איינדרוק, אַז עס ווערט אַהין אַריבערגעטראָגן אַ טייל פון די געשעפטן פון דער אייגנטלעכער שטאָט. ס'איז פונדעסטוועגן אומוואַרשיינלעך, אַז „הדר־הכּרמל" זאָל ווען נישט איז ווערן אַ צווייטע תּל־אביב: איר שטח איז נאַטירלעך באַשרענקט צוליב דעם באַרג אין הינטערגרונט, און אויסער דעם, איז דאָס געשעפטלעכע לעבן פון חיפה צו־שטאַרק פאַרבונדן מיטן פּאָרט, און קאָן נישט צוגענומען ווערן פון זיין דירעקטער שכנות. אגב, האָבן ייִדן אין צענטער שטאָט אויסגעבויט צוויי מאָדערנע געשעפטס־צענטערן, וואָס זענען אין קיין פּרט נישט הינטערשטעליק אין פאַרגלייך מיט מאָדערנע אונטערנעמונגען אין אייראָפּע.

אויסער דעם הדר־הכּרמל, האָבן ייִדן לעצטנס אויסגעבויט אַ רייע פון פאָרשטעט ביים ים־ברעג צווישן חיפה און עכּו. בוי־קאָאָפּעראַטיוון, אָרגאַניזירט מיט דער הילף פון דער אַרבעטער־פעדעראַציע (הסתּדרות), האָבן דאָרט אויפגעשטעלט פאַר די לעצטע דריי יאָר נישט ווייניקער פון 780 אַרבעטער - הייזער, אויף אַ באָדן, וואָס איז געגעבן געוואָרן אין זייער רשות פונם נאַציאָנאַל - פאָנד, פיר מייל פון דער שטאָט. נאָך 500 הייזער זענען דאָרט געבויט געוואָרן דורך בוי - געזעלשאַפטן פון מיטל־קלאַס־ייִדן און איינציקע יחידים.

ביים זעלבן ים - איינגוס פון חיפה (מפרץ חיפה), נענטער צום פּאָרט, איז אויסגעטיילט געוואָרן אַ ברייטע אינדוסטריעלע זאָנע, וואו

www.libtool.com.cn

עם געפינען זיך די וויכטיקסטע פאבריקן פון דער וואקסנדער פּאָרט־שטאָט. מיטן אויסנאם פון די טאנקן, ראפינעריעס און לאָדונג־סטאַציעס פון דער „איראק ־ פעטראָלעאום ־ קאָמפּאַני" און די אייזנבאן ־ וואר־שטאַטן פון דער רעגירונג — געהערן זיי אַלע צו יידן.

צו דרום צו חיפה געפינט זיך אַ יידישע פאַרשטאָט מיטן נאָמען „בת גלים", וועלכע וועט ווארשיינלעך ווערן דער אָנהויב פון אַ בוי־טעטיקייט אין אַ נייער ריכטונג.

כאָטש די אינדוסטריעלע אנטוויקלונג פון חיפה ציט זיך צו איר נייעם פּאָרט, גייט פונדעסטוועגן אויך אָן אַ באדייטנדע בוי־טעטיקייט אויף דעם הר ־ הכרמל, וואָס צייכנט זיך אוים מיט אַ געזונטן און קילערן קלימאַט, דאָרט זענען לעצטנס אויסגעבויט געוואָרן פיל פיינע ווין־הייזער, און דער פּלאַץ ווערט אויך באטראכט אַלס אַ פּאַסנדער זומער־פּלאַץ, וואָס ציט־צו אין די הייסע חדשים פון יאָר אַ היפשע צאָל מענטשן פון אנדערע הייסערע געגנטן פונם לאַנד, פאר וועלכע עס זענען דאָרט אויסגעבויט געוואָרן עטלעכע האָטעלן און פּענסיאָנאַטן. דאָרט איז אויך אויסגעבויט געוואָרן, פון דער ארבעטער ־ קראַנקן ־ קאַסע, (קופּת־חולים) אַ זומער ־ סאַנאַטאָריע אויפן נאָמען פון בּאָראָכאָוו. דער ווערט פון כרמל אַלס אָפּרו־פּלאַץ איז פארגרעסערט געוואָרן דורך אינטענסיווע באוועלדערונג, וואָס איז אויף אים דורכגעפירט געוואָרן פון יידישע גע־זעלשאפטן באַלד נאָך דער מלחמה.

אויפן צפונדיקן אראָפּגאַנג פון כרמל געפינט זיך נאָך אַ פאַרשטאָט „נוה שאנן", וואָס איז געגרינדעט געוואָרן פון יידישע בעלי־מלאכות און באַאמטע מיט אַ יאָר 15 צוריק.

דער וווקס פון דער בוי ־ טעטיקייט אין חיפה און דער אָנטייל פון יידן אין איר, ווערט געשילדערט אין דער פאָלגנדער טאַבעלע:

בוי־טעטיקייט אין חיפה:

געבויט פון	צאָל פון נייע צימערן				צאָל פון נייע קראָמען			
	1931	1932	1933	1934	1931	1932	1933	1934
יידן	347	706	3833	5640	20	34	173	202
קריסטן	254	307	1249	1606	62	13	103	105
מאַכעמדאַנער	222	226	666	692	4	3	34	47
בסך הכל	823	1239	5748	7938	50	50	310	354

www.libtool.com.cn

די שטעט פון גליל.

אַ מאָדערנע פאָרשטאָט איז אויך אויסגעבויט געוואָרן פון יידן אין טבריה, דער שטאָט אין גליל, וואָס איז באַרימט מיט אירע מינעראַלישע הייל - קוואַלן. געלעגן אויף אַ בערגל איבער דער אַלטער שטאָט, איז קרית שמואל, מיט איר געזונטערן קלימאַט, באַוואוינט פון די מער פּראָגרעסיווע איינוואוינער פון דער בכלל אָפּגעשטאַנענער אַלטער שטאָט.

אין יוני 1934 איז די אַלטע טבריה טיילווייז צעשטערט געוואָרן דורך אַ פאַרפליצונג, וואָס איז פאַראורזאַכט געוואָרן פון אַן אומגע־ווינטלעכן וואָלקנבּרוך. פיל געביידעס זענען אַוועקגעטראָגן געוואָרן פונם וואַסער און אַרום דרייסיק מענטשלעכע לעבנס זענען דערביי אומגעקו־מען. ס'איז מעגלעך, אַז דער דאָזיקער נאַטור - אומגליק וועט געבן אַ שטופּ צו אַן אַלגעמיינעם איבערבוי פון דער שטאָט אויף געזונטערע און מער מאָדערנע יסודות.

אַן אַנדערע פאַרשלאָפענע שטאָט איז צפת, די הייליקע שטאָט פון מקובלים. נישט קוקנדיק אויף איר פיינעם באַרג - קלימאַט און געוויסע עקאָנאָמישע מעגלעכקייטן אַרום איר, האָט די דאָזיקע אַלטע שטאָט איצט ווייניקער יידישע איינוואוינער איידער פאַרן קריג.

געוויסע האָפענונגען ווערן איצט געלייגט אין צפת אויפן פּלאַן צו פאַרוואַנדלען דעם שכנותדיקן באַרג כנען, איינע פון די פיינסטע געגנטן אינם לאַנד, אין אַ זומער - קוראָרט פאַר די איינוואוינער פון די זון־פאַרבּרענטע ארץ־ישראלדיקע טאָלן. די אויסזיכטן פונם דאָזיקן פּלאַן זענען לעצטנס געשטיגן צוליב די באַמיאונגען פון אַ רייכער יידישער פרוי פון סינגאַפּור, וואָס איז פאַראינטערעסירט אינם ווידעראויפבוי פון דער פאַרנאַכלעסיקטער שטאָט. זי האָט דאָרט אויסגעבויט אַ פּאָר צענט־ליק הייזער, און אַנדערע זענען איצט שיינבאַר גרייט צו פאָלגן אין אירע טריט.

פלענער אויפצובויען אַ נייע שטאָטישע זידלונג ביי חברון, איינער פון די עלטסטע שטעט פון לאַנד, זענען צונישט געוואָרן דורך דעם בלו־טיקן פּאָגראָם פון אויגוסט 1929, וואָס האָט אָנגענומען אין דער היס־טאָרישער שטאָט די פאָרם פון אַ שרעקלעכער שחיטה. די מערסטע פון אירע דעמאָלטיקע יידישע איינוואוינער האָבן זי פאַרלאָזן, און דער געדאַנק וועגן איר ווידעראויפבוי אַלס יידישער צענטר, איז אָפּגעלייגט געוואָרן פאַר דער ווייטערדיקער צוקונפט.

www.libtool.com.cn

עס האָט זיך אויך נישט איינגעגעבן דער פּלאַן פון אַ שטאָט ביי עפולה, אַן אייזנבאַן ־ סטאַציע אינם הארץ פון עמק יזרעאל. די „אַמע־ריקען זייאָן קאָמאָנוועלטה", וואָס איז געשאַפן געוואָרן נאָכן קריג מיטן געדאַנק צו ריכטן די פּריוואַטע איניציאַטיוו פון אַמעריקאַנער יידן קיין ארץ־ישראל, האָט דאָרט געקויפט אַ גרויסע שטרעקע לאַנד און געלייגט דעם פונדאַמענט פון אַ שטאָט, וואָס האָט געקראָגן דעם נאָמען „עיר יזרעאל" און איז ווייט און ברייט רעקלאַמירט געוואָרן אַלס אַ „צווייטע תל־אביב". עס קוקט אויס, אַז די „שטאָט" האָט ביי יענער צייט נישט געהאַט קיין געזונטן עקאָנאָמישן פונדאַמענט, און אויסערדעם האָבן אירע גרינדער באַהאַנדלט דעם גאַנצן ענין לויטן מוסטער פון צווייפל־האַפטע גרונטשטיק־אַנטוויקלונג (ריעל עסטייט דעוועלאָפּמענט) אין אַמעריקע, אָן געוויסנהאַפטיקער אחריות און פאַרשטענדעניש פון די ספּע־ציעלע עקאָנאָמישע באַדינגונגען פון ארץ־ישראל. דער רעזולטאַט איז אַ מין אנדרוגנס, וואָס איז נישט קיין שטאָט און נישט קיין דאָרף, און האָט נאָך ביז איצט נישט קיין פעסטן פונדאַמענט אונטער די פיס. איר צאָל איינוואוינער, אַרום טויזנט נפשות, איז פּאַקטיש קלענער, איי־דער פיל דערפאָלגרייכע קאָלאָניעס, וואָס פּוצן זיך נישט מיטן הויכן שטאָטישן טיטול.

מיט פולער אָנערקענונג פון אַ פּאָר אומגעלונגענע פּראָיעקטן, בלייבט פונדעסטוועגן דער אַלגעמיינער איינדרוק וועגן די ארץ־ישראל־דיקע יידן אַלס שטאָט־בויער, זייער אַ גינסטיקער. זיי האָבן באַוויזן אויסצובויען אין אַ קורצער צייט אַ נייע און בליענדיע שטאָט — תל־אביב, — וועלכע ווערט מיט רעכט באַצייכנט אַלס די מוסטער ־ שטאָט פונם גאַנצן נאָענטן מזרח, און זיי האָבן אויך גענומען די איניציאַטיוו און אַנטשיידנדן אָנטייל אינם ווידעראויפבוי פון די אַנדערע שטעט אין ארץ־ישראל. זייערע לייסטונגען אויף דעם פעלד ווערן אָנערקענט אפילו דורך די גרעסטע קענער פון דער יידישער אויפבוי־אַרבעט אין ארץ־ישראל.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל אַכט

די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג אין ארץ-ישראל

דער וויכטיקער פּלאַץ, וועלכן די קאָאָפּעראַטיוון פאַרנעמען אינם אויפבוי פונם נייעם ארץ־ישראל, איז איינער פון די אינטערעסאַנטסטע שטריכן פון דער דאָרטיקער אויפבוי־אַרבעט. אין ערגעץ ווערט קאָאָפּעראַציע נישט באַנוצט פילזייטיקער און דערפאָלגרייכער איידער צווישן די יידן אין ארץ־ישראל. אויף אַ באַפעלקערונג פון אַ דריטל מיליאָן יידן זענען דאָרט איצט פאַראַן נישט ווייניקער פון 600 קאָאָפּעראַטיוון.

די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג אין ארץ־ישראל באַשרענקט זיך נישט מיט שפּייז־קראָמען, בעקערייען און לייקאַסעס, וואָס זענען איר הויפּט־פונדאַמענט אין אַנדערע לענדער. זי דרינגט טיף אַריין אין די אַגריקולטורעלע און אינדוסטריעלע פּראָדוקציע פון לאַנד.

נאָך פאַרן קריג האָבן ארץ־ישראלדיקע פּיאָנערן געשאַפן עטלעכע קבוצות, וואָס זענען באַזירט נישט נאָר אויף געמיינזאַמער אַרבעט, נאָר אויך אויף געמיינזאַמען געברויך (די קבוצות ווערן באַזונדערס באַשריבן אין אונזער נעכסטן קאַפּיטל). באַלד נאָך דעם זענען אין חיפה געגרינדעט געוואָרן די ערשטע אינדוסטריעלע קאָאָפּעראַטיוון, די האָלץ־פאַבריק „כרמל" און דער מעכאַנישער וואַרשטאַט „עמל". נאָך דער מלחמה איז דער קאָאָפּעראַטיווער פּרינציפּ באַנוצט געוואָרן אין קאָנטראַקט־אונטערנעמונגען: אין דער בוי־אינדוסטריע, אין פלאַנצונג פון פּרדסים, אין דעם בוי פון וועגן, טרוקענונגס־אַרבעטן, עקספּאָרט און אימפּאָרט, ווי אויך אויף טראַנספּאָרט, באַנק־טעטיקייט, לעבנס־פאַרזיכערונג א. אַז. וו.

לאַנדווירטשאַפטלעכע פאַרקויף־קאָאָפּעראַטיוון.

דער עלטסטער ארץ־ישראלדיקער קאָאָפּעראַטיוו איז געגרינדעט געוואָרן אינם יאָר 1896 מיטן צוועק צו פאַרקויפן דעם וויין פון די יידישע

www.libtool.com.cn

קאָלאָניעס. זייערע קעלערס, בעיקר אין ראשון לציון, נעמען אריין איבער אכט מיליאָן ליטער וויין, און איר יערלעכער פאַרקויף, הויפּטזאַכלעך אין אויסלאַנד, שטייגט אריבער 100,000 פונט. די טעטיקייט פונם דאָזיקן קאָאָפּעראַטיוו איז נאָך דעם קריג שטאַרק פאַרשמעלערט געוואָרן צוליב דער שליסונג פון די וויכטיקסטע צוויי מערק, אויף וועלכע ער איז אויסגערעכנט געוואָרן — דעם רוסישן, צוליב דער רעוואָלוציע, און דעם אמעריקאַנער — צוליב פּראָהיבישאָן. דער רוסישער מאַרק איז געבליבן פאַרמאַכט ביזן היינטיקן טאָג. דער אמעריקאַנער מאַרק, וואָס איז פאָרמעל געעפנט געוואָרן אין 1934, מיט דער אָפּשאַפונג פון פּראָהיבישאָן, בלייבט זייער באַשרענקט צוליב דעם הויכן טאַריף, און דעם פאָרצוג, וואָס אמעריקע גיט צו די פּראָדוקטן פון לענדער, מיט וועלכע זי האָט ספּעציעלע אָפּמאַכן אויפן פּרינציפּ פון קעגנזייטיקייט.

די מערסטע ציטרוס־פּרוכט פון די ארץ־ישראלדיקע פּרדסים ווערט עקספּאָרטירט אויף א קאָאָפּעראַטיווער גרונטלאַגע. דער עלטסטער און גרעסטער פון די ציטרוס־קאָאָפּעראַטיוון אין ארץ־ישראל, איז דער „פּרדס“, וועלכער פאַרקויפט בערך א דריטל פון דער גאַנצער יידישער ערנטע. צוליב די באַשרענקונגען, וועלכע דער „פּרדס“ מאַכט אין דער אויפנאַמע פון נייע מיטגלידער, האָבן זיך פאַר די לעצטע יאָרן אָרגאַניזירט עטלעכע קלענערע קאָאָפּעראַטיוון, וואָס ווערן צוביסלעך פאַראייניקט אין גרעסערע און שטאַרקערע פאַרקויפס־אָרגאַניזאַציעס. איינער פון זיי איז „הית“ (די ראשי־תבות פון „המשביר“, „יכין“ און „תנובה“), וועלכער איז אָרגאַניזירט פון דער הסתדרות. ער עקספּאָרטירט מאַראַנצן אממערסטנס צו די גרויסע איינקויף־געזעלשאַפטן פון די ענגלישע קאָנסום־פאַראיינען.

דער ערפאָלג פון „תנובה“.

דער פאַרקויף פון די יידישע דאָרפישע פּראָדוקטן אויפן היימישן מאַרק פון ארץ־ישראל, ווערט אממערסטנס דורכגעפירט דורך דער „תנובה“, דער קאָאָפּעראַטיווער פאַרקויף־אָרגאַניזאַציע, וואָס שטייט אונטער דער אויפזיכט פון דער הסתדרות. פון קליינע אָנהייבן האָט זיך די „תנובה“ ארויסגעארבעט צו א גרויסער און שטאַרקער אָרגאַניזאַציע, וועמענס יערלעכער אומזאַץ באַטרעפט איצט איבער 350,000 פונט. זי

www.libtool.com.cn

פּאַרקויפט אַממערסטן מילך און מילך - פּראָדוקטן, אייער, גרינס, היינער, פרוכט, האָניג א. אז. וו.

די „תנובה" הויבט אויך אָן ארויסשטעקן אַ פוס אין געוויסע אַגרי-קולטורעלע אינדוסטריעס. זי פאַרמאָגט עטלעכע מאָדערנע מעלקערייען מיט די נייעסטע מעכאַנישע איינריכטונגען. זי פּראָדוצירט בשותפות מיט אַ פּריוואַטן יידן אַ מין געטראַנק „צוף", וואָס ווערט געמאַכט פון האָניג, און זי האָט אויך געמאַכט אַן אָנהויב אין פּראָדוצירן קאָנסערוון (קענד גודס).

אַן אינטערעסאַנטער שטריך פון דער ארץ־ישראלדיקער קאָאָפּעראַטי-ווער באַוועגונג איז דער פאַקט, וואָס די צענטראַלע פאַרקויף־אָרגאַניזאַ-ציעס זענען דאָרט געשאַפן געוואָרן פריער, ווי עס האָבן עקזיסטירט לאָ-קאַלע קאָאָפּעראַטיווע קראָמען (קאָנסום - פאַריינען). דער דאָזיקער דרך, וואָס איז אין פולן ווידערשפּרוך צו דער אָנגענומענער פּראָצעדור אין אַנדערע לענדער, דערקלערט זיך מיט די ספּעציעלע מאָטיוון, וואָס זענען געווען די שטוים־קראַפט פאַר דער גרינדונג פון די דאָרטיקע קאָאָפּעראַ-טיווע אַנשטאַלטן. דער ריין־קאָאָפּעראַטיווער אידעאַל, דער געדאַנק צו אָרגאַניזירן די צעטיילונג אָן דער הילף פון פּריוואַטן האַנדל, איז אין ארץ־ישראל אָפּגעשטופּט געוואָרן אויפן צווייטן פּלאַן דורך אַן אַנדערן און מער־ספּעציפישן מאָטיוו, — דורך דער נויטיקייט איינצושטעלן די אַרבעטער - זידלונגען אויף אַ מער לוינענדן פונדאַמענט, און דערמוטיקן דערמיט די ווייטערדיקע יידישע קאָלאָניזאַציע אינם לאַנד. די קבוצות האָבן נישט געקאָנט וואַרטן ביז עס וועט זיך שאַפן אַ נעץ פון אָרטיקע קאָנסום - קאָאָפּעראַטיוון, וואָס וועלן גרייט זיין צוצונעמען זייערע פּראָ-דוקטן. זיי האָבן געמוזט גלייך אָרגאַניזירן זייער פאַרקויף אונטער אַלע אומשטענדן.

צוליב דער דאָזיקער אייגנאַרטיקער לאַגע, מוז די „תנובה", וועלכע איז געבויט געוואָרן אַלס צענטראַלע פאַרקויף - אָרגאַניזאַציע פריער, ווי עס זענען געשאַפן געוואָרן אָרטיקע קאָנסום - פאַריינען, זיך שטיצן אין איר לאחדים - פאַרקויף אויף פּריוואַטע שפּייז־ און מילך־הענדלער. פיל קאָאָפּעראַטאָרן האַלטן אָבער אַזאַ פּראַקטיק פאַר אומגעזונט, און זיי פאָ-דערן אַ וואָס גיכערן אויסבוי פון אָרטיקע געברויך־קאָאָפּעראַטיוון, כדי צו פאַרשטאָפּן דעם לאָך.

www.libtool.com.cn

קאָאָפּעראַטיווע קרעדיטן.

לעצטנס ווערט געמאַכט א באַדייטנדע אָנשטרענגונג צו דערגענצן די קאָאָפּעראַטיווע סיסטעם פון ארץ־ישראל דורך אָרגאַניזירן די געברויכער אין אָרטיקע קאָאָפּעראַטיווע קרעדיטן. די דאָזיקע אָנשטרענגונגען האָבן א גאַנץ היפּשן דערפאָלג אינם דאָרף, זיי זענען אָבער א סך ווייניקער דערפאָלגרייך אין די שטעט. די קאָנקורענץ פון די פּריוואַטע קרעמער איז אין די שטעט אַמשטאַרקסטן, און עס שיינט אויך, אַז די באַמיאונגען צו שאַפן קאָאָפּעראַטיוון אין די שטעט זענען ווייניקער ענערגיש איידער אין די דערפער. עס קוקט אויס, אַז די פירער פון דער ארץ־ישראל־דיקער ארבעטער - באַוועגונג האַלטן נישט פאַר אומבאַדינגט נויטיק צו האָבן קאָאָפּעראַטיווע קרעמען אין די שטעט, כּל זמן דער פּריוואַטער האַנדל דערפילט זיינע אויפגאַבן אויף א מער־ווייניק באַפרידיקנדיקן אופן. פונם נאַציאָנאַלן שטאַנדפּונקט ווערט דער מעגלעכער חורבן פונם קליינעם קרעמער באַטראַכט אַלס א קלאַפּ, וואָס וועט קוים אויסגעגליכן ווערן דורך דעם וואוקס פון קאָאָפּעראַטיווע קרעמען. איניקע פון די ארץ־ישראלדיקע קאָאָפּעראַטאָרן האַלטן דעריבער, אַז די קאָאָפּעראַטיווע קראָמען אין די שטעט דאַרפן געהאַלטן ווערן אַלס א בייטש איבער די קעפּ פון די קלענערע קרעמער, אויב זיי וועלן מיסברויכן זייער פּאָזיציע פאַר שינדן איבערטריבענע פּרייזן. די דאָזיקע בייטש זאָל באַנוצט ווערן בלויז אין פאַל פון עקסטרעמער נויטווענדיקייט.

ס'איז דאָ נאָך א סיבה, מיט וועלכער מען דערקלערט די שוואַכקייט פון די ארץ־ישראלדיקע געברויכס - קאָאָפּעראַטיוון אין פאַרגלייך מיט דעם ברייטן אויפבוי פון איר פיל מער קאָמפּליצירטער פּראָדוציר־קאָאָפּעראַציע.

„אין לענדער, וואָס מאַכן דורך א פּראָצעס פון גיכער קאָלאָניזאַציע, זענען די מוחות פון די אימיגראַנטן אַממערסטן פאַרנומען מיט בויען זייער אייגענע צוקונפט. זיי זענען דעריבער מער פאַראינטערעסירט אין באַפרידיקן זייערע באַדערפענישן אַלס פּראָדוצירער און געבן זיך ווייניקער אָפּ מיט זייערע אינטערעסן אַלס געברויכער*)״

דער פאַקט איז אַלנפאַלס, אַז קאָאָפּעראַטיווע קראָמען, וועלכע זענען

---

*) נח בארו, „קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג אין ארץ־ישראל״ „צו־קונפט״, 1933, זייט 84—85.

www.libtool.com.cn

אין די מערסטע לענדער דער הויפּט־יסוד פון קאָאָפּעראַציע, זענען אין ארץ־ישראל גראָד איינער פון אירע שוואַכסטע טיילן. ביים אָנהויב פון יאָר 1935 האָבן עקזיסטירט בלויז 34 קאָאָפּעראַטיווע קראָמען, וואָס האָבן באַדינט 3500 פאַמיליעס פון זייערע מיטגלידער, מיט דער אַלגע־מיינער צאָל פון איבער 10,000 נפשות.

ווי פריער געזאָגט, געפינען זיך די מערסטע קאָאָפּעראַטיווע קראָמען פון ארץ ישראל אין די דערפער, וווּ זיי ווייזן אַרויס אַלץ אַ שטאַרקערע טענדענץ צו פאַראייניקן זייער אייגנטלעכע אויפגאַבע — צו באַזאָרגן די לאַנדווירטן מיט שטאָטישע פּראָדוקטן, — מיטן פאַרקויף פון זייערע פּראָדוקטן אויפן שטאָטישן מאַרק. די זעלבע קראָם, וואָס פאַרקויפט שיך, מאַנופאַקטור, צוקער, רייז צו אירע מיטגלידער, זאַמעלט אויך זייערע מילך, אייער, האָניק, אויף איבערצוגעבן עס צו דער „תנובה‟. די פירער פון די דאָזיקע געברויכער־פּראָדוצירער־קאָאָפּעראַטיוון זאָגן, אַז די דאָזיקע סיסטעם מיינט אַ באַדייטנדע עקאָנאָמיע פאַר זייערע מיטגלידער סיי אַלס געברויכער און סיי אַלס פּראָדוצירער.

די מערסטע שטאָטישע פּראָדוקטן, וואָס ווערן פאַרקויפט אין דאָר־פישע קאָאָפּעראַטיווע קראָמען, ווערט צו זיי געליפערט פונ׳ם „המשביר‟, דער קאָאָפּעראַטיווער גרויס־איינקויף געזעלשאַפט פון ארץ־ישראל. אינ׳ם יאָר 1934 האָט דער „המשביר‟ פאַרקויפט, —אויסשליסלעך צו קבוצות און קאָאָפּעראַטיווע קראָמען, — סחורה אויף 198,869 פונט אין פאַר־גלייך מיט 122,815 פונט אין פריערדיקן יאָר.

פּראָדוציר־קאָאָפּעראַטיוון.

אויסער די לאַנדווירטשאַפטלעכע קאָאָפּעראַטיוון (קבוצות), וועגן וועלכע מיר רעדן אין נעכסטן קאַפּיטל פון דעם בוך, זענען אין ארץ־ישראל אינם יאָר 1934 געווען 74 שטענדיקע אַרבעטער־פּראָדוציר־קאָאָפּעראַטיוון, וואָס האָבן צוזאַמען באַשעפטיקט 2187 פּערזאָנען. פון זיי זענען 1600 גלייכבאַרעכטיקטע מיטגלידער, און די איבעריקע געדונגענע אַרבעטער און לערלינגען. אין די דאָזיקע ציפערן גייען נישט אַריין פיל קאָנטראַקט־קאָאָפּעראַטיוון אין דער בוי־אינדוסטריע, וואָס האָבן נישט קיין אייגענע וואַרשטאַטן און טראָגן נישט דעריבער קיין שטענדיקן כאַראַקטער.

אין קעגנזאַץ צו די אַגראַרישע קבוצות, זענען די שטאָטישע פּראָ־

www.libtool.com.cn

דוציר־קאָאָפּעראַטיוון באַגרינדעט בלויז אויף געמיינזאַמער ארבעט, און זיי פאַרנעמען זיך נישט מיט דעם אָרגאַניזירן דעם געברויך פון זייערע מיטגלידער. די חברים וווינען נישט אין איין פּלאַץ, זיי האָבן נישט קיין בשותפותדיקע קיך,זיי ערציען נישט זייערע קינדער אין א געמיינזאַמען „קינדער־הויז". יעדער לעבט, ווו און ווי אַזוי ער וויל. אויב ער טרעט אַריין אין א הייזער־בוי קאָאָפּעראַטיוו, טוט ער דאָס אַלס יחיד, אָן שום צוואַנג פון קאָאָפּעראַטיוו ווו ער ארבעט. חוץ דעם קריגן נישט די מיט־גלידער פון שטאָטישן קאָאָפּעראַטיוו קיין גלייכן געהאַלט פאַר זייער ארבעט. דער לוין פון יעדן איינעם ווערט באַשטימט לויט זיינע פעיקייטן און פאַכמענישקייט, — כאָטש דער אונטערשייד אין ארבעטס־לוין איז אין די קאָאָפּעראַטיוון בדרך כלל פיל קלענער איידער אין פּריוואַטער אינדוסטריע. אַלע מיטגלידער באַטייליקן זיך אָבער אין א גלייכער מאָס אין די רווחים, וואָס בלייבן נאָך דעם לוין און דער אויסצאָלונג פון אַלע אַנדערע אויסגאַבן. אָפט ווערן די דאָזיקע רווחים צוריק אַריינגעלייגט אין די קאָאָפּעראַטיווע ווארשטאַטן צוליב זייער פאַרגרעסערונג און כלערליי אויסבעסערונגען.

די אָנוועזנהייט פון געדונגענע ארבעטער און לערלינגען אין פּראָ־דוציר־קאָאָפּעראַטיוון, וואָס איז אַן ערנסטע אָפּווייכונג פון שטרענג־קאָאָפּעראַטיוון פּרינציפּ, ווערט באַרעכטיקט דורך זייערע פירער מיט פאַרשיידענע אַרגומענטן. זיי זאָגן, אַז א קאָאָפּעראַטיוו קאָן נישט אָננע־מען א נייעם מיטגליד, ביז ער איז נישט איבערצייגט, אַז ער האָט פאַר אים שטענדיקע אַרבעט. פון דער אַנדערער זייט פילט ער זיך נישט באַ־רעכטיקט אַרויסלאָזן ארבעט, וואָס האָט צו טאָן מיט צייטווייליקע סעזאָן באַדערפענישן, ווייל דאָס וואָלט געמיינט א שטאַרקונג פון דער פּריוואַט קאַפּיטאַליסטישער קאָנקורענץ. אויסער דעם האַלטן זיך די מערסטע קאָ־אָפּעראַטיוון פאַר באַרעכטיקט אויספּרוּוון עטלעכע חדשים א נייעם מענטש סיי פון סאָציאַלן און סיי פון פאַך שטאַנדפּונקט, ביז מען נעמט אים אַריין אַלס שטענדיקן מיטגליד. געוויינלעך, ווערט א געדונגענער אַרבע־טער, וועמענס ארבעט און פּערזענלעכקייט האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין באַפרידיגענד פאַר די עלטערע מיטגלידער פון קאָאָפּעראַטיוו, צוגענומען אין לויף פון א יאָר צייט אַלס א שטענדיקער מיטגליד.

די אָנוועזנהייט פון לערלינגען ווערט באַרעכטיקט דורך דער באַ־הויפּטונג, אַז דאָס איז אין די אינטערעסן פון לאַנד, וואָס מוז האָבן א וואָס גרעסערע צאָל פון אויסגעלערנטע ארבעטער. די קאָאָפּעראַטאָרן

www.libtool.com.cn

וואָלטן געהאַנדלט אַנטי־ציוניסטיש, ווען זיי פאַרמאַכן זייערע וואַרשטאַטן פאַר פאַך־אויסבילדונג.

ניט קוקנדיק אויף די דאָזיקע ערקלערונגען זענען אייניקע ארץ־ישראלדיקע אַרבעטער־פירער גענייגט שאַרף צו קריטיקירן די באַשעפטיקונג פון געדונגענע אַרבעטער (לערלינגען האַלט מען פאַר אַ קלענערע סכנה). זיי באַטראַכטן דאָס אַלס דעם אָנהויב פון כסדרדיקער פאַר־וואַנדלונג פון די קאָאָפּעראַטיוון אין קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען. זיי זיינען אויך שטאַרק באַזאָרגט וועגן דער כסדרדיקער פאַרגרעסערונג פונם איינטריט־קאַפּיטאַל, וואָס ווערט געפאָדערט פון נייע מיטגלידער ביי זייער אַריינקומען אין קאָאָפּעראַטיוו. אין אייניקע פאַלן — טראַנספּאָרט־קאָאָפּעראַטיוון, — איז די דאָזיקע אָבליגאַטאָרישע געלד - איינלאַגע דערגאַנגען ביז 800 פונט, וואָס מוז צום גרעסטן טייל איינגעצאָלט ווערן אין מזומנים.

אמת, פון ריין געשעפטלעכן שטאַנדפּונקט קאָן דער דאָזיקער פאַר־לאַנג באַרעכטיקט זיין צוליב דעם באַדייטענדן פאַרמעגן, וואָס האָט זיך אָנגעקליבן אינם קאָאָפּעראַטיוו פון פריער, אַ דאַנק דער אַרבעט פון די פריערדיקע מיטגלידער. אָפט איז דער פאַרלאַנג פון הויכן איינטריט־געלט באַרעכטיקט דערפאַר, ווייל דאָס אַריינגעמען פון יעדן נייעם חבר מיינט אַן אויסברייטערונג פון דער אונטערנעמונג, און דאָס איז געבונדן אויך מיט נייע געלט־איינלאַגעז. מען קאָן אויך ניט אָוועקמאַכן מיט דער האַנט דעם בערך הויכן סטאַנדאַרט פון פאַרדינסטן און זיכערקייט, וואָס איז דערגרייכט געוואָרן פון פיל קאָאָפּעראַטיוון. זיי זענען געניג אַנציענד פאַרן נייעם מיטגליד, כדי צו מאַכן אים באַטראַכטן די געפאָדערטע איינטריט־געלט אַלס אַ באַרעכטיקטן פאַרלאַנג.

פונדעסטוועגן, שיינט די דאָזיקע מעטאָדע צו זיין זייער געפערלעך פאַר דער צוקונפט פון די קאָאָפּעראַטיוון אַלס אַזעלכע. בלזרליי עצות, ניט שטענדיק פּראַקטישע, זוכן דעריבער די פאַראַנטוואָרטלעכע אַרבעטער־פירער כדי צו פאַרבעסערן די לאַגע. מען וויל ווייניקסטנס אַוועקשטעלן נייע קאָ־אָפּעראַטיוון אויף אַ מער געזעלשאַפטלעכע פינאַנסיעלע באַזע, וואָס זאָל שווערער מאַכן פאַר די מיטגלידער פונם קאָאָפּעראַטיוו צו ווערן זייַנע אומבאַשרענקטע בעלי־בתים.

די פאַרטיילונג פון די פּראָדוציר קאָאָפּעראַטיוון לויט פאַכן, און די צאָל פון זייערע מיטגלידער ווערט געגעבן אין פאָלגנדער טאַבעלע, וועלכע באַציט זיך אויף סעפּטעמבער 1932:

www.libtool.com.cn

פאך	צאל קאאפעראטיוון	צאל מיטגלידער
טראנספארט	25	846
מעטאל־ארבעט	5	85
בוי מאטעריאלן	9	109
האלץ ארבעט	6	67
וואסער אינסטאלאציע און עלעקטריע	3	52
דרוקערייען	2	85
קליידונג	3	25
רעסטאראנען	7	111
בעקערייען	3	26
פארשידענע	8	69
צוזאמען	71	1475

זייער שטארק זענען די קאאפעראטיוון, וואס פארנעמען זיך מיט אויטאמאביל־טראנספארט. דער גאנצער קאמערציעלער מאטאר־פארקער סיי פון פאסאזשירן און סיי פון סחורה — אויף וויפל ער געפינט זיך אין יידישע הענט, איז מאנאפאליזירט דורך קאאפעראטיוון, וואס האבן דערגרייכט א באדייטענדן גראד פון טיכטיקייט און פינקטלעכקייט. א קאאפעראטיוו האט אויך די קאנצעסיע אויף אויטאבוסן אין די גאסן פון תל־אביב; ער האט אינם יאר 1933 איבערגעפירט 27,250,000 פאסאזשירן.

אלע יידישע טראנספארט־קאאפעראטיוון אין ארץ־ישראל זענען פאראייניקט אין איין צענטראלע געזעלשאפט, וועלכע רעגולירט דעם פאר־פלאן, בויט געמיינזאמע גאראזשן, האלט אן ווארשטאטן אויף צו פארריכטן די אויטאבוסן און לאסט־אויטאמאבילן. זי העלפט אויך די מיטגלידער פון טראנספארט־קאאפעראטיוון צוקומען צו אייגענע וווין־הייזער.

דער פרינציפ פון קאאפעראציע ווערט אויך באנוצט מיט א באדייטענדן דערפאלג אין די פארזוכן איינצופירן יידישע ארבעטער אין די פארטן. אינם דאזיקן נייעם פאר זיי פעלד פון עקאנאמישער טעטיקייט, האלטן יידן פאר בעסער צו ארבעטן אלס ענג געשלאסענע גרופן (ארטעלן), וואס טיילן זייערע פארדינסטן צווישן זיך אויף גלייכע חלקים.

א דורכפאל און זיין לערע.

אן אייגנארטיק פעלד פון דער ארץ־ישראלדיקער קאאפעראציע זענען

www.libtool.com.cn

קאָנטראַקט־קאָאָפּעראַטיוון, וואָס נעמען זיך אונטער פאַר אַ באַשטימטער סומע דורכפירן אַ באַשטימטע גרויסע אַרבעט: למשל, אויפשטעלן אַ געביידע אָדער פלאַנצן און באַאַרבעטן אַ פּרדס.

גראָד אויפן פעלד פון קאָנטראַקט־אונטערנעמונגען האָט די ארץ־ישראלדיקע קאָאָפּעראַציע געהאַט מיט עטלעכע יאָר צוריק איר איינציקן גרויסן דורכפאַל, אַ דורכפאַל וואָס האָט פיל געהאָלפן צו פאַרהיטן ווייטערדיקע פעלערן, און אַוועקשטעלן די שפּעטערדיקע קאָאָפּעראַטיוון אין דעם פעלד אויף פעסטע יסודות. דער דאָזיקער דורכפאַל איז געווען דער באַנקראָט פון „סולל־בונה״, דעם גרעסטן קאָנטראַקט קאָאָפּעראַטיוו, וואָס האָט ווען נישט איז עקזיסטירט אין ארץ־ישראל. די אורזאַכע פון דעם איז געווען די צו ברייטע אַנטוויקלונג פונם קאָאָפּעראַטיוו, וואָס האָט זיך אַוועקגעלאָזט אויפן ריזיקאַנטן וועג צו געבן לאַנגע קרעדיטן צו די בוי־איינגענטימער, כדי צו פאַרגרעסערן דערמיט דעם פאַרנעם פון זיין אַרבעט. אויסער דעם האָבן די פירער פון „סולל בונה״ זיך באַטראַכט נישט נאָר אַלס אַ קאָנטראַקט־אונטערנעמונג, נאָר אַלס אַ מין דעפּאַרטאַמענט פון עפנטלעכע אַרבעטן, וואָס מוז אונטער אַלע אומשטענדן באַשעפטיקן נויט־ליידנדע אַרבעטער אין דער צייט פון אַרבעטס־לאָזיקייט. דערצו האָט נאָך דער „סולל־בונה״ אָנגעהויבן זיין טעטיקייט אין אַ צייט, ווען ארץ־ישראל האָט געהאַט גאַנץ ווייניק ערפאַרענע בוי־פאַכמענער, און ער האָט פּראַקטיש גענומען אויף זיך די ראָלע פון אַ שולע פאַר נישט ערפאַרענע אַרבעטער. אַזאַ סאָרט ערציונג קאָסט רבי־געלט, נישט דעם תּלמיד, נאָר דעם לערער.

דער טרויעריקער פאַל פון „סולל בונה״ האָט געגעבן די ארץ־ישראלדיקע קאָאָפּעראַטיוון אַ נוצלעכע לעקציע, וואָס זיי האָבן זיך גאָר גוט איינגעחזרט. ביים היינטיקן טאָג אַרבעטן די קאָנטראַקט־קאָאָפּעראַטיוון נאָר אויפן יסוד פון מזומנע צאָלונגען, אָדער אין ערגסטן פאַל דורך צייט־באַשרענקטן און גאַנץ גאַראַנטירטן קרעדיט. זיי יאָגן זיך מער נישט אַריינצוכאַפּן די גאַנצע אַרבעט. זיי זוכן בלויז אַרבעט, וואָס לוינט זיך. און לאָזן זיך נישט אַריין אין קיין איבעריקע קאָנקורענץ. זייערע פּרייזן זענען געוויינלעך אַ ביסל העכער ווי ביי פּריוואַטע קאָנטראַקטאָרס: לויט זייערע ווערטער ווערט דער אונטערשייד אויסגעגליכן דורך אַ פיל־בעסערער קוואַליטעט פון זייער אַרבעט.

www.libtool.com.cn

קאָנטראַקט־קאָאָפּעראַטיוון

דער ווichטיקסטער פֿון די איצטיקע קאָנטראַקט־קאָאָפּעראַטיוון איז „יכין", וואָס פֿאַרנעמט זיך בעיקר מיט פֿלאַנצן פּרדסים, הויפּטזעכלעך פֿאַר אייגנטימער, וואָס געפֿינען זיך אין אויסלאַנד. פֿאַרן יאָר 1934 האָט דער „יכין" קולטיווירט 5775 דונאַם יונגע פּרדסים, און האָט חוץ דעם געשלאָסן קאָנטראַקטן אויף אָראָפּנעמען און פּאַקן די פּרוכט פֿון אַ באַדייטענדן שטח פֿון עלטערע ציטרוס־גערטנער. דער ווערט פֿון אַגריקולטורעלער אַרבעט, וואָס איז פֿון אים אויסגעפֿירט געוואָרן, האָט במשך דעם יאָר אויסגעמאַכט 102.724 פֿונט. ער האָט באַשעפֿטיקט דורכשניטלעך פֿון 800 ביז 1000 אַרבעטער. די אַרבעט פֿון „יכין" האָט גאָר אַ גוטן שם אין׳ם לאַנד.

אויף דעם זעלבן אופֿן ווי „יכין" שליסט קאָנטראַקטן אויף פּרדסים, נעמט זיך אונטער דער „משרד לעבודות צבוריות" צו בויען הייזער, דורכפֿירן וועגן און אַנדערע שטאָטישע בוי־אַרבעטן.

עס זענען דאָ אייגנטלעך אַזעלכע דריי „משרדים", אין תּל־אביב, חיפה און ירושלים, וואָס אַרבעטן יעדער זעלבשטענדיק אין זיין באַזונדערער טעריטאָריע. פֿאַרן יאָר 1933 האָט דער תּל־אביבער „משרד לעבודות צבוריות" דורכגעפֿירט אַרבעטן אויף 123,000 פֿונט, און די אַרבעטן פֿון די אַנדערע צוויי משרדים האָבן צוזאַמען באַטראָפֿן אַרום 100,000 פֿונט. די מערסטע אַרבעט פֿון די משרדים איז באַשטעלט דורך פּריוואַטע הויז־באַזיצער, און דאָס איבריקע דורך שטאָט־פֿאַרוואַל־טונגען און אַנדערע עפֿנטלעכע אַנשטאַלטן. צוזאַמען באַשעפֿטיקן די דריי משרדים אַרום טויזנט אַרבעטער.

די פֿינאַנסיעלע פּאָזיציע פֿון די משרדים איז, פּונקט ווי פֿון „יכין", אַ גאַנץ פֿעסטע. זיי האָבן זיך געמאַכט פֿאַר אַ פּרינציפּ נישט אונטער־צושרייבן קיין וועקסלען צו פּריוואַטע פּערזאָנען, און קויפֿן די נויטיקע מאַטעריאַלן פֿאַר מזומן געלט. אויף וויפֿל זיי נויטיקן זיך אין קרעדיט, קריגן זיי דאָס בעיקר אין דער אַרבעטער־באַנק.

באַוואַסערונג קאָאָפּעראַטיוון

אַן אַנדער ווichטיקער מין פֿון קאָאָפּעראַציע זיינען די באַוואַסע־רונגס־געזעלשאַפֿטן, וואָס אַנטוויקלען זיך לעצטנס מיט גאַנץ גיכע שריט. גראָבן אַ מאָדערנעם ברונעם מיט אַן עלעקטרישן אָדער גאַזאָלין־מאָטאָר,

קאָסט, אָפּהענגיק פון לאָקאַלע באַדינגונגען, פון 1200 ביז 2000 פונט. און אמאָל נאָך מער. דאָס איז אַ צו גרויסע אויסגאַבע פאַר אַן איינ־צעלנעם ציטרוס־פּלאַנצער. דער דורכשניטלעכער פּרדס אין ארץ־ישראל איז 20 ביז 25 דונאַם, און מען קאָן 5 ביז 15 אַזעלכע פּרדסים באַוואַסערן פון איין איינציקן ברונעם. נעמען זיך דעריבער צונויף עטלעכע אַזעלכע אייגנטימער, און זיי בויען צוזאַמען אַ געמיינזאַמען ברונעם אויף קאָאָפּעראַטיווע יסודות.

נישט זעלטן טרעפט זיך, אַז אַזאַ וואַסער־קאָאָפּעראַטיוו נעמט אַרום נישט איין ברונעם נאָר עטלעכע. דאָס זיכערט די פּלאַנצערס מיט אַ מער רעגלמעסיקער ליפערונג פון וואַסער. אויב צוליב אונערוואַרטעטע ענדערונגען אונטער דעם באָדן, זאָל איין ברונעם אָנהויבן פּלוצים געבן ווייניקער וואַסער, איז וואַרשיינלעך, אַז די שכנותדיקע ברונעמער וועלן גראָד צוליב דער זעלבער אורזאַכע אָנהויבן געבן מער וואַסער. אַזוי אַרום ווערען די פּלאַנצערס פאַרזיכערט מיט אַ מער רעגלמעסיקע צו־שטעלונג פון וואַסער.

קאָאָפּעראַטיווע לעבנס־פאַרזיכערונג.

אין אַנדער פעלד, אין וועלכן ס'איז אַריין די קאָאָפּעראַטיווע באַ־וועגונג אין ארץ ישראל, איז לעבנס־פאַרזיכערונג. מיט עטלעכע יאָר צוריק איז מיט דער אַקטיווער שטיצע פון דער אַרבעטער־הסתדרות גע־גרינדעט געוואָרן אַ לעבנס־פאַרזיכערונגס־קאָאָפּעראַטיוו מיטן נאָמען „הסנה". דער גרעסטער טייל פון זיין גרונט־קאַפּיטאַל איז געגעבן געוואָרן פון די מיטגלידער פון דעם „יידיש־נאַציאָנאַלן אַרבעטער־פאַרבאַנד" אין אַמעריקע.

די אויספיכטן פון „הסנה" זענען נאַטירלעך באַשרענקט צוליב דעם פאַקט, וואָס אַרבעטער אין אַ נייעם און בערך אָרעמען לאַנד ווי ארץ־ישראל, זענען נישט אומשטאַנד אָפּצולייזן באַדייטנדע אָפּשפּאָרונגען, און אויב זיי טוען דאָס, ווערט דאָס געלט באַלד אַריינגעלייגט אין הייזער־בוי און לאַנד־קויף. נישט קוקנדיק אויף דעם, איז דעם „הסנה" פּאַרט גע־לונגען צו פאַרזיכערן אַרום 1500 אַרבעטער, אויף אַ געמיינזאַמער סומע פון אַ פערטל מיליאָן פונט.

איינער פון די טעמים ביי דער גרינדונג פון „הסנה" איז געווען דער ווונטש איינצוהאַלטן אין לאַנד אַ טייל פונם קאַפּיטאַל, וואָס גייט

www.libtool.com.cn

פון דארט אוועק צו אויסלענדישע פארזיכערונגס - געזעלשאפטן. דער קאפיטאל פון „הסנה" איז מערסטנס אינוועסטירט אין ערשטע היפאָ־טעקן אין ארץ־ישראל.

אין ארץ־ישראל זענען אויך פאראן צוויי קאאפעראטיוון פאר פאר־זיכערן בהמות, איינער אין יהודה און דער אנדערער אין גליל. זיי עק־זיסטירן שוין א היפש ביסל יארן, און פירן זייערע געשעפטן אויף זייער א פעסטן און קאנסערוואטיוון באזיס.

שפאר־ און לייַ־קאסעס.

זייער ערפאלגרייך זענען די רעזולטאטן פון דער קאאפעראטיווער באוועגונג אויפן פעלד פון קרעדיט. די ארבעטער־באנק אין תל אביב וואס איז שוין פריער באשריבן געווארן, און די גרויסע נעץ פון לייַ־און שפאר־קאסעס אינם גאנצן לאנד, שפילן א גאנץ היפשע ראלע אינם ארץ־ישראלדיקן עקאנאמישן לעבן.

דער גיכער אויפשטייג פון די קרעדיט־קאאפעראטיוון שפיגלט זיך אפ אינם וווקס פון זייערע מיטגלידער און דעפאזיטן. אין יוני 1934 האבן די דאזיקע דעפאזיטן, אין 52 קרעדיט־ לייַ־ און שפאר־קאסעס מיט 45,000 מיטגלידער באטראפן 2,547,594 פונט, אין פארגלייך מיט 1,019,213 מיט אנדערהאלבן יאר פריער.

אן אומגעווייטלעכער טיפ פון קרעדיט־קאאפעראטיוון זענען די לייַ־קאסעס פון דער הסתדרות. ביים אנהויב פון 1935 האט די צאל פון די דאזיקע ארבעטער - קרעדיט - קאסעס באטראפן פופצן מיט 15,525 מיטגלידער און זייערע מיטלען האבן צוזאמען באטראפן 295,771 פונט. אין פארגלייך מיטן פריערדיקן יאר איז דער קאפיטאל פון די דאזיקע ארבעטער־קאסעס געשטיגן אויף 80 פראצענט, זייערע דעפאזיטן — אויף 65 פראצענט, און זייערע אנלייען פון די בענק אויף 50 פראצענט. זיי באזארגן זייערע מיטגלידער מיט בערך קליינע פערזענלעכע אנלייען, וואס ווערן געוויינלעך געגעבן אויף פראדוקטיווע צוועקן און אויף לאנגע מאנאטלעכע אויסצאלונגען. די מיטעלערע אנלייע באטרעפט ארום 20 פונט אין שטאט און 15 אין דארף.

היים־בויענדע פאראיינען.

קיין באשרייבונג פון דער ארץ־ישראלדיקער קאאפעראטיווער באַ־וועגונג טאר נישט פארפעלן די היים־בויענדיקע פאראיינען, וועמענס

www.libtool.com.cn

צווועק איז צו העלפן זייערע מיטגלידער, מערסטנס אַרבעטער, בעלי־מלאכות און קליינע געשעפטס־לייט, צוקומען צו אַן אייגענער היים און אויסמיידן דערמיט אין דער צוקונפט די אויסגאַבע פון צו־הויכע דירה־געלט. דאָס רוב פון די דאָזיקע היים־בויענדיקע פאַראייניגען ווערט אָנגע־פירט פון דער הסתדרות, וועלכע האָט פאַרן דאָזיקן צוועק געשאַפן אינם יאָר 1929 אַ ספּעציעלע „ביוראָ פאַר שטאָטישע אַרבעטער־זידלונגען".

לויט דעם לעצטן באַריכט פון דער דאָזיקער ביוראָ, האָבן בוי־קאָאָפּעראַ־טיוון, וואָס שטייען אונטער איר אויפזיכט, אויסגעבויט ביזן אָנהויב 1935 נישט ווייניקער פון 1600 דירות, און האָבן אויסער דעם פאַר־שאַפט בוי־פּלעצער פאַר נאָך 8455 דירות, טיילווייז אין אָפּגעזונדערטע פאַמיליען־הייזלעך, און טיילווייז אין גרעסערע קאָאָפּעראַטיווע אַפּאַר־טאַמענט־הייזער. אגב, איז מען לעצטנס גיכער גענייגט צו באַנוצן זיך מיט דעם דאָזיקן צווייטן טיפּ פון וווינונגען, וועלכער איז ווייניקער מסוגל צו ווערן מיט דער צייט אַ מיטל פאַר ספּעקולאַציע, איידער אַ באַ־זונדער הויז פאַר איין פאַמיליע.

די פאַרטיילונג פונם קאָאָפּעראַטיוון היים־בוי איבער פאַרשידענע שטעט ווערט געגעבן אין פאָלגנדער טאַבעלע:

	פאַרענדיקטע דירות	באַזאָרגטע בוי־פּלעצער
תל אָביב	670	3650
חיפה	780	4750
ירושלים	55	55
צוזאַמען	1600	8455

ביזן סוף פון 1934 האָט די אַלגעמיינע סומע פון קאַפּיטאַל, וואָס איז אַריינגעלייגט געוואָרן אין די קאָאָפּעראַטיוו - אויפגעבויטע היימען באַטראָפן 620,000 פונט, פון וועלכע בערך 200,000 זענען אַוועק אויף בוי־פּלעצער, און די איבעריקע 420,000 אויפן בוי־זעלבסט. פון דער דאָזיקער אַלגעמיינער סומע איז 48 פּראָצענט אַריינגעטראָגן גע־וואָרן פון די היים־בויער זעלבסט, און דער רעשט איז מערסטנס באַ־שאַפן געוואָרן דורך אַנלייהען, וואָס זענען געזיכערט געוואָרן דורך הי־פּאָטעקן. די מערסטע פון די דאָזיקע אַנלייהען זענען געקומען פון בענק און אויסלענדישע פאַרזיכערונגס־געזעלשאַפטן.

אויסער די דאָזיקע היים־קאָאָפּעראַטיוון, וואָס אַרבעטן אונטער דער אויפזיכט פון דער הסתדרות, זענען פאַראַן אויך שטאָטישע היים־קאָאָ־

www.libtool.com.cn

פּעראַטיוון, וואָס שטייען אויסערהאַלב אירע ראַמען. דערצו ווערט נאָך דורכגעפירט אַזאַ קאָאָפּעראַטיווער היים־בוי — אמת אין אַ קלענערן פאַרנעם, אין די גרעסערע דערפער, באַזונדערס אין די ציטרוס־געגנטן, ווו אַרבעטער זענען אימשטאַנד געווען אַפּצולייגן גענוגנדע אָפּשפּאָרונגען, כּדי צו טראַכטן וועגן אַן אייגענער היים. די „התישבות האלף״, באַזעצונג פון טויזנט פאַמיליעס, וואָס ווערט איצט דורכגעפירט דורך דער הסתדרות מיט דער הילף פון דער „אַמעריקאַנער עקאָנאָמיק קאָרפּאָריישאָן״ און דעם הילפס־פאָנד, וואָס איז געשאַפן געוואָרן נאָך די געשעענישן פון 1929, איז אויך באַזירט אויף אַזעלכע היים־בוי־קאָאָפּעראַטיוון, וואָס זענען געווען די גרונט־לאַגע פאַר וויטערדיקער הילף מצד די דערמאָנטע קאָלאָניזאַציאָנס־אַנשטאַלטן. ביזן סוף 1934 זענען לויטן דאָזיקן פּלאַן באַזעצט געוואָרן אין אייגענע הייזלעך אַרומגערינגלט מיט גערטענער און פעלדער נישט ווייניקער פון 437 אַרבעטער־פאַמיליעס.

מיט איין וואָרט, דער ווירקלעכער פאַרנעם פון קאָאָפּעראַטיווער היים־בוי־טעטיקייט אין ארץ־ישׂראל איז פיל־פיל ברייטער, איידער זי דערשיינט לויט די ציפערן פון דער ביוראָ פון שטאָטישע זידלונגען. וועלכע נעמט אַרום בלויז איין טיפּ פון זיי. וואַרשיינלעך, וואָלט מען געמוזט די דאָזיקע ציפערן פאַרטאָפּלען, כּדי צו קריגן אַ ריכטיקן באַגריף וועגן דעם גאַנצן פאַרנעם פון דער דאָזיקער העכסט־נוצלעכער און דערפאָלגרייכער באַוועגונג.

קאָאָפּעראַציע צווישן אַראַבער.

אין דער לעצטער צייט האָט די רעגירונג געמאַכט באַדייטנדע אָנשטרענגונגען צו שאַפן קאָאָפּעראַטיוון צווישן אַראַבער, נעמענדיק די אויבן־דערמאָנטע יידישע קאָאָפּעראַטיוון אַלס מוסטער. די דאָזיקע אָנשטרענגונגען זענען באַשרענקט אויף דער איינפאַכסטער פאָרמע פון קאָאָפּעראַציע, לייה־קאַסעס אין די דערפער. זיי וואָלטן דאָרט געווען באַזונדערס נוצלעך צוליב די אומגלויבלעך הויכע וווכער־ציזן, וועלכע אַראַבישע פויערים, פעלאַכן, צאָלן פאַר געלט, וואָס זיי באָרגן פון די פּריצים, די „עפענדים״, אָדער זייערע אייגענע דאָרפישע „קולאַקעס״. אַ רעגירונגס־קאָמיסיע, וואָס האָט מיט אַ פּאָר יאָר צוריק אונטערזוכט די עקאָנאָמישע לאַגע פון די פעלאַכן, איז געקומען צום אויספיר, אַז אַ

www.libtool.com.cn

פעלאַך גיט אויס אין דורכשניט אַכט פּונט אַ יאָר אויף צו צאָלן חובות, און די דאָזיקע סומע גייט מערסטנס אַוועק אויף ציגזן. די דאָזיקע אַכט פּונט מאַכן אויס גאָר אַ גרויסן טייל, אַ גאַנצן פערטל פון זיין אַלגע־מיינער הכנסה.

נישט קוקנדיק אויף די אָנשטרענגונגען פון די רעגירונגס־באַאַמטע, איז זיי ביז אַהער נישט געלונגען צו שאַפן קיין אַראַבישע קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג, וואָס זאָל באמת שטייען אויף אירע אייגענע פיס. דער אַראַ־בישער דאָרפס־מענטש האָט נישט קיין באַזונדערן צוטרוי צו דער ער־לעכקייט פון זיינע שכנים, און נאָך ווייניקער זענען ביי אים באַגלויבט די דאָרפישע אינטעליגענטן, פאָלקס־לערער און שרייבער, וואָס ווערן אַלס די איינציקע „גראַמאַטנע" אין דאָרף, אָפט געשטופּט אין פּראָנט ביי דער שאַפונג פון נייע קאָאָפּעראַטיוון. אויב ער האָט אַמאָל געוויסע אָפּ־שפּאָרונגען, וועט ער זיי בעסער האַלטן אין אַ באַהאַלטענעם און באַגראָ־בענעם טעפּל, איידער אָפּגעבן אין אַ קאָאָפּעראַטיוו. עס וועט נעמען לאַנגע יאָרן פון אויפקלערונג ביז מען וועט גובר זיין די דאָזיקע שווע־ריקייטן.

דער גרעסטער טייל פון די פּופּציק אַראַבישע קאָאָפּעראַטיוון, וואָס זענען פאַרשריבן געווען אין די רעגירונגס־ביכער ביזן אָנהויב 1935, איז נישט קוקנדיק אויף דער ברייט־האַרציקער רעגירונגס־הילף, נאָך זייער קליין און אָרעם.

די איינציקע קאָאָפּעראַטיוון, וואָס האָבן זיך יאָ „איינגענומען" ביי די אַראַבער, זענען אויפן פעלד פון אויטאָמאָביל־טראַנספּאָרט. ס'איז אָבער אַ סברה, אַז די דאָזיקע דרייצן קאָאָפּעראַטיוון זענען קאָאָפּעראַ־טיוון בלויז לויטן נאָמען, און פּריוואַטע אונטערנעמונגען אין דער ווירקלעכקייט.

צווישן די שטאַרקע און אַנטוויקלטע יידישע קאָאָפּעראַטיוון, און די נאָך שוואַכע אָנהויבן פון קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג ביי אַראַבער איז נישטאָ קיין קלענסטער צוזאַמענהאַנג. דאָס איז זיכער אַ שאָד! קאָאָפּעראַציע איז איינער פון די נייטראַלע טרעף־פעלדער, ווו ביידע פעלקער וואָלטן זיך באַדאַרפט לאַנגזאַמער צוגעוווינען צו אַ קומענ־דיקער מיטאַרבעט אויפן פּאָליטישן פעלד.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל נײַן

די קאָלעקטיווע ווירטשאַפטן

קיין יידישע דערהגרייכונג אין ארץ־ישראל האָט נישט ארויסגערופן אזא געשפאַנטן אינטערעס צווישן די עקאָנאָמיסטן און סאָציאָלאָגן פון אַנדערע לענדער, ווי די באַרימטע „קבוצות״, וואָס ווערן אָפט באַטראַכט אלס סאָציאַליסטישע אינזלען אינמיטן פון קאַפּיטאַליסטישן ים.

אין דער עקאָנאָמישער ליטעראַטור זענען די דאָזיקע קבוצות אָפט פאַרגליכן געוואָרן מיט די באַרימטע קאָלכאָזן אין סאָוועט־רוסלאַנד. זיכער איז צווישן די דאָזיקע צוויי דערשיינונגען פאַראַן עפּעס געמיינזאַמעס. דער הויפּט־אונטערשייד אָבער איז, וואָס דער „קאָלכאָז״ איז געשאַפן געוואָרן אלס אינסטרומענט פון א באַשטימטער רעגירונגס־פּאָליטיק און איז דורכגעפירט געוואָרן מיט שטאַרקע אָנווענדונג און מלוכה־געוואַלד, בעת די קבוצה (וואָס איז, אגב, פיל עלטער) איז א רעזולטאַט פון פרייוויליקע אָנשטרענגונגען פון יחידים, וואָס זענען נישט געצוווּנגען געווען אויסקלייבן דווקא די דאָזיקע פאָרמע פון קאָלאָניזאַציע, און נישט קיין אַנדערע. אויסער דעם זענען די קבוצות אַנטשטאַנען נישט נאָר צוליב דער שטרעבונג צו א נייער סאָציאַלער אָרדענונג, נאָר אויך צוליב נאַציאָנאַלע מאָטיוון, צוליב דער נויטיקייט צו לייזן די פראַגע פון יידישער ארבעט אין דער אַגריקולטור און געפינען א פּראַקטישע פאָרמע פאַר נייע זיידלונגען אין ווילדע און געפערלעכע געגנטן פונם לאַנד.

ווי מיר האָבן שוין אָנגעוויזן אין אונזער היסטאָרישער איבערזיכט (צווייטער קאַפּיטל) זענען די קבוצות, נישט קוקנדיק אויף זייער סאָציאַליסטישן כאַראַקטער, געשטיצט געוואָרן אויך פון די נישט־סאָציאַליסטישע טיילן אין דער ציוניסטישער באַוועגונג. די בירגערלעכע ציוניסטן פון יענער צייט זענען אויך געווען ביטער אַנטוישט פון די עלטערע דאָרשילד־קאָלאָניעס, ווו איינצלנע קאָלאָניסטן האָבן זיך פאַרוואַנדלט אין טיפּישע פּלאַנטאַטאָרס, וואָס עקספּלואַטירן ביליקע אראַבישע אר־

www.libtool.com.cn

בעט, און מיידן אויס דעם יידישן אַרבעטער מיט זיינע העכערע באַדערפענישן און אָנשפּרוכן. די ציוניסטישע פירער האָבן פאַרשטאַנען, אַז אַזעלכע סאָרטן קאָלאָניעס וועלן נישט געבן קיין באַדייטנדן פונדאַמענט פאַר גרויסער יידישער איינוואַנדערונג, און זיי האָבן דעריבער אַ קנאַפּן ווערט פון אַ ריין־ציוניסטישן שטאַנדפּונקט.

די קבוצה אַלס קאָמונע.

די קבוצה איז אַ פולשטענדיקע קאָמונע, וועמענס פאַרמעגן און איינקונפט געהערן אָן שום אויסנאַם צו אַלע מיטגלידער צוזאַמען, און ווו אפילו די צעטיילונג פון פּראָדוקטן איז אָרגאַניזירט אויף אַ קאָלעקטיוון און גלייכן אופן. די אַלגעמיינע איינקונפט ווערט צעטיילט נישט אין דער פאָרם פון געלט, נאָר פון פּראָדוקטן או לעבנס־באַדערפענישן. אפילו פּאַפּיראָסן קויפן נישט די רויכערנדע מיטגלידער פאַר זיך אַליין. זיי קריגן זיי פון אַ געמיינזאַמען סקלאַד, וואָס ווערט באַזאָרגט דורך דער פאַרוואַלטונג פון דער קבוצה.

מזומנים קריגן איינצלנע מיטגלידער בלויז פאַר אויסנאַם־צוועקן, וואָס ווערן גוט געהיטן דורך דער פאַרוואַלטונג פון דער קבוצה. אין די מערסטע קבוצות איז, למשל, אָנגענומען, אַז יעדער מיטגליד איז באַרעכטיקט צו אַ וואַקאַציע איינמאָל אין אַ יאָר, און די דאָזיקע וואַקאַציע ווערט מערסטנס פאַרבראַכט אין תּל־אביב, ווו מען קאָן נישט אויסקומען אָן מזומן געלט. די מערסטע קבוצות דערלויבן אויך אַ געוויסע געלט־אויסגאַבע אויף צו שטיצן נויט־ליידנדע עלטערן פון זייערע מיטגלידער.

דער אינערלעכער קאָמוניזם פון דער קבוצה, — נאַטירלעך, ווערט דאָס באַנוצט אין עקאָנאָמיש, נישט אין פּאָליטישן זין, — באַציט זיך אָבער נישט אויף אירע באַציונגען מיט דער אויסערלעכער וועלט. אַלס קאָלעקטיוו, פאַרקויפט זי אירע פּראָדוקטן פאַר געלט, און נוצט עס אויף צאָלן הובות, איינקויפן מאַשינען, אויסבעסערן די ווירטשאַפט, און צו באַזאָרגן אירע מיטגלידער מיט פאַרשידענע לעבנס־נויטווענדיקייטן.

איינער פון די כאַראַקטעריסטישע שטריכן פון דער קבוצה איז די געמיינזאַמע קיך מיט אַ דערבייאיקן עס־זאַל, וואָס איז געוויינלעך אויך דער סאָציאַלער צענטער פון דער קבוצה. דאָס עסן פאַר די קינדער ווערט צוגעגרייט אין אַ באַזונדערער קיך, און זיי ווערן סערווירט אין

www.libtool.com.cn

זייער אייגענעם עס־זאַל אין קינדער־הויז (בית־ילדים), וואָס איז געוויינ־לעך די גרעסטע און באַקוועמסטע געביידע אין דער קבוצה.

דאָס פּראָבלעם פון קינדער־דערציונג.

די קינדער פון די קבוצה־מיטגלידער, ווי זיי ווערן געבוירן, גייען איבער אין רשות פון „בית־ילדים", ווו זיי געפינען זיך טאָג און נאַכט. די מוטער קומט אַנזייגן דאָס קינד אין באַשטימטע צייטן, און ווען עס וואַקסט אויס, זעט עס די עלטערן אין דער מיטאָג־שטונדע און פאַר־נאַכט נאָך דער אַרבעט. במשך פון דער איבריקער צייט זענען די קינ־דער, צעטיילט אין עטלעכע עלטער־גרופּן, אונטער דער אויפזיכט פון דערפאַרענע דערציערינס און לערערינס, וועלכע זענען געוויינלעך מיט־גלידער פון דער קבוצה. פון צייט צו צייט שיקט אַרויס די קבוצה אַ פּאָר פון אירע פּרויען צו קינדער־דערציונג־קורסן, כּדי צו פאַרפולקאָ־מען זיי אין זייער וויכטיקער אַרבעט.

כ'מוז זיך מודה זיין, אַז פאַרן פערזענלעכן באַקענען זיך מיט דער לאַגע, האָב איך געקוקט אויף אַזאַ סאָרט איינאָרדענונג מיט אַ גע־וויסן פאָראורטייל. עס האָט זיך אויסגעדוכט, אַז די דערציונג פון קינד אויסער דער היים פון זייערע עלטערן, אפילו ווען זי זאָל אַרויסברענגען אַ מער סאָציאַל־געשטימטן דור, דאַרף זיך שלעכט אָפּרופן אויף די צאַר־טע באַציונגען און אינטימער ליבע צווישן עלטערן און קינדער.

וואַנדערנדיק אָבער איבער קבוצות און צוקוקנדיק זיך גענויער צו די באַציונגען צווישן עלטערן און קינדער, האָב איך זיך איבערצייגט, אַז מיין מורא איז געווען איבערטריבן. די נאָענטע, באַזונדערע פאַרבינ־דונג צווישן מוטער און קינד ווערט נישט אָפּגעשוואַכט צוליב דער גרע־סערער היימישקייט צווישן דעם קינד און די אַנדערע מיטגלידער פון דער קבוצה. די קינדער ווערן טאַקע דערצויגן באַזונדער, אָבער די על־טערן וווינען דאָך גלייך דערביי. זינט די צאַרטעסטע חדשים, ווען די מאַמע באַזוכט איר פּיצל קינד עטלעכע מאָל טעגלעך אויף אָנצוזייגן עס, לערנט זיך אויס דאָס קינד צו אונטערשיידן צווישן דער אינטימער ליבע פון זיינע עלטערן און דער פריינטלעכער באַציונג צו אים מצד די דער־ציערינס און די אַנדערע מיטגלידער פון דער קבוצה.

בכלל, זאָרגט די קבוצה זייער שטאַרק פאַרן נייעם דור. איך צווייפל צי אַ קינד אין אַ דורכשניטלעכער מיטל־קלאַס־פאַמיליע אין אייראָפּע

www.libtool.com.cn

קריגט אַזאַ פיל זויסנשאַפטלעכע און אינדיווידועלע דערציונג, ווי דאָס קינד פון דער אָרעמסטער קבוצה.

די אויסהאַלטונג פון די קינדער־הייזער איז בערך טייער, און דאָס איז איינע פון די טענות, וועלכע די בירגערלעכע קעגנער האָבן צו דער קבוצה. זיי זאָגן, אַז די ארץ־ישראלדיקע לאַנדווירטשאַפט קאָן זיך נישט פאַרגינען אַזאַ לוקסוס*).

די מיטגלידער פון די קבוצות ווייזן צוריק די דאָזיקע טענות מיט דער גרעסטער אַנטשידנהייט. זיי באַהויפּטן, אַז זייער סיסטעם פון קינ־דער־דערציונג צאָלט זיך אָפּ אפילו פון אַ ריין־פינאַנסיעלן שטאַנדפּונקט. די פרויען וואָלטן נישט אימשטאַנד געווען צו אַרבעטן אויפן פעלד, ווען די זאָרג פאַר די קינדער וואָלט ביי זיי נישט איבערגענומען געוואָרן דורך די געניטע קינדער ־ דערציערינס אין דעם „בית־ילדים". אויסער דעם ווערן דורך דעם פאַרקלענערט די מעדיצינישע אויסגאַבן פון דער קבוצה. בכלל, זאָגן די קבוצה־מיטגלידער, מוז ארץ־ישראל האָבן אַ באַזונדערס שטאַרקן נייעם דור, וואָס זאָל פאָרטזעצן די שווערע אַרבעט פון די איצ־טיקע פּיאָנערן. זיי זענען זיכער, אַז זייער סיסטעם פון קינדער־דערצי־אונג וועט אַרויסברענגען אַ שטאַרקן און פליסיקערן דור, איידער די היימישע קינדער־צימערן פון פּריוואַטע קאָלאָניסטן.

די פרוי אין דער קבוצה.

די פרוי אין דער קבוצה איז פולשטענדיק גלייכבאַרעכטיקט מיטן מאַן. זי האָט נישט נאָר אַ גלייכע שטימע אין אַלע אירע באַשלוסן, נאָר זי ווערט אויך אין אַ באַדייטנדער מאָס באַטייליקט אין אַלע צווייגן פון אַגריקולטורעלער טעטיקייט.

אין איניקע קבוצות האָט מען אפילו געשטרעבט צו באַפרייען די פרוי פון בסדרדיקער הויז־אַרבעט דורך באַשטימען מענער און פרויען אין גלייכער מאָס פאַר די אַרבעטן אין הויז און קיך. שפּעטער האָט מען זיך אָפּגעזאָגט פון אַזאַ עקסטרעמער פּאָליטיק: די הויז־ און קינדער־ווירטשאַפט ווערן איצט מער־ווייניקער אָנערקענט אַלס די מאָנאָפּאָל פון פרויען. זיי טוען אָבער די דאָזיקע אַרבעט לויט דער ריי, און יעדע פון

*) באַזונדערס אָפט האָט מען די דאָזיקע טענות געהערט אין דער צייט, ווען די מערסטע קבוצות פלעגן האָבן דעפיציטן. איצט, ווען אַלע קבוצות דעקן מיט זייערע ערנטע די לויפנדע הוצאות, — און אָפט נאָך מיט ריווח, — איז דער דאָזיקער סאָרט קריטיק געוואָרן אַ סך שוואַכער.

www.libtool.com.cn

זיי — מיטן אויסנאַם פון אַזעלכע, וואָס ווערן באַטראַכט אומפּאַרמייד־לעך אין זייער באַשטימטן פאַך, למשל, קינדער־גערטנערינס און לערע־רינס — קריגט אַ געלעגנהייט צו אַרבעטן אַ טייל פונם יאָר אין פעלד און גאָרטן.

די אַרבעט־צעטיילונג צווישן די מיטגלידער פון דער קבוצה איז איינע פון אירע וויכטיקסטע פּראָבלעמען. זאָל מען איבערגעבן די אַר־בעט צו די מיטגלידער לויט דער ריי, אַזוי אַז יעדער פון זיי זאָל אין לויף פון יאָרן אַרבעטן אין גלייכער מאָס אין אַלע צווייגן פון אַגריקול־טורעלער טעטיקייט, אָדער זאָל מען דערמוטיקן ספּעציאַליזאַציע, ביי וועלכער אַ חבר זאָל שטענדיק זיך באַשעפטיקן מיט איין אייינציקער אַרבעט, וועלכע ער קאָן אַמבעסטן?

אין פריערדיקע יאָרן האָט מען בעסער באַנוצט דעם ערשטן וועג, פון גלייכער אַרבעטס־צעטיילונג. מען האָט זיך באַטראַכט ביז אַ געווי־סער מאָס אַלס אַן אַגריקולטורעלע שולע, און מען האָט געוואָלט, אַז יעדער חבר אַן אויסנאַמע זאָל זיין היימיש אין אַלע צווייגן פון איר אַגריקולטור, אויפן ווייץ־פעלד און אין גאָרטן, אין שטאַל און הינער־שטייג. איצט אָבער האָט מען זיך אין די מערסטע קבוצות אָפּגעזאָגט פון דעם סיסטעם. די קבוצות באַטראַכטן זיך שוין פאַר ענטגילטיק עטאַבלירטע אונטערנעמונגען, וואָס מוזן קודם־כל זיין טיכטיק און זיך אויסצאָלן. אין אַלגעמיין בייטן זיך נאָך חברים ביי דער אַרבעט, אָבער אין יעדן צווייג פון דער ווירטשאַפט זענען איצט שוין דאָ איינער אָדער צוויי חברים, וואָס האָבן דורך דערפאַרונג און שטודיום זיך ספּעציאַליזירט אין דעם פאַך, און בלייבן שטענדיק ביי דער זעלבער אַר־בעט. איך האָב, למשל, אין די קבוצות באַגעגנט מיטגלידער, וואָס באַ־שעפטיקן זיך ספּעציעל מיט פלאַנצונגען, און וואָס שטייען נישט אָפּ פון די בעסטע פּריוואַטע קאָלאָניסטן אין די ציטרוס־געגנטן פונם לאַנד.

דאָס פּראָבלעם פון פאַרוואַלטונג.

אַן ענלעכע עוואָלוציע האָט די קבוצה דורכגעמאַכט אין דער פראַ־גע פון פאַרוואַלטונג. מיט אַ יאָר פערצן צוריק האָט דער מחבר פון דעם בוך, וואַנדערנדיק איבער די קבוצות אין ארץ־ישראל, זיך אָנגע־שטויסן אויף אַזעלכע קבוצות, ווו מען האָט, אין דער שטרעבונג אָנצו־האַלטן אַ הונדערט־פּראָצענטיקע דעמאָקראַטיע, איינגעפירט אַ רייען־

www.libtool.com.cn

סיסטעם פון פאַרוואַלטונג, וואָס האָט געגעבן יעדן מיטגליד אַן אַבסאָ־לוט גלייכן חלק אין איר. אין אַזעלכע קבוצות פלעגט מען אויסקלייבן אַ פאַרוואַלטונגס־קאָמיטעט יעדן חודש. כּדי אָבער יעדן חודש זאָל נישט זיין קיין שפּאָגל־נייע פאַרוואַלטונג, פלעגט מען ביי יעדער וואַל אויסקלויבן אַ העלפט פון דעם קאָמיטעט אויף אַ טערמין פון צוויי חדשים. קיין מיטגליד האָט נישט געקאָנט אויסגעקליבן ווערן אויף אַ נייעם טערמין, כּל־זמן אַלע אַנדערע חברים פון דער קבוצה זענען נישט געווען אין דער פאַרוואַלטונג. אויסער דעם פלעגט מען אַלע מער־וויכטיקע באַשלוסן אָננעמען אויף אַן אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג נאָך דער אַרבעט.

ס׳איז אינטערעסאַנט, אַז נישט זייענדיק לעניִנס תּלמידים, זענען די ארץ־ישראלדיקע קבוצהניקעס געווען, פּיליכט, די איינציקע מענטשן אין דער וועלט, וועלכע האָבן ערנסט פּרובירט פאַרווירקלעכן זיין באַ־רימטן ווערטל וועגן דעם, אַז „יעדע קעכין דאַרף אימשטאַנד זיין פאַר־וואַלטן מיט דער מלוכה״... ס׳איז אַ סברה, אַז לעניִן אַליין האָט עס באַטראַכט, אונטער די איצטיקע אומשטענדן, בלויז אַלס אַן אַגיטאַטאָ־רישן לאָזונג.

בעת מיינע לעצטע באַזוכן אין ארץ־ישראל, אין 1933 און 1935, האָב איך שוין נישט געטראָפן קיין קבוצות וואָס זאָלן אויסטייטשן דעמאָקראַטיע אין אַזאַ איבערטריבענעם זין. במעט אומעטום ווערן איצט פאַרוואַלטונגס־קאָמיטעטן אויסגעקליבן אויף אַ גאַנץ יאָר, און אַלגע־מיינע פאַרזאַמלונגען קומען אויך פאָר אַ סך זעלטענער ווי פריער. חוץ דעם, קלויבן אויס די מערסטע פאַרוואַלטונגס־קאָמיטעטן איין קאָנצענ־טראַטאָר (מרכּז), וואָס איז אייגנטלעך דאָס דעמאָקראַטישע וואָרט פאַרן טראַדיציאָנעל־פאַרהאַסטן וואָרט „פאַרוואַלטער״... נאַטירלעך, אַרבעט דער דאָזיקער מרכּז אין ענגער פאַרבינדונג מיט דעם פאַרוואַלטונגס־קאָמיטעט, און זיין אייגענע מאַכט איז אַ גאַנץ באַשרענקטע.

נישט קוקנדיק אויף דער אַלגעמיינער גלייכהייט, זענען אין יעדער קבוצה דאָך פאַראַן אַ גרופּע פון עלטערע מיטגלידער, געוויינלעך פון אירע גרינדער, וואָס גענימען אַ באַדייטנדן מאָראַלישן אויטאָריטעט ביי די מיטגלידער, און האָבן פּראַקטיש די אַנטשיידנדע דעה איבער אירע ענינים. די מורא ווידער אויסקלייבן אַ חבר אין פאַרוואַלטונג אָדער אַלס מרכּז איז איצט אַ סך קלענער, איידער מיט צען יאָר צוריק. איך האָב גע־זען מיטגלידער פון פאַרוואַלטונגען און „קאָנצענטראַטאָרס״, וואָס זענען

www.libtool.com.cn

געבליבן צו דריי־פיר יאָר אין זייער אמת, ארויסוויזנדיק אָפט באַדייטנדע אַדמיניסטראַטיווע פעיקייטן און א ברייטע איניציאַטיוו.

דער מענטשן־מאַטעריאַל.

א קבוצה איז עפּעס מער ווי אן עקאָנאָמישע אָרגאַניזאַציע. זיי שטעלן מיט זיך פאָר א באַזונדערן טיפּ פון געמיינזאַמען קאָמוניסטישן לעבן אין בעסטן זין פונם וואָרט. נישט נאָר ארבעטן אירע מיטגלידער צוזאַמען, נאָר זיי לעבן אויך צוזאַמען און זיי טיילן אַלע טאָג־טעגלעכע פריידן און לײדן. זיי זענען פּאַקטיש איין גרויסע פאַמיליע, אין וועלכער די פעדים פון בלוט זענען פאַרביטן געוואָרן דורך א נאָענטקייט, וואָס שטאַמט פון אַלטער און אויסגעפּרוווטער פריינטשאַפט, און געמיינזאַמען אידעאַל.

דער דערפאָלג פון די קבוצות אין ארץ־ישראל, נישט קוקנדיק אויפן דורכפאַל פון ענלעכע עקספּערימענטן אין אנדערע קאַפּיטאַליסטישע לענדער, דערקלערט זיך הויפּטזעכלעך מיט זייער אויסגעצייכנטן מענטשן־מאַטעריאַל. די דערפאַרונג האָט געוויזן, אז דער דערפאָלג פון א קבוצה איז שטאַרק אָפּהענגיק פון דעם, אויף וויפל אירע מיטגלידער זענען צו־געפּאַסט איינער צום אנדערן און צו זייער געמיינזאַמען לעבן. זי גיט זיך איין בלויז מיט א באַשרענקטער און דורכגעזיפּטער גרופּע פון אי־דעאַליסטיש־געשטימטע חברים.

דער מענטשלעכער מאַטעריאַל פון א טיפּישער קבוצה איז א רעזולטאַט פון לאַנגן קעגנזייטיקן אויסוואַל, וואָס הויבט זיך געוויינלעך אָן מיט עטלעכע יאָר פאַר איר אייגנטלעכער גרינדונג. אָפט האָבן קבוצות זייער אורשפּרונג נאָך אין גלות אין א גרופּע פון ענג־באַפריינדעטע לאַנדס־לייט, וואָס האָבן געמיינזאַם געאַרבעט אויף א צוגרייטונגס־ווירטשאַפט פון „החלוץ", און אָפט איז דאָס ערשטע קערנדל געשאַפן געוואָרן אויף בוי־ארבעט אין ארץ־ישראל, ווו א גרופּע נאָענטע חברים האָבן זיך צונויפגענומען מיטן געדאַנק וועגן א קומענדיקער געמיינזאַמער באַזעצונג אויפן לאַנד. מערסטנס זענען די מיטגלידער פון אַזא גרופּע געבונדן געווען אויך דורך געמיינזאַמער פּאַרטיי־אָנגעהעריקייט.

ווען אַזא גרופּע פון קעגנזייטיק־צוגעפּאַסטע חברים איז געקומען צום באַשלוס וועגן שאַפן א קבוצה, פלעגן זיי מודיע זיין וועגן זייער אַבזיכט דעם „מרכז" פון די לאַנדווירטשאַפטלעכע ארבעטער, וואָס איז א טייל פון הסתדרות, און דינט געוויינלעך אַלס וואָרט־זאָגער פון אַזעלכע גרופּן אין דעם קאָלאָניזאַציע־דעפּאַרטאַמענט פון דער ציוניסטישער אָר־

www.libtool.com.cn

גאַניזאַציע. עס נעמט אַ היפּשע צייט, מינדעסטנס אַ פּאָר יאָר, ביז אַ גרופּע, וואָס האָט זיך אָרגאַניזירט אַלס אַ קומענדיקע קבוצה איז באמת אימשטאַנד אַרויפצוגייען אויפן לאַנד. געלט פאַר לאַנדווירטשאַפטלעכער קאָלאָניזאַציע איז שטענדיק געווען קנאַפּ, און עס זענען שטענדיק פאַראַן אייניקע עלטערע גרופּן, וואָס זענען מער באַרעכטיקט פריער קאָלאָניזירט צו ווערן.

מוז די גרופּע וואַרטן. דערווייל אַרבעטן אירע מיטגלידער ווייטער, אַלע צוזאַמען, ביים הייזער־בוי אָדער ביי אַ שאָסע. זיי באַקענען זיך נאָך נענטער איינער מיטן אַנדערן און זיי האָבן אַ סך געלעגנהייטן אויסצופּרוּוון זייער פּסיכאָלאָגישע פעיקייט צו אַ געמיינזאַמען קבוצה־לעבן, און זייער קעגנזייטיקע צופּאַסונג. אַ פּאָר מאָל האָט די דאָזיקע אויספּרוּוו־צייט זיך געענדיקט מיט שטרייטיקייטן און אויפלייזונג. געוויינלעך אָבער, האָבן אַזעלכע גרופּן, מיט טיילווייזע ענדערונגען אין זייער באַשטאַנד, איבערגעלעבט די וואַרט־צייט, און געוואָרן נאָך מער באַפריינדעט און נאָך מער פּסיכאָלאָגיש צוגעגרייט צו אַ געמיינזאַמען לעבן, — וואָס איז די עיקר־באַדינג פאַר זייער דערפאָלג אַלס אַ קבוצה.

מיט יאָרן שפּעטער ווען די קבוצה איז, אַ דאַנק דער אויסבעסערונג פונם באָדן און דער איינפירונג פון אַ מער אינטענסיווער און באַוואַסערטער ווירטשאַפט, אימשטאַנד צו דערנערן אַ גרעסערע צאָל פערזאָנען אײדער ביי איר אָנהייב, איז זי גאַנץ פּאָרזיכטיק אין דעם אויסוואַל פון נייע מיטגלידער. זי באַמיט זיך אַריינצונעמען בלויז אַזעלכע חברים וואָס שיינען צו זיין באמת צוגעפּאַסט צום ענג־געקניפּטן קאָמונאַלן לעבן פון דער קבוצה. אַ נייער חבר ווערט געוויינלעך צוגעלאָזן צוערשט אויף אַ צייטווייליקן יסוד, אָן שום פאַרפּליכטונגען וועגן זיין אַנטגילטיקער־מיטגלידערשאַפט. נאָך עטלעכע חדשים אַלס לערלינג, באַשליסט די קבוצה וועגן אַריינצונעמען אָדער נישט אַריינצונעמען אים אַלס שטענדיקן מיטגליד. אויב דער באַשלוס איז אויף „ניין“, קריגט ער אַ געוויסע אַנטשיידיקונג פאַר זיין אַרבעט, און ער מוז זוכן אַרבעט אַנדערשוו. אָן אַזאַ פאָרזיכטיקן אויסוואַל פון נייע חברים, וואָלט די גאַנצע עקזיסטענץ פון דער קבוצה געשטעלט געוואָרן אין קאָן.

די אַנטשטייונג פון קבוצות; אָפּענהיימערס עקספּערימענט.

די עלטסטע קבוצה איז „דגניה“, געגרינדעט אין יאָר 1910 אין עמק־הירדן. זי איז געשאַפן געוואָרן דורך דער איניציאַטיווע פון אַ

www.libtool.com.cn

גרופּע אַרבעטער, וואָס האָבן אָפּגעדונגען פונם נאַציאָנאַל־פאָנד א שטיק לאַנד און זיך באַזעצט דאָרט אויף קאָלעקטיווע יסודות. נישט קוקנדיק אויפן גאָר הייסן קלימאַט פון דער אַרומיקער געגנט, און די אָפטע פּיבער־קראַנקהייטן, זענען די פּיאָנערן פון דגניה געבליבן פאַרעקשנט ביי זייער עקספּערימענט און האָבן סוף־כל־סוף דערגרייכט אַזאַ מאָס פון דערפאָלג, אַז זייער קבוצה איז שפּעטער געוואָרן אַ באַגייסטערנדער מוסטער פאַר אַנדערע אָנהויבן פון דעם מין.

נאָך פאַר דער גרינדונג פון דגניה, האָט דער ניינטער ציוניסטישער קאָנגרעס (דעצעמבער 1909), שטייענדיק פאַר דער שווערער פראַגע פון יידישער אַרבעט אין די דעמאָלט־עקזיסטירנדע קאָלאָניעס, באַשלאָסן מאַכן אַ קאָאָפּעראַטיוון עקספּערימענט לויט דעם פּלאַן פונם באַקאַנטן עקאָנאָמיסט, פּראָפעסאָר פראַנץ אָפּענהיימער. ווי מיר האָבן שוין אָנגעוויזן אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל (2), איז אָפּענהיימערס פּראָיעקט, וואָס איז אויסגעפירט געוואָרן אין מרחביה, אין האַרץ פון עמק־יזרעאל, נישט געווען קיין דערפאָלג. אייניקע פון זיינע אָנהענגער זאָגן, אַז דער פּלאַן, וואָס איז אויפגעגעבן געוואָרן ביים אָנהויב פון וועלט־קריג, איז נישט גענוג אויסגעפּרוווט געוואָרן, און ווען מען וואָלט אים פאָרטגעזעצט נאָך אַ פּאָר יאָר וואָלט ער דאָך מצליח געווען, נישט קוקנדיק אויף די ערשטע שוועריקייטן און שטרייטיקייטן.

אונזער איינדרוק אָבער איז, אַז אָפּענהיימערס פּלאַן האָט נישט געקאָנט געלינגען, ווייל זיין אידעע פון מאַכטפולער פאַרוואַלטונג, פּאַסט זיך אפשר פאַר פרייסן, אָבער נישט פאַרן אינדיווידואַליסטישן, שטאַרק אומאָפּהענגיקן יידישן קאָאָפּעראַטאָר, ספּעציעל נאָך אין ארץ־ישראל. דאָס איז, וואַרשיינלעך, אויך די אורזאַך, פאַרוואָס אַלע שפּעטערדיקע קאָאָפּעראַטיווע אונטערנעמונגען אין דער ארץ־ישראלדיקער לאַנדווירטשאַפט זענען געפירט געוואָרן בהסכם נישט מיט אָפּענהיימערס סיסטעם, נאָר לויטן פּלאַן פון דגניה, וואָס פאַרלאָזט זיך שטאַרק אויף דער איניציאַטיוו און שכל־הישר פון די מיטגלידער אַליין.

שוועריקייטן און ערפאָלג.

בדרך־כלל האָבן די קבוצות מצליח געווען איבער די מערסטע דערוואַרטונגען. אמת, יעדע איינע פון זיי האָט געמוזט במשך פון אַ לאַנגער צייט נאָך איר גרינדונג געשטיצט ווערן פינאַנסיעל פון דער ציוניסטי־

www.libtool.com.cn

שער אָרגאַניזאַציע. דאָס דערקלערט זיך אָבער מערסטנס דערמיט, וואָס די קבוצות האָבן באַלד ביי זייער גרינדונג נישט געקריגן דעם נויטיקן מינימום פון געלט, וואָס זאָל אַוועקלייגן אַ פעסטן פונדאַמענט פאַר זייער צוקונפטיקן וווילשטאַנד. אייניקע קבוצות האָבן אין אָנהויב נישט געהאַט אַפילו קיין געלט אויף צו גראָבן אַ ברונעם, און האָבן געמוזט יאָרן און יאָרן אָנפירן זייער ווירטשאַפט אָן דער קלענסטער מעגלעכקייט פון קינסטלעכער באַוואַסערונג. זיי האָבן אַפילו אַמאָל נישט געהאַט קיין אייגענע וואַסער אויף צו טרינקען און אָפּוואַשן זיך, און האָבן געמוזט שלעפּן וואַסער פון אַרומיקע אַראַבישע דערפער. אין איין קבוצה האָט מען מיר געוויזן אַ חשבון, אַז מיטן געלט, וואָס מען האָט דאָרט זעקס יאָר דורכאַנאַנד אויסגעגעבן אויף אויסהאַלטן אַ פּאָר פּרדות (מולען) און אַ וואַסער־פירער, וועמענס איינציקע אַרבעט איז געווען ברענגען וואַסער פון אַ שכנותדיקן אַראַבישן דאָרף, — וואָלט מען געקאָנט אויסגראָבן צוויי גרויסע ברונעמער, און די קבוצה וואָלט געהאַט וואַסער נישט נאָר פאַר טרינקען, נאָר אויך פאַר טיילווייז באַוואַסערטער ווירטשאַפט! איצט האָט שוין די קבוצה אַ ברונעם. ס'איז אָבער קלאָר, אַז די דאָזיקע אַנאָרמאַלע לאַגע האָט בעת די ערשטע יאָרן פון איר עקזיסטענץ געמוזט זיך אָפּרופן אויף דער פּרוכטבאַרקייט פון אירע פעלדער, און זי איז געווען די אורזאַך פון שווערע דעפיציטן, וואָס וואָלטן בדרך־כּלל געקאָנט אויסגעמיטן ווערן.

די דערפאַרונג פון די קבוצות, ווי אויך פון פּריוואַטע קאָלאָניסטן האָט איבערצייגנד באַוויזן, אַז מענטשן מיט אַ קולטורעלן סטאַנדאַרט פון מינימאַלע באַדערפענישן קאָנען נישט מצליח זיין אין דער ארץ־ישׂראלדיקער לאַנדווירטשאַפט, אויב זיי האָבן נישט פון אָנהויב אָן גענוג מיטלען, אייגענע אָדער געזעלשאַפטלעכע, — אויף צו פאַרבעסערן דעם באָדן און מעגלעך מאַכן כאָטש־בי אַ טיילווייזע באַוואַסערונג פון זייערע פעלדער.

ביים היינטיקן טאָג שטייען די קבוצות עקאָנאָמיש אויף זייערע אייגענע פיס, און די מערסטע פון זיי האָבן אַפילו געענדיקט דעם יאָר 1934 מיט אַ באַדייטנדן פּראָפיט. די אַגריקולטור האָט דאָרט דערגרייכט אַ גאַנץ הויכע מדרגה פון פּראָדוקטיוויטעט. די קבוצות האָבן מיר צו פאַרדאַנקען אַ היפּשן טייל פון די אויסבעסערונגען, וואָס זענען דערגרייכט געוואָרן אין פאַרשידענע צווייגן פון דער ארץ־ישׂראלדיקער אַגריקולטור. באַזונדערס האָבן זיי אויפגעטאָן אַ וויכטיקע פּיאָנערישע

www.libtool.com.cn

ארבעט אין דער מילך־ווירטשאַפט, אין עופות־צוכט און גרינס־פעל־דער. זיי האָבן עס איינגעפירט די מערסטע נייע סאָרטן פון בהמות און עופות, וואָס האָבן זיך איצט אַזוי גוט אַקלימאַטיזירט אין ארץ־ישראל.

ביים סוף פונם יאָר 1934 האָבן אין ארץ־ישראל עקזיסטירט 26 קבוצות מיט אַרום 2500 דערוואַקסענע מיטגלידער, און אַן אַלגעמיינע באַפעלקערונג פון 3750. די נישט־מיטגלידער זענען מערסטנס קינדער, און זקנים, — די עלטערן, וואָס זענען איבערגעבראַכט געוואָרן פון איי־ניקע מיטגלידער פון אייראָפּע. זיי ווערן אויסגעהאַלטן פון דער גאַנצער קבוצה.

די דורכשניטלעכע צאָל מיטגלידער אין איין קבוצה איז 95. עס זענען פאַראַן עטלעכע גרויסע קבוצות, וואָס יעדע פון זיי האָט איבער 150 מיטגלידער, און עס זענען פאַראַן אויך אַ פּאָר קליינע קבוצות, וואָס האָבן וויניקער פון פופציק חברים. די גרעסטע קבוצה, עין חרוד, האָט איבער 300 דערוואַקסענע מיטגלידער.

אינם יאָר 1934 האָבן די קבוצות באַאַרבעט צוזאַמען אַ שטח פון 95,000 דונאַם, פון וועלכן אַרום אַ צענטל איז געווען אונטער קינסטלע־כער באַוואַסערונג.

קליינע און גרויסע קבוצות.

די מערסטע קבוצות באַשטייען פון 60 ביז 90 מיטגלידער, וואָס שטעלן מיט זיך פאָר אַן ענג־געבונדענע עקאָנאָמישע איינהייט. פיל פון זייערע פירער זענען איבערצייגט, אַז אַ קבוצה טאָר נישט זיין פיל גרע־כער, און וואָס גרעסער זי איז, אַלץ שוואַכער וועט זיין איר ווידער־שטאַנד אין שווערע צייטן. אַנדערע באַשטרייטן אָבער די דאָזיקע מיינונג מיט דער גרעסטער אַנטשידנהייט. עס זענען פאַראַן אין ארץ־ישראל אמתע ענטוזיאַסטן פון דער גרויסער קבוצה, וועלכע זענען זיכער, אַז בלויז זי האָט אַ באַמת־געזיכערטע צוקונפט.

די אָנהענגער פון דער גרויסער קבוצה, זאָגן, אַז זי האָט וויכטיקע טעכנישע מעלות אין פאַרגלייך מיט די קליינע קבוצות, און קאָן דערוי־בער אַרויסגעבן מער פּראָדוקטיווע און העכער־קוואַליפיצירטע אַגריקול־טורעלע אַרבעט. די דאָזיקע טעכנישע מעלות איבערוויגן לויט זייער מיי־נונג די מעגלעכע חסרונות, וואָס באַשטייען אין מער־קאָמפּליצירטער

www.libtool.com.cn

פּראָדוקטיוויטעט פאַרוואַלטונג און אפשר אויך אין דער אָפּשוואַכונג פון דער ענגער חברשאַפט, וועלכע איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דער קלענערער קבוצה. זיי שטרייכן אויך אונטער די גרעסערע מעגלעכקייט זיך אויסלעבן קולטורעל אין א גרויסער קבוצה, איידער אין א קליינער. עין־חרוד, למשל, האָט געגוג מוזיקאַליש געניגטע מיטגלידער, כּדי אָנצוהאַלטן אַן אייגענעם אָרקעסטער. פאַר א קליינער קבוצה וואָלט דאָס געווען אַן אוטאָפּיע.

די אָנהענגער פון דער קליינער קבוצה ווערן נישט נתפּעל פון די דאָזיקע אַרגומענטן. זיי האַלטן, אַז א קליינע קבוצה דערלויבט מער שאַפנדע איניציאַטיוו פון אירע מיטגלידער, און דאָס איז באַזונדערס וויכטיק אין אַגריקולטור. די קליינע קבוצה ווערט געלויבט אַלס א געזונטער מיטל־וועג צווישן דעם סאָציאַליסטישן פּרינציפּ און דער איניציאַטיוו פונם יחיד.

וואָס איז נוגע די קולטורעלע מעלות פון דער גרויסער קבוצה קאָן מען זיי מיט דער צייט בייקומען דורך קולטור־באַציונגען צווישן שכנותדיקע קבוצות, וואָס ווערן סיי־ווי דערנענטערט איינע צו דער אַנדערער דורך בעסערע וועגן און דער אַנטוויקלונג פונם מאָטאָר־פאַרקער. ס'איז, למשל, נישטאָ קיין גרונט, פאַרוואָס א מיטגליד פון „דגניה בית" זאָל זיך נישט קאָנען באַטייליקן אין אַן אָרקעסטער, וואָס ווערט געשאַפן אין „דגניה אלף", וואָס איז בלויז א האַלבער קילאָמעטער ווייט. וואָס גערינגער דאָס לאַנד וועט ווערן באַזעצט און וואָס בעסער עס וועט ווערן דער אינערלעכער פאַרקער, אַלץ מער וועלן אַזעלכע געמיינזאַמע קולטור - אונטערנעמונגען ווערן דער אַלגעמיינער כּלל. אַגב, איז שטענדיק מעגלעך צו שאַפן דריי־פיר דערבייאיקע קליינע קבוצות אויף א שטח לאַנד, וואָס איז גענוג פאַר איין גרויסער קבוצה.

דער מחבר פּערזענלעך איז מער געניגט לטובת דער קליינער קבוצה. איך נעם אָבער אויף זיך נישט צו זיין דער פּוסק־אחרון. בלויז צייט וועט אַנטשיידן דעם פּרינציפּ־קאַמף צווישן די אָנהענגער פון ביידע טיפּן פון קאָלעקטיווע ווירטשאַפטן אין ארץ־ישראל.

קבוצה און קיבוץ.

די ביז אַהער באַשריבענע קבוצה איז א באַזונדערער, אויטאָנאָמער עקאָנאָמישער אָרגאַניזם, וואָס שטייט אין גאַנצן אויף זיינע אייגענע פיס. אמת, זי באַטייליקט זיך צוזאַמען מיט אַנדערע קבוצות אין א קאָאָפּע־

www.libtool.com.cn

ראַטיווער איינקויף - אָרגאַניזאַציע (המשביר) און א געמיינזאַמען פאַר־קויף פון אירע פּראָדוקטן (תנובה). זי שטיצט און העלפט אויך אמאָל אויס א שוואַכערע און יינגערע קבוצה דורך א פריינטלעכן קרעדיט, אָן פּראָצענט, אין דער פאָרם פון ווייץ, פלאַנצונגס־צווייגלעך (שתילים) און אנדערע אגריקולטורעלע פּראָדוקטן אָדער מאַשינען. זי צאָלט אויך מיטגלידם - אָפּצאָלונגען פאַר אירע חברים צו דער הסתדרות און „מרכז חקלאי" (לאַנדווירטשאַפטלעכער צענטער) און באַטייליקט זיך פּראָפּאָרצ־יאָנעל אין די הוצאות פון דער קראַנקן־קאַסע (קופת חולים). אויסער אָבער אַזעלכע אַלגעמיינע בייטראַגן און קעגנזייטיקער הילף, איז יעדע קבוצה א געשלאָסענער קאָאָפּעראַטיוו, וואָס איז באַזירט בלויז אויף זיינע אייגענע מיטגלידער, און קאָן אויסנוצן זיין מעגלעכן איבערפלוס אויף צו פאַרבעסערן זייערע לעבנס־באַדינגונגען אומאָפּהענגיק פון דער לאַגע אין אַנדערע קבוצות.

אויסער אָבער אַזעלכע אָפּגעזונדערטע קבוצות, עקזיסטירט אויך אין דער ארץ־ישראלדיקער לאַנדווירטשאַפט אַן אַנדער טיפּ פון קאָלעק־טיווע אונטערנעמונגען, וועלכע זענען צום אונטערשייד פון דער קבוצה א טייל פון א גרעסערער און ברייטערער עקאָנאָמישער אָרגאַניזאַציע, וואָס הייסט „קבוץ". אַזאַ קאָלעקטיווע לאַנדווירטשאַפט איז אָפט דער אוואַנגאַרד פון א גרעסערער גרופּע מערסטנס שטאָטישע אַרבעטער, וואָס שטרעבן צו באַזעצן זיך אויפן לאַנד. די מערסטע מיטגלידער פון דער דאָזיקער גרעסערער גרופּע, דעם קבוץ, וווינען נאָך אין שטאָט, ווו זיי אַרבעטן אין פאַרשידענע פאַכן. זייערע אָפּשפּאָרונגען ווערן אָבער אריינגעלייגט אין זייער געמיינזאַמע לאַנדווירטשאַפט, ווו עס אַרבעטן די יעניקע מיטגלידער פון קבוץ, וואָס זענען געשיקט געוואָרן צוצגרייטן דעם באָדן פאַר דער שפּעטערדיקער באַזעצונג פון אַלע זיינע מיטגלידער. מיט אַנדערע ווערטער, די קאָלעקטיווע לאַנדווירטשאַפטן, וואָס באַלאַנגען צו קבוצים, זענען זייערע „טאָכטער־געזעלשאַפטן". זיי זענען דער אָנ־הויב פון גרעסערע זידלונגען, ווו עס וועלן מיט דער צייט געפינען פּלאַץ אַלע מיטגלידער פון דעם גאַנצן קבוץ.

כדי נאָך קלאָרער צו מאַכן דעם דאָזיקן אומגעוויינלעכן טיפּ פון דער אָרגאַניזאַציע, וועלן מיר דאָ דערמאָנען, אַז אין ארץ־ישראל קומט אויך פאָר אין א בערך ברייטן פאַרנעם, אַן אינדיווידועלע צוגרייטונג פון שטאָטישע מענטשן צו קומענדיקער באַזעצונג אין דאָרף. א יחיד, געוויינלעך א בעסער־פאַרדינענדער, קויפט ערגעץ־ווו א שטיקל לאַנד און

www.libtool.com.cn

לאָזט דאָס באַארבעטן דורך קרובים אָדער באַקאַנטע, וואָס וווינען אין דאָרף. עס זענען דאָ אין ארץ־ישראל אַגריקולטורעלע קאָנטראַקטאָרס (פּאָדריאַדטשיקעס) און גאַנצע אָרגאַניזאַציעס, וואָס נעמען אונטער אַזאַ אויפגאַבע אויף אַ ריין־געשעפטלעכן יסוד. דער קבוץ פונם אויבן־דער־מאָנטן טיפּ פאַרווירקלעכט די זעלבע אויפגאַבע פאַר זיינע חברים אויף אַ קאָלעקטיוון, קאָאָפּעראַטיוון יסוד.

די דערשיינונג פון אַ שטאָטישן ארבעטער, וואָס רייסט אָפּ פונם ביסן נישט כּדי אריינצולייגן זיינע אָפּשפּאָרונגען אין אַ פּערזענלעכן באַנק־חשבון, נאָר כּדי איבערגעבן זיי מיט פולן צוטרוי צו זיינע חברים, וואָס זענען שוין אויפן לאַנד און גרייטן דאָרט צו אַ צוקונפטיקע קאָלעק־טיווע היים, ווו ער אַליין וועט אַמאָל זיין אַ מיטגליד, איז לויט מיין מיינונג, דער גלענצנדסטער און דער אַממערסטן באַגייסטערנדער באַווייז פונם וווּנדערלעכן קאָאָפּעראַטיוון גייסט, וואָס הערשט צווישן די ארץ־ישראלדיקע ארבעטער!

מיט איין וואָרט, דער קבוץ איז אַ קאָאָפּעראַטיווע זידלונגס־אָרגאַ־ניזאַציע, וואָס באַשטייט טיילווייז פון שטאָטישע לוין־ארבעטער און טיילווייז פון אַגריקולטורעלע ארבעטער, וואָס העלפן איינער דעם אַנ־דערן אין דער געמיינזאַמער שטרעבונג צו בויען זייער צוקונפט אויפן לאַנד.

עס זענען דאָ צוויי פונדאַמענטאַלע פאָרמען פון קבוץ. די איינע באַשטייט, למשל, פון 70 בוי־ארבעטער אין חיפה און 30 לאַנד־ארבע־טער אין עמק יזרעאל, ווו די לעצטע לייגן דעם יסוד פאַר אַ קאָלעקטיוון ישוב, וואָס וועט אַמאָל אריינגעמען אַלע הונדערט מיטגלידער פונם דאָ־זיקן קבוץ. די אַנדערע, די מער־געוויינלעכע פאָרמען פון קבוץ, האָט אַלע אירע מיטגלידער אין איין פּלאַץ; זיי לעבן אַלס אַ קאָמונע אויף אַ שטיק באָדן, וואָס איז פאַר זיי אָפּגעטיילט געוואָרן פונם נאַציאָנאַל־פאָנד ערגעץ־ווו ביים ראַנד פון אַ שטאָט אָדער אַ פּריוואַטער קאָלאָניע. זייער באָדן איז נישט גענוג פאַר אַלעמענס חיונה, און די מערסטע פון זייערע מיטגלידער זענען באַשעפטיקט אַלס לוין־ארבעטער אין דעם דערבייאיקן פּריוואַטן ישוב.

דעם דאָזיקן צווייטן און מער פאַרשפּרייטן טיפּ וואָלט מען געקאָנט אָנרופן „באַזעצטער קבוץ”. זיינע מיטגלידער מוזן נישט שיקן זייערע אָפּשפּאָרונגען ערגעץ־ווו אַנדערש, און זיי מוזן נישט לעבן דערווייל יעדער באַזונדער, ביז זיי וועלן אַמאָל קאָנען זיך באַזעצן קאָלעקטיוו

www.libtool.com.cn

אויפן לאנד, וואס וועט צוגעגרייט פון זייערע חברים. זיי לעבן שוין איצט ווי א קבוצה, און אלע זייערע אפשפארונגען ווערן אינוועסטירט גלייך אויפן פלאץ, אין אן אינטענסיוועווירטשאפט אויפן בערך קליינעם שטיק באדן, וואס איז אין זייער רשות. זיי קריגן שוין איצט ארויס א היפשן טייל פון זייער שפייז־באדארף פון אייגענעם באדן, פארקלענערנדיק דערמיט די הוצאות און מעגלעך־מאכנדיק גיכערע און גרעסערע אפשפארונגען. אגב, שטרעבן גארנישט די מערסטע פון די באזעצטע קבוצים איבערצופירן מיט דער צייט אלע זייערע מיטגלידער צו לאנדווירטשאפטלעכער ארבעט. זיי האבן שלום געמאכט מיטן געדאנק, אז זיי וועלן שטענדיק מוזן זיך שטיצן אויף א געוויסן פראצענט פון געדונגענער ארבעט, אריינגעמענדיק אין דער זעלבער צייט א וואס־גרעסערע צאל פון זייערע מיטגלידער אין דער אייגענער קאלעקטיווער ווירטשאפט.

די פראבלעמען פונם קיבוץ.

אין זיין אינערלעכן לעבן איז אזא „באזעצטער" קבוץ אינגאנצן ענלעך צו דער קבוצה מיט איר קאמונאלער קיך, קינדער־הויז, א. א. וו. דער פאקט אבער, וואס דער קבוץ אין קעגנזאץ צו דער קבוצה, האט נישט גענוג ארבעט פאר אלע זיינע מיטגלידער אויפן אייגענעם באדן, און דער גרעסטער טייל פון זיי מוז אנקומען צו לוין־ארבעט, שאפט א פראבלעם, וואס עקזיסטירט נישט אין דער קבוצה. דאס איז דער ווידערשפרוך צווישן דער גלייכער פארטיילונג אין דעם קבוץ, און דעם אומגלייכן לוין אויסער אים.

אין דעם קבוץ קריגן אלע ארבעטער די זעלבע פראדוקטן, די זעלבע שפייז, די זעלבע לעבנס־באקוועמלעכקייטן. אין דרויסן אבער, ווו זיי גייען ארבעטן, פארדינט איינער אלס גוטער פאכמאן 50 פיאסטער א טאג, און דער אנדערער דער פראסטער לאנדווירטשאפטלעכער ארבעטער קריגט בלויז 22 פיאסטער. נאטירלעך, קומט אריין זייער ביידנס לוין אן אויסנאם אין דער געמיינזאמער קאסע. זענען אבער די העכער־באצאלטע מיטגלידער צופרידן מיט אזא צושטאנד? פאדערן זיי נישט א טייל פון זייערע עקסטרע פארדינסטן פאר זייערע עקסטרע נויטן?

בדרך־כלל, קאן מען אויף דער פראגע ענטפערן מיט אן אנטשיידענעם „ניין". ס'איז אמת, אז דער פראצענט פון ספעציאליזירטע שטא־

www.libtool.com.cn

טישע אַרבעטער איז אין די קבוצים עטוואָס קלענער איידער צווישן דער גאַנצער אַרבעטערשאַפט פונם לאַנד. אויב אָבער אַזאַ בעסער־באַצאָל־טער אַרבעטער טרעט שוין יאָ אַריין אין קבוץ, איז ער פאָרויס גוט באַקאַנט מיט די פּרינציפּן פון קבוץ, און עס פאַלט אים גאָרנישט איין צו פאָדערן פאַר זיך ספּעציעלע פּריווילעגיעס צוליב זיין העכערן אַר־בעטס־לוין אויסער דער געמיינזאַמער זידלונג.

הילף פאַר קרובים.

בלויז אין איין פאַל האָב איך באַמערקט געוויסע שוועריקייטן אין דער דורכפירונג פונם דאָזיקן גלייכהייטס־פּרינציפּ. דאָס איז געווען אין דער פראַגע וועגן הילף פאַר קרובים. אין אייניקע פאַלן האָבן העכער־פאַרדינענדע מיטגלידער פון דער קבוצה געפאָדערט אַ רעכט צו באַנוצן אַ טייל פון זייערע עקסטרע פאַרדינסטן אויף צו שטיצן נויט־ליידנדע עלטערן אין רוסלאַנד אָדער אין פּוילן. אָט ווי דער דאָזיקער פאַרלאַנג איז פאָרמולירט געוואָרן אין אַן אינטימען געשפּרעך מיטן מחבר דורך אַן אומצופרידענעם מיטגליד פון אַ גרויסן קבוץ אין יהודה:

„איך בין אַן עלעקטריקער, האָט ער צו מיר געזאָגט. פאַרן לעצטן יאָר האָב איך אין דורכשניט פאַרדינט 60 פּיאַסטער אַ טאָג, בעת די מער־הייט פון אונזערע חברים מאַכן נישט מער ווי 25 פּיאַסטער. איך בין אָבער אַ גוטער סאָציאַליסט און גלויב אין גלייכהייט. פאַר מיר פּערזענ־לעך פאָדער איך נישט אפילו קיין איבעריקן פּאַפּיראָס. אָבער צי האָב איך דאָס רעכט אָפּלייגן באַדייטנדע סומעס געלט אין אונזער געמיינזאַ־מער קאַסע, אין דער צייט ווען מיינע עלטערן גייען אויס פאַר הונגער אין אָדעס? איך פאָדער בלויז דאָס רעכט אָפּציען פון מיינע פאַרדינסטן צוויי פונט אַ חודש — ס'וועט נאָך אַלץ בלייבן איבערן דורכשניט, אויף צו שיקן זיי צו מיינע עלטערן. מיינעטוועגן קאָן דאָס טוען פאַר מיר דער קאַסירער פון אונזער קבוץ. די הויפּט־זאַך איז: — זיי טאָרן נישט הונ־גערן, בעת איך שפּאָר דאָ געלט פאַר קומענדיקע קאָלאָניזאַציע״.

די פירער פון די קבוצים ווערן געשטעלט דורך אַזעלכע פאָדערונ־גען אין אַ שווערער לאַגע. זיי לייקענען נישט די מאָראַלישע קראַפט פון אַזאַ טענה. פון דער אַנדערער זייט האָבן זיי מורא, אַז אויב מען וועט דערלויבן די מינדעסטע אומגלייכהייט צווישן די מיטגלידער, וועט דאָס מיט דער צייט ברענגען צו אַ טיפן דורכברוך אין אַלע זייערע פּרינציפּן, און שטעלן דערמיט דעם גאַנצן קבוץ אין אַן ערנסטער סכנה.

www.libtool.com.cn

כמעט אין אַלע קבוצים ווערט די דאָזיקע פּראָבלעם געלייזט דורך דער שאַפונג פון ספּעציעלע קאָמיסיעס וועגן „הילף צו קרובים". די קאָמיסיע האָט אין איר רשות אַ געוויסע מאַנאַטלעכע סומע געלט, וועלכע דער קבוץ האַלט פאַר מעגלעך צו אַסיגנירן פאַרן דאָזיקן צוועק. זי באַטראַכט די בקשות פון חברים וועגן הילף פאַר זייערע אייגענע, זי באַקענט זיך, ווי ווייט מעגלעך, מיטן גראַד פון זייער נויט, און באַשטימט, וועלכע פאַלן זענען באַרעכטיקט צום פאַרצוג, און וויפל עס זאָל געשיקט ווערן אין יעדן פאַל.

אין פּרינציפּ זענען די קאָמיסיעס אינסטרואירט זיך רעכענען בלויז מיט דער נויט פון די עלטערן, נישט רעכענענדיק זיך מיט די פאַרדינסטן פון זייערע קינדער אין קבוץ. דער קבוץ בלייבט, הייסט עס, געטריי צו זיין גרונט־פּרינציפּ, לויט וועלכן יעדער מיטגליד אַרבעט לויט זיינע פעאיקייטן, און פאַרברויכט לויט זיינע באַרעכטיקטע באַדערפעניש.

איז אָבער די קאָמיסיע אימשטאַנד זיך שטרענג צו האַלטן ביים דאָזיקן פּרינציפּ אינם פאַל, ווען אַ בעסער־פאַרדינענדער און בדרך־כלל געשעצטער חבר סטראַשעט צו פאַרלאָזן דעם קבוץ, אויב זיינע עלטערן וועלן נישט זיין צווישן די יעניקע, וועלכע וועלן געהאָלפן ווערן אין דער ערשטער ריי? אויף די פראַגע איז שווער צו ענטפערן. וואַרשיינלעך, געפינט מען אַ וועג אַריינצופירן אויסנאַמען אינם אַלגעמיינעם כלל...

דאָך זענען שוין פאָרגעקומען עטלעכע פאַלן ווען ווערטפולע מיטגלידער פון אַ קבוץ האָבן אים פאַרלאָזן צוליב דער פּראָבלעם פון הילף פאַר קרובים. בכלל קומט אויס די קבוצות און קבוצים צו טראָגן אַ שווערע לאַסט צוליב דער טראַגישער עקאָנאָמישער לאַגע פון די יידישע מאַסן אין מזרח־אייראָפּע.

זייטיקע געלטן.

די קאָלעקטיווע ווירטשאַפטן אין ארץ־ישראל, סיי די קבוצות און סיי די קבוצים, קוקן קרום אויפן באַזיץ פון עקסטרע־געלט דורך זייערע מיטגלידער, אפילו ווען דאָס געלט קומט פון אויסערלעכע קוועלן, למשל, פון ירושות אָדער קרובים. אויב דער מיטגליד וויל נישט צוריקשיקן אַזעלכע סומען, און וויל דאָך בלייבן אַ חבר אין דער קבוצה, מוז ער עס אַריינלייגן אין דער געמיינזאַמער קאַסע.

www.libtool.com.cn

כ'האָב אַמאָל געהאַט אין שייכות מיט דעם אַן אינטערעסאַנטע דערפאַרונג מיט פינף דאָלאַר, וואָס אַמעריקאַנער עלטערן פון אַ חלוץ האָבן דורך מיר איבערגעשיקט זייער זון קיין ארץ־ישראל אַלס מתנה. איך האָב דעם יונגנמאַן און זיינע חברים אינם קבוץ פון „השומר־הצעיר" אין חדרה געשטעלט אין אַ היפּשער פאַרלעגנהייט. נאָך אַ גע־נויער באַטראַכטונג פון דער פראַגע איז באַשלאָסן געוואָרן נישט צוריק־שיקן דאָס געלט — דאָס וואָלט געווען אַ באַליידיקונג פאַר די וווילע עלטערן, — נאָר אָננעמען עס אַלס אַ ביטראַג אויף איינצוקויפן אַ ביבליאָטעק פאַרן קבוץ.

די אַלגעמיינע צאָל מיטגלידער אין די קבוצים איז כמעט טאָפּלט ווי אין די פעסטער־באַזעצטע קבוצות. זי האָט אין אָנהויב 1935 באַ־טראָפן ארום 5000, אויסער מינדעריעריקע קינדער און זקנים. איי־ניקע פון די קבוצים אַנטהאַלטן נישט ווייניקער ווי 400 נפשות.

צענטראַלע קבוצים.

די ביז איצט־באַשריבענע קבוצים באַשטייען פון אַ באַשרענקטער צאָל מיטגלידער, וואָס בויען אויס מיט געמיינזאַמע כחות זייער קומענ־דיקע לאַנדווירטשאַפט. דאָס וואָרט „קבוץ" ווערט אָבער אין ארץ־ישראל באַנוצט אויך צו באַצייכענען די פאַראייניקונג פון עטלעכע אָר־טיקע קבוצים אָדער קבוצות אין אַ ברייטערע קאָאָפּעראַטיווע אָרגאַני־זאַציע, וואָס פירט אָן איר טעטיקייט איבערן גאַנצן לאַנד. אגב, איז די באַנוצונג פון איין נאָמען פאַר צוויי פאַרשידענע מינים אָרגאַניזאַציעס אַ חסרון, וואָס מאַכט שווערער צו דערקלערן דעם זייטיקן עולם, ספּע־ציעל אין חוץ־לארץ, די דאָזיקע העכסט־אינטערעסאַנטע סאָציאַלע שאַפונגען.

עס זענען דאָ אין ארץ־ישראל צוויי ברייטערע קבוצים, וועמענס גרונט־באַשטרעבונג איז אויסצושפּרייטן די געמיינזאַמקייט פון גיטער און אַרבעט, וואָס עקזיסטירט אין די גרענעצן פון דער איינצלנער קבוצה אָדער קבוץ אויף עטלעכע אַזעלכע איינהייטן, וואָס זענען צעוואָרפן אי־בערן גאַנצן לאַנד.

דער אַממערסטן - אויסגעהאַלטענער עקספּערימענט פון דעם מין איז דורכגעפירט אין „קבוץ הארצי", וועמענס 2152 מיטגלידער (אָנ־הויב 1935) געהערן צום „השומר הצעיר", אַ מערקווירדיקע פּאַרטיי

www.libtool.com.cn

(כאָטש זי שרעקט זיך פאַר דעם נאָמען), וואָס פאַרייניקט אין זיך אַן אייגענעם סאָרט קאָמוניזם מיט אַ שאַרף־אויסגעשפּראָכענעם נאַציאָנאַליזם און העברעאיזם. דער „קבוץ הארצי'' נעמט אין זיך אריין נישט נאָר קבוצות און קבוצים פונם אויבן־באַשריבענעם טיפּ, נאָר אויך אינדוסטריעלע וואַרשטאַטן און גאַנצע פאַבריקן נעבן די שטעט. די עקאָנאָמישע געמיינזאַמקייט צווישן די מיטגלידער פון די דאָזיקע איינצלנע שריפעלעך איז אַן אַבסאָלוטע. איך גלויב נישט, צו ערגעץ־ווו אין דער וועלט איז פאַראַן אַן אַנדער ביישפּיל פון אַזאַ ראַדיקאַלער אָנווענדונג פון קאָמוניסטישע פּרינציפּן, — אינם עקאָנאָמישן און נישט־פּאָליטישן זין פונם וואָרט, — אינם טאָג־טעגלעכן פּראַקטישן לעבן!

אַן אַנדערע און מער־פּאָרזיכטיקע אָנווענדונג פונם דאָזיקן געמיינזאַמקייט־פּרינציפּ שטעלט מיט זיך פאָר דער „קבוץ־המאוחד'', וועמענס פירער און די מערסטע פון זיינע 3687 מיטגלידער געהערן צו דער מער מעסיקער „אַרבעטער־פּאַרטיי פון ארץ־ישראל'' (מפּא''י, — מפלגת פּועלי ארץ־ישראל). דער „קבוץ־המאוחד'' איז מער גענויגט צו טאָלערירן די בערכדיקע אומגלייכקייט צווישן די איינצלנע קאָאָפּעראַטיוון, וואָס זענען אַן אים אָנגעשלאָסן. די דאָזיקע אומגלייכקייט אינם לעבנס־סטאַנדאַרט איז אַ רעזולטאַט פון פאַרשידענע קלימאַטישע און באָדן־באַדינגונגען אין איינצלנע קבוצות, און פון דער פאַרשידענער צייט אין וועלכער זיי זענען געגרינדעט געוואָרן. זי האָט אויך צו טון מיטן פאַקט, וואָס אייניקע פון די אָנגעשלאָסענע קאָאָפּעראַטיוון זענען שוין פול עטאַבלירטע קבוצות, אין דער צייט, ווען די אַנדערע זענען נאָך אָפּהענגיק פון דער געדונגענער אַרבעט.

ביידע צענטראַלע קבוצים זענען נאָך יונג, און זייער וויטערדיקע עוואָלוציע פאַרדינט די גרעסטע אויפמערקזאַמקייט מצד די טעאָרעטיקער פון דער קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג אין גאָר דער וועלט.

ארגון און מושב־עובדים.

אַרבעטער, וואָס זענען אימשטאַנד אָפּשפּאָרן עטוואָס געלט פאַר זייער צוקונפטיקער באַזעצונג אויף לאַנד, און זענען אין דער זעלבער צייט נישט וויליק צו נעמען אויף זיך די אַלע באַשרענקונגען, וואָס זענען פאַרבונדן מיטן קאָמוניסטישן לעבן אין קבוץ, גייען געוויינלעך אריין אין אַן „אַרגון'', וואָס פאַרשאַפט און קולטיווירט שטיקלעך באָדן פאַר

www.libtool.com.cn

יעדן פון זייִנע מיטגלידער באַזונדער. די ענלעכקייט צווישן דעם „ארגון" און „קבוץ" באַשטייט בלויז אין דעם, וואָס זייִנע מיטגלידער זענען אויך מערסטנס שטאָטישע אַרבעטער, וואָס שפּאָרן געלט און באַ־שטימען אַ גרופּע פון זייערע חברים צו זיין דער אַוואַנגאַרד פון זייער קומענדיקן אַגריקולטורעלן ישוב. ווען אָבער די נויטיקע צוגרייטונגען, איינשליסלעך פּלאַנצונגען, זענען דאָרט שוין געמאַכט געוואָרן, און דער באָדן איז פּאַרטיק פאַר איינקונפט־ברענגנדער באַאַרבעטונג, שאַפן ניט די מיטגלידער פון ארגון, וואָס קומען פון דער שטאָט, קיין קבוצה, נאָר זיי באַאַרבעטן זייער לאַנד יעדער באַזונדער. בדרך כלל, פאַרווערן די ארגונים זייערע מיטגלידער צו באַשעפטיקן געדונגענע אַרבעטער. אויב זיי באַזעצן זיך אויפן באָדן פון נאַציאָנאַל־פאָנד, שאַפט דאָס אויך אַ נאַטירלעכע מניעה קעגן שפּעטערדיקע ספּעקולאַציע. חוץ דעם קומען אָן אַזעלכע קליינע לאַנדווירטן צו קאָאָפּעראַציע בײַם פאַרקויף פון זייערע פּראָדוקטן, בײַם איינקויף פון שטאָטישע סחורות, און ביי דער באַנו־צונג פון שווערע מאַשינען, וואָס וואָלטן געווען צו גרויס פאַר יעדער ווירטשאַפט באַזונדער. לעצטנס איז אין אַזעלכע קאָלאָניעס אפילו פאַראַן די נייגונג צו באַאַרבעטן זייערע ברויט - פעלדער אויף אַ קאָלעקטיוון אופן, באַשרענקנדיק זייערע אינדיווידועלע אָנשטרענגונגען מיט מילך־ווירטשאַפט, עופות, צוכט, גרינס און פרוכט־בוימער.

אַ קאָלאָניע פון אַזעלכע האַלב־קאָלעקטיוויסטישע לאַנדווירטן איז אין ארץ־ישראל באַקאַנט אונטערן נאָמען מושב־עובדים. סכעמאַטיש גערעדט: דער ארגון איז די צוגרייטנדיקע סטאַדיע פון אַ מושב־עובדים, בעת אַ קבוץ איז אָפט אַ נישט־פאַרענדיקטע פאָרם פון אַ קבוצה.

לויטן לעצטן באַריכט פון דער לאַנד־אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע ביי דער הסתדרות, האָט די צאָל פון אירע מיטגלידער, וואָס באַלאַנגען צו אַ מושב עובדים אָדער ארגון, באַטראָפן 3154 בײַם אָנהויב פון יאָר 1935. דאָס גיט אָבער נאָך נישט דאָס פולע בילד פון דער פאַרשפּרייטונג פון די דאָזיקע האַלב - קאָאָפּעראַטיווע ווירטשאַפטס - פאָרמען. דער ארגון און „מושב" זענען איצט גאַנץ פּאָפּולער ביי פיל, וואָס זענען אויסער די ראַמען פון דער הסתדרות. עס זענען פאַראַן ארגונים פון „מזרחי", פון אַלגעמיינע ציוניסטן און פון מיטלקלאַס - יידן. מען קאָן דעריבער באַהויפּטן מיט זיכערקייט, אַז די אַלגעמיינע מיטגלידערשאַפט פון די אַר־גונים און מושבי עובדים באַטרעפט ווייניקסטנס 4000.

עס זענען פאַראַן אויסער דעם ארגונים, וועמענס מיטגלידער וווינען

www.libtool.com.cn

גאָר אין אויסלאַנד, ווי למשל די „חרות־גרופּן" אין אַמעריקע. דער אָרגאַ־ניזאַטאָרישער פּרינציפּ פון „ארגון" — אָן זיינע שפּעטערדיקע סאָציאַלע באַשרענקונגען איז אויך פאַרקערפּערט אין געווויסע קליינבירגערלעכע אָר־גאַניזאַציעס, וואָס גרייטן צו זייערע מיטגלידער צו באַזעצן זיך אין ארץ־ישראל. א טיפּישערביישפּיל זענען די „אחוזות־אַמעריקע": זיי זענען קאָאָפּעראַטיוון, בעת דער צוגרייטונגס־אַרבעט אין גלות, הערן עס אָבער אויף צו זיין נאָך דער באַזעצונג פון זייערע מיטגלידער אין ארץ־ישראל.

די קבוצות און דער מיטל־קלאַס.

אין אָנהויב זענען די קבוצות געשטיצט געווען נישט נאָר פון יידישע אַרבעטער ־ אָרגאַניזאַציעס, נאָר אויך פון בירגערלעכע ציוניסטן, וועלכע האָבן געמוזט אָנערקענען זייער נאַציאָנאַלן אידעאַליזם און זייערע גרויסע פּיאָנערישע מעלות. אין די שפּעטערדיקע יאָרן, ווען די יידישע לאַגע אין די מערסטע גלות ־ לענדער איז געוואָרן גאַנץ קריטיש, און דער יידי־שער מיטל־קלאַס האָט אָנגעהויבן קוקן אויף ארץ־ישראל אַלס די דירעקטע און באַלדיקע לייזונג פון זיין אייגענער וואַנדערונגס ־ פראַגע, איז זיין באַגייסטערונג פאַר די קבוצות געוואָרן אַ סך קילער. די פאַרטרעטער פונם בירגערטום אויף די ציוניסטישע קאָנגרעסן זענען געשטעלט געוואָרן פאַרן פאַרלאַנג פון זייערע אייגענע מיטגלידער אַליין קאָלאָניזירט צו ווערן, און נאַטירלעך האָבן די דאָזיקע מיטל־קלאַס־יידן געוואָלט קאָלאָני־זירט ווערן נישט אַלס קבוצות, נאָר אַלס פּריוואַטע קאָלאָניסטן. די קבו־צות זענען, מיט אַנדערע ווערטער, געוואָרן אַ קאָנקורענץ צו אַנדערע קאָ־לאָניזאַציע ־ פּלענער, און מען האָט זיי דעריבער אָנגעהויבן שאַרפער צו קריטיקירן פון פאַרשידענע זייטן. אַ פיינטשאַפט צו די קבוצות עקזיסטירט איצט נישט נאָר מצד די רעוויזיאָניסטן, וואָס זענען לעצטנס אוועק פון ציוניסטישן קאָנגרעס, נאָר אויך מצד די מערסטע אַנדערע בירגערלעכע גרופּירונגען.

די געענדערטע באַציאונג צו די קבוצות דריקט זיך אויס אין פּלערליי טענות און קריטיק. אייניקע פון די דאָזיקע טענות מעג מען פשוט איגנאָ־רירן אַלס בייזוויליקע אָדער נאַרישע רכילות ־ טרייבעריי. דערצו געהערט, למשל, די אָפט פאַרשפּרייטע לעגענדע, — ספּעציעל אין אויסלאַנד, — וועגן דעם „אונמאָראַלישן" לעבן אין די קבוצות און קבוצים, וואָס שטאַמט בלומרשט פון זייער קאָלעקטיוון כאַראַקטער. אויפן גרונט פון

www.libtool.com.cn

פּערזענלעכע באַאָבאַכטונגען איז דער מחבר אימשטאַנד צוריקצווייזן די דאָזיקע לעגענדע מיט דער גרעסטער אַנטשידנקייט. נישט נאָר עס ווערט דאָרט טיף רעספּעקטירט די ריינקייט פונעם פאַרהייראַטן לעבן, נאָר אויך די באַציאונגען צווישן נישט - פאַרהייראַטע מיטגלידער שטייען אויף אַן אויסערגעוויינלעך - הויכער מדרגה. אויב נישט אַלע פאַרהייראַטע פּאָר-לעך זענען געשטאַנען אונטער דער חופּה, האָט דאָס צו טאָן אויסשליס-לעך מיט רעליגיעזע איבערצייגונגען, און מאַכן פון דעם אַן ענין פון מאָ-ראַל איז פּשוט נישט ערלעך.

אויסער אַזעלכע בייזוויליקע טענות, הערט מען אָבער אויך אַמאָל, נישט נאָר פון בירגערלעכע ציוניסטן, נאָר אויך פון אַרבעטער, אַ מער ערנסטע קריטיק פון די באַשטייענדע קבוצות. די הויפּט - טענה איז, אַז אַ דערפאָלגרייכע קבוצה זויגט נישט אַריין קיין נייע אימיגראַנטן מיט דער זעלבער גיכקייט, ווי אַ דערפאָלגרייכע פּריוואַטע קאָלאָניע, אויף וויפל זי איז געבויט אויפן פּרינציפּ פון יידישער אַרבעט. מען האַלט, אַז די קבו-צה, צוליב די שאַרפע באַשרענקונגען אין דער אויפנאַמע פון נייע מיט-גלידער, קאָן נישט ווי געהעריק אויסנוצן קיין גינסטיקע געלעגנהייטן, וואָס שאַפן זיך אינם לויף פון איר ווירטשאַפטלעכער אַנטוויקלונג. זי קאָן נישט, למשל, שטאַרק אויסברייטערן איר אינטענסיוו-באַאַרבעטן שטח צוליב אַ צייטווייליקן און לוינערישן פאַרלאַנג נאָך אַ געוויסן פּראָדוקט. זי טוט דאָס נישט, כּל זמן זי איז נישט זיכער, אַז איר שטענדיקע מיטגלי-דערשאַפט וועט זיין געננוג פאַר דער פאַרגרעסערטער סעזאָן - אַרבעט, וואָס וועט זיך פאָדערן אויף אַראָפּצונעמען די דערגענצנדע ערנטע.

אַן אַנדער קריטיק פון דער קבוצה באַשטייט אין דער טענה, אַז זי גיט נישט קיין געלעגנהייט פאַר דער באַזעצונג פון קרעמער, בעלי-מלאכות און אַנדערע נישט לאַנדווירטשאַפטלעכע עלעמענטן, וואָס העלפן שטאַרק אויסברייטערן די פּריוואַטע קאָלאָניעס. איך האָב, למשל, געהערט אַ פּאָר מאָל די באַהויפּטונג, אַז די צוציאונגס - קראַפט פון מער באַקאַנטע קבו-צות פאַר טוריסטן וואָלט געווען אַ גענוגנדע עקאָנאָמישע גרונטלאַגע אויף צו האָבן רעסטאָראַנען און אפשר אויך האָטעלן אויף זייער באָדן. אויב די קבוצה דערלויבט דאָס נישט, צוליב אירע קאָלעקטיוויסטישע פּרינציפּן, שטעלט זי זיך דערמיט אין ווידערשפּרוך צום אַלגעמיין - עקזיסטירנדיקן פאַרלאַנג פון אַ וואָס ברייטערער אימיגראַציע.

אַן אַנדער פאָרם פון דער דאָזיקער קריטיק דריקט זיך אויס אינם פאָרוואורף, וואָס די גינסטיקע געאָגראַפישע לאַגע פון געוויסע קבוצות

www.libtool.com.cn

ווערט נישט אויסגענוצט פאַרן אָנהויב פון גרעסערע ישובים. ווען, למשל, אויפן באָדן פון דגניה, האָט מען מיר געזאָגט, וואָלט געווען א פּריוואַטע קאָלאָניע, וואָלטן שוין דאָרט געוואוינט א צענטליק פאַמיליעס, וואָס וואָלטן געמאַכט א לעבן ביי דער שכנותדיקער באַן - סטאַציע סעמאַק, וועלכע איז בלויז א מייל ווייט פון איר. אין סעמאַק זעלבסט ווילן יידן נישט לעבן צוליב די אַנטי־סאַניטאַרישע באַדינגונגען פונם דאָזיקן אַראַבישן דאָרף.

אַריבערגייענדיק צו די דאָזיקע טענות אין תוך, מוז געזאָגט ווערן, אז דער ערשטער פאָרוואורף וועגן נישט אויסנוצונג פון צופעליקע און סעזאָן - געלעגנהייטן פאַרן וואוקס פון דער קבוצה, איז ביים היינטיקן טאָג ווייניק אַקטועל. קיין יידישע סעזאָן - אַרבעטער זענען פּשוט נישטאָ, און דער ישוב האָט אומגעהויערע שוועריקייטן אין דער פראַגע פון אַראָפּנעמען בייצייטנס די פּרוכט פון די יעניקע פּריוואַטע יידישע קאָלאָניעס, וואָס העלפן זיך נישט אויס מיט ביליקער אַראַבישער אַרבעט. דער פּראָבלעם איז אַלזאָ איצט נישט קיין פּראַקטישער. ער קאָן אָבער קריגן א באַדייטונג אין דער צייט פון אַרבעטסלאָזיקייט, און דאַן וועט מען זען. אין נויט וועט מען זיך, האָפנטלעך, געבן אן עצה.

בדרך כּלל, וואָלט די עקאָנאָמישע בויגזאַמקייט פון דער קבוצה געקאָנט פאַרגרעסערט ווערן דורך א מער ענגער פאַרבינדונג מיט דער אינדוסטריע, בפרט אַזעלכע, וואָס קאָנען זיין א רעזערוו פון דערגענצנדע אַגריקולטורעלע אַרבעטן אין סעזאָן־צייט. אויף דעם וועג איז לעצטנס באַזונדערס געגאַנגען דער ,,קבוץ הארצי'' פון ,,השומר הצעיר''. ער קאָן, למשל, אָפּשטעלן, אָדער ווייניקסטנס שטאַרק צונויפּפּרעסן די אַרבעט אין זיין פאַבריק און אוועקשיקן די אַרבעטער אַרויסצוהעלפן אין זיינע קבוצות אין דער צייט פון ערנטע. זיי וועלן דאָרט באַטראַכט ווערן נישט אַלס געדונגענע אַרבעטער, נאָר אַלס מיטגלידער פון איין געמיינזאַמען גרויסן קבוץ. די דאָזיקע אידייע שיינט צו האָבן א גרויסע צוקונפט.

וואָס איז נוגע דעם צווייטן פּונקט, — דער פראַגע וועגן רעסטאָראַנען און טוריסטן - הייזער אויפן באָדן פון די אַממערסטן באַזוכטע קבוצות, — איז בנוגע איר גאָר לעצטנס דערגרייכט געוואָרן א וויכטיקער קאָמפּראָמיס. די קבוצות זענען שוין מסכּים צו דער שאַפונג פון אַזעלכע אינסטיטוציעס אויף זייער באָדן. זיי פאָדערן בלויז, אז זיי זאָלן שטיין אונטער דער אויפזיכט פון דער ,,טוריסטן - קאָמיסיע'' פון דער יידישער אַגענץ און נישט באַלאַנגען צו פּריוואַטע אונטערנעמער.

www.libtool.com.cn

די פירער פון די קבוצות ווייזן אויך אָן אויפן פאַקט, וואָס דער גרעסטער וואוקס פון דער באַפעלקערונג איז פאָרגעקומען אין די יעניקע פריוואַטע קאָלאָניעס, וואָס געפינען זיך אינם ציטרוס - גאַרטל פונם לאַנד. די קבוצות זענען אויסער דעם דאָזיקן גאַרטל, זייער ווירטשאַפט איז אַ געמישטע, און מען דאַרף פאַרגלייכן דעם וואוקס פון זייער באַפעלקערונג, נישט מיט רחובות, חדרה אָדער רעננה, נאָר מיט די פריוואַטע אַקערבוי-קאָלאָניעס אין גליל. ביי אַזאַ מער באַרעכטיקטן פאַרגלייך וועט זיך אַרויסווייזן, אַז די קבוצות זוינגן גאָר אַריין פרישע אימיגראַנטן אויף אַ גרעסערן פאַרנעם.

ווען די ווירטשאַפט פון אַ פריוואַטן קאָלאָניסט ווערט אינטענסיווער, ספּעציעל דורך באַוואַסערונג, און די כחות פון זיין פאַמיליע סטייען מער נישט אויף צו באַאַרבעטן, וועט ער גיבער לאָזן אַ טייל פון זיין פעלד ליידיק, איידער טיילן עס מיט עמיצן אַנדערש. די קבוצות האָבן אָבער אין פיל פאַלן, כדי מעגלעך מאַכן די גרינדונג פון אַ נייער קבוצה פון פרישע אימיגראַנטן, אויפגעגעבן אַ טייל פון זייער באָדן אָן דער קלענסטער אַנטשעדיקונג, כאָטש זיי האָבן אין זיין אויסבעסערונג אַריינגעלייגט אַ היפּש ביסל אַרבעט און שוויים...

דאָס זענען גאַנץ גוטע אַרגומענטן, און מען מוז צוגעבן, אַז בדרך-כלל, האָט די קבוצה יאָ אויסגעהאַלטן דעם ווירטשאַפטלעכן עקזאַמען, פאַר וועלכן זי איז געשטעלט געוואָרן. פונדעסטוועגן שיינט, אַז די אויפנאַמס-פעאיקייט פון די קבוצות פאַר נייע אימיגראַנטן וואָלט נאָך געקאָנט פאַרגרעסערט ווערן. נישט אָפּזאָגנדיק זיך פון זייערע קאָלעקטיוויסטישע גרונט - פרינציפּן, דאַרפן זיי מער ענערגיש אויסנוצן אַלע עקאָנאָמישע געלעגנהייטן פאַרן שנעלערן וווקס פון זייער באַפעלקערונג, דערפילנדיק דערמיט אין גאָך אַ גרעסערער מאָס דעם אידעאַל, צו וועלכן זיי האָבן צו פאַרדאַנקען זייער אַנטשטייאונג און עקזיסטענץ.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל צען

◄●●►

דערציונג און קולטור

קיין אַלגעמיינע אָבליגאַטאָרישע קינדער - דערציונג עקזיסטירט נאָך נישט אין ארץ־ישראל. אירע מערסטע מאַכמעדאַנישע קינדער באַזוכן בכלל נישט קיין שולע, און דאָס ברענגט צו דער איבערוואָג פון אַנאַלפאַבעטיזם אפילו ביי דעם אָנוואַקסענדן דור.

אין אַזעלכע אומגינסטיקע אומשטענדן האָבן יידן אין ארץ־ישראל באַוויזן נישט נאָר אָנצוהאַלטן דעם סטאַנדאַרט פון אַלגעמיינער דערציונג, וואָס האָט געהערשט צווישן זיי אין אייראָפּע, נאָר אויך אויסבויען אַ מאָדערנע שול - סיסטעם, וואָס קאָן זיך פאַרמעסטן מיט די גאָר פּראָגרעסיווע לענדער פון דער וועלט. ס'איז שווער צו געפינען אַ יידיש קינד אין ארץ־ישראל, וואָס באַזוכט נישט די אָדער יענע שולע. דאָס איז אַ פיינע לייסטונג, באַזונדערס ווען מען נעמט אין באַטראַכט, אַז אַלע יידישע שולן זענען אויסגעבויט געוואָרן פון יידן אַליין, אָן שום וועזנטלעכע הילף מצד דער רעגירונג. אפילו איצט מאַכט אויס די רעגירונגס - שטיצע פאַר די יידישע בילדונגס - אַנשטאַלטן נישט מער פון 13 פּראָצענט פון זייער אַלגעמיינעם בודזשעט.

די צאָל פון קינדער, וואָס האָבן באַזוכט פלערליי ארץ־ישראלדיקע שולן אין די לעצטע צוויי יאָר, איז דאָ אין דער פאָלגנדיקער טאַבעלע, וועלכע איז גענומען פון די אָפיציעלע באַריכטן פונם הויי־קאָמישיאָנער צום פעלקער־בונד:

שול־באַזוך אין ארץ־ישראל.

	ייִנגלעך 1933	ייִנגלעך 1934	מיידלעך 1933	מיידלעך 1934	צוזאַמען 1933	צוזאַמען 1934
מאַכמעדאַנער	28,990	31,923	7 185	8,165	36,175	40,088
קריסטן	8,726	9,088	8,110	8,368	16,836	17,454
יידן	20,031	23,244	18,306	21,585	38,337	44,829

www.libtool.com.cn

כּאָטש אין ארץ־ישראל זענען פאַראַן דריי מאַכמעדאַנער אויף יעדן ייִד, איז די צאָל פון ייִדישע קינדער, וואָס באַזוכן שולן, נאָך אַלץ העכער, ווי די צאָל פון מאַכמעדאַנישע קינדער, וואָס קריגן וועלכע־ס׳איז שול־דערציִונג. אינטערעסאַנט איז דערביי דער גרויסער אונטערשייד צווישן דעם שול - באַזוך פון ייִנגלעך און מיידלעך ביי די מאַכמעדאַנער. פון די מאַכמעדאַנישע ייִנגלעך קריגן נאָך 35 פּראָצענט אַ שול - דערציִונג, בעת ביי מיידלעך פאַלט דער דאָזיקער פּראָצענט ביז 11!

דער שול - באַזוך פון די קריסטלעכע קינדער אין ארץ־ישראל איז זייער אַ הויכער. ער דערגרייכט ביז 95 פּראָצענט פון דער אַלגעמיינער צאָל קריסטלעכע קינדער, וואָס זענען אינם שול־עלטער.

די טיילונג פון ייִדישע שולן.

צוויי דריטל פון די ייִדישע שילער באַזוכן די פאָלקס־שול־נעץ, וואָס איז אויסגעבויט געוואָרן פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. מיט דריי יאָר צוריק איז די דאָזיקע שול־נעץ איבערגענומען געוואָרן דורכן „ועד־הלאומי“, דעם נאַציאָנאַל־ראַט פון די ארץ־ישראלדיקע ייִדן. אינם יאָר 1934 איז זי באַשטאַנען פון 152 קינדער־גערטנער, 122 פאָלקס־שולן, 7 מיטל־שולן, 4 לערער - סעמינאַרן און 5 פאַך־שולן. די אַלע שולן האָבן באַשעפטיקט צוזאַמען איבער טויזנט לערער, און אַריינגענומען אין זיך 28,223 תּלמידים.

אויסער די שולן, וואָס זענען אונטער דער אָנפירונג פונם ועד־הלאומי, זענען פאַראַן אין לאַנד 176 אַנדערע ייִדישע שולן מיט 15,679 תּלמידים. די גרעסטע פון די דאָזיקע אומאָפּהענגיקע שולן געהערן צו דער „אַליאַנס איזראַעליט“ (כּל ישראל חברים) פון פּאַריז. די ניין שולן פון דער „אַליאַנס“, וואָס האָבן אין לעצטן יאָר געציילט 4172 תּלמידים, האָבן אַמאָל געהאַט דעם הויפּט - צוועק צו פאַרשפּרייטן די פראַנצויזישע קולטור צווישן די ייִדישע קינדער אין אָריענט. זיי האָבן אָבער אין די לעצטע יאָרן, זיך צופּאַסנדיק צום נאַציאָנאַלן גייסט פונם ארץ־ישראלדיקן ייִדנטום, אָפּגעלאָזט פראַנצויזיש אַלס אונטעריכטס־שפּראַך, כאָטש זיי באַטראַכטן עס נאָך אַלס אַ וויכטיקן לימוד.

אַן אַנדער וויכטיקער טיפּ פון פּריוואַטע שולן זענען די 39 תּלמוד־תּורות מיט זייערע 3998 תּלמידים, מערסטנס ייִנגלעך. כאָטש זיי לייגן דעם גרעסטן געוויכט אויף רעליגיעזער דערציִונג און פרומקייט, זענען

www.libtool.com.cn

זיי נאָך אַלץ נישט כּשר גענוג פאַר דער עקסטרעם - אָרטאָדאָקסישער „אגודת - ישראל", וועלכע האַלט - אויס אין ארץ־ישראל אירע אייגענע 8 שולן מיט 763 קינדער.

א רעשטל פון דער אמאָליקער אַסימילאַציע - צייט איז די מיידל־שולע, וואָס ווערט אויסגעהאַלטן אין ירושלים פון דער „אַנגלאָ־דזשואיש אַסאָסיאיישאָן" אין לאָנדאָן. מיט אירע 377 שילערינס איז זי די איינציקע יידישע שולע אין לאַנד, וואו די הערשנדע שפּראַך איז ענגליש.

שול־בודזשעטן

דער געמיינזאַמער בודזשעט פון די יידישע עפנטלעכע שולן, וואָס זענען אונטער דער אויפזיכט פונם ועד - הלאומי, האָט אינם יאָר 1934 דערגרייכט די סומע פון 194,242 פונט. אין דער דאָזיקער סומע איז די יידישע אַגענץ געווען באַטייליקט מיט 20,000 פונט, די רעגירונג מיט 26,627 פונט, די „פּיקא" מיט 4988 פונט. דער רעשט פון 142,627 פונט איז געדעקט געוואָרן דורך דעם אָרטיקן ישוב אין דער פאָרם פון שכר־לימוד, און בייטראַגן פון דאָרף־ראַטן און שטאָט - פּאַרוואַלטונגען. די תל־אביבער מוניציפּאַליטעט אליין האָט אינם יאָר 1934—1935 אויס־געגעבן אויף אירע שולן נישט ווייניקער פון 65,700 פונט, צוויי און א האַלב מאָל מער, ווי דער גאַנצער בייטראַג פון דער ארץ־ישראלדיקער רע־גירונג פאַר די יידישע שולן.

פונם סוף קריג ביזן יאָר 1934 האָבן די עפנטלעכע יידישע שולן אין ארץ־ישראל אָפּגעקאָסט איבער צוויי מיליאָן פונט. פון דעם האָט 62 פּראָ־צענט בייגעטראָגן די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע און בלויז 8 פּראָצענט די פּאַלעסטינער רעגירונג.

די שולן פון „אליאַנס" און אַנדערע יידישע אָרגאַניזאַציעס, וואָס זענען נישט אונטערגעוואָרפן דעם ועד - הלאומי, ווערן מערסטנס אויס־געהאַלטן דורך בייטראַגן פון אויסלאַנד. דאָס באַציט זיך אויך אויף תל־מוד־תורות און ישיבות.

די הוצאות פון דעם העברעאישן אוניווערזיטעט אין ירושלים — 65,000 פונט אינם יאָר 1934 — און פון דעם טעכניקום אין חיפה — 9000 פונט — זענען נישט אַריינגענומען אין די פריערדיקע חשבונות. בדרך־כּלל, ווערט דער געמיינזאַמער בודזשעט פון אַלע יידישע דער־ציונגס־אַנשטאַלטן אין ארץ־ישראל, וועלטלעכע און רעליגיעזע, עלעמענ־

www.libtool.com.cn

טאָרע, מיטעלע און העכערע, אַלגעמיינע און פאַכמענישע, — אָפּגעשאַצט אין 315,000 פונט (פאַר 1934).

די ארץ־ישראלדיקע יידן זענען שטאַרק אומצופרידן מיט דער קאַרגער שטיצע פון דער רעגירונג פאַר זייער שול ־ וועזן. די דאָזיקע סומע, 28241 פונט פאַרן יאָר 1934, איז קוים אַ זיבעטל פונם אַלגעמיינעם בילדונגס־בודזשעט פון דער פּאַלעסטינער רעגירונג, וואָס האָט אינם זעלבן יאָר באַטראָפן 196,580 פונט. אינם יאָר 1934 האָבן יידישע קינדער אויסגע־מאַכט 43 פּראָצענט פון אַלע שול־באַזוכנדיקע קינדער פון ארץ־ישראל (44,829 צוויישן 102,996), און יידן, ווערט באַהויפּטעט, זענען דעריבער באַרעכטיקט צו 43 פּראָצענט פון אַלע שול־אויסגאַבן. אָבער אויב אפילו מען זאָל זיך נישט רעכענען מיט דער צאָל פון קינדער אין די יידישע שולן, און נעמען בלויז דעם אַלגעמיינעם פּראָצענט פון יידן אין לאַנד, זענען זיי באַרעכטיקט לכל הדעות צו אַ פערטל פון אַלע רעגירונגס־הוצאות אויף בילדונג. אויך אין אַזאַ פאַל וואָלט דער ביטראָג פון דער רעגירונג באַדאַרפט פאַרגרעסערט ווערן מינדעסטנס אויף 50 פּראָצענט.

די אונגענוגנדע שטיצע פון דער פּאַלעסטינער רעגירונג פאַר יידישע שולן ווערט שאַרף קריטיקירט מצד די פירער פונם יידישן ישוב. אַט ווי אַן אָנגעזעענער לערער האָט זיך אויסגעדריקט וועגן דעם אין אַ געשפּרעך מיטן מחבר:

— „יעדעס לאַנד מוז דעקן אירע בילדונגס ־ הוצאות פון אירע איי־גענע קוואַלן. בפרט ארץ־ישראל, אַ לאַנד מיט אַזאַ גרויסן איבערפלוס אין איר רעגירונגס ־ בודזשעט, האָט נישט קיין מאָראַליש רעכט צו נעמען פון אויסלאַנד געלט פאַר עלעמענטאַרער בילדונג. אַזעלכע אויסלענדישע ביטראָגן קאָן מען נאָך באַרעכטיקן, ווען עס האַנדלט זיך וועגן אַרכעאָלאָ־גישע אויסגראָבונגען, אָדער וועגן אַן העבּרעאישן אוניווערזיטעט, וואָס קאָן קלאַסיפיצירט ווערן אַלס לוקסוס. אָבער אַז קינדער זאָלן מוזן לער־נען לייענען און שרייבן אויף אויסלענדיש געלט, איז באמת אַ רציחה".

„און זאָל מען אונז נישט אַוועקמאַכן — האָט פאָרטגעזעצט דער ווירדיקער פּעדאַגאָג, — מיט דער טענה וועגן דעם מאַנגל פון בילדונגס־געלעגנהייטן פאַר אַראַבער. מיר זענען אין דעם נישט שולדיק. דער פאַקט, וואָס מיר יידן האָבן מיט אייגענע מיטלען, אָן דער הילף פון דער רעגי־רונג, אויסגעבויט אַ גרויסע שול־נעץ, דאַרף נישט זיין קיין אורזאַך צו דיסקרימינירן קעגן אונז. און, אגב, פּאַרוואָס זאָל טאַקע ארץ־ישראל מיט דער גלענצנדיקער לאַגע פון אירע רעגירונגס־פינאַנסן, צוריקבלייבן אין

www.libtool.com.cn

דער דערציִונג פון די מאַכמעדאַנישע קינדער הינטער דער טערקיי פון מוסטאַפאַ קעמאַל, וואו די אָבליגאַטאָרישע פאָלקס־בילדונג איז שוין פון לאַנג אַ פאַקט?״.

עס וואָלט אויך נישט יושרדיק געווען צו טענהן, אַז דער מאַנגל פון שולן פאַר אַראַבער דערקלערט זיך מיט דער קעגנערשאַפט פון אומוויסנדע עלטערן צו דער דערציִונג פון זייערע קינדער. לויט אָפיציעלע ציפערן האָבן אין סעפּטעמבער 1934 איינגעגעבן בקשות 16,185 אַראַבישע קינדער וועגן אויפנעמען זיי אין די רעגירונגס־שולן. אויפגענומען האָט מען צוליב מאַנגל אין פּלאַץ בלויז 10,047 קינדער.

עס שיינט אָבער, אַז אין די לעצטע פאָר יאָר האָט די רעגירונג זיך ערנסט גענומען אויסצובררייטערן איר נעץ פון אַראַבישע שולן. אַ גרויסער טייל פון דער רעגירונגס - הלוואה פון 1934 איז באַשטימט געוואָרן אויף צו בויען געביידעס פאַר אַראַבישע דאָרף־שולן.

די אויפלעבונג פון העברעאיש.

במעט אַלע יידישע שולן אין ארץ־ישראל ווערן געפירט אויף העברעאיש, וועלכע איז פאָרמעל אָנערקענט פון דער רעגירונג אַלס די שפּראַך פונם אָרטיקן יידישן ישוב. העברעאיש פאַרנעמט נישט נאָר דעם הערשנדן פּלאַץ אין די שולן, נאָר דרינגט אויך אַריין אין אַליץ אַ גרעסערער מאָס אין גאַס און מאַרק, אין פעלד און וואַרשטאַט. די פּראַקטישע אויפלעבונג פון דער ביבלישער שפּראַך, וועלכע איז במשך הונדערטער יאָרן נישט גערעדט געוואָרן פון די יידישע פאָלקס־מאַסן, איז זיכער איינע פון די מערקווירדיקסטע דערשיינונגען פון אונזער דור!

מען קאָן האָבן פאַרשידענע מיינונגען וועגן דער צוקונפט פון העברעאיש אין ארץ־ישראל און וועגן דער באַדייטונג, וועלכע איר אויפלעבונג דאָרט האָט פאַרן יידישן וועלט־פאָלק אַלס גאַנצעס. קיינער קאָן אָבער נישט באַהויפּטן, אַז די אויפלעבונג פון העברעאיש אין ארץ־ישראל איז געווען סתם אַ צופאַל, וואָס איז צו פאַרדאַנקען אויסשליסלעך דער עקשנות פון אַ גרופּע שפּראַך - פאַנאַטיקער. מיט פולער אָנערקענונג פון דער מערקווירדיקער ענערגיע און די קרבנות, וועלכע די ערשטע פּיאָנערן פון דער העברעאישער שפּראַך האָבן אָוועקגעלייגט אויפן מזבח פון זייער אידעאַל, מוז מען אין דער זעלבער צייט אויך מודה זיין, אַז זייערע אָנשטרענגונגען זענען נישט געקומען ווי אַ צופעליקער קאַפּריז,

נאָר אַז זיי האָבן געהאַט געוויסע וואורצלען אין דער אַלגעמיינער יידישער געשיכטע און אין די ספּעציעלע אומשטענדן פון זייער צייט.

קודם־כל איז כּדאי צו געדענקען, אַז העברעאיש איז קיינמאָל נישט געווען אַזוי טויט ווי לאַטייניש אָדער גריכיש. זי איז קיינמאָל ביי יידן נישט געווען קיין אויסשליסלעך רעליגיעזע שפּראַך. און אַגב איז דער אופן פון דאַווענען ביי יידן גאָר אַן אַנדערער איידער ביי קאַטאָליקן, און העברעאיש אין בית־המדרש האָט דעריבער געמיינט גאָר עפּעס אַנדערש, ווי לאַטייניש אין קלויסטער. ביי קאַטאָליקן איז אָנגענומען, אַז דער גלח זאָגט די תּפילה אין לאַטייניש, און דער עולם זאָל יוצא זיין מיט מעכאַניש נאָכזאָגן די ווערטער, אפילו ווען ער פאַרשטייט זיי נישט. דאָס יידישע דאַווענען פאָדערט אָבער אַ מער אַקטיווע באַטייליקונג פונם יחיד, און דער דורכשניטלעכער דאַוונער פון אַמאָליקע דורות, אפילו ווען ער איז נישט געווען קיין גרויסער למדן, האָט מער ווייניק פאַרשטאַנען דעם פּירוש המילות. און ווער האָט ביי יידן דעמאָלט נישט געדאַוונט?

ווי ס'איז באַקאַנט, איז העברעאיש אויך פיל באַנוצט געווען אין גלות פאַר כּלערליי דאָקומענטן, ווי אויך אין שריפטלעכער קאָרעספּאָנדענץ צווישן יידן. מינדלעכע געשעפטן האָט מען שטענדיק געמאַכט אין יידיש, אָבער אין שריפטלעכן געשעפטס־פאַרקער איז אַ לשון־קודשדיק בריוול, אפילו מיט די גרעסטע גראַמאַטיקאַלישע גרייזן, געווען אַ צייכן פון „גוטן טאָן"...

כּדי צו פאַרשטיין די סיבּות פון דער איצטיקער אויפלעבונג פון העברעאיש אין ארץ־ישראל, מוז מען אָבער נעמען אין באַטראַכט נישט נאָר דעם דאָזיקן אַלטן היסטאָרישן הינטערגרונט, נאָר אויך די קאָנקרעטע לאַגע, וואָס האָט זיך געשאַפן אין יידישן קולטור־לעבן מיט 50—60 יאָר צוריק, בעת דעם אָנהויב פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל. יידיש האָט נאָך דעמאָלט נישט דערגרייכט די אויסערגעוויינלעכע אַנטוויקלונג, וועלכע עס האָט דורכגעמאַכט פאַר אונזערע אייגענע אויגן. אין דער גאַנצער וועלט האָט דעמאָלט נישט עקזיסטירט קיין איין יידישע צייטונג און קיין ביכער, אויסער פּרימיטיווע ראָמאַנען און בבא מעשיות. האָט מען אויף יידיש נישט געדרוקט. פאַרן משכּיל פון יענער צייט, וואָס איז דערצויגן געווען אויפן העברעאישן שטודיום, איז יידיש געווען אַ „זשאַרגאָן", וואָס איז נישט פעיק צו קולטורעלע אַנטוויקלונג. פאַר דער אויפקומענדיקער אינטעליגענץ, וואָס האָט נאָך געלעבט מיט די איִלוזיעס פון אַסימילאַציע, איז יידיש געווען אַ שטערונג פאַר דער קולטו־

www.libtool.com.cn

רעלער אויפלייזונג פון די יידישע מאַסן, וואָס האָט אויסגעקוקט דאַן צו זיין דער אידעאַל.

אגב האָט זיך אין יענער צייט, מיט 50—60 יאָר צוריק, אָנגעהויבן אַ באַדייטנדע אויפלעבונג פון העבּרעאיש אויך אומאָפּהענגיק פון ארץ־ישראל. אין דער צייט פון דער „בילו״־באַוועגונג, האָבן אין רוסלאַנד עקזיסטירט צוויי טעגלעכע העבּרעאישע צייטונגען: „המליץ״ און „הצפירה״, וואָס האָבן געהאַט גאָר אַ גרויסן איינפלוס אויף די יידישע מוחות. זייערע נייעסן און אַרטיקלען זענען איבּערדערציילט און דיסקוטירט געוואָרן אין די בתי־מדרשים, וואָס זענען דעמאָלט געווען עפּעס מער ווי געבּעט־הייזער: זיי זענען געווען אמתע פאָלקסטימלעכע קלובּן, ווו יידן האָבן באַהאַנדלט אַלע פראַגן פון זייער אייגענעם לעבּן, און פון דרויסנדיקער וועלט־פּאָליטיק. עס האָט אויך עקזיסטירט דעמאָלט אַ בּערך באַדייטנדע העבּרעאישע פאַרלאַג־טעטיקייט, און יעדער ווייסט די ריזיקע ווירקונג, וועלכע די דעמאָלסטיקע השכלה - ביכער האָבּן געהאַט אויף די יידישע מוחות, בּפרט פון דער יוגנט.

בּיי אַזעלכע אומשטענדן איז גאַנץ נאַטירלעך, וואָס די ערשטע חובבי־ציון, וועלכע זענען ווייט געווען פון צו זיין אַ מאַסן־בּאַוועגונג, האָבּן ענג פאַרקניפּט זייער ציוניסטישן אידעאַל מיט דער אויפלעבּונג פון העבּרעאיש אַלס די נאַציאָנאַלע שפּראַך פון קומענדיקן ארץ־ישראל. עס האָט זיך זיי אויסגעדאַכט, אַז פאַרלאָזנדיק דעם גלות מיט זיינע פּרנסות און מנהגים, מוז מען אויך לאָגיש זיך אָפּטרייסלען פון דער טיפּישער גלות - שפּראַך. ס׳איז דעריבּער גאַנץ נאַטירלעך, וואָס העבּרעאיש איז פון אָנהויב אָן אָנגענומען געווען אַלס די לער־שפּראַך פון די יידישע שולן אין ארץ־ישראל און אַלס יסוד פון אַ נייער קולטור אינם אַלטנייעם לאַנד.

יידיש אין גלות און העבּרעאיש אין ארץ ישראל.

ס׳איז אַן אינטערעסאַנטער היסטאָרישער פאַקט, וואָס די גרויסע עוואָלוציע פון יידיש, וועלכע האָט אין לויף פון איין דור פאַרוואַנדלט דעם אַמאָליקן „זשאַרגאָן״ אין אַ שפּראַך מיט אַ רייכער ליטעראַטור, פּרעסע און טעאַטער, און איינציייטיק געשפּילט אַן אַקטיווע ראָליע אינם גאַנצן פּאָליטישן און קולטורעלן לעבּן פון אונזער פאָלק, האָט זיך אָנגעהויבן שוין נאָך דעם, ווי די גרונטלאַגן פון דער העבּרעאישער קולטור

www.libtool.com.cn

זענען געלייגט געווארן אין ארץ־ישראל. די דאזיקע עוואלוציע האט שטארק איבערגעביטן די ראלע פון די שפראכן אין גלות. ביים היינטיקן טאג איז אין גלות נישטא קיין איינציקע טעגלעכע העברעאישע צייטונג, וואס זאל אפילו אין דער מינדסטער מאס קאנען זיך גלייכן מיטן איינפלוס פונם אמאליקן „המליץ״; עס זענען אבער אין דער זעלבער צייט פאראן ארום 40 טאגבלעטער אין יידיש מיט א צירקולאציע פון נישט ווייניקער פון א מיליאן עקזעמפלארן און מיט א ריזיקן גייסטיקן מאסן־איינפלוס. ביים היינטיקן טאג איז די יידיש - געדרוקטע פרעסע מיט אלע אירע חסרונות, פארט דער וויכטיקסטער קאנאל, דורך וועלכן עס פליסט אונזער נאציאנאל לעבן, און אפילו ציוניזם אלס מאסן - באוועגונג קאן מען זיך נישט פארשטעלן אן דעם דאזיקן מעכטיקן מיטל פון געזעלשאפטלעכן איינפלוס. ס׳וועט אפשר נישט זיין קיין גוזמא צו זאגן, אז די געבורט פון יידיש אלס קולטורעלע שפראך אין גלות איז נישט קיין קלענערער וואונדער אין די לעצטע צוויי דורות, ווי די אויפלעבונג פון העברעאיש אין ארץ־ישראל.

עס וואלט געווען אן איבריקער צייט־פארטרייב צו באטראכטן, ווי וואלט געווען די קולטורעלע און שפראכלעכע צורה פון ארץ־ישראל, ווען איר קאלאניזאציע זאל זיך אנהויבן נישט מיט פופציק, נאר מיט צוואנציק יאר צוריק. א פאקט איז, אלנפאלס, אז בעת דעם וואוקס פון יידיש אין גלות, איז דאס פעלד פון ארץ־ישראלדיקער טעטיקייט מער ווייניק איבערגעלאזט געווארן צו די זעלבע כוחות און אידעאלאגישע שטרעמונגען, וואס זענען געשטאנען ביי איר אנהויב, און קיין ערנסטער פארזוך איז נישט געמאכט געווארן צוצופאסן די קולטורעלע צורה פונם נייעם ארץ־ישראל צו די ענדערונגען, וואס זענען אין דער צווישנצייט פארגעקומען אין אונזער פאלקס־לעבן אין אנדערע לענדער. העברעאיש האט דעריבער געהאט די פולע געלעגנהייט זיך איינצווארצלען אין ארץ־ישראל, און דער געדאנק וועגן יידיש אלס לערשפראך אין די דארטיקע שולן האט נישט געהאט קיין וואגיקע אנהענגערשאפט אין לאנד. אפילו דער פארלאנג וועגן איינפירן יידיש אלס לימוד באגעגנט די שארפסטע קעגנערשאפט פון די פירער פונם איצטיקן ארץ־ישראלדיקן ישוב. זיי באטראכטן דעם וואוקס פון יידיש אין גלות אלס אן אויפשוואונג פאר דער גסיסה. זיי זענען איבערצייגט, אז פריער אדער שפעטער וועט יידיש פארביטן ווערן דורך רוסיש אין סאוויעטן־פארבאנד, דורך פויליש אין פוילן, דורך ענגליש אין אמעריקע, און אז בלויז די אויפלעבונג פון העברעאיש

www.libtool.com.cn

אין ארץ־ישראל איז היסטאָריש פערמאַנענט. טאָקע דעריבער האַלטן זיי זיך ביים אויסשליסלעך העברעאישן פונדאַמענט פון יידישן שול־וועזן אין ארץ־ישראל, און ווייזן צוריק יעדן מעגלעכן קאָמפּראָמיס מיט די קולטורעלע ענדערונגען אין גלות.

אין זייערע באַמיאונגען אָנצוהאַלטן דעם העברעאישן פונדאַמענט פון נייעם ארץ־ישראל, נישט קוקנדיק אויף די דערפאָלגן פון יידיש אין גלות, ווערן די פירער פונם ישוב שטאַרק געשטיצט דורך דעם כאַראַקטער פון דער איצטיקער יידישער אימיגראַציע, אין וועלכער ס'איז פאַראַן א באַדייטנדער פּראָצענט פון נישט־יידיש שפּרעכנדע. צו די דאָזיקע נישט־יידיש שפּרעכנדע געהערן אין דער ערשטער רייע די אָריענטאַלישע יידן — די ספרדים פון די באַלקאַן ־ לענדער, די תימנים פון אַראַביע, די יידן פון איראַק און סיריע, פון פּערסיע און צפון־אַפריקע. גראָד איצט געפינען זיך די דאָזיקע יידן אונטער א שטאַרקן עקאָנאָמישן און נאַציאָנאַלן דרוק, און זיי רייסן זיך קיין ארץ־ישראל מיט אן אומגעהויערן אימפּעט. צו אן ענלעכער קאַטעגאָריע געהערן אויך די יידן פון דייטשלאַנד און שכנותדיקע לענדער — טשעכאָסלאָוואַקיע, אונגאַרן און עסטרייך, וואו יידיש איז אין לויף פון די לעצטע הונדערט יאָר אַרויסגעשטויסן געוואָרן ס'רוב דורך דייטש. צוזאַמען האָבן אין די לעצטע דריי יאָר די נישט־יידיש שפּרעכנדע צווישן די אימיגראַנטן אויסגעמאַכט אַרום דרייסיק פּראָצענט, און די דאָזיקע 30 פּראָצענט זענען צעטיילט געווען צווישן א צענטליק פאַרשידענע לשונות, וואָס האָבן נישט צווישן זיך קיין קלענסטן צוזאַמענהאַנג.

דער פיל־שפּראַכיקער כאַראַקטער פון דער יידישער אימיגראַציע קיין ארץ־ישראל ווערט באַטראַכט פון די דאָרטיקע קולטור־טוער אַלס דער הויפּט ־ פונדאַמענט פון זייער באַשטרעבונג צו מאַכן העברעאיש פאַר די שפּראַך פונם נייעם ישוב. זיי זאָגן, אַז אָריענטאַלישע און מערב־אייראָפּעאישע יידן וואָלטן נישט אַריבערגעגאַנגען צו יידיש, אפילו ווען מען וואָלט זי מיט יאָרן צוריק פּראָקלאַמירט אַלס די אָפיציעלע שפּראַך פונם ישוב. זיי וואָלטן געבליבן ביי די בלעריי שפּראַכן און דיאַלעקטן, מיט וועלכע זיי זענען געקומען, און דאָס יידישע ארץ־ישראל וואָלט געוואָרן אן אמתער בבל פון שפּראַכן. דער מאַנגל פון אן אויסשליסלעכער און איינציקער נאַציאָנאַלער שפּראַך וואָלט, זאָגן זיי, שטאַרק אָפּגעשוואַכט די פּאָליטישע און קולטורעלע וואָג פונם ארץ־ישראלדיקן ישוב.

די העברעאישע קולטור ־ טוער פון ארץ־ישראל ווייזן אויך אָן אויפן

www.libtool.com.cn

פאקט, וואס צווישן די יידיש ־ שפרעכנדע אימיגראנטן געפינט זיך אויך א גרויסער פראצענט פון אזעלכע, וואס, כאטש יידיש איז זייער טאג־טעגלעכע שפראך, זענען זיי טיף דורכגעדרונגען מיט דער העברעאישער אידעאלאגיע און זענען קעגן דעם געברויך פון יידיש אלס אפיציעלע שפראך אין ארץ־ישראל. צוליב דער היסטארישער פארבינדונג צווישן חבת־ציון און העברעאיזם, איז שטענדיק פאראן צווישן די אימיגראנטן א היפשער פראצענט פון אזעלכע, וואס קענען נישט געגנוג העברעאיש, אבער וואס וועלן בעסער ליידן די פערזענלעכע אונבאקוועמלעכקייטן, און אפילו דעם קולטורעלן צוריקשטויס, וואס שטאמט פאר זיי פון די באשרענקונגען איבער געברויך פון יידיש אין ארץ־ישראל, — ספעציעל פונם מאנגל פון א יידישער פרעסע — איידער מאכן זי פאר דער דער־ציונגס־שפראך פון זייערע קינדער... אזעלכע הייסע העברעאיסטן זענען ווארשיינלעך די מינדערהייט צווישן די יידיש־שפרעכנדע אימיגראנטן, אבער זיי זענען די א ק ט י ו ע מינדערהייט, און די גלייכגילטיקייט פונם דורכשניטלעכן אימיגראנט צו דער פראגע פון שפראכן בכלל זי־כערט פאר זיי דעם הערשנדן איינפלוס אויף דעם קולטורעלן לעבן פונם יידישן ישוב.

אויסער די דאזיקע נאטירלעכע פאקטארן, לאזט זיך לעצטנס אויך שטארק פילן די ווירקונג פון די באמיאונגען צו געבן דעם פארצוג העב־רעאיש ־ קענענדע צווישן די ארבעטער ־ אימיגראנטן קיין ארץ־ישראל. פראקטיש איז דער דאזיקער פרינציפ דורכגעפירט געווארן זייט א צענט־ליק יארן, אבער דער ערשטער אפיציעלער באשלוס אין דעם זין איז אנ־גענומען געווארן אויף דער זיצונג פונם ציוניסטישן אקציאנס־קאמיטעט, וואס איז פארגעקומען אין אפריל 1934 אין ירושלים. אזוי ווי די צאל בעלנים אויף צו פארן קיין ארץ־ישראל איז שטענדיק גרעסער, איידער די צאל פארהאנענע סערטיפיקאטן, קאן די איבערוואג פון העברעאיש־שפרעכנדע אימיגראנטן געזיכערט ווערן. ס'איז נאר א פראגע צי רופט זיך נישט אפ אזא פאליטיק אויף דער קוואליפיקאציע פון די אימיגראנטן און דער צאל פון פאמיליע־מיטגלידער, וואס באגלייטן זיי קיין ארץ־יש־ראל? דאס איז אן אנדער פראגע, וואס דארף נאך אונטערזוכט ווערן.

א דאנק די אלע אורזאכן, נאטירלעכע און קינסטלעכע, ווערט העב־רעאיש שטארק איינגעפונדעוועט צווישן יידן אין ארץ־ישראל, און מען הערט אפט די מיינונג, אז אויב זי וועט אמאל פארלירן דארט איר הערשנדן פלאץ, וועט דאס זיין גיכער צוליב ענגליש אדער אראביש, איי־

www.libtool.com.cn

דער צוליב יידיש. אָבער אויך דאָס קוקט אויס צו זיין א ווייטע „צו־קונפטס־מוזיק״.

שול־פּראָגראַמען.

דער פּראָגראַם פון די מערסטע יידישע פאָלקס־שולן אין ארץ־ישראל אונטערשיידעט זיך גאַנץ ווייניק פון די ענלעכע שולן אין אנדערע לענ־דער. די שוועריקייט פון לערנען מיט קינדער אין א שפּראַך, וואָס ווערט מערסטנס נישט געברויכט פון זייערע עלטערן, ווערט בייגעקומען דורך א גרויסער צאָל פון קינדער־גאָרטנס, ווו קליינע קינדער לערנען זיך אויס צו רעדן העברעאיש פריער ווי זיי קומען אריין אין פאָלקס־שולע.

פרעמדע שפּראַכן ווערן געלערנט בלויז אין מיטל־שולן און אין די העכערע קלאַסן פון א סך פאָלקס־שולן. דעם ערשטן פּלאַץ אין דעם זין פאַרנעמט ענגליש. פראַנצויזיש, וועלכע איז אמאָל געווען אין ארץ־ישראל די „פאַרמיטלונגס־שפּראַך״ צווישן די אָנגעהע־ריקע פון פאַרשידענע אויסלענדישע גרופּן, איז זייט דעם סוף פון קריג אַראָפּ אויפן צווייטן פּלאַץ, און ענגליש האָט פאַרנומען איר פּלאַץ אלס די אינטערנאַציאָנאַלע שפּראַך פונם לאַנד.

אַראַביש ווערט געלערנט בלויז אין די העכערע קלאַסן פון די מיטל־שולן, און ביז איצט האָט מען אָפּט באַטראַכט איר שטודיום אלס א צווייט־קלאַסיקן ענין. מיט אויסנאַם פון יידישע קינדער, וואָס וואַקסן אויס אין א געמישטער סביבה, איז א געענדיקטער פון א גימנאַזיע געוויינלעך נישט אימשטאַנד צו לייענען אן אַראַבישע צייטונג, און פאַר־שטייט מערסטנס נישט אפילו דאָס אַראַביש, וואָס ווערט גערעדט אויף דער גאַס. פיל פּעדאַגאָגן און כלל־טוער האַלטן די דאָזיקע נאַכלעסיקע באַציונג צו אַראַביש פאַר א גרויסן חסרון. אָבער דערווייל איז זייער שטימע ווייניק געהערט געוואָרן.

דאָס לערנען פון חומש און תנ״ך פאַרנעמט אין אלע ארץ־ישראל־דיקע שולן זייער א וויכטיקן פּלאַץ. די מערסטע לערער באַטראַכטן דאָס נישט אלס א רעליגיעזן לימוד, נאָר אלס א וויכטיקע קולטור־קוועלע און גאָר א גרויסע הילף פאַר באַקענען זיך בעסער מיט העברעאיש. מיט ענלעכע טעמים ווערט באַרעכטיקט די איינפירונג פון משנה און אויסגעקליבענע בלעטער פון גמרא אין די מיטל־שולן און אין די העכערע קלאַסן פון איניקע פאָלקס־שולן.

www.libtool.com.cn

א טייל פון די יידישע עפנטלעכע שולן אין ארץ - ישראל זענען איבערגעגעבן געווארן אין רשות פון מזרחי און אנדערע זענען אין די הענט פון דער ארבעטער־הסתדרות. בלייבנדיק אונטער דער אלגעמיי־נער אויפזיכט פון ועד־הלאומי, גענִיסן די דאָזיקע שולן א געוויסע מאָס פון אינערלעכע אויטאָנאָמיע, וואָס שפּיגלט זיך אָפּ אין זייערע פּראָגראַ־מען. אינם שול־יאָר 1934 האָבן די שולן פון מזרחי געהאַט 6769 תלמי־דים, און די שולן פון די ארבעטער — 4184.

רעליגיע אין איינגנטלעכן זין פונם וואָרט ווערט בעיקר געלערנט אין די תלמוד־תורות, און אין די פאָלקס־שולן פון מזרחי. ס'איז אָבער פאַראַן אויך א צאָל פון אלגעמיינע, בכלל וועלטלעכע שולן, ווו אויפן פאַרלאַנג פון די עלטערן לערנט מען מיט די קינדער ברכות, דאַוונען א. א. וו.

לאַנדווירטשאַפטלעכע דערציונג

פיל שולן זענען אַרומגערינגלט פון גערטנער, ווו קינדער אַלס אַן אָבוועקסלונג פון זייערע בוך־לימודים טוען געוויסע לאַנדווירטשאַפטלעכע ארבעט אונטער דער אויפזיכט פון זייערע לערער. מען הערט אָבער אָפט די קלאַגע, אַז די דאָזיקע שול - גערטנער ווערן אַנגעפירט זייער אַמאַטאָריש. און די קינדער, וואָס ענדיקן אפילו די דאָרפישע שולן, קריגן נישט א גענוגנדע ידיעה אין אַגריקולטור. מען פאַרלאַנגט, אַז די שולן זאָלן האָבן לערער פון אַגריקולטור, און אָפּגעבן מער צייט פאַרן דאָזיקן לימוד. מערסטנס ווערט דער דאָזיקער פאַרלאַנג אַנערקענט אַלס בּאַרעכ־טיקט, אָבער די פאַרוואַלטער פון די שולן פאַררופן זיך אויף באַשרענקטע שול־בודזשעטן, וואָס שטייען אין וועג פון זיין פאַרווירקלעכונג.

אין די קאָלעקטיווע ווירטשאַפטן, די קבוצות, איז די לאַגע אין דעם זין א פיל בעסערע. פּראַקטישע אַגריקולטור ווערט דאָרט געלערנט פון אָנהויב אָן. די קינדער האָבן נעבן זייער קינדער־הויז אַן אייגענעם גרינס־גאָרטן, וואָס גיט פּאַקטיש אַרויס די מערסטע גרינס, וואָס זיי דאַרפן האָבן פאַר דער קיך. קינדער העלפן לויט דער רייע דער קעכין אין איר ארבעט; זיי וואַשן די טעלער נאָכן עסן, און ריינִיקן אַליין זייערע צימערן. אין דער קבוצה־שולן ווערט אויך געלערנט אַביסל סטאָלעריי און אַנדערע עלעמענטאַרע פאַרמען פון האַנדווערק. די מיטגלידער פון די

www.libtool.com.cn

קבוצות זענען שטאַרק מיט זייערע שולן, וועלכע זענען „ארבעטס־שולן" אין בעסטן זין פון וואָרט.

עס זענען פאַראַן אויך אין ארץ־ישראל עטלעכע שולן ווו אגריקולטור ווערט געלערנט אלס הויפּט־לימוד. די וויכטיקסטע פון זיי איז „מקוה - ישראל", וואָס איז געגרינדעט געוואָרן אין יאָר 1870 פון דער „אליאַנס". די דאָזיקע שולע, וועלכע איז אגב אויך די עלטסטע יידישע אגריקולטורעלע זידלונג אין ארץ ישראל, נעמט אָן בלויז קינדער, וואָס האָבן געענדיקט א פּולע פאָלקס־שולע. זי גיט זיי א דריי יאָריקן קורס פון אגריקולטור, וואָס נעמט אריין סיי טעאָרעטישע שטודיען און סיי פּראַקטישע ארבעט אויפן פעלד. די שולע איז אן אינטערנאַט: אַלע אירע 197 תּלמידים לעבן אין דער שולע גופא, אונטער זייער א שטרענגן ארבעטס־רעזשים. אמאָל איז דאָס שטודיום דאָרט געווען אין פראַנצויזיש, אָבער פאַר די לעצטע 15 יאָר, האָט דעם הויפּט־פּלאַץ פאַרנומען העברעאיש, און פראַנצויזיש איז בלויז פאַרבליבן אלס למוד.

אן אגריקולטורעלע שולע פאַר מיידלעך עקזיסטירט, מיט דער שטיצע פון דער „וויצא", וועלט אָרגאַניזאַציע פון ציוניסטישע פרויען, אין נהלל, עמק יזרעאל. די שולע, געגרינדעט פון דר. חנה מייזעל, גיט א צוויי יאָריקן מערסטנס פּראַקטישן קורס אין אגריקולטור און הויז־ווירטשאַפט. די פאָדערונגען פאַרן אריינטריט זענען בערך די זעלבע, ווי אין מקוה־ישראל.

צוויי מער עלעמענטאַרע אגריקולטורעלע שולן, איינע אין בן־שמן, ביי לוד, און די אַנדערע ביי זכרון־יעקב, זענען איינגעריכטעט הויפּט־זעכלעך פאַר יתומים. די ערשטע מיט 280 תּלמידים, ווערט געשטיצט פון דער „יידישער וווייזען־הילפע" אין בערלין, און די אנדערע, מיט 116 ווערט געהאָלפן פון דער „יינגערער הדסה" אין אמעריקע. זיי פאַרמאָגן באַדייטנדע ווירטשאַפטן, ווו די שילער ווערן ערצויגן צו פּראַקטישער אגריקולטור אינם לאַנד.

לעצטנס האָט די רעגירונג געעפנט אן אגריקולטורעלע שולע פאַר יידן, מיט א טייל פונם געלט, וואָס איז איבערגעלאָזט געוואָרן צו דעם צוועק פון ה' קאַדורי, א רייכן באַגדאַדער ייד, וואָס איז געשטאָרבן מיט 15 יאָר צוריק אין שאַנכאַי. אין קאַדורים צוואה איז נישט אָנגעוויזן געוואָרן בפירוש, אַז דאָס געלט איז פאַר א יידישער שול, כאָטש דאָס איז וואַרשיינלעך געווען זיין כוונה, — און די רעגירונג האָט דאָס דע־ריבער צעטיילט דאָס געלט אויף צוויי חלקים, א העלפט פאַר א יידישע־

www.libtool.com.cn

אגריקולטורעלער שולע, און א העלפט פאר אן אראבישער. די אראבישע שולע עקזיסטירט שוין זייט פיר יאר אין תול־כרם, בעת די ייִדישע שולע איז געעפנט געוואָרן ערשט פאראיאָרן נעבן דעם היסטאָרישן הר־תבור אין אונטערשטן גליל.

נאָך אן אגריקולטורעלע מיטל־שולע איז מיט א קורצער צייט צוריק געעפנט געוואָרן, מיט דער הילף פון „פיקא", אין פרדס חנה, שומרון. די שולע, וועלכע איז אונטער דער אויפזיכט פון דעם „פארבאנד פון ייִדישע קאָלאָניסטן" האָט דעם צוועק צו געבן א פראקטישע ערציִונג די יעניקע פון זייערע זין, וואָס זענען וויליק ווייטער אָנגיין מיטן אגרי־קולטורעלן באַרוף פון זייערע עלטערן.

פאַך־בילדונג.

פראָפעסיאָנעלע און פאַך־בילדונג איז נאָך נישט אנטוויקלט אין ארץ ישראל ביזן פארנעם פון דער אגריקולטורעלער ערציִונג. עס זענען דאָ א פּאָר פּריוואַטע האַנדלס־שולן, און עס עקזיסטירן אויך עטלעכע אָוונט־קורסן פאַר פארשידענע פאַכן. ס'איז פאראַן אַן אַלטע האנטווערק־שולע פון דער אַליאַנס אין ירושלים, און לעצטנס זענען אין תל־אביב מיט דער הילף פונם „געווערקשאַפטען קאַמפּיין" אין אַמעריקע געעפנט געוואָרן האַנטווערק־קורסן אויפן נאָמען פונם פארשטאָרבענעם ייִדיש־אַמעריקאַנער ארבעטער־פירער מאַקס פּיין.

אַזעלכע קורסן זענען אויך איינגעריכטעט געוואָרן אַלס א זייטיקער צווייג פונם טעכניקום אין חיפה.

העכערע טעכנישע בילדונג ווערט אין ארץ ישראל געגעבן בלויז אינם טעכניקום פון חיפה. אויפגעבויט מיט 22 יאָר צוריק פון „הילפס־פאַריין פון דייטשע ייִדן", איז דער חיפהער טעכניקום מיט א קורצער צייט פאַרן וועלט־קריג געוועזן דער צענטער, ארום וועלכן עס האָט גע־פלאַקערט א פאַרביטערטער שפּראַכן־קאַמף צווישן דעם הילפס־פאַריין, וואָס האָט געוואָלט האָבן די לימודים אויף דייטש, און דעם ארץ־ישראל־דיקן ישוב, וועלכער האָט געפאָדערט, אַז דער טעכניקום זאָל געפירט ווערן אין העברעאיש.

ביים היינטיקן טאָג איז דער טעכניקום, — וועלכער איז לאַנג ארויס פונם רשות פונם הילפס־פאַריין, און ווערט טיילווייז קאָנטראָלירט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, — פונקט אַזוי העברעאיש ווי די אַנ־

www.libtool.com.cn

דערע לערן־אנשטאלטן פונם לאנד. ער נעמט אויף בלויז תלמידים, וואס האבן געענדיקט א מיטל־שולע און גיט זיי א פיר־יאריקן קורס, במשך פון וועלכן זיי לערנען זיך אויס צו ווערן ציוויל־אינזשיניערן אדער ארכיטעקטן.

די וויכטיקייט פונם טעכניקום איז לעצטנס אנערקענט געווארן דורך דער פאלעסטינער רעגירונג, וואס האט אסיגנירט א געוויסע סומע געלט פאר זיין אויסברייטערונג.

דער העברעאישער אוניווערזיטעט.

נישט קוקנדיק אויף די צען יאר, וואס זענען אריבער זייט זיין אפיציעלער ערעפנונג, איז דער העברעאישער אוניווערסיטעט אין ירושלים נאך אלץ נישט אימשטאנד צו ערפילן די פראקטישע אויפגאבן פון אן אוניווערסיטעט אין אנדערע לענדער. באטש זיינע ערציונגס מעגלעכ־קייטן ווערן אלץ ברייטער, גיט ער נאך אלץ נישט זיינע תלמידים א פולן קורס אין יוריספרודענץ, מעדיצין אדער נאטור־וויסנשאפטן, וואס זאל זיי געבן נאך דעם ענדיקן א באשטימטע פראפעסיע אין האנט. זיין לערן־פראגראם איז א מאדנע געמישעכץ פון געווייגלעכע און העכערע קורסן, אן א קלארן און געפלאנטן צוזאמענהאנג צווישן זיי.

אמערסטן פארטגעשריטן זענען די שטודיען אין דעם „הומאניס־טישן פאקולטעט", וועלכער שליסט אין זיך אריין קורסן איבער הע־ברעאישער ליטעראטור און יידישע געשיכטע, תלמוד, אראבישע פילא־לאגיע, רעליגיאנס־געשיכטע און מאטעמאטיק. עס זענען אויך דא קאַ־טעדרען פון אלגעמיינער און אגריקולטורעלער כעמיע, זאאלאגיע, באַ־טאניק, באקטעריאלאגיע, היגיענע, פיזיאלאגיע, פסיכאלאגיע און אנדערע וויסנשאפטן.

פארבונדן מיט דעם העברעאישן אוניווערסיטעט זענען א ריי פון וויסנשאפטלעכע אינסטיטוטן, וואס טוען גאנץ גוטע פארשונגס־ארבעטן. באזונדערס ווערן שטודירט דער קלימאט, די היגיענישע און אגריקולטור־רעלע פראבלעמען פון ארץ־ישראל. צווישן די דאזיקע אינסטיטוטן פארנעמט דעם ערשטן פלאץ די אגריקולטורעלע עקספערימענטן־סטאציע אין רחובות, מיט אירע צוויי קלענערע אבטיילונגען אין גבת, עמק־יזרעאל און קרית־ענבים, צווישן די בערג פון יהודה.

א טייל פון דעם אוניווערסיטעט איז איצט די „נאציאנאל ביבליאָ־

www.libtool.com.cn

טעק", וואָס איז געגרינדעט געוואָרן מיט יאָרן צוריק פונם פאַרשטאָר־בענעם דר. כאַזאַנאָוויטש פון ביאַליסטאָק. אינם יאָר 1934 האָט די ביבליאָטעק פאַרמאָגט 287,000 ביכער, צווישן וועלכע עס זענען פאַראַן פיל זעלטנהייטן און אַנטיקן.

אינם לערן־יאָר 1933־1934 איז דער אוניווערסיטעט באַזוכט גע־וואָרן פון 23 פאָרשונגס־סטודענטן, און 270 געוויינלעכע צוהערער. די מערסטע סטודענטן אַרבעטן אינם לויף פון טאָג און באַזוכן די אוני־ווערסיטעטס־קורסן אין אָוונט. אינם יאָר 1934 האָבן 17 סטודענטן גע־קריגן דיפּלאָמען פון דעם הומאַניסטישן פאַקולטעט. דער לער־שטאַב פון דעם אוניווערסיטעט באַשטייט פון 20 פּראָפעסאָרן, 27 פּריוואַט־דאָצענטן און 35 געהילפן און אינסטרוקטאָרן.

נישט קוקנדיק אויף אירע בעשרענקטע מיטלען, האָט דער אוני־ווערסיטעט דורכגעפירט פאַר די לעצטע פאָר יאָר אייניקע אַרכעאָלאָגישע אויסגראָבונגען, וואָס האָבן געגעבן גוטע רעזולטאַטן. זי קאָאָפּערירט אויך איצט אין אייניקע אויסגראָבונגען אין ארץ ישראל מיט רייכערע אויס־לענדישע אוניווערסיטעטן.

קריטיק פון דעם אוניווערסיטעט.

אין ארץ ישראל הערט מען גאַנץ אָפט אַ שאַרפע קריטיק פון דעם אוניווערסיטעט, וואָס ווערט אָפט באַצייכנט אַלס אַן איבעריקער לוקסוס פאַר אַזאַ קליינעם לאַנד, וואָס געפינט זיך נאָך אינם פּראָצעס פון אויפבוי. אַנדערע צוגעבנדיק די נוצלעכקייט פונם אוניווערסיטעט אין פּרינציפּ, האַלטן אין דער זעלבער צייט, אַז דאָס וואָלט באַדאַרפט זיין גאָר אַן אַנדער סאָרט לערן־אַנשטאַלט, וואָס זאָל לייגן וויכטיקער געוויכט אויף רוחניות, און פאַרנעמען זיך מיט מער באַשיידענע, מער עלעמענטאַרע שטודיען, וואָס וואָלטן געקאָנט גלייך אויסגענוצט ווערן אין פּראַקטישן לעבן.

„ארץ ישראל איז אַן אָרעם לענדעלע — האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ געשפּרעך מיטן מחבר אַן אַגראָנאָם, וואָס האָט געקריגן זיין העכערע בילדונג אין דייטשלאַנד. —אויב מיר דאַרפן האָבן אַן אוניווערסיטעט, טאָרן מיר זיך נישט פאַרקוקן אויף אָקספאָרד, אָדער האַרוואַרד, נאָר נעמען אַלס מוסטער אַ בולגאַריע אָדער פינלאַנד. וואָס טויג אונז אַ קאַ־

www.libtool.com.cn

טעדרע פאַר אינטערנאַציאָנאַלן שלום, ווען מיר האָבן דאָרט נישט קיין פשוטן קורס וועגן רוימישן רעכט. מיר דאַרפן האָבן אַן אוניווערסיטעט, וואָס זאָל אונז באַזאָרגן נישט מיט אינטעליגענטן מיט הויכע פּרעטענסיעס, נאָר מיט פשוטערע און מער פּראַקטישע פּראָפעסיאָנאַלן״.

די איצטיקע פירער פון דעם אוניווערסיטעט, — און דאָס מיינט בעיקר דר. ווייצמאַן און דר. מאַגנעס, — ווייזן צוריק די דאָזיקע קריטיק, אַלס אומבאַרעכטיקט. זיי האַלטן, אַז זייער סיסטעם פון בויען אינסטיטוטן און קאַטעדרעס אָן אַ דירעקטן אינערלעכן צוזאַמענהאַנג, און לאָזן זיי מיט דער צייט זיך אַליין צופּאַסן איינער צום אַנדערן, וועט אין לעצטן סך־הכל פּאָרט ברענגען צו בעסערע רעזולטאַטן. זיי באַציען זיך מיט פאַראַכטונג צום פאַרלאַנג וועגן איינשטעלן אַ „פאַבריקל פון פּראָפעסיאָנעלע פּאַך־לייט״; זיי האַלטן אַז דאָס וואָלט זיך זיכער נישט געגראַמט מיטן העכערן אידעאַל וועגן אַ גרויסן יידישן ווסנשאַפטס־צענטער, וואָס זאָל מקיים זיין דעם אַלטן טרוים וועגן „מציון תצא תורה״. אַ העברעאישער אוניווערסיטעט אין ירושלים קאָן נישט געבויט ווערן לויטן אָנגענומענעם שאַבלאָן: ער מוז זיין עפּעס אַנדערש...

עס שיינט, אַז ס׳איז דאָ אויך אַ פּראַקטישער אַרגומענט, וואָס רעדט לטובת דעם דאָזיקן שטאַנדפּונקט. דער אוניווערסיטעט ווערט דאָך נישט אויסגעהאַלטן פון דער רעגירונג אָדער לכל־הפחות פון אַזאַ עפנטלעכער אינסטיטוציע, ווי די יידישע אַגענטור. זיין קיום איז אינגאַנצן אָפּהענגיק פון פּריוואַטע מעצענאַטן. און ווען יידישע מעצענאַטן געבן געלט פאַר אַ העברעאישן אוניווערסיטעט, האָבן זיי פאַנטאַזיעס, מיט וועלכע מען מוז זיך רעכענען, ס׳איז גרינגער צו קריגן אַ מעצענאַט פאַר אַ קאַטעדרע וועגן רעלאַטיוויטעט טעאָריע, איידער וועגן אינטעגראַלער רעכנונג, און ס׳איז לייכטער צו קריגן געלט פאַר אַן אויסטערליש קלינגענדן „אינסטיטוט פון אינטערנאַציאָנאַלן שלום״ איידער פאַר אַ פּראָסטן און מער נויטיקן קורס פון ציווילע רעכט. גייען דעריבער די אויפטועך פון דעם אוניווערסיטעט אויפן וועג פון קלענסטן ווידערשטאַנד. זיי שאַפן אַן אינסטיטוט נאָך אַן אינסטיטוט, אַ געביידע נאָך אַ געביידע, האָפענדיק, אַז מיט דער צייט וועט זיך פון דעם אויסלאָזן עפּעס רעכטס.

דאָס אַריינקומען פון יידיש דייטשע פּראָפעסאָרן, וואָס האָבן געמוזט פאַרלאָזן זייערע קאַטעדרעס צוליב דעם נאַצי רעזשים, האָט אין די לעצטע פּאָר יאָר געהאָלפן צו פאַרשטאַרקן עטלעכע וויכטיקע לעבער אין דער לער־פּראָגראַם פון דעם אוניווערסיטעט, ס׳איז קיין ספק נישטאָ, אַז נישט

www.libtool.com.cn

קוקנדיק אויף די פּעלערן, וואָס זענען געמאַכט געוואָרן ביי זיין אָנהויב, וואַקסט זיין וויסנשאַפטלעכער און קולטורעלער ווערט פון יאָר צו יאָר.

אומאָפּהענגיק פון דעם אוניווערסיטעט איז דער בעמישער פאָרשונגס־אינסטיטוט, וואָס איז געעפנט געוואָרן מיט אַ יאָר צוריק אין רחובות. אויסער ריין־וויסנשאַפטלעכע צוועקן, שטעלט ער זיך די ספּעציעלע אויפגאַבע צו אונטערזוכן די פּראָבלעמען, וואָס זענען פאַרבונדן מיט דער אינדוסטריעלער אויסנוצונג פון די נאַטירלעכע און אַגריקולטורעלע רייכטימער פון לאַנד. געשאַפן דורך אַ גרופּע פון רייכע לאָנדאָנער יידן,געפינט זיך דער אינסטיטוט אונטער דער אָנפירונג פון דעם באַקאַנטן ציוניסטישן פירער דר. וויצמאַן, וועלכער איז אויך אַן אָנגעזעענער כעמיקער.

טעאַטער אין ארץ־ישראל

די גרויסע אַרבעט, וואָס ווערט אויפגעטאָן פון די ארץ־ישראלדיקע שולן פאַר דער אויפלעבונג פון העברעאיש ווערט ווירקזאַם געשטיצט דורך דעם איינפלוס פון טעאַטער און טעגלעכער פּרעסע, וועלכע ווע־ן אויך געפירט אויסשליסלעך אין העברעאיש.

דער וויכטיקסטער טעאַטער אין ארץ־ישראל איז די „הבימה". געשאַפן בעת דער רעוואָלוציע אין מאָסקווע, האָט די „הבימה" באַלד געקריגן אַ וועלט־נאָמען צוליב דער זעלטענער קינסטלערישקייט פון אירע פאָרשטעלונגען. אין בערלין, פּאַריז, לאָנדאָן און ניו־יאָרק איז זי היים באַגריסט געוואָרן, אַלס אַן אָנזאָג פון אַ נייער עפּאָכע אין טעאַטראַלישער קונסט.

מיט עטלעכע יאָר צוריק זענען די וויכטיקסטע אַקטיאָרן פון דער „הבימה" אריבערגעקומען קיין ארץ־ישראל, ווו זיי האָבן געפונען אַ ברייטן און ענטוזיאַסטישן פעלד פאַר זייער טעטיקייט. זייער צענטער איז אין תל־אביב, ווו זיי בויען איצט אַן אייגענע טעאַטער־געביידע, וואָס ווערט אויפגעשטעלט דורך פּריוואַטע ביישטייערן פון ארץ־ישראל זעלבסט. די טרופּע פאָרט אָפּט אַרויס אין אַנדערע שטעדט און גרעסערע קאָלאָניעס, איר אָנקום איז דאָרט שטענדיק אַ יום־טוב.

איר גרעסטן וועלט־רום האָט די „הבימה" געהאַט אין דעם „דבוק" פון ש. אַנסקי. שפּעטער האָט זיך די „הבימה" אויסגעצייכנט אין אַ רייע דראַמען פון יידיש־היסטאָרישן און סימבאָלישן אינהאַלט, זי האָט אויך

www.libtool.com.cn

נעגעבן געלונגענע פֿאַרשטעלונגען אין איבערזעצונגען פֿון קלאַסישע דראַמען, אויך פֿון שעקספּיר.

אַן אַנדערע וויכטיקע טעאַטראַלישע שאַפֿונג איז דער „אוהל", אַן אַר־בעטער־טעאַטער, וואָס ווערט געשטיצט פֿון דער „הסתדרות". געגרינדעט לכתחילה דורך ליבהאָבער, וואָס זענען אויף צוזאַמענגנס נאָך דער פֿאַר־שטעלונג געגאַנגען אין וואַרשטאַט, האָט זיך איצט דער „אוהל" פֿאַר־וואַנדלט אין אַ טעאַטער־טרופּע, אין וועלכער די הויפּט־ראָלן ווערן גע־שפּילט פֿון פּראָפֿעסיאָנעלע אַרטיסטן. די פֿאַרשטעלונגען פֿון „אוהל" האָבן אין זיך אַן עטוואָס מער אַרטיקן קאָליר: זיין רעפּערטואַר שליסט איין עטלעכע דראַמען, וואָס באַהאַנדלען די סאָציאַלע און געזעלשאַפֿט־לעכע פּראָבלעמען פֿון היינטיקן ארץ־ישראל. אויסער די דאָזיקע אָריגי־נעלע דראַמען שפּילט זי אָפּט אין איבערזעצונגען, בפֿרט פֿון ווערק מיט אויסגעשפּראָכענע סאָציאַלע טענדענצן. אַ היפּשער טייל פֿון איר רעפּער־טואַר איז איבערגעזעצט פֿון יידיש, און לייוויק איז למשל דורך איר מער באַקאַנט אין ארץ־ישראל, איידער אין אַמעריקע.

פֿאַראַיאָרן האָט דער „אוהל" אונטערגענומען אַ טורנע איבער די אייראָפּעאישע הויפּט־שטעט, וואָס האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין אַ דיי־זיקער ערפֿאָלג, וויניקסטנס מאָראַליש, די גאַנצע אייראָפּעאישע פּרעסע איז פֿול געווען מיט לויב וועגן זיינע פֿאַרשטעלונגען. לויט די באַריכטן פֿון די צייטונגען, האָט, למשל, פּיסקאַטאָר דער באַרימטער דייטשער רעזשיסער, וועלכער האָט געזען די „אוהל"־פֿאַרשטעלונגען אין פּאַריז געווען אַזוי באַגייסטערט פֿון זיי, אַז ער האָט אָנגעבאָטן צו קומען קיין ארץ־ישראל אויף אַ צייט, כדי איינשטודירן מיטן „אוהל" אַ פּאָר דראַמען.

אַן אייגנאַרטיקע טעאַטער־אונטערנעמונג איז דער „מטאטא" (דער בעזים), וועלכער ספּעציאַליזירט זיך אין סאַטירע אויף אַקטועלע ארץ־ישראלדיקע טעמעס. זיינע פֿאַרשטעלונגען טראָגן מערסטענס דעם כאַ־ראַקטער פֿון אַ רעווי, וואָס איז צונויפֿגעשטעלט פֿון באַזונדערע, אומ־אָפּהענגיקע סצענקעס. ער איז אַמאָל גאַנץ שאַרף אין זיין קריטיק, אָבער דער עולם נעמט דאָס פֿאַר ליב.

אַן אַנדער אינטערעסאַנטער טעאַטראַלישער עקספּערימענט איז דער „תיאטרון לילדים", ווו קינדער זענען נישט נאָר די צושויער, נאָר אויך דאָס רוב אַרטיסטן. ער שטייט אָבער אונטער דער אָנפֿירונג פֿון אַ דער־וואַקסענעם און זייער פֿעיקן רעזשיסער.

באַראַקטעריסטיש פֿאַרן גייסט פֿונם לאַנד איז דער פֿאַקט, וואָס קיין

www.libtool.com.cn

איין טעאַטער אין ארץ־ישראל איז נישט קיין פּריוואַטע אונטערנעמונג. אַלע טרופּעס זענען קאָאָפּעראַטיוון, וואָס גענינען אַ געוויסע מאָס פֿון עפֿנטלעכע שטיצע. די „הבימה", למשל, איז געבויט אויפֿן פּרינציפּ פֿון מיטגלידערשאַפֿט. אין תל־אביב אַליין זענען פֿאַראַן אַרום 3000 צאָלנדע חברים, וואָס צאָלן איין אַ געוויסן יערלעכן בייטראָג, און קריגן דערפֿאַר זייערע בילעטן פֿאַר אַן ערמעסיקטן פּרייז.

אַרטיסטיש שטייט דער העברעאישער טעאַטער אין ארץ־ישראל אונטער אַ שטאַרקן רוסישן איינפֿלוס. נישט אומזיסט איז דער ערשטער רעזשיסער פֿון „הבימה", דער פֿאַרשטאָרבענער וואַכטאַנגאָוו געווען אַ רוס, אָדער ריכטיקער געזאָגט, אַן אַרמענער. ער איז אַזוי באַגייסטערט געווען פֿאַרן געדאַנק פֿון דראַמע אין דער ביבלישער שפּראַך, אַז ער האָט אָפּגעגעבן איר זיין זעלטענעם טאַלאַנט און אומדערמידלעכע ענערגיע.

וזיק און מאַלעריי.

די פּאַרזוכען צו שאַפֿן אַן איינגנאַרטיקע ארץ־ישראלדיקע מוזיק זענען דערווייל אין זייערע קינדער־שיכעלעך. אַרטיקע מוזיקער האָבן אין די לעצטע יאָרן פּובליקירט עטלעכע טאַלאַנטירטע קאָמפּאָזיציעס, וואָס זענען טיילווייז באַגרינדעט אויף אַלטע יידישע מאָטיוון, און טיילווייז אויף אָריענטאַלישע און ספּעציעל אַראַבישע ניגונים. מען האָט אויך פֿאַרפֿאַסט אַ פּאָר אָפּערעס, וואָס דאַרפֿן געבן אַ מוזיקאַלישן אויסדרוק דעם גייסט פֿונעם אַלט־נייעם לאַנד. פֿאַר אַ נישט־פֿאַכמאַן איז שווער צו אורטיילן אויף וויפֿל די אַלע פּאַרזוכען זענען אַן ערפֿאָלג. די מיינונגען פֿון פֿאַכלייט זענען וועגן דעם שטאַרק געטיילט.

מער ערפֿאָלגרייך זענען געווען די פּאַרזוכן צו פּאָפּולאַריזירן אין ארץ־ישראל די בעסטע שאַפֿונגען פֿון אייראָפּעאישער מוזיק. אַן אָפּערע־געזעלשאַפֿט האָט ערפֿאָלגרייך אויפֿגעפֿירט עטלעכע קלאַסישע אָפּערעס, אין העברעאישער איבערזעצונג. אַ שטענדיקער סימפֿאָניע־אָרקעסטער ווערט איצט געשאַפֿן אין ירושלים, און ווייניקער פּרעטענציעזע אַמאַטאָרישע אָרקעסטערס זענען פֿאַראַן אויך אין די פּאָר אַנדערע שטעדט. קאָנצערטן פֿון באַרימטע אויסלענדישע מוזיקער ציען אין ארץ־ישראל אַ גרויסן און העכסט ענטוזיאַסטישן עולם. עס זענען דאָ אין לאַנד עטלעכע פּריוואַטע מוזיק־שולן, און מען באַמיט זיך איצט צו גרינדן אַ נאַציאָנאַלע קאָנסערוואַטאָריע אין ירושלים.

www.libtool.com.cn

צווישן די אימיגראַנטן פון נאָכן קריג — זענען געקומען קיין ארץ־ישראל עטלעכע העכסט טאַלאַנטירטע מאַלער, און עס שיינט, אַז אין ארץ־ישראל זעלבסט וואַקסט אויס אַן אַרטיסטישע יוגנט, וואָס באַרעכטיקט אונז צו גרויסע האָפנונגען. אייניקע פון זיי האָבן אויסגעשטעלט זייערע ווערק אין ניו־יאָרק און פּאַריז מיט אַ גאַנץ באַדייטענדן ערפאָלג.

נישט זייענדיק אינגאַנצן פריי פון אויסלענדישן און ספּעציעל פראַנצויזישן איינפלוס, ווייזן אָפּט אַרוים זייערע ווערק אַן אמתע אָריגינאַליטעט, וואָס ערלויבט צו האָפן אויף אַ ספּעציעלע „פּאַלעסטינער שולע" פון מאַלעריי, זי זאָל אויסדריקן די איינגנשאַפטן פון פאָלק און לאַנד, און וואָס זאָל קאָנען אין אַ געוויסער מאָס פאַרגליכן ווערן מיט דער „שפּאַנישער שולע". ארץ־ישראל, אַ לאַנד פון מערקווירדיק לעבעדיקע קאָלירן און פאַרשידענע קעגנזייטיק־ווירקנדע קולטורן, שיינט צו געבן יונגע אַרטיסטן פיל געלעגנהייטן פאַר גייסטיק דורכגעדרונגענע שאַפונגען.

די איינציקע קונסט־שולע אין ארץ־ישראל איז „בצלאל", וועלכע איז געגרינדעט געוואָרן פון פּראָפעסאָר באָרים שאַץ נאָך פאַרן קריג; זי האָט אָבער געמוזט פאַר די לעצטע עטלעכע יאָר זיין געשלאָסן צוליב מאַנגל פון מיטלען. די שולע, וועלכע איז ווידער געעפנט געוואָרן מיט אַ יאָר צוריק, באַטראַכט אָבער נישט קיין מאָלעריי סתם פאַר איר הויפּט־אויפגאַבע. זי איז בעיקר פאַראינטערעסירט צו הויבן און פאַראיידלען די קונסט־וואַרשטאַטן פונם לאַנד, וואָס קאָנען ביי געהעריקער טעכנישער הויך קריגן אַ היבשע עקאָנאָמישע באַדייטונג פאַרן לאַנד.

פּרעסע און ביכער־וועזן.

כמעט אַלע יידישע פּעריאָדישע אויסגאַבן אין ארץ־ישראל ווערן פאַרעפנטלעכט אין העברעאיש. די העברעאישע פּרעסע באַשטייט פון פיר טעגלעכע צייטונגען און פון אַ גרעסערער צאָל וועכענטלעכע און מאָנאַטלעכע אויסגאַבן.

די העברעאישע צייטונגען פון ארץ־ישראל זענען, בדרך כלל ערשט אין אָנהויב פון זייער אַנטוויקלונג. ביז דער לעצטער צייט, האָבן זיי אַלע געמוזט סובסידירט ווערן פון דער אָדער אַנדערער געזעלשאַפטלעכער קוועלע. אין דער לעצטער צייט האָבן זיי אָבער, אין פאַרבינדונג מיט דער אַליה־וואַקסנדער אימיגראַציע שטאַרק פאַרגרעסערט זייער טיראַזש (ציר־

 www.libtool.com.cn

קולאַציע), און געקריגן אַ סך נײַע אָנאָנסן. דאָס האָט זײ געהאָלפֿן צו באַזײַטיקן די פֿריערדיקע דעפֿיציטן, און אײניקע פֿון זײ ברענגען איצט גאַנץ באַדײַטנדע פּראָפֿיטן.

די ארץ־ישׂראלדיקע בלעטער ווערן געדרוקט אין אַ גרויסן פֿאַר־מאָט, אָבער די צאָל פֿון זײערע בלעטער איז בערך באַשרענקט. אין וואָכנטעג דערשײנען זײ געוויינלעך אין זעקס זײַטן, און פֿרײַטאָג פֿון אַכט ביז צען.

ניִשט קוקנדיק אויפֿן באַשרענקטן פּלאַץ געבן געוויינלעך די ארץ־ישׂראלדיקע בלעטער אַ גאַנץ ברײטן באַגריף וועגן וועלט־נײַעס. און זײ אַנטהאַלטן אויך אַ סך אַנדערן לעזע־שטאָף. אגב, איז דאָ כּדאַי צו דער־מאָנען, אַז העבּרעאיש — בּפֿרט אין דרוק, — איז אײנע פֿון די קורצסטע שפּראַכן אין דער וועלט. אַ צײַטונגס־בלאַט אין העבּרעאיש אַנטהאַלט געוויינלעך מיט זעכציק פּראָצענט מער לעזע־שטאָף, אײדער אַ בלאַט מיטן זעלבן שריפֿט אין ייִדיש. אַלע ארץ־ישׂראלדיקע צײַטונגען זענען מער־ווייניק ערנסט, און כאָטש אַ פּאָר פֿון זײ יאָגן זיך יאָ נאָך סענ־סאַציעס, זענען זײ פֿונדעסטוועגן נאָך מײַלן־ווײַט פֿון דער „בולוואַר־פּרעסע" פֿון די אײראָפּעאישע און אַמעריקאַנישע הויפּט־שטעט.

אַ באַדײַטנדן חסרון פֿון דער ארץ־ישׂראלדיקער טאָג־פּרעסע איז איר שפּראַך. זי איז אומצוגענגלעך ניִשט נאָר פֿאַר די, וואָס קאָנען ניִשט העבּרעאיש, — דאָס איז אַן ענין לחוד, — נאָר אויך פֿאַר פֿיל פֿון די, וואָס קאָנען יאָ אַן עלעמענטאַרן העבּרעאיש, אָבער זענען ניִשט באַהאַוונט אין די למדנות־ווערטער און די נײַע וואָרט־שאַפֿונגען, וואָס ווערן טאָג־טעגלעך אײַנגעפֿירט אין די ארץ־ישׂראלדיקע צײַטונגען. פֿאַר אַ לע־זער מיט קלײנע ייִדישע קענטענישן איז גרינגער צו לײענען דעם „פֿאָר־ווערטס" פֿון ניו־יאָרק, אײדער פֿאַרן לעזער מיט די זעלבע העבּרעאישע קענטענישן צו פֿאַרשטײן דעם „דבר" פֿון תּל־אָביב. און אויסער דעם האָבן די העבּרעאישע צײַטונגען פֿון ארץ־ישׂראל, וועלכע סטאַרען זיך צוליב עקאָנאָמיע אויסמײַדן נקודות, גאַנץ באַדײַטנדע שוועריקײַטן אין איבערגעבן קלאָר געאָגראַפֿישע און אַנדערע נעמען פֿון פֿרעמדע שפּראַכן, און ס'איז פֿאַראַן אַ מורא, אַז בײַם צווײַטן דור, וואָס איז ניִשט געקו־מען צו דער העבּרעאישער פּרעסע פֿון אַנדערש־שפּראַכיקע צײַטונגען זאָל דאָס מיט דער צײַט שאַפֿן אַ גרויסן פּלאָנטער אין קאָפּ.

לאָמיר אָבער האָפֿן, אַז דאָס זענען קינדער־קראַנקהײטן, וועלכע מען וועט מיט דער צײַט גובֿר זײַן.

www.libtool.com.cn

די פיר*) העברעאישע טאָג־בלעטער פון ארץ־ישראל, זענען דער סאָציאליסטישער „דבר", דער ליבעראלער „הארץ", דער בעלי־הביתישער „דואר היום", און דער רעוויזיאָניסטישער „ירדן".

די אממערסטן־פארשפּרייטע פון די ארץ־ישראלדיקע צייטונגען איז דער „דבר", דער אָרגאַן פון דער ארבעטער־הסתדרות. ס'איז א צייטונג, וואָס קאָן אויסהאַלטן א פאַרגלייך מיט די בעסטע ארבעטער־בלעטער אין אייראָפּע. זי דערשיינט צוויי מאָל א טאָג, אין דער פרי און פאַרנאַכט. דער „הארץ" איז דער אָרגאַן פון דער ארץ־ישראלדיקער אינטעליגענץ. אויסגעצייכנט רעדאַקטירט, גיט ער אָפּ א סך פּלאַץ צו ליטעראַרישע איבערזיכטן און אנדערע קולטורעלע טעמען.

דער „דואר היום", וואָס איז א ביסל מער סענסאַציאָנעל ווי די פריער־דערמאָנטע בלעטער, פאַרטרעט די אינטערעסן פון פּריוואַטע קאָלאָניסטן און בירגערלעכע עלעמענטן בכלל. ער איז אַמאָל געווען שטאַרק נוטה צום רעוויזיאָניזם, אָבער זינט די רעוויזיאָניסטן האָבן אָנגעהויבן ארויסגעבן אן אייגענע צייטונג, איז ער צו זיי געוואָרן א סך קעלטער.

דער „ירדן" איז א יונגע צייטונג, אויסער איר אויסגעשפּראָכענעם רעוויזיאָניזם האָט זי נאָך נישט קיין באַשטימטע צורה. זי איז א טיפּישע פּראָפּאַגאַנדע־צייטונג, וועלכע איז הינטערשטעליק אין די נייעס און אינפאָרמאַציעס אין פאַרגלייך מיט די אנדערע דערמאָנטע בלעטער.

לויט באַגלויבטע קוועלן האָט דער געמיינזאַמער טיראַזש פון די דאָזיקע פיר צייטונגען באַטראָפן ביים אָנהויב פון 1935 עטוואָס וויניקער פון פופציק טויזנט עקזעמפּלאַרן. פון דעם האָט דער „דבר" אן אויפלאַגע פון 19,000 עקזעמפּלאַרן, דער „הארץ" פון 14,000, דער „דואר היום" פון 10,000 און דער „ירדן" פון 6,000. פון די דאָזיקע צייטונגען דערשיינען די ערשטע צוויי אין תל־אביב, און די איבעריקע אין ירושלים.

ארץ־ישראל פאַרמאָגט אויך א היפּשע צאָל פון וועכנטלעכע און מאָנאַטלעכע אויסגאַבן. אייניקע פון זיי פאַרטרעטן באַשטימטע פּאַרטייען און אידייען, די אנדערע טראָגן מער א ליטעראַרישן כאַראַקטער, די דריטע פאַרטרעטן באַשטימטע פּראָפעסיאָנעלע גרופּן און עקאָנאָמישע אינטערעסן.

---

*) אין די לעצטע טעג האָט אָנגעהויבן דערשיינען א פיפטער טאָג־בלאַט אונטערן נאָמען „הבוקר".

www.libtool.com.cn

אין ירושלים געבן די יידן ארויס אן ענגלישע טאג־צייטונג. מיטן נאָ־מען „פּאַלעסטיין־פּאָוסט". כאָטש זי דערשיינט אין ענגליש, קאָן זי פּראַקטיש באַטראַכט ווערן אלס א יידישע צייטונג. זי ווערט רעדאַגירט פון ציוניסטן און גיט אָפּ א סך פּלאַץ צו די יידישע פּראָבלעמען אינם לאַנד.

א באַדייטנדער פּראָגרעס איז דערגרייכט געוואָרן אויפן פעלד פון העברעאישער פאַרלאַג־טעטיקייט. נישט־ווייניקער פון 500 ביכער ווערן יערלעך ארויסגעגעבן אין ארץ־ישראל. די מערסטע פון זיי זענען איבער־זעצונגען פון פרעמדע שפּראַכן. בדרך־כלל, זענען די ארץ־ישראלדיקע פאַרלאַגן פּריוואַטע געשעפטן, וואָס מוזן זיך אויסצאָלן, כדי קאָנען זיך אויסהאַלטן.

ראַדיאָ אין ארץ ישראל

ביז איצט האָט ארץ־ישראל נישט געהאַט קיין אייגענע ראַדיאָ־סטאַציע און זיך געמוזט באַנוגענען מיט מוזיקאַלישע פּראָגראַמען, וואָס זענען געהערט געוואָרן פון די ראַדיאָ־סטאַציעס אין אייראָפּע.

נאָך לעצטנס האָט דער תל־אביבער שטאָט־ראַט אָנגעהויבן עקס־פּערימענטירן מיט א שטאָטישער ראַדיאָ־סטאַציע, וועלכע האָט נישט קיין גרויסן הער־קרייז. פיל וויכטיקער איז דער באַשלוס פון דער רע־גירונג אויפבויען א שטאַרקע ראַדיאָ־סטאַציע ביי ראַמאַלאַ, צום צפון פון ירושלים. די דאָזיקע סטאַציע, וועלכע וועט געעפנט ווערן אין סוף פון 1935, וועט שיקן אירע פּראָגראַמען אין אלע דריי אָפיציעלע שפּראַכן פונם לאַנד. אונטער א ריכטיקער פירערשאַפט, וואָלט זי געקאָנט ווערן א וויכטיקער מיטל פאַר קעגנזייטיקער דערנענטערונג פון די צוויי הויפּט־פעלקער פון ארץ־ישראל, וואָס האָבן איצט אזוי ווייניק געמיינזאַמעס צווישן זיך.

לענדער, וואָס געפינען זיך אינם פּראָצעס פון זייער פּיאָנערישן אויפבוי, האָבן נישט קיין סך צייט פאַר קולטור. דער פאַקט, וואָס די יידן פון ארץ־ישראל, שטייענדיק ביז איבערן האַלז אין דרינגנדער אויפ־בוי־אַרבעט, זענען דאָך אימשטאַנד געווען, נישט קוקנדיק אויף זייער קליינער צאָל צו אנטוויקלען אזא באַדייטנדע קולטור־אַרבעט, שיינט צו זיין א גוטער אָנזאָג פאַר דער צוקונפט.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל עלף

מעדיצינישע טעטיקייט אין אר"-ישראל

בעת מיינע וואַנדערונגען איבער עמק־יזרעאל בין איך אַמאָל אַריינ־געקומען אין אַ נידעריקן פּלאַץ, וואָס ווערט אָנגערופן אויף אַראַביש „וואַדי על מאַט", דער טאָל פון טויט. די געגנט האָט אויסגעקוקט צו זיין געזונט און פּרוכטבאַר, און ס'איז שווער געווען זיך פאָרשטעלן, אַז דער נאָמען זאָל האָבן אַ שייכות מיט דער ווירקלעכקייט.

און דאָך איז דער נאָמען נישט קיין צופאַל. אַלטע אַראַבער דער־ציילן וועגן אַ קאָלאָניע פון טעמפּל־דייטשן, וואָס איז דאָ אויסגעשטאָרבן פון מאַלאַריע מיט זיבעציק יאָר צוריק. זיי ווייזן אויף די חורבות פון אַמאָליקע אַראַבישע דערפער, וואָס זענען פאַקטיש פאַרניכטעט געוואָרן דורך שטאַרקע עפּידעמיעס. די איבערגעבליבענע זענען אַנטלאָפן אין די אַרומיקע בערג, וווּ זיי האָבן אויפגעבויט נייע דערפער. במשך פון יאָרן און יאָרן האָט זיך געפירט, אַז דער געפערלעכער טאָל איז געווען באַאַרבעט דורך די בערג־אַראַבער, וואָס פלעגן זיך אַפּטראָגן פון דאָרטן באַלד נאָך דער ערנטע. אויפן פּלאַץ האָט קיינער נישט געוואַגט צו וווינען.

קיין שפּור פון מאַלאַריע איז איצט מער נישטאָ אין דעם אַמאָל פאַרפעסטעטן טאָל. די קאָלאָניסטן פון די דערביייאיקע יידישע דערפער, נהלל און כפר־יהושע, באַאַרבעטן רואיק זייערע פעלדער, און זייערע קינדער זענען פונקט אַזוי שטאַרק און געזונט ווי אומעטום. די אַמאָליקע שליטה פון מאַלאַריע ווערט באַטראַכט אַלס אַ שטיק פון פאַרצייטיקער גע־שיכטע, וואָס וועט זיך קיינמאָל נישט אומקערן אין דער יידיש־געוואָ־רענער געגנט.

די דאָזיקע ווונדערלעכע ענדערונג איז נישט דערגרייכט געוואָרן מיט בשוף. זי איז אַ רעזולטאַט פון יידישער סאַניטאַרישער אַרבעט. די

www.libtool.com.cn

טיפע בלאָטע פונם נידעריקסטן פּלאַץ אינם „טאָל פון טויט“, וואָס איז במשך פון דורות געווען אַן אידעאַלער פּלאַץ פאַר מיליאָנען מאָסקיטן, איז אויסגעטרוקנט געוואָרן דורך די טויט־פאַראַכטנדע חלוצים, וועלכע זענען געקומען אין דער געגנט מיט פערצן יאָר צוריק. חוץ דעם, איז יעדעם טייכעלע, יעדע קאַלוזשע פון רעגן־וואַסער סיסטעמאַטיש באַשפּריצט געוואָרן מיט נאַפט, און יעדעם פאַרבאָרגן ווינקל איז דורכגעזוכט געוואָרן צו פאַרניכטן די אייעלעך פון די עפּידעמיע־ברענגענדע אינסעקטן. די דאָזיקע פאָרזיכטס־מיטלען, אין א קלענערן פאַרנעם, ווערן געברויכט ביזן היינטיקן טאָג.

איצט איז די געגנט פון נהלל פּונקט אזוי געזונט, ווי יעדער אַנדערער טייל פונם לאַנד. דער טויטלעכער שונא איז באַזיגט געוואָרן!

אין טבריה האָב איך זיך באַקענט מיט א דאָקטאָרשע, וואָס אַרבעט אין דער אָרטיקער קליניקע פון „הדסה“, א יידיש־אַמעריקאַנער פרויען־אָרגאַניזאַציע, וואָס גיט זיך ספּעציעל אָפּ מיט מעדיצינישער הילף אין ארץ־ישראל. די ספּעציעלע אויפגאַבע פון דער דאָזיקער דאָקטאָרשע איז צו באַקעמפן די אויגן־קראַנקהייטן צווישן די קינדער פון דער דאָזיקער אויסערגעוויינלעך הייסער און אָפּגעלאָזענער געגנט. זי האָט מיר געוויזן מיט שטאָלץ אימפּאָזאַנטע ציפערן וועגן דעם פּראָגרעס, וואָס איז דערגרייכט געוואָרן אין קאַמף געגן טראַכאָמע, דער אויגן־קראַנקהייט, וואָס איז אַממערסטן פאַרשפּרייט געווען צווישן ארץ־ישראלדיקע קינדער. דער פּראָצענט פון קינדער אין טבריה, וואָס ליידן פון אויגן־קראַנקהייטן איז איצט דריי מאָל קלענער, איידער מיט צען יאָר צוריק!

די אַרבעט פון „הדסה“.

די יידישע געזונטהייטס ־ אַרבעט אין ארץ־ישראל ווערט, פּונקט ווי איר שול סיסטעם, אויסגעפירט כמעט אינגאַנצן מיט פריוואַטע מיטלען אָן שום ערנסטער מיטהילף מצד דער רעגירונג. זינט דעם קריג איז איר פינאַנציעלע הויפּט־קוועלע געווען די אויבנדערמאָנטע אַמעריקאַנער „הדסה“, וועלכע האָט געגרינדעט אינם לאַנד פיר פיינע שפּיטאָלן, אין ירושלים, תל־אביב, חיפה און צפת. זי באַדינט אויך מעדיציניש טויזנטער מאַמעס מיט זויגנדע קינדער און פירט אָן א גרויסע היגיענישע אַרבעט צווישן די שול־קינדער סיי אין די שטעט, און סיי אין די גרע־

www.libtool.com.cn

סערע קאָלאָניעס. די „הדסה" האָט אויך איינגעריכטעט, מיט דעם געלט פונם פאַרשטאַרבענעם נייטען שטראַוס פון ניו־יאָרק, צוויי געזונטהייטס־צענטערן — אין ירושלים און תל־אביב, וועלכע זענען די איינציקע פון זייער מין אינם נאָענטן אָריענט. דער מעדיצינישער שטאַב פון „הדסה" באַשטייט פון 44 דאָקטוירים, 168 קראַנקן־שוועסטער, און א טעכנישן און דינסט־פערסאָנאַל פון אַרום 200 פערזאָנען. איר אָפּטיילונג פון שול־היגיענע גיט אכטונג איבער דער געזונטהייט פון 36,000 קינדער אין 278 שולן. די פיר שפּיטאָלן, וואָס ווערן אויסגעהאַלטן אָדער געשטיצט פון דער „הדסה", זענען איינגעריכטעט צוזאַמען אויף 480 בעטלעך. מיט עטלעכע יאָר צוריק האָט דער בודזשעט פון הדסה אליין איבערגעשטיגן אַלע הוצאות פון דעם געזונטהייטס - דעפּאַרטאַמענט פון דער פּאַלעסטינער רעגירונג.

אינם יאָר 1930, למשל, האָט דער בודזשעט פון הדסה נאָך באַטראָפן 109,961 פונט, אין דער צייט ווען דער בודזשעט פונם געזונטהייטס־דעפּאַרטאַמענט פון דער פּאַלעסטינער רעגירונג האָט באַטראָפן 108,551 פונט. אין די לעצטע פּאָר יאָר איז אָבער דער געזונטהייטס־בודזשעט פון דער רעגירונג כסדר געוואַקסן, אין דער צייט ווען די איינ־נאַמען פון דער „הדסה" זענען געפאַלן, הויפּטזעכלעך צוליב דעם קריזיס אין אַמעריקע. פאַרן יאָר 1933 האָט דער בודזשעט פון דעם געזונטהייטס־דעפּאַרטאַמענט פון דער רעגירונג שוין באַטראָפן 135,838 פונט, אין דער צייט ווען דער בודזשעט פון הדסה איז געפאַלן ביז 71,000 פונט.

די קופּת־חולים.

צוליב דער כסדרדיקער ירידה אין אירע איינגאַמען, האָט „הדסה" לעצטנס געמוזט אָפּטרעטן איר ערשטן פּלאַץ צווישן די יידישע מעדיצינישע אָרגאַניזאַציעס צו דער „קופּת־חולים", דער גיך וואַקסנדער קראַנקן־קאַסע פון דער אַלגעמיינער אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע פון ארץ־ישראל הסתדרות. דער בודזשעט פון קופּת־חולים האָט באַטראָפן 72,385 פונט אינם יאָר 1933, און איז אין נעקסטן יאָר געשטיגן ביז צו 119,076 פונט. דער דאָזיקער בודזשעט ווערט במעט אינגאַנצן געדעקט דורך מיטגליד־אָפּצאָלן פון די אַרבעטער, וואָס זענען אָנגעשלאָסן אין דער קופּת־חולים, און אין א קלענערער מאָס פון די אָפּצאָלן פון

www.libtool.com.cn

אונטערנעמער, וואָס זענען פארבונדן מיט די קאָלעקטיווע אָפּמאַכן. די דאָזיקע צוויי קוועלן צוזאַמען דעקן 95 פּראָצענט פון אירע הוצאות. די שטיצע פון דער יידישער אגענטור האָט זיך אינם לעצטן יאָר אויסגע־דריקט אין אַ סובסידיע פון בלויז טויזנט פונט, און דער בייטראַג פון דער ,,הדסה" איז געווען נאָך קלענער. די רעגירונג האָט אַמאָל אויס־געהאָלפן דעם שפּיטאָל פון קופּת־חולים אין עמק־יזרעאל, אָבער קיין רעגולערע שטיצע פון איר קריגט מען נישט. די קופּת־חולים באַזיצט אַן אויסגעצייכנטן שפּיטאָל בײ עפולה אין עמק־יזרעאל און האַלט אויך אויס אַ ספּעציעלן סעזאָן - שפּיטאָל פאַר רעוומאַטיש - קראַנקע אין טבריה, נישט ווייט פון די באַרימטע הייל־קוואַלן. צווישן אירע אַנדערע אַנשטאַלטן זענען פאַראַן דריי אַלגעמיינע קליניקן מיט רענטגען־קאַבינעטן אין די שטעט, און 70 קראַנקן־צימערן און ערשטע הילף־סטאַציעס אין די דערפער. צוועלף ציין - קליניקן, צען עלעקטרישע קאַבינעטן און זיבעצן סטאַציעס פאַר זויג - קינדער גייען אויך אַריין אין די ברייטע ראַמען פון איר טעטיקייט.

צו די אינסטיטוציעס פון קופּת - חולים געהערן אויך צוויי דער־האָלונגס - היימען. איינער אויפן נאָמען פון ב. באָראָכאָוו געפינט זיך אויפן הר־הכרמל, און דער אַנדערער איז בײ מוצא, אינמיטן פון די קלימאַטישע, געזונטע בערג פון יהודה.

צוזאַמען ציילט די קופּת־חולים אַרום 45,000 מיטגלידער, וועלכע צוזאַמען מיט זייערע אָנגעהעריקע שטעלן מיט זיך פאַר אַ קבוץ פון 85,000 נפשות. זי באַשעפטיקט (1934) נישט ווייניקער פון 152 דאָק־טוירים (אייניקע אויף אַ טייל צייט), 104 קראַנקן־שוועסטער, 30 דענ־טיסטן, 20 אַפּטייקער, און 201 באַאַמטע און הילפס־אַרבעטער. צוזאַמען קריגן געהאַלט פון קופּת־חולים נישט ווייניקער פון 507 פּערזאָן!

קיין געזעץ וועגן געזונטהייטס - פאַרזיכערונג איז אין ארץ־ישראל נישטאָ, און די עקזיסטענץ פון אַזאַ פאַרצווייגטער אָרגאַניזאַציע ווי קופּת־חולים אויף אַן אויסשליסלעך־פרייוויליקן יסוד איז דאָס בעסטע צייגניש פון די אָרגאַניזאַציאָנס - פעאיקייטן פון דער ארץ־ישראלדיקער אַרבעטער־באַוועגונג.

דער דערפאָלג פון קופּת־חולים האָט דערמוטיקט די ארץ־ישראל־דיקע פּריוואַטע קאָלאָניסטן צו שאַפן אַן אייגענע ,,פאָלקסטימלעכע" קראַנקן־קאַסע. ס'איז נאָך דערווייל אַ בערך־קליינע אָרגאַניזאַציע מיט אַ יערלעכן בודזשעט פון בלויז 8,000 פונט, וואָס ווערט צום גרעסטן

www.libtool.com.cn

טייל געדעקט פון דער „הדסה" און „פיקא". אירע גרינדער האָפן אָבער צו פארברייטערן מיט דער צייט איר טעטיקייט דורך ארייננציען אין איר הונדערטער קאָלאָניסטן, וואָס האָבן דערוייל נאָך נישט אָפּגעשאַצט ווי געהעריק דעם ווערט פון קאָאָפּעראַציע אין געזונט־אָפּהיטונג.

אויסער די דערמאָנטע מעדיצינישע אָרגאַניזאַציעס, סובסידירן אייניקע דאָרפישע פארוואַלטונגען זייערע אָרטיקע דאָקטוירים, וועלכע זענען דערפאַר פאַרפליכטעט צו באַהאַנדלען די אָרטיקע פּאַציענטן פאַר אַ פעסטגעשטעלטן מינימאַלן האָנאָראַר. עס זענען אויך פאַראַן דריי אומאָפּהענגיקע שפּיטאָלן אין ירושלים, וואָס ווערן אויסגעהאַלטן דורך נדבות פון פרומע יידן איבער דער גאַנצער וועלט.

אין דער נעץ פון יידישע שפּיטאָלן גייען אריין צוויי אַנשטאַלטן פאַר גייסטיק־קראַנקע, די איינע אין ירושלים, און די אַנדערע נישט ווייט פון תל־אביב. זיי ווערן אויסגעהאַלטן מיט אָרטיקע מיטלען, און האָבן צוזאַמען 116 בעטלעך. די רעגירונג פון איר זייט האָט צוויי אַזעלכע שפּיטאָלן, מיט 130 בעטלעך, אין בית־לחם; זיי זענען פּאַקטיש רעזערווירט פאַר אַראַבער. די אַלע פיר שפּיטאָלן פון דעם מין זענען שטענדיק איבערגעפּולט, און אין לאַנד בלייבט אַ געוויסע צאָל פון גייסטיק־קראַנקע, סיי יידן און סיי אַראַבער, פאַר וועלכע ס'איז נישטאָ קיין פּלאַץ אין אַן אַנשטאַלט, און זיי מוזן דעריבער זיך וואַלגערן אויף דער גאַס, אָדער זיין אונטער דער השגחה פון זייערע קרובים.

בסך־הכל האָט ארץ־ישראל עלף יידישע שפּיטאָלן מיט 740 בעטן; פינף פון זיי מיט 383 בעטן זענען אין ירושלים. די שפּיטאָל - אַרבעט פון יידן ווערט געפירט אין אַ גרעסערן פאַרנעם, איידער פון דער רעגירונג. אינם יאָר 1934 זענען אין גאַנץ ארץ־ישראל געווען בלויז אַכט רעגירונגס־שפּיטאָלן מיט דער אַלגעמיינער צאָל פון 610 בעטלעך.

נאַטירלעך, איז די דאָזיקע צאָל לחלוטין נישט גענוג פאַר דער נישט יידישער באַפעלקערונג פונם לאַנד; אָבער אַ גרויסער טייל פון די אַראַבישע קראַנקע ווערן באַדינט אין מיסיאָנערישע שפּיטאָלן, וועלכע שטייגן איבער אין צאָל און אויפנאַם־פעאיקייט די מעדיצינישע אַנשטאַלטן פון דער רעגירונג. עס זענען פאַראַן אין לאַנד אַזעלכע אַכצן שפּיטאָלן מיט 1100 בעטן, אייניקע פון זיי שטייען אויף אַ גאַנץ הויכן סטאַנדאַרט פון מעדיצינישער וויסנשאַפט, און זיי טוען אַ נוצלעכער אַרבעט.

די פירער פון די יידישע שפּיטאָלן ווייזן אָפּט אָן מיטן גרעסטן שטאָלץ, אַז די מיטלערע פאַרנומענהייט פון זייערע אַנשטאַלטן איז אַ סך

www.libtool.com.cn

העכער, איידער די פון רעגירונגס - שפיטאלן און מיסיאנערישע הייל־אנשטאלטן. דאס ווערט באטראכט אלס א באוויז פונם גוטן נאמען, וואס זיי האבן אין לאנד. אפילו נישט־יידישע פאציענטן סטארען זיך בעת אן ערנסטער קראנקהייט אריינקומען אין א יידישן שפיטאל און זיי גייען אין אנדערע בלויז באין־ברירה. דער געמיינזאמער בודזשעט פון יידישע ארגאניזאציעס, קהלות און דארפישע פארוואלטונגען אויף מעדיצינישע הילף ווערט פארזיכטיק אפגעשאצט אין 250,000 פונט א יאר. די דאזיקע סומע נעמט נאך נישט אריין די נאך גרעסערע סומע, וואס יידן גיבן אויס פריוואט פאר מעדיצינישע הילף.

די טעטיקייט פון די יידישע מעדיצינישע ארגאניזאציעס אין ארץ־ישראל ווערט אנגעפירט און קאארדינירט פון דער געזונטהייטס־סעקציע ביים ועד־הלאומי (ועד הבריאות). זי באשטייט פון זיבן מיטגלידער, וואס פארטרעטן דעם ישוב און די מעדיצינישע פראפעסיעס פונם לאנד, זי אנטהאלט אויך צו איין פארטרעטער פון „הדסה״ קופת־חולים און „פאלקס־קאסע״ פון די קאלאניסטן.

לויט דעם צענזוס פון 1931 זענען דעמאלט אין ארץ־ישראל געווען 617 אנגעהעריקע צו מעדיצינישע בארופן, — דאקטוירים, וועטערינארן און דענטיסטן, — און 1131 מעדיצינישע „העלפערס״, — אקושערינס, הייב־אמען, קראנקן־שוועסטערס, אפטייקער, מאסאזשיסטן א. א. וו. ביים אנהויב פון 1935 האט די צאל פון פערזאנען, וואס זענען בארעכטיקט צו פראקטיצירן מעדיצין אין ארץ־ישראל, דערגרייכט 2581, אויסער קראנקן - שוועסטערס און אנדערע מעדיצינישע הילפס־ארבעטן. זייער טיילונג לויט איינצלנע פראפעסיעס ווערט געגעבן אין פאלגנדער טאבעלע:

מעדיצינישע פראפעס־עס אין א״ק ישראל.

	אנהויב 1934	אנהויב 1935
דאקטוירים	10 3	1515
דענטיסטן	295	416
אפטייקער	202	25‍[illegible]
אקושערינס	368	398

איבער אכציק פראצענט פון אלע מעדיצינישע פראפעסיאנאלן אין ארץ־ישראל זענען יידן.

www.libtool.com.cn

געבורט און שטערבלעכקייט אין ארץ ישראל

די ווילטועטנדע ווירקונג פון אַט דער יידישער מעדיצינישער טעטיקייט אין ארץ־ישראל שפּיגלט זיך אָפּ אין די ציפערן וועגן די טויט־פאַלן אין לאַנד. די דאָזיקע ציפערן זענען געגעבן אין פאָלגענדער טאַבעלע, וועלכע גיט איבער די צאָל און דעם פּראָצענט פון די טויט־פאַלן פאַר די לעצטע דריי יאָר:

שטערבלעכקייט אין ארץ ישראל.

צאָל פון טויט פאַלן:	קריסטן	מאַכמעדאַנער	יידן	אין גאַנצן לאַנד
1932	1441	18,542	1,748	21,958
1933	1328	17,382	1,940	20,834
1934	1618	19,760	2,419	24,129
פּראָצענט פון טויט פאַלן (אויף 1000 איינוווינער)				
1932	15,9	26,4	9,7	22,3
1933	14,0	24,0	9,3	20,1
1934	16,2	26,7	9,5	21,8

באַזונדערס זענען אינטערעסאַנט די ציפערן וועגן דער שטערבלעכקייט פון זויגנדיקע קינדער (אונטער איין יאָר). אינם יאָר 1933 האָט זי באַטראָפן אין גאַנצן לאַנד 144 אויף יעדע 1,000 געבורטן. דערביי אָבער איז די דאָזיקע שטערבלעכקייט געווען ביי יידן — 80, ביי קריסטן — 129, און ביי מאַכמעדאַנער — 159. נאַטירלעך איז דאָס אַ רעזולטאַט פון מער היגיענע און מאָדערנער זאָרג פון יידישע מאַמעס וועגן זייערע עופהלעך.

אין דער פאָלגנדער טאַבעלע זענען געגעבן די ציפערן וועגן געבורטן, שטערבלעכקייט און נאַטירלעכן צוווּקס פאַר צוויי יאָר 1932 און 1934.

www.libtool.com.cn

געבורטן, שטערבלעכקייט און נאַטירלעכער צוּוואוקס.

אַבסאָלוטע צאָלן	קריסטן 1932	קריסטן 1934	מאַכמעדאַנער 1932	מאַכמעדאַנער 1934	יידן 1932	יידן 1934	גאַנץ א״י 1932	גאַנץ א״י 1934
געבורטן	3303	3340	34505	34489	5281	7666	43538	45944
טויט פאַלן	1441	1618	18542	19760	1748	2419	21958	24129
צוּוואוקס	1862	1722	15963	14729	3533	5247	21580	21815
פּראָצענט (אויף 1000 פון)								
געבורטן	36,4	33,6	49.0	46,6	29,2	30.2	44,1	41,6
טויט פאַלן	15,9	16,3	26,3	26,7	9,7	9,5	22,3	21 8
צוּוואוקס	20,5	17,3	22,7	19,9	19,5	20,7	21,9	19,8

די ציפערן פאַר 1934, א יאָר פון אויסערגעוויינלעך גרויסער אי־מיגראַציע, זענען נישט טיפּיש פאַרן לאַנד. מיט אַלער אַכטונג צו די אָפיציעלע קוועלן גלויבן מיר נישט, אַז אין דעם יאָר האָט דער יידישער נאַטירלעכער צוּוואוקס איבערגעשטיגן דעם בכלל זייער גרויסן צוּוואוקס פון די אַראַבער. עס שיינט, אַז די מיטעלע ציפער פון יידן אינם יאָר 1934, וועלכע איז פאַרן דאַזיקן חשבון אָנגענומען געווען אַלס 253,700, איז אין דער ווירקלעכקייט געווען נישט ווייניקער פון 260,000. נאַטירלעך, וואָלטן אַלע פּראָצענטן, איינגערעכנט דעם נאַטיר־לעכן צוּוואוקס, אויסגעקומען דאַן א ביסעלע קלענער.

מיר האָפן, אַז דער לעזער וועט זיך נישט וווּנדערן, ווען ער וועט אויסגעפינען, אַז די אַלגעמיינע צאָל פון די געבורטן און טויט־פאַלן אינם גאַנצן לאַנד, איז גרעסער איידער די סומע פון די צאָלן, וואָס ווערן אָנגעגעבן פאַר יידן, קריסטן און מאַכמעדאַנער. דאָס דערקלערט זיך פּשוט דערמיט, וואָס אין ארץ־ישראל זענען פאַראַן ארום 10,000 איינוווינער (הויפּטזעכלעך דרוזן), וואָס געהערן נישט צו קיינער פון די דריי הויפּט־רעליגיעס.

דער דערפאָלג פון מעדיצינישער טעטיקייט אין ארץ־ישראל דריקט זיך באַזונדערס קלאָר אויס אין דער פּסדרדיקער פּאַרמינערונג פון דער ראַטע פון יידישע טויט־פאַלן. זי איז פאַר ניין יאָר, פון 1925 ביז 1934, געפאַלן פון 15,1 ביז 9,5 אויף טויזנט איינוווינער. פאַר דער זעלבער

www.libtool.com.cn

צייט איז די זויגלינג־שטערבלעכקייט ביי יידן געפאַלן פון 131 ביז 78 (אויף יעדע טויזנט געבורטן).

צוקוקנדיק זיך צו די ציפערן פאַר די מאַכמעדאַנער פאַר די לעצטע צען יאָר, שאַפט זיך דער איינדרוק, אַז זייער גאָר הויכע ראַטע פון געבורטן גייט צוביסלעך אַראָפּ, און אין אַן עטוואָס־קלענערער מאָס גייט אויך אַראָפּ די ראַטע פון שטערבלעכקייט בכלל און זויגלינג־שטערבלעכקייט בפרט. זייער פּראָצענט פון נאַטירלעכן צוואוקס, ווערט אויך אַביסל קלענער. ער איז אָבער, בדרך־כלל גערעדט, איינער פון די העכסטע אין דער וועלט. פאַרן דורכשניט פון די לעצטע אַכט יאָר האָט זייער געבורטן־פּראָצענט באַטראָפן אין דורכשניט 54.2, די טויט־ראַטע — 28.9, און דער נאַטירלעכער צוואוקס — 24.1 אויף טויזנט איינוווינער.

ארץ ישראל און אַרומיקע לענדער.

דער אויסערגעוויינלעך הויכער נאַטירלעכער צוואוקס פון דער אַראַבישער באַפעלקערונג אין ארץ־ישראל וואַרפט זיך באַזונדערס שטאַרק אין די אויגן ווען מען פאַרגלייכט אים מיט די ציפערן פון די אַרומיקע אַראַבישע לענדער. מיר האָבן דערמיט באַזונדערס אין זינען איראַק, וואָס איז שוין באַפרייט געוואָרן פונם ענגלישן מאַנדאַט, און ווערט אָפט אוועקגעשטעלט פון די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן אין ארץ־ישראל אַלס אַ מוסטער, וועלכן זיי וואָלטן דערגרייכט, ווען יידן און ציוניזם וואָלטן זיך נישט אוועקגעשטעלט אין זייער וועג.

פאַר די לעצטע עטלעכע יאָר, זינט דער אָפּשאַפונג פונם מאַנדאַט איבער איראַק, זענען קיין אָפיציעלע ציפערן וועגן דער באַוועגונג פון איר באַפעלקערונג נישט פאַרעפנטלעכט געוואָרן. לויט פריערדיקע ציפערן, וואָס זענען אַנטהאַלטן אין די באַריכטן פון דעם ענגלישן הויך־קאָמישיאָנער צום פעלקער־בונד, האָט די צאָל פון טויט־פאַלן אין די דריי גרעסטע שטעט פונם לאַנד פאַקטיש איבערגעשטיגן די צאָל פון די געבורטן! פאַר די פינף יאָרן צווישן 1924 און 1928 זענען אין די דאָזיקע דריי שטעט, — באַגדאַד, באַסראַ און מאָסול, — געבוירן געוואָרן 38,865 נפשות און געשטאָרבן נישט ווייניקער פון 47,990! די קינדער־שטערבלעכקייט אין די דאָזיקע דריי שטעט האָט באַטראָפן — אין באַגדאַד — 307, אין מאָסול — 399, אין באַסראַ — 263; ביי די ארץ־

www.libtool.com.cn

ישראלדיקע אראבער האט זי אינם זעלבן יאר באטראפן נישט מער פון 195, און איצט איז זי שוין ארום 160 (אויף יעדע טויזנט געבורטן).

מיט אלע מעגלעכע טעותן אין דער סטאטיסטיק פונם אפגעשטא־נענעם לאנד, בלייבט דער פאקט, אז די אראבער פון איראק האבן, א דאנק די אנטי־סאניטארישע באדינגונגען אין זייער לאנד, זיך בכלל נישט פארמערט, אין דער צייט, ווען זייערע ברידער אין ארץ־ישראל האבן געהאט דעם גרעסטן פראצענט פון נאטירלעכן צוווקס אין דער גאנצער וועלט. און, אגב, באציט זיך די סטאטיסטיק פון איראק בלויז אויף די גרעסערע שטעט, ווו עס זענען פאראן די מערסטע שפיטאלן פונם לאנד, און ווו ס׳איז דאך פאראן א געוויסע מעדיציניִשע הילף פאר די ארעמע (בפרט מצד די מיסיאנערן). קאן מען זיך שוין פארשטעלן, ווי ס׳איז די לאגע אין די פארפעסטעטע שטעטלעך און דערפער פונם אראבישן „מוסטער־לאנד״!

ליידער האבן מיר נישט קיין גרונט צו טראכטן, אז די דאזיקע טרויעריקע לאגע איז ווענטלעך פארבעסערט געווארן אין די לעצטע פאר יאר, זינט דער פראקלאמירונג פון דער „אומאפהענגיקייט״ פון איראק.

ס׳איז אגב אינטערעסאנט צו פארגלייכן די פראצענט־ציפערן וועגן געבורטן־שטערבלעכקייט און נאטירלעכן צוווקס אין ארץ־ישראל מיט די אנטשפרעכנדיקע ציפערן פאר אייניקע אנדערע לענדער. די ציפערן וועגן די דאזיקע לענדער זענען גענומען געווארן פון די לעצטע סטא־טיסטישע יאר־ביכער פון דעם פעלקערבונד, און די ציפערן וועגן ארץ־ישראל שטעלן מיט זיך פאר דעם דורכשניט פאר די לעצטע דריי יאר, — פון 1932 ביז 1934.

לעבנס־סטאטיסטיק פון ארץ־ישראל און אנדערע לענדער:

(ראטע אויף טויזנט איינוווינער)

	געבורטן	טויט פאלן	נאטירלעכער צוווקס	קינדער שטערבלעכקייט
אויסטראליע (פארייניקטע שטאטן)	19 5	9,0	10 5	43
אמעריקע	18,0	11,1	6,9	65
דייטשלאנד	17,1	11 6	5,5	88

www.libtool.com.cn

	געבורטן	טויט־פאַלן	נאַטירלעכער צוּוואוקס	קינדער שטערבלעכקייט
פראַנקרייך	17.7	16,6	1,1	83
איטאַליע	25,7	15,1	10,6	115
פוילן	31,5	15,9	15′6	
ציפּרוס	31,1	15,8	15,3	
עגיפּטן	45,0	26,5	18,5	157
יידן אין א״י	29,5	9,4	20,5	81
ארץ־ישראל	43,4	21,4	22,0	151

אימיגראַציע און מעדיצינישע הילף.

נישט קוקנדיק אויף די דאָזיקע ווירקלעך־פיינע רעזולטאַטן פון יידישער סאַניטאַרישער טעטיקייט אין ארץ־ישראל, שטייען לעצטנס די פירער פונם ישוב פאַר ערנסטע פּראָבלעמען אין דעם פּרט. אַ דאַנק דער גרויסער אימיגראַציע פון די לעצטע פּאָר יאָרן וואַקסט די יידישע באַפעלקערונג אַ סך גיכער, איידער די אויפנאַמס־פעאיקייט פון די יידישע שפּיטאָלן. באַזונדערס שווער ווערט די לאַגע אין תל־אביב, וווּ ערנסט־קראַנקע זענען אָפט צוריק געוויזן געוואָרן פונם שטאָטישן שפּיטאָל צוליב מאַנגל אין פּלאַץ.

אַן ערנסטע געזונטהייטס - פּראָבלעם שטעלט זיך אויך אַוועק אין עמק־חפר (וואַדי־כאַוואַריט). אויפן ים־ברעג צווישן יפו און חיפה, ווו עס גייט איצט אָן אַן אינטענסיווע יידישע קאָלאָניזאַציע, צוליב מאַנגל פון געלט און פון אַרבעטס־כחות, האָט די יידישע אַגענטור נישט געקאָנט דאָרט אָנהויבן די קאָלאָניזאַציע מיט אויסטריקענונג־אַרבעטן און אַנטי־מאַלאַריע־קאַמפּיין אינם פאַרנעם, ווי דאָס איז געטאָן געוואָרן בײַם אָנהויב פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע אין עמק־יזרעאל. אויסער דעם איז די לאַגע דאָרט שווערער דערפאַר, ווײַל אַ טייל פון די בלאָטעס זענען אויף אַראַבישן באָדן און אויף רעגירונגס־לאַנד, און די רעגירונג יאָגט זיך נישט שטאַרק אַרײַנלייגן געלט צו סאַנירן די דאָרטיקע געגנט.

דער פועל־יוצא פון דעם איז, אַז עמק־חפר איז געוואָרן אַ קוועלע פון נייער מאַלאַריע־עפּידעמיע, וואָס שפּרייט זיך איצט אויס איבער די אַרומיקע קאָלאָניעס, וואָס האָבן שוין געהאַלטן זיך פאַר אינגאַנצן פּטור פון דער דאָזיקער מגפה. אין מאַי 1934, אויף אַ זיצונג פון ועד־הלאומי איז באַריכטעט געוואָרן, אַז די קופּת־חולים פון די אַרבעטער

www.libtool.com.cn

האט פאר די לעצטע עטלעכע וואכן געמוזט באהאנדלען 500 נייע פאלן פון מאלאריע און ארום טויזנט פאלן פון דעזינטעריע. פארן יאר 1934 האט די קופת־חולים בסך־הכל געהאט 2208 נייע פאלן פון מאלאריע צווישן אירע מיטגלידער, אין פארגלייך מיט 554 אזעלכע פאלן אין פריערדיקן יאר.

דאס איז זייער א פארדריסלעכער שטוים אויף צוריק, און לאמיר האפן, אז דער יידישער ישוב נישט קוקנדיק אויף די פינאנציעלע שוועריקייטן, וועט באהערשן די לאגע, און אז די רעגירונג וועט סוף־כל־סוף אויך דערפילן איר פליכט.

ארץ ישראל אלס א קור־פלאץ.

באדייטנדע אנשטרענגונגען זענען געמאכט געווארן אין די לעצטע עטלעכע יאר צו אנטוויקלען ארץ־ישראל אלס אינטערנאציאנאלן קור־פלאץ. מען האלט, למשל, אז צוליב זייער טרוקענעם קלימאט זענען אייניקע געגנטן פונם לאנד זייער פאסנד פאר האלז־ און נאז־קראנקהייטן, וועלכע ווערן קורירט דורך קלימאט־ ענדערונג. צווישן ארטיקע דאקטוירים איז פאראן א מיינונג, אז די געגנט פון ים־טבריה איז פונקט אזוי גוט פאר סינוס־קראנקהייטן, ווי דער שטאט פון אריזאנא, אין אמעריקע. מען האלט אויך, אז ארץ־ישראל איז גוט פאר דער ערשטער סטאדיע פון שווינד־זוכט, און אז געוויסע געגנטן דארט האבן א גוטע ווירקונג אויף בל־ערליי רעוומאטישע קראנקהייטן.

באזונדערע האפענונגען ווערן געלייגט אויף דער אנטוויקלונג פון די ארץ־ישראלדיקע הייל־קוואלן, וואס זענען אממערסטנס געלעגן אין דער וואלקאנישער זענקונג פון עמק־הירדן. אייניקע פון די דאזיקע הייל־קוואלן, — חמי־טבריה, גדרה, קאליראא, — האבן נאך אין דער צייט פון די רוימער געהאט א גרויסן שם ווייט אויסער די גרענעצן פון ארץ־ישראל.

די מינעראל־קוואלן פון טבריה ליגן אויפן ברעג פונם היסטארישן ים־כנרת, און א קליינע שטרעקע צום דרום פון דער שטאט טבריה. די שטאט מיט די הייל־קוואלן זענען צוערשט אויפגעבויט געווארן פון מלך הורדוס, וועלכער האט זיי אנגערופן לכבוד דעם דעמאלטיקן רוימישן קייזער טיבעריוס. ארום די קוואלן האט הורדוס געהייסן בויען גאנץ ברייטע באד־אנשטאלטן, און ער אליין איז געווען איינער פון זייערע ערשטע און פלייסיקסטע פאציענטן.

www.libtool.com.cn

דער הויפּט־קוואַל פון טבריה קומט פון זייער טיפע באָדן־שיכטן, און האָט אַ שטענדיקע טעמפּעראַטור פון 62 גראַד צעלזיוס (142 פּאַרענ־הייט). די האַרטע טיילן אין זיין וואַסער אַנטהאַלטן 17 פּראָצענט זאַלץ, ניין פּראָצענט קאַלציום כלאָריד, 2.5 פּראָצ. מאַגנעזיום־כלאָריד, ווי אויך באַדייטנדע חלקים פון מאַגנעזיום־סולפאַט, קאַלציום־סולפאַט, און אַזוי ווייטער.

פון גאָר אַלטע צייטן ווערן די חמי־טבריה באַטראַכט אַלס אַן אויס־געצייכנטער הייל־מיטל קעגן רעוומאַטיזם און כּל־ערליי געלענק־קראַנק־הייטן. לויט די ווערטער פון דר. בוכמאַן פון טבריה, וועלכער האָט אַ סך געאַרבעט אויף צו פאָרשן די דאָזיקע קוואַלן, גיבן זיי אויך גוטע רעזולטאַטן אין פאַל פון געוויסע פרויען־ און הויט־קראַנקהייטן. לויט זייער מינעראַלישן אינהאַלט זענען זיי ענלעך צו די באַרימטע קוואַלן פון אאַכען און וויסבאַדען אין דייטשלאַנד, און פּיסטיאַן אין טשעכאָ־סלאָוואַקיי. ס'איז אַ סברה, אַז די היילנדע ווירקונג פון די טבריה־קוואַלן איז נאָך גרעסער.

די קוואַלן פון דער אַמאָליקער גדרה, איצט על כאַמע, געפינען זיך אינם סאַמע מזרחדיקן טייל פון ארץ־ישראל נעבן דער גרענעץ פון סיריען און עבר־הירדן. זיי פליסן כּסדר פון די בערג, און נאָכן אָנפילן פון דריי גרויסע באַסיינען, פליסט זייער וואַסער צום דערבייאיקן טייך ירמוק. יעדער פון די דאָזיקע דריי באַסיינען האָט אַן אַנדער טעמפּעראַטור און אַן אַנ־דערן מינעראַלישן אינהאַלט. בכלל אָבער אַנטהאַלטן זיי אין זיך אַ סך שוועבל און בערך ווייניק זאַלץ. דער ערשטער פון די באַסיינען פון על כאַמע האָט אַ טעמפּעראַטור פון 48 צעלזיוס אחן אַנטהאַלט אין זיינע מינעראַלישע אָפּלאַגערונגען 26 פּראָצענט פון „מאַגנעזיום־סולפיד‟. דער צווייטער באַסיין האָט אַ טעמפּעראַטור פון 40 גראַד און 35 פּראָ־צענט פון שוועבלדיקן מאַגנעזיום. די טעמפּעראַטור פונם דריטן באַסיין איז בלויז 34 גראַד, אָבער זיין שוועבל־אינהאַלט איז פערציק פּראָצענט.

מען האַלט, אַז די קוואַלן פון על כאַמע זענען באַזונדערס נוצלעך ביי כּל־ערליי הויט־קראַנקהייטן, און די אַראַבער גלויבן אַפילו, אַז זיי העלפן ביי ווענערישע קראַנקהייטן. די וואַסער פון על כאַמע ווערט אויך פיל באַנוצט פאַר טרינק־קורן, און זי שיינט ווירקלעך צו העלפן אין געוויסע פאַלן. די קאָנצעסיע אויף על כאַמע איז אין די הענט פון אַן עגיפּטישן אַראַבער, וועמען זי איז געגעבן געוואָרן שוין נאָכן קריג.

די היסטאָרישע קוואַלן פון קאַלירהאָע געפינען זיך ערגעץ־ווו אויפן

www.libtool.com.cn

מזרחדיקן ברעג פון ים־המלח, אין דער טעריטאָריע פון עבר־הירדן. די גאַנצע געגנט איז דאָרט רייך מיט כּל־ערליי מינעראַלישע קוואַלן, כאָטש ס'איז פאַראַן אַ סברה, אַז זיי האָבן צוליב שפּעטערדיקע געאָלאָגישע ענדערונגען אָנגעוווירן אַ געוויסן טייל פון זייער אַמאָליקן מינעראַלישן אינהאַלט. בכלל זענען די דאָזיקע קוואַלן נאָך ווייניק אויסגעפאָרשט ביזן היינטיקן טאָג.

ים־המלח אַלס באָד־פּלאַץ.

אַ גוטער ערזאַץ פאַר די קוואַלן פון קאַליראָע, וואָס קאָנען ביים היינטיקן טאָג נישט אויסגענוצט ווערן ווי געהעריק, איז די וואַסער פונם ים־המלח זעלבסט מיט זיין גרויסן אינהאַלט פון כּלערליי זאַלצן און מינעראַלן. דער קאַלי־סינדיקאַט, וועלכער האָט די קאָנצעסיע אויף אויס־נוצן די מינעראַלישע רייכטימער פון ים־המלח, פירט איצט דורך וויכ־טיקע אויספאָרשונגס־אַרבעטן וועגן די מעדיציניש איינשאַפטן פון זיין וואַסער. אין אַ ביכל, וואָס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן פון דער מעדיציני־שער געזעלשאַפט אין ארץ־ישראל, ווערט באַהויפּטעט, אַז דאָס וואַסער פון ים־המלח העלפט אַ סך ביי פונקציאָנעלע קראַנקהייטן, און אויך ביי געוויסע אָרגאַנישע נערוון־ליידן. די דערפאַרונג האָט אויך געוויזן, אַז דאָס באָדן זיך אין ים־המלח האָט אַ גוטע ווירקונג אין פאַרשידענע מעטאַבאָלישע קראַנקהייטן, וואָס רופן זיך אָפּ אויפן וווקס פון מענטשי־לעכן קערפּער. ס'איז אַ סברה, אַז די הייל־ווירקונג פונם ים־המלח־וואַ־סער ווערט פאַרגרעסערט דורך דעם אויסערגעוויינלעך - וואַרעמען און טרוקענעם קלימאַט פון דער געגנט, וועלכער איז אין די ווינטער־חדשים ענלעך צום קלימאַט פון העליאָפּאָליס, דעם באַרימטן קלימאַטישן קור־אָרט פון עגיפּטן. אַ נישט־לאַנג געבויטער האָטעל, און די דערעפענונג פון מאָדערנע באָד־איינריכטונגען, ווערט באַטראַכט דורך איניקע ארץ־ישראלדיקע דאָקטוירים אַלס דער אָנהויב פון אַ וויכטיקער אַנטוויקלונג אין דער צוקונפט.

מען פּלאַנט אויך צו אַנטוויקלען באָד־פּלעצער ביים ברעג פונם מיטל־לענדישן ים. דער וויכטיקסטער פאַרזוך פון דעם מין איז געמאַכט געוואָרן דורך דער שטאָט־פאַרוואַלטונג פון תּל־אָביב.

איניקע געלאָגן זענען טיף איבערצייגט, אַז די באַשריבענע מי־נעראַל־קוואַלן זענען בלויז אַ טייל פונם ארץ־ישראלדיקן רייכטום אין

www.libtool.com.cn

היילנדע קוואלן. זיי גלויבן, אז א סיסטעמאטישע אויספאָרשונג פון אַלע ברונעמער און אנדערע וואסער־קוואלן וועט ארויסווייזן נאָך גרעסערע מעגלעכקייטן פון דעם מין. עס שיינט, אז אויך די איצט־באַקאַנטע הייל־קוואלן פון ארץ־ישראל קאָנען ביי געהעריקער אנטוויקלונג פאַרנעמען א וויכטיקן פּלאַץ צווישן די געזונטהייטס־קוראָרטן פון דער וועלט.

די רעפּוטאַציע פון א לאַנד אַלס מעדיצינישער פּילגרים־פּלאַץ הענגט אָבער אָפּ נישט נאָר פון אירע מינעראַל־קוואלן און קלימאַטישע באַדינגונגען, נאָר אויך פון דער מדרגה, אויף וועלכע עס שטייען דאָרט די מעדיצינישע אַנשטאַלטן און אויטאָריטעטן.

יעדער ווייסט, אז דער ביז - איצטיקער פּרעסטיזש פון דייטשלאַנד אַלס מעדיצינישער וועלט - צענטער איז, למשל, אויפגעבויט געוואָרן נישט נאָר אויף אירע מינעראַלישע קוואלן, נאָר אויף דעם הויכן סטאַנדאַרט פון אירע שפּיטאָלן און סאַנאַטאָריעס, און אויף דער אויסערגעוויינלעכער פעאיקייט און געוויסנהאַפטיקייט פון אירע פירנדע דאָקטוירים.

ווי עס איז באַקאַנט איז א גרויסער טייל פון די דאָזיקע וועלט־באַרימטע דאָקטוירים געווען יידן, וואָס ווערן איצט ארויסגעטריבן פון זייער געבורטס־לאַנד. ס'איז גאַנץ נאַטירלעך, אז א באַדייטנדער טייל פון זיי עמיגרירט קיין ארץ־ישראל. אזוי־ארום האָט ארץ־ישראל, וועלכע האָט אויך פריער שטאָלצירט מיט איר בערך גרויסער צאָל פון וויסנשאַפטלעך - געשולטע מעדיצינער, געקריגן איצט א גרעסערן שאַנס צוציען צו זיך קראַנקע פון ארומיקע לענדער, און אַפילו פון ווייטערדיקע מלוכות.

די אויסזיכטן פון ארץ־ישראל אַלס קוראָרט־פּלאַץ און מעדיצינישער צענטער גיבן דאָס רעכט צו באַדייטנדע האָפענונגען.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל צוועלף

יידישע אויטאָנאָמיע און פּאַרטייען

נאָך מיט יאָרן פאַרן קריג האָבן ארץ־ישראלדיקע יידן געפילט א פאַרלאַנג צו אָרגאַניזירן זיך אין א פאַרטרעטנדיקע קערפּערשאַפט, וואָס זאָל זיין באַרעכטיקט צו רעדן אין זייער נאָמען סיי פאַר דער נישט־יידישער מאַכט, און סיי אויך פאַר די יידישע ישובים אין גלות.

אמת, נאָך פון אָמאָליקע צייטן האָט אין ארץ־ישראל פאַר דער טערקישער מאַכט, עקזיסטירט אַן אָפיציעלע יידישע פאָרשטייערשאַפט, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אין דער שטעלע פון חכם באַשי דעם הויפּט־רב פון לאַנד. ביי איר גאַנצער צוריקגעשטאַנענהייט און דעספּאָטיזם, איז די אַמאָליקע טערקיי געווען אויף איר שטייגער ליבעראַל צו רעליגיעזע און נאַציאָנאַלע מינדערהייטן. בהסכם מיט דער דאָזיקער טראַדיציאָנעלער פּאָליטיק, האָבן די אָרטיקע יידן אונטער דער אָנפירונג פון זייער חכם באַשי געהאַט א באַדייטנדע מאָס פון קולטורעלער און רעליגיעזער אויטאָנאָמיע.

דער דאָזיקער מיטל־אַלטערישער סאָרט פון אויטאָנאָמיע האָט אָבער נישט געקאָנט צופרידנשטעלן דעם נייעם ישוב מיט זיינע ברייטערע נאַציאָנאַלע השגות און מער פּראָגרעסיוון קוק אויפן לעבן בכלל. נאָך אין 1903 איז געמאַכט געוואָרן דער ערשטער פּרוּוו צונויפרופן אַן אספת־הנבחרים (רעפּרעזענטאַנטן־פאַרזאַמלונג) פונם ארץ־ישראלדיקן יידנטום. די דאָזיקע אספה, וואָס איז גערופן געוואָרן לויט דער איניציאַטיוו פון מ. מ. אוסישקין, האָט אָבער פאַרטראָטן בלויז א מינדערהייט פונם דעמאָלטיקן ישוב. די גרעסערע קהלות — ירושלים, חברון, טבריה, צפת, — וואָס האָבן דעמאָלט געהאַט אין זיך די איבערוויגנדע מערהייט פונם ארץ־ישראלדיקן יידנטום, האָבן זיך אָפּגעזאָגט פון אָנטיילנעמען. באַשטייענדיק מערסטנס פון חלוקה־יידן, האָבן זיי געקוקט מיט חשד אויף

www.libtool.com.cn

ציוניזם און זיינע פאָרשטייער. נאַטירלעך, האָט די אספּת־הנבחרים פון יענער צייט נישט געקאָנט דעריבער אָנערקענט ווערן אַלס אַן אויטאָריטעטע עפנטלעכע קערפּערשאַפט.

נאָך דער מלחמה האָט די אידייע וועגן נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע געקריגן אַ נייע קראַפט צווישן די יידן אין ארץ־ישראל. דערמוטיקט דורך דער באַלפור־דעקלאַראַציע, און די מינדערהייטס־רעכט, וואָס יידן האָבן דעמאָלט געקריגן אין אייניקע לענדער פון מזרח־אייראָפּע, האָבן די יידישע פירער פון ארץ־ישראל דורכגעפירט אין אָנהויב 1920 אַלגעמיינע און פּראָפּאָרציאָנעלע וואַלן צו אַ נייער און מער אויטאָריטאַטיווער יידישער פאָרטרעטונג. די אויסגעקליבענע דעלעגאַטן האָבן זיך קאָנסטיטואירט אַלס אַן אספּת־הנבחרים, און אויסגעקליבן אַ קלענערן ועד־הלאומי, אַלס אַ שטענדיקע פאָרטרעטונג פון ארץ־ישראלדיקע יידן.

עס האָט אָבער גענומען גאַנצע אַכט יאָר ביז דער דאָזיקער ועד־הלאומי האָט געקריגן די אָפיציעלע אָנערקענונג פון דער פּאַלעסטינער רעגירונג. די אורזאַכן פון דער דאָזיקער פאַרשלעפּונג זענען געווען פאַרשידענע. איינע פון זיי איז געווען דער אָפּזאָג פון דער ענגלישער מאַכט צו געבן דעם ועד־הלאומי באַשטימטע רעכט, וואָס זענען פון אים געפאָדערט געוואָרן, ספּעציעל דאָס רעכט פון אָבליגאַטאָרישער באַשטייערונג. אַן אַנדער שוועריקייט איז געווען די קעגנערשאַפט פון די אָרטאָדאָקסישע עלעמענטן צו פרויען־וואַל־רעכט. די דאָזיקע פראַגע האָט סוף־כל־סוף געבראַכט צו אַ שפּאַלטונג צווישן דער ארץ־ישראלדיקער אָרטאָדאָקסיע. די מער־מעסיקע מזרחי האָבן זיך אונטערגעגעבן צום „גייסט פון דער צייט", אין דער צייט ווען די מער־עקסטרעמע אגודת־ישראל איז געבליבן ביי איר אָפּאָזיציע, און איז סוף־כל־סוף געבליבן אויסער דער „כנסת ישראל" וואָס שטעלט מיט זיך פאָר אַן אַלגעמיינע אָרגאַניזאַציע פונם ארץ־ישראלדיקן יידנטום.

די כנסת־ישראל.

ענדלעך, איז אינם יאָר 1928 דורכגעפירט געוואָרן אַ געזעץ, וואָס אָנערקענט אָפיציעל די „כנסת ישראל", וואָס נעמט אַרום אַלע יידן פונם לאַנד, אויסער די יעניקע, וואָס ווילן בפירוש נישט באַלאַנגען צו איר. די מיטגלידער פון „כנסת ישראל" דאַרפן פעריאָדיש אויסקלייבן זייער „אספּת הנבחרים", וואָס זאָל פון איר זייט באַשטימען אַ שטענדיקן ועד־הלאומי אויף אָנצופירן די אָרטיקע יידישע ענינים.

www.libtool.com.cn

ווי געזאָגט, איז די מיטגלידערשאַפט פון „כנסת ישראל'' נישט קיין אָבליגאַטאָרישע. דאָס איז געווען די הנחה פון דער רעגירונג צו דער אגודת־ישראל, וועלכע איז געבליבן מחוץ דעם אַלגעמיינעם יידישן כּלל, נישט נאָר צוליב דעם שווין דערמאָנטן העפטיקן ווידערשטאַנד צו פּרויען־רעכט, נאָר אויך צוליב איר קעגנערשאַפט צו דער באַטייליקונג פון נישט־גלויבנדע יידן אין יידישע קהלות. אין דעם איז די אגודה גראָד קאָנסעקווענט: האַלטנדיק, אַז יידן זענען בעיקר נישט קיין נאַציאָנאַלע נאָר אַ רעליגיעזע קערפּערשאַפט, פּאַרשטייט זי נישט, וואָס האָט אַן אַפּיקורס צו טון אין דער יידישער קהלה. פּאַרמאָגט דעריבער איצט די אגודת־ישראל אַ באַזונדערע געמיינשאַפט, מיט באַזונדערע קהלות, וועלכע נעמען אַרום בלויז אַ קליינע מינדערהייט פונם ארץ־ישראלדיקן יידנטום, פון פינף ביז אַכט פּראָצענט. אירע אָנהענגער געפינען זיך מערסטנס אין ירושלים, צפת און טבריה.

די כנסת־ישראל האָט נישט קיין רעכט אָבליגאַטאָריש צו באַשטייערן אַפילו די יידן, וואָס האָבן נישט געמאָלדן אָפיציעל וועגן זייער אַרויסטריט, און אירע איינגאַמען, וואָס האָבן אין דעם יאָר 1934 באַטראָפן 102,381 פונט, ווערן גערעקט דורך פרייוויליקע באַשטייערונגען פון קהלות און דאָרפישע ראַטן.

די טעטיקייט פון ועד־הלאומי.

נישט קוקנדיק אויף די דאָזיקע באַשרענקטע רעכט, איז די באַדייטונג פונם ועד־הלאומי אין די לעצטע עטלעכע יאָר בסדר געשטיגן. דאָס איז הויפּטזעכלעך פאָרגעקומען צוליב דעם איבערנעמען פון פאַרשידענע קהלשע אויפגאַבן, וואָס זענען ביז אַהער געווען אונטער דער דירעקטער אויפזיכט פון דער יידישער אַגענטור. דאָס באַציט זיך בעיקר אויף די פאָלקס־שולן, וואָס זענען בשעתּם אויסגעבויט געוואָרן דורך דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, און זענען ביים אָנהויב פון 1933 אַריבער אין רשות פון ועד־הלאומי. די יידישע אַגענטור שטיצט זיי נאָך מיט אַ געוויסער יערלעכער סובסידיע, אָבער וואַרשיינלעך וועט דער פאַרנעם פון איר שטיצע קלענער ווערן פון יאָר צו יאָר, און די גאַנצע בילדונגס־טעטיקייט פונם ישוב וועט זיין אין זיין אייגענעם רשות.

די סאַניטאַרישע אַרבעט צווישן די יידן, וואָס איז פריער אָנגעפירט געוואָרן בעיקר פון דער אַמעריקאַנער „הדסה''„ איז איצט אויך אין די הענט פון ועד־הלאומי, וואָס האָט אויפגעשטעלט פאַר דעם אַ ספּע־

www.libtool.com.cn

ציעלן געזונטהייטס־דעפּאַרטאַמענט, (ועד־הבריאות).

דער ועד־הלאומי שפּילט אויך אָפט די ראָליע פון פאַרמיטלער ביי שטרייקן און אַנדערע סכסוכים צווישן יידן. מען הערט אפילו אָפט דעם פאַרלאַנג צוגעבן אים די מאַכט פון אָבליגאַטאָרישן אַרביטראַזש.

אָרטיקע אויטאָנאָמיע.

זינט דעם אָנהויב פון יידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל האָבן די קאָלאָניסטן אָרגאַניזירט זייערע ישובים אויפן יסוד פון ברייטער אָרטיקער אויטאָנאָמיע. די טערקישע מאַכט, וואָס האָט זיך געקימערט בעיקר וועגן זאַמלען שטייערן, האָט זיך נישט געמישט אינם אינערלעכן לעבן פון די קאָלאָניעס. אייניקע פון זיי האָבן אפילו געדרוקט אייגן געלט, וואָס האָט געקאָנט אויסגעביטן ווערן אויף פאַרלאַנג אין טערקישע זילבערנע און גאָלדענע מטבעות. די דאָזיקע באַנקנאָטן, פאַרלייכטערנדיק דעם אָפטן מאַנגל פון מזומן געלט, וואָס איז אַנטשטאַנען צוליב דעם אַלט־פרענקישן פינאַנץ־סיסטעם פון דער טערקישער רעגירונג, זענען געוואָרן אָנגענומען נישט נאָר אין די קאָלאָניעס, נאָר אויך אין די אַרומיקע אַראַבישע דערפער. די באַוואַכונג פון די קאָלאָניעס, און בפרט פון זייערע פעלדער און גערטנער, איז געלעגן אין די הענט פון אַ יידישער האַלב מיליטערישער אָרגאַניזאַציע „השומר", וועלכע האָט זיך פאַקטיש פאַרוואַנדלט אין אַן אייגענער יידישער פּאָליציי, וועלכע איז שטיל־שווייגנד אָנערקענט געוואָרן אויך פון דער טערקישער מאַכט אין לאַנד. אונטער דעם מער היינט־וועלטיקן ענגלישן רעזשים איז דער באַדאַרף אין אייגן געלט פאַרשוווּנדן, און די קאָלאָניעס האָבן זיך אויך גע־מוזט געזעגנען מיט זייער אייגענער פּאָליציי. זיי האָבן פונדעסטוועגן אָנ־געהאַלטן ברייטע רעכט אין אַנדערע אָרטיקע ענינים, און די דאָזיקע רעכט זענען די יסודות פון אָרטיקער אויטאָנאָמיע ביזן היינטיקן טאָג.

דער משפּט־השלום.

איינע פון די אינטערעסאַנטסטע פאָרמען, אין וועלכע עס דריקט זיך אויס די יידישע זעלבסטפאַרוואַלטונג אין ארץ־ישראל זענען די אוי־טאָנאָמע שלום - געריכטן (משפּט־השלום), וואָס עקזיסטירן כמעט אין יעדן יידישן ישוב. דער לעגאַלער סטאַטוס פון די דאָזיקע געריכטן איז ענלעך צום אַרביטראַזש אין אַנדערע לענדער. זייערע באַשלוסן זענען בינדענד בלויז אינם פאַל, ווען די צוויי שטרייטנדע צדדים האָבן פאַרן אָנהויב פונם משפּט זיך פאַרפליכטעט צו פאָלגן דעם אורטייל.

דער הויפּט אונטערשיד צווישן משפּט־השלום און אַ געוויינלעכן אַרביטראַזש - געריכט באַשטייט אין דעם, וואָס אין משפּט - השלום קלויבן נישט אויס די שטרייטנדע צדדים זייערע אייגענע שופטים. די מיטגלידער פון משפּט־השלום ווערן אויסגעקליבן פון דעם אָרטיקן יידישן ישוב אויף אַ באַשטימטער צייט, און ווען איינער גייט צום משפּט־השלום, מוז ער זיך אונטערגעבן דעם אורטייל פון די ריכטער, וואָס זענען בשעת־מעשה אין אמט. אין די שטעט באַשטייט, געוויינלעך, דער משפּט־השלום פון איין פּראָפעסיאָנעלן מיטגליד, אַ געענדיקטער יוריסט, וואָס קריגט באַצאָלט פאַר זיין אַרבעט, און פון צוויי אַנדערע בירגער, וואָס באַטראַכטן זייער דינסט אינם משפּט־השלום אַלס אַ געזעלשאַפטלעכע פליכט. געוויינלעך, קלויבט מען אויס אַ גרעסערע צאָל פון אַזעלכע ערן־ריכטער אויף אַ יאָר צייט, און יעדער פון זיי דינט איין חודש. די משפּטים קומען הויפּטזעכלעך פאָר אין אָוונט, און די הוצאות פונם געריכט, — געוויינלעך זענען זיי גאַנץ מעסיק — ווערן געדעקט דורך באַשטימטע אָפּצאָלונגען, וואָס ווערן גענומען פון די שטרייטנדע צדדים.

דער סיסטעם פון שלום־געריכטן איז פאַרבעסערט געוואָרן נאָך דעם קריג דורך דער גרינדונג פון אַן אַפּעלאַציע־געריכט, וואָס איז אויך געבויט אויף פריוויליקע יסודות. אַ צד, וואָס איז אומצופרידן מיטן אורטייל פון אָרטיקן געריכט, מעג זיך ווענדן מיט אַ קלאַגע צום „משפּט השלום העליון", וועמענס אורטייל האָט שוין אַן ענטגילטיקע קראַפט.

נאַטירלעך, איז דער משפּט־השלום באַשרענקט מיט ציווילע ענינים, און די קרימינעלע משפּטים ווערן אַנטשיידן דורך אַ רעגירונגס־געריכט.

רעליגיעזע אויטאָנאָמיע.

די רעליגיעזע אָרגאַניזאַציע פון די ארץ - ישׂראלדיקע יידן ווערט שטאַרק קאָמפּליצירט צוליב דער נאַטירלעכער טענדענציע פון אימיגראַנטן צו שאַפן אייגענע שולעכלעך פון לאַנדסלייט. די פירער פונם ארץ־ישׂראלדיקן ישוב טאַדלען די דאָזיקע שטרעבונג, אַלס אַ שטערונג פאַר נאַציאָנאַלער איינהייטלעכקייט. פונדעסטוועגן זענען אין אַזעלכע שטעט ווי תּל־אביב און ירושלים פאַראַן באַזונדערע געבעט־פּלעצער און גאַנצע קהלות פון אימיגראַנטן פון אַזעלכע פאַרוואָרפענע לענדער, ווי קאַווקאַז, פּערסיע, קורדיסטאַן, שוין נישט רעדנדיק וועגן תימנער, וואָס לעבן עטוואָס אָפּגעזונדערט פון די אַנדערע יידישע עלעמענטן אינם לאַנד.

אויסער די דאָזיקע לאָקאַלע טיילונג ווערט דאָס ארץ - ישׂראלדיקע

www.libtool.com.cn

יידנטום צעטיילט אין צוויי הויפּט־גרופּן, אשכּנזים, וואָס קומען מערסטנס פון אייראָפּעאישע לענדער, און ספרדים, וואָס שטאַמען פון באַלקאַן און אָריענט. צוליב דער דאָזיקער טיילונג ווערן יידן אַלס אַ רעליגיע אָנגע־פירט פון צוויי באַזונדערע הויפּט־רבנים, איינעם אַן אשכּנזיש, — און איינעם אַ ספרדישן. — אויסער דעם ווערט דער הויפּט־רב פון דער אָפּ־געזונדערטער „אגודת ישראל" אָפיציעל אָנערקענט אַלס גלייכבאַרעכטיקט מיט די צוויי הויפּט־רבנים פון כנסת ישראל.

כּדי בייצוקומען די רעליגיעזע טיילונג פון די גלויביקע יידן אין ארץ־ישראל האָט מען לעצטנס פּרובירט צו שאַפן ברייטערע אָרטיקע קהלות, ווו עס זאָלן פאַרטראָטן זיין, סיי אייראָפּעאישע און סיי אָריענטאַ־לישע יידן מכּל המינים. אַזעלכע קהלות זענען געשאַפן געוואָרן אין ירושלים, תּל אביב און חיפה, ווו זיי האָבן אַ באַדייטנדן דערפאָלג.

אַ מערקווירדיקער קאַמף איז פאָרגעקומען בעת דער גרינדונג פון אַזאַ קהילה אין דער אַל־יידישער שטאָט תּל אביב. די אַרבעטער פּאַרטיי האָט געקעמפט קעגן איר שאַפונג, פאָדערנדיק, אַז די רעליגיעזע ענינים זאָלן שטיין אונטער דער אויפזיכט פון דער שטאָט־פאַרוואַלטונג, און די בירגערלעכע גרופּן האָבן להפך געפאָדערט זייער פולשטענדיקע אָפּטיילונג פון דער מוניציפּאַליטעט. די אַרבעטער־פּאַרטיי האָט געהאַלטן, אַז די אויפ־זיכט פון דער דעמאָקראַטיש - געוויילטער שטאָט - פאַרוואַלטונג איבער די רעליגיעזע אינסטיטוציעס, וועט אָפּשוואַכן דעם איינפלוס פון די עקסטרעמע פאַנאַטיקער אויף זיי. די בירגערלעכע פּאַרטייען און אָרטאָ־דאָקסישע עלעמענטן האָבן אָבער געטענהט, אַז ס'איז נישט קיין יושר צו געבן די נישט־פרומע יידן, אַ דעה אין ריין־רעליגיעזע ענינים.

ס'איז מערקווירדיק, וואָס אינם דאָזיקן קאַמף זענען די פּאַזיציעס פון די פּאַרטייען געווען פונקט פאַרקערט ווי אין די מערסטע אַנדערע לענדער. אומעטום זענען ליבעראַלן, ווי עס איז באַקאַנט, פאַר דער אָפּטיילונג די קירכע פון מלוכה, בעת די קאָנסערוואַטאָרן זוכן זייער אָפיציעלע פאַר־איייניקונג. — ווי אָנגעדייטעט אויבן, האָט זיך דער קאַמף געענדיקט מיטן זיג פון די בירגערלעכע יידן, וואָס האָבן איצט אין דער ריין־יידישער תּל־אביב אַ באַזונדערע קהלה, אומאָפּהענגיק פונם שטאָט־ראַט.

בדרך כּלל, ווערן רעליגיעזע ענינים רעגולירט אויפן יסוד פון פאַר־אָרדנונג וועגן רעליגיעזע געמיינדן, וואָס איז ערשינען אינם יאָר 1926. באַזירט אויף די אַמאָליקע טערקישע געזעצן, שאַפט די דאָזיקע פאַראָרדנונג אַ רבנישן־ראַט (ועד הרבנות) און רבנישע געריכטן, מיט ברייטער יוריס־

www.libtool.com.cn

דיקציע אין פּערזענלעכע און פאַמיליען - באַציונגען. חתונות, גטן ירושות, צוואות, אַלימאַניע און אַפּוטרופּסות איבער מינדער־יעריקע, זענען אין גאַנצן איבערגעגעבן אין רשות פון די רעליגיעזע געריכטן, וואָס דאַרפן אַנטשיידן די דאָזיקע פראַגן אויפן גרונט פון די רעליגיעזע דינים פון יעדער געמיינשאַפט. אין פאַל פון פּרייוויליקער צושטימונג פון די געהעריקע צדדים קאָן די קאָמפּעטענץ פון די דאָזיקע רעליגיעזע געריכטן אויסגעשפּרייט ווערן אויך אויף אַנדערע פראַגן, וואָס האָבן צו טאָן מיט פּערזענלעכע באַציונגען צווישן מענטשן. די מאַכט פון די דאָזיקע געריכטן איז אָבער באַשרענקט בלויז אויף ארץ ישראלדיקע בירגער, וואָס זענען מיטגלידער פון כנסת - ישראל. אַ ייד פון אַמעריקע, למשל, קאָן נישט קריגן פון זיי קיין געזעצלעך גילטיקן גט.

פּאָליטישע צעטיילונג.

אין פּאָליטישן הינזיכט זענען די ארץ־ישראלדיקע יידן צעטיילט אין עטלעכע פּאַרטייען, וועמענס קעגנזייטיקע אָפּאָזיציע ווערט באַזונדערס שאַרף אין דער צייט פון וואַלן צו דער אסיפת־הנבחרים און אָרטיקע יידישע קערפּערשאַפטן. די איינציקע גרופּע צווישן זיי, וועלכע איז מחוץ די פּאַרטייען זענען, די מערסטע אָריענטאַלישע יידן, וואָס זענען דעריבער פּאַרטראָטן אין די יידישע אויטאָנאָמע אינסטיטוציעס אויפן יסוד פון זייער אורשפּרונג. די ספרדים און תמנים באַטייליקן זיך געוויינלעך אין יידישע וואַלן, אַלס אַזעלכע, און ווערן אויך אויפן דאָזיקן יסוד פאַרטראָטן אין ועד־הלאומי.

נישט קוקנדיק אויף דער דאָזיקער פּאַרטייאישער צעטיילונג, האָבן די מערסטע ארץ ישראלדיקע יידן לעצטנס באַוויזן צו שאַפן אַ פּאַראייניקטן פראָנט ביי די וואַלן צו די מוניציפּאַליטעטן פון די שטעט מיט אַ נאַציאָנאַל־געמישטער באַפעלקערונג. געמיינזאַמע יידישע ליסטעס, געבויט אויף אַ ברייטן בלאָק, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן פון דער קלעריקאַלער אגודת־ישראל און געענדיקט מיט דער סאָציאַליסטישער אַרבעטער־פּאַרטיי, זענען אַרויסגעשטעלט געוואָרן ביי די שטאָט וואַלן אין ירושלים, חיפה, טבריה און יפו. דער רעזולטאַט פון דעם איז געווען, אַז יידן האָבן געקריגן זעקס מאַנדאַטן פון צוועלף אין ירושלים, פיר פון צוועלף אין חיפה, פיר פון זיבן אין טבריה, און צוויי פון צען אין דער מערסטנס אַראַבישער יפו.

די אַרבעטער־פּאַרטיי.

די מערסטע יידישע פּאַרטייען פון ארץ - ישראל זענען נישט פון

www.libtool.com.cn

אַרטיקער אָפּשטאַמונג. זיי זענען אַן אָפּצווייגונג, פון די פּאָליטישע צע־מיילונגען, וואָס עקזיסטירן צווישן יידן אין גלות.

די וויכטיקסטע אויסנאַמען פונם דאָזיקן כּלל איז די ארץ־ישראלדיקע אַרבעטער פּאַרטיי (מפּא״י — מפלגת פועלי ארץ ישראל), וועלכע אונטער־שיידעט זיך אַזוי שטאַרק אין איר אידעאָלאָגישער סטרוקטור פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין אַנדערע לענדער, אַז אַנשטאָט צו זיין באַאיינפלוסט פון ענלעכע יידישע פּאַרטייען אין גלות, איז זי גאָר געוואָרן אַ קוועלע פון באַדייטנדיקן איינפלוס אויף די יידישע אַרבעטער באַוועגונגען אויסער ארץ־ישראל. אין ארץ־ישראל איז זי די שטאַרקסטע און אַמבעסטן אָרגאַניזירטע יידישע פּאַרטיי.

דער איינפלוס פון דער אַרבעטער פּאַרטיי (מפּא״י) אויפן ארץ־ישראלדיקן לעבן, ווערט בעיקר דורכגעפירט מיט דער הילף פון דער „הסתדרות הכללית", דער אַלגעמיינער אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע, וועלכע פּאַרדינט צוליב דעם פּאַרצווייגטן כּאַראַקטער פון איר טעטיקייט אַ באַזונדערע באַשרייבונג (זע קאַפּיטל פערצן: יידישע אַרבעטער באַוועגונג אין ארץ־ישראל). פאָרמעל אומפּאַרטייאיש, קאָן די הסתדרות, וועמענס מיט־גלידשאַפט איז פיל גרעסער איידער פון דער מפּא״י, באַטראַכט ווערן כּמעט אַלס איר ווערקצייג אינם פּאָליטישן לעבן פונם לאַנד.

די מפּא״י איז אַנטשטאַנען דורך דער פּאַראייניקונג פון צוויי פריער־דיקע אַרבעטס־פּאַרטייען, דער „אחדות העבודה" און „הפועל הצעיר". די ערשטע שטאַמט פון דער אַמאָליקער פועלי ציון פּאַרטיי, וואָס איז געגרינדעט געוואָרן אין ארץ - ישראל אינם יאָר 1906, אַלס אַן אָפּטיילונג פון די פועלי־ציון אין גלות. די אַנדערע, געגרינדעט אין דער זעלבער צייט, האָט אין די ערשטע יאָרן פון איר עקזיסטענץ זיך נישט באַטראַכט אַלס סאָציאַליסטיש. זי איז אפילו געווען קעגן שטרייקן, מאי־פייערונגען, און באַטייליקונג אינם צווייטן אינטערנאַציאָנאַל. נאָך דער פאַשמעלצונג פון אחדות־העבודה און הפועל־הצעיר, איז זייער יורש, די מפּא״י, אַריינ־געטראָטן אין דעם דאָזיקן אינטערנאַציאָנאַל אַלס זיין פּאַלעסטינער סעק־ציע. די מיטגלידער פון אַמאָליקן הפועל־הצעיר האָבן אויפגעגעבן זייער ווידערשטאַנד דערצו, ווען זיי האָבן זיך איבערצייגט אינם נאַציאָנאַליס־טישן פּרצוף און שטאַרקן ציוניזם.

די סאָציאַליסטישע אידעאָלאָגיע פון דער מפּא״י איז נישט קרים־טאַליזירט אין באַשטימטע פאָרמולן, וואָס זאָלן זיין אָבליגאַטאָריש פאַר אַלע מיטגלידער. יעדער ניואַנס פון מיינונגען, וואָס עקזיסטירט צווישן

www.libtool.com.cn

די פּאַרטייען פונם צווייטן אינטערנאַציאָנאַל אין אייראָפּע, האָט אויך זיינע אָנהענגער צווישן די פירער און מיטגלידער פון מפא"י אין ארץ-ישראל. בדרך־כּלל, איז אָבער די פּאַרטיי מער געצויגן אויף רעכטס. אירע פירער פּאַרוואַרפן געוויינלעך דעם מאַרקסיזם, אַלס אַן אידעאָלאָגיע פון עקסטרעמען קלאַסן־קאַמף. זיי באַטראַכטן די יידישע אַרבעטער אין ארץ ישראל אַלס דעם אַוואַנגאַרד פונם גאַנצן פאָלק, וואָס טראָגט אויף זיך די אחריות פאַרן גורל פון יידישן פאָלק אַלס אַ גאַנצן, און מוז דעריבער קאָאָפּערירן מיט אַנדערע קלאַסן און גרופּן אין יידנטום. די מפא"י נעמט דעריבער אַן אַקטיוון אָנטייל אין די ציוניסטישע קאָנגרעסן, ווו אירע פירער קומען זיך צונויף מיט פאַרטרעטער פון אַנדערע יידישע גרופּן אין אַ געמיינזאַמער אָנשטרענגונג צו פאַרווירקלעכן די יידישע נאַציאָנאַלע היים אין ארץ־ישראל. ביי די וואַלן צו די לעצטע צוויי קאָנגרעסן (פּראָג, 1933 און לוצערן, 1935), האָט זיך זיי אפילו איינגעגעבן צוזאַמען מיט פאַרבונדענע אַרבעטער־פּאַרטייען אין גלות דורכצופירן מער דעלעגאַטן, איידער יעדער אַנדערער פראַקציע. די עקזעקוטיוון, וואָס זענען אויסגע-קליבן געוואָרן אויף די דאָזיקע ביידע קאָנגרעסן, שטייען דעריבער אין גאַר אַ גרויסער מאָס אונטער זייער קאָנטראָל.

די מפא"י איז אויך שטאַרק פאַרטראָטן אין דער אספת הנבחרים, ווי אויך אין די מוניציפּאַליטעטן און דאָרפס ראַטן.

זי קאָנטראָלירט גאַר אין אַ גרויסער מאָס די אַרבעט פון ועד־הלאומי, וואָס איז די שטענדיקע אויטאָנאָמע פאַרטרעטונג פונם ארץ־ישראלדיקן יידנטום. זי האָט אויך אַ צייט געהאַט אין אירע הענט די מוניציפּאַליטעט פון תל - אביב, און איינער פון אירע דאָמאַלסטיקע פירער, דוד בלאָך, איז געווען דער מעיאָר. שפּעטער אָבער, ווען די רעגירונג האָט אויפן פאַר-לאַנג פון די בירגערלעכע גרופּן, געענדערט דאָס וואַל־געזעץ אין תל-אביב, אַזוי, אַז דער גרעסטער טייל פון די אַרבעטער האָט אָנגעווירן זיין שטים־רעכט, איז די פאַרוואַלטונג פון דער שטאָט אַריבערגעגאַנגען אין בירגערלעכע הענט.

אַלגעמיינע ציוניסטן.

אַ באַדייטנדיקן איינפלוס האָבן אויך אויפן יידישן לעבן פון ארץ-ישראל די אַלגעמיינע ציוניסטן, וואָס האַלטן זיך פאַר אַן איבער־קלאַסן-פּאַרטיי, וואָס זעצט פאָר די ריין־ציוניסטישע טראַדיציעס פון פּינסקער און הערצל. די אַלגעמיינע ציוניסטן, סיי אין ארץ - ישראל און סיי אין

www.libtool.com.cn

אנדערע לענדער, האָבן פאר די לעצטע עטלעכע יאָר אנגעווירן דעם גרעסטן טייל פון זייערע אמאָליקע מיטגלידער, וואָס זענען אוועק צו דער מפא"י פון איין זייט, און צו די רעוויזיאָניסטן פון דער אַנדערער. אפילו די, וואָס זענען נאָך געבליבן אין זייערע רייען, זענען איצט צעטיילט אין צוויי שאַרף אַנטקעגנגעזעצטע גרופן, די „גרופּע אלף" וואָס שטיצט די אַרבעטער הסתדרות, און די „גרופּע בית", וואָס באַקעמפט זי אויפן שאַרפסטן אופן. נישט קוקנדיק אויף די דאָזיקע אָפּשוואַכונג און אומאייניקייט, פאַרמאָגן נאָך די אַלגעמיינע ציוניסטן אַ גרויסן איינפלוס אינם יידישן לעבן אין ארץ־ישראל. זיי ציילן נאָך אין זייערע רייען די אָנגעזעענסטע פירער פון וועלט־ציוניזם — סאָקאָלאָוו, ווייצמאַן, אוסישקין, — און שפּילן די ראָלע פון פאַרמיטלער צווישן די מער עקסטרעמע גרופּן אין ציוניזם. זיי האָבן נאָך אויך אַ היבש ביסל צוטרוי צווישן די יעניקע יידן אין גלות, וואָס געהערן נישט דירעקט צו דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, אָבער זענען איר וויכטיקסטע פינאַנסיעלע שטיצע.

שטייענדיק, לויט זייערע אייגענע ווערטער, איבער די פּאַרטייען, זענען די אַלגעמיינע ציוניסטן און ספּעציעל די גרופּע בית, טיפּישע פאַרטרעטער פון קליינבירגערטום. דאָס ווערט קלאָר פון זייער ענגער פאַרבינדונג מיט אייניקע עקאָנאָמישע אָרגאַניזאַציעס, וואָס פאַרטרעטן גאַנץ אָפן די אינטערעסן פון די באַזיצנדע קלאַסן אין ארץ־ישראל. די וויכטיקסטע פון זיי איז די פאַראייניקונג פון די קאָלאָניסטן (התאחדות האכרים), וואָס באַשעפטיקן אַראַבישע אַרבעטער און באַקעמפן שאַרף די הסתדרות.

די רעווידיזאָניסטן.

נאָך שטאַרקער ווערן די אינטערעסן פון די בירגערלעכע באַזיצנדע עלעמענטן אין ארץ־ישראל פאַרטראָטן פון די רעוויזיאָניסטן, וועלכע ווערן אָפט באַצייכנט אַלס דער יידישער מין פון פאַשיזם. דער מחבר צווייפלט צו די דאָזיקע באַצייכנונג וואָלט אויסגעהאַלטן אַ שטרענג וויסנשאַפטלעכע קריטיק. עס קאָן נישט זיין קיין פאַשיסטישער רעזשים צווישן אַ פאָלק, וואָס לעבט נישט אין די ראַמען פון זיין אייגענער מלוכה. די רעוויזיאָניסטן אַליין זאָגן, אַז זיי זענען נישט קיין פאַשיסטן נאָר בלויז שטאַרקע נאַציאָנאַליסטן, וואָס פאָדערן מער אייניקייט צווישן די קלאַסן מיטן צוועק דורכצופירן דעם נאַציאָנאַלן אידעאַל.

פאַשיסטן אָדער נישט, אָבער דער פאַקט איז, אַז די רעוויזיאָניסטן נאָכמאַכנדיק די אַלע אויסערלעכע סימבאָלן און קונצן פון פאַשיזם, געבן

www.libtool.com.cn

זייערע געגנער אַ גוטע געלעגנהייט צו באַצייכנען זיי אַלס אַזעלכע. באַזונדערם אויפגערעגנד ווירקט אין דעם זין זייער אוניפאָרם, וועלכער איז, זאָגט מען, ענלעך צו דער אָנטועכץ פון היטלערס ברוינע העמדלעך. זייערע צווייג־גרופּן ווערן גערופן קאָמפּאַניען און באַטאַליאָנען, און זייערע פירער זענען קאָמאַנדירן פון פאַרשידענע גראַדן. זיי האָבן אפילו זייער אייגענעם מין פון אַ מיליטערישן סאַלוט...

דער אמתער יסוד פון דער רעוויזיאָניסטישער באַוועגונג ליגט אין דער יאוש באַציונג צו דער מעגלעכקייט צו רעאַליזירן דעם ציוניזם, אַלס יידן־שטאַט, אין די איצטיקע פּאָליטישע באַדינגונגען אין ארץ־ישראל. איר הויפּט־פירער, זשאַבאָטינסקי, אַ גלענצנדער זשורנאַליסט, האָט נישט איינמאָל אויסגעדריקט אין דער פּרעסע זיין איבערצייגונג, אַז ארץ־ישראל וועט קיינמאָל נישט זיין יידיש, אויב די מאַנדאַט־מאַכט וועט נישט אָפּשטעלן די אימיגראַציע פון אַראַבער פון שכנותדיקע לענדער און זיך נישט נעמען ענערגיש מיטצוהעלפן אין דעם אויפבוי פון דער יידישער־היים. ער שטרייכט אונטער, אַז נישט קוקנדיק אויף די ערפאָלגן פון יידישער קאָלאָניזאַציע, איז דער אַבסאָלוטער צוווּקס פון דער אַראַבישער באַפעלקערונג זייט דעם קריג נישט קלענער פון דער יידישער. אויב דאָס וועט ווייטער גיין אַזוי, זענען די שאַנסן אויף אַן אַראַבישער מלוכה אין ארץ־ישראל גרעסער, איידער אויף אַ יידישער. צייטנווייז איז אפילו זשאַבאָטינסקי געגאַנגען אַזוי ווייט, אַז ער האָט פאָרויסגעזאָגט פאַר די יידן אין ארץ־ישראל דעם גורל פון זייערע ברידער אין נאַצי־דייטשלאַנד.

די אַנטוויקלונג פון די רעוויזיאָניסטן שיינט אָבער צו זיין קלאָרער און לאָגישער, איידער זייער אייגענער פּראָגראַם. זיי רעקאָמענדירן צו שטעלן שאַרפערע פאָדערונגען צו ענגלאַנד, און וואָלטן געוואָלט שטיצן די דאָזיקע פאָדערונגען דורך יידישן וועלט־פּראָטעסט געגן דער פּאָליטיק פון דער מאַנדאַט־מאַכט. פון דער אַנדערער זייט וואָלטן זיי געוואָלט אָנבאָטן ענגלאַנד, אַלס אַ באַלוינונג פאַר אַן אויסגעשפּראָכענע פּראָ־יידישע פּאָליטיק, דעם אַקטיוון דינסט פון יידישן לעגיאָן פאַר דער אויפהאַלטונג פון אָרדנונג אין ארץ־ישראל און גאַנצן נאָענטן מזרח. די רעוויזיאָניסטן האָבן בכלל האָלד צו אונטערשטרייכן די ראָלע פון יידן אַלס פאַרבינדערטע פון דער וועלטלעכער ציוויליזאַציע אין אָריענט. דאָס איז איינער פון די צוועקן צוליב וועלכע זיי פאָדערן פון דער יידישער יוגנט דיסציפּלין און קעמפערישן גייסט, נוצנדיק דערביי אויס די אַלע פאַשיסטישע סימבאָלן און קונצן, וואָס געבן זייער באַוועגונג דעם אויסזען פון יידישן פאַשיזם.

www.libtool.com.cn

אַן אַנדער כאַראַקטעריסטישער שטריך פון רעוויזיאָניזם איז זיין ביטערע געגנערשאַפט צו קלאַסן - קאַמף, און דער פאַרלאַנג פון אַבסאָלוטער ,,נאַציאָנאַלער איניקייט'', וואָס זאָל פאַרווירקלעכט ווערן דורך אָבּליגאַ־טאָרישן אַרבּיטראַזש. דאָ ווערט די ענלעכקייט צווישן רעוויזיאָניזם און פאַשיזם גאָר עכט און איבערצייגענד.

דער פּועל־יוצא פון דער דאָזיקער שטעלונג קעגן דער אַרבּעטערשאַפט איז אַ פאַרביטערטער קאַמף פון די רעוויזיאָניסטן קעגן דער הסתדרות און אירע געווערקשאַפטן און אַנדערע אַנשטאַלטן. די רעוויזיאָניסטן שטעמפּלען די הסתדרות־לייט אַלס ,,מאַרקסיסטן'' און נאַציאָנאַלע פאַררעטער, און זיי פּאַרקערט, ווערן באַשולדיקט אין שטרייקברעכעריי. נישט איינמאָל זענען פאָרגעקומען שטרייקן צוליב דעם פאַרזוך פון רעוויזיאָניסטן צו קריגן אַרבּעט אין אָרגאַניזירטע פאַכן, איגנאָרירענדיק דערביי די באַ־שטייענדע געווערקשאַפטן.

די ביטערע שנאה צווישן דער אַרבּעטער־פּאַרטיי און רעוויזיאָניסטן האָט דערגרייכט איר העכסטן גראַד נאָך דער געהיימניספולער דערשיסונג פון ד"ר. חיים אַרלאָזאָראָוו, איינעם פון די פעיקסטע און פּאָפּולערסטע פירער פון דער הסתדרות, וועלכער איז לעצטנס געווען דער פּאָליטישער פאַרטרעטער פון דער יידישער אַגענטור אין ארץ - ישראל. די רעוויזיאָניסטן, וועמענס פּרעסע האָט פאַרן מאָרד שטאַרק אַטאַקירט אַרלאָזאָראָוון, זענען באַלד געקומען אונטער דעם פאַרדאַכט פון מאָרד און צוויי פון זיי זענען דערפאַר געשטעלט געוואָרן צום געריכט. כאָטש דער משפּט האָט זיך סוף־כל־סוף געענדיקט מיט דער באַפרייונג פון די אָנגעקלאָגטע צוליב נישט גענוגנדע באַווייזן, האָט פונדעסטוועגן דער אַרלאָזאָראָוו־מאָרד איבערגעלאָזט אַ געדיכטן וואָלקן פון חשדים, וואָס זענען נישט פאַרשוואונדן ביזן היינטיקן טאָג.

דער קאַמף פון די רעוויזיאָניסטן און אַנדערע ציוניסטישע גרופּי־רונגען, ספּעציעל דעם אַרבּעטער־פליגל, — איז אין פרילינג 1935 גע־קרוינט געוואָרן מיטן אַרויסטריט פון די רעוויזיאָניסטן פון דער ציוניס־טישער אָרגאַניזאַציע און מיט זייער אַן אייגענעם ציון־קאָנגרעס (ווין, סעפּט. 1935). דער דאָזיקער אַרויסטריט איז פאָרגעקומען נאָכדעם, ווי די אַרבּעטער פון ארץ־ישראל האָבּן אין אַ פּלעביסציט צוריקגעוויזן דעם ,,שלום אָפּמאַך'' וואָס איז געהאַט געשלאָסן געוואָרן צווישן די פירער פון ביידע צדדים, דוד בן־גוריון פון איין זייט און זשאַבּאָטינסקי פון דער אַנדערער. דער אָפּמאַך האָט זיך באַצויגן אויף אַרבּעטס־באַציונגען אין

www.libtool.com.cn

ארץ־ישראל, און זיין צוריקווייזונג איז באַנוצט געוואָרן פון די רעוויזיאָ־ניסטישע פירער אלס א געלעגנהייט פאַר דער לאַנג געפּלאַנטער שפּאַלטונג.

דער מעסיקער פליגל פון די רעוויזיאָניסטן האָט זייט א פּאָר יאָר צוריקגעוויזן די עקסטרעמע פירערשאַפט פון זשאַבאָטינסקי און געשאַפן אַן אייגענע „יידנשטאַט־פּאַרטיי", וועלכע איז געבליבן אין דער ציוניס־טישער אָרגאַניזאַציע נאָך זשאַבאָטינסקיס אַרויסטריט. עס שיינט, אַז זיי האָבן לעצטנס אַריינגענומען אין זייער פּאַרטיי א טייל פון זשאַבאָטינסקים אָנהענגער, וואָס האָבן נישט געוואָלט נאָכפאָלגן דער שפּאַלטונגס־טאַקטיק פון זייער פירער. בדרך־כלל, זענען זיי אָבער א שוואַכע גרופּע, אָן באַדיי־טענדן איינפלוס אין ארץ־ישראל און אין גלות.

ציוניזם און רעליגיע.

אַן אַנדער פּאַרטיי, וואָס איז פאַרטראָטן אין די יידישע אויטאָנאָמע אינסטיטוציעס פון ארץ־ישראל, איז די מזרחי, דער רעליגיעזער פליגל פון דעם ציוניזם. די צאָל מיטגלידער פון מזרחי אין ארץ־ישראל איז א גאַנץ קליינע, אָבער אַדאַנק דעם באַדייטענדן איינפלוס, וואָס ער פאַר־טענדירט צו האָבן אויף די יידישע מאַסן אין גלות, פאַרנעמט ער אין לאַנד א גאַנץ אָנגעזעענעם פּלאַץ. ער קאָנטראָלירט א גרויסן טייל פון די יידישע פאָלקס־שולן אין לאַנד און האָט אויך אַן איינפלוס אויפן לערן־פּראָגראַם פון אַנדערע שולן. ער פירט אויך אָן אַן ענערגישן קאַמף פאַר דער אָבליגאַטאָרישער דורכפירונג אין יידישן לעבן אין ארץ־ישראל א ריי פון רעליגיעזע פאַראָרדנונגען, ספּעציעל וועגן שמירת־שבת. אויף די לעצטע ציוניסטישע קאָנגרעסן האָבן די מזרחיסטן פאַרלאַנגט, אַז כשרות זאָל שטרענג אָפּגעהיט ווערן אין אַלע זידלונגען, וואָס זענען געשאַפן געוואָרן אויפן באָדן פון נאַציאָנאַלן פאָנד און אין אַלע אַנשטאַלטן, וואָס ווע־ן דירעקט אָדער אומדירעקט געשטיצט פון קרן־היסוד.

אין אייניקע פאַלן האָט דער מזרחי אפילו געפּרוווט צו בעווענגן די רעגירונג אַרויסצוגעבן פאַראָרדנונגען, וואָס זאָלן געוויסע יידישע דינים, ספּעציעל וועגן שבת, — מאַכן אָבליגאַטאָריש פאַר די יידישע ישובים פונם לאַנד. די רעגירונג האָט אָבער ביז איצט צוריקגעוויזן אַזעלכע פאָ־דערונגען, באַטראַכטנדיק זיי אלס א סתירה צו די באַשטימונגען פונם מאַנדאַט, וואָס גאַראַנטירן פולע געוויסנס־פרייהייט פאַר אַלע איינוווינער.

מער ערפאָלג האָט דער מזרחי מיט זיינע רעליגיעזע פאָדערונגען געהאַט ביי די יידישע אינסטיטוציעס און זעלבסט־פאַרוואַלטונגען פון ארץ־ישראל.

www.libtool.com.cn

די פירנדע יידישע אָרגאַניזאַציעס, אַריינרעכנדיק אויך די הסתדרות, סטאַרען זיך ווייבער צו מאַכן די מזרחיסטן דורך נאָכגעבן דעם גרעסטן טייל פון זייערע פאָדערונגען. אונטער דעם סטראַשונעק פון באַיקאָט מצד די מזרחיסטישע אָרגאַניזאַציעס איז אויסלאַנד, האָט דער לעצטער ציון־קאָנגרעס אין לוצערן אָפיציעל צוגעזאָגט אַרויפצווינגען אַ שטרענגע שמירת־שבת אויף די קבוצות, וואָס געפינען זיך אויף נאַציאָנאַלן באָדן. די הסתדרות פון איר זייט האָט לעצטנס איינגעפירט כשרות אין אַלע אירע אַר־בעטער־קיכן. די אפיקורסים אין די קבוצות, זענען אונטער אַ שטאַרקן דרוק פון די איינפלוס־רייכסטע אַרבעטער־פירער, וואָס בעטן זיך ביי זיי אויסמיידן יעדע עפנטלעכע האַנדלונג, וואָס קאָן אָנרירן די רעליגיעזע געפילן פון די פרומע יידן אין די אָרומיקע שטעט. אייניקע יידישע קאָלאָניעס האָבן אפילו דורכגעפירט אייגענע געזעצן, וואָס פאַרווערן צו אַרבעטן שבת נישט נאָר ביי יענעם, נאָר אפילו אויך ביי זיך אין גאָרטן. בכלל ווייסן מיר נישט וועגן קיין שום לאַנד, ווו די נישט פרומע עלעמענטן פון דער באַפעלקערונג זאָלן אַליין זיך אַזוי שטאַרק צופּאַסן צו די רעליגיעזע איבערצייגונגען פון אַנדערע, ווי דאָס איז דער פאַל אין ארץ־ישׂראל.

סטאַרענדיק זיך צו קריגן אַן אָנהאַלט צווישן די אַרבעטער, וואָס שפּילן אַזאַ אַנטשיידענע ראָלע אינם אויפבוי פון ארץ־ישׂראל, האָט דער מזרחי מיט יאָרן צוריק געגרינדעט אַן אייגענע אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע, „הפועל־המזרחי“, וועמענס מיטגלידער באַטייליקן זיך אויך לויט אַ ספּעציעלן אָפּמאַך אין די אינסטיטוציעס פון דער אַלגעמיינער הסתדרות. לעצטנס האָט די דאָזיקע אָרגאַניזאַציע אָנגעהויבן אַרויסשטעלן באַזונדערע קאַנדידאַטן ביי וואַלן צו יידישע אַנשטאַלטן, און זי וויַיזט בכלל אַרויס סמנים פון אַלץ גרעסערע זעלבסטשטענדיקייט.

עס עקזיסטירן אויך עטלעכע פרומע קבוצים און אורגונים, וואָס זענען געשאַפן געוואָרן אונטער דער פאָן פון מזרחי. ס'איז אינטערעסאַנט, אַז די מזרחיסטישע קבוצים קאָפּירן אין זייער אינערלעכן לעבן אַלע פירונגען פון די סאָציאַליסטישע קבוצים מיט זייער גלייכער צעטיילונג פון פּראָ־דוקטן און לעבנס־נויטווענדיקייטן.

אַגודת ישׂראל

אגודת־ישׂראל, די אָרגאַניזאַציע פון דער עקסטרעמער יידישער אָר־טאָדאָקסיע איז, ווי באַקאַנט, געגן ציוניזם אין זיין מאָדערנער וועלטלע־כער פאָרמע, און נעמט נישט דעריבער קיין אָנטייל אין די אינסטיטוציעס

www.libtool.com.cn

וואָס זענען געשאַפן געוואָרן אונטער זיין איינפלוס.דאָס באַציט זיך נישט נאָר אויפן ציון־קאָנגרעס, נאָר אויך אויף דער אספּת־הנבחרים אין ארץ־ישראל. לויט דער אויפפאַסונג פון די אגודהניקעס איז שיבת־ציון אַן ענין פאַר געטלעכער השגחה, און נישט פאַר פּאָליטישע פּאַרטייען...

די אָפּאָזיציע פון אגודת־ישראל צום ציוניזם האָט צייטנווייז אָנ־גענומען זייער אַ שאַרפן און אַקטיוון כאַראַקטער. מיט צען יאָר צוריק האָט די אגודה געהאַלטן אין איין באָמבאַרדירן דעם פעלקער־בונד און ענגלאַנד מיט מעמאָראַנדומס און פּראָטעסטן געגן דער ציוניסטישער ממשלה אין ארץ־ישראל. עס האָט געהייסן, אַז די ציוניסטן פאַרטרעטן נישט די ווירקלעך ברייטע יידישע מאַסן, און די אגודת־ישראל, וועלכע רעדט אין נאָמען פון דער אָרטאָדאָקסישער מערהייט, דאַרף אָנערקענט ווערן אַלס די געזעצמעסיקע יידישע אַגענטור.

די שאַרפע שטעלונג פון אגודת־ישראל געגן דעם ציוניזם האָט אַרויסגערופן אַ סך צופרידנהייט ביי די עקסטרעמע קאָנסערוואַטאָרן אין ענגלאַנד און ביי די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן אין ארץ־ישראל. זי האָט אָבער אין ציוניסטישע קרייזן אַרויסגערופן אַ שטאַרקע פאַרביטערונג, וועלכע האָט אינם יאָר 1925 געפונען איר אויסדרוק אין דער דערמאָרדונג פון דר. ישראל דע־האַן, אַן אַמאָליקער סאָציאַליסט, וואָס איז אויף דער־עלטער אַריבער צו דער „אגודה" און געוואָרן איר עקסטרעמסטער און פאַנאַטישסטער פירער. די מערדער פון דר. דע־האַן זענען נישט געפונען געוואָרן ביזן היינטיקן טאָג, אָבער קיינער אין ארץ־ישראל צווייפלט נישט, אַז זיין מאָרד איז פאַראורזאַכט געוואָרן דורך זיין עקסטרעמען קאַמף געגן ציוניזם, וואָס האָט אים פאַרפירט צו האַנדלונגען, וואָס זענען באַטראַכט געוואָרן אין לאַנד אַלס נאַציאָנאַלער פאַרראַט.

מיט דער צייט זענען די פירער פון אגודת־ישראל געוואָרן אַ סך באַשיידענער, און זייער האַס צום ציוניזם איז אויך אַסך אָפּגעשוואַכט געוואָרן. ווען די ארץ־ישראלדיקע יידן האָבן געקריגן אַ מין נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע, וואָס דריקט זיך אויס אין דער אספּת־הנבחרים און ועד־הלאומי, האָט די אגודת־ישראל זיך צופרידן געשטעלט מיט דער ערלויבניש צו שאַפן אַ באַזונדערע קהלה. זי האָט דערמיט אָנערקענט איר פּאָזיציע אַלס מינדערהייט אין אַ מינדערהייט, און אָפּגעזאָגט זיך פון אירע פריער־דיקע פּרעטענזיעס צו רעדן אין נאָמען פון כלל־ישראל. גאָר לעצטנס פאַר־האַנדלען זיי אפילו וועגן אַריינגעמען זייערע באַזונדערע קהלות אין די אַלגעמיינע ראָמען פון יידישער אויטאָנאָמיע.

www.libtool.com.cn

נישט ווילנדיק, ווערט איצט די אגודת־ישראל שטאַרק אָנגעשטעקט פון ציוניסטישע געדאַנקען. דאָס איז פשוט אַ רעזולטאַט פון עקאָנאָמישער נויט, וואָס טרייבט אירע אָנהענגער קיין ארץ־ישראל. די פירער פון אַגודה קומען דעריבער אַרוים אַליין אָפטער מיט ערקלערונגען, אַז זיי זענען גרייט צו קאָאָפּערירן מיט די ציוניסטן אינם אויפבוי פון ארץ־ישראל, אויב נאָר דאָס וועט געטאָן ווערן אויפן פונדאַמענט פון רעליגיעזער יידישקייט. שטייענדיק פאַרן געפאַר צו פאַרלירן זייער יוגנט, וואָס ציט זיך צום החלוץ און אַנדערע אַפּיקורסיש־ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס, האָבן די אגודה־פירער לעצטנס אָנגעהויבן אָרגאַניזירן זייע־רע אייגענע פרומע „חלוצים" און פאָדערן פאַר זיי סערטיפיקאַטן פון דער יידישער אַגענטור. אין ארץ־ישראל עקזיסטירן שוין אפילו אַ פּאָר אגודה־קבוצים, וואָס מאַכן נאָך די קבוצים פון די „לינקע".

באַזונדערס איז דער קעגנזאַץ צווישן ציוניסטן און אגודת־ישראל אָפּגעשוואַכט געוואָרן צוליב די לעצטע געשעענישן אין דייטשלאַנד. דער שאַרפסטער קאַמף געגן ציוניזם איז, אגב, געפירט געוואָרן ביז איצט דורך דער דייטש־יידישער אָרטאָדאָקסיע, וואָס האָט זיך אַממערסטן באַפעסטיקט אין פראַנקפורט־אם־מיין. איצט האָבן די דייטשע אגודהניקעס פאַרלאָרן זייער אַמאָליקן איינפלוס, און זיי האָבן אפילו געמוזט מיט אַ שטיק צייט צוריק, אויף אַ קאָנגרעס פון אגודה אין ווין, צושטימען צו דער שאַפונג פון אַ ספּעציעלן אגודה־פאָנד פאַר באַזעצן פרומע יידן אין ארץ־ישראל. דער דאָזיקער פאָנד האָט נישט דערגרייכט קיין גרויסן פאַרנעם, אָבער ער העלפט גייסטיק צו דערנענטערן די אגודה צו ארץ־ישראל.

די לינקע אָפּאָזיציע: די פּועלי־ציון.

וואַנדערנדיק פון דער רעכטער אָפּאָזיציע אינם ארץ־ישראלדיקן ישוב צו דער לינקער, שטויסן מיר זיך אָן אין דער ערשטער ריי אויף די פועלי־ציון, אַן אַרבעטער־פּאַרטיי, וואָס האָט פאַראייניקט אין זיך אַן אייגנעם מין פון ציוניזם מיט אַן אָרטאָדאָקס־מאַרקסיסטישן קוק אויף אַלגעמיינע פּראָבלעמען. די אַ"י־דיקע פועלי־ציון ווערן אָפט באַצייכנט אַלס „לינקע", ווייל זיי שטעלן מיט זיך פאָר דעם לינקן פליגל פון דער אַמאָל־פאַראייניקטער פועלי־ציון־באַוועגונג. אינם יאָר 1920 האָט די פועלי־ציון־באַוועגונג, אונטערן שטאַרקן איינפלוס דאַן פון קאָמוניזם, זיך צעשפּאָלטן, און פון איר רעכטן פליגל האָט זיך, נאָך פאַרשידענע ענדערונגען און נייע פאַראייניקונגען, ענדלעך געבילדעט די איצטיקע אַרבעטער־פּאַרטיי פון

www.libtool.com.cn

ארץ־ישראל (מפא״י). דער לינקער פליגל איז געבליבן ביים אלטן נאָמען — „פּועלי־ציון״, און שטעלט מיט זיך פאָר די הויפּט־אָפּאָזיציע צווישן די ארץ־ישראלדיקע ארבעטער צו דער מעסיקער פּאָליטיק פון מפא״י.

גוט־הייסנדיק טעאָרעטיש דעם קאָמוניסטישן שטאַנדפּונקט אויף קלאַסנקאַמף און דיקטאַטור זענען די פּועלי־ציון דאָך נישט אָנערקענט פונם קאָמינטערן אלס עכטע קאָמוניסטן, און זיי ווערן פון אים, פאַרקערט, שטאַרק פאַרדאַמט פאַר זייער נאַציאָנאַליסטישע אפּיקורסות. אין קעגנזאַץ צו די אָפיציעלע אָנהענגער פון מאָסקווע אין ארץ־ישראל, באַטייליקן זיך די פּועלי־ציון אין דער הסתדרות, און זענען בדרך כלל מסכים מיט איר אַלגעמיינער שטרעבונג מיטצוהעלפן אינם יידישן אויפבוי פונם לאַנד. זיי נעמען אויך אנטייל אין די וואַלן צו אספת־הנבחרים און אָרטיקע יידישע קערפּערשאַפטן. זיי ווייזן אָבער צוריק די באַטייליקונג אינם ציוניסטישן קאָנגרעס, וועלכן זיי באַטראַכטן אלס ספּעציפישן מיטל פון קלאַסן־מיטאַרבעטערשאַפט.

די לינקע אָפּאָזיציע קריטיקירט אויך שטאַרק די איצטיקע פירער פון הסתדרות פאַר זייער אַראַבישער פּאָליטיק, וואָס שטערט לויט איר מיינונג צו דער פאַראייניקונג פון יידישע מיט אַראַבישע אַרבעטער. די הסתדרות־פירער ווערן, בכלל, באַשולדיקט אין „שטעלן די קלאַסן מיט־אַרבעטערשאַפט מיט דער יידישער בורזשואַזיע איבער די דירעקטע גע־וועקשאַפטלעכע אינטערעסן פון די אַרבעטער״. אויסער דעם זענען די פּועלי־ציון נישט מסכים מיט דער טענדענץ פון די ציוניסטישע אַנשטאַלטן אין ארץ־ישראל, איינשליסלעך די הסתדרות, צו מאַכן העברעאיש פאַר דער איינציקער שפּראַך פונם ישוב. זיי באַקלאָגן זיך שטאַרק אויף רדיפות קעגן יידיש, און זיי גלויבן, אַז איר אויסוואָרצלונג אין ארץ־ישראל וועט סוף ־ כּל ־ סוף ברענגען צו אַ נאַציאָנאַלער פרעמדקייט צווישן די יידן אין ארץ־ישראל מיט די יידן אין גלות.

לעצטנס איז דער אַמאָליקער איינפלוס פון די פּועלי ־ ציון אויף די ארץ־ישראלדיקע אַרבעטער שטאַרק אָפּגעשוואַכט געוואָרן צוליב אַ נייער שפּאַלטונג אין זייערע רייען. די שפּאַלטונג שיינט צו האָבן איר יסוד אינם פאַקט, וואָס אַ טייל פון דער פּאַרטיי האָט זיך אַרויסגעוויזן מער גרייט זיך צופּאַסן צו די ספּעציפישע איינגשאַפטן פון דער ארץ־ישראלדיקער אַרבעטער ־ באַוועגונג, בעת דער אַנדערער פליגל באַשטייט אויף בוכשטעבלעכער טרייהייט צו די טראַדיציאָנעלע לאָזונגען פון דער

www.libtool.com.cn

יידישער ארבעטערשאַפט אין גלות, אַריינגעבענענדיק אין דעם אַ שאַרפן קאַמף פאַר יידיש אין ארץ־ישראל.

השומר הצעיר.

די מיינונגען פון פועלי־ציון וועגן קלאַסן־מיטאַרבעטערשאַפט און אַראַבישער פראַגע ווערן אין אַ גרויסער מאָס געטיילט דורך די מיטגלידער פון „השומר־הצעיר", וועלכע שטעלט מיט זיך פאַר אַן אינטערעסאַנטע מישונג פון עקסטרעמען ציוניזם מיט סאָציאַלן ראַדיקאַליזם. נישט זייענדיק קיין פּאַרטיי מיט אַ קלאָר־אויסגעשפּראָכענעם פּראָגראַם, האָט פונדעסטוועגן דער „השומר־הצעיר" אַ שטאַרקע ווירקונג אויף אַ גרויסן טייל פון די חלוצים, וואָס גרייטן זיך אין גלות צו ארץ־ישראל. דער הויפּט־אונטערשיד צווישן די פועלי־ציון און דעם „השומר־הצעיר" איז דער עקסטרעמער העבראַיזם פון די לעצטע און זייער אַקטיווע באַטייליקונג אינם ציוניסטישן קאָנגרעס. זיי נעמען אויך אַ שטאַרקן אָנטייל אין דעם קאָאָפּעראַטיוון אויפבוי פון ארץ־ישראל, וואָס ווערט באַצייכנט פון די הונדערט־פּראָצענטיקע מאַרקסיסטן אַלס אַן אוטאָפּישער פּאַרזוך פרידלעך אויסצובויען דעם סאָציאַליזם אין מיטן פון דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט.

אַלע מיטגלידער פון „השומר־הצעיר" אין ארץ־ישראל — זייער צאָל איבערשטייגט 2500 — זענען אָנגעשלאָסן אין דעם „קיבוץ־הארצי", אַן אַלץ־אַרומנעמענדער קאָאָפּעראַטיוו, וואָס שיינט צו זיין דער ווייטגייענדסטער סאָציאַליסטישער עקספּערימענט אינמיטן פון דער איצטיקער קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפט. דער קבוץ־הארצי איז אין אמתן אַ סאָציאַליסטישע מלוכהלע אין מיניאַטור.

די קאָמוניסטן.

אויפן גאַר עקסטרעמען פליגל פונם יידישן עפנטלעכן לעבן אין ארץ־ישראל שטייען די קאָמוניסטן. זייער פּאַרטיי איז אָפיציעל פאַרבאָטן, און די ענגלישע אַדמיניסטראַציע שיקט געוויינלעך אַרויס — נאָך אַ תפיסה־שטראָף — פערזאָנען פון אויסלענדישן אורשפּרונג, וואָס ווערן באַשולדיקט אין אָנגעהערן צו דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, אָדער מיטהעלפן אין איר פּראָפּאַגאַנדע־אַרבעט.

www.libtool.com.cn

חוץ דעם אַלגעמיינעם פּראָגראַם פון די קאָמוניסטן אין אַנדערע לענדער, באַטראַכטן די ארץ־ישראלדיקע קאָמוניסטן אַלס זייער ספּעציע־לע אויפגאַבע צו באַקעמפן דעם געדאַנק וועגן אַ יידישער נאַציאָנאַלער היים און העלפן די אַראַבער אין זייער קאַמף קעגן ציוניזם, וואָס ווערט געוויינלעך געשילדערט אַלס ווערקצייג פון בריטישן אימפּעריאַליזם. זיי ווערן אפילו אָפט באַשולדיקט אין העצן אַראַבער צו פּאָגראָמען אַלס אַ מיטל קעגן דער שטייגנדער כוואַליע פון ציוניזם, און דאָס איז די סיבה, צוליב וועלכער זיי ווערן באַקעמפט פון דער מערהייט פון די ארץ־ישראל־דיקע יידן מיט אַ באַזונדערער פאַרביטערונג.

אַ קורצע צייט נאָך דעם פּאָגראָם פון אויגוסט 1929, האָט די אָר־טיקע יידישע פּרעסע פּובליקירט אַ „שוואַרצע ליסטע", כלומרשט צונויפ־געשטעלט פון דער ארץ־ישראלדיקער פּאָליציי, וואָס האָט אַנטהאַלטן אין זיך די נעמען פון די עטלעכע קאָמוניסטישע אַגיטאַטאָרן, אויף איין צעטל מיטן מופטי און אַנדערע אַראַבישע נאַציאָנאַליסטישע פירער. ס'איז אַ גרויסער ספק, צי די דאָזיקע שוואַרצע ליסטע, וואָס דאַרף באַווייזן די נאָענטע פאַרבינדונג צווישן די ארץ־ישראלדיקע קאָמוניסטן און די פעאָ־דאַלע פירער פון דער אַראַבישער עקזעקוטיווע, איז עכט, און ס'איז פאַראַן אַ שטאַרקער גרונט צו האַלטן זי גאָר פאַר אַ פעלשונג. אָבער כאָטש מען מעג צווייפלען אין אַן אָפיציעלער פאַרבינדונג צווישן קאָמינטערן און די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן אין ארץ־ישראל, לאָזט זיך אָבער נישט לייק־ענען, אַז ס'איז פאַראַן געוויסע ענלעכקייט צווישן זייער אַגיטאַציע. ס'איז אַ פאַקט, אַז די ארץ־ישראלדיקע קאָמוניסטן, מערסטנס יידן, האָבן סיסטעמאַטיש געהאָלפן צו שטאַרקן די נאַציאָנאַליסטישע געפילן פון די אַראַבער, אָפּשטופּנדיק אפילו צוליב דעם אויפן צווייטן פּלאַן זייער סאָ־ציאַלע פּראָפּאַגאַנדע, וועלכע וואָלט באַדאַרפט זיין די הויפּט־זאַך פאַר יעדער קאָמוניסטישער פּאַרטיי.

פּאַרטייען און נאַציאָנאַלע איינהייט.

פאַר אַ יידישער באַפעלקערונג פון בלויז אַ דריטל מיליאָן, קאָן אַזאַ גרויסע צאָל פון פּאַרטייען אויסקוקן אַלס אַ היפּש ביסל צופיל. מען טאָר אָבער נישט פאַרגעסן, אַז זיי זענען כמעט אַלע אַנטשטאַנען נישט אויפן ארץ־ישראלדיקן באָדן, נאָר שטעלן מיט זיך פאָר אַן אָפּשפּיגלונג פונם יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן אין אַנדערע לענדער. נאָך אַלעמען, זענען

www.libtool.com.cn

יידן אַן עקסטעריטאָריאַלע נאַציע, וואָס איז צעשפּרייט איבער פיל לענדער און געפינט זיך דעריבער אונטער דער ווירקונג פון פאַרשידענע קולטורן און עקאָנאָמישע אומשטענדן. דאָס מוז, נאַטירלעך, זיך אָפּשפּיגלען אין פאַרשידענע וועלט־אָנשויאונגען און פּאַרטייען, געבויט אויף זיי.

אויפמערקזאַמע באַאָבאַכטער זאָגן אָבער, אַז אין ארץ־ישראל ווערן די אונטערשידן צווישן די אימפּאָרטירטע פּאַרטייען שטומפּיקער, און נישט שאַרפער. אַלס ביישפּילן פון קעגנזייטיקער צופּאַסונג, ווייזן זיי אָן פון איין זייט אויף דעם פאַרזוך פון די אָרטאָדאָקסן נאָכצומאַכן די מעטאָדן פון דער הסתדרות דורך שאַפן קאָלאָניעס, וואָס שליסן אויס געדונגענע אַרבעט. פון דער אַנדערער זייט לויבן זיי שטאַרק דעם עכטן דרך־ארץ, וועלכן די הסתדרות ווייזט אַרויס צו די רעליגיעזע געפילן פון די פרומע יידן. מיט אַן אויסנאַם פון דער קליינער גרופּע פון עקסטרעמע קאָמוניסטן, באַטראַכטן זיך אין עצם אַלע יידן פון ארץ־ישראל אַלס טרעגער פון אַ היסטאָרישער מיסיע צו שאַפן אויפסניי אַ יידיש היים־לאַנד אינם לאַנד פון יידישן עבר. די „געטלעכע השגחה” פון די עקסטרעמע אָרטאָדאָקסן, און די „היסטאָרישע נויטווענדיקייט” פון די מאַרקסיסטישע פּועלי־ציון זענען אין עצם בלויז צוויי פאַרשידענע דערקלערונגען פון איין און דערזעלבער דערשיינונג.

אין ארץ־ישראל דערציילט מען אַ מעשה וועגן עטלעכע יידישע קאָמוניסטן, וואָס האָבן כּסדר, בהסכּם מיט זייער פּאַרטיי־פּראָגראַם, געהעצט אַראַבער קעגן יידן; ווען אָבער ס'איז אויסגעבראָכן דער פּאָגראָם פון 1929, זענען די־זעלבע קאָמוניסטן צוגעשטאַנען צו דער יידישער זעלבסטשוץ. זיי האָבן אויף אַ מאָמענט פאַרגעסן זייער אייגענע טעאָריע, אַז דאָס איז נישט קיין פּאָגראָם, נאָר אַן אויפשטאַנד, אַ פאַלש געפירטער אויפשטאַנד פון די אונטערדריקטע האָרעפּאַשניקעס קעגן דעם „בריטישן אימפּעריאַליזם און זיינע ציוניסטישע משרתים”...

אַזאַ פאַרגעסלעכקייט פון באַליבטע טעאָריעס אינם מאָמענט פון ווירקלעכער נאַציאָנאַלער געפאַר, איז אַ כאַראַקטעריסטישער ביישפּיל פון דער פּראַקטישער סאָלידאַרישקייט פונם ארץ־ישראלדיקן יידנטום אין דער צייט פון עקסטרעמער נויט. נישט קוקנדיק אויפן אַמאָל־פאַרביטערטן פּאַרטיי־קאַמף, זענען די יידן פון ארץ־ישראל דאָך אַ פּיאָנערישע גרופּע, וואָס ברעכט־דורך איר וועג צו אַ געמיינזאַמער צוקונפט.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל דרייצן

די ציוניסטישע באַוועגונג

די אַלגעמיינע אָנפירונג פון דער יידישער אויפבוי - טעטיקייט אין ארץ־ישראל געפינט זיך אין די הענט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, וועלכע איז אינם מאַנדאַט פון פעלקער־בונד אָנערקענט געוואָרן אַלס די אָפיציעלע פאַרטרעטונג פון די יידישע אינטערעסן אין ארץ־ישראל. שפּע־טער, אינם יאָר 1929 איז די דאָזיקע אָפיציעלע פאַרטרעטונג איבערגע־געבן געוואָרן צו דער יידישער אַגענץ, וועלכע דאַרף לויט אירע סטאַטוטן אַנטהאַלטן אַ גלייכע צאָל פון ציוניסטישע און נישט - ציוניסטישע פאָר־שטייער. פאַקטיש האָט אָבער דער אָנטייל פון די „נישט - ציוניסטן" אין דער אַרבעט פון דער יידישער אַגענץ נישט אָנגענומען קיין גרויסן פאַרנעם און די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע, אפילו אויפטרעטנדיק אונטער דער פאָן פון דער יידישער אַגענץ, איז פאַקטיש געבליבן דער הויפּט־אינסטרו־מענט פון די יידישע אינטערעסן אין ארץ־ישראל. אירע אינסטיטוציעס און אַרבעטס - מעטאָדן פאַרדינען דעריבער אַ גענויערע באַשרייבונג.

דער באַזעלער פּראָגראַם.

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע איז געגרינדעט געוואָרן אינם יאָר 1897, און איר פּראָגראַם איז פאָרמולירט געוואָרן אויפן ערשטן באַזע־לער קאָנגרעס, אין פאָלגנדע ווערטער:

„דער ציוניזם שטרעבט צו שאַפן פאַרן יידישן פאָלק אַן עפנטלעך, רעכטלעך־געזיכערטע היים אין ארץ־ישראל".

כּדי צו פאַרווירקלעכן דעם דאָזיקן ציל האָט דער באַזעלער פּראָגראַם אַריינגענומען אין זיך די „דערמונטערונג פון יידישער אַגריקולטור און אינדוסטריע אין ארץ־ישראל". די „אָרגאַניזירונג פונם וועלט־יידנטום

www.libtool.com.cn

אין אַרטיקע און אינטערנאַציאָנאַלע קערפּערשאַפטן", די „פּאָרשטאַנד־קונג פון יידישן נאַציאָנאַלן געפיל", און באַזונדערס — „פּאָליטישע שריט צו קריגן די צושטימונג פון די געהעריקע רעגירונגען פאַר דער רעאַליזאַציע פון ציוניזם".

אויפן זעלבן קאָנגרעס, אונטער דער אָנפירונג פון דר. הערצל, איז אָנגעצייכנט געוואָרן די אָרגאַניזאַטאָרישע פאָרם פון דער ציוניסטישער באַוועגונג, וואָס איז מער־ווייניק געבליבן אין קראַפט ביזן היינטיקן טאָג. איר העכסטער אָרגאַן איז דער ציוניסטישער קאָנגרעס, וואָס ווערט יעדע צוויי יאָר אויסגעקליבן אויף דעמאָקראַטישע יסודות דורך אַלע אָנהענגער פון ציוניזם, וועלכע זענען גרייט צו צאָלן אַ „שקל", וואָס ווערט באַנוצט אויף צו דעקן די הוצאות פון דער אָרגאַניזאַציע. די סומע פון פּאַרקויפטע שקלים ווערט געוויינלעך באַטראַכט אַלס די מאָס פון מאַסן־שטיצע, וועלכע די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע האָט הינטער זיך.

זיך צוקוקנדיק צו די באַריכטן וועגן דער צאָל פון פּאַרקויפטע שקלים, זעען מיר אָבער אַ שטאַרקע וואַקלעניש פון יאָר צו יאָר. די מערסטע שקלים ווערן פּאַרקויפט אין די יאָרן, ווען עס קומט זיך צונויף אַ ציוניסטישער קאָנגרעס. אין די דאָזיקע יאָרן איז דער שקל־פאַרקויף צוויי מאָל אַזוי גרויס, איידער אין די יאָרן צווישן די קאָנגרעסן. למשל, אינם יאָר 1931 זענען פּאַרקויפט געוואָרן 426,730 שקלים, און אינם יאָר 1930 — בלויז 201,250.

ס'איז אין אַלגעמיין אַ ספק, אויף וויפל די צאָל פון פּאַרקויפטע שקלים קאָן באַטראַכט ווערן אַלס די ריכטיקע מאָס פון דער ציוניסטישער קראַפט. על פּי טעאָריע מוז טאַקע יעדער שקל - צאָלער זיין עלטער פון 18 יאָר, און אונטערשרייבן זיך אונטער דעם באַזעלער פּראָגראַם. פּראַקטיש אָבער ווערט אַ שקל פאַרקויפט צו יעדן איינעם, און עס זענען דאָ גוטע אַלטע ציוניסטן, וואָס האָבן זיך מכּמה יאָרן געמאַכט אַ מנהג צו קויפן אַ שקל פאַר יעדן איינעם פון זייערע פאַמיליע־מיטגלידער, אריינ־גערעכנט אפילו זויגנדיקע קינדער. עס וואָלט אומנאַטירלעך געווען צו דערוואַרטן אַ פּראָטעסט קעגן אַזאַ סאָרט מנהג מצד די אַקטיווע פּאַרטיי־טוער, וואָס זענען קודם־כּל פאַראינטערעסירט אין גרעסערע איינקונפטן פונם שקל - פאַרקויף. געוויינלעך באַמיען זיי זיך צו פאַרקויפן אַ שקל צו יעדן איינציקן ייד אָן שום איבעריקע שאלות..

אַ פּיל ריכטיקערן באַגריף וועגן דער אָרגאַניזאַטאָרישער קראַפט פון דער ציוניסטישער באַוועגונג גיט אונז די מיטגלידערשאַפט פון אָר־

www.libtool.com.cn

טיקע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס, וואָס איז געוויינלעך פאַרבונדן מיט פיל שטרענגערע פינאַנציעלע און אָרגאַניזאַטאָרישע פאָדערונגען. נאַטירלעך, איז די צאָל פון אַזעלכע אָרגאַניזירטע ציוניסטן, אַריינרעכנענדיק אין דעם יעדע אָרגאַניזאַציע, וואָס איז דירעקט אָדער אַלס פעדעראַציע אָנגעשלאָסן אָן דעם ציוניסטישן קאָנגרעס, אַ סך קלענער איידער די צאָל פון די שקל - צאָלער. מיר וועלן נישט זיין ווייט פונם אמת אויב מיר וועלן זי אָפּשאַצן, אין וועלט - פאַרנעם, — אַלס אַרום 150,000.

דער איינפלוס פון ציוניזם.

אויב די צאָל פון די שקל - צאָלער איבערשטייגט דיי צאָל פון אָרגאַניזירטע ציוניסטן, בלייבט זי פונדעסטוועגן שטאַרק אונטער דער צאָל פון די יידן, וואָס סימפּאַטיזירן מיטן ציוניזם, און געבן אים זייער מאָראַלישע און אַמאָל אויך פינאַנציעלע שטיצע. 80 פּראָצענט פון דער יידישער פּרעסע אין אַלע שפּראַכן און אַלע לענדער סימפּאַטיזירן, למשל, צו דער אידייע פון ארץ־ישראלדיקן אויפבוי. ס'איז אויך אַ פאַקט, אַז די ציוניסטישע באַוועגונג אין ברייטערן זין פון וואָרט, שטייגט ווייט אַריבער די ראַמען פון אָרגאַניזירטן ציוניזם און דרינגט אַריין אין גרופּן, וואָס נעמען נישט קיין אָנטייל אין ציוניסטישן קאָנגרעס. דאָס באַציט זיך נישט נאָר אויף די רעוויזיאָניסטן, וועלכע זענען ערשט נישט לאַנג אַרויסגעטרעטן פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, נאָר אויך אויף אַזאַ פּאַרטיי, ווי די לינקע פּועלי־ציון, ווי אויך אויף אַנדערע גרופּן, וואָס זוכן זייער אייגענעם וועג צום אויפבוי פון ארץ־ישראל. די פעיקייט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און פון די פאַרבונדענע מיט איר קערפּערשאַפטן צו מאָביליזירן די יידישע עפנטלעכע מיינונג אין מאָמענטן פון שאַרפער נויט, גיט איר דאָס מאָראַלישע רעכט צו רעדן אין נאָמען פון דער מערהייט פונם וועלט - יידנטום אפילו ווען די דאָזיקע מערהייט איז פאָרמעל נישט אַריינגענומען אין אירע אָרגאַניזירטע מאַסן.

די אַנטשיידונג פון די ציוניסטישע קאָנגרעסן ווערן אויסגעפירט דורך אַן אַלגעמיינעם ראַט און דער עקזעקוטיווע. דער אַלגעמיינער ראַט, וואָס האָט אין הערצלס צייטן געהייסן „דער גרויסער אַקציאָנס־קאָמיטעט", ווערט אויסגעקליבן פון די דעלעגאַטן אויף פּראָפּאָרציאָנעלע יסודות. יעדע פראַקציע איז באַרעכטיקט צו אַ מיטגליד אויף פינף דעלעגאַטן. דערצו ווערן צו אים קאָאָפּטירט זיבן מיטגלידער „עקס־אָפיציאָ", פונם

www.libtool.com.cn

ועד - הלאומי אין ירושלים און די פאַרוואַלטונגען פון די וויכטיקסטע ציוניסטישע אינסטיטוציעס — קרן־היסוד און נאַציאָנאַל־פאָנד. צוזאַמען האָט דער אַלגעמיינער ראַט אַרום 100 מיטגלידער, וואָס זענען צעוואָרפן אין אַלע עקן וועלט; ער קומט זיך צוזאַמען איינמאָל אָדער צוויי מאָל אינ־צווישן צוויי קאָנגרעסן.

די לויפנדע אַרבעט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע ווערט אָנ־געפירט פון דער עקזעקוטיווע, וואָס באַשטייט פון צוויי חלקים, א לאָנ־דאָנער עקזעקוטיווע און אַן ארץ־ישראלדיקע. די ערשטע פירט אָן די אָרגאַניזאַטאָרישע אַרבעט פון דער באַוועגונג, און אירע פּאָליטישע טע־טיקייט אויסער ארץ־ישראל, הויפּטזעכלעך אין לאָנדאָן און זשענעווע. די אַנדערע פאַרטרעט די ציוניסטישע באַוועגונג פאַר דער בריטישער אדמיניסטראַציע אין ארץ־ישראל, און פירט אויך איר פּראַקטישע אויפ־בוי־אַרבעט. מיט ביידע פון די דאָזיקע קערפּערשאַפטן איז פאַרבונדן א קלענערע צאָל פון נישט־ציוניסטן, און צוזאַמען בילדן זיי די עקזעקי־טיווע פון דער „יידישער אַגענטור".

די סטרוקטור פון ציוניזם.

די ציוניסטישע וועלט־אָרגאַניזאַציע איז צונויפגעשטעלט פון צוויי פאַרשידענע טיפּן אָרטיקע אָרגאַניזאַציעס. עס זענען דאָ אין פאַרשידענע לענדער אָרגאַניזאַציעס, וואָס זענען דירעקט אונטערגעגעבן צו דער עקזעקוטיווע אין לאָנדאָן. עס זענען אָבער פאַראַן אויך עטלעכע אויטאָ־נאָמע פעדעראַציעס מיט א באַשטימטן גזעלשאַפטלעכן פּרצוף, וועמעס אָרטיקע אָרגאַניזאַציעס זענען פאַרבונדן מיט דער ציוניסטישער וועלט־אָרגאַניזאַציע נישט דירעקט, נאָר דורך זייערע „וועלט־פאַרבאַנדן". די דאָזיקע וועלט־פאַרבאַנדן, למשל, מזרחי אָדער אַרבעטער, האָבן נישט נאָר אַן אייגענע אָרגאַניזאַציע אָדער פּאַרטיי אין יעדן לאַנד, ווו ס'איז פאַראַן א באַדייטנדע יידישע באַפעלקערונג, נאָר זיי באַמיען זיך אויך אָנצו־האַלטן אָרטיקע צווייגן אין די באַדייטנדע שטעט פונם דאָזיקן לאַנד. אַזוי אַרום זענען אין איין שטאָט געוויינלעך פאַראַן עטלעכע ציוניסטישע גרופּן, וועלכע זענען אומאָפּהענגיק איינע פון דער אַנדערער און באַ־קעמפן זיך אָפט קעגנזייטיק אין זייער לאָקאַלער פּאָליטיק. די ציוניסטי־שע וועלט־פאַרבאַנדן האָבן אויך זייערע באַזונדערע פאָנדן, אויף וועלכע

www.libtool.com.cn

זייערע מיטגלידער ליגן אַמאָל אַ גרעסערן געוויכט, איידער אויף די אַלגעמיינע פֿאָנדן פֿון דער ציוניסטישער וועלט־אָרגאַניזאַציע.

מיט אַזאַ אומגעוויינלעכער אָרגאַניזאַטאָרישער סטרוקטור וואָלט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע באַדאַרפֿט אייגנטלעך באַצייכנט ווערן אַלס אַ פֿרייער פֿאַרבאַנד פֿון אויטאָנאָמע באַוועגונגען, וואָס קומען זיך צונויף אין איין צענטראַלן פּונקט, אין דער שטרעבונג אויפֿבויען אַ יידישע ארץ־ישראל אַלס יידישע היים־לאַנד.

כּדי די דאָזיקע פּילזייטיקע באַוועגונג זאָל קאָנען אויפֿטרעטן איינהייטלעך פֿאַר דער אויסערלעכער מאַכט, זענען נאָך מיט יאָרן צוריק אָנגענומען געוואָרן סטאַטוטן, וואָס פֿאַרווערן די אויטאָנאָמע וועלט־פֿאַרבאַנדן אינם ציוניזם צו האָבן באַזונדערע פֿאַרהאַנדלונגען מיט אויסערלעכע קערפּערשאַפֿטן, — ספּעציעל מיט דער מאַנדאַט־מאַכט און דעם פֿעלקערבונד. דער דאָזיקער פֿאַרבאָט ווערט געוויינלעך אויסגעפֿאָלגט פֿון די אָנגעשלאָסענע פֿאַרבאַנדן. אין פֿאַלן אָבער, ווען די דאָזיקע וועלט־פֿאַרבאַנדן זענען דאָך עובר אויפֿן דאָזיקן פֿאַרבאָט, קוקט די ציוניסטישע עקזעקוטיווע, געוויינלעך, אויף דעם צווישן די פֿינגער, — בפֿרט אויב עס האַנדלט זיך וועגן שריט, וואָס ווערן נישט באַטראַכט אַלס שעדלעך פֿונם אַלגעמיין - ציוניסטישן שטאַנדפּונקט.

ערשט מיט אַ פּאָר יאָר צוריק, אַ דאַנק דעם פֿאַרזוך פֿון די רעוויזיאָניסטן (בעת זיי זענען נאָך געווען אין דער אַלגעמיינער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע), אָנצופֿירן אַן אייגענע אויסערלעכע פּאָליטיק, רעזערווירנדיק אין דער זעלבער צייט אַלע רעכט, אין דער אַלגעמיינער אָרגאַניזאַציע, איז געמאַכט געוואָרן דער ערשטער ערנסטער פּרוּוו צו מאַכן ציוניסטישע דיסציפּלין פֿאַר אַ מוז. אַלס שטראָף פֿאַר אַ פּעטיציע צום פֿעלקערבונד, וועלכע די רעוויזיאָניסטן האָבן אונטערגענומען קעגן דעם ווונטש פֿון דער עקזעקוטיווע, האָט מען זיי אויסגעשלאָסן פֿון די פּאַלעסטינע־אַמטן, וואָס קאָנטראָלירן די אַרבעטער־אימיגראַציע קיין ארץ־ישראל, און זיך אָפּגעזאָגט אַפֿילו צו געבן זיי אַריינפֿאָר־סערטיפֿיקאַטן. דאָס דאָזיקע שטראָף־מיטל האָט אַרויסגערופֿן פּראָטעסטן פֿון פֿיל ציוניסטן, וועלכע זענען בכלל ווייט נישט סימפּאַטיש צום רעוויזיאָניזם. די דאָזיקע ציוניסטן האַלטן, אַז דער אַריינפֿאָר קיין ארץ־ישראל דאַרף זיין דאָס רעכט פֿון יעדן יידן, וואָס קומט נאָך געוויסע אַלגעמיינע, עקאָנאָמישע און פֿיזישע באַדינגונגען און קוואַליפֿיקאַציעס, און טאָר נישט ווערן אַ באַלוי-

www.libtool.com.cn

נינג פאַר פּאָליטישע מיינונגען, אָדער איבערגעגעבנהייט צו דער אָדער־אַנדערער עקזעקוטיווע.

די שווערע פּראָבלעם, פאַר וועלכער די עקזעקוטיווע איז אַוועקגע־שטעלט געוואָרן, צוליב דער דיסציפּלין־לאָזיקייט פון די רעוויזיאָניסטן איז, ווי עס איז באַקאַנט, געלייזט געוואָרן דורך זייער פרייוויליקן ארויס־טריט פון דער אָרגאַניזאַציע. ווי וואָלט די ציוניסטישע עקזעקוטיווע גע־האַנדלט ביים צווינגען זיי צו דיסציפּלין, ווען זיי וואָלטן נישט געמאַכט דעם דאָזיקן שריט, איז אַ פראַגע וועלכע ליגט אויסער די ראַמען פונם דאָזיקן בוך.

ציוניסטישע פאָנדן: נאַציאָנאַל פאָנד.

די פינאַנסיעלע מיטלען פאַר ציוניסטישער אַרבעט אין ארץ־ישראל שטאַמען בעיקר פון צוויי קוועלן, — דעם קרן־היסוד און קרן־קימת (נאַציאָנאַל־פאָנד). דער לעצטער איז דער עלטערער. ער איז גע־גרינדעט געוואָרן נאָך אינם יאָר 1901, אַלס דער ערשטער שריט פון פּאָליטישן ציוניזם צו פּראַקטישער אַרבעט אין ארץ־ישראל. זיין אָריגינע־לער צוועק איז בלויז געווען איינקויפן לאַנד ביי אַראַבער, און פאַר־וואַנדלען דאָס אין אַן אייביקן אייגנטום פון יידישן פאָלק. שפּעטער איז דער דאָזיקער ציל עטוואָס אויסגעברייט געוואָרן דורך איבערנעמען אויך פאַרשידענע אויסבעסערונגס־אַרבעטן אויפן געקויפטן באָדן, — *למשל*, לייגן וועגן, טרוקענען בלאָטעס, וואַלד־פלאַנצונגען א. אַז. וו.

די איינגאַמען פון נאַציאָנאַל־פאָנד שטאַמען פון נדבות, וואָס ווערן געזאַמלט ביי יידן איבער דער גאַנצער וועלט. טיילווייז קומען זיי פון גרעסערע באַשטייערונגען, איינשרייבונגען אין „גאָלדענעם בוך" און צוואות, — אָבער צום גרעסטן טייל קומען זיי פון גאָר קליינע נדבות, וואָס ווערן אַריינגעוואָרפן אין פושקעס, דורך פאַרקויפטע מאַרקעס, אָדער געשאַפן דורך „בלומען־טעג" אויף די גאַסן א. אַז. וו.

די ביז־איצטיקע איינגאַמען פונם נאַציאָנאַל־פאָנד זינט זיין גרינ־דונג ביזן אָנהויב 1935, — האָבן איבערגעשטיגן די סומע פון פיר מיל־יאָן פונט, וואָס איז הויפּטזעכלעך דערהאַלטן געוואָרן נאָכן קריג. די דאָ־זיקע סומע שטעלט מיט זיך פאַר די נעטאָ־איינגאַמען נאָך דער אָפּרעכע־נונג פון די אָרטיקע אָרגאַניזאַטאָרישע און זאַמלונגס־הוצאות. די דאָ־זיקע הוצאות האָבן ביז איצט באַטראָפן אַרום 25 פּראָצענט פון אַלע

www.libtool.com.cn

איינגאַמען, נעמנדיק אין באַטראַכט דעם כאַראַקטער פון נאַציאָנאַל־פאָנד אַלס אַ מאַסן־פאָנד, פאַר וועלכן עס ווערט געזאַמלט קליינע מטבעות, איז דאָס אַ גאַנץ מעסיקע אויסגאַבע. אַלנפאַלס, זענען די זאַמל־הוצאות פונם נאַציאָנאַל־פאָנד פיל קלענער, איידער פון די מערסטע אַנדערע ציוניסטישע פאָנדן, ספּעציעל קרן־היסוד.

די הכנסה פונם נאַציאָנאַל־פאָנד אינם יאָר 1933—1934 האָט באַטראָפן 283,428 פונט, און די נעטאָ־איינגאַמע, וואָס איז אַריינגעקומען אינם הויפּט־אָפיס פון נאַציאָנאַל־פאָנד אין ירושלים, האָט באַטראָפן 207,500 פונט.

ביז אָקטאָבער 1934 האָבן די אינוועסטיציעס פונם נאַציאָנאַל־פאָנד אין ארץ־ישראל באַטראָפן אַרום 2,600,000 פונט, פון וועלכע 75 פּראָצענט איז אַוועק אויף איינקויפן באָדן. דאָס איבעריקע געלט איז אַוועק אויף אויסבעסערן דעם באָדן (טריקענען בלאָטעס, צונעמען שטיינער), אויף וואַלד־פלאַנצונגען, גראָבן ברונעמער, איינריכטן וואַסער־אינסטאַלאַציע, ווירטשאַפטס־געביידן, אַרבעטער־דירות, און אַזוי ווייטער.

דער גרעסטער טייל באָדן פון נאַציאָנאַל־פאָנד געפינט זיך אין דאָרף. זיינע הוצאות אויף שטאָטישן באָדן האָט באַטראָפן בלויז צען פּראָצענט פון זיינע אינוועסטיציעס אויפן לאַנד.

דער באָדן - איינגנטום פון נאַציאָנאַל - פאָנד, וואָס איז שוין אַנטגילטיק איבערגעפירט אויף זיין נאָמען, האָט אינם אָנהויב פון 1935 דערגרייכט דעם שטח פון 340,000 דונאַם. זינט דעם איינקויף פונם דאָזיקן לאַנד איז עס שטאַרק געשטיגן אינם ווערט, באַזונדערס ווען עס געפינט זיך אין שטעט אָדער אַרום זיי. דער איצטיקער ווערט פון די נאַציאָנאַל־פאָנד־באָדנס, אָפּרעכענענדיק די אויסבעסערונגען, וואָס זענען אויף זיי געמאַכט געוואָרן פון די קאָלאָניסטן אויף אייגענע הוצאות אָדער מיט די מיטלען פון קרן־היסוד, ווערט העכסט־פּאָרזיכטיק אָפּגעשאַצט אין פינף מיליאָן פונט. אין דעם גייען אויך אַריין 6913 דונאַם פון קינסטלעכן וואַלד, ווו עס זענען געפלאַנצט געוואָרן אַרום אַנדערטהאַלבן מיליאָן ביימער.

ווי עס איז באַקאַנט, ווערט דאָס לאַנד פונם נאַציאָנאַל - פאָנד נישט פאַרקויפט נאָר פאַרדונגען, — אויסשליסלעך צו יידן, וואָס קולטיווירן דאָס לאַנד אָן פרעמדער אַרבעט. אינם קאָנטראַקט מיטן נאַציאָנאַל־פאָנד איז אָבער פאַראַן אַ פּונקט, וואָס דערלויבט דעם קאָלאָניסט, אָדער זיינע יורשים, צו באַנייען דעם קאָנטראַקט, נאָכדעם ווי עס זענען אָפּגעלאָפן

www.libtool.com.cn

די 35 אָדער 49 יאָר פון דעם קאָנטראַקט. פּראַקטיש מיינט דאָס, אַז דער קאָלאָניסט איז געזיכערט מיטן פאַרמעגן, וואָס ער שאַפט אויפן נאַציאָנאַל־פאָנד־באָדן דורך זיין אַרבעט און געלט; ער ווערט בלויז געשטערט אינם מעגלעכן פאַרזוך צו פאַרקויפן עס שפּעטער פאַר ספּעקולאַטיווע פּרייזן.

דער קרן היסוד.

דער יונגערער אָבער גרעסערער ציוניסטישער פאָנד איז דער קרן־היסוד, וואָס איז געשאַפן געוואָרן שוין נאָך דעם קריג אויף אַ קאָנפערענץ, וואָס איז פאָרגעקומען אינם יאָר 1920 אין לאָנדאָן.

זיין נעטאָ־איינגאַמע פאַר די לעצטע פערצן יאָר פון זיין עקזיסטענץ (ביזן ערשטן אַפּריל 1935) האָט באַטראָפן אַרום 5,300,000 פונט. דאָס איז די איינגאַמע, וואָס ער האָט געקריגן אין זיין צענטראַל־אָפיס אין ירושלים. קיין גענויער חשבון וועגן זיינע ברוטאָ־איינגאַמען און דער סומע פון זיינע זאַמלונגס - הוצאות איז קיינמאָל נישט פאַרעפנטלעכט געוואָרן. זיי שיינען אָבער צו זיין אַ סך העכער, נישט נאָר אַבסאָלוט נאָר אויך פּראָצענט־מעסיק, איידער ביים נאַציאָנאַל־פאָנד. ס'איז אַ סברה, אַז זיי האָבן אין געוויסע יאָרן דערגרייכט פולע 50 פּראָצענט פון די רויע איינגאַמען. אויב דאָס זאָל זיין ריכטיק, מוז די פאַקטישע סומע פון די נדבות, וואָס יידן האָבן ביז איצט געגעבן פאַרן דאָזיקן ציוניסטישן הויפּט־פאָנד, דערגרייכן די סכום פון צען מיליאָן פונט.

דער צוועק פונם קרן־היסוד איז צו קאָלאָניזירן יידן אויפן באָדן פון נאַציאָנאַל־פאָנד; ער דאַרף אויך שטיצן פאַרשידענע עקאָנאָמישע, קולטורעלע און פּאָליטישע טעטיקייטן, וואָס ווערן באַטראַכט אַלס נויטיק פאַר דער שאַפונג פון דער יידישער נאַציאָנאַלער היים.

די דירעקטע קאָלאָניזאַטאָרישע דערגרייכונגען פון קרן־היסוד שיינען צו זיין גאַנץ קליין אין פאַרגלייך מיט דער אַלגעמיינער סומע פון זיינע זאַמלונגען. בלויז 3000 פאַמיליעס זענען ביז אַהער באַזעצט געוואָרן אויפן לאַנד מיט דער דירעקטער שטיצע פון קרן־היסוד. דער פאַקט אָבער איז, אַז די קאָלאָניזאַטאָרישע אויסגאַבן פון קרן־היסוד האָבן ביז איצט נישט געשפּילט די אַנטשיידענע ראָלע אין זיינע ארץ - ישראלדיקע הוצאות. לויט די אָפיציעלע באַריכטן פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע זענען אויף קאָלאָניזאַציע, אַריינרעכענענדיק שוין אויך די אַגריקולטורעלע

www.libtool.com.cn

עקספּערימענטאַל־סטאַציעס, ביז איצט אויסגעגעבן געוואָרן בלויז 30 פּראָצענט פון זיינע איינגאַמען.

דעם צווייטן אָרט אין זיינע אויסגאַבן, — אַרום צוואַנציק פּראָצענט, — האָט פאַרנומען די בילדונגס־טעטיקייט, איינרעכענענדיק אין דעם סובסידיעס פאַר דער העברעאישער אוניווערזיטעט און חיפהער טעכניקום.

דעם דריטן און פערטן אָרט פאַרנעמען עפּנטלעכע אַרבעטן און אימיגראַציע, וואָס האָבן צוזאַמען געפאָדערט די גלייכע סומע ווי די שולן. אַ היפּשער טייל פונם דאָזיקן געלט איז אויסגעגעבן געוואָרן אין די יאָרן 1927 און 1928 אויף צו שטיצן אַרבעטסלאָזע. די אויסגאַבן פאַר אימיגראַציע שליסן איין סובסידיעס פאַר הכשרה און אין פיל פאַלן אויך די רייזע - הוצאות פון די חלוצים קיין ארץ־ישראל. די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע האַלט אויך אויס אימיגראַנטן־הייזער (בתי־עולים) אין די ארץ־ישראלדיקע פּאָרטן, ווו דער פריש־אָנגעקומענער אַרבעטער ווערט אויסגעהאַלטן ביז ער קריגט זיין ערשטע אַרבעטס־שטעלע. אַ באַדייטנדן חלק פון די ציוניסטישע אויסגאַבן אין ארץ־ישראל גייט אויך אַוועק אויף עפנטלעכע געזונטהייט. אמת, אין די אָפיציעלע באַריכטן פון קרן־היסוד באַטרעפט די דאָזיקע אויסגאַבע בלויז 6 פּראָצענט פונם אַלגעמיינעם בודזשעט. אין דעם גייט אָבער נישט אריין דער בייטראַג פון „הדסה", וואָס פיגורירט אין די ציוניסטישע באַריכטן אַלס באַזונדערע אָרגאַניזאַציע, כאָטש אירע איינגאַמען קומען מער־ווייניק פון די זעלבע קרייזן און זיי קאָנען דעריבער געשטעלט ווערן אויפן קרעדיט פון דער ציוניסטישער באַוועגונג.

די אויסגאַבן פון קרן־היסוד אין ארץ־ישראל פאַר די לעצטע צוויי יאָר זענען געגעבן אין דער פאָלגנדער טאַבעלע:

אויסגאַבן פון קרן היסוד אין א"י (אין פונטן)

	1933	1934
אַגריקולטור	44.123	30.157
בילדונג	33.101	20.537
אימיגראַציע און אַרבעט	17.897	38.754
געזונטהייט	1.960	—
שטאָטישע קאָלאָניזאַציע	4.132	3,574
נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציע	13,889	12,027

www.libtool.com.cn

אינוועסטיציעס	20,243	6010
רעליגיעזע אַנשטאַלטן	3,319	450
אַדמיניסטראַציע	17,149	10,864
פאַרשידנס	12,099	6,092
באַזעצונג פון דייטשע יידן	—	38,167
צוזאַמען	167,912	166 632

אין אמתן זענען די איינצאַמען פון קרן־היסוד פאַרן יאַר 1934 געװען גרעסער, איידער פאַרן פריערדיקן יאַר. זיי האָבן באַטראָפן 255,665 פונט, פון װעלכע 38,167 פונט זענען געקומען פון אַ ספּעציעלן פאָנד פאַר דער באַזעצונג פון דייטשע פליכטלינגע. די פאַרגרעסערונג פון איינצאַמען האָט אָבער נישט געבראַכט צו מער אויסגאַבן אין ארץ־ישראל, ווייל מען האָט אַ גרויסן טייל פון זיי באַשטימט אויף צוריקצאָלן אַלטע חובות, וואָס האָבן שטאַרק געדריקט אויפן קרן־היסוד.

ביים סוף פון 1934 איז דעם קרן־היסוד געלונגען צו קריגן אַן אַנלייהע פון אַ האַלבן מיליאָן פונט, פון װעלכע 450,000 פונט זענען געגעבן געוואָרן פון דער לאַידס־באַנק אין לאָנדאָן. די אַנלייהע, וואָס איז גאַראַנטירט דורך די זאַמלונגען פון קרן־היסוד און אירע איינצאַמען פון אַמאָליקע מערסטנס אַגריקולטורעלע אינוועסטיציעס, דאַרף צוריקגעצאָלט ווערן אין לויף פון 15 יאָר מיט 4 פּראָצענט ציִנזן. זי איז באַנוצט געוואָרן אויף צאָלן די דרינגנדע חובות, און ווירטשאַפטלעך צו קאָנסאָלידירן די דאָרפישע ייִדלונגען, וואָס זענען אַמאָל געשאַפן געוואָרן מיט דער הילף פון קרן־היסוד.

די שליסונג פון דער אַנלייהע איז באַגריסט געוואָרן אין ציוניסטישע קרייזן, אַלס אַן איבערצייגנדער באַווייז פון דעם פעסטן פינאַנציעלן מצב ביי דער ציוניסטישער באַוועגונג און איר פיינער רעפּוטאַציע צווישן די גוישע באַנקירן אין לאָנדאָן. ווייניק רעגירונגען, האָט מען געזאָגט, וואָלטן ביי הייַנטיקע צייטן געקריגן דאָרט אַזאַ גינסטיקן קרעדיט.

אַנדערע פאָנדן.

אַ געוויסע ציוניסטישע טעטיקייט ווערט אָנגעפירט אין ארץ־ישראל דורך עטלעכע אויטאָנאָמע קערפּערשאַפטן, וועמענס איינצאַמען שטאַמען פון באַזונדערע זאַמלונגען אין גלות. אין דער ערשטער רייע געהערט דערצו די „הדסה״, וועמענס טעטיקייט איז שוין באַשריבן געוואָרן אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל (עלף: געזונטהייט). אַן אַנדערע אָרגאַניזאַציע פון

www.libtool.com.cn

דעם מין איז די „וויצאָ״ (אינטערנאַציאָנאַלע ציוניסטישע פרויען־אָר־גאַניזאַציע), וועמענס בודזשעט האָט אינם יאָר 1934 דערגרייכט 50,800 פונט, פון וועלכע אַ טייל איז אַריינגעקומען פון ספּעציעלע פאָנדן פאַר די דייטשע פּליטשלינגע. די דאָזיקע בערך יונגע אָרגאַניזאַציע שטיצט די אַגריקולטורעלע שולע פאַר מיידלעך אין נהלל (עמק־יזרעאל) און עטלעכע מיידלעך - ווירטשאַפטן (משקי פועלות), מיט אַן אַלגעמיינער צאָל פון 300 מיידלעך, וואָס לערנען זיך דאָרט פּראַקטיש אויס פאַרשי־דענע אַגריקולטורעלע און הויז־אַרבעטן. די וויצאָ שטיצט אויך קורסן פון הויז־ווירטשאַפט און גערטנעריי, וואָס ווערן געגעבן דורך אירע לע־רערינס אין 150 ישובים און 100 שולן.

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע קאָנטראָלירט אויך אין אַ גרויסער מאָס די טעטיקייט פון דעם פּאַרמעל - אומאָפּהענגיקן פאָנד פאַר דער באַזעצונג פון דייטש - יידישע פּליטשלינגע. אויסער סובסידיעס צו אַנ־דערע ציוניסטישע אינסטיטוציעס פאַר זייער אַרבעט לטובת די דייטשע יידן, האָט דער דאָזיקער פאָנד דירעקט אַרויסגעגעבן אין ארץ־ישראל אינם יאָר 1934 די סומע פון 92,000 פונט.

דער סך־הכל פון די אויסגאַבן, וואָס זענען געמאַכט געוואָרן אינם יאָר 1934 פון די פאַרשידענע ציוניסטישע אַנשטאַלטן אין ארץ־ישראל, ווערט אינם לעצטן באַריכט פונם היי־קאָמישיאָנער צום פעלקער־בונד אָנגעגעבן אַלס 739.000 פונט. אין דעם דאָזיקן סך - הכל פיגורירט דער קרן - היסוד מיט 255.700, און דער נאַציאָנאַל־פאָנד מיט 207.500 פונט. דאָס איבעריקע געלט איז אַריינגע־בראַכט געוואָרן פון דעם ספּעציעלן פאָנד פאַר דייטשע פּליטשלינגע, — 92,000 פונט, פון דער הדסה, — 70,000, פון דער וויצאָ — 40,000 פונט, און פון די ספּעציעלע זאַמלונגען פאַר דער העברעאישער אוניווערזיטעט,—65.000 פונט, און חיפהער טעכניקום,—9.000 פונט.

דער דאָזיקער חשבון איז, אגב, נישט קיין פולער. ער לאָזט דורך די פאָנדן, וואָס ציוניסטישע פּראָקציעס זאַמלען פאַר זייערע אייגענע נויטן אין ארץ־ישראל. דערצו געהערט דער „געווערקשאַפטן־קאַמפּיין״, וואָס ווערט דורכגעפירט יערלעך אין אַמעריקע, פאַר די אַנשטאַלטן פון דער אַרבעטער־הסתדרות, און ענלעכע זאַמלונגען אין אַנדערע לענדער. אין דעם גייען אויך אַריין די פּאַרטיי־פאָנדן פון מזרחי פון השומר־הצעיר, — און אין אַ געוויסער מאָס אויך פון די רעוויזיאָניסטן, אגודת־

www.libtool.com.cn

ישראל און די לינקע פועלי־ציון (כאָטש די לעצטע דריי גרופן זענען אויסער דער אָפּיציעלער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע). אמת, א גרויסער טייל פון אַזעלכע פּאַרטיי־פאָנדן בלייבט פאַר די נויטן פון דער דאָזיקער באַוועגונג אין גלות, און דער רעשט, וואָס קומט אַריין קיין ארץ־ישראל ווערט אויך מערסטנס אַריינגעלייגט אין באַשטייענדע פּאַרטיי־אַנשטאַלטן, אָן אַ דירעקטן קאָלאָניזאַטאָרישן רעזולטאַט. פונדעסטוועגן וואָלט דער חשבון פונם היי־קאָמישאַנער באַדאַרפט דערגענצט ווערן מיט איבער 100,000 פונט, וואָס קומען אַריין פאַר אַזעלכע פּאַרטיי - אָדער קלאַסן־פאָנדן אין ארץ־ישראל.

אויב מען זאָל נאָך דערצו צורעכענען די סומען, וועלכע ווערן אַריינגעבראַכט קיין ארץ־ישראל פון דער פּיקאַ, וועלכע פּאַרוועגדעט זיי צום גרויסן טייל אויף קאָלאָניזאַטאָרישע צוועקן, און פון געוויסע בילדונגס־אינסטיטוציעס און שפּיטאָלן, וואָס זענען אומאָפּהענגיק פון דער ציוניס־טישער אָרגאַניזאַציע, וואָלטן מיר וואַרשיינלעך געקומען צום אויספיר, אַז די אַלגעמיינע סומע פון יידיש געלט, וואָס איז אַריינגעקומען קיין ארץ־ישראל אינם יאָר 1934 אַלס נדבות אויף געזעלשאַפטלעכע צוועקן, האָט איבערגעשטיגן אַ מיליאָן פונט — פינף מיליאָן דאָלאַר!

יידישע קאָלאָניאַל־באַנק.

אין די ערשטע יאָרן פון איר עקזיסטענץ האָט די ציוניסטישע אָר־גאַניזאַציע געגרינדעט אין לאָנדאָן אַ באַנק, וועלכע האָט געזאָלט פאַר־וואַנדלט ווערן אינם הויפּט - פונדאַמענט פון איר קומענדיקער קאָלאָני־זאַטאָרישער טעטיקייט. דער קאַפּיטאַל פון דער דאָזיקער באַנק „דער דזשוּאיש קאָלאָניאַל טראַסט", איז געזאַמלט געוואָרן דורך איינציקע אַקציעס, צו 1 פונט יעדע, פון יידן אין דער גאַנצער וועלט. ס'רוב געלט פון דער באַנק איז געגעבן געוואָרן פון די ברייטע און אפילו אָרעמע יידישע מאַסן. אין די מערסטע פאַלן האָט מען אויסגעצאָלט אַן אַקציע אין לויף פון אַ יאָר אָדער צוויי, און פיל פון די דאָזיקע אַקציאָנערן האָבן גאָר געמוזט אָפּשטעלן זייערע צאָלונגען אינמיטן. די דאָזיקע טיילווייז־איינגעצאָלטע אַקציעס האָבן שפּעטער געהאָלפן צו דעקן די אָרגאַניזאַטאָ־רישע און אַנדערע ערשטע הוצאות פון דער באַנק.

נישט קוקנדיק אויפן ברייטן אָפּקלאַנג פון די מאַסן אויף הערצלס פאַרלאַנג נאָך אַקציעס, האָט דער יידישער „קאָלאָניאַל־טראַסט" זיך נישט אַרויסגעוויזן צו זיין אַ געשעפטלעכער דערפאָלג. אַנשטאָט דעם אויטאָרי־

 www.libtool.com.cn

זירטן קאַפּיטאַל פון צוויי מיליאָן פונט האָט ער זיך געמוזט באַגנוגענען מיט 395.239 אַרויסגעגעבענע 1־פונטיקע אַקציעס. די באַנק האָט געהאַט ריזיקע פאַרלוסטן אין דער צייט פון וועלט־קריג צוליב אומגעלונגענע אינוועסטיציעס. און די דאָזיקע פאַרלוסטן זענען שפּעטער נאָך פאַרגרעסערט געוואָרן צוליב ריזיקאַנטע קרעדיטן צו איינצלנע פּערזאָנען, וואָס זענען געשטאַנען נאָענט צו איר פאַרוואַלטונג. דאָס האָט געבראַכט דערצו, אַז אינם יאָר 1933 איז דער קאָלאָניאַל טראָסט ליקווידירט געוואָרן אַלס אַן אַרבעטנדע באַנק. פאָרמעל עקזיסטירט ער אָבער נאָך אַלס אַ מין „האָל־דינג־קאָמפּאַניע" פאַר דער אַנגלאָ־פּאַלעסטין־באַנק.

די אַנגלאָ פּאַלעסטיין באַנק.

די אַנגלאָ־פּאַלעסטין־באַנק, געגרינדעט אין 1902 אַלס אַ טאָכטער־געזעלשאַפט פון דעם קאָלאָניאַל־טראָסט, האָט געהאַט אַ פיל־בעסערן גורל איידער איר „מוטער". אַ דאַנק דעם אַלגעמיינעם וווקס פונם לאַנד און דעם וווילשטאַנד, וואָס איז געבראַכט געוואָרן דורך נייע אימיגראַנטן, איז זי צוביסלעך אויסגעוואַקסן אין אַ שטאַרקן פינאַנציעלן אַנשטאַלט, וואָס שפּילט אַ גאַנץ באַדייטנדע ראָלע אינם עקאָנאָמישן לעבן פונם לאַנד. טעאָרעטיש קאָנטראָלירט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, וועלכע פאַרמאָגט די גרינדער־אַקציעס פון דעם קאָלאָניאַל־טראָסט, פון וואַנען עס שטאַמט דאָס מערסטע קאַפּיטאַל פון דער אַפּ"ב, דאָט אַפּ"ב צוביסלעך דערגרייכט אַ פּאַקטישע זעלבסטשטענדיקייט פון אויסערלעכן קאָנטראָל. יידישע געשעפטס־לייט אין ארץ־ישראל קלאָגן זיך גאַנץ אָפט אויף די גאָר שווערע באַדינגונגען, וועלכע די אַפּ"ב שטעלט פאַר בעלנים אויף קרעדיט, אָבער די פירער פון דער באַנק זאָגן, אַז ביי די איצטיקע עקאָנאָמישע באַדינגונגען פון ארץ־ישראל איז נויטיק די גרעסטע שטרענגקייט און פאָרזיכטיקייט, כדי די באַנק זאָל זיין זיכער מיט איר ווייטערדיקער עקזיסטענץ און דערפאָלג*).

צו די געשעפטלעכע אונטערנעמונגען, וואָס געפינען זיך טיילווייז אונטער דעם קאָנטראָל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע געהערט אויך די „חברת הכשרת הישוב" (פּאַלעסטין לענד דעוועלאָפּמענט קאָמ־

---

*) ציפערן וועגן זעם געשעפטס־פאַרנעם פון דער אפּ״ב און אירע פינאַנסיעלע רעסורסן זענען געגעבן געוואָרן אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל פונם בוך (זעקס: פינאַנסן).

www.libtool.com.cn

פאַניע), ווּעמענס אויפגאַבע איז איינצוקויפן לאַנד און צוגרייטן עס פאַר א ישוב. צום אונטערשיד פון נאַציאָנאַל־פאָנד בלייבט נישט די הכשרת הישוב ביים געקויפטן לאַנד, נאָר זי פאַרקויפט עס גלייך צו אַנדערע יידישע אינסטיטוציעס און יחידים. מערסטנס קויפט זי לכתחילה דאָס לאַנד פאַר באַשטימטע קליענטן, הויפּטזעכלעך פאַרן נאַציאָנאַל־פאָנד. זי איז דערמיט א לאַנד־אַגענטור, וואָס האָט נישט קיין מער־פונדאַמענטאַלע קאָלאָניזאַטאָרישע ציּלן. דאָס איז אָבער ביי דער שווערי־קייט פון לאַנד־איינקויף אין ארץ־ישראל אליין און פאַר זיך א וויכטיקע אויפגאַבע.

די אָרגאַניזאַציע פון עליה.

די קאָלאָניזאַטאָרישע אַרבעט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע הויבט זיך אָן נאָך אין גלות, ווו עס ווערן אויסגעקליבן און צוגעגרייט די אימיגראַנטן פאַר ארץ־ישראל. אָנהאַלטנדיק די פולע יורידיקציע איבער דער צאָל פון אַרבעטס־אימיגראַנטן, וואָס ווערן יעדעס יאָר אַריינ־געלאָזט קיין ארץ־ישראל, גיט איבער די פאַלעסטינער רעגירונג דער יידי־שער אַגענטור דאָס רעכט צו פאַרטיילן די „סערטיפיקאַטן“, וואָס געבן דאָס רעכט אויף איינוואַנדערונג צו די יעניקע קאַנדידאַטן, וועלכע זי האַלט אַלס פאַסנד פאַרן לאַנד. דער דאָזיקער האַלב־קאָנטראָל פון דער יידישער אַגענטור איבער אימיגראַציע באַציט זיך נישט פאָרמעל אויף אַנדערע קאַטעגאָריעס פון אימיגראַנטן, — אויף קאַפּיטאַליסטן, וואָס פאַרמאָגן איבער 1000 פונט, אויף קוואַליפיצירטע בעלי־מלאכות, וואָס ווערן צוגעלאָזט מיט קלענערע געלט־מיטלען, אויף די קרובים פון ארץ־ישראלדיקע איינוווינער א. אז. וו. פונדעסטוועגן האָבן אָפּט די פאַלעס־טינע־אַמטן א סך צו זאָגן אויך איבער די דאָזיקע סאָרטן אימיגראַנטן.

די גרעסטע מערהייט פון די אַרבעטער - אימיגראַנטן זענען לאַנג פאַרן אָפּפאָר קיין ארץ־ישראל אָרגאַניזירט אין ספּעציעלע גרופּן, וואָס האָבן דעם צוועק צוגרייטן זיי פאַרן לאַנד. די דאָזיקע צוגרייטונג באַ־שטייט בעיקר אין אַרבעט אויף לערן־ווירטשאַפטן אָדער ווערקשטאַטן אין גלות. זי ווערט אָנגערופן מיטן אַלגעמיינעם נאָמען „הכשרה“.

בהסכם מיט דער אַלגעמיינער צעטיילונג פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין אויטאָנאָמע פראַקציעס, ווערט אויך די הכשרה דורכ־געפירט פון יעדער פון די דאָזיקע פראַקציעס באַזונדער. נאַטירלעך,

www.libtool.com.cn

איז אין דעם אַממערסטן טעטיק דער אַרבעטער פליגל, וואָס ליפערט די גרעסטע מערהייט פון די חלוצים קיין ארץ ישראל. אַפילו די אַרבעטער-פירן נישט דורך די הכשרה אויף אַ גענויגענעם אופן. אויסער דער אַל-געמיינער פּיאָנערן - אָרגאַניזאַציע „החלוץ", וואָס געפינט זיך אונטער דער ליטונג פון דער אַרבעטער - פּאַרטיי אין ארץ-ישראל און אירע פאַר-בינדעטע פּאַרטייען אין אַנדערע לענדער, עקזיסטירט כמעט אומעטום אַ באַזונדערע הכשרה פון דעם „השומר - הצעיר", אַ גרופּע, וואָס איז נאָך לינקער געשטימט. אויסער דעם גייען אַריין אין די ראַמען פון דער אַרבעטער - הכשרה אַזעלכע אויטאָנאָמע אָרגאַניזאַציעס ווי די „גורדוניה" אין פּוילן. אַלע זענען זיי אָנערקענט פון די אָרטיקע פּאַלעסטינע-אַמטן, פון וועלכן זיי קריגן אַ צאָל פון סערטיפיקאַטן, וועלכע איז פּראָ-פּאָרציאָנעל צו דער צאָל פון זייערע חברים, וואָס מאַכן דורך ביי זיי די הכשרה.

אויסער דער צוגרייטונג צו אַגריקולטורעלער אַרבעט, און אַמאָל אויך צו ספּעציעלע שטאָטישע פאַכן, לייגן די אַלע הכשרה גרופּן גאָר אַ גרויסן געוויכט אויפן העברעאיש, וואָס איז אַן אומבאַדינגטער תנאי פאַר יעדן.

די מאָראַלישע זייט פון „הכשרה"

דער אינטערעסאַנטער כאַראַקטער-שטריך פון דער הכשרה איז איר שטרעבונג צו ברעכן דעם טיפּישן יידישן דראַנג צו אינטעליגענטע שטאָ-טישע פּראָפעסיעס, וואָס זענען די גרעסטע געפאַר פאַר דער יידישער צו-קונפט אין אַלע לענדער.

די פירער פון דער הכשרה באַמיען זיך צו שיקן קיין ארץ - ישראל יונגע לייט, וואָס זענען נישט נאָר צוגעוווינט צו פיזישער אַרבעט, נאָר אויך פּסיכאָלאָגיש צוגעפּאַסט צו די פיזישע אַרבעטן, וואָס דערוואַרטן זיי אין ארץ - ישראל. ס'איז שווער צו געפינען אין דער וועלט אַ באַ-וועגונג, וואָס רעוואָלוציאָניזירט אַזוי טיף דעם גאַנצן לעבן און אוים-זען פון אירע מיטגלידער, ווי עס טוען דאָס די חלוצים-גרופּן.

אָט איז, למשל, אַ קלייניקער, אָבער פיל-זאָגנדיקער פאַקט, וואָס ווייזט דעם אומגעווייגלעכן גייסט פון די דאָזיקע חלוצים. דער „השומר-הצעיר" פאַרווערט זיינע מיטגלידער נישט נאָר צו טרינקען, — דאָס איז פאַר-שטענדלעך, נאָר אויך צו רויכערן בשעת דער הכשרה אין גלות. ווען

www.libtool.com.cn

איך האָב איינעם פון זייערע פירער געפרעגט, וואָס איז דער צוועק פון אַזאַ פאַרבאָט, האָט ער מיר דערקלערט, אַז זיי פאַרדאַמען נישט דאָס רויכערן פון אַ פיזישן אָדער מאָראַלישן שטאַנדפּונקט. זיי ווילן בלויז ווייזן אַ גוטן ביישפּיל פאַר די יונגע מיטגלידער פון זייער אָרגאַניזאַציע (די סקאַוטן, וואָס זענען אונטער 17 יאָר), און זיי האַלטן, בכלל, אַזאַ „פּראָהיבישאָן" פאַר אַ גוטער כאַראַקטער ־ דערציאונג. ווער עס קאָן נישט בייקומען אַזעלכע קליינע געוווינהייטן אין נאָמען פון אַ העכערן אידעאַל, דער זאָל בעסער פאַרלאָזן זייערע רייען....

די אָנפירונג פון הכשרה דורך עטלעכע באַזונדערע אָרגאַניזאַציעס קאָן אין פלוג, אויסזען, אַלס אַן איבעריקע פאַרשווענדונג פון ענערגיע. אָבער אַ פאַרזוך צו רעגימענטירן די הכשרה פונם צענטראַלן ציוניס־טישן אָפיס אין לאָנדאָן, וואָלט ביי איר צוגענומען איר פריוויליקייט און מאָראַלישע קראַפט. בעסער, זאָגן די פירער פון הכשרה, צו האָבן עטלעכע באַזונדערע גרופּן, וואָס שטרעבן פאַקטיש צו איין און דעם זעלבן צוועק, איידער פאַראייניקן זיי מיט צוואַנג. אַזאַ פאַראייניקונג וואָלט ערשט געבראַכט צו רייבונגען. ווי וואָלט, למשל, אויסגעזען אַ הכשרה ־ ווירטשאַפט, וווּ די אַפּיקורסים פון „השומר ־ הצעיר" זאָלן זיין איינאיינעם מיט די פרומע פיאָנערן פון „הפועל־המזרחי"?

כּדי צו פאַרטיילן די שטענדיק־אומגענוגנדע צאָל פון סערטיפיקאַטן אויף אַ גערעכטן אופן צווישן פאַרשידענע הכשרה ־ גרופּן זענען די ציוניסטישע פּאַלעסטינע־אַמטן אָרגאַניזירט אויפן יסוד פון פּראָפּאָרציאָ־נעלער פאַרטרעטונג. יעדער פּאַלעסטינע־אַמט ווערט אָנגעפירט פון אַ קאָמיטעט, אין וועלכן פאַרשידענע פראַקציעס פון דער באַוועגונג זענען פאַרטראָטן פּראָפּאָרציאָנעל צו דער צאָל שקלים, וואָס זיי האָבן פאַר־קויפט צום לעצטן קאָנגרעס יאָר. אויסער דעם קלייבן אויס די חלוצים־גרופּן, וואָס זענען אויף דער הכשרה, איין דירעקטן פאַרטרעטער.

ביים אָנהויב פון 1935 זענען בערך 25.000 חלוצים געווען אויף הכשרה אין גלות, די העלפט פון זיי געפינט זיך אין פוילן אַליין. אין דייטשלאַנד באַטרעפט די צאָל פון די חלוצים אויף הכשרה אַרום דריי־פיר טויזנט.

אגב, זענען די דאָזיקע ציפערן פיל נידעריקער פון דער אַלגעמיינער מיטגלידער־צאָל פון די אָרגאַניזאַציעס. נישט אַלע פון זייערע חברים זענען אין ווירקלעכער הכשרה אויף אַ לערן־ווירטשאַפט. די מערסטע פון זיי וואַרטן אויף זייער ריע אָנצוקומען אַהין, און דערווייל בלייבן

www.libtool.com.cn

זיי ביי זייער פריערדיקער באַשעפטיקונג אָדער שטודיום. א חלוץ־ווערט נישט געשיקט אויף דער הכשרה פריער, ווי ער האָט דורכגעמאַכט צוערשט א פּאָר יאָר אין דער החלוץ־אָרגאַניזאַציע פון זיין שטאָט, ווו ער ווערט אידעאָלאָגיש צוגעגרייט פאַרן קומענדיקן לעבן אין ארץ־ישראל. א טייל פון די דאָזיקע צוקונפטיקע חלוצים פאַרלאָזן די רייען פריער, איידער עס קומט זייער צייט פאַר ווירקלעכער הכשרה. אייניקע ווערן אַנטמוטיקט דורך די שטרענגע פאָדערונגען פון דער אָרגאַניזאַציע, אַנדערע בייטן זייערע פּאָליטישע איבערצייגונגען, און נאָך אַנדערע ווערן אָנערקענט פון אייגענע חברים אַלס נישט פּאַסנד פאַר ארץ־ישראל. בדרך־כּלל, איז די שולע פון חלוציזם א גאַנץ שטרענגע, און נישט אומזיסט גיט זי אַרויס א מענטשן־מאַטעריאַל, וואָס איז פאַרהאַרטעוועט און איז פעאיק איבערצוטראָגן אַלע שוועריקייטן און בייקומען זיי.

אין פיל פאַלן האַלט זיך די הכשרה אויס פון זיך אַליין. די צוקונפטיקע חלוצים ווערן אָפט באַשעפטיקט אויף גרויסע מאַיאָנטקעס, אָדער אויף פאַבריקן, ווו זיי לערנען זיך א פאַך, וואָס איז וויכטיק פאַר ארץ־ישראל. בדרך כּלל אָבער, מוזן זיי צוליב דער הערשנדער אַרבעטסלאָזיקייט (ווי אויך צוליב אידעאָלאָגישע מאָטיוון) אַליין אָרגאַניזירן זייערע אייגענעווירטשאַפטן און וואַרשטאַטן. זייערע אויסגאַבן ווערן אָפט טיילווייז געדעקט דורכן פאַרקויף פון די פּראָדוקטן, וואָס זענען אויסגעאַרבעט געוואָרן אויף זייער ווירטשאַפט אָדער וואַרשטאַט. מערסטנס מוזן זיי אָבער דערגענצט ווערן דורך סובסידיעס פון קרן־היסוד און אייגענע פּראַקציאָנערע פאָנדן.

מיט יאָרן צוריק פלעגן די מערסטע חלוצים פאָרן קיין ארץ־ישראל אויף די מיטלען פון זייערע אָרגאַניזאַציעס, וואָס זענען פון זייער זייט סובסידירט געוואָרן פון קרן־היסוד. איצט אָבער באַמיען זיך די חלוצים אַליין צו קריגן זייער רייזע־געלט, דורך אָפּשפּאָרונגען פון אַרבעט אָדער הילף פון זייערע עלטערן און קרובים. אגב, איז אין דער באַציאונג פון די דאָזיקע עלטערן לעצטנס פאָרגעקומען א ראַדיקאַלע ענדערונג. אַמאָל האָט א בעל־הביתישער ייד באַקעמפט די שטרעבונג פון זיינע קינדער צו פאָרן קיין ארץ־ישראל, און זעלטן ווען ער האָט אַרויסגעהאָלפן מיט רייזע הוצאות. איצט אָבער, מיט דעם בּסדרדיקן אויפשטייג פון אַנטיסעמיטיזם אין אייראָפּע, און דעם מאַנגל פון עקאָנאָמישע אויסזיכטן פאַר דער אַנוואַקסנדער יוגנט, זענען די עלטערן שוין מער בייהילפיק אין דעם פּרט.

www.libtool.com.cn

היות, ווי דער דראַנג פון די יידישע מאַסן נאָך ארץ־ישראל שטייגט אריבער די מער באַשרענקטע ראַמען פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, ווערט די אָרגאַניזירונג פון דער אַרבעטער - אימיגראַציע קיין ארץ־ישראל אַלץ שווערער און קאָמפּליצירטער. גרופּן, וואָס זענען צוליב די, אָדער אַנדערע אורזאַכן אויסער דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, פאָדערן אַ חלק אין די סערטיפיקאַטן אויפן גרונד פון זייער אַלגעמיינער צושטימונג צום געדאַנק וועגן דער יידישער היים אין ארץ ישראל. אַמאָל איז אַזאַ פאַרלאַנג געשטעלט געוואָרן פון די לינקע פּועלי - ציון, שפּעטער פון אגודת - ישראל, און גאָר לעצטנס פון די רעוויזיאָניסטן. די פראַגע וועגן אַן אימיגראַציע־קוואָטע פאַר די רעוויזיאָניסטן איז באַזונדערס שאַרף צוליב זייער פאַרזוך צו רופן אַ באַזונדערן מין קאָנגרעס, וואָס זאָל פאָדערן סערטיפיקאַטן דירעקט פון דער ענגלישער רעגירונג.

אַן אַנדער שוועריקייט איז דער אַלץ שטאַרקערער פאַרלאַנג פון ארץ - ישראלדיקע פאַבריקאַנטן און קאָלאָניסטן נאָך אייגענע סערטיפיקאַטן, וועלכע זיי זאָלן קאָנען צעטיילן אָן דעם קאָנטראָל פון דער „יידישער אַגענטור". דער דאָזיקער פאַרלאַנג ווערט טיילווייז באַגרינדעט מיטן פאַרלאַנג נאָך קוואַליפיצירטע אַרבעטער, אָבער זי שטאַמט מער אין עצם פון אָפּן־פּאָליטישע טעמים, — דער מורא פאַר די סאָציאַליסטישע אידייען פון די געוויינלעכע חלוצים.

די פראַגע וועגן דער פאַכמענישער קוואַליפיקאַציע פון אַרבעטער, ווערט בכלל אַלץ שאַרפער צוליב דעם כסדרדיקן וווקס פון דער ארץ־ישראלדיקער אינדוסטריע און אָפטע קלאַנגען, אַז זי איז נישט קאָנקורענץ־פעאיק צוליב דעם מאַנגל פון דערפאַרענע פאַך־אַרבעטער. די פראַגע וועגן קוואַליפיקאַציע ווערט באַזונדערס וויכטיק צוליב דער גרעסערער פּראָפּאָרציע פון שטאָטישע אַרבעטער אין היינטיקן ארץ־ישראל און דער כסדרדיקער מאָדערניזירונג פון די טעכנישע מעטאָדן, וועלכע ווערן דאָרט באַנוצט סיי אין דאָרף און סיי אין שטאָט.

טעטיקייט אין ארץ ישראל

די וויכטיקסטע טעטיקייט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין ארץ־ישראל גופא איז דער אויפקויף פון לאַנד דורך דעם נאַציאָנאַל־פאָנד און די באַזעצונג פון חלוצים מיט דער הילף פון קרן־היסוד. צוליב פאַרשיידענע אומשטענדן האָט אָבער די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע זיך

 www.libtool.com.cn

נישט באַשרענקט מיט דער דאָזיקער עיקר־דיקער אויפגאַבע. באַלד נאָכן קריג האָט זי איבערגענומען די יידישע דערציאונגס סיסטעם אינם לאַנד, די געזונדהייטס־טעטיקייט, און אַפילו די לאַסט פון שטיצן די אָרטיקע קהלות און רעליגיעזע אַנשטאַלטן...

ווי עס זעט אויס, האָבן די ציוניסטישע פירער דעמאָלט איבערגע־שאַצט זייער צוקונפטיקע פינאַנציעלע מעגלעכקייטן, און זענען דעריבער געווען צו גרויס־מוטיק צו באַפרייען די אָרטיקע רעגירונג פון לאַסטן, וואָס זי אַליין וואָלט באַדאַרפט טראָגן אין אַ נאָרמאַל לאַנד. שפּעטער, ווען מען האָט איינגעזען דעם געמאַכטן פעלער, איז שוין שווער געווען צו באַפרייען זיך פון די אַמאָל איבערגענומענע פאַרפליכטונגען, און די דאָזיקע אַלע זייטיקע אויפגאַבן האָבן צוגענומען דעם גרעסטן טייל פון די ציוניסטישע איינקומען און גאָר ווייניק איבערגעלאָזט פאַר אייגנט־לעכער קאָלאָניזאַציע.

„אַ קבוצה, — האָט אַמאָל געזאָגט אוסישקין, — וואָס איז נאָך נישט געשאַפן געוואָרן, שווייגט, און אַ לערער, וועמען מען איז שולדיק געלט, מאָנט"...

צוליב דער דאָזיקער גאַנץ־פאַרשטענדלעכער לאַגע, האָבן די אַר־בעטן, וועלכע זענען פון אָנהויב באַטראַכט געווען אַלס צווייטראַנגיק, גע־מוזט פאַרנעמען דעם אויבן־אָן אין די יאָרן פון פינאַנציעלער נויט. פון דער אַנדערער זייט האָט דער מאַנגל פון נייע קאָלאָניזאַטאָרישע דער־גרייכונגען אָפּגעקילט צייטנווייז דעם ענטוזיאַזם פון די יידישע מאַסן און געמאַכט אַלץ שווערער אַרויסצוקריגן פון זיי אַזעלכע סומען געלט, וואָס זאָלן נאָך דער באַפרידיקונג פון באַשטייענדע אַנשטאַלטן איבער־לאָזן ווערנטלעכע סומען פאַר נייער קאָלאָניזאַציע. האָט זיך אויף אַזאַ אופן געשאַפן אַ טעמפּער ווינקל: מאַנגל פון קאָלאָניזאַציע האָט גע־שטערט די זאַמלונגען אין אויסלאַנד, און קליינע זאַמלונגען האָבן נאָך שווערער געמאַכט צו טאָן עפּעס אויפן קאָלאָניזאַטאָרישן פעלד.

דער מאַקסימום פון די זאַמלונגען פאַרן קרן־היסוד איז דערגרייכט געוואָרן אינם יאָר 1926, און אין די שפּעטערדיקע פאָר יאָר זענען זיינע איינגאַמען געפאַלן, נישט קוקנדיק אויף דער פּראָספּעריטי, וואָס האָט זיך דעמאָלט אויסגעשפּרייט איבער דער וועלט. ווי עס איז באַקאַנט, האָט די דאָזיקע לאַגע געבראַכט צו דער גרינדונג פון דער יידישער אַגענ־טור (ציריך, אויגוסט 1929), וואָס האָבן געזאָלט צוציען צום ציוניזם

www.libtool.com.cn

די גאָר רײַכע ייִדן, וואָס זענען פריער געווען צום ציוניזם גלײַכגילטיק. די לײַסטונגען אָבער פון די „נישט־ציוניסטן" פאַר די זעקס יאָר, וואָס זענען אַריבער זינט דעם אָפּמאַך אין ציריך, זענען אָבער אַן אַנטוישונג פאַר פיל פון זייערע אַמאָליקע שטאַרקע אָנהענגער, און די פראַגע וועגן אויס־ברייטערן די קאָנסטרוקטיווע מעגלעכקייטן פון דער ייִדישער אַגענטור איז איצט אַזוי שאַרף, ווי פריער.

די ירידה אין די אײַנגאַמען פון די ציוניסטישע פאָנדן איז טייל־ווײַז קאָמפּענסירט געוואָרן דורך זאַמלונגען פאַר ספּעציעלע פאָנדן אין דער צײַט פון באַזונדערער נויט. אַזאַ פאָנד איז געווען דער הילפס־פאָנד, וואָס איז געזאַמלט געוואָרן אין דער וועלט, הויפּטזעכלעך אין אַמעריקע, נאָך די פּאָגראָמען פון אויגוסט 1929. ער איז באַנוצט גע־וואָרן נישט נאָר פאַר דירעקטער הילף צו די פּערזאָנען, וואָס האָבן אָנ־געוווירן אין פּאָגראָם זייער פאַרמעגן אָדער קוועלע פון אײַנקונפט, נאָר אויך פאַר דער התישבות האלף (באַזעצונג פון טויזנט) און אַנדערע קאָלאָניזאַטאָרישע טעטיקייטן, וואָס האָבן טיילווײַז אויסגעגליכן דעם פינאַנסיעלן פּאַראַליז פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין ענגן זין פונם וואָרט. אַן ענלעכער רעזולטאַט, — וואַרשײַנלעך אין אַ גרעסערן פאַרנעם — וועט אויך אַרויסקומען פון די ספּעציעלע זאַמלונגען, וואָס זענען לעצטנס אײַנגעפירט געוואָרן פאַר די ייִדישע קרבנות פונם היטלער־רעזשים אין דײַטשלאַנד.

קריטיק און פאַרטיידיקונג

בעת זײַנע לעצטע רײַזעס איבער ארץ־ישראל איז דעם מחבר נישט איינמאָל אויסגעקומען צו הערן אַ שאַרפע קריטיק פון דער נאָך־קריג־טענדענץ פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, איבערנעמען אין ארץ־ישראל אַלע אויפגאַבן און לאַסטן, וואָס דאַרפן נאָרמאַל געטראָגן ווערן פון דער אָרטיקער רעגירונג. די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע האָט, לויט זייער מיינונג, זיך נישט געטאָרט אַרײַנלאָזן אין דערציהונגס־טעטיקייט און סאַניטאַרישער אַרבעט אין אַזאַ גרויסן פאַרנעם. וואָלט זי פון אָנהויב אָן נישט גרויסמוטיק גענומען אויף זיך די דאָזיקע אומבאַרעכטיקטע לאַסטן, וואָלט די ארץ־ישראלדיקע רעגירונג זיך נישט געקאָנט אַרויס־דרייען פון אחריות פאַר ייִדישער דערציאונג און מעדיצינישער הילף. אין אַזאַ פאַל וואָלט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אימשטאַנד געווען צו באַ־

www.libtool.com.cn

נוצן אַ פּילגרעסערן טייל פון אירע איינקונפטן פאַר אייגנטלעכער קאָלאָניזאַציע.

די אָנהענגער פון דער מיינונג גלויבן, אַגב, נישט, אַז די ארץ־ישראלדיקע רעגירונג וואָלט דערלויבט די יידישע שולן צו פאַלן אויף דער מדרגה פון די אַראַבישע. פאַרקערט, זיי האַלטן, אַז דער איינשלוס פון יידישע שולן מיט זייערע מער אַנטוויקלטע לערער און עלטערן, גישט ענדערנדיק זייער איצטיקן שפּראַכלעך - קולטורעלן כאַראַקטער, וואָלט גאָר געהאָלפן צו הייבן דעם איצטיקן סטאַנדאַרט פון די אַראַבישע לערן־אַנשטאַלטן. און ווען אַפילו די דערציאונגס־טעטיקייט צווישן יידן וואָלט עטוואָס געליטן פון דער רעגירונגס־קאָנטראָל איבער איר, וואָלט דער דאָזיקער קרבן זיך אין לויף פון די לעצטע פופצן יאָר מער ווי אויסגעצאָלט דורך דעם גיכערן פּראָגרעס פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע און דורך דעם גרעסערן ענטוזיאַזם, וואָס דער דאָזיקער פּראָגרעס, וואָלט אַרויסגערופן פאַר די קאַמפּיינס פון די ציוניסטישע פאָנדן.

ס'איז פאַראַן אויך אַן אַנדער סאָרט קריטיק, וואָס זוכט צו דערגרייכן אַ פאַרגיכערטע קאָלאָניזאַציע דורך געענדערטע באַציאונגען מיט דער מאַנדאַט מאַכט, וועלכע שטעלט איצט בלעריי שוועריקייטן אויפן וועג פון יידישן פּראָגרעס אין ארץ־ישראל. דער דאָזיקער סאָרט קריטיק ווערט אַממערסטן פאַרטראָטן פון די רעוויזיאָניסטן, וועלכע גלויבן, אַז די איצטיקע באַציאונג פון ענגלאַנד, וואָלט געקאָנט פונדאַמענטאַל געענדערט ווערן דורך אַן איינשטימיקן יידישן פּראָטעסט און עקשנותדיקן פאַרלאַנג, אַז ענגלאַנד זאָל אויספירן דעם גייסט פון איר ארץ־ישראלדיקן מאַנדאַט, און נישט באַנוצן זיך מיט אַרומגעטיטשטע ווערטער, כדי צו שטעלן בלעריי שוועריקייטן אויפן וועג פון יידישן פּראָגרעס. דערפאַר זענען די רעוויזיאָניסטן גרייט צו דינען ענגלאַנד דורך אַקטיווער הילף פאַר איר אימפּעריאַלער פּאָליטיק אין נאָענטן מזרח.

די קריטיק, וועלכע מען הערט קעגן די ציוניסטישע אַרבעטס־מעטאָדן, שיינט צו זיין איבעראַשנד, ווען מען נעמט אין אַנבאַטראַכט דעם ווירקלעך וועזנטלעכן פאָרטשריט פונם ארץ־ישראלדיקן יידנטום, וואָס האָט אַרויפגעלייגט זיין שטעמפּל אויפן גאַנצן לאַנד. די קריטיקער פון דער ציוניסטישער אַדמיניסטראַציע זענען אָבער נישט נוטה צו באַטראַכטן דעם דאָזיקן פּראָגרעס אַלס איר פאַרדינסט. זיי זאָגן, אַז די פאַרגרעסערטע אימיגראַציע פון די לעצטע יאָרן איז צוגעצויגן געוואָרן דורך דער אַנטוויקלונג פון שטעט און אינדוסטריע, אין וועלכע די ציוניסטי־

www.libtool.com.cn

שע אָרגאַניזאַציע האָט נישט קיין וועזנטלעכן חלק. אַפילו דער אַגריקולטורעלער פּראָגרעס פון די לעצטע עטלעכע יאָר, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט בעיקר אינם וווּקס פון די ציטרוס־פּלאַנטאַציעס, איז צו פאַרדאַנקען דעם פּריוואַטן יידישן קאַפּיטאַל, און האָט ווייניק וואָס צו טון מיט דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

די פּאַרטייִדיקער פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע ווייזן אָן אָבער אויף דעם, אַז דער פּריוואַטער קאַפּיטאַל וואָלט נישט געקומען אין לאַנד, ווען עס וואָלט פאַר אים נישט צוגעגרייט געוואָרן אַ פונדאַמענט דורך עפּנטלעכע פאָנדן. זיי באַהויפּטן, למשל, אַז די איניציאַטיוו אין דער גרינדונג פון תל־אביב איז געגעבן געוואָרן דורך עפנטלעכע אינסטיטוציעס, און אַז דער אויפקויף פונם ערשטן באָדן אין דער שפּעטער געוואָקסענער שטאָט און דער בוי פון די ערשטע הייזער איז פאָרגעקומען מיט דער קרעדיט ־ הילף פון דער ציוניסטישער אַנגלאָ־פּאַלעסטיין באַנק. זיי דערמאָנען אויך, אַז די ערשטע פאָרשונגס־אַרבעטן פון רוטענבערגן, דעם איניציאַטאָר פון דער עלעקטראָפיקאַציע אין ארץ־ישראל, וואָלטן נישט געקאָנט דורכגעפירט ווערן, ווען זיי וואָלטן גלייך ביים אָנהויב נישט סובסידירט געוואָרן דורך דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. אַפילו איצט, זאָגן זיי, וואָלט דער פּריוואַטער קאַפּיטאַל נישט אינוועסטירט געווען אין לאַנד, ווען ער איז נישט זיכער אין די פּסדרדיקע באַמיאונגען פון דער ציוניסטישער באַוועגונג צו אַנטוויקלען עס אין דער צוקונפט.

אין אַ ברייטערן זין פונם וואָרט איז דאָס אַלץ ריכטיק. פונדעסטוועגן האָט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אירע אייגענע קאָלאָניזאַטאָרישע אויפגאַבן, און אויב זיי ווערן נישט געטאָן אין אַ געהעריקן פאַרנעם, קאָנען זיי נישט קאָמפּענסירט ווערן דורך די דערפאָלגן פון פּריוואַטן קאַפּיטאַל. גראָד די לעצטע כוואַליע פון מאַסן ־ אימיגראַציע, וואָס האָט פאַראורזאַכט אַ גיכן וווּקס אין די שטעט און אַ בערכדיקע ירידה אין דאָרף, מאַכט אירע אויפגאַבן פאַר באַזונדערס וויכטיק און דרינגענד. אויב די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע וועט נישט געפינען קיין מעטאָדן, וואָס זאָלן פאַרגרעסערן דעם דירעקטן קאָלאָניזאַטאָרישן „נוץ־עפעקט" פון איר טעטיקייט, שטייען מיר פאַר דער סכנה פון אַ נייעם גלות, וווּ אַן אויבערשטע שיכט פון יידישע געשעפטס־לייט און פּראָפעסיאָנעלע אינטעליגענץ, אַפילו פאַרשטאַרקט דורך אַ באַדייטנדע צאָל פון קוואַליפיצירטע אינדוסטריע ־ אַרבעטער, וועט דאָך בלייבן לחלוטין אָפּהענגיק פון אַ ברייטערער באַזע פון אַראַבישע פויערים און שוואַרצע אַרבעטער.

www.libtool.com.cn

דאָס איז גראָד די לאַגע, קעגן וועלכער דער ציוניזם איז באַשאַפן געוואָרן...

די גערעכטיקייט פאַרלאַנגט צו אַנערקענען, אַז גראָד איצט איז די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אין אַ בעסערער לאַגע און קאָן רעפאָרמירן אירע אַרבעטס-מעטאָדן אַזוי, אַז זי זאָל דערגרייכן דעם גרעסטן מעגלעכן קאָלאָניזאַטאָרישן רעזולטאַט. די פאַרבעסערונג פון דער עקאָנאָמישער לאַגע אין ארץ־ישראל האָט געגעבן דעם אָרטיקן יידישן ישוב די מעגלעכקייט איבערנעמען דעם גרעסטן טייל פון די הוצאות אויף דערציאונג און סאַניטאַרישע אַרבעט, וואָס האָבן פריער גאָר שווער באַלאַסטעט דעם ציוניסטישן בודזשעט. די אַנדערע נישט־קאָלאָניזאַטאָרישע אויסגאַבן אין ארץ־ישראל וואָלטן אויך געקאָנט געשניטן ווערן דורך אַן ענערגישער פירערשאַפט. אויסער דעם, האָט זיך די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע, אַ דאַנק דער אויסגעהאַלטענער פינאַנץ־פּאָליטיק פון איר לעצטער עקזעקוטיווע, באַפרייט פון דריקנדע חובות און אוועקגעשטעלט איר גאַנצע פינאַנץ־ווירטשאַפט אויף געזונטע יסודות. אַ וויכטיקער גינסטיקער אומשטאַנד איז דער פאַקט, וואָס טויזנטער אַרבעטער אין ארץ־ישראל, אַ דאַנק דער אַלגעמיין פאַרבעסערטער עקאָנאָמישער לאַגע, קאָנען צוטרעטן צו זייער קאָלאָניזאַציע נישט מיט ליידיקע הענט, ווי עס איז געווען דער פאַל ביי די אַמאָליקע חלוצים. און אויסער דעם זענען פאַראַן איצט אַזעלכע עלעמענטן צווישן יידישן קליינבירגערטום, וואָס וואָלטן ביי עפענטלעכער אונטערשטיצונג און דערמוטיקונג גרייט געווען זיך פּראָדוקטיוויזירן אין דאָרף, הויפּטזעכלעך מיט זייערע אייגענע מיטלען.

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע מוז אויסנוצן די דאָזיקע אַלע גינסטיקע אומשטענדן פאַר מער אינטענסיווער קאָלאָניזאַטאָרישער אַרבעט אין דער צוקונפט, און דאָס וועט האָבן אַ גרויסע ווירקונג אויפן וויטערדיקן גורל פון די יידן אין ארץ - ישראל.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל פערצן

די יידישע ארבעטער־באַוועגונג אין ארץ־ישראל

דער גרויסער אַנטייל פון די יידישע אַרבעטער אינם בוי פונם לאַנד איז אפשר די מערקווירדיקסטע דערשיינונג אין היינטיקן ארץ־ישראל.

די יידישע אַרבעטער פון ארץ־ישראל ווילן זיך נישט באַגנוגענען מיט דער ראָלע פון געדונגענער פיזישער קראַפט, וואָס האָט נישט קיין אייגענע אָרגאַניזאַציאָנעלע פעיקייטן און ווירטשאַפטלעכע איניציאַטיוו. אַנטפּלעקנדיק מערקווירדיקע פעיקייטן פאַר עקאָנאָמישער אָרגאַניזאַציע, האָבן זיי, נישט קוקנדיק אויף שטענדיקע פינאַנסיעלע שוועריקייטן, באַוויזן אויסצובויען זייערע אייגענע קבוצות אין דאָרף און בלערליי קאָאָפּעראַטיוון אין אַנדערע צווייגן פון עקאָנאָמישן לעבן. דאָס האָט געגעבן דער יידישער אַרבעטערשאַפט אַן אומגעהויערן פּרעסטיזש, און איר שטאַרקער איינפלוס פילט זיך איצט דערייבער אין דעם גאַנצן עקאָנאָמישן און קולטורעלן לעבן פונם לאַנד.

איניקע פון די דערגרייכונגען ביי די יידישע אַרבעטער, בפרט די, וואָס האָבן צו טוען מיט קבוצות, קאָאָפּעראַטיוון און געזונדהייטס־טעטיקייט, זענען שוין געשילדערט געוואָרן אין די פריערדיקע קאַפּיטלען. דאָס בילד פונם היינטיקן יידישן ארץ־ישראל וועט אָבער נישט זיין פולשטענדיק אָן אַ ספּעציעלן קאַפּיטל וועגן דער ,,הסתדרות העובדים’’, דער אַלגעמיינער יידישער אַרבעטער פעדעראַציע פון ארץ־ישראל, וועלכע איז דער צענטראַלער נערוו פון די אַלע פריער באַשריבענע אַרבעטער אויפטואונגען.

די ,,הסתדרות’’ איז געשאַפן געוואָרן אין נאָוועמבער 1920 אַלס אַ ,,דאַך־אָרגאַניזאַציע’’ איבער די דעמאָלט עקזיסטירנדיקע אַרבעטער־פּאַרטייען, זי האָט געזאָלט, נישט אָפּשאַפנדיק די פּאָליטישע טיילונגען, פאַרטיידיקן די געמיינזאַמע עקאָנאָמישע אינטערעסן פון אַלע אַרבעטער,

www.libtool.com.cn

און אין דער זעלבער צייט זיין א ווערקצייג צו פארווירקלעכן זייער געמיינזאמע שטרעבונג, צו באטייליקן זיך אינם אויפבוי פונם לאנד.

די רייען פון דער הסתדרות זענען אפן נישט נאר פאר געדונגענע ארבעטער, נאר אויך פאר אלע, וואס לעבן מיט זייער אייגענער פיזישער אדער גייסטיקער ארבעט, נישט באנוצנדיק זיך מיט געדונגענער הילף. זי נעמט אריין, א בערך גרויסע צאל פון אנגעשטעלטע, לערער, דאקטוירים, קראנקן־שוועסטער, אפטייקער, טעכניקער, אדוואקאטן א. א. וו.

די צילן פון דער הסתדרות.

די טעטיקייט פון דער הסתדרות איז פיל מער פארצווייגט, איידער ביי די ארבעטער־ארגאניזאציעס אין אנדערע לענדער. די ארגאניזירונג און אנהאלטונג פון פראפעסיאנעלע פארייניגן איז בלויז איינע פון אירע אויפגאבן, און אפשר גארנישט די וויכטיקסטע. אויסער דעם, ארדנט איין די הסתדרות קאלעקטיווע ווירטשאפטן און ארבעטער ־ זידלונגען אין דארף, און זארגט וועגן זייער ווייטערדיקן פראגרעס; זי ארגאניזירט דעם פארקויף פון אגריקולטורעלע פראדוקטן און דעם איינקויף פון שטאטישע ארטיקלען; זי פירט אן מיט פראדוציר ־ קאאפעראטיוון אין דער אינדוסטריע און טראנספארט; זי נעמט אונטער דורך ספעציעלע געזעלשאפטן, וואס זענען אונטער איר דירעקטן קאנטראל, קאנטראקט־ארבעט: אין לאנדווירטשאפט און הייזער־בוי; זי ארגאניזירט הייזער־בוי־קאאפעראטיוון און האט א ספעציעלע ביורא אויף צו קאארדינירן זייער טעטיקייט; זי קאנטראלירט אן ארבעטס־באנק און צענטליקער ליי־ און שפאר ־ קאסעס; זי שליסט אין זיך אריין די „קופת־חולים”, וואס פארמאגט אייגענע שפיטאלן און פלערליי אנדערע מעדיציינישע אנשטאלטן; זי שטיצט ספארט־קלובן, וואס זענען פאראייניקט אין לאנדעס ־ פארבאנד „הפועל” און האט די פירנדיקע ראלע אינם יידישן זעלבסטרשוץ; זי קאנטראלירט א ריי שולן פאר די קינדער פון אירע מיטגלידער, און פירט אויך אן פארשידענע אנדערע קולטור־ארבעטן, למשל, לעקציעס, טעאטער, מוזיק; זי ארגאניזירט און רעגולירט די ארבעטס־אימיגראציע דורך שאפן חלוצים־גרופן אין גלות און צוגרייטן זיי פאר זייערע קומענדיקע אויפגאבן אין ארץ־ישראל. צו דעם אלעם פירט נאך אן די הסתדרות א ברייטע פאליטישע טעטיקייט אין און אויסער ארץ־ישראל, און גיט זיך שטארק אפ מיט אלע פראבלעמען פון דער ציוניסטישער טעטיקייט

www.libtool.com.cn

אין לאַנד, אויף וועלכע זי האָט אַ גאָר גרויסע און אָפטמאָל קאָנטראָלירנ־דע השפּעה.

כּדי צו פאַרשטיין בעסער דעם וועזן פון אַזאַ סאָרט אויסערגעוויינ־לעכער אָרגאַניזאַציע, מוז מען נעמען אין אַנבעטראַכט, אַז די הסתדרות פאַרטרעט נישט די אינטערעסן פון די לוין אַרבעטער אין אַ שווין־אייַנ־געשטעלטן לאַנד, נאָר זי שטרעבט אַרויפלייגן דעם שטעמפּל פון אָרגאַ־ניזירטער אַרבעטערשאַפט אויף אַ לאַנד, וואָס איז נאָך אינם פּראָצעס פון איר אויפבוי. די הסתדרות איז נישט נאָר אַ פאַרבאַנד פון פּראָפעַ־סיאָנעלע פאַריינען נאָר אויך אַ מאַסן־אָרגאַניזאַציע פאַרן קאָלאָניזאַטאָ־רישן אויפבוי פונם לאַנד. אַלע אונטערנעמונגען פון דער הסתדרות זענען דיקטירט פונם געדאַנק וועגן דער נויטווענדיקייט פון אַ נייער אימיגראַ־ציע, וואָס זאָל פאַרגיכערן דעם אויפבוי פון דער יידישער היים.

מיט אַנדערע ווערטער, די הסתדרות איז נישט נאָר אַ קלאַסן־אָרגאַ־ניזאַציע, נאָר אויך אַ ווערקצייג פון דעם ציוניזם, וועלכער פאַרנעמט אין דער אידעאָלאָגיע און טעטיקייט פון דער הסתדרות דעם גרעסטן און אַנטשיידנסטן פּלאַץ.

די אַלגעמיינע צילן פון דער הסתדרות זענען קלאָר אויסגעדריקט אין דער פּראָגראַם, וואָס איז אָנגענומען געוואָרן ביי איר גרינדונג אין נאָ־וועמבער 1920:

„אין דער ערשטער ריי שטרעבט די הסתדרות צו שאַפן אַ נייעם טיפּ פון יידישן אַרבעטער און זאָרגט דערפאַר, אַז אינם לויף פון דער קאָלאָניזאַציע זאָל דער יידישער אַרבעטער, וועלכער איז אַ רעזולטאַט פונם קאָלאָניזאַציאָנס־פּראָצעס אינם לאַנד, קריגן דעם פּלאַץ, וואָס עס קומט אים... די הסתדרות רעגולירט אַלע אינטערעסן פון די אַרבעטנדיע מאַסן אויפן פעלד פון פּראָפעסיאָנעלער טעטיקייט, קאָלאָניזאַציע און קולטור, מיטן צוועק צו בויען אַ יידישע אַרבעטער - געזעלשאַפט אין ארץ־ישראל”.

די „רעליגיע פון אַרבעט”

די גרייטקייט פון אַ טייל ארץ־ישראלדיקע אַרבעטער זיך נישט צו באַשרענקען מיט דירעקטע עקאָנאָמישע אינטערעסן אַלס קלאַס, דערקלערט זיך דערמיט, וואָס זיי זענען מערסטנס געקומען אין לאַנד נישט סתם צו זוכן אַרבעט, נאָר צו פאַרווירקלעכן אַן אידעאַל. אַן אויסערגעוויינלעך

www.libtool.com.cn

גרויסער פּראָצענט פון זיי האָבן אין גלות גאָר באַלאַנגט צו פאַרמעגלעכע מיטל־קלאַס פאַמיליעס. פיל פון זיי האָבן אויסגעביטן די אויסזיכטן אויף א גרינגער און אינטעליגענטישער קאַריערע אין גלות אויף שווערע אַרבעט ביי דעם אויפבוי פון יידישן היימלאַנד. אונטער דעם פילפאַך פאַרלאַטעטן בגד פונם לאַנד־אַרבעטער, וואָס פירט דעם פלוג אונטער דער גליענדער ארץ־ישראלדיקער זון, ענטדעקט מען אָפט א געוועזענעם לערער פון רוסלאַנד, א געענדיקטן אַדוואָקאַט פון פּוילן, א פיינעם מוזיקער פון משעכיען. אַזעלכע פערזאָנען ווערן געטריבן קיין ארץ - ישראל נישט סתם פון נאַציאָנאַליזם, נאָר אויך פון א הויכן סאָציאַלן אידעאַל, וואָס האָט זיך שטאַרק אָפּגערופן אויף זייער פּערזענלעכן „איך״. זייער פּערזענלעכער טרייב־מאָטיוו איז געווען א מערקווירדיקע בענקעניש נאָך פּשוטער פיזישער אַרבעט און איינפאַכן לעבן. די דאָזיקע בענקעניש האָט אין די ארץ־ישראלדיקע קבוצות אָנגענומען די פאָרם פון „רעליגיע פון אַרבעט״ (דת־העבודה), ווי זי איז אָנגערופן געווען פונם פּאַרשטאָרבענעם א. ד. גאָרדאָן, דעם אַמאָליקן רוסישן אינטעליגענט, וועלכער איז שוין אַלס עלטערער מענטש געוואָרן איינער פון די גרינדער פון דער שוויים־באַדעקטער דגניה. ס׳איז א רעליגיע אָן געטער, אָבער מיט א גרויסן ברייטן מזבח; דאָס איז די מוטער ערד, וועלכע די אָנהענגער אירע געבן טאָג־טעגלעך אַוועק די בעסטע כחות פונם ניי־איינגעשטעלטן לעבן.

די קולטורעלע הויך פון די חלוצים, בפרט אין די פריערדיקע יאָרן, ווען דער דראַנג נאָך ארץ־ישראל האָט נישט אָנגענומען אַזא מאַסנהאַפטן כאַראַקטער ווי איצט, איז אומגעוויינלעך הויך, למשל, — צווישן 900 חלוצים, וואָס האָבן זיך רעגיסטרירט אינם אימיגראַציאָנס־דעפּאַרטאַמענט פון דער הסתדרות (מרכז העליה) פאַרן יאָר 1931 זענען געווען נישט ווייניקער פון 460, וואָס האָבן געקריגן מינדעסטנס א פולע מיטל־שול־בילדונג. בלויז איין פּראָצענט איז געווען אָן בילדונג בכלל. ס׳איז זיכער נישטאָ קיין אַנדער לאַנד אין דער וועלט, ווו „שוואַרצע״ אַרבעטער זאָלן שטיין אויף אַזא הויכן קולטורעלן ניוואָ.

ביי אַזא צוזאַמענשטעל און אונטער אַזא פירערשאַפט איז גאָרנישט קיין וואונדער, וואָס די ארץ־ישראלדיקע אַרבעטערשאַפט איגנאָרירט די עגאָאיסטישע אינטערעסן פון איינגעאָרדנטע יחידים און שטרעבט צו־צוגרייטן דעם באָדן פאַר אַן אַלץ גרעסערער יידישער אימיגראַציע. זי איז אפשר די איינציקע אַרבעטער־גרופּע אין דער וועלט, וועלכע איז קעגן

www.libtool.com.cn

אַלע באַשרענקונגען פון אימיגראַציע פאַר אַרבעטער פון דרויסן.

אַן אַנדער אויסערגעוויינלעכער שטריך פון דער הסתדרות איז דער פאַקט, וואָס די פרויען פון די אַרבעטער, אפילו ווען זיי אַליין זענען נישט באַשעפטיקט אויסער זייער הויז, באַטייליקן זיך אין איר אויפן יסוד פון גלייכהייט מיט זייערע מענער, וואָס אַרבעטן אין פאַבריק אָדער פּרדס. דער דאָזיקער אייגנאַרטיקער „אָפּנויג" פון די אָנגענומענע געווערקשאַפטלעכע מנהגים איז דער לאָגישער רעזולטאַט פונם קוק אויף דער הסתדרות אַלס אַן אַרבעטער־געמיינשאַפט „אין ווערדען".

די אָרגאַניזאַציע פון אַראַבישע אַרבעטער; ברית פּועלי א״י.

די הסתדרות נעמט אין זיך אַריין בלויז יידן.

אירע פירער פאַרשטייען די נויטיקייט צו אָרגאַניזירן די אַראַבישע לוין־אַרבעטער, אָבער זיי האַלטן, אַז דאָס מוז פאָרקומען אויסער די רייען פון דער הסתדרות, וועלכע מוז צוליב אירע ספּעציפישע קאָלאָניזאַטאָרישע אַרבעטן בלייבן אַן אויסשליסלעך יידישע אָרגאַניזאַציע. אויף וויפל די אָרגאַניזאַציע פון אַראַבישע אַרבעטער ווערט דיקטירט דורך די פּראָפעסיאָנעלע אינטערעסן פון זייערע יידישע אַרבעטס־חברים, באַמיט זיך די הסתדרות צו טון דאָס מיט דער הילף פון דעם „פאַרבאַנד פון די אַרבעטער פון ישראל" (ברית פּועלי ארץ ישראל), וואָס איז געשאַפן געוואָרן מיט איר אַקטיווער מיטהילף. אין עצם איז די „ברית פּועלי־ארץ־ישראל" אַ טעאָרעטישע קאָנסטרוקציע פאַר דער צוקונפט. ס'איז אַן אָרגאַניזאַציע, וואָס דאַרף באחרית הימים אַריינעמען אַלע אַרבעטער אינם לאַנד, סיי יידן און סיי אַראַבער. זי דאַרף צעטיילט ווערן אין צוויי אויטאָנאָמע סעקציעס, פון וועלכע די באַשטייענדע הסתדרות איז שוין איינע — די יידישע. די דערווייליקע אויפגאַבע פון דער „ברית", איז ליגן דעם גרונטשטיין פון דער קומענדיקער אַראַבישער סעקציע, דורך אָרגאַניזירן דערווייל אָרטיקע גרופּן פון אַראַבישע אַרבעטער. כּל זמן די געפּלאַנטע ברייטע צוויי־פעלקערישע אָרגאַניזאַציע עקזיסטירט נאָך נישט, זענען די סאָציאַלע איינריכטונגען פון דער הסתדרות און בפרט איר קופּת־חולים און לייַ־קאַסעס, אָפן אויך פאַר די אַראַבישע אַרבעטער, וואָס זענען צוגעשטאַנען צו דער „ברית־פּועלי־ארץ־ישראל".

ביז אַהער זענען די פּראַקטישע רעזולטאַטן פון דער געווערקשאַפטלעכער אָרגאַניזירונג צווישן אַראַבער בערך קליין. לויט דעם באַריכט פון

 www.libtool.com.cn

דער הסתדרות־עקזעקוטיווע פארן יאר 1931—1932 דערקלערט זיך דאס בעיקר „מיט דער נידעריקער קולטור־מדרגה, דעם ארעמען לעבנס־סטאנדארט פון די אראבישע ארבעטער און דעם שענדלעכן איינפלוס, וועלכן עס האבן אויף זיי די איצטיקע פירער פון דער אראבישער געזעלשאפטלעכקייט. חוץ דעם, האט די הסתדרות נישט באשטימט פאר דער דאזיקער אויפגאבע קיין גענוגנדע צאל פון חברים, וואס זענען פאסנד און צוגעגרייט אויף אנצופירן ארגאניזאציע - קאמפיינס צווישן די אראבישע ארבעטער" (דין וחשבון של ועד הפועל, פעברואר 1933, תל־אביב).

די מערסטע אנשטרענגונגען פון דער „ברית פועלי - ארץ־ישראל" זענען געמאכט געווארן אין חיפה, ווו ארבעטער פון בײדע פעלקער באגעגענען זיך אפט אויף גרויסע בוי־אונטערנעמונגען, ספעציעל אינם האפן, און אויף דער איל ליניע פון „איראק פעטראלעאום קאמפאני". אין חיפה זענען אויך פארגעקומען די גרעסטע שטרייקן פון אראבישע ארבעטער, אין 1933 אין דער צעמענט פאבריק „נשר", און אין 1935 ביי דער „איראק פעטראלעאום קאמפאני". ביידע זענען זיי געשטיצט געווארן דורך דער הסתדרות, און האבן זיך געענדיקט מיט א טיילווייזן זיג פון די שטרייקער.

ביים סוף פון 1933 האט די „ברית־פועלי־ארץ־ישראל" געהאט ארגאניזירט אין חיפה און איר סביבה ארום 500 אראבישע ארבעטער, פאר וועמען ס'איז געשאפן געווארן א ספעציעלער קלוב מיט אונטער־קורסן און לעקציעס. די דאזיקע ארבעטער זענען צוטיילט געווען אין גרופן פון אייזנבאן־ארבעטער, בעקער, פארט־ארבעטער, שטיין־האקער, טאבאק־ארבעטער, שטאטישע ארבעטער און „פארשידענע באשעפטיקונגען". עס שיינט אבער, אז פאר דער לעצטער צייט איז די ארבעט פון דעם ברית־פועלי־א"י דארט אפגעשוואכט געווארן, און א שפעטערדיקער באריכט, וואס באציט זיך אויף יאנואר 1935, גיט אן בלויז 300 אראבישע מיטגלידער פון „ברית־הפועלים" אין חיפה.

אין יפו האט זיך דער הסתדרות איינגעגעבן צו ארגאניזירן אונטער דער פאן פון „ברית פועלי א"י" ארום 400 אראבער, וואס ווערן צעטיילט אויף פינף פראפעסיאנעלע גרופן: מאטראזן, שיף־דינער, טאבאק־ארבעטער, ארבעטער, וואס זענען באשעפטיקט ביים אויפבוי פון פארט און ביי דער דורכפירונג פון קאנאליזאציע. עס שיינט, אז דער שטרייק פון 300 ים־ארבעטער, וואס איז פארגעקומען אינם אנהויב 1934 אין יפוער פארט,

www.libtool.com.cn

איז געווען אונטער דער השפּעה פון יידישע אַרבעטער. די נאַציאָנאַליסטישע אַראַבישע „פּיליסטין" האָט זיך דעמאָלט ביטער געקלאָגט, וואָס די שטרייקערס „נעמען באַפעלן פון אַ געוויסן רויטן הויז, וואָס געפינט זיך אויפן ים־ברעג פון תּל־אביב".

אין ירושלים האָט זיך דער „ברית פּועלי ארץ־ישראל" איינגעגעבן צו אָרגאַניזירן קליינע גרופּן פון אַראַבישע אַרבעטער, וואָס זענען פאַרנומען ביי דער עלעקטרישער קאָמפּאַני, אויך קעלנערס און האָטעל־אָנגעשטעלטע. עס עקזיסטירט דאָרט אויך אַ גרופּע פון אַראַבישע אויטאָ־שאָפערן, וואָס האָט אָנגעהאַלטן פּראָפעסיאָנעלע פאַרבינדונגען מיט יידן נאָך דעם אַלגעמיינעם אויטאָמאָביל־שטרייק פון 1931. דער דאָזיקער פיינער און מאָראַליש־דערפאָלגרייכער שטרייק איז געפירט געוואָרן נישט קעגן בעלי־הבתּים (דער מערסטער אינערלעכער טראַנספּאָרט אין א"י, סיי יידישע און סיי אפילו אַראַבישער איז אין די הענט פון די קאָאָפּעראַטיוון), נאָר קעגן דער רעגירונג, וואָס האָט דעמאָלט שטאַרק געדריקט דעם קאָמערציעלן אויטאָמאָביל־פּאַרקער, דורך הויכע שטייערן און גאָר שטרענגע רעגולאַציעס. די שטרייקערס האָבן געטענהט, אַז די דאָזיקע אונטערדריקונגס פּאָליטיק ווערט אָנגעפירט מיטן באַוווסטזיניקן צוועק צו דערשטיקן דעם וווקס פון אויטאָ־פּאַרקער, וואָס האָט זיך שטאַרק אָפּגערופן אויף די הכנסות פון די אייזנבאַנען, וועלכע געהערן דער רעגירונג. דער דאָזיקער אויטאָמאָביל שטרייק איז ביז אַהער געווען דער ווי־כטיקסטער ביישפּיל פון יידיש־אַראַבישער קאָאָפּעראַציע אויפן עקאָנאָמישן געביט.

לויט די באַריכטן פון דער הסתּדרות קריגט זי אָפּט פון אַראַבישע גרופּן אין דער פּראָווינץ פאָדערונגען צו אָרגאַניזירן זיי. זי האָט אין איניקע פאַלן געשטיצט ספּאָנטאַנע שטרייקן פון אַראַבישע אַרבעטער, וואָס זענען גאָרנישט קיין מיטגלידער פון איר „ברית פּועלי א"י". אינם יאָר 1934 זענען בסך הכּל רעגיסטרירט געוואָרן ניין אַראַבישע שטרייקן, אין וועלכע עס האָבן זיך צוזאַמען באַטייליקט אַרום 1600 אַרבעטער. דאָ נישט לאַנג האָבן יידישע אַרבעטער געשטיצט, און פּיליכט אויך אַרויסגערופן, אַ שטרייק פון עטלעכע הונדערט אַראַבישע וועבער אין מעדזשעל, דעם צענטער פון דער איינגעבוירענער טעקסטיל־אינדוסטריע.

אונטער אַן אומדירעקטן קאָנטראָל פון דער הסתּדרות געפינט זיך אויך דער פּראָפעסיאָנעלער פאַריין פון די אייזנבאַן אַרבעטער, וואָס נעמט אַריין יידן און אַראַבער אויף גלייכע יסודות. דאָס איז דער ערשטער און דערווייל די איינציקע טרייד־יוניאָן אין ארץ־ישראל, וואָס איז געבויט אויף באמת אינטערנאַציאָנאַלע יסודות.

 www.libtool.com.cn

די אַראַבישע פּאָליטיק פון דער הסתדרות, פאַרטיידיקונג און קריטיק

זייענדיק אין א״י, האָט דער מחבר געהערט פאַרשידענע קריטישע מיינונגען וועגן דער אויבן־געשילדערטער פּאָליטיק פון דער הסתדרות בנוגע דער אַראַבישער אַרבעטערשאַפט.

די קריטיק פון רעכטס האַלט יעדע הילף פאַר דער אָרגאַניזאַציע פון אַראַבישע אַרבעטער אַלס געפערלעך פאַר די יידישע אינטערעסן. די אַראַבישע פּראָפעסיאָנעלע גרופּן, וואָס ווערן אָרגאַניזירט ווערן פון דער הסתדרות, וועלן פריער אָדער שפּעטער זיך אָפּווענדן פון איר און אַריבער אין די רייען פון קעגנער פון יידישער קאָלאָניזאַציע און אימיגראַציע. אָרגאַניזירט פון יידן, וועט די אַראַבישע אַרב.־באַוועגונג ווערן אַ מין „גולם״, וואָס וועט זיך סוף־כל־סוף ווענדן קעגן זייגע באַשאַפער. חוץ דעם, וועט דער וווקס פון די ברייטערלעכע אַראַבישע יוניאָנס צווינגען די הסתדרות פריער אָדער שפּעטער זיך אָפּזאָגן פון איר איצטיקן קאַמף פאַר אויסשליסלעך יידישע אַרבעטער און יידישע אונטערנעמונגען. „נאָבלעסאָבליזש״: מען קאָן נישט אָרגאַניזירן אַראַבער און לייקענען דערנאָך זייער אַבסאָלוטע גלייכבאַרעכטיקונג אין דער פאַרטיילונג פון אַרבעט.

די קריטיקער פון לינקס טאַדלען פון זייער זייט די פּאָליטיק פון דער הסתדרות אַלס וואַקלדיק און אומלאָגיש. זיי מאַכן חוזק פונם פּרינציפּ פון נאַציאָנאַלע סעקציעס אין יעדן פּראָפעסיאָנעלן פאַריין. אַזעלכע סעקציעס, זאָגן זיי, זענען צו קאָמפּליצירט פאַר אַרבעטער, וואָס קומען צום ערשטן מאָל צום טרייד־יוניאָניזם. אין אַלע אָפּגעשטאַנענע לענדער האָט זיך די אַרבעטער באַוועגונג אָנגעהויבן מיט פּראָסטע און ראַדיקאַלע מעטאָדן, און אַזאַ זאַך ווי אַ נאַציאָנאַלע סעקציע קאָן ביי נאָרמאַלע אומשטענדן נאָר זיין אַ רעזולטאַט פון שפּעטערדיקער אַנטוויקלונג. מיט אַנדערע ווערטער: מען קאָן נישט אָנהויבן אַן אַרבעטער־באַוועגונג אין אַזאַ אָפּגעשטאַנענעם לאַנד ווי ארץ־ישראל מיט נאַציאָנאַלע סעקציעס, זיי קאָנען בלויז זיין איר שפּעטערדיקער רעזולטאַט. ס׳איז גרינגער, זאָגן די „לינקע״ אין דער הסתדרות, אַריינגעמען אַראַבישע אַרבעטער אין די עקזיסטירנדיקע יידישע יוניאָנס, איידער מאַכן פון זיי קודם כל אַ נייע אַראַבישע סעקציע. גראָד די צעטיילונג פון יידן און אַראַבער אין סעקצייעס, וועט ערשט העלפן אָנצושטעקן די אַראַבער מיט שאָוויניסטישן גייסט, וועלכן די הסתדרות וואָלט ביי זיי געוואָלט אויסוואָרצלען.

אויפן דאָזיקן גרונט וואָלט דער לינקער פליגל פון דער הסתדרות,

www.libtool.com.cn

וואָס ווערט פאַרטראָטן דורך פועלי ציון און השומר הצעיר, גרייט געווען זיך אָפּזאָגן פון די נאַציאָנאַלע סעקציעס מיטן תנאי צו אָרגאַניזירן די אַראַבישע אַרבעטער און אַריינגעמען זיי גלייך אין די יוניאָנס. אין פּרינ־ציפּ אַנערקענען זיי אויך דאָס גלייכע רעכט פון אַראַבער אויף אַרבעט אין אַלע אונטערנעמונגען פונם לאַנד, סיי אַראַבישע און סיי יידישע. זיי זענען אָבער איבערצייגט, אַז נאָך זייער אָרגאַניזאַציע וועלן די אַראַבישע אַרבעטער פון ארץ־ישראל העלפן זייערע יידישע קאַמעראַדן צו באַקעמפן דעם אָנקום פון אַראַבישע לוין־דריקער פון סיריע און עבר הירדן, און דאָס וועט במילא זיכערן די איבערוואָג פון יידישע אַרבעטער אונם אויפ־בוי פונם לאַנד.

שטייענדיק פאַר דער דאָזיקער קריטיק פון צוויי פראָנטן, האַלטן זיך די פירער פון דער הסתדרות ביי זייער איצטיקער אַראַבישער פּאָליטיק, וואָס איז נישט אין סתירה צום אידעאַל וועגן אַ יידישער נאַציאָנאַלער־היים אין ארץ־ישראל.

די באַמיאונגען פון דער הסתדרות צו אָרגאַניזירן די אַראַבישע אַר־בעטער פונם לאַנד שטויסן זיך אָן אויף אַ קאָנקורענץ פון צוויי גרופּן. די איינע זענען די לעצטנס שטאַרק אָפּגעשוואַכטע „כשרע" קאָמוניסטן, פאַר וועלכע די הסתדרות, אפילו מיט אירע היימישע לינקע, איז דער אויסדרוק פון יידישן „אימפּעריאַליזם". די צווייטע און מער ערנסטע אָפּאָזיציע קומט פון דער נאַציאָנאַליסטישער אָרגאַניזאַציע פון אַראַבי־שער יוגנט, וואָס האָט זיך לעצטנס גענומען צו אָרגאַניזירן די אַראַבישע אַרבעטער, אומאָפּהענגיק פון די יידן, און אפילו אין קעגנזאַץ צו זיי. אין איניקע פאַלן, האָבן די דאָזיקע אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן, אין זייער שטרעבונג צו אָרגאַניזירן די אַרבעטער פון זייער פאָלק, געמוזט זיך אפילו אַריינלאָזן מיטן האַלבן הארצן אין אַ פּאָר שוואַך - געפירטע שטרייקן. די צוקונפט וועט ווייזן אויף וויפל די דאָזיקע באַוועגונג איז ערנסט, און צו זי קאָן האָבן אַן ערפאָלג.

די פּראָפּעסיאָנעלע צוזאַמענשטעלונג פון די מיטגלידער פון הסתדרות.

לויט דער לעצטער ציילונג פון דער הסתדרות, וואָס איז דורכגע־פירט געוואָרן אין יאַנואַר 1935, האָט זי געציילט אין אירע רייען 67,562 מיטגלידער. זייער צוטיילונג איבער שטעט און דערפער איז געגעבן אין

www.libtool.com.cn

דער פאָלגנדער טאַבעלע, וועלכע גיט אויך אַ באַגריף וועגן דעם וווקס פון דער הסתדרות פאַר די לעצטע דריי יאָר.

די הסתדרות אין שטעט און דערפער :

	1 יאַנואַר 1932	1 יאַנואַר 1935	פּראָצענט פון צוּוווּקס
תל־אביב	8914	25349	184
חיפה	4158	12725	206
ירושלים	4128	5011	21
אַנדערע שטעט	1615	2107	30
קאָלאָניעס	7814	16682	114
אַרבעטער דערפער	3449	5688	65
צוזאַמען איבערן גאַנצן	30,078	67,562	124

ווען מען זאָל פון דער צאָל פון 67,562 אָראַפּנעמען די 14,543 פרויען פון אַרבעטער, וואָס זענען נישט באַשעפטיקט אויסער דער היים, און 3087 יוגנטלעכע (הנוער העובד), וועלן אין אירע רייען נאָך אַלץ בלייבן 49,932 דערוואַקסענע ברויט־פאַרדינער, וואָס מאַכן אוּם נישט ווייניקער פון 15 פּראָצענט פון דער גאַנצער יידישער באַפעלקערונג. זעלטן ווען אין דער וועלט, האָט אַן אַרבעטער אָרגאַניזאַציע מצליח געווען אַריינצונעמען אין אירע רייען אַזאַ גרויסן פּראָצענט פון דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג, און אין דעם זין מוז עס דער הסתדרות אָנערקענט ווערן אַלס אַן אומגעוויינלעכע דערגרייכונג.

די שטאַטישע מיטגלידער פון דער הסתדרות זענען לויט זייערע פּראָפעסיעס צעטיילט אין פאָלגענדע הויפּט־גרופּן:

הסתדרות־מיטגלידער לויט פּראָפעסיעס. (אין די שטעט)

	מענער	פרויען	צוזאַמען
בוי־אַרבייט און בוי־מאַטעריאַלן	7846	304	8150
האָלץ־באַאַרבעטונג	2401	35	2436
מעטאַל־אַרבייט, אינסטאַלאַציע	3439	22	3461
פאַרבערײַ	781	43	824
טעקסטיל־אינדוסטריע	180	575	755
נאָדל־אַרבייט	516	628	1144

www.libtool.com.cn

לעדער-באַאַרבייטונג	434	32	466
בעקער און קצבים	535	21	556
דרוקערייען און קאַרטאָנאַזש	656	250	906
פאַרשידענע פאַבריקן	1440	430	1870
רעסטאָראַנען און האָטעלן	357	727	1084
הויז-בעדינונג		1020	1020
ביוראָ-בעאַמטע און פאַרקויפערס	2344	622	2966
טעכניקער און מעכאַניקער	317	15	332
מעדיצינישע פּראָפעסיעס	179	783	962
ערציונג, וויסנשאַפט, קונסט	361	184	545
טרעגער און לאַסט-פירער	1493	1	1494
אייזנבאַן, פּאָסט, טעלעגראַף	319		319
קבוצים אין שטאָדט	242	238	480
פאַרשידענע און שוואַרצע אַרב.	1269	351	1620

די פירער פון דער הסתדרות זענען זייער שטאָלץ מיט די דאָזיקע ציפערן, וועלכע באַווייזן אַ מער נאָרמאַלע צעטיילונג אין פּראָפעסיעס, איידער די, וועלכע עקזיסטירן צווישן די יידישע אַרבעטער אין גלות.

יעדער חבר פון הסתדרות, מיטן אויסנאַם פון די הויז-פרויען, געהערט צו אַ באַשטימטן פּראָפעסיאָנעלן פאַריין. די פאַריינען זענען מער-ווייניקער אָרגאַניזירט לויט די אויבן-דערמאָנטע צעטיילונגען. עס זענען אָבער אויך דאָ אייניקע קלענערע יוניאָנס, און אויסער דעם זענען אין געוויסע יוניאָנס פאַראַן פאַך-סעקציעס, מיט אַ מער באַשרענקטער מיטגלידערשאַפט. למשל, אינם בוי-פאַריין איז פאַראַן אַ מער-ווייניק אויטאָנאָמע סעקציע פון פּלאַסטערער, פון מוליאַרעס, פון בעטאָן-גיסער, א. א. וו.

אַרבעטס-לוין און שטרייקן.

אין אַלגעמיין נעמט אַריין די הסתדרות 80 פּראָצענט פון אַלע יידישע אַרבעטער אין ארץ-ישראל, און פיל פון איהרע פירער ווייזן איצט אַרויס די שטרעבונג, צו מאַכן זי פאַר אַ באמת אַלגעמיינע אָרגאַניזאַציע, מיט פולשטענדיקער גלייכבארעכטיקונג פאַר אַלע מיינונגען און גרופּירונגען.

דער הויכער פּראָצענט פון אָרגאַניזירטע אַרבעטער און דער בסדרדיקער אַריינפלוס פון קאָנסטרוקטיוון קאַפּיטאַל אין לאַנד האָט מעגלעך

www.libtool.com.cn

געמאַכט צו פאַרמיידן די ירידה אין לעבנס־סטאַנדאַרט, וואָס איז פאָרגעקומען אין אַנדערע לענדער און אויף דעם איצטיקן עקאָנאָמישן וועלט־קריזיס. פאַרקערט: גראָד אין די לעצטע 5—6 יאָר איז דער הסתדרות געלונגען געוואָען צו העכערן דעם דורכשניטלעכן אַרבעטס־לוין אויף 25 ביז 40 פּראָצענט אין שטאָטישע אַרבעטן און אויף 15—20 פּראָצענט אין דער אַגריקולטור.

אינם יאָר 1927 האָט נאָך כמעט די העלפט פון די תל־אביבער אַרבעטער געקריגן אַ טעגלעכן אַרבעטס־לוין פון 20 פּיאַסטער און ווייניקער, און בלויז איין פּראָצענט פון זיי האָט פאַרדינט איבער פערציק פּיאַסטער אַ טאָג. אָנהויב פון 1935 איז דער פּראָצענט פון אַרבעטער, וואָס פאַרדינען צוואַנציק פּיאַסטער אַ טאָג און ווייניקער, געפאַלן ביז דריי פּראָצענט, אין דער צייט, ווען 48 פּראָצענט פון די אַרבעטער קריגן דאָרט פערציק פּיאַסטער אַ טאָג און מער (אַ פּיאַסטער איז פינף סענט).

די גרעסטע העכערונג פון אַרבעטס־לוין איז פאָרגעקומען אין דער בוי־אינדוסטריע, וווּ עס האָט פאַר די לעצטע דריי יאָר עקזיסטירט אַ שאַרפער מאַנגל אין אַרבעטער, בפרט קוואַליפיצירטע.

אגב איז כדאי דאָ אָנצוווייזן, אַז די העכערונג פון אַרבעטער־שכירות אין ארץ־ישראל איז פאָרגעקומען אין אַ צייט, ווען די קויף־קראַפט פון איר פונט (אויף וויפל עס האַנדלט זיך וועגן לעבנס־מיטלען פון פּראָדוקטן) איז נישט געפאַלן, נאָר געהויבן זיך אויף אַ פּאָר פּראָצענט. דאָס מיינט, אַז די העכערונג פון אַרבעטס־לוין, וואָס איז אויסגעקעמפט געוואָרן פון דער הסתדרות, האָט פאַקטיש דערהויבן דעם לעבנס־סטאַנדאַרט פון דער אַרבעטערשאַפט.

נאַטירלעך, איז נאָך דער אַרבעטס־לוין אין ארץ־ישראל פיל נידעריקער, איידער אין אַמעריקע. ער לאָזט זיך אָבער שוין גאַנץ גינסטיק פאַרגלייכן מיט די שכירות, וועלכע אַרבעטער קריגן אין מיטל־ און מזרח־אייראָפּע, פון וואַנען עס קומען אָן די מערסטע אַרבעטער־אימיגראַנטן קיין ארץ־ישראל.

אינם יאָר 1934 זענען אין יידישע אינדוסטריען פון ארץ־ישראל פאָרגעקומען 49 שטרייקן און ניין לאָקאַוטן, וואָס האָבן צוזאַמען פאַראורזאַכט אַ פאַרלוסט פון 18,062 אַרבעטס־טעג. די מערסטע שטרייקן, אַרום 75 פּראָצענט האָבן זיך געענדיקט מיטן פולן נצחון פאַר די אַרבעטער, און די מערסטע אַנדערע זענען דערלידיקט געוואָרן דורך אַ פּשרה, וואָס איז פאַרגעשלאָגן געוואָרן דורך אַרביטראַזש.

www.libtool.com.cn

אין פיל פאַלן איז דער הסתדרות געלונגען צו צווינגען די בעלי־בתים אונטערשרייבן קאָלעקטיווע אָפּמאַכן, פאַרפליכטן זיי צו אַנערקענען דעם פּראָפעסיאָנעלן פאַריין און באַשעפטיקן בלויז זיינע מיטגלידער. לויט די מערסטע פון די דאָזיקע אָפּמאַכן מוזן אויך די אונטערנעמער ביישטייערן אַ חלק פון די הוצאות פון קופּת־חולים פאַר זייערע אַרבעטער.

נאַטירלעך, זענען צווישן די ארץ־ישראלדיקע אונטערנעמער פאַראַן שאַרפע קעגנער פון דער הסתדרות, וועלכע זיי האַלטן פאַר אַ שטערונג פאַר דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג פונם לאַנד. עס זענען אָבער פאַרהאַן צווישן זיי אויך אַזעלכע, וואָס האַלטן, אַז אָן דער הסתדרות, וואָלט די לאַגע פון דער ארץ־ישראלדיקער אינדוסטריע געווען אַן ערגערע. די הסתדרות ווערט אויך געלויבט פאַר פאַרמיידן, ווי ווייט עס לאָזט זיך, שטרייקן, וועלכע זי האַלט אַלס שעדלעך פאַר דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג פונם לאַנד, און אויך פאַר אירע באַמיאונגען צו הויבן די פּראָדוקטיוויטעט און פאַכמענישקייט פון אַרבעט. איניקע אונטערנעמער לויבן אויך די הסתדרות פאַר איר פעאיקייט צו צווינגען די אַרבעטער זיך טיילן מיט דער אַרבעט אין דער צייט פון אַ קריזיס.

אַרבעטס־ביוראָען.

די שטאַרקסטע פּאָזיציע פון דער הסתדרות זענען די אַרבעטס־ביוראָען, וואָס זענען פאַרהאַן אין יעדער שטאָדט אין יעדן גרעסערן דאָרף. האָבנדיק די אויפגאַבע צו פאַרשאַפן און פאַרטיילן אַרבעט, שטרעבן אָפט די דאָזיקע אַרבעטס־ביוראָען צו מאָנאָפּאָליזירן דעם אַרבעטס־מאַרק, און דאָס רופט אַרויס אָפטע קאָנפליקטן מיט די אונטערנעמער און רעוויזיאָניסטן.

כדי צו זיכערן מער־ווייניק איינהייטלעכע אַרבעטס־ און לוין־באַדינגונגען, זענען די אַרבעטס־ביוראָען פון דער הסתדרות אָפן פאָרמעל נישט נאָר פאַר די מיטגלידער פון דער הסתדרות, נאָר אויך פאַר יעדן יידישן אַרבעטער, וואָס נעמט אָן זייערע סטאַנדאַרטן פון אַרבעטס־לוין, אַרבעטס־שטונדן און דעם פּרינציפּ פון גלייכער אַרבעטס־צעטיילונג. פאָרמעל זענען נישט נאָר די רעוויזיאָניסטן, נאָר אַפילו אויך די קאָמוניסטן, וואָס ווערן אַמשאַרפסטן באַקעמפט פון דער הסתדרות, גלייכבאַרעכטיקט אין קריגן אַרבעט דורך די דאָזיקע אַרבעטס־ביוראָען.

ווי קוקט אָבער אויס די דאָזיקע טעאָרעטישע גלייכבאַרעכטיקונג אין

www.libtool.com.cn

פּראַקטיש לעבן? מען הערט וועגן דעם פאַרשידענע מיינונגען. עס שיינט, אַז ביי דער איצטיקער רווישנדיקער קאָניונקטור, ווען עס פעלן אויס אַרבעטער, זענען די אַרבעטס – ביוראָען נישט פּאַראינטערעסירט אין דער פּאָליטישער אָנגעהעריקייט פון די אַרבעטס – זוכנדע. סקעפּטיקער זאָגן אָבער, אַז ווען אַרבעט איז קנאַפּ, בלייבט די גלייכבאַרעכטיקונג אין דער טעאָריע, אָבער מען סטאַרעט זיך דאָך צושאַרן אַ בעסערע שטיקל אַרבעט צו אייגענע חברים.

ס'איז שווער צו זאָגן אויף וויפל די דאָזיקע באַשולדיקונג איז באַגרינדעט. פון איין זייט וואָלט געווען נישט מער ווי מענטשלעך, ווען די פאַרוואַלטער פון די אַרבעטס – ביוראָען זאָלן אין אַ צייט פון קריזיס האָבן מער אין זינען אייגענע פריינט און חברים, איידער פרעמדע, און אַמאָל פיינטלעכע אַרבעטס – קאַנדידאַטן. ס'איז אָבער פונקט אַזוי מענטשלעך, אַז די קעגנער פון דער הסתדרות זאָלן לכתחילה זיין פול מיט פאַרדאַכט, און איינזען פּאַרטייאישקייט אויך דאָרט, ווו די באַאַמטע פון די אַרבעטס – ביוראָען סטאַרען זיך צו זיין אַזוי אומפּאַרטייאיש ווי מעגלעך.

פרויען אין דער הסתדרות

די אָרגאַניזאַציע און פאַך – דערציאונג פון פרויען – אַרבעטער פאַרנעמט אויך אַ גרויסן פּלאַץ אין דער טעטיקייט פון דער הסתדרות. דאָס ווערט געטאָן סיי מיטן צוועק צו הויבן דעם קולטורעלן און לעבנס־סטאַנדאַרט פון די ארץ – ישראלדיקע אַרבעטערינס, און סיי אויך, כדי אַריינפּאַסן די נאָר – וואָס איינגעוואַנדערטע מיידלעך צו לאַנדווירטשאַפט און אַנדערע פאַכן. די צווייטע אויפגאַבע איז באַזונדערס וויכטיק דערפאַר, ווייל ארץ – ישראל, אַלס אַ פּיאָנעריש לאַנד, פאַרלאַנגט אַ גרעסערן אָנטייל פון פרויען אין ווירטשאַפטלעכער טעטיקייט. אויסער דעם, איז די הסתדרות, בהסכם מיט איר „רעליגיע פון אַרבעט" און סאָציאַליסטישן קוק אויפן לעבן בכלל, נישט וויליק משלים צו זיין מיטן געדאַנק וועגן אַ פרוי, וואָס איז באַשרענקט מיט קינדער און קיך. זי וואָלט געוואָלט וואָס מער באַטייליקן די פרויען אין אַלע צווייגן פון עקאָנאָמישן לעבן, באַפרייענדיק זיי אין דער זעלבער צייט, פון דער איינטאָניקער הויזאַרבעט.

בהסכם מיט די דעמאָקראַטישע פּרינציפּן פון דער הסתדרות, ווערט

www.libtool.com.cn

איר טעטיקייט צווישן די פרויען אָנגעפירט פון אַן אויטאָנאָמען פרויען־ראַט (מועצת - הפּועלות), וואָס ווערט אויסגעקליבן אויף פּעריאָדישע צוזאַמענפאָרן פון די פרויען - מיטגלידער פון דער הסתדרות. זייער צאָל האָט ביים אָנהויב פון דעם יאָר 1935 דערגרייכט צו 27,258.

צוזאַמען מיטן לאַנדווירטשאַפטלעכן דעפּאַרטאַמענט פון דער הס־תדרות האַלט אָן די מועצת - הפּועלות צען ספּעציעלע לערן־ווירטשאַפטן פאַר מיידלעך (משקי פּועלות), וואו עס געפינען זיך צוזאַמען אַרום 300 מיידלעך, וואָס קריגן אַן 1־יעריקן, בעיקר פּראַקטישן קורס אין לאַנד־אַרבעט און הויז - ווירטשאַפט. אין די דאָזיקע ווירטשאַפטן איז, אויסער דעם לאַנד, וואָס איז געגעבן געוואָרן פונם נאַציאָנאַל־פאָנד, אַריינגעלייגט געוואָרן אַרום 75,000 פונט. 90 פּראָצענט פונם דאָזיקן געלט שטאַמען פון דריי קוועלן — דער יידישער אַגענטור, דער „וויצאָ" (וועלט־אָרגאַ־ניזאַציע פון ציוניסטישע פרויען) און דער פּיאָנערען - פרויען - אָרגאַ־ניזאַציע פון אַמעריקע.

אינטערעסאַנט איז, וואָס נישט קוקנדיק אויף זייער פּעדאַגאָגישן הויפּט - צוועק, זענען די מערסטע לערן - ווירטשאַפטן אימשטאַנד צו דעקן זייערע לויפנדע הוצאות דורך דער אייננאַמע פון זייערע לאַנד־ווירטשאַפטלעכע פּראָדוקטן. אייניקע פון זיי האָבן אַפילו געענדיקט די לעצטע פּאָר יאָר מיט אַ באַדייטנדן אָפּעראַטיוון רווח. אַזוי ווי דער קאַ־פּיטאַל, וואָס איז אַריינגעלייגט געוואָרן אין זיי, איז אַ פילאַנטראָפּישער און זיי מוזן נישט צאָלן קיין קרן מיט פּראָצענטער, קאָנען די לערן־ווירט־שאַפטן אַריינלייגן דעם דאָזיקן אָפּעראַטיוון רווח אין דער אויסברייטע־רונג פון זייער קאָלעקטיווער ווירטשאַפט.

די וויכטיקסטע אייננאַמע - קוועלן פון די לערן - ווירטשאַפטן זענען יונגע בוימלעך און בלומען, אייער און הינער, גרינס־גערטנער און מילכיקס. אַ קלענערן איינקונפט האָבן זיי פון ברויט - ווירטשאַפט, האָ־ניג און געדונגענער אַרבעט ביי שכנותדיקע קאָלאָניסטן.

די אַרבעט פון דער מועצת - הפּועלות אין די שטעט דריקט זיך אויס אין דער גרינדונג פון קאָאָפּעראַטיוון, וואָס שאַפן באַשעפטיקונג פאַר אַרבעטסלאָזע פרויען, אין דער גרינדונג פון קינדער־היימען און קינדער־גערטנער, און אין אָנפירן אָוונט־קורסן פאַר אַן אַלגעמיינער און פאַך - אויסבילדונג. עס זענען פאַראַן אייניקע קאָאָפּעראַטיווע רעס־טאָראַנען, וועשערייען און שניידער - ווערקשטאַטן, וואָס זענען געשאַפן געוואָרן מיט דער הילף און אונטער דער קאָנטראָל פון דער פרויען־אָר־

www.libtool.com.cn

נאַניזאַציע פון דער הסתדרות. די קינדער־היימען, וועמענס הויפּט־צוועק איז גרינגער צו מאַכן פאַר דער אַרבעטנדער פרוי אומצוגיין מיט איר אַרבעט אויסערן הויז, דעקן 70 פּראָצענט פון זייערע הוצאות דורך די אָפּצאָלונגען פון די עלטערן, און בלויז די איבעריקע 30 פּראָצענט דאַרפן געשאַפן ווערן דורך דרויסנדיקע זאַמלונגען און סובסידיעס.

די וויכטיקייט פון דער פרויען ־ אָרגאַניזאַציע פון דער הסתדרות באַשטייט נישט נאָר אין איר דירעקטער אַרבעט, נאָר אויך אין דער גרויסער מאָראַלישער ווירקונג, וואָס זי הויבט אָן צו האָבן אויף די יידי־שע פרויען אין לאַנד, אפילו אַזעלכע, וואָס שטייען ווייט אויסער אירע ריי(ע)ן. זי ברענגט די ספּעציפיש ־ שטאָטישע איינשטעלונג פון דער יידי־שער פרוי, וואָס איז ביז אַהער געווען איינע פון די גרעסטע מניעות פאַר דערפאָלגרייכער קאָלאָניזאַציע. אפילו אין די פּריוואַטע קאָלאָניעס געבן זיך איצט אָפּ פרויען מיט גרינס ־ גערטנער און הינער ־ שטיגן אַרום זייערע הייזער אין אַ פיל גרעסערער מאָס, איידער ווען נישט איז פריער. מען זעט אויך מער בלומען ־ גערטנער און גרינס ־ בייטן אויף די זיי־טיקע גאַסן פון תל־אביב, איידער מיט צען יאָר צוריק.

די אַרבעטנדיקע יוגנט.

אין ענלעכע מאָראַלישע ווירקונג, און נאָך אין אַ גרעסערער מאָס, האָט די יוגנט ־ אָפּטיילונג פון הסתדרות, דער ,,הנוער העובד״. זי העלפט שטאַרק צו באַקעמפן די אומגליקע טענדענץ פון די יידישע קינ־דער אין ארץ ־ ישראל, צו דערווייטערן זיך ווי ווייט מעגלעך פון דער האַרעפּאַשנער אַרבעט פון זייערע עלטערן. פאַרן קריג האָט זיך געפירט אַז קאָלאָניסטישע קינדער, ווען זיי זענען אויסגעוואַקסן, פלעגן זיי מערסטנס פאַרלאָזן דאָס לאַנד. איניקע זענען צוגעצויגן געוואָרן דורך די פּערספּעקטיוון, וואָס זיי האָבן געזען פאַר זיך אין אַמעריקע, אויסטראַליע, זיד ־ אַפריקע. אַנדערע, קריגנדיק אַ העכערע בילדונג אין אויסלאַנד, פלעגן שוין דאָרט בלייבן אַלס דאָקטוירים, אַדוואָקאַטן, לע־רער א. אַז. וו. אַזוי אַרום האָט דער טיפּיש ־ יידישער דראַנג נאָך הע־כערער בילדונג געהאָלפן אַוועקצורייבן דעם יונגערן דור פון די קאָלאָ־ניעס. אַ רייזנדער, וואָס האָט באַזוכט אַזאַ קאָלאָניע פאַרן קריג, פלעגט זיך אָפּט אָנשטויסן אויף אַן עלטער פּאָרפאָלק, וואָס האָבן באַאַרבעט זייער לאַנד מיט אַראַבישע אַרבעטער, און האָבן זיך דערביי געטראָגן

www.libtool.com.cn

מיט בריוו פון זייערע קינדער אין יאָהאַנעסבורג, אָדער מעלבורן. נאָך זייער טויט פלעגן די קינדער פון עבר־הים קומען צו באַזוכן דעם קבֿר פון די עלטערן, צו פאַרקויפן דערביי זייער אייגנטום און זיך צעטיילן מיט דער ירושה...

די דאָזיקע לאַגע האָט זיך איצט אַ סך, אַ סך פאַרבעסערט. עס וואָלט, נאַטירלעך, געווען נאַאיוו צו גלויבן, אַז די בעסערונג איז דערגרייכט געוואָרן אויסשליסלעך אַ דאַנק די מוסר־רייד פון די ציוניסטישע שרייבער, אָנהויבנדיק מיט אחד־העם, און דער טעטיקייט פון אַזעלכע אָרגאַניזאַציעס, ווי „הנוער העובד". די אַנטשיידנדסטע ראָלע האָבן דאָ זיכער געשפּילט די געענדערטע עקאָנאָמישע באַדינגונגען אין ארץ־ישראל און אין אויסלאַנד. די רייכע לענדער פון עבר־הים זענען שוין מער נישט אָפן אַזוי ברייט פאַר נייע אימיגראַנטן, און די אויסלענדישע אוניווערסיטעטן אין אייראָפּע און אַמעריקע זענען איצט ווייניקער נייגיריק אַריינצונעמען אויסלענדער, בפרט, ווען זיי דאַרפן שפּעטער אָנקומען צו סטיפּענדיעס און סובסידיעס. די מעגלעכקייטן צו פאַרדינען עפּעס בעת דעם שטודיום, און זיך איינאָרדנען אין אויסלאַנד נאָכן פאַרענדיקן, ווערן אויך שמעלער און קלענער מיט יעדעם יאָר.

אין דער זעלבער צייט האָבן זיך די באַדינגונגען אין ארץ־ישראל שטאַרק געבעסערט. פאַר די לעצטע 15 יאָר האָט זיך די קולטורעלע מדרגה פונעם לאַנד אַ סך געהעכערט. סיי קינדער און סיי עלטערן זענען איצט מער איבערציינגט אין דער צוקונפט פון ארץ־ישראל, און זיי זעען אַלנפאַלס נישט קיין בעסערע אויסזיכטן אין אַנדערע לענדער.

עס וואָלט פונדעסטוועגן פאַלש געווען אָוועקצומאַכן מיט דער האַנט די פּאָזיטיווע ווירקונג פון אַזאַ אָרגאַניזאַציע, ווי אַ „הנוער־העובד", וועלכע דינט אַלס שיינערביישפּיל פאַר דער אָנוואַקסנדער יוגנט פונם גאַנצן לאַנד. די „הנוער־העובד" מיט זיינע 3087 מיטגלידער האָט אַ שטאַרקע ווירקונג אויף דער גאַנצער יוגנט פון ארץ־ישראל, אפילו ווען זי געהערט צו קרייזן, וואָס זענען ווייט און פיינטלעך צו דער הסתדרות. די קינדער, למשל, פון פּריוואַטע קאָלאָניסטן עמיגרירן שוין איצט נישט בדרך כּלל קיין אויסלאַנד. זיי פאַרמאָגן אָנשטאָט דעם אַן אייגענע קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפט, די בני בנימין, וועלכע העלפט צו באַזעצן די קאָלאָניסטישע קינדער אויפן לאַנד, בפרט אינם פאַל, ווען אין דער פאַמיליע זענען פאַראַן עטלעכע קינדער, און דער פאָטער איז אומשטאַנד צו באַזאָרגן אויף זיין אייגענעם לאַנד בלויז איינעם פון זיי.

www.libtool.com.cn

מיט זייער גאַנצער קעגנערשאַפט פון דער הסתדרות, בפרט אין דער פראַגע פון פריוואַטן אייגנטום און אַראַבישער אַרבעט, מאַכן דאָך נאָך די בני־בנימין אייניקע פון אירע מעטאָדן, און ווערן נישט־ווילנדיק אָנגעשטעקט פון איר „רעליגיע פון אַרבעט". אַן ענלעכע ווירקונג האָט אויך דער „הנוער העובד" אויף דער פרומער יוגנט פונם לאַנד.

איינע פון די דירעקטע אויפגאַבן פון „הנוער העובד" איז אויסלערנען די אַנוואַקסנדע יוגנט אַגריקולטור און פאַכן, און פאַרטיידיקן זיי דערביי פון עקספּלואַטאַציע. צוליב דעם צוועק האַלט אויס די הסתדרות פּראַקטישע פאַך־קורסן, אויפן נאָמען פון מאַקס פיין, דעם פאַרשטאָרבענעם אַמעריקאַניש־יידישן אַרבעטער־פירער, וועלכער האָט אַ סך געהאָלפן צו אָרגאַניזירן אין אַמעריקע דעם געווערקשאַפטן־קאַמפּיין פאַר ארץ־ישראל. אין דער לעצטער צייט, אַ דאַנק דער שטיצע פון דער רעגירונג, וואָס האָט אָנערקענט די גרויסע נוצלעכקייט פון דער דאָזיקער אינסטיטוציע, ווערט איר טעטיקייט שטאַרק פאַרגרעסערט און אויסגעברייטערט.

דער „הנוער־העובד" פאַרמאָגט אויך אַ פאָר יוגנט־קיבוצים, וואָס פּלאַנען מיט דער צייט פאַרוואַנדלט צו ווערן אין שטענדיקע קבוצות אויפן לאַנד. די דאָזיקע קיבוצים האַלטן זיך אויס אַליין פון געדונגענער אַרבעט ביי די אַרומיקע קאָלאָניסטן. דער גרעסטער פון זיי געפינט זיך אין נענה, ביי רחובות. די אָרגאַניזאַציע העלפט אויך אַריינברענגען פון צייט צו צייט אירע געקליבענע מיטגלידער אין די עקזיסטירנדע קבוצות און קבוצים.

די שאַפונג פון די פאַך־קורסן פאַר דער אַנוואַקסנדער יוגנט ווערט שטאַרק געשטערט צוליב דער אָפּגעשטאַנענקייט פון ארץ־ישראל אויפן פעלד פון סאָציאַלער געזעצגעבונג. ס'איז דאָ טאַקע אַ געזעץ, וואָס פאַרווערט די לוין־אַרבעט פון קינדער ביז 12 יאָר און באַשרענקט די אַרבעטס־צייט פון קינדער ביז 16 יאָר מיט 8 שעה אַ טאָג. דער געזעץ ווערט אָבער אין די מערסטע פאַלן נישט אָפּגעהיט, און אפילו ווען מען פירט אים יאָ אויס, איז ער לחלוטין נישט גענוגנד. אַ קינד פון 12—16 יאָר, וואָס אַרבעט אפילו 8 שעה אַ טאָג, איז צו־פאַרמוטשעט און אויסגעמאַטערט, אַז עס זאָל נאָך קאָנען פאַרנאַכט אַריינכעמען אַ פאַך־קורס. דעריבער פאָדערט טאַקע די הסתדרות אַ מאַקסימום אַרבעטס־צייט פון 6 שעה אַ טאָג, פאַר לערן־יינגלעך, וואָס זענען פאַרשריבן אויף אוונט־

www.libtool.com.cn

שולן, אָדער קריגן אַ ספּעציעלע פּאַך־דערציאונג אויסער זייער אַרבעט אין ווערקשטאַט.

דער קאָנטראָל פון די אַרבעטס־באַדינגונגען פון דער ארץ־ישראל־דיקער אַרבעטער־יוגנט ווערט אויך שטאַרק באַשווערט דורכן פאַקט, וואָס די מערסטע אַרבעטנדע קינדער צווישן יידן געהערן צו די מזרח־דיקע יידן מיט זייער פיל נידריקערן לעבנס־סטאַנדאַרט. די אייראָפּע־אישע יידן, די אשכנזים, מיידן אויס ווי ווייט מעגלעך די עקספּלואַטאַציע פון זייערע נישט־דערוואַקסענע קינדער. די אָוונט־קורסן פאַר אַר־בעטנדיקע קינדער אין חיפה ווערן, למשל, באַזוכט פון 192 קינדער פון די מזרחדיקע געמיינדעס (117 תימנים, 60 ספרדים, 15 אַנדערע), און בלויז פון 105 אשכנזישע קינדער. דערביי זענען די אשכנזים דער אי־בערוויגנדער רוב, אפשר 80 פּראָצענט, פון דעם אָרטיקן יידישן ישוב, און זיי זענען בכלל באַקאַנט מיט זייער דראַנג צו בילדונג. דער אויספיר פון דעם איז, אַז ביי די אשכנזים איז קינדער־אַרבעט אַן אויסנאַמע, בעת ביי די אָריענטאַלישע יידן איז זי כמעט דער כלל.

די קאָלאָניזאַציע־טעטיקייט פון דער הסתדרות.

אַריינגעמענדיק אין זיך די גרעסטע מערהייט פון די יידישע אַרבעטער אין ארץ־ישראל, און האָבנדיק אַ גרויסע ווירקונג אויף די מערסטע אימיגראַנטן, איז די הסתדרות פון אָנהויב אָן געווען אַ וויכטיקער פאַק־טאָר אין דער קאָלאָניזאַציע פונעם לאַנד. פּראַקטיש איז די גאַנצע קאָלאָ־ניזאַציע־טעטיקייט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע פאַר די לעצטע פופצן יאָר געפירט געוואָרן אין ענגער פאַרבינדונג מיטן קאָלאָניזאַציע־דעפּאַרטאַמענט פון דער הסתדרות (מרכז חקלאי). נישט נאָר האָט די הסתדרות אויסגעקליבן דעם מענטשן־מאַטעריאַל פאַר די קבוצות און מושבי־עובדים, נאָר זי האָט אויך געהאַט אַן אַנטשיידנדע דעה אין דער־אָנפירונג פון דער ציוניסטישער קאָלאָניזאַציע בכלל. זי האָט אויך גע־נומען אויף זיך די איניציאַטיווע פון דער „קאָלאָניזאַציע פון טויזנט" (התישבות האלף), וועלכע ווערט פינאַנסירט פונעם הילפס־פאָנד פון 1929 און דורך דער „פּאַלעסטיין עקאָנאָמיק קאָרפּאָריישאָן", געגרינ־דעט פון דער בראַנדייס גרופּע אין אַמעריקע.

די פריערדיקע אַרבעטער־זידלונגען, סיי קבוצות און סיי מושבי־עובדים, זענען געשאַפן געוואָרן אויסשליסלעך מיט עפנטלעכע מיט־לען, אָן דער געלט־באַטייליקונג פון די באַזעצטע אַליין. לעצטנס האָט

www.libtool.com.cn

אבער די הסתדרות, געצוווּנגען דורך דעם מאנגל פון עפנטלעכע פאנדן פאר קאלאניזאציע, אנגעהויבן דערמוטיקן און אפילו פאדערן אז אייגענע אינוועסטיציע פון די ארבעטער, וואס ווערן באזעצט אין נייע זידלונגען. די דאזיקע איינצאלונג, וואס דארף דעקן א טייל פון די נויטיקע קאלאניזאציע ־ קאסטן, איז מערסטנס מעגלעך געווארן דורך שפארונגען פון געדונגענער ארבעט אין ארץ־ישראל, כאטש אין איניקע פאלן זענען די נויטיקע סומען געבראכט געווארן פון די אימיגראנטן פון אויסלאנד.

כאטש דער ארבעטס־לוין אין ארץ־ישראל, בפרט אין די שטעט, איז באדייטנד העכער, איידער אין די ארומיקע לענדער, איז ער נאך אלץ נישט גענוג אויף צו דערלויבן גאר גרויסע אפשפארונגען פאר קאלאניזאציע אויפן לאנד. די דאזיקע אפשפארונגען, גענומען צוזאמען, זענען א גאנץ באדייטנדע סומע. באזונדערס זענען זיי וויכטיק דערפאר, ווייל זיי פארגרעסערן די זיכערקייט פון דרויסנדיקע קאפיטאלן, וואס ווערן אריינגעצויגן אין דער קאלאניזאציע. זיי זענען, צום ביישפיל, געווען דער פונדאמענט, אויף וועלכן ס'איז מעגלעך געווארן דער פינאנציעלער אויפבוי פון דער „קאלאניזאציע פון טויזנט".

„ניר" און זיינע אויפגאבן.

אין א ברייטערן פארנעם ווערט דורכגעפירט די דאזיקע אידייע דורך דעם „ניר", דער געזעלשאפט פאר ארבעטער־קאלאניזאציע, וואס איז געגריינדעט געווארן פון דער הסתדרות. דער „ניר" באמיט זיך צו שאפן אן עפנטלעכן פאנד, וואס זייענדיק אונטער דעם אויסשליסלעכן קאנטראל פון דער הסתדרות, זאל קאנען באנוצט ווערן אלס א דערגענצנדער ביטראג פון די ארבעטער בעת זייער קאלאניזירונג אויפן לאנד. די גרונט־אידייע פון „ניר" איז, אז די גרייטשאפט אינוועסטירן א טייל פון איר אייגן געלט אין א געווונטשענעם קאלאניזאציע־פראיעקט, קאן ווערן אין די הענט פון דער הסתדרות א מעכטיקער וואפן אויף צו פאראינטערעסירן מיט דעם פראיעקט רייכערע דרויסנדיקע ארגאניזאציעס, וואס זאלן אריינלייגן אין אים גרעסערע סומען.

די פירער **פונם** „ניר", מיט וועלכע דער מחבר פון די שורות האט עטלעכע מאל געהאט א געלעגנהייט צו באטראכטן זיינע אויפגאבן און אויסזיכטן, זענען איבערצייגט, אז אויב דער „ניר" וועט זיין דערפאלגרייך אין זיינע ערשטע אונטערנעמונגען, וועט ער אנהויבן ציען אלץ גרעסערע פינאנץ ־ מיטלען פון גלות, ווו ס'איז פאראן א גאנץ שטארקע בענקעניש נאך באמת קאנסטרוקטיווער קאלאניזאציע אין ארץ־ישראל.

www.libtool.com.cn

די מיטלען פון „ניר" שטאַמען איצט פון געוויינלעכע און באַפּאָרצוגטע אַקציעס, צו 1 פונט יעדע. די געוויינלעכע אַקציעס ווערן פאַרקויפט בלויז צו לאַנדווירטשאַפטלעכע אַרבעטער, וואָס באַלאַנגען צו דער הסתדרות, און באַפּאָרצוגטע אַקציעס ווערן פאַרקויפט צו שטאָטישע אַרבעטער, ווי אויך צו זייטיקע פּערזאָנען. 15,000 אַקציעס זענען פאַרקויפט געוואָרן, מערסטנס אויף אויסצאָלן, בעת אַ קורצן קאַמפּיין פון „ניר", וואָס איז פאָרגעקומען אין 1933, ווען דער ניר איז צום ערשטן מאָל צוגעטרעטן צו פּראַקטישער אַרבעט. דער פאַקט, וואָס די דאָזיקע אַקציעס זענען אַלע פאַרקויפט געוואָרן אין ארץ־ישראל, און כמעט אויסשליסלעך צו אַרבעטער, ווערט פון די פירער פון דער הסתדרות באַטראַכט אַלס אַ גוטער סמן פון ווייטערדיקן דערפאָלג. דערמוטיקט דורכן דאָזיקן אָפּרוף האָט דער „ניר" לעצטנס אַרויסגעגעבן אָבליגאַציעס, וואָס זענען מערסטנס פאַרקויפט געוואָרן צו פליכטלינגע פון דייטשלאַנד אַלס אַ טייל פונם „טראַנספער - אָפּמאַך". די געזעלשאַפט האָט אויך דאָ נישט לאַנג אינוועסטירט 20,000 פונט אַלס אַנלייהע צו די נייע ייִדלונגען אין עמק־חפר (וואדי כאַווארעט), און אויך באַטייליקט לעצטנס אין גרויסע קניות אין צפון פון לאַנד, געמיינזאַם מיטן נאַציאָנאַל - פאָנד, דעם פאָנד פאַר דייטשע פליכטלינגע און אַנדערע עפנטלעכע אינסטיטוציעס.

די לאַנד - איינקויפן פון ניר ווערן אַממערסטן דורכגעפירט דורך אַ ספּעציעלער אָפּטיילונג זייערער, וואָס הייסט „שפּאָרונג דורך לאַנד". דאָס געלט, וואָס ווערט איבערגעגעבן צו דעם דעפּאַרטאַמענט דורך גרופּן פון „לאַנד־שפּאָרער", ווערט אַריינגעטראָגן צום נאַציאָנאַל־פאָנד אויף צו קויפן פאַר זיי לאַנד. שפּעטער, ווען די שפּאָרער זענען אימשטאַנד אַריבערגיין אויפן לאַנד און זיך נעמען צו קאָלאָניזאַציע ממש, קריגן זיי פונם נאַציאָנאַל־פאָנד דאָס געלט פאַרן לאַנד צוריק. מיט אַנדערע ווערטער, די לאַנד־שפּאָרער באָרגן פאַקטיש געלט דעם נאַציאָנאַל־פאָנד אויף צו קויפן פאַר זיי לאַנד, וואָס בלייבט אייגנטום פון נאַציאָנאַל־פאָנד; די שפּאָרער קריגן שפּעטער זייער געלט צוריק, אין אויסצאָלונגען.

מיט דער שאַפונג פון „ניר" איז די הסתדרות אַריין אינם פעלד פון קאָלאָניזאַציע אין אַ גרעסערן פאַרנעם, איידער פריער, און זי איז דערמיט געוואָרן גאָר אַ וויכטיקער פאַקטאָר אינם אויפבוי פונם לאַנד.

www.libtool.com.cn

קאפיטל פופצן

יידן און ענגלאנד

נאך פיל יארן פארן קריג און פאר דער באלפור - דעקלאראציע איז די באציונג צו ענגלאנד, דאס וויגעלע פון דעמאקראטיע און פערזענלעכער פרייהייט, מצד די אונטעדריקטע יידישע מאסן אין מזרח־איראפּע געווען פול מיט פארערונג און באוונדערונג, און ס׳איז דעריבער גאנץ נאטירלעך, וואס שוין אין אנהויב פון זייער באוועגונג האבן ציוניסטן געקוקט אויף ענגלאנד, ווי אויף דעם בעסטן פריינט פון זייערע באשטרעבונגען.

צום דאזיקן גלויבן זענען זיי דערמוטיקט געווארן דורך צאלרייכע סימפאטיע - אויסדרוקן פון ענגלישע שריפטשטעלער און פאליטיקער. ס׳איז א פאקט, אז ציוניזם איז געפּרעדיקט געווארן פון ענגלישע קריסטן נאך מיט יארן פריער איידער יידן אליין האבן זיך גענומען דערצו... נאך מיט א דור פארן אנהויב פון דער בילו־באוועגונג פלעגן פון צייט צו צייט דערשיינען אין דער ענגלישער פרעסע בריוו, וואס האבן אפּעלירט צו דער וועלט צוריקצובּרענגען יידן אין זייער היסטארישער היים, און דערזעלבער געדאנק האט זיך אויך א פאר מאל אפגעשפּיגלט אין עפנטלעכע רעדעס, און אפילו אין פעטיציעס צו די ענגלישע און אנדערע שטאאטסלייט פון יענער צייט.

דער דאזיקער פארלאנג איז טיילווייז דיקטירט געווען פון ליבעראלע געפילן, וואס האבן רעוואלטירט קעגן יידישער פארפאלגונג, טיילווייז פון רעליגיעז - מיסיאנערישע סענטימענטן, וואס האבן געפאדערט די דערפילונג פון דעם ביבלישן צוזאג צום אויסגעקליבענעם פאלק, און טיילווייז אויך פון בריטישע אימפעריאלע אינטערעסן, וואס האבן געמאכט פאר געוואונטשן די באזעצונג פון א פריינדלעכן פאלק אויפן וועג קיין אינדיע און אויסטראליע.

www.libtool.com.cn

ס׳איז אַלנפאַלס אַ פאַקט, אַז אַ געוויסער מאָראַלישער באָדן פאַרן ציוניזם האָט עקזיסטירט אין ענגלאַנד נאָך מיט פיל יאָרן פאַר דער באַלפור - דעקלאַראַציע. ווען משה מאָנטעפיאָרע האָט, למשל, אָנגעהויבן העלפן יידן אין דעמאָלסטיקן ארץ־ישראל, האָבן זיינע ענגלישע פריינד אים געראַטן צו שטעלן זיך בריטערע פּאָליטישע ציילן, וועלכע האָבן ווייט איבערגעשטיגן די באַשרענקטע השגות פונם פּאָרזיכטיקן פילאַנטראָפּ...

מיט אַ פּאָר יאָר פאַר די רוסישע פּאָגראָמען פון 1881, וואָס האָבן געגעבן דעם דירעקטן שטופּ צו דער חובבי־ציון־באַוועגונג, האָט דער אָנגעזעענער ענגלישער רייזנדער אָליווער לאָרענס אָליפאַנט פאָרגעשלאָגן אַ בריטן פּלאַן צו באַזעצן יידן אין ארץ־ישראל און בפרט אין עבר־הירדן. זיין לייט־מאָטיוו איז דערביי געווען נישט נאָר סימפּאַטיע צו יידן, נאָר אויך דער ווונטש צו פאַרשטאַרקן דורך יידישע קאָלאָניזאַציע די בסדר פאַלנדיע טערקישע אימפּעריע, פון וועלכער ער איז געווען אַ שטאַרקער אָנהענגער. נאָך פיל רייזן איבער ארץ־ישראל און אַרומיקע לענדער האָט ער אויסגעקליבן אַלס פּאַסנדן פּלאַץ פאַר דער קומענדיקער יידישער טעריטאָריע די געגנט פון גלעד, אינם נאָרדלעכן טייל פון עבר־הירדן, אַ ווייניק־באַפעלקערטע געגנט מיט אַ פּרוכטבאַרן באָדן און געזונטן קלימאַט. ער האָט רעקאָמענדירט צו שאַפן אַ טשאַרטער־קאָמפּאַני, אָפּקויפן ביים סולטאַן זיין גרויסן לאַנד־אייגנטום אין גלעד, און באַזעצן דאָרט יידישע קאָלאָניסטן פון אַנדערע טיילן פון טערקיי, ווי אויך פון אייראָפּע. אָליפאַנטס פּראָיעקט, וואָס איז פאַרטיידיקט געוועןאין אַ רייע פון צייטונגס־אַרטיקלען און אין אַ ספּעציעלער בראָשור מיטן נאָמען „גלעד״, וואָס איז פּובליקירט געוואָרן אין יאָר 1879 אין לאָנדאָן, האָט געפונען אַ גאַנץ גרויסן אָפּקלאַנג אין דער העברעאישער פּרעסע, וואָס איז שוין דאַן דערשינען ביי יענער צייט אין רוסלאַנד. ס׳איז קיין ספק נישט, אַז ער האָט שטאַרק באַאיינפלוסט די בילו - באַוועגונג, וואָס איז אַנטשטאַנען מיט צוויי יאָר שפּעטער.

ווער על אריש און אוגאַנדאַ.

מיט יאָרן שפּעטער, ווען דער יידישער דראַנג נאָך אַן אייגענער היים האָט אָנגענומען די פאָרמע פון „פּאָליטישן ציוניזם״, האָט די ענגלישע עפנטלעכע מיינונג זיך באַצויגן צו דער יונגער באַוועגונג מיט אַ באַדייטנדער סימפּאַטיע. די באַמיאונגען פון דר. הערצל צו קריגן פון

www.libtool.com.cn

סולטאַן אַבדול האַמיד א „טשאַרטער" אויף ייִדישע מאַסן ־ קאָלאָני־זאַציע אין ארץ־ישראל זענען געשטיצט געוואָרן פון איינפלוסרייכע ענגלישע פירער. ווען זיינע באַמיאונגען אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל האָבן זיך אָנגעשטויסן אָן אַן אייזערנע וואַנט, האָבן אייניקע ענגלישע פּאָליטיקער פאָרגעשלאָגן א ייִדישע קאָלאָניזאַציע אין וואַד על אַריש, א טייל פונם האַלב־אינזל פון סני, וואָס גרענעצט זיך מיט ארץ־ישראל, אָבער איז פאָרמעל אונטער עגיפּטישער סוווערעניטעט. דער פּלאַן האָט זיך טאַקע אַרויסגעוויזן אַלס אומפּראַקטיש: וואַד על אַריש איז מערסטנס א מדבר, וואָס טויג נישט פאַר לאַנדווירטשאַפט. פונדעסטוועגן איז דער דאָזיקער פּלאַן געווען אין ייִדישע אויגן א נייער באַווייז פון די ענגלישע סימ־פּאַטיעס פאַר ציוניזם און ייִדן.

אויף אַן אינטערעסאַנטן אופן האָט זיך דער דעמאָלסטיקער ייִדי־שער גלויבן אין ענגלאַנד אויסגעדריקט אין א בריוו פון ד"ר הערצל צו לאָרד מילנער, איינעם פון די אָנגעזעענסטע ענגלישע שטאַטס־לייט פון יענער צייט. דער בריוו, דאַטירט דעם 3־טן יאַנואַר 1903, דריקט אויס הערצלס אויפריכטיקע באַוואונדערונג פאַר ענגלאַנד, דער פעסטונג פון ליבעראַליזם אין דער מלחמהדיקער אייראָפּע, און זיין אינערלעכע איבערצייגונג, אַז די דאָזיקע ליבעראַלע מאַכט וועט אַמאָל שפּילן א אַנטשיידנדע ראָלע אין דער ייִדישער געשיכטע:

„די פרייהייט און גלייכהייט פון ענגלישע ייִדן, די גליקלעכע לאַגע אויך פון אויסלענדישע ייִדן אין די בריטישע קאָלאָניעס, און דער מענטשלעכער שוץ, וועלכן די ענגלישע רעגירונג גיט אונז דורך אירע פּראָטעסטן קעגן די פאַרפאָלגונגען פון אונזערע ברידער, — איז א גייסטיקער באַנד, וואָס פאַראייניקט אונז מיט אייער רום־פולן פאָלק... כ'וועט קומען א טאָג, ווען מיר וועלן אימשטאַנד זיין ווייזן אונזער דאַנקבאַרקייט צו דער גרויסער און גרעסערער ענגלאַנד"...

ביי הייַנטיקן טאָג קלינגט דער דאָזיקער בריוו אַביסל נאַאיוו, אָבער ער איז זיכער אויפריכטיק. אַזוי האָבן זיך באמת דעמאָלט די מערסטע ייִדן באַצויגן צו ענגלאַנד.

נאָך דעם ווי דער וואַד־על־אַריש־פּלאַן האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר אוטאָפּיש, האָט ענגלאַנד געמאַכט א נייעם אָנבאָט פון ייִדישער טערי־טאָריע, — אין אוגאַנדאַ, א ברייטע און רייכע געגנט אין צענטראַלער אַפריקע. כאָטש דער אָנבאָט איז סוף־כל־סוף צוריקגעוויזן געוואָרן פון

www.libtool.com.cn

די מערסטע ציוניסטן, טיילווייז צוליב סענטימענטאַלע, און טיילווייז אויך צוליב פּראַקטישע טעמים, איז ער הויך אָפּגעשאַצט געוואָרן פון יידן אין דער וועלט אַלס אַ נייער באַווייז פון ענגלישע סימפּאַטיעס און מיטגעפיל. דער טיפּישער קליינשטעטלדיקער ייד אין מזרח־אייראָפּע האָט געקריגן כמעט אַ מיסטישן גלויבן, אַז אינם מאָמענט, ווען טערקיי וועט צעטיילט ווערן צווישן די גרויס־מאַכטן, וועט ענגלאַנד העלפן אויפריכטן דאָס יידישע פאָלק אינם לאַנד פון זיין אָפּשטאַמונג.

ביי אַזאַ היסטאָרישן הינטער־גרונט איז גאָרנישט קיין ווונדער, וואָס די באַלפור - דעקלאַראַציע, וועלכע איז אַרויסגעלאָזט געוואָרן פון ענג־לאַנד אינם סאַמע קריטישן מאָמענט פון וועלט־קריג, איז באַטראַכט געוואָרן פונם דורכשניטלעכן ייד נישט אַלס אַ פּוסטער צוזאָג, וואָס האָט דעם צוועק צו דערגרייכן אַ צייטווייליקן מיליטעריש־פּאָליטישן פאָרצוג, נאָר אַלס אַ לאָגישע פאָרטזעצונג פון פריערדיקע פאַרבינדונגען און סימפּאַטיעס.

פון דער אַנדערער זייט איז קיין שום גרויסע נאַציע נישט געווען אַזוי פּסיכאָלאָגיש רייף צו פאַרשטיין דעם געדאַנק וועגן דער יידישער אויפלעבונג אין ארץ־ישראל, ווי די ענגלענדער, דאָס פאָלק פון דער ביבל, וואָס האָט זיך ביז איצט פיל מער אויסגעהיט פון אַנטיסעמיטיזם, איידער ס׳רוב אַנדערע פעלקער פון אייראָפּע.

וועלט־קריג און ציוניזם.

ביי אַזאַ לאַגע איז גאָרנישט שווער געווען צו איבערצייגן די ענג־לישע מלוכה־לייט אַרויסגעבן אין דער צייט פון קריג אַ מין דאָקומענט, וואָס זאָל צוזאָגן בריטישע הילף פאַר דער אויפשטעלונג פון דער יידי־שער היים אין ארץ־ישראל. אגב, איז דאָס געווען אַ צייט פון גאָר גרויסע, ברייט־האַרציקע צוזאָגן, ווען מען האָט גערן פאַרשפּראָכן פריי־הייט צו אַלע אונטערדריקטע פעלקער, בפרט ווען זיי זענען נאָך געווען אונטער דער מאַכט פון אַנדערן צד. די מלחמה איז דאַן געווען אין איר קריטישן פּעריאָד, און יעדעס ביסל הילף און סימפּאַטיע האָט גע־האַט אַ ווערט. איגנאָרירן, ביי אַזאַ לאַגע , אַ פאָלק פון פופצן מיליאָן, וואָס נישט קוקנדיק אויף זיין צעשפּרייטונג איבער דער וועלט, — און אפשר גראָד צוליב דעם, — האָט געהאַט אַ גאַנץ באַשטימטן ווערט פאַר ביידע קעמפנדע צדדים, וואָלט נישט געווען בהסכם מיט דער בריט־

www.libtool.com.cn

האַרציקער זעלבסט־באַשטימונגס־פּאָליטיק, וואָס איז אָנגענומען געווען אין דער קריגס־צייט. אויסער דעם האָבן די אַליאירטע געפילט די נויטווענדיקייט גובר צו זיין די נאַטירלעכע אַנטיפּאַטיע פון ייִדן פאַר דער קאָאַליציע, וואָס האָט אין אָנהויב פון קריג געהאַט אַריינגענומען אין זיך די צאַרישע רעגירונג פון רוסלאַנד. דער שטורץ פון צאַריזם אויפן דריטן יאָר פון קריג האָט זיי געגעבן אַ שאַנס צו געווינען די אויפריכטיקע און ענטוזיאַסטישע שטיצע פון ייִדן, בפרט אין די ניטראַלע לענדער, דורך אַ פּריינטלעכע דעקלאַראַציע וועגן ארץ־ישראל.

אגב, האָבן זיך דעמאָלט צווישן די אַליאירטע געטראָגן קלאַנגען וועגן דעם, אַז דייטשלאַנד וויל זיי פאַרכאַפּן דעם וועג דורך אַן אייגענע פּראָ־ציוניסטישע דעקלאַראַציע. די דאָזיקע קלאַנגען זענען געווען באַזירט אויף פאַרהאַנדלונגען, וועלכע דייטשע און עסטרייכישע ציוניסטן האָבן ביי יענער צייט באמת געפירט מיט געוויסע דייטשע דיפּלאָמאַטן. אין דער זעלבער צייט האָט פּרעזידענט ווילסאָן געלאָזט וויסן אין לאָנדאָן, אַז וואַשינגטאָן וואָלט צופרידן געווען פון אַ בריטישער דעקלאַראַציע לטובת דעם ציוניזם, ווייל אַזאַ סאָרט דעקלאַראַציע וואָלט געשאַפן אַ גרעסערע מלחמה־באַגייסטערונג צווישן די דריי מיליאָן ייִדן אין אַמעריקע.

כּדי נאָך בעסער צו פאַרשטיין די דעמאָלסטיקע לאַגע, מוזן מיר אויך נעמען אין אָנבאַטראַכט, אַז אין מיטן 1917 האָט די לאַגע פון די אַליאירטע אויסגעזען גאַנץ טרויעריק. די גרויסע רוסישע אַרמיי, וועלכע האָט אין אָנהויב פון יאָר נאָך פאַרהאַלטן אויפן מזרח־פראָנט הונדערט דייטש־עסטרייכישע דיוויזיעס, האָט זיך אָנגעהויבן אויפלייזן, און די פּראָ־אַליאירטע קערענסקי ־ רעגירונג האָט זיך שטאַרק געוואַקלט. די געפאַר פון אַ באָלשעוויסטישער איבערקערעניש און אַ סעפּעראַטן שלום אויפן מזרח־פראָנט האָט אויסגעזען צו זיין גאַנץ נאָענט, אין דער צייט, ווען די אַמעריקאַנער אַרמיי האָט ערשט געהאַלטן ביי באַשאַפן ווערן, און זי איז אַלנפאַלס נאָך געווען אויף יענער זייט ים. ביי אַזאַ לאַגע זענען די מיטגלידער פונם ענגלישן קריגס־קאַבינעט נאָך ווייט נישט געווען זיכער, אַז זיי וועלן באמת באַזיצן ארץ ־ ישראל נאָך דעם קריג, און ביי אַזאַ לאַגע איז גרינגער געווען נאָכקומען דעם ייִדישן פאַרלאַנג נאָך אַ פּראָ־ציון־דעקלאַראַציע. פּאָליטישע צוזאָגן גיט מען גיכער, ווען מען ווייסט נישט, צי מען וועט אימשטאַנד זיין זיי צו פאַרווירקלעכן...

www.libtool.com.cn

בריטישע און יידישע אויפפאַסונג פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע

נישט קוקנדיק אויף דעם, האָבן זיך די ענגלענדער באַמיט אין די פאַרהאַנדלונגען וועגן דער פּראָ־ציוניסטישער דעקלאַראַציע, וואָס איז פאַרלאַנגט געוואָרן פון יידישע פירער, אַריינלייגן אין איר וואָס ווייניקער ממשותדיקן אינהאַלט. דער ענטגילטיקער נוסח פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע איז דעריבער אויסגעקומען פיל באַשיידענער, איידער דער אָריגינעלער פאַרלאַנג פון דעם ציוניסטישן פּאָליטישן קאָמיטעט, וואָס האָט אָנגעפירט מיט די דאָזיקע פאַרהאַנדלונגען פון דער יידישער זייט. די ציוניסטן האָבן געוואָלט האָבן א צוזאָג „ווידער אויפצושטעלן א״י אלס די נאַציאָנאַלע היים פונם יידישן פאָלק״. ווען אָבער די דעקלאַראַציע איז ענטגילטיק אונטערגעשריבן געוואָרן, האָט זי אַנטהאַלטן אין זיך דעם ווייניקער בינדנדן און מער צווייטייטיקן צוזאָג וועגן אויפשטעלן „א נאַציאָנאַלע היים פאַרן יידישן פאָלק אין ארץ־ישראל״.

וואָלטן די ציוניסטישע פירער פאַרשטאַנען בײַ יענער צייט די פולע באַדייטונג פונם דאָזיקן פונדאַמענטאַלן אונטערשייד, וואָלטן זיי וואָרשיינלעך צוריקגעוויזן דעם אָנבאָט פון דער רעגירונג, אפילו ווען די איינציקע ברירה וואָלט געווען גאָרנישט קיין דעקלאַראַציע (אגב, בײַ מיר פּערזענלעך איז כמעט נישטאָ קיין ספק, אַז זיי וואָלטן דאַן געקריגן א בעסערן און א מער באַשטימטן דאָקומענט). די „ווידער־אויפשטעלונג פון ארץ־ישראל אלס נאַציאָנאַלע היים פאַרן יידישן פאָלק״ האָט א באַשטימטן זין בעת די „אויפשטעלונג פון א נאַציאָנאַלער היים אין ארץ־ישראל״ קאָן מיינען, וואָס מען וויל. די ערשטע פאָרמולע לייגט אַרויף א געוויסן יידישן כאַראַקטער אויף גאַנץ ארץ־ישראל, בעת די צווייטע, די פּאַקטיש - אָנגענומענע פאָרמולע, קאָן אויסגעטייטשט ווערן אלס די שאַפונג פון א קליינעם יידישן ישוב אָדער „קאַנטאָן״ צווישן דער אַרומיקער אַראַבישער מערהייט, און די פּראָקלאַמירונג פון דעם דאָזיקן ישוב אלס א נאַציאָנאַלע היים. די פאָרמולע וועגן דער ווידער־אויפשטעלונג פון ארץ־ישראל אלס די נאַציאָנאַלע היים, וואָלט שווערער געמאַכט די אָפּרייסונג פון עבר - הירדן, און וואָלט אלנפאַלס געווען אין שאַרפער סתירה צו די פּסדרדיקע ענגלישע רייד וועגן צוויי גלייכע אויפגאַבן אין ארץ־ישראל...

מיר ווייסן טאַקע נישט, צי די ציוניסטישע דעלעגאַטן אין לאָנדאָן האָבן בײַ יענער צייט פאַרשטאַנען די פולע באַדייטונג פונם דאָזיש

www.libtool.com.cn

אונטערשייד. מיר ווייסן אָבער, אַז ענגלאַנד האָט עס יאָ פאַרשטאַנען. אַן עדות דערפאַר איז דער פאַרשטאַרבענער אחד־העם, וועלכער איז דאַן געווען אַ מיטגליד פון דער ציוניסטישער פּאָליטישער קאָמיסיע אין לאָנדאָן.

ער דערציילט אין זיינע זכרונות, אַז ציוניסטן האָבן, שוין נאָך דער פּובליקאַציע פון דער דעקלאַראַציע, „פּרובירט אין די שפּעטערדיקע פאַרהאַנדלונגען מיט דער רעגירונג פאָרמולירן איר צוזאָג אין זייער אייגענעם נוסח, פּונקט ווי עס וואָלט נישט געווען קיין אונטערשייד, ווי אַזוי מען דריקט דאָס אויס. יעדעס מאָל האָבן זיי אָבער איינגעטראָפן פון דער רעגירונג געפונען איבערגעחזרט דעם ווערטלעכן נוסח פון דער דעקלאַראַציע. דאָס ציינגט, אַז דער אונטערשייד צווישן די דאָזיקע צוויי פראַזן איז נישט סתם קיין האָר־שפּאַלטעריי. ס'איז נישט קיין פאַל, ווען איין און די זעלבע זאַך ווערט אויסגעדריקט אויף צוויי באַזונדערע אופנים; נאָר דער צוזאָג איז פאַקטיש געגעבן געוואָרן אין איין באַשטימטן נוסח, און איז נישט געגאַנגען אויף קיין האָר ווייטער"...

ציוניסטישע פּאָליטיק נאָך דער דעקלאַראַציע.

נישט קוקנדיק אויף דעם שאַרפן אונטערשייד צווישן דעם אָריגינעלן און רעווידירטן נוסח פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע, האָט די ציוניסטישע אַגיטאַציע נאָך איר פּראָקלאַמירונג זיך געסטאַרעט שאַפן דעם איינדרוק, אַז ענגלאַנד האָט באמת צוגעזאָגט צו מאַכן ארץ־ישראל פאַר אַ יידישע מלוכה אָניפן אַנדערן טאָג נאָך דעם קריג. נאַטירלעך, האָבן אַזעלכע איבערטריבענע באַהויפּטונגען אַרויסגערופן אַ גליענדן ענטוזיאַזם צווישן די יידישע מאַסן איבער דער גאַנצער וועלט, און אין דעם זין האָט די באַלפור־דעקלאַראַציע באַרעכטיקט אויף הונדערט־פּראָצענט די דערוואַרטונגען, וואָס מען האָט אויף איר געלייגט. זי האָט באמת געגעבן די אַליאירטע די פול־האַרציקע יידישע שטיצע און סימפּאַטיע, און זי איז אין דעם זיכער געווען, פונם שטאַנדפּונקט פון אירע אויטאָרן, אַ פּאָליטישער דערפאָלג.

זיך שטיצנדיק אויף דעם שיינבאַרן צוזאָג פון אַ יידישער מלוכה אין ארץ־ישראל, האָבן אייניקע ציוניסטישע פירער, בפרט אין אַמעריקע, אָנגעהויבן שאַפן אַ יידישן לעגיאָן, וואָס זאָל העלפן צו דעראָבערן ארץ־ישראל, און בלייבן דאָרט דערנאָך אַלס מיליטערישער רוקן־ביין פון דער

www.libtool.com.cn

קומענדיקער יידנשטאַט. אין ארץ־ישראל זעלבסט, אָדער, ריכטיקער געזאָגט, אין איר זידלעכן טייל, וואָס איז שוין דאַן געווען אָקופּירט פון אַלענבים אַרמיי, האָט די יידישע יוגנט מאַסנווייז געשטראָמט צו דער פאָן פונם לעגיאָן.

עס שיינט, אַז צוזאַגנדיק די יידישע מאַסן די אַקטיווע הילף פון ענגלאַנד אינם אויפבוי פון אַ יידישער ארץ־ישראל, האָבן זיך די ציוניסטישע פירער געלאָזט אַליין פאַרשכורן פונם דאָזיקן משיח־גלויבן, און האָבן דעריבער נישט געמאַכט בייצייטנס קיין שום פּראַקטישע הכנות פאַר זייערע צוקונפטיקע אויפגאַבן אין ארץ־ישראל. זיי האָבן נישט אויסגענוצט די גרויסע באַגייסטערונג פון די מאַסן פאַר אַ נאַציאָנאַלע אָנליייע אין אַ פאָרנעם, וואָס זאָל זיין אין איינקלאַנג מיט די גרויסע פינאַנציעלע אָנשטרענגונגען פון אַלע פעלקער, וואָס האָבן זיך דעמאָלט באַטייליקט אינם וועלט־קריג. ווען די ציוניסטישע פירער וואָלטן פאַרשטאַנען די נויטווענדיקייט צו שמידן דאָס אייזן ווען עס איז נאָך הייס און זיי וואָלטן באַלד נאָך דער באַלפור־דעקלאַראַציע, אין דער צייט פון דער גרויסער קריגס־פּראָספּעריטי און גרויסע קריגס־אָנשטרענגונגען, זיך געווענדעט צו די יידן אין די אַליאירטע און נייטראַלע מלוכות נאָך אַ גרויסער קאָלאָניזאַציע־אָנלייע, וואָס זאָל פאַרזיכערן די רעאַליזאַציע פונם ציוניזם אין אַ גרעסערן פאָרנעם, וואָס איז נויטיק געוואָרן דורך זיינע נייע פּאָליטישע אויסזיכטן, — וואָלטן די יידישע מאַסן זיך אָפּגערופן אויף דעם זעלבן ברייטן און אָפּטימיסטישן שטייגער, אויף וועלכן זיי האָבן זיך באַטייליקט אין די קריגס־אָנלייען פון זייערע באַטרעפנדע רעגירונגען. די גאַנצע לאַגע אין ארץ־ישראל נאָך דעם וואָפן־שטילשטאַנד וואָלט דאַן געוואָרן אַן אַנדערע.

„די יידישע קאָמיסיע".

אָנשטאָט אַזעלכע עקאָנאָמישע צוגרייטונגען האָבן די ציוניסטישע פירער געלייגט דעמאָלט זייער גאַנצע אויפמערקזאַמקייט אויף פּאָליטישע שריט, וואָס האָבן געזאָלט פאַרשטאַרקן זייער פּאָזיציע אין דער יידישער און אַרומיקער וועלט. זיי האָבן צוליב דעם צוועק געקריגן פון דער ענגלישער רעגירונג אַ דערלויבעניש צו שיקן קיין ארץ־ישראל אַ יידישע קאָמיסיע, וואָס זאָל זיין אַ פאַרבינדונגס־גליד צווישן דער אָרטיקער יידישער באַפעלקערונג און דער בריטישער מיליטערישער מאַכט. זיי האָבן געהאָפט, אַז די דאָזיקע קאָמיסיע וועט קריגן ברייטע רעכט פון

www.libtool.com.cn

דער ענגלישער רעגירונג און ווערן מיט דער צייט דער פּאָליטישער פונדאַמענט פון דער קומענדיקער נאַציאָנאַלער היים. אירע אויפגאַבן זענען אָבער אַזוי ענג באַשרענקט געוואָרן פון די ענגלישע באַאַמטע, אַז זי האָט אָנגעוווירן דעם גרעסטן טייל פון איר פריער־געפּלאַנטער פּאָליטישער באַדייטונג.

דעם 4־טן אַפּריל 1918 איז די ייִדישע קאָמיסיע (ועד־הצירים), אָנגעפירט פון ד״ר. ווייצמאַן אָנגעקומען קיין ארץ־ישראל. זי האָט זיך גלייך אָנגעשטויסן אין אַ רייע פון אַנטוישונגען. די מיליטערישע מאַכט, וואָס האָט ביי יענער צייט רעגירט דאָס לאַנד, האָט נישט באַטראַכט די באַלפור־דעקלאַראַציע פאַר אַן ערנסטן און בינדנדן דאָקומענט. זי האָט אַפילו נישט געוואָלט אָפיציעל פאַרעפנטלעכן די דעקלאַראַציע אין ארץ־ישראל, טענהנדיק, אַז קיין זיג איז נאָך נישט דערגרייכט געוואָרן, און ס'איז פריצייטיק צו פּובליקירן אַ פּאָליטישע דעקלאַראַציע אין אַ לאַנד, וואָס געהערט נאָך יורידיש דעם שונא.

דער גרעסטער אויפטו פון דער קאָמיסיע איז געווען די גרונט־שטיין־לייגונג פון דער העברעאישער אוניווערסיטעט אויפן הר־הצופים ביי ירושלים. דאָס איז פאָרגעקומען דעם 24־טן יולי 1918, ווען לודענדאָרף איז נאָך אין פראַנקרייך געווען דער אָנגרייפער.

מיט אַ יאָר נאָך דער פאַרעפנטלעכונג פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע זענען די טערקן אַרויסגעטריבן געוואָרן פון ארץ־ישראל און דאָס גאַנצע לאַנד איז אַריין אין ענגלישע הענט. דאָך איז דער פּאָליטישער סטאַטוס, וואָס האָט עקזיסטירט אין ארץ־ישראל אין דער צייט פון דער מיליטערישער אָקופּאַציע געבליבן עקזיסטירן נאָך אַנדערטהאַלבן יאָר. דער ייִדישער לעגיאָן, וואָס איז דאַן געשטאַנען אויפן באָדן פון ארץ־ישראל, איז אויפגעלייזט געוואָרן אין דער צייט, ווען אַ היפּשער טייל פון אַלענבים אַרמיי איז נאָך געשטאַנען אונטער וואָפן. די אַמעריקאַנער לעגיאָנערן, וואָס האָבן מערסטנס געטרוימט וועגן בלייבן אין ארץ־ישראל, כּדי צו לייגן דעם פונדאַמענט פון ייִדישן שטאַט און העלפן אין זיין אויפבוי־אַרבעט, זענען פריינדלעך געבעטן געוואָרן זיך אומצוקערן קיין אַמעריקע... נייע אימיגראַציע איז געווען פאַרבאָטן, און לאַנד־קויפן זענען נישט דערלויבט געוואָרן. אַפילו די ציוניסטישע פירער זענען ביי יענער צייט געווען קעגן פריצייטיקער איינוואַנדערונג. און, נישט האָבנדיק קיין געלט אויף צו קויפן לאַנד, זענען זיי צופרידן געווען צו

www.libtool.com.cn

פֿאַרלענגערן דעם פֿאַרבאָט פֿון לאַנד־קניות, וואָס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן אין דער צייט פֿון קריג.

דער ארץ־ישׂראלדיקער מאַנדאַט.

נאָך דעם סוף פֿונם קריג איז ארץ־ישׂראל פֿאָרמעל אַריבער אין רשות פֿון פֿעלקער־בונד, וועלכער האָט, נאַטירלעך, איבערגעגעבן דעם מאַנדאַט איבער א״י צו ענגלאַנד.

די ציוניסטישע פֿירער, וואָס האָבן בײַ יענער צײַט שוין אײַנגעזען די אומקלאָרקייט און צווייִדײַטיקייט פֿון דער באַלפֿור־דעקלאַראַציע, האָבן בײַ דער געלעגנהייט זיך שטאַרק באַמיט צו קאָמפּענסירן דעם אומגענוגנדן טעקסט פֿון דער באַלפֿור־דעקלאַראַציע! דורך אַ מער באַשטימטער פֿאָרמולירונג פֿון יידישע רעכט אינם נוסח פֿונם מאַנדאַט. זיי האָבן זיך דערבײַ אָנגעשטויסן אויף אַ מאַסע שוועריקייטן, און די רעזולטאַטן פֿון זייערע אָנשטרענגונגען זענען געווען קלענער פֿון זייערע דערוואַרטונגען. פֿונדעסטוועגן אַנטהאַלט דער מאַנדאַט מער באַשטימטע פֿאַרפּליכטונגען בנוגע די יידן, איידער די גומענע דעקלאַראַציע.

די פֿאָררעדע צום מאַנדאַט חזרט איבער דעם נוסח פֿון דער באַלפֿור־דעקלאַראַציע און אָנערקענט דעם „היסטאָרישן צוזאַמענהאַנג צווישן יידן און א״י און די אורזאַכן, וואָס באַוועגן זיי ווידער אויפֿשטעלן זייער נאַצ. היים אין יענעם לאַנד״. באַזונדערס וויכטיק איז דער פּאַראַגראַף צוויי פֿונם מאַנדאַט, וועלכער פֿאַרפּליכטעט די מאַנדאַט־מאַכט צו „שטעלן דאָס לאַנד אין אַזעלכע פּאָליטישע אַדמיניסטראַטיווע און עקאָנאָמישע באַדינגונגען, וואָס זאָלן זיכערן די שאַפֿונג פֿון דער יידישער נאַציאָנאַלער היים״...

דער פֿערטער אַרטיקל פֿונם מאַנדאַט שרײַבט פֿאָר די שאַפֿונג פֿון אַ „געהעריקער יידישער אַגענטור״, וואָס זאָל אָנערקענט ווערן אַלס „אַן עפֿנטלעכע קערפּערשאַפֿט, וואָס זאָל זיך באַראַטן און קאָאָפּערירן מיט דער אַדמיניסטראַציע פֿון ארץ־ישׂראל אין די עקאָנאָמישע, סאָציאַלע און אַנדערע פֿראַגן, וואָס באַרירן די שאַפֿונג פֿון דער יידישער נאַציאָנאַלער היים און די אינטערעסן פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג אינם לאַנד״. דער זעלבער אַרטיקל אָנערקענט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אַלס די צײַטווײַליקע יידישע אַגענטור און פֿאַרפּליכטעט זי „צו זיכערן די קאָאָפּעראַציע פֿון אַלע יידן, וואָס זענען וויליק מיטצוהעלפֿן אין דע־

www.libtool.com.cn

אויפשטעלונג פון דער יידישער נאַציאָנאַלער היים".

דער אַרטיקל זעקס פונם מאַנדאַט הייסט דער אַדמיניסטראַציע פונם לאַנד, באַוואָרענענדיק די רעכט און פּאָזיציעס פון אַנדערע טיילן פון דער באַפעלקערונג, דאָך „פאַרגרינגערן די יידישע אימיגראַציע אונטער פּאַסנדע באַדינגונגען און דערמונטערן, אין קאָאָפּעראַציע מיט דער יידישער אַגענטור, די קאָמפּאַקטע באַזעצונג פון יידן אויף באָדן, אריינ־רעכענענדיק מלוכה ־ לאַנד און נישט באַאַרבעטן באָדן, וואָס ווערט נישט פאַרלאַנגט פאַר עפנטלעכע צוועקן".

אַן אַנדער פּונקט פונם מאַנדאַט זאָגט, אַז די רעגירונג פונם לאַנד קאָן „אָפּמאַכן מיט דער יידישער אַגענטור וועגן בויען און אָנפירן, אויף גערעכטע יסודות, עפנטלעכע דינסטן, און אַנטוויקלען די נאַטירלעכע רייכטימער פונם לאַנד, אויף וויפל די דאָזיקע אויפגאַבן ווערן נישט איבערגענומען דירעקט פון דער אַדמיניסטראַציע".

דער מאַנדאַט גאַראַנטירט אויך די פרייהייט פון געוויסן און רע־ליגיעזן גלויבן, און אָנערקענט העברעאיש, צוזאַמען מיט ענגליש און אַראַביש, אַלס די אָפיציעלע שפּראַכן פונם לאַנד.

איינער פון די פּונקטן פונם מאַנדאַט באַרעכטיקט ענגלאַנד זיך אָפּזאָגן פון דורכפירן וועלכע ס'איז פון זיינע באַשטימונגען אין דער געגנט „צווישן דעם ירדן און דער מזרחדיקער גרענעץ פון ארץ־ישראל". דאָס דאָזיקע רעכט איז באַלד אויסגענוצט געוואָרן, כדי צו גרינדן דאָרט אַ באַזונדערע מלוכה, אונטערן נאָמען „טראַנסיאָרדאַן" (עבר הירדן), וווּ די באַלפור־דעקלאַראַציע און די יידישע רעכט, וואָס שטאַמען פון איר, זענען דערקלערט געוואָרן אַלס נישט ווירקזאַם. עבר־הירדן איז געשטעלט געוואָרן אונטער דער פאַרוואַלטונג פון אַן אַראַ־בישן פּרינץ, וואָס איז פּראַקטיש פאַרפליכטעט אויספאָלגן אַלע „עצות" פון אַן ענגלישן „רעזידענט", וועלכער איז דער פאַקטישער הערשער פונם לאַנד. אַלס קעניג פון עבר־הירדן איז פּראָקלאַמירט געוואָרן אַב־דאַלאַה, דער ברודער פונם פאַרשטאָרבענעם פייזעל, וועלכער האָט גע־האָלפן ענגלאַנד אין דער מלחמה קעגן טערקיי און געקריגן דערפאַר די קרוין פון איראַק.

נאָך דעם וואָפנשטילשטאַנד.

אין דער איבערגאַנגס־צייט צווישן דעם וואָפן־שטילשטאַנד אין

www.libtool.com.cn

דעם אָננעמען פונם מאַנדאַט האָט זיך די פּאָליטישע לאַגע אין ארץ־ישראל שטאַרק געענדערט. די אַראַבישע באַפעלקערונג פונם לאַנד, וועלכע איז ביז צו יענער צייט געווען גלייכגילטיק, און אַמאָל גאָר פריינדלעך צו די ציוניסטישע באַשטרעבונגען, האָט אָנגעהויבן באַאייב־פלוסט ווערן פון א שטאַרקער אַנטי־יידישער אַגיטאַציע, וואָס איז געקו־מען פון פאַרשידענע קוועלן און פאַרשידענע אינטערעסן. דער דירעק־טער רעזולטאַט פון דער דאָזיקער אַגיטאַציע איז געווען דער ערשטער אַנטי־יידישער פּאָגראָם, וואָס איז פאָרגעקומען אין ירושלים אין אַפּריל 1920.

באַלד נאָכן פּאָגראָם פון 1920 איז געהערט געוואָרן די באַשולדי־קונג, אַז די גיפטיקע אַגיטאַציע, וואָס האָט אים אַרויסגערופן, איז פּאַק־טיש דערמונטערט געוואָרן פון דער בריטישער מיליטער־מאַכט, וואָס האָט דאַן באַהערשט דאָס לאַנד. די דאָזיקע באַשולדיקונג האָט זיך באַ־זונדערס געשטיצט אויף דער שטרענגקייט, וועלכע די דאָזיקע מיליטע־רישע מאַכט האָט אַרויסגעוויזן צו א גרופּע פון יידישע עקס־לעגיאָנערן, וואָס האָבן אָרגאַניזירט די יידישע זעלבסט־שוץ אין דער צייט פונם פּאָגראָם. די אַקטיווע מיטגלידער פון דער דאָזיקער זעלבסט־שוץ, — מיטן שפּעטערדיקן רעוויזיאָניסטישן פירער זשאַבאָטינסקי אין דער שפּיץ, — זענען אַרעסטירט געוואָרן און פאַרמשפּט פון א מיליטערישן געריכט צו לאַנג־יאָריקער תּפיסה. דער דאָזיקער שטרענגער אורטייל, אַרויסגערופן א שאַרפן פּראָטעסט, איז דערנאָך אָפּגעשאַפט געוואָרן. אָבער דער אַמאָליקער בליַנדער גלויבן פון דער יידישער באַפעלקערונג אין ענגלאַנד איז שטאַרק דערשיטערט געוואָרן.

סער הערבערט סעמיועל.

די ציווילע אַדמיניסטראַציע, וואָס איז איינגעפירט געוואָרן אין ארץ־ישראל באַלד נאָך די דאָזיקע געשעענישן איז געווען א ווייטערדיקע אורזאַכע פון אַנטוישונג. ניט קוקנדיק אויף דער יידישקייט פון סער הערבערט סעמיועל, דעם ערשטן בריטישן הויך־קאָמישאָנער אין ארץ־ישראל, האָט ער זיך מער גענויגט אויף דער זייט פון די אַראַבער, איי־דער פון יידן. עס שיינט, אַז די יידישקייט פון סעמיועל איז פונם שטאַנדפּונקט פון יידישע אינטערעסן גאָר געווען א חסרון. א יידישער

www.libtool.com.cn

הײַ־קאָמישאָנער, האָט מען געזאָגט, וועט זײַן אַזוי פּאַרזיכטיק אין זײַנע באַמיאונגען צו ווײַזן אומפּאַרטײַישקייט, אַז ער וועט שטיין אונטער אַ מאָראַלישן דרוק צו באַפרידיקן אַפילו אומגערעכטע אַראַבישע פאָדער־רונגען. אגב, האָט סעמיועל פערזענלעך, וועלכער איז אין דער צייט פון קריג געווען דער אינערן־מיניסטער פון ענגלאַנד, שוין דאַמאָלס גע־האַט די רעפּוטאַציע, אַז ער קאָן באַהאַנדלען די ייִדן ערגער איידער דאָס וואָלט געטון אַ ליבעראַלער קריסטלעכער אַדמיניסטראַטאָר.

ס׳איז גאַנץ מעגלעך, אַז גראָד די דאָזיקע רעפּוטאַציע האָט דיס־טירט די באַשטימונג פון הערבערט סעמיועל אַלס ערשטן הײַ־קאָמישאָ־נער אין ארץ־ישראל. זייענדיק אין ארץ־ישראל, האָט דער מחבר דער־מאָלט געהערט, אַז לאָיד דזשאָרזש, דער דעמאָלסטיקער פּרעמיער, האָט בײַ אַ געוויסער געלעגנהייט פאַרלאַנגט סער סעמיועלס הסכמה צו ווערן הײַ־קאָמישיאָנער, אַלס אַ באַדינג פאַר דעם אַרײַנגעמען פון אַ גע־וויסן פּראָ־ייִדישן פּונקט אינם נוסח פונם מאַנדאַט. דער מיין פון לאָיד דזשאָרזש, וועלכער איז בכלל באַרימט מיט זײַן כיטרעקייט, איז געווען, אַז מיט סעמיועל, אַלס הײַ־קאָמישאָנער, וועט מען זײַן זיכערער. אַ ייִדישער הײַ־קאָמישאָנער וועט שוין זען, אַז די ייִדישע בוימער אין ארץ־ישראל זאָלן נישט אַרײַנוואַקסן גלײַך אינם הימל אַרײַן, און דערבײַ וועט מען ענגלאַנד נישט קאָנען באַשולדיקן אין אַנטיסעמיטיזם...

די בלוטיקע געשעענישן פון 1921.

אין די ערשטע חדשים פון זײַן ממשלה, איז סער הערבערט סע־מיועל שטאַרק פאַרנומען געווען מיט דער אײַנריכטונג פון אַ נייער ציוו־ילער רעגירונג און האָט אויסגעמיטן אַלגעמיינע פּאָליטישע פּאַרפּליכ־טונגען. די לאַגע האָט זיך אָבער שטאַרק געביטן נאָך דעם בלוטיקן אויסברוך פון מאַי 1921. עס שיינט, אַז דער דאָזיקער אויסברוך, וואָס איז אין די מערסטע ייִדישע זידלונגען דערפאָלגרײַך צוריקגעשטויסן געוואָרן פון דער ייִדישער זעלבסט־שוץ, האָט אַרײַנגעבראַכט די אַדמי־ניסטראַציע אין אַ פּאַניק. איר לייטנדער מאָטיוו איז פון יענער צייט גע־וואָרן — אײַנצוגלעטן די אַראַבישע אָפּאָזיציע דורך פּלעריליי הנחות. גע־שטיצט פון די אַנטי־ציוניסטישע באַאַמטע פון קאָלאָניאַל אָפיס, האָט סעמיועל באַשרענקט און אַפילו צײַטווײַליק אָפּגעשטעלט די ייִדישע אי־מיגראַציע און האָט אָנגעבאָטן די אַראַבער דאָס בעסטע רעגירונגס־לאַנד אין דער געגנט פון בית־שאָן. ער האָט אויך פּרובירט צורעדן די אַראַ־

www.libtool.com.cn

בער זיך צו באטייליקן אין א לעגיסלאטיוון ראט, וואס וואלט זיי גע־געבן א באדייטנדע דעה אין דער אדמיניסטראציע פונם לאנד. ער האט אפילו צוגעזאגט צו קאנטראלירן די אימיגראציע דורך א באזונדערע קאמיסיע, וואס זאל מערסטנס באשטיין פון געקליבענע — דאס הייסט, מערסטנס אראבישע — מיטגלידער פונם לעגיסלאטיוון ראט.

סעמיועלס פלאן פון א לעגיסלאטיוון ראט איז נישט דורכגעפירט געווארן אין לעבן. די אראבער האבן אים צוריקגעוויזן סיי צוליב די קאנסטיטוציאנעלע באשרענקונגען, וואס האבן געזאלט באווארענען די הויפט - פונקטן פונם מאנדאט, און סיי אויך צוליב דעם, וואס אין זיין באשטאנד האבן געזאלט אריינגיין „עקס אפיציא" אייניקע ענגלישע באאמטע, בטל־מאכנדיק די אראבישע מערהייט צווישן די געוויילטע דעפוטאטן. א פארזוך צונויפצורופן דעם דאזיקן לעגיסלאטיוון ראט אן אראבישער צושטימונג האט געבראכט צו א וואל־באיקאט, און סוף־כל־סוף איז דעם 29־טן מאי 1923 דערשינען א נייער דעקרעט, וואס האט צייטווייליק אנולירט די באשטימונגען פון דער קאנסטיטוציע וועגן דעם לעגיסלאטיוון ראט.

דאס „ווייסע פאפיר".

בעת די פארהאנדלונגען מיט די אראבער וועגן א לעגיסלאטיוון ראט איז דער מיין פון דער באלפור־דעקלאראציע קלאר באשרענקט געווארן דורך אפיציעלע רעגירונגס־פרושים. דער וויכטיקסטער פון זיי איז אנטהאלטן אינם בריוו פון קאלאניאל אפיס צו דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, וואס איז שפעטער ארויסגעגעבן געווארן אלס „ווייסער פאפיר". דא־טירט דעם 3־טן יוני 1922, איז דער דאזיקער בריוו געווארן זייט יענער צייט די אפיציעלע אויסטייטשונג פון דער באלפור־דעקלאראציע:

„מיר מוזן אייך אויפמערקזאם מאכן, — זאגט דער דאזיקער וויכטיקער דאקומענט, — אז די דעקלאראציע האט נישט אין זינען געהאט צו פארוואנדלען ארץ־ישראל אלס א גאנצע אין א יידישע נאציא־נאלע היים, נאר אז אזא היים זאל געגרינדעט ווערן אין ארץ־ישראל". נאך א ווייטערדיקער דערקלערונג, אז די „ציוניסטישע ארגאניזא־ציע האט נישט קיין חלק אין דער אלגעמיינער פארוואלטונג פונם לאנד", פילן די מחברים פון ווייסן פאפיר די נויטיקייט צו געבן דער באלפור־דעקלאראציע אויך א פאזיטיווע אויסטייטשונג, צו זאגן נישט נאר וואס די באלפור - דעקלאראציע מיינט נישט, נאר אויך וואס אנט־

www.libtool.com.cn

האַלט זי אין זיך יאָ. זיי טוען דאָס אויף זייער אַ נעפּלהאַפּטן „אַחד־העמיסטישן" אופן:

„ווען אָבער מען וועט פרעגן, וואָס ווערט אייגנטלעך געמיינט מיט דער אַנטוויקלונג פון דער יידישער נאַציאָנאַלער היים אין ארץ־ישראל, קאָן מען אויף דעם ענטפערן, אַז דאָס איז נישט די אַרויפלייגונג פונם יידישן נאַציאָנאַלן כאַראַקטער אויף די איינוווינער פונם לאַנד אַלס אַ גאַנצע, נאָר די ווייטערדיקע אַנטוויקלונג פונם עקזיסטירנדן יידישן ישוב, מיט דער הילף פון די יידן אין אַנדערע לענדער, כּדי ער זאָל ווערן אַ צענטער, מיט וועלכן דאָס יידישע פאָלק אַלס אַ גאַנצעס זאָל קאָנען שטאָלצירן און זיין פאַראינטערעסירט צוליב רעליגיעזע ראַסן ־ מאָטיוון. כּדי אָבער דער דאָזיקער ישוב זאָל זיך קאָנען פריי אַנטוויקלען און געבן פאַרן יידישן פאָלק די פולע געלעגנהייט צו ווייזן זיינע פעאיקייטן, מוז ער וויסן אַז ער געפינט זיך אין ארץ־ישראל אויפן גרונט פון רעכט, און נישט פון טאָלעראַנץ"...

סעמיועלס נאָכפאָלגער.

נאָך פינף יאָר זיין אין ארץ־ישראל, האָט סעמיועל פאַרלאָזן זיין שטעלע אַלס הויי־קאָמישאָנער, און זיין פּלאַץ איז פאַרנומען געוואָרן דורך לאָרד פּלומער, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכנט אַלס גענעראַל אין וועלט־קריג. פּלומער האָט איבערגעלאָזט ביי די ארץ־ישראלדיקע יידן אַ גאַנץ גוטן איינדרוק, אַ בעסערן איידער סעמיועל. ער האָט געהאַלטן אָרדענונג מיט אייזערנער האַנט, און דאָס איז אייגנטלעך אַלץ, וואָס יידן האָבן פון אים דערוואַרטעט.

אַ פיל ערגערן איינדרוק האָט איבערגעלאָזט פּלומערס נאָכפאָלגער, סער דזשאָהן טשענסלאָר. מען האָט אים אָפּט באַשולדיקט אין קעגנער־שאַפט צו יידן און ציוניזם. די דאָזיקע באַשולדיקונג איז באַזונדערס פאַרשטאַרקט געוואָרן נאָך דעם פּאָגראָם־אויסברוך פון 1929, ווען ער האָט זיך באַמיט צו לייגן די פּאָליטישע אחריות פאַר די דאָזיקע טרויעריקע געשעענישן אויף יידישע פּלייצעס. פערזענלעך איז אָבער טשענס־לאָר נישט געווען אין ארץ־ישראל אינם מאָמענט פונם אַראַבישן אויס־ברוך, און די יידישע קריטיקער לייגן דערייבער אַרויף די דירעקטע אחריות פאַר זיי אויף זיין געהילף, מר. הערי ליוק, וואָס האָט פאַרנומען טשענסלאָרס פּלאַץ, בעת זיין זומער־וואַקאַציע אין ענגלאַנד. נאָך לאַנג פאַר

www.libtool.com.cn

אויגוסט 1929 איז ליוק באַטראַכט געוואָרן אַלס אַנטיסעמיט, און זיין שיינבאַרע גלייכגילטיקייט צו דער סכנה, וואָס האָט געהאָנגען אין דער לופט מיט אַ פּאָר וואָכן פאַרן אייגנטלעכן אויסברוך, האָט געהאָלפן צו פאַרשטאַרקן די מיינונג וועגן זיין פּערזענלעכער שולד.

דער איצטיקער הויך־קאָמישאָנער, סער אַרטור וואָקאָפּ, האָט אַ גוטן נאָמען אינעם לאַנד, ווו מען האַלט אים פאַר אויפריכטיק און ערנהאַפט. מען לויבט זיינע באַמיאונגען צו הויבן די אַגריקולטור פונם לאַנד דורך איינפירן נייע און בעסערע סאָרטן פון פלאַנצן און הויז־חיות. פונדעסטוועגן האָט מען אין די לעצטע פּאָר יאָר שטאַרק קריטיקירט זיין קאַרגע אימיגראַציע־פּאָליטיק און מען טאַדלט אויך שטאַרק זיינע פּסדרדיקע באַמיאונגען צו שאַפן אין לאַנד אַ לעגיסלאַטיווע פאַרזאַמלונג, וואָס ווערט אין די יידישע קרייזן באַטראַכט אַלס פּריצייטיק און שעדלעך.

די פּאָליטיק פון קאָלאָניאַל־אָפיס.

זיך צוקוקנדיק גענויער צו דער ענגלישער פּאָליטיק אין ארץ־ישראל פאַר די לעצטע פופצן יאָר, קומט מען צו דער איבערצייגונג, אַז די גוטע אָדער שלעכטע מיינונג פון יידן וועגן איינצלנע הויך־קאָמישאָנערן איז באַזירט אויף איבערטרייבונג. ס'איז אַ גוזמא צו האַלטן סער טשענסלאָרן פאַרן אויטאָר פונם פּאָגראָם אין 1929, און ס'איז פּונקט אַזאַ גוזמא צו האַלטן דעם איצטיקן הויך־קאָמישאָנער פאַר איינעם פון די גרעסטע פריינד פונם א״י־דיקן יידנטום. דער אמת איז, אַז טשענסלאָר מיט אַלע זיינע חסרונות האָט באַצייטנס געבעטן די יידישע פירער נישט צו לאָזן אומפאַראַנטוואָרטלעכע עלעמענטן פאַנאַנדערצובלאָזן די פראַגע פון כותל־מערבי, געבנדיק דערמיט די אַראַבישע העצער אַ גלענצנדע געלעגנהייט פאַר ווירקזאַמע פּראָפּאַגאַנדע, און ס'איז אויך אַ פאַקט, אַז אונטער דער איצטיקער אַדמיניסטראַציע זענען די באַשרענקונגען קעגן יידישער אימיגראַציע און יידישן לאַנד־איינקויף שאַרפער, אײדער ווען נישט איז פריער. מיט אַנדערע ווערטער, — קיינער פון די ביז־איצטיקע הויך־קאָמישאָנערן איז נישט געווען קיין טייוול, און קיינער פון זיי איז נישט געווען קיין מלאך. אין פונדאַמענטאַלע פּאָליטישע פראַגן פירן זיי אַלע אויס די אינסטרוקציעס פון קאָלאָניאַל־אָפיס. נאַטירלעך, קאָן אַ טאַקטפולער הויך־קאָמישאָנער פאַרגלעטן זיינע טאַטן דורך אַ פריינדלעכן שמייכל, אָבער אין עצם ווערט דערפון די

ענגלישע פּאָליטיק נישט געענדערט.

די אַלגעמיינע פּאָליטיק פונם קאָלאָניאַל־אָפיס אין לאָנדאָן איז ביז איצט מערסטנס באַאיינפלוסט געווען פון צווייפל און אמאָל אויך פיינטלעכקייט צו די יידישע אָנשטרענגונגען אין ארץ־ישראל. די אַלטע „ספּעצן" פונם קאָלאָניאַל אָפיס פלעגן קוקן אויפן ציוניזם, — ווייניקסטנס ביז דער איצטיקער גרויסער כוואַליע פון יידישער אימיגראַציע, אַלס א מאָדנע אידייע, וואָס האָט נישט קיין ערנסטע שאַנסן אויף איר רעאַליזאַציע אין דער נאָענטער צוקונפט. ציוניזם האָט גאָר אויסגעקוקט צו זיין א שטערונג פאַר דער טראַדיציאָנעלער אימפּעריאַלער פּאָליטיק אין נאָענטן מזרח. עקספּערטן, וואָס זענען גרוי געוואָרן אין קאָלאָניאַלן דינסט, האָבן געטראַכט, אַז מען וואָלט בעסער דורכגעקומען מיט די אַראַבער אין נאָענטן מזרח, ווען ציוניזם אין ארץ־ישראל וואָלט זיך נישט אוועקגעשטעלט אין מיטן, ווי א ביין אין האַלז.

יידישע פעלערן און ענגלישער אָפּרוף

די גערעכטיקייט פאַרלאַנגט צוצוגעבן, אַז באַלד נאָך דעם וואָפנשטיל־שטאַנד, איז געווען א מאָמענט, ווען די שטעלונג פונם דורכשניטלעכן בריטישן קאָלאָניאַל־באַאַמטן צום ציוניזם איז געווען פיל פריינטלעכער און ערנסטער. דעמאָלט האָבן ענגלענדער שטאַרק געגלויבט אין די שאַפנדע פעאיקייטן פונם יידישן פאָלק, פון וועלכן זיי האָבן דערוואַרטעט אַן ענערגישן פאַרזוך צו רעאַליזירן באַלד די באַלפור־דעקלאַראַציע דורך מאַסנהאַפטע אימיגראַציע און קאָלאָניזאַציע. די וואַקלדיקע פּאָליטיק פון די ציוניסטישע פירער און זייער אומפעאיקייט צו קאָנצענטרירן באַצייטנס גרויסע געלד־מיטלען און שמידן דאָס אייזן כל־זמן עס איז נאָך היים, האָט אָבער געמאַכט א שווערן איינדרוק אויף די בריטישע קאָלאָניאַל - פּאָליטיקער. זיי זענען באַלד געקומען צום אַנדערן עקסטרעם, — צום באַשלוס, אַז דער ציוניזם איז צו שוואַך אויף צו פאַרווירקלעכן זיינע גרויסרעדנערישע פּלענער. די ווייטערדיקע ציוניסטישע אָנשטרענגונגען, וואָס האָבן א צייט, — צווישן 1922 און 1925, — זיך אויסגעדריקט אין א גאַנץ באַדייטנדער קאָלאָניזאַציע־טעטיקייט, זענען שוין געקומען צו שפּעט, כדי צו פאַרניכטן דעם בריטישן סקעפּטיציזם, וואָס האָט אין דער צווישן־צייט, וואָס איז פּסיכאָלאָגיש גאַנץ נאַטירלעך, — זיך פאַרוואַנדלט אין א קעגנערשאַפט.

www.libtool.com.cn

אויסער פּאָליטישע מאָטיוון, וואָס האָבן געבראַכט דעם דורכשניטלעכן קאָלאָניאַל־באַאַמטן, — וואָס איז געוויינלעך אַן עקסטרעמער קאָנסערוואַטאָר, אַ „דאַי האַרד״, צו דער מיינונג, אַז די באַלפור־דעקלאַראַציע איז פונם ענגלישן שטאַנדפּונקט געווען אַן ערנסטער טעות, — איז די דאָזיקע באַציאונג אויך באַאיינפלוסט געווען דורך פּסיכאָלאָגישע רייבונגען, וואָס האָבן געמוזט אַנטשטיין צווישן די יידישע פירער און די ענגלישע רעגירונגס־לייט אין ארץ־ישראל. אַ בריטישער קאָלאָניאַל־באַאַמטער איז געוווינט צו האָבן צו טון מיט איינגעבוירענע (נייטיווס), וואָס באַטראַכטן אים אַלס אַ העכערן מין פון מענטשלעכן וועזן, און וועלכע זיין גונסט דורך אונטערטעניקייט און חניפה. פאַר אַזאַ באַאַמטן זענען די יידן פון ארץ־ישראל אַ נייע און אומאַנגענעמע דערפאַרונג: אַנשטאָט צו בעטן טובות, פאָדערן זיי גאָר רעכט. נאַטירלעך, זענען די יידישע פירער פון ארץ־ישראל, שטייענדיק, געוויינלעך, אויף גאָר אַ הויכער מדרגה פון קולטור, נישט געניגט אָנצונעמען דעם ענגלישן באַאַמטן אַלס אַ העכערן סאָרט מענטש, נישט געקוקט אויף זייער העפלעכקייט, קריגט גאָר אַמאָל דער בריטישער באַאַמטער אין זיינע באַציאונגען מיט זיי דעם איינדרוק, — אַמאָל פאַלשן און אַמאָל ריכטיקן, — אַז מען קוקט נאָר אויף אים אַ ביסל פון אויבן אַראָפּ. נאַטירלעך, ווערט ער איינערלעך שטאַרק אויפגערייצט פון אַזאַ סאָרט געפיל, און ער פילט דעם פאַרלאַנג צו ווייזן די דאָזיקע חוצפהדיקע מענטשן, אַז ער מעג איבער זיי הערשן. דאָס מאַכט אים נאָך מער אַראָגאַנט. דער ייד, פון זיין זייט, פילנדיק די דאָזיקע שטעלונג, טייטשט זי פאַלש אויס אַלס אַ באַוווּסטזיניקע פיינטשאַפט, און דער אַדמיניסטראַטאָר, נאָך עטלעכע אַזעלכע דערפאַרונגען, ווערט באַהערשט דורך אַ שטאַרקן פאָראורטייל קעגן אַלץ, וואָס יידן טוען אין ארץ־ישראל.

די אויספאָרשונגס־קאָמיסיע

די קוים באַהאַלטענע קעגנערשאַפט פון די בריטישע באַאַמטע צום געדאַנק וועגן יידישער היים אין ארץ־ישראל שפּיגלט זיך גאַנץ קלאָר אָפּ אין די באַריכטן פון די קאָמיסיעס, וואָס זענען אין פאַרשידענע צייטן באַשטימט געוואָרן אויף צו שטודירן די לאַגע אין ארץ - ישראל. דער דאָזיקער אַנטי־ציוניסטישער פאָראורטייל פילט זיך שוין אינם באַריכט פון דער הייקראַפט -קאָמיסיע, וואָס האָט אונטערזוכט די לאַגע נאָכן פּאַגראָם פון מאַי 1921. די קאָמיסיע האָט, אַגב, געהאַט צווישן אירע מיט־

גלידער דעם זעלבן מר. ליוק, וועלכער איז מיט יאָרן שפּעטער באַטראַכט געוועז אַלס פאַראַנטוואָרטלעך פאַר די בלוטיקע געשעענישן פון 1929. די הייקראַפט - קאָמיסיע האָט אין איר באַריכט אונטערגעשטראָכן, ווי אומישנע, יעדן אומריינפן אויסדרוק פון עקסטרעמע יידישע פירער וועגן די אַראַבער, איגנאָרירנדיק אין דער זעלבער צייט די מיינונגען פון מער פאַראַנטוואָרטלעכע און מעסיקע ציוניסטישע וואָרט־זאָגער.

די שאָו־קאָמיסיע, וואָס איז געשיקט געוואָרן קיין ארץ־ישראל נאָך דעם אויסברוך פון 1929, איז געגאַנגען אַ שריט ווייטער, רעקאָמענדירנדיק די שאַרפסטע באַשרענקונגען פון אימיגראַציע און אַ פאַקטישן פאַרבאָט פון יידישע לאַנד־קניות. זי האָט זיך באַצויגן מיט פולן גלויבן צו די איבערטריבענע רכילותן פון אַראַבישע אַגיטאַטאָרן וועגן דער בלומרשט גרויסער צאָל פון לאַנדלאָזע, וואָס זענען פאַרטריבן געוואָרן פון באָדן צוליב זיין פאַרקויף צו יידן. זי האָט אויפגעפאָדערט די רעגירונג אָפּגעבן אַלע אירע מיטלען צו דער באַזעצונג פון די דאָזיקע „לאַנדלאָזע”, און נישט דערלויבן קיין יידישע אויסברייטערונג אין דער אַגריקולטור, ביז די דאָזיקע אויפגאַבע וועט נישט דורכגעפירט ווערן. די מערהייט פון די מיטגלידער פון דער שאָו־קאָמיסיע האָבן פאַקטיש באַטראַכט די פאָגראָמען פון 1929, דערקלערנדיק זיי בעיקר נישט מיטן מאַכמעדאַנישן פאַנאַטיזם, וואָס איז אויפגעהעצט געוואָרן דורך בייזוויליקע אַגיטאַציע וועגן כותל־מערבי, נאָר מיט דער עקאָנאָמישער לאַגע, וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך יידישע אימיגראַציע און יידישע לאַנד־קניות.

דער באַריכט פון דער שאָו־קאָמיסיע האָט געקריגן אַ שטאַרקן ענטפער פון איר אייגענעם מיטגליד, דעם לייבאָר־פירער, לאָרד סנעל. ער האָט אריינגעגעבן אַ מינדערהייטס באַריכט, וואָס באַווייזט איבערצייגנד, אַז די אימיגראַציע האָט נישט פאַרערגערט די לאַגע פון די אַראַבישע פעלאַכן, נאָר פאַרקערט, זי באַדייטנד פאַרבעסערט.

„ווייסע פאַפּיר” און סימפּסאָנס באַריכט.

די אַנטי־יידישע אויספירונג פון דער שאָו־קאָמיסיע זענען אָפּגעשפּיגלט געוואָרן אין נאָך אַ שאַרפערער פאָרמע אינם „ווייסן פאַפּיר” פון לאָרד פאַספילד (פריער סידני וועב, דער באַקאַנטער היסטאָריקער פון די ענגלישע טרייד־יוניאָנס), וועלכער איז דאַמאָלט געוועזן דער קאָלאָניאַל־מיניסטער אין מאַקדאָנאַלדס אַרבעטער־רעגירונג. זיי זענען גענויער אויסגעאַרבעט געוואָרן אין דער פאָרמע פון באַשטימטע פאָרשלאָגן

www.libtool.com.cn

דורך סער דזשאָן האָופ סימפּסאָן, דעם ענגלישן קאָלאָניזאַציע עקספּערט, וואָס איז געשיקט געוואָרן קיין ארץ - ישראל נאָך דעם שאָו־באַריכט מיטן צוועק קלאָר צו מאַכן די אַגריקולטורעלע און קאָלאָניזאַטאָרישע מעגלעכקייטן פונם לאַנד.

לויט די ווערטער פון די ציוניסטישע קריטיקער באַשטייט דער גרונט־פעלער פון סימפּסאָנס באַריכט אין דעם, וואָס ער האָט אָנגענומען דעם איצטיקן דורכשניט פון לאַנד, וואָס אַ דערפאָלגרייכער אַראַבישער פעלאַך דאַרף האָבן פאַר זיין חיונה, אַלס די נאָרמע פון לאַנדווירט־שאַפטלעכער באַאַרבעטונג אין דער צוקונפט. ער האָט זיך אָפּגעזאָגט צו רעכענען ווי געהעריק מיט דער מעגלעכקייט צו שניידן דעם נויטיקן מיני־מום פון לאַנד דורך קינסטלעכע באַוואַסערונג און באַמיסטיקונג פון די באָדנס. די טאָג־טעגלעכע פּראַקטיק פון ארץ־ישראל באַווייזט, אַז קעגנ־זאַץ צו סימפּסאָנס באַריכט, איבערצייגט, אַז אינטענסיווע באַאַרבעטונג פון קלענערע שטחים לאַנד גיט גרעסערע רעזולטאַטן, איידער די פּרימי־טיווע קראַצעריי פון גרעסערע שטחים לאַנד.

זיך אָפּזאָגנדיק צו רעכענען זיך מיט מעגלעכער פאַרקלענערונג פונם מינימום שטח, וואָס איז נויטיק ביי פּרימיטיווער אַראַבישערווירטשאַפט, דורך מער מאָדערנע אַגריקולטורעלע מעטאָדן, איז סימפּסאָן געקומען צום אויספיר, אַז די מעגלעכקייטן פון יידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל זענען זייער באַשרענקט, און יעדע באַזעצונג פון יידישע אימי־גראַנטן אויף לאַנד דאַרף אָפּגעלייגט ווערן ביז די „לאַנדלאָזע“, אָדער די אַראַבער, וואָס האָבן ווייניקער לאַנד פונם ברייטהאַרציקן מינימום, וועלכן סימפּסאָן האָט פאַר זיי באַשטימט, וועלן געגוגנט פאַרזאָרגט ווערן. סימפּסאָנס פאָרשלאָגן זענען אַריינגענומען אין דעם גענויער־אויסגעאַר־בעטן פּלאַן פון מר. לואי פּרענטש, אַ פאַכמאַן, וואָס איז געבראַכט געוואָרן צוליב דעם דאָזיקן צוועק פון אינדיע...

די ווירקונג פון דער דעקלאַראַציע.

די יידן פון ארץ־ישראל זענען שטאַרק אויפגעבראַכט געווען אויף די אַלע באַריכטן און „פּאַפּירן“, אין וועלכע זיי זעען אַ בליינדן אַנטי־יידישן פאָראורטייל. זיי ווייזן צוריק באַזונדערס שאַרף די מיינונג, אַז ענגלאַנד וואָלט גרינגער דורכגעקומען מיט די אַראַבער, ווען די באַלפור־דעקלאַראַציע וואָלט נישט געשטאַנען אין איר וועג. זיי ווייזן אָן אויפן

www.libtool.com.cn

פאַקט, וואָס אין סיריע און איראַק, וווּ קיין באַלפור־דעקלאַראַציע איז נישט געווען, האָבן די מאַנדאַט־מלוכות, ענגלאַנד און פראַנקרייך, געמוזט אונטערדריקן ערנסטע אויפשטאַנדן, און זיי האָבן דערביי געהאַט ריזיקע פאַרלוסטן. מיר ווייסן אָבער נישט וועגן קיין איין בריטישן סאָלדאַט, וואָס איז דערהרגעט געוואָרן אין אַ שלאַכט אין ארץ־ישראל זייט דעם וואָפן־שטילשטאַנד.

נישט קוקנדיק אויף אַזאַ „רעקאָרד'' זענען פונדעסטוועגן נאָך צווישן די ענגלישע באַאַמטע אין ארץ־ישראל פאַראַן אַזעלכע, וואָס טראַכטן, אַז ענגלאַנד האָט גענומען אויף זיך אַ צו שווערע לאַסט מיט איר צוזאָג וועגן ייִדישער היים, און זי איז דעריבער באַרעכטיקט זיך אויסדרייען פון דער דאָזיקער פאַרפליכטונג מיט אַלע דריידלעך און שפּיצלעך, וואָס זענען אויסגעפּרוווט געוואָרן אין דורות פון קאָלאָניאַלער הערשאַפט אין אַנדערע לענדער...

אימיגראַציע און וווילשטאַנד.

ארץ־ישראלדיקע ייִדן זענען שטאַרק פאַרביטערט איבער אַזאַ סאָרט אומגערעכטע שטעלונג. זיי ווייזן אָן מיט שטאָלץ, אַז ארץ־ישראל איז פּיליכט דאָס איינציקע לאַנד אין דער וועלט, וועמענס מלוכה־בודזשעט, אָן שום דערגענצנדע שטייערן, גיט אַ גרויסן און אַלץ שטייגנדן איבערפלוס גראָד אין די ערגסטע יאָרן פון דעם עקאָנאָמישן וועלט־קריזיס, וועלכן מיר לעבן איצט איבער. און דאָס איז נאָך פאָרגעקומען אין אַ צייט, ווען די מערסטע לאַנדווירטשאַפטלעכע שטייערן זענען צוליב אומגערעטעניש געשענקט געוואָרן צו די האַרט געטראָפענע פעלאַכן. דערצו איז נאָך ארץ־ישראל דאָס איינציקע לאַנד אין דער וועלט, וועלכעס האָט בסדר פאַרגרעסערט זיין האַנדל אין לויף פון די לעצטע דריי יאָר. די בײדע וווּנדערלעכע לייסטונגען זענען בלי שום ספק אַ רעזולטאַט פון ייִדישער אימיגראַציע און ייִדישע קאָנסטרוקטיווע אינוועסטיציעס.

אָט איז די סומע פון די איינאַמען און אויסגאַבן פון דער ארץ־ישראלדיקער רעגירונג פאַר די לעצטע פיר יאָר, — די ערגסטע יאָרן פונם וועלט־קריזיס. די ציפערן זענען נאַטירלעך אין פונטן:

פינאַנס־יאָר	1931-32	1932-33	1933-34	1934-35
איינאַמען	2,783,442	3,015,917	3,985,492	5,237,859
אויסגאַבן	2,374,867	2,516,394	2,704,856	3,084,257

www.libtool.com.cn

דעם 28 פעברואר 1935 האָט דער ריינער איבערפלוס פון דער רעגי־רונג־קאַסע באַטראָפן 4,494,433 פונט, כמעט צוויי מאָל אַזויפיל ווי די אַנלייע, וואָס די רעגירונג האָט לעצטנס געמאַכט אין לאָנדאָן.

ביי אַזאַ לאַגע איז גאָרנישט קיין ווונדער, וואָס „ניר איסט ענד אינדיע", אַ צייטונג, וועלכע איז בכלל נישט גאָר פריינטלעך צו יידישע באַשטרעבונגען אין ארץ־ישראל, האָט לעצטנס באַצייכנט די יידישע אימיגראַציע אַהין אַלס אַ „הון, וואָס לייגט גאָלדענע אייער". יידן זעען דעריבער קיין שום אורזאַכע נישט, פאַרוואָס זאָלן הויכע ענגלישע פּאָליטיקער, רעדנדיק וועגן ארץ־ישראל, מאַכן דעם אָנשטעל פון פילאַנטראָפּן, וואָס ליידן נעבעך צוליב זייער גוטמוטיקייט: ענגלאַנד האָט כמעט גאָרנישט געטאָן פאַרן אויפבוי פון ארץ־ישראל, און אַלץ, וואָס איז דאָרט אויפגעטאָן פאַר די לעצטע פופצן יאָר, איז צו פאַרדאַנקען, דירעקט אָדער אומדירעקט, דעם יידישן געלט און די יידישע אָנשטרענגונגען.

„מיר דערוואַרטן נישט קיין הילף פון ענגלאַנד, — האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ געשפּרעך מיטן מחבר אַן אָנגעזעענער אַרכיטעקט אין חיפה. — אַלץ וואָס מיר ווילן פון דער ענגלישער אַדמיניסטראַציע איז, אַז זי זאָל אויפהערן סאַבאָטירן אונזער אייגענע קאָנסטרוקטיווע אַרבעט. צוליב וואָס אַזעלכע חומרות קעגן דער אימיגראַציע, אין דער צייט, ווען עס פעלן אונז פּאַקטיש אויס אַרבעטער, באַזונדערס אינם בוי־פאַך? זאָל מען נאָר עפענען ברייטער די טויערן פונם לאַנד און אָפּשטעלן די צו־להכעיסדיקע באָדן־פּאָליטיק, וואָס שטערט די אַנטוויקלונג פונם לאַנד. מיר ווילן שוין דאַן באַזאָרגן דאָס איבעריקע".

די אימיגראַציע־פּאָליטיק.

באַזונדערס פיל קריטיק רופט אַרויס די אימיגראַציע־פּאָליטיק פון דער ענגלישער רעגירונג. ס'איז פאַראַן אַן אַלגעמיינע איבערצייגונג, אַז אַפילו אין די ראַמען פונם איצטיקן שטרענגן אימיגראַציע געזעץ, וואָס באַשרענקט די צאָל פון די אימיגראַנטן מיט דער עקאָנאָמישער אויפנאַם־פעאיקייט פונם לאַנד, וואָלט די צאָל פון יידישע אימיגראַנטן באַדאַרפט זיין אַ סך גרעסער איידער זי איז אין דער ווירקלעכקייט. ס'איז אַ פאַקט, אַז אין פיל פאַלן מוז מען אָפּלייגן דעם בוי פון נייע הייזער, וויל די אָרטיקע אַרבעטס־קאַמערן (לשכת־עבודה) קאָנען פשוט נישט צושטעלן די נויטיקע צאָל בעלי־מלאכות. נאָך ערגער איז די לאַגע אין די קאָלאָ־

www.libtool.com.cn

ניעס, ווו מען האָט אין איניקע פאַלן געמוזט פאַרקלענערן דעם פאַרנעם פון דער לאַנדווירטשאַפטלעכער טעטיקייט צוליב מאַנגל אין אַרבעטס־הענט. אין סעזאָן צייט מוז מען מאָביליזירן שילער און שטאָטישע אַרבעטער, אַפּעלירנדיק צו זיי, אַז זיי זאָלן, אַלס נאַציאָנאַלע פליכט, קומען אין די קאָלאָניעס צו העלפן אַראָפּנעמען די פּרוכט־ערנטע.

די באַאַמטע פונם אימיגראַציע־דעפּאַרטאַמענט ביי דער רעגירונג ענטפערן געוויינלעך אויף אַזאַ קריטיק מיט דער טענה, אַז ביים באַשטימען די צאָל פון אימיגראַנטן, וואָס דאַרפן יעדעס יאָר צוגעלאָזט ווערן אין לאַנד, רעכענען זיי זיך נישט נאָר מיטן איצטיקן „בום”, נאָר אויך מיט דער מעגלעכקייט פון אַן עקאָנאָמישן קריזיס, ווען דער באַדאַרף אין אַרבעטער וועט זיין אַ סך קלענער. ארץ־ישראלדיקע יידן האַלטן דאָס פאַר אַ ווירקלעכע אויסטייטשונג, וואָס איז אין סתירה מיטן נוסח פונם געזעץ, וועלכער רעדט בלויז וועגן אויפנעם־טעטיקייט פונם לאַנד אינם געגעבענעם מאָמענט. בכלל, האַלטן זיי, אַז דער גאַנצער ווילשטאַנד פונם לאַנד איז באַזירט אויף אימיגראַציע, און אַ צו־שטרענגע באַשרענקונג פון איר קאָן פאַראורזאַכן איבערטריבענע זעלבסט־קאָסטן ביי געביידן און אינדוסטריע, פאַרקלענערנדיק דערמיט דעם מעגלעכן פּראָפיט פון קאָנסטרוקטיווע אינוועסטיציעס און שטעלנדיק דערמיט אין געפאַר זייער פאָרטזעצונג. אויב אין ארץ־ישראל זאָל זיך אָנהויבן אַ קריזיס, וועט ער פאַראורזאַכט ווערן, — ווי פּאַראַדאָקסאַל עס זאָל נישט קלינגען, — דורך אומגענוגנדע אימיגראַציע, און נישט דורך איר איבערפלוס...

פיל טענות רופט אויך אַרויס די שטיף־מוטערלעכע באַהאַנדלונג פון יידישע טוריסטן, וואָס ווערן סיסטעמאַטיש פאַרדעכטיקט אינם ווונטש מיסברויכן מיט זייער טוריסטן־וויזע, כדי בלייבן אין לאַנד אויף שטענדיק. אין די פריערדיקע יאָרן זענען כמעט גאַנצע שיפן מיט טוריסטן צוריקגעשיקט געוואָרן פון די האַפנס צוליב דעם דאָזיקן פאַרדאַכט אַליין, כאָטש זייערע פּאַפּירן זענען געווען אין אָרדנונג, און ס'איז נישט געווען קיין קלענסטער באַווייז פון זייערע „פאַרברעכערישע כוונות”.

לעצטנס איז מען געפאַלן אויף דער המצאה צו פאָדערן פון יעדן טוריסט, וואָס וויל באַזוכן ארץ־ישראל, אַ משכון פון 60 פונט, וואָס זאָל פאַרפאַלן ווערן אין פאַל, ווען ער בלייבט אין לאַנד איבער זיין באַשטימטער צייט. דאָס איז אַ ווירקזאַם מיטל, און עס פאַרהיט אויך צו פיל חשדים אין די פאָרטן. אָבער עס גיסט זיך אַרויס דאָס קינד מיטן וואַסער. ארץ־ישראל אַלס אַ לאַנד, וואָס דאַרף האָבן אַ גרויסן טוריסטן־פאַרקער פאַר

www.libtool.com.cn

איר עקאָנאָמישן וווילשטאַנד, קאָן זיך נישט פאַרגינען שווערער צו מאַכן זייער וועג. דער געוויינלעכער טוריסט, אַפילו ווען ער האָט נישט קיין מינדעסטע אָבזיכט צו בלייבן אין לאַנד, האָט ווייניק חשק אַריינלייגן אַ געלט־גאַראַנטיע פאַרן רעכט צו באַזוכן אַ לאַנד, אין דער צייט, ווען אין אַלע אַנדערע ענלעכע לענדער, איז ער זייער אַן אָנגעלייגטער גאַסט...

נאָך מער טענות הערט מען קעגן די אומגעהייער שטרענגע מיטלען, וואָס מען נעמט אָן קעגן יידן, וואָס ווערן געכאַפּט ביים פאַרזוך אַריבערצוגיין אומלעגאַל די גרענעץ, אָדער וואָס ווערן אַרעסטירט אין לאַנד, נאָך דעם ווי ס'איז זיי געלונגען זיך דורכגנבענען אַהין. נישט נאָר ווערן די אומגליקלעכע אַרויסגעשיקט, נאָר מען פאַרמשפּט זיי נאָך דערצו פאַר דעם אַרויסשיקן אויף עטלעכע חדשים תפיסה. דער פאַקט וואָס אַזעלכע אומלעגאַלע אימיגראַנטן, וואָס האָבן נאָך אַלעמען נישט באַגאַנגען קיין פאַרברעכן פון מאָראַלישן שטאַנדפּונקט, ווערן געהאַלטן צוזאַמען מיט פּראָסטע גנבים און רויבער, רעגט שטאַרק אויף די יידישע באַפעלקערונג פונם לאַנד.

די יידישע עפנטלעכע מיינונג פּראָטעסטירט אויך שטאַרק קעגן די „אַבלאַוועס" נאָך אומלעגאַלע אימיגראַנטן, וואָס האָבן אָנגענומען אַן אַלגעמיינעם און העכסט אומווירדיקן כאַראַקטער. דער דאָזיקער פּראָטעסט האָט אָנגענומען אַ באַזונדערס שאַרפן כאַראַקטער, ווען אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן האָבן אָרגאַניזירט אַ מין פרייוויליקע גרעניץ־וואַך מיטן צוועק צו העלפן דער פּאָליציי כאַפּן אומלעגאַלע אימיגראַנטן. די דאָזיקע פרייוויליקע, וואָס זענען, ווי מען שמועסט, אינספּירירט געוואָרן פון געוויסע ענגלישע באַאַמטע, האָבן געהאַט אַפילו פאַרהאַלטן שפּאַציר־גרופּן פון לאַנג איינגעזעסענע און אפילו איינגעבוירענע יידן. נאַטירלעך, האָט דאָס געבראַכט צו אַ פּאָר ערנסטע צוזאַמענשטויסן, און די רעגירונג איז געוואָרנט געוואָרן, אַז זי איז פאַראַנטוואָרטלעך פאַר די ערנסטע געשעענישן, וואָס קאָנען פון דעם אַרויסקומען. די רעגירונג האָט איינגעזען די וואָגיקייט פון דער דאָזיקער וואָרנונג, און האָט פאַרבאָטן די ווייטערדיקע עקזיסטענץ פון אַזאַ פרייוויליקער הילפס־וואַך. אין דער זעלבער צייט האָט זי פאַרשאַרפט די אייגענע וואַך קעגן אומלעגאַלע איינוואַנדערונג, וועלכע איז איצט אַ סך שווערער, איידער ווען נישט איז פריער.

אַלס אַנטשיידנדער באַווייז פון דער בריטישער פיינטלעכקייט כלפּי יידישע אימיגראַנטן, ווערט באַטראַכט די ווייכקייט, מיט וועלכער די זעלבע אַדמיניסטראַציע באַציט זיך צו די אַראַבישע אימיגראַנטן, וואָס גייען

www.libtool.com.cn

אַריבער די לאַנד־גרענעצן פון סיריע, עבר הירדן און עגיפּטן. יעדער בע־דואין, וואָס וויל אַריינקומען קיין ארץ־ישראל צו זוכן אַרבעט, אָדער פּאַשען דאָרט זיין סטאַדע, קאָן דאָס פּאַקטיש טאָן אָן פּאַספּאָרטן און אַנדערע שוועריקייטן.

אין דעם פאַל פון עבר־הירדן האָט די פריִיע אַראַבישע איינוואַנדע־רונג אַן אָפיציעלע רעגירונגס הסכמה, דאָס איז קלאָר אַרויסגעבראַכט געוואָרן אויף דער 23־ער סעסיע פון דער מאַנדאַט קאָמיסיע, וואָס איז פאָרגעקומען אין יוני 1933. אויף דער פראַגע פון אַ מיטגליד צו די ציפער פון 212 מאַכמעדאַנישע אימיגראַנטן, וואָס זענען אָנגעוויזן גע־ווען אינם באַריכט פאַרן פאַריקן יאָר, איז קלענער פון דער ווירקלעכ־קייט, און צי מיינט דאָס נישט, אַז די אימיגראַציע איבערן ירדן ווערט נישט קאָנטראָלירט, האָט מר. יאַנג, דער פאָרטרעטער פון דער ארץ־ישראלדיקער רעגירונג, געענטפערט בזה הלשון:

„די דערקלערונג איז ריכטיק. אַראַבער, וואָס קומען פון עבר־הירדן דאַרפן נישט האָבן קיין פּאַספּאָרטן״.

אַ פאַקט אָבער איז, אַז ייִדן, וואָס קומען אַריבער פון ארץ־ישראל קיין עבר־הירדן מוזן דורכגיין שטרענגע פאָרמאַליטעטן, און די רעגירונג, לויט דער אָפענער דערקלערונג פונם זעלבן מר. יאַנג, דערמוטיקט נישט זייער באַזעצונג אין עבר הירדן...

באָדן־פּאָליטיק.

אַ שאַרפע קריטיק הערט מען קעגן דער באָדן־פּאָליטיק פון דער ענגלישער אַדמיניסטראַציע אין ארץ־ישראל, וואָס מאַכט ייִדישע לאַנד־קניות פון אַראַבער אַלץ שווערער און שווערער. מיט אַ קורצער צייט צוריק איז, למשל, אַרויסגעגעבן געוואָרן אַ געזעץ, וואָס פאַרווערט אַראָפּצוזעצן פונם באָדן אַרענדאַטאָרן, וואָס זענען אויפן לאַנד אפילו אַ בערך קורצע צייט. דער געזעץ באַציט זיך אויך אויף בעדואינער, וואָס האָבן פאַרנו־מען דעם באָדן אויף צו פּאַשען דאָרט זייערע בהמות, אפילו נישט צאָלנ־דיק קיין רענט צום לאַנד באַזיצער.

אַנערקענענדיק די מעלות פון אַזאַ געזעץ פון אַלגעמיין סאָציאַלן שטאַנדפּונקט, פרעגן אָבער ייִדישע קריטיקער, פאַרוואָס אַזאַ פיינער גע־זעץ איז נישט פּראָקלאַמירט געוואָרן אין ענגלאַנד אָדער אין אַנדערע בריטישע דאָמיניאָנס־קאָלאָניעס, וואָס האָבן בדרך כלל דערגרייכט אַ פיל העכערע שטופע פון סאָציאַלער געזעצגעבונג. פאַרוואָס האָט מען גראַד

www.libtool.com.cn

אין אַזאַ אָפּגעשטאַנענעם לאַנד ווי ארץ־ישראל, אַ געוועזענע טערקישע פּראָווינץ, ווו אַכציק פּראָצענט פון דער מאַכמעדאַנישער באַפעלקערונג זענען נאָך איצט נישט אימשטאַנד אונטערצושרייבן זייער נאָמען, אַזוי ראַדיקאַל אָפּגעטראָטן פון די געוויינלעכע באָדן־געזעצן אין אַנדערע קאַפּיטאַליסטישע לענדער?

פון דער אַנדערער זייט, אויב מען האָט ארץ־ישראל שוין יאָ אויסגעקליבן אַלס אַ לאַבאָראַטאָריע פאַר העכסט פּראָגרעסיווע באָדן־געזעצן, טאָ פאַרוואָס פירט מען אויך נישט איין אַ פּראָגרעסיווע סיסטעם פון באָדן שטייער, וואָס זאָל פאַרבאָטן די גרויסע לאַנד־באַזיצער אָנהאַלטן גרויסע שטרעקעם לאַנד, נישט באַאַרבעטנדיק זיי?

ביז דער לעצטער צייט איז אין ארץ־ישראל געבליבן אין קראַפט די אַלטע טערקישע „עשור", אַ לאַנד־שטייער, וואָס האָט באַטראָפן אַן אַכטל פונם ברוטאָ ערטראַג אויפן באָדן. די דאָזיקע שטייער־סיסטעם, וואָס איז שוין זייט צען יאָר אָפּגעשאַפט אין טערקיי אַליין, לייגט אַרויף דעם גרעסטן עול פון שטייערן אויף די יעניקע, וואָס באַאַרבעטן דעם באָדן מיטן שווייס פון זייער געזיכט, באַפרייענדיק אין דער זעלבער צייט די באַזיצער פון גרויסע, נישט באַאַרבעטע שטחים לאַנד פון יעדער באַשטייערונג. אויב אַזאַ שטייער־געזעץ זאָל עקזיסטירן אין אַמעריקע, וואָלט אַ פרייער גרונט־שטיק אויף דער פיפטה עוועניו אין ניו יאָרק געווען שטייער פריי, אויפן גרונד, וואָס זיין איגנטימער האָט פון אים נישט קיין הכנסה. מען קאָן זיך גרינג פאָרשטעלן, ווי אַזאַ שטייער־סיסטעם צוואַקס פון איר ווערט צוליב דער אַרומיקער שטאָטישער אַנטוויקלונג.

אגב, איז דער דאָזיקער ביישפּיל גוט צוגעפּאַסט צו דער איצטיקער לאַגע אין ארץ־ישראל. דאָס לאַנד, למשל, פון סאַראָנאַה, אַ דייטשע קאָלאָניע, וואָס איז איצט אינגאַנצן אַרומגערינגלט דורך דער גיך וואַקסנדער יידישער שטאָט תל־אביב, ווערט באַשטייערט אויסשליסלעך לויט איר אַגריקולטורעלער איינקונפט, איגנאָרירנדיק אינגאַנצן דעם אומגעהייערן צוואַקס פון אי ווערט צוליב דער אַרומיקער שטאָטישער אַנטוויקלונג.

לעצטנס האָט די רעגירונג ענדלעך באַשלאָסן אָפּצושאַפן דעם „עשור" און איינפירן באָדן - שטייערן, וואָס זענען באַזירט אויף דער קלאַסיפיקאַציע פונם לאַנד אין עטלעכע באַשטימטע קאַטעגאָריעס. די שטייערן וועלן פון איצט אָן באַשטימט ווערן אומאָפּהענגיק פון דער ערנטע אינם געגעבענעם יאָר.

אין פּלוג קוקט דאָס אויס אַ גרויסער שריט פאָרויס, אָבער אַ גע־

www.libtool.com.cn

נויערער שטודיום פון די שטייער־ראַטן באַווייזט, אַז אַלע סאָציאַלע חס־רונות פונם טערקישן „עשור" זענען פּאַקטיש געבליבן אין דער נייער, פּלומרשט מאָדערנער, סיסטעם. די גרעסטע לאַסט איז אַרויפגעלייגט גע־וואָרן אויף ציטרוס ־ פּלאַנצונגען, אין דער צייט, ווען נישט באַאַרבעט לאַנד בלייבט שטייער ־ פריי.

ס'איז טאַקע אמת, אַז פּרדסים ברענגען מער איינקונפט, איידער אַנ־דערע סאָרטן פון אַגריקולטור. פון דער אַנדערער זייט איז אָבער א פאַקט, אַז זייערע באַזיצער האָבן באַרייכערט דאָס לאַנד מיט זייערע פּראָדוקטי־ווע אינוועסטיציעס. זיי האָבן, אגב, דירעקט אָדער אומדירעקט, געצאָלט גאַנץ גרויסע שטייערן: דער בענזין, וואָס איז פאַרברויכט געוואָרן ביי דער קינסטלעכער באַוואַסערונג פון די יונגע פּרדסים, האָט במשך פון די לעצטע צוויי יאָר געגעבן דער רעגירונג מער ריינע איינקונפט איידער דער „עשור" פון אַלע אַנדערע פעלדער פונם לאַנד... פון דער אַנדערער זייט ווערט דאָס אומבאַאַרבעטע לאַנד, נישט ברענגענדיק אפילו קיין דירעקטע איינקונפט, אַלץ טייערער, און די דאָזיקע העכערונג פון איר ווערט איז צום גרויסן טייל צו פאַרדאַנקען דער אַלגעמיינער אַנטוויקלונג פונם לאַנד, אין וועלכער די רעגירונג מיט אירע אויסגאַבן האָט אַ היבשן חלק. ביי אַזאַ לאַגע איז נישטאָ קיין גערעכטע אורזאַכע, פאַרוואָס די אייגנטימער פון פּוסטע לענדער זאָלן נישט ביטראָגן זייער חלק אין דער רעגירונגס־קאַסע.

אַלנפאַלס בלייבט דער ווידערשפּרוך צווישן די העכסטע ־ פּראָגרעסי־ווע געזעצן וועגן די אַרענדאַטאָרן און די העכסטע ־ רעאַקציאָנערע לאַנד־שטייערן, אויך נאָך דער אָפּשאַפונג פונם „עשור". און דאָס רופט אַרויס אַ סך אומצופרידנהייט צווישן די ייִדישע פירער פון ארץ ־ ישראל. זיי זענען איבערצייגט, אַז אויב די אָפּוועזנדע לאַנד ־ באַזיצער זאָלן מוזן צאָלן, ווי דאָס פירט זיך אין אַנדערע לענדער, באַדייטנדע שטייערן פאַר נישט באַאַרבעט לאַנד לויט איר פאַקטישן פאַרקויף ־ ווערט, וואָלטן די אָפּוועזנדע לאַנד ־ באַזיצער זיך נישט געקאָנט פאַרגינען צו ספּעקולירן מיט פּוסטן לאַנד, האַלטנדיק עס אויף העכערע פרייזן. זיי וואָלטן דאַן עס געמוזט פאַרקויפן צו ווירקלעכע לאַנדווירטן, וואָס זאָלן עס באַאַרבעטן און באַרייכערן דערמיט די פּראָדוקציע פונם לאַנד.

„מיר זענען גרייט אָנצונעמען די העכסטע ־ פּראָגרעסיווע באָדן־גע־זעצן, האָט מיר געזאָגט איינער פון די דאָזיקע יודישע פירער, אָבער בתנאי, אַז דער פּראָגרעס זאָל באַנוצט ווערן אויך דעמאָלט, ווען ער איז אין

www.libtool.com.cn

יידישע אינטערעסן, און נישט אויסשליסלעך דאָן, ווען ער ווירקט קעגן אונז. עס שיינט אָבער, אַז אונזער רעגירונג ווערט דאַן פּראָגרעסיוו, ווען דאָס קאָן שאַטן דער יידישער קאָלאָניזאַציע, און זי בלייבט עקסטרעם־רעאַקציאָנער, ווען דער פּראָגרעס וואָלט געדינט צו אונזער גונסטן".

צוזפּיל „יושר"

קיין פּאַראַנטוואָרטלעכער יידישער פירער אין ארץ־ישראל קאָן נישט האָבן קעגן דעם פּרינציפּ פון גערעכטער אַנטשיידיקונג פאַרן ערענ־דאַטאָר, וועלכער מוז פאַרלאָזן דאָס לאַנד, וואָס איז פּאַרקויפט געוואָרן דורך דעם אייגנטימער. אַזאַ אַנטשיידיקונג האָט מען פרייוויליק געצאָלט פאַרן קריג, און ס'איז פאַראַן אַן אַלגעמיינע גרייטשאַפט צו העכערן איר פאַרנעם אַזוי, אַז דער אַרענדאַטאָר זאָל זיך קאָנען באַזעצן אויף אַן אַנ־דער שטיק לאַנד, אָדער נאָך בויען אַ ווירטשאַפט אין אַ שכנותדיקן לאַנד, ווו לאַנד־פּרייזן זענען אַ סך נידריקער, איידער אין ארץ־ישראל.

די יידישע קאָלאָניזאַציע־געזעלשאַפטן וואָלטן אפילו גרייט געווען, ווען מען זאָל זיי נישט שטערן צוליב פּאָליטישע מאָטיוון, איינצואָרדנען פּולשטענדיק אַזעלכע פּעלאַכן, אפילו ווען זיי זענען נישט געווען די אייגנטימער פונם פּאַרקויפטן באָדן.

זיי באַקלאָגן זיך אָבער, אַז די אָרטיקע דיסטריקט־אָפיסערס און גאָווערנערס באַהאַנדלען יעדן לאַנד־סכסוך צווישן יידן און אַראַבער אין אַ העכסט־פּאַרטייאיש און ווילקירלעכן גייסט, איגנאָרירנדיק אָפט אינ־גאַנצן די געזעצלעכע אייגנטום־רעכט. אַט ווי עס האָט זיך וועגן דער דאָזיקער לאַגע אויסגעדריקט, אין אַ געשפּרעך מיטן מחבר, מ. מ. או־סישקין, דער באַרימטער ציוניסטישער פירער, וואָס שטייט די לעצטע 15 יאָר אין דער שפּיץ פון נאַציאָנאַל־פאָנד:

„אין יעדן ציוויליזירטן לאַנד איז אָנגענומען, אַז ווען איינער האָט עפּעס אַ תביעה אויף אַ לאַנד, וואָס באַלאַנגט צו אַן אַנדערן, דאַרף ער גיין אין געריכט. דערווייל שיצט די פּאָליציי די רעכט פונם מאַן, וואָס האָט די פּאָרמעלע פּאַפּירן אויפן באָדן.

אין ארץ־ישראל איז עס אָבער אַנדערש. דאָ קאָן אַ באַנדע פון בעדואינער פּאַרנעמען צו יעדער צייט אַ שטיקל יידיש לאַנד, וואָס איז נאָך נישט באַאַרבעט, טענהנדיק, אַז ס'איז אַמאָל באַאַרבעט געוואָרן דורך אַראַבער פון זייער שבט. אָנשטאָט צו פּאַרטרייבן די בעדואינער

www.libtool.com.cn

פונם לאַנד, און הייסן זיי זיך ווענדן צום געריכט, אַנטשיידעט אָפּט דער דיסטריקט - פּאָרוואַלטער, אַז די בעדואינער זאָלן בלייבן אויפן לאַנד, ביז דער געריכט וועט זיך אַנטגילטיק פאַנאַנדערקלייבן אין זייערע טע־נות. אין בעסטן פאַל באַשליסט ער, אַז ביידע צדדים זאָלן דערווייל נישט באַאַרבעטן דאָס לאַנד, וואַרטנדיק אויפן ענדגילטיקן אורטייל פונם געריכט. און דערנאָך, ווען מיר געווינען שוין דעם משפּט, — וואָס געדויערט געוויינלעך עטלעכע יאָר, — יאָגט זיך אויך נישט די רעגירונג צו דער־ווייטערן פונם לאַנד די בעדואינער, וואָס האָבן עס פאַרנומען אָן דער מינדסטער רעכט. זי קומט אָנשטאָט דעם צו אונז מיט אַ פאָרשלאָג וועגן פּאַרמיטלונג. אַלס רייכע מענטשן, זאָגט מען אונז, זאָלן מיר געבן די אָרימע בעדואינער עפּעס אַן אַנטשעדיקונג איידער זיי וועלן פאַרלאָזן דאָס לאַנד, וואָס האָט קיינמאָל נישט באַלאַנגט צו זיי. אָן אַנטשעדיקונג. פאַר וואָס? פאַר נוצן עטלעכע יאָר אונזער לאַנד אָן אָרענדע - אָפּצאָל און אָן דעם מינדסטן יורידישן גרונט!"

„איצט שטעלט זיך פאַר, — האָט ווייטער פאָרטגעזעצט דער אַלטער מאַן מיט אַלץ וואַקסנדער פאַרביטערטקייט, — אַז איר קומט אין מיין הויז, פאַרנעמט אַ צימער, און זאָגט, אַז עס באַלאַנגט צו אייך אויפן גרונט פון ווירקלעכע אָדער איינגערעדטע רעכט. די פּאָליציי, אַנשטאָט אַרויסצוזעצן אייך, און הייסן אייך גיין צום משפּט מיט אייערע, — מעג עס אפילו זיין גערעכטע, — טענות, צווינגט מיך צו אָנערקענען דעם סטאַטוס־קוואָ פון אייער אַריינדרינגונג, און איך בין דאָס דער יע־ניקער, וואָס מוז גיין צום געריכט צו באַווייזן מיינע אייגנטום - רעכט. אָט אַזוי ווערן לאַנד - סכסוכים באַהאַנדלט אין ארץ־ישראל!"

אגב, איז דאָס נישט דער אַלגעמיינער מנהג. קענער פון דער לאַגע זאָגן, אַז אַזאַ איבער־ליבעראַלע שטעלונג צו לאַנד - פאַרכאַפּערס ווערט אַרויסגעוויזן בלויז אין אַ פאַל, ווען דער באָדן באַלאַנגט צו יידן. ווען בעדואינער זאָלן זיך אויפן זעלבן אופן אַריינכאַפּן אויף אַן אַראַבישן שטיק באָדן, וועט די פּאָליציי זיי באַלד פאַרטרייבן, זיך נישט צוהערנדיק אפילו צו זייערע טענות: אויף דעם, וועט מען זיי זאָגן, איז פאַראַן אַ געריכט.

מען האָט מיר דערציילט וועגן אַ געוויסן אַראַבישן שבט, וואָס האָט געמאַכט די פאַרכאַפּונג פון יידישן לאַנד פאַר אַ פּראָפיט־ברענגענדע באַשעפטיקונג. דער שבט שטעלט אויף זיינע ביידלעך גאַנץ צו יידישע קאָלאָניעס, זוכנדיק ערגיץ־וווּ אַ נישט באַאַרבעט, און בפרט נישט־

www.libtool.com.cn

פאַרצווימט שטיקל לאַנד, אויף צו פאַרנעמען עס אויפן גרונט פון „פריער־דיקן באַזיץ". אויב דאָס געלינגט זיי, קריגן זיי געוויינלעך עטלעכע פונט פונם יידישן אייגנטימער. אפילו ווען ער איז הונדערט פראָצענט זיכער אין דער גרונטלאָזיקייט פון זייער טענה, איז ער מער צופרידן צו האָבן א באַשטימטן און באַשרענקטן פאַרלוסט, איידער אריינלאָזן זיך אין לאַנגע משפטים, במשך פון וועלכע ער וועט דערווייל נישט קאָנען נוצן דעם באָדן... נאָך אַזאַ „אויסגלייך" וואַנדערן די בעדואינער ווייטער, קוקנדיק שאַרף נאָך א צווייטער גינסטיקער געלעגנהייט צו פאַרנעמען א שטיקעלע פון זייער „אמאָליקן לאַנד".

— „אין אמעריקע רופט איר דאָס „רעקעט", — האָט מיר געזאָגט א קאָלאָניסט, וועלכער איז א פליסיקער לעזער פון א ניו־יאָרקער יידישער צייטונג.

אין נאָרמאַלע אומשטענדן וואָלט אַזאַ לאַנד־פּאָליטיק אוממעגלעך געמאַכט, אין לעצטן סך־הכּל, יעטוועדע ווייטערדיקע קאָלאָניזאַציע. אָבער דער יידישער דראַנג נאָך ארץ־ישראל איז אַזוי שטאַרק, אַז די בסדר־אָנקומענדיקע אימיגראַנטן זענען גרייט צו צאָלן דאָרט פאַר באָדן פינף און אפילו צען מאָל אַזוי פיל, איידער עס וואָלט געקאָסט באָדן פון דער זעלבער גוטסקייט אין די ארומיקע לענדער. דער דאָזיקער איבערטריבענער פרייז איז גענוג הויך, כּדי צו דעקן אויך די קאָסטן פון בלערליי נגישות און „רעקעטס"...

עפנטלעכע אַרבעטן.

אַן אַנדער ציל פון שאַרפער יידישער קריטיק איז די אומגענוגנדע צאָל פון יידן, וואָס ווערן באַשעפטיקט אויף רעגירונגס־שטעלעס און ביי עפנטלעכע אַרבעטן. די רעגירונג ווערט באַשולדיקט אין עובר־זיין אויף די פּרינציפּן פונם „מאַקדאָנאַלד־בריוו", וואָס איז ארויסגעגעבן געוואָרן דעם 13 פעברואַר 1931, אַלס אַן אָפיציעלער און בינדנדער רעגירונגס־דאָקומענט. אַדרעסירט צו ד"ר. ווייצמאַן, אַלס דעם פּרעזידענט פון דער יידישער אַגענטור, האָט ער געהאַט דעם צוועק צו באַזייטיקן דעם טיפן מיסטרוי, וואָס איז געשאַפן געוואָרן אין יידישע מחנות, נאָך דעם באַריכט פון דער שאָו־קאָמיסיע, און פּאַספילדס „ווייסן פּאַפּיר". מאַקדאָנאַלדס בריוו האָט צווישן אַנדערע זאַכן צוגעזאָגט, אַז בנוגע עפנטלעכע אַרבעטן וועט מען זיך רעכענען מיטן יידישן פאַרלאַנג נאָך

www.libtool.com.cn

אַ גענוגנדן חלק אין דער אַרבעט, נעמענדיק דערביי אין אַנבאַטראַכט דעם ייִדישן בייטראַג צו די איינקונפטן פון דער רעגירונג״.

וואָלט דער דאָזיקער צוזאָג געגומען געוואָרן ווערטלעך, וואָלטן ייִדישע אַרבעטער באַדאַרפט זיין די פולע העלפט פון אַלע באַשעפטיקטע ביי די עפנטלעכע אַרבעטן. קיינער פאָדערט אָבער נישט אַזאַ בוכשטעבלעכע פאַרווירקלעכונג פון מאַקדאָנאַלדס צוזאָג, און די מערסטע ייִדישע פירער וואָלטן געווען צופרידן, ווען דער אָנטייל פון ייִדן אין די עפנטלעכע אַרבעטן זאָל נישט זיין קלענער פון די 26 פּראָצענט, וועלכע זיי מאַכן אויס אין דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג פונם לאַנד. אַ פאַקט איז אָבער, וואָס דער פּראָצענט פון ייִדן אויף רעגירונגס - אַרבעטן איז בלויז זיבן פּראָצענט, און די סומע פון זייער אַרבעטס - לוין איז אַרום 19 פּראָצענט פון די אַלע לוין - אויסצאָלונגען. אגב, זענען כמעט אַלע ייִדישע אַרבעטער, וואָס זענען פאַרנומען ביי עפנטלעכע אַרבעטן, קוואַליפיצירטע און בעסער באַצאָלטע בעלי - מלאכות: פּראָסטע ייִדישע אַרבעטער וואָלטן נישט געאַרבעט פאַר דעם עלנטן לוין, וועלכן די רעגירונג צאָלט אירע אַראַבישע אַרבעטער.

אַן ענלעכע לאַגע עקזיסטירט אין דער ארץ - ישראלדיקער פּאָליציי,— אַריינגערעכנט די גרעניץ - וואַך פון עבר - הירדן, וואָס ווערט בעיקר אויסגעהאַלטן פון ארץ - ישראלדיקע מיטלען. די פאָלגנדע טאַבעלע, וואָס באַציט זיך אויפן מיטן פון 1934 גיט אָן די אַלגעמיינע צאָל פון באַשעפטיקטע אין דער ארץ־ישראלדיקער פּאָליציי און די צאָל פון ייִדן צווישן זיי:

ייִדן אין דער פּאָליציי.

	אָפיצירן			פּאָליס-לייט		
	בכלל	ייִדן	פּראָצענט	בכלל	ייִדן	פּראָצענט
געוויינלעכע פּאָליציי	158	28	17.8	2570	263	10.2
גרענעץ-וואַך	52	3	5.8	1039	23	2 2
צוזאַמען	210	31	14 8	3609	286	7.9

בכלל זענען ייִדן פאַרטרעטן אין דער פּאָליציי פונם לאַנד מיט 8.5 פּראָצענט, אין דער צייט, ווען זיי מאַכן אויס 26 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג, און ווען זייער בייטראַג צו די רעגירונגס - איינגאַמען איז מינדסטנס 50 פּראָצענט!

www.libtool.com.cn

ענלעכע טענות ווערן געהערט וועגן נישט גענוגנדער באַשעפטיקונג פון יידן אין דער פּאָסט, טעלעפאָן און טעלעגראַף, אויף די באַנען און אין אַנדערע צווייגן פון דעם רעגירונגס־אַפּאַראַט.

די רעגירונג אַלס אַרבעט־געבערין.

ביי דער געלעגנהייט איז כּדאַי אונטערצושטרייכן, אַז די רעגירונג איז דער גרעסטער אַרבעטסגעבער פון ארץ־ישראל. צוזאַמען מיט פּאָלי־ציי און באַאַמטע, באַשעפטיקט זי זיכער אַרום אַ פינפטל פון אַלע לוין־אַרבעטער אינם לאַנד. ס׳איז דעריבער קיין וווּנדער נישט, וואָס די יידישע פירער לייגן אַזאַ גרויסן געוויכט אויף גענוגנדע באַשעפטיקונג פון יידן אויף רעגירונגס־שטעלעס.

ווען מען פרעגט העכערע ענגלישע באַאַמטע, פאַרוואָס זענען פאַראַן אַזוי ווייניק יידן אין רעגירונגס ־ ביוראָס, לייקענען זיי שאַרף יעדע אָפּ־זיכטלעכע אַנטי ־ יידישע דיסקרימינאַציע. זיי זאָגן, אַז די קליינע צאָל פון יידישע באַאַמטע דערקלערט זיך מיט דער קליינער צאָל פון יידישע קאַנדידאַטן, און אַז דער פּראָצענט פון צוגענומענע צווישן יידישע בעלנים איז גאָר גרעסער, איידער ביי נישט־יידן. זאָלן מער קוואַליפיצירטע יידן זיך ווענדן נאָך רעגירונגס ־ שטעלעס, וועט דער אַנטייל פון יידן אין דער פאַרוואַלטונג פונם לאַנד, ווי אויך אין די עפנטלעכע אַרבעטן, פאַרגרעסערט ווערן.

אין פּלוג, איז די דאָזיקע דערקלערונג אַ ריכטיקע. יידישע פירער זאָגן אָבער, אַז דער תּוך פון דער פראַגע ליגט אין די גאָר נידריקע שכי־רות, וואָס ווערן באַצאָלט די קלענערע רעגירונגס ־ באַאַמטע. דער ערש־טער געהאַלט אויף אַ רעגירונגס ־ שטעלע שטייט געוויינלעך אויף אַזאַ נידריקער „אַראַבישער״ מדרגה, אַז יידן קאָנען קוים עקזיסטירן דער־מיט.

„אַנשטאָט, — זאָגן יידישע פירער, — די באַמיאונגען צו קריגן באַאַמטע אויף גאָר אַ נידעריקן געהאַלט, אויף וועלכן ס׳איז איצט שווער צו געפינען אפילו אַראַבער, וואָלט די רעגירונג באַדאַרפט בעסער באַשטי־מען שכירות, וואָס זאָלן כאָטש זיין אין מיטן, צווישן דעם אַראַבישן און יידישן לעבנס ־ סטאַנדאַרד. איר גלענצנדע פינאַנציעלע לאַגע וואָלט איר דאָס זיכער דערלויבט״.

אַגב, ווייזט מען אָן ביי דער געלעגנהייט, אַז די נידעריקע שכירות

אויף ארץ - ישראלדיקע רעגירונגס - שטעלעס, באַציען זיך בלויז אויף ייִדן און אראַבער, אָבער נישט אויף ענגלענדער. די דיסקרימינאַציע לטובת די ענגלענדער דריקט זיך אויס נישט נאָר אין דעם, וואָס מען גיט זיי די אַמבעסטן - באַצאָלטע שטעלעס, — דאָס וואָלט מערוויניק געווען פאַרשטענדלעך, — נאָר אויך אין דעם, וואָס ענגלישע באַאַמטע — אַפילו אויף קלייניע שטעלעס — קריגן כמעט אַ טאָפּלטן געהאַלט, אײדער ייִדן און אַראַבער, וואָס האָבן די זעלבע קוואַליפיקאַציעס און פאַרנעמען די זעלבע שטעלעס. אַן ענגלישער פּאָליציאַנט, למשל, קריגט גלייך ביים אָנהויב עלף פונט אַ חודש און פאַרשידענע אַנדערע פּריווילעגיעס דערצו, בעת דער ייִד, וואָס שטייט אויפן זעלבן אייראָפּעאישן לעבנס-סטאַנדאַרט, מוז זיך באַגנוגענען מיט 6 פונט אַ חודש פאַר פונקט דער זעלבער שטעלע!

אויב גערעכטיקייט פאַרלאַנגט, אַז אַלע באַאַמטע אָן אויסנאַם זאָלן קריגן דעם זעלבן לוין פאַר דער זעלבער אַרבעט, — און דאָס וואָלט זיכער געווען ריכטיק, — דאַן מוז מען אָפּשאַפן די פּריווילעגיעס פאַר ענגלענדער. אויב אָבער מען מאַכט שוין יאָ אַזאַ אונטערשיד, טאָ צוליב וואָס אָוועקשטעלן ייִדן און אַראַבער אויף דער זעלבער מדרגה, אויסקלויבנדיק הערביי דעם נידעריקסטן, דעם אַראַבישן סטאַנדאַרט פון לוין?

ס'איז קיין ספק נישטאָ, אַז אין דער פראַגע האָבן ייִדן אַן אייזערנע טענה, און איך שטעל זיך נישט פאָר, ווי אַזוי זי קאָן בכלל פאַרענטפערט ווערן.

אַן אַנדערע ייִדישע טענה באַציט זיך אויף די צוגרויסע שפּראַך-פאָדערונגען, וואָס ווערן געשטעלט צו ייִדישע בעלנים אויף רעגירונגס-שטעלעס אין פאַרגלייך מיט אַראַבער. מען פאָדערט, — זאָגט מען, — אַ באַדייטנדע קענטעניש פון אַראַביש פון אַ ייִדישן פּאָליציאַנט, אָדער באַן-קאָנדוקטאָר, בעת פונם אַראַבער, ס'רוב, פאָדערט מען נישט קיין קענטעניש פון העברעאיש.

טעאָרעטיש איז אויך די טענה ריכטיק, אָבער פּראַקטיש מוז די רעגירונג, לויט מיין מיינונג, זיך רעכענען מיט דעם פאַקט, וואָס אַראַביש איז די שפּראַך פון 75 פּראָצענט פון ארץ - ישראלדיקע איינוווינער. ס'איז גאַנץ נאַטירלעך, אַז אַ ייִדישער פּאָליסמאַן, מיטן אויסנאַם פון תל - אביב, האָט מער צו טון מיט אַראַבער, איידער אַן אַראַבישער פּאָליסמאַן מיט ייִדן. עס וועט בכלל נישט שאַטן, ווען ייִדן זאָלן לייגן אויף דער קענטעניש פון דער אַראַבישער שפּראַך אַ גרעסערן געוויכט, ווי ביז

www.libtool.com.cn

אהער. אין דעם פּרט מעג מען טאַקע פון יידישע קעפּ פאָדערן עפּעס מער...

רעגירונג־בודזשעט און אימיגראַציע.

בכלל גענים ניט יידן פון די רעגירונגס־אויסגאַבן אין דער זעל־בער מאָס, ווי זיי באַטייליקן זיך אין אירע אײַננאַמען. זיי באַקלאָגן זיך אויף לחלוטין אומגענוגנדער שטיצע, וואָס יידישע שולן און שפּיטאָלן קריגן פון רעגירונגס־מיטלען, אין דער צייט, ווען די רעגירונג גיט אויס גאַנץ באַדייטנדיקע סומעס אויף אַנדערע אַנשטאַלטן פון דעם מין, און האָט נאָך דערצו גאָר אַ גרויסן איבערפלוס אין איר קאַסע. זיי באַטראַכטן אויך אַלס זייער ניט יושרדיק, וואָס יידישע קאָלאָניעס קומט אויס מיט קריעת־ים־סוף איבערצייגן די רעגירונג צו באַטייליקן זיך אין דער דורכפירונג פון שאָסייען צו זיי, אין דער צייט, ווען יעדער נייער וועג צו אַ יידישער קאָלאָניע מיינט אַ באַדייטנדיקע פאַרגרעסערונג פון די שטייערן אויף אויטאָמאָבילן און בענזין, וואָס שפּילן אַזאַ גרויסע ראָלע אינם ארץ־ישראלדיקן רעגירונגס־בודזשעט.

דער אַלגעמיינער אָפּרוף פון די ענגלישע באַאַמטע אויף אַזעלכע טענות ווערט אַמבעסטן איבערגעגעבן אין אַ כאַראַקטעריסטישן אויס־דרוק, וואָס שטאַמט, זאָגט מען, פון הערבערט סעמיועל, דעם ערשטן הויך־קאָמיסאַנער פון ארץ־ישראל:

— „אויב יידן ווילן ארץ־ישראל, וועלן זיי דערפאַר באַצאָלן מער, ווי ס'איז ווערט".

יידן טוען דאָס! זיי בעטן אָבער, אַז זייער גרייטשאַפט איבערצוצאָלן זאָל ניט זיין צו שטאַרק מיסברויכט...

מיט די אַלע טענות און תביעות, איז די פונדאַמענטאַלע באַציאונג פון די מערסטע ארץ־ישראלדיקע יידן צו ענגלאַנד פאָרט אַ פרײַנטלעכע. זיי פילן, אַז ווי צווייפלהאַפט ס'איז ניט געווען דער פּראַקטישער נוצן פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע, קאָן מען איצט ניט איבערמאַכן די פאַרגאַנגנהייט, און די ווייטערדיקע יידישע טעטיקייטן אין ארץ־ישראל זענען — לײַדער — נאָך ענג פאַרבונדן מיט דער פאָרטזעצונג פונם ענגלישן מאַנדאַט.

לעצטנס האָבן אייניקע יידישע פירער אין ארץ־ישראל אָנגעהויבן פילן אַ געוויסע ווענדונג צום בעסערן אין דער פונדאַמענטאַלער באַצי־

www.libtool.com.cn

אונג פון די ענגלישע באַאַמטע צום ציוניזם. זיי דערקלערן דאָס מיט די לעצטע יידישע דערגרייכונגען אין ארץ-ישראל און מיט דער שטאַרקער כוואַליע פון יידישער אימיגראַציע, בפרט פון נאַצי-דייטשלאַנד. אַזוי ווי די פריערדיקע קעגנערשאַפט פון פיל בריטישע באַאַמטע איז בעיקר באַגרינדעט געווען אויף סקעפּטיציזם, מוז די דאָזיקע האַלטונג איצט זיך ענדערן אַ דאַנק די איבערצייגנדיקע פאַקטן פון די אַלע גרעסערע יידישע אויפטואונגען אין ארץ-ישראל.

פשוט גערעדט, — דער דורכשניטלעכער ענגלישער באַאַמטער איז איצט, אינם יאָר 1935, מער גענייגט צו גלויבן אין דער ערנסטקייט פון די יידישע באַשטרעבונגען אין ארץ-ישראל און אין דער ריזיקער טרייבקראַפט, וואָס שטייט הינטער זיי, ווי מיט צען יאָר צוריק. אין עצם אַ רעאַליסט, מוז זיך ביי אים אומפאַרמיידלעך ענדערן אויף אַ מער-פריינטלעכער באַציאונג.

די דאָזיקע פּסיכאָלאָגישע ענדערונג האָט זיך נאָך דערווייל נישט אָפּגעשפּיגלט אין קאָנקרעטע טאַטן. די באַשרענקונגען פון אימיגראַציע זענען נאָך אַזוי שאַרף, ווי פריער, און די קינסטלעכע שוועריקייטן פאַר יידישע לאַנד-קניות, זענען לעצטנס גאָר פאַרשטאַרקט געוואָרן. אָבער די ציוניסטישע פירער, — אָפּטימיסטן לויט זייער עצם-נאַטור, — זענען איבערצייגט, אַז דער אינערלעכער דרך-ארץ, וואָס הויבט זיך אָן צו פילן ביי די ענגלענדער בנוגע יידן אין ארץ-ישראל, וועט זיך באַלד אָפּרופן אין אַ מער ליבעראַלער פּאָליטיק בנוגע זייער אויפבוי-אַרבעט. זיי גלויבן נאָך אַלץ, אַז ענגלאַנד, אַמאָל זייער האָפנונג און אידעאַל, וועט סוף-כל-סוף פאַרשטיין די אומגערעכטיקייט פון איר ביז-איצטיקער האַנדלונג אין ארץ-ישראל, און וועט באמת זיך נעמען צו „שטעלן דאָס לאַנד אונטער אַזעלכע פּאָליטישע, אַדמיניסטראַטיווע און עקאָנאָמישע באַדינגונגען, וואָס זאָלן זיכערן די אויפשטעלונג פון דער יידישער נאַציאָנאַלער היים״.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל זעכצן

יידן און אראַבער

מיט פופציק יאָר צוריק, ווען עס האָבן זיך אין ארץ־ישראל געבויט די ערשטע יידישע קאָלאָניעס, האָט די אראַבישע פראַגע נישט אויסגע־זען צו האָבן א גרויסע פּאָליטישע באַדייטונג. אמת, ארץ־ישראל האָט אויך דעמאָלט נישט געקאָנט באַטראַכט ווערן אַלס אַן אומבאַפעלקערט לאַנד. מיט דער אויסנאַם פון די עטלעכע יידישע קהלות, פון אייניקע מיסיאָ־נערישע קאָלאָניעס און א קליינער צאָל פון טערקישע באַאַמטע, איז די גאַנצע איבעריקע באַפעלקערונג באַשטאַנען פון אראַבער, מערסטנס מאָכ־מעדאַנער. שטייענדיק אָבער אויף א גאַנץ פרימיטיווער שטופע פון קול־טור, זענען די ארץ־ישראלדיקע אראַבער ביי יענער צייט ווייט געווען פון נאַציאָנאַליזם און פּאָליטישן לעבן בכלל.

דער נאַציאָנאַלער אורשפּרונג פון די ארץ־ישראלדיקע אראַבער איז פאַרדעקט מיט א היבש ביסל היסטאָרישן נעפּל. ס'איז במעט זיכער, אַז די מערסטע ארץ־ישראלדיקע פעלאַכן קומען נישט פון אראַבישן מדבר. און ס'איז א סברה, אַז זיי שטאַמען גאָר פון די אַמאָליקע יידישע פויע־רים, וועלכע האָבן זיך עקשנותדיק צוגעקלעפּט צום באָדן, און זיך צו־געכאַפּט צוביסלעך צו די פאַרשידענע זיגער פונם לאַנד. דערצו איז נאָך פאַראַן א טעאָריע, אַז ס'איז בכלל נישטאָ קיין אראַביש פאָלק, וואָס שליסט אין זיך איין אַלע אראַביש - שפּרעכנדע לענדער. אראַביש איז לויט דער דאָזיקער טעאָריע די אוניווערסאַלע שפּראַך פונם אָריענט, און דער פאַקט, וואָס איינוווינער פון צוויי לענדער רעדן די דאָזיקע שפּראַך, מיינט נאָך נישט, אַז זיי געהערן צו איין פאָלק. די אראַבער פון עגיפּטן און ארץ־ישראל געהערן לויט דער דאָזיקער טעאָריע פונקט אַזוי צו איין פאָלק, ווי די ענגלענדער און אירלענדער...

ווי ריכטיק עס זאָלן נישט זיין די דאָזיקע אַלע טעאָריעס פון א ריין־היסטאָרישן שטאַנדפּונקט, האָבן זיי אָבער קיין קלענסטע באַדייטונג נישט

www.libtool.com.cn

פאַר פּראַקטישער פּאָליטיק. פּאַקטיש באַטראַכט זיך די גרעסטע מערהייט פון די ארץ - ישׂראלדיקע אײַנוווינער, פאַר אַראַבער, און די אײַנשטע־לונג פון פרײַנטלעכע באַציִאונגען מיט די דאָזיקע אַראַבער, איז אײנע פון די וויכטיקסטע אויפגאַבן, וואָס שטייען פאַרן ארץ־ישׂראלדיקן ייִדנטום.

צוליב דער קולטורעלער אָפּגעשטאַנענקייט פון די אַראַבער און דעם מאַנגל פון נאַציאָנאַלן געפיל צווישן זיי, איז די דאָזיקע אויפגאַבע פאַרן קריג באַטראַכט געוועזן אַלס מינדערווערטיק. די ציוניסטישע פירער פון דער פאַר - מלחמה - צײַט, שטאַרק פאַרנומען מיט טערקיי און די גרויס־מאַכטן, האָבן זיך ווייניק פאַרטראַכט וועגן די ייִדיש־אַראַבישע באַצי־אונגען אין ארץ - ישׂראל גופא. מיט קליינע אויסנאַמען, האָט מען אָפּגע־פטרט די פראַגע מיט אַלגעמיין - ליבעראַלע פראַזן: ייִדן, אַלס גערודפט פאָלק, וועלן זיך נישט פאַרפלעקן מיט דער אונטערדריקונג פון אַנדערע; ייִדן און אַראַבער געהערן צו דער זעלבער סעמיטישער ראַסע, און דאַרפן לעבן ווי ברידער; ארץ - ישׂראל וועט ווײַזן דער וועלט אַ בײַשפּיל פון אמתער מענטשלעכקייט און נאַציאָנאַלער גלײַכהייט א. אז. וו.

די ווייניקע אַראַבישע אינטעליגענטן, וואָס האָבן בײַ יענער צײַט זיך אינטערעסירט מיט דער נאַציאָנאַלער פראַגע, האָבן באַטראַכט דעם ציוניזם פון פאַרשידענע שטאַנדפּונקטן. די אײנע האָבן געקוקט אויף דעם ציוניזם, ווי סתם אויף אַ פאַנטאַסטישע אידייע, וואָס רירט בכלל נישט אָן דעם פאַקטישן גורל פון די אַראַבישע לענדער. אייניקע האָבן דעם ציוניזם פאַרדאַמט, אַלס אימפּעריאַליסטישע און פײַנטלעכע צו די אַראַבישע אינטערעסן. עס זענען אָבער אויך געהערט געוואָרן פרײַנט־לעכע און אפילו באַגײַסטערטע שטימען פון אַראַבישע פירער, וועלכע האָבן געקוקט אויף דער ייִדישער אימיגראַציע קיין ארץ - ישׂראל, ווי אויף אַ ווערטפולן בײַטראָג צו דער עקאָנאָמישער און נאַציאָנאַלער אַנט־וויקלונג אין נאָענטן מזרח.

אָט איז, למשל, אַן אויסצוג פון אַ ביכל פון פעריד קאַסאַב, אַ באַ־קאַנטן אַראַבישן שרײַבער אין רעבעל, וואָס האָט געמוזט אַנטלויפן פון סיריע צוליב זײַן קאַמף קעגן די טערקן:

„אויפן מזרח זענען די ייִדן אין דער היים. דאָס לאַנד וועט ווערן זייער אײנציק פאָטערלאַנד. זיי האָבן נישט קיין אַנדער לאַנד״*).

---

*) פעריד קאַסאַב: „די נײַע אַראַבישע אימפּעריע, דער וואַטיקאַן און די בלומרשטע ייִדישע וועלט - געפאַר״, פּאַריז, 1906.

www.libtool.com.cn

די אראַבער און דער וועלט־קריג.

דער וועלט - קריג האָט אראָפּגעבראַכט די אראַבישע פראַגע פון די הימלען, פון אַבסטראַקטער טעאָריע אויף דער פראַקטישער פלאַך פון רעאַלער פּאָליטיק. איינציקע הערשער פונם אַראַבישן האַלב - אינזל האָבן גענומען אַן אַקטיוון אָנטייל אין קריג, ס'רוב אויף דער ענגלישער זייט. אמת, זייער מלחמה - טעטיקייט איז אַמווייניקסטן געווען באַאיינפלוסט דורך אידעאַליסטישע מאָטיוון. אפילו לאָרענס אליין, דער באַרימטער אָרגאַניזאַטאָר פונם „בונט אין מדבר", וועלכער איז בכלל נוטה צו אי־דעאַליזירן די אַראַבער, גיט צו, אַז דאָס ענגלישע גאָלד האָט געשפּילט די אַנטשיידנדע ראָלע אין זייער אויפשטאַנד קעגן טערקיי.

ס'איז אָבער אַלנפאַלס אַ פאַקט, אַז איינציקע פון ענגלאַנדס אַראַבישע פאַרבינדעטע האָבן יאָ געהאַט אַ מין נאַציאָנאַלן באַוווסטזיין, און דער וויכטיקסטער פון זיי, דער שעריף הוסיין פון מעקאַ, בעיקר געטריבן דורך דינאַסטישע אַמביציעס, האָט ארויסגעקריגן אינם יאָר 1906 אַ בריוו פון גענעראַל מאַק מאַהאָן, דעם דעמאָלסטיקן בריטישן קאָמאַנדיר אין עגיפּטן, וואָס האָט אַנטהאַלטן אין זיך אַביסל אַ פאַרשוווּמענעם צוזאָג וועגן אַ גרויסער אַראַבישער מלוכה, וואָס זאָל פאַראייניקן אַלע אַראַביש־שפּרעכנדע פּראָווינצן פון טערקיי. ענלעכע צוזאָגן זענען גענוצט געוואָרן אויף אָנצופירן אַן אַנטי - טערקישע פּראָפּאַגאַנדע צווישן די מער־קול־טורעלע אַראַבער אין די גרעסערע שטעט. ס'איז דעריבער גאַנץ נאַטיר־לעך, אַז ווען די מלחמה האָט זיך געענדיקט, האָט די דאָזיקע העכער־שטייענדע מינדערהייט אָנגענומען אַ נאַציאָנאַלע פּראָגראַם, וואָס האָט געפאָדערט די פאַראייניקונג און פרייהייט פון די אַראַבישע לענדער.

פון דער אַנדערער זייט האָט דער וועלט - קריג אויפגעהויבן אויך די יידישע האָפנונגען ביז צום העכסטן גראַד. אונטערן איינפלוס פון ד'ער באַלפור - דעקלאַראַציע, וועלכע איז ענטוזיאַסטיש אויסגעטייטשט געוואָרן אַלס ענדגילטיקער צוזאָג פאַר אַ יידישער מלוכה, האָבן איינציקע ציוניסטישע פירער פאַרלאָרן די קעפּ. אין סתירה צו די אַמאָליקע דעקלאַ־מאַציעס וועגן גלייכהייט און ליבעראַליזם, האָבן זיי אָנגעהויבן רעדן וועגן „ארץ - ישראל, וואָס זאָל זיין אַזוי יידיש, ווי ענגלאַנד איז ענגליש און קאַנאַדע איז קאַנאַדיש"... איינער פון זיי איז אַרויסגעקומען אפילו מיט דער פאַנטאַסטישער אידייע וועגן באַזעצן די ארץ־ישראלדיקע אַראַ־בער אין די געגנטן, פון וועלכע „זייערע אור־עלטערן זענען אַמאָל גע־

www.libtool.com.cn

קומען קיין „ארץ־ישראל"... אַ געוויסע פאַרשאַרפונג פון די באַציאונגען איז אויך פאַראורזאַכט געוואָרן דורך דער שאַפונג פונם ייִדישן לעגיאָן, וועמענס פירער האָבן זיך אָפן געשטעלט די אויפגאַבע צו קאָנטראָלירן ארץ־ישראל נאָך דער דעראָבערונג פונם לאַנד.

אמת, אַזאַ אַרויספאָדערנדיקע האַלטונג, וואָס האָט זיך מער אויסגעדריקט אין גרויזאַמדיקער פּלוידעריי, איידער אין רעאַלע קריוודעס, איז אַרויסגעוויזן געוואָרן בלויז פון אַ מינדערהייט, און איז שאַרף פאַרדאַמט געוואָרן פון די פירנדיקע גייסטער פונם וועלט־ייִדנטום. יעדער נאַרישער זשעסט, יעדער איבערטריבענער אויסדרוק פון דער ייִדישער זייט איז אָבער באַלד אויסגענוצט געוואָרן פון יענע פאַראינטערעסירטע, וואָס האָבן צוליב פאַרשיידענע סיבות זיך געשטעלט די אויפגאַבע צו באַקעמפן דעם ציוניזם, כדי אַריינצופּלאַנצן אין די אַראַבישע מחות שטאַרקע חשדים און קאַליע מאַכן די פריער פריינטלעכע באַציאונגען צווישן ביידע פעלקער.

אויסלענדישע איינפלוסן.

ס'איז געווען אַ צייט, ווען פראַנקרייך מיט איר גרויסן איינפלוס אין נאָענטן אָריענט האָט אויך געהערט צו די כחות, וואָס האָבן געאַרבעט קעגן ציוניזם. דאָס איז געווען גלייך נאָכן קריג, ווען ענגלישע אַגענטן האָבן געשטיצט פייזאַלס ציטווייליקע ממשלה אין דמשק, רעכנענדיק דערמיט קלענער צו מאַכן דעם שטח פונם פראַנצויזישן מאַנדאַט אין סיריע. אַלס נקמה דערפאַר, האָבן די פראַנצויזישע אַגענטן אין ארץ־ישראל געהעצט די אַראַבער קעגן דעם ענגלישן מאַנדאַט, און, נאַטירלעך, איז דער שטאַרקסטער אַרגומענט אין דעם זין געווען דער ענגלישער צוזאָג צו ייִדן...

שפּעטער, ווען ענגלאַנד און פראַנקרייך האָבן זיך ענדגילטיק צעטיילט מיט זייערע מאַנדאַטן אין נאָענטן מזרח, איז דער פראַנצויזישער אינטערעס אין ארץ־ישראל אָפּגעשוואַכט געוואָרן. עס שיינט אָבער, אַז אַן אַנדערער אויסלענדישער איינפלוס, — פון די קריסטלעכע קירכן, — האָט אָנגעהאַלטן אַ סך לענגער, און ער אַרבעט קעגן ייִדישן אויפבוי ביזן היינטיקן טאָג. אַ צייט האָט, למשל, דער קאַרדינאַל באַרלאַסינאַ, דער פאַרטרעטער פון וואַטיקאַן אין ארץ־ישראל, גענומען אַן אָפענעם און אַקטיוון אָנטייל אין דער פירערשאַפט פון דער אַראַבישער באַוועגונג, און זיינע אַנטי־ציוניסטישע רעדעס האָבן אַרויסגערופן אַ סך פּירושים

www.libtool.com.cn

און פּראָטעסטן. עס שיינט אויך, אַז מיסיאָנערן פון פאַרשידענע פּראָ־טעסטאַנטישע סעקטעס האָבן אויך אַ האַנט אין דער אַנטי - יידישער פּראָפּאַגאַנדע אין ארץ־ישראל.

ס'איז נישט גאַנץ קלאָר, מיט וואָס דערקלערט זיך די קעגנערשאַפט צום ציוניזם פון די דאָזיקע קרייזן. ס'איז שווער צו גלויבן, אַז דאָס זאָל שטאַמען פון מורא פאַרן גורל פון די קריסטלעכע הייליקע פּלעצער אין ארץ - ישראל. דאָס וואָלט געווען פשוט לעכערלעך. יידן האָבן נישט די מינדסטע כוונה שלעכטס צו טון די קריסטלעכע הייליקטימער אין ארץ־ישראל. אויב די שטאַרקע און פאַנאַטישע מאַכמעדאַנישע הערשער האָבן במשך פון יאָרהונדערטער געוויסנהאַפט געשיצט די קריסטלעכע הייליקטי־מער אין ארץ־ישראל, טאָ ווי קאָן מען דערוואַרטן די קלענסטע קריוודע קעגן זיי מצד די פיל שוואַכערע יידן?

די שטיצע, וואָס ווערט געגעבן פון אייניקע פרעמדע רעליגיעזע גרופּן צו דער אַראַבישער באַוועגונג, שטאַמט, אפנים, פון די פּאָליטישע אינטערעסן פון זייערע רעגירונגען; עס איז אויך אַן אָפּשפּיגלונג פונם אַנטיסעמיטישן גייסט, וואָס הערשט אין אייראָפּע. מען האָט, למשל, לעצטנס אַ סך געהערט וועגן דעם פאַרזוך פון די דייטשע נאַציס צו קריגן אַן איינפלוס אויף דער אַראַבישער יוגנט און אויסנוצן זי אַלס אינסטרומענט פון אַנטי־יידישער פּאָליטיק.

מאָסקווע און ארץ ישראל.

די אַנטי - ציוניסטישע אַגיטאַציע אין ארץ - ישראל ווערט געשטיצט פון נאָך אַן אויסלענדישער קוועלע — פון קאָמאינטערן. עס מעג קלינ־גען זייער מאָדנע, אָבער עס איז אַ פאַקט, אַז די פּאָליטישע ווירקונג פון מאָסקווע אין ארץ־ישראל גייט פונקט אין דער זעלבער ריכטונג, ווי פון די מיסיאָנערן און נאַציס. ווען נישט די אַלגעמיינע און אומישנע נעפּל־האַפטע קלאַסן - פּראַזעאָלאָגיע, וואָלטן פיל אויפרופן פון די ארץ־ישראל־דיקע קאָמוניסטן געקאָנט אַרויסגעגעבן ווערן אויך פון די אַראַבישע נאַ־ציאָנאַליסטן. די סימפּאַטיעס פון קאָמאינטערן פאַרן אַראַבישן נאַציאָנאַ־ליזם זענען דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז מען האָט עקשנותדיק באַצייכנט די פּאָגראָמען פון יאָר 1929, וואָס זענען געריכטעט געווען אויסשליסלעך קעגן יידן, אָן דעם קלענסטן מיין צו אַטאַקירן ענגלענדער — אַלס אַן „אויפשטאַנד פון די אַראַבישע אַרבעטער און פּויערים קעגן דעם בריי־טישן אימפּעריאַליזם און זיינע יידישע העלפער"...

www.libtool.com.cn

די מאָטיוון, וואָס באַוועגן די קאָמוניסטן צו אַזאַ סאָרט פּאָליטיק אין ארץ - ישראל, זענען גאַנץ קלאָר. אויף וויפיל דער קאָמאינטערן שפּיגלט אָפּ די אינטערעסן פון דער סאָוויעט־רעגירונג, איז ער צופרידן מיט יעדער אויפרעגונג אין אַ בריטישער קאָלאָניע אין אַזיע. חוץ דעם, האָט דער קאָמאינטערן נישט איינמאָל אַרויסגעזאָגט די מיינונג, אַז אַן אויפשטאַנד פון די אונטערדריקטע קאָלאָניאַלע פעלקער, אפילו ווען ער ווערט געפירט פון רעאַקציאָנערע גרופּעס, — שוואַכט אָפּ די עקאָנאָמישע פּאָזיציעס פונם וועלט - קאַפּיטאַליזם, און מאַכט דערמיט גרינגער דעם וועג צו דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. פון אַזאַ שטאַנדפּונקט זענען יידן אין ארץ־ישראל בלויז „אייל אויף די רעדער פון דער וועלט־רעוואָלוציע". און אויב דער ענדציל פאָדערט אַביסל מער „אייל", איידער דער ארץ - ישראלדיקער קאָמוניסט, ס'רוב אַליין אַ ייד, וואָלט געוואָלט שפּענדן, קאָן מען זיך גאָרנישט העלפן....

איניקע יידישע קרייזן אין ארץ - ישראל, זענען, פּונקט ווי די אָמיקע פּאָליציי, געניגט איבערצוטרייבן די באַדייטונג פון דער קאָמוניסטישער טעטיקייט אין לאַנד, צושרייבנדיק צו איר ס'רוב די אומרוען, וואָס זענען דאָרט פאָרגעקומען נאָך דעם קריג. דאָס איז אַ גרויסע גוזמא. דער פאַקט אָבער בלייבט, אַז אויף וויפיל די טעטיקייט פון קאָמאינטערן מערקט זיך יאָ אינם פּאָליטישן לעבן פון ארץ־ישראל, ווייזט זיך אַרויס די זעלבע טענדענץ, ווי די טעטיקייט פון אַנדערע אַנטי - יידישע גרופּן אין לאַנד.

נאָך אַ פאַקטאָר, וואָס העלפט שטאַרקן דעם אַראַבישן נאַציאָנאַליזם אין ארץ - ישראל, איז זיין דערמונטערונג מצד די „דאי הארדס" אין דער ענגלישער קאָלאָניאַלער פּאָליטיק, סיי אין לאָנדאָן און סיי אפילו אין ירושלים. דער ענגלישער קאָלאָניאַלער אַדמיניסטראַטאָר פון דער אַלטער קאָנסערוואַטיווער שולע, באַטראַכט דעם ציוניזם אַלס אַן אומנויטיקע פאַרפלאָנטערונג פון דער בריטישער אימפּעריאַלער פּאָליטיק אין מזרח. ער פילט זיך אויך היימישער מיט אונטערגעגעבענע און חניפותדיקע „נייטיווס", איידער מיט די שטאָלצע און זעלבסטבאַוווסטע ארץ־ישראלדיקע יידן. ער קוקט אויך זייער קרום אויף די קאָאָפּעראַטיווע און סאָציאַליסטישע טענדענצן, וואָס מערקן זיך צווישן די יידישע אימיגראַנטן פון מזרח - אייראָפּע. דאָס אַלץ שאַפט ביי אים אַ געוויסן פאָראורטייל קעגן די יידישע צילן, און אַ גרעסערע סימפּאַטיע פאַר די אַראַבער. אפילו ווען די דאָזיקע באַציאונג נעמט נישט אָן קיין אַקטיווע

www.libtool.com.cn

פאָרם, העלפט זי דאָך צו פאַרשטאַרקן דעם אראַבישן ווידערשטאַנד צו דער יידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל.

אינערלעכע מאָטיוון פון דער אראַבישער בעוועגונג.

עס וואָלט אָבער געווען לייכטזיניק צו דערקלערן די אראַבישע באַוועגונג אין ארץ - ישראל מיט אויסלענדישע איינפלוסן אליין. זי האָט זיכער אויך אירע אינערלעכע מאָטיוון אינם אראַבישן לעבן זעלבסט. דער פּראָגרעס פון בילדונג, ווי לאַנגזאַם ער זאָל נישט זיין, האָט געשאַפן צווישן די אראַבער אַן אינטעליגענץ, וואָס איז נאַציאָנאַליסטיש נישט נאָר לויט אירע אידייען און נייגונגען, נאָר אויך צוליב אירע עקאָנאָמישע אינטערעסן. ווען ארץ־ישראל זאָל ווערן אויטאָנאָם אונטער אראַבישער פירונג, וואָלטן זיך באַשאַפן אַ מאַסע נייע רעגירונגס - שטעלעס, און דערצו וואָלטן זיך באַפרייט די מערסטע שטעלעס, וואָס זענען איצט פאַרנומען דורך ענגלענדער און טיילווייז פון יידן...

זיכער האָבן אויך אין דער אראַבישער באַוועגונג אַ היבשע דעה די עפענדים, — די גרעסערע לאַנד - באַזיצער און וווכערער, וואָס האָבן מורא פאַר יידישער אימיגראַציע צוליב דער פאַרדערבלעכער ווירקונג, וואָס זי האָט אויף די פעלאַכן, וואָס ווערן פון די עפענדים שטאַרק עקספּלואַטירט. ס'איז פונדעסטוועגן אומגערעכט צו שטעמפּלען די גאַנצע אראַבישע באַוועגונג אַלס אַן אויפטו פון די עפענדים. אין אָנהייב זענען טאַקע די העכערע קלאַסן געווען די איינציקע טרעגער פון דער אראַבישער באַוועגונג. אָבער מיט דער צייט האָט זיך אין איר אַריינגעצויגן אַן אַלץ וואַקסנדיקע צאָל פון דער יוגנט, וואָס שטרעבט צו רעגירונגס־שטעלעס און אַנדערע גרינגע אַרבעטן. די דאָזיקע יוגנטלעכע אינטעליגענץ איז אויבערפלעכלעך דערצויגן געוואָרן אויף אַ לעוואַנטינישן שטייגער און איז איצט דער רוקנביין פון דער באַוועגונג. אגב, איז די דאָזיקע יוגנט, לויט איר סאָציאַלער סטרוקטור, שטאַרק ענלעך צו די עלעמענטן, וואָס זענען געווען אַממערסטן טעטיק אינם אויפשטייג פון פאַשיזם אין איטאַליע און היטלעריזם אין דייטשלאַנד.

די קאַמף־מיטלען פון דער אראַבישער באַוועגונג.

דער יידיש־אראַבישער שטרייט האָט דערגרייכט זיין גרעסטע שאַרפקייט אין דער צייט פון די בלוטיקע אראַבישע אָנפאַלן אין יאָר 1921 און 1929. בדרך כלל, איז אָבער די מאַנדאַט־מאַכט אַנטשידן קעגן

www.libtool.com.cn

פּאָגראָמען, און די אַראַבישע באַוועגונג איז דעריבער געצוווּנגען צו קעמפן מיט ווייניקער - געוואַלטזאַמע מיטלען, וועלכע דריקן זיך בעיקר אויס אין אַ שטאַרקער פּראָפּאַגאַנדע קעגן דעם פאַרקויף פון לאַנד צו ייִדן, און אין אָפטע דעמאָנסטראַציעס און פּעטיציעס קעגן דער ייִדישער אימיגראַציע. אין אָקטאָבער 1933 האָט אַזאַ דעמאָנסטראַציע אין יפו, וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן, נישט קוקנדיק אויף דעם פאַרבאָט מצד דער רעגירונג, פאַראורזאַכט אַ בלוטיקע שלאַכט מיט דער פּאָליציי און נישט ווייניקער פון 30 אַראַבער זענען דערשאָסן געוואָרן.

ס'איז פאַראַן אויך צווישן די אַראַבישע פּאָליטיקער אַ באַוועגונג אויסצומיידן יעדע קאָאָפּעראַציע מיט דער רעגירונג, ביז זי וועט נישט אָפּשאַפן די באַלפור - דעקלאַראַציע און אָפּשטעלן די ציוניסטישע טעטיקייט אין לאַנד. צייטנווייז האָט זיך געפירט אַ שטאַרקע אַגיטאַציע קעגן אָננעמען רעגירונגס - שטעלעס און אפילו פאַר אַ פּאַסיוון ווידערשטאַנד לויטן אינדישן מוסטער. די דאָזיקע אַגיטאַציע האָט אָבער קיינמאָל קיין באַדייטנדן דערפאָלג נישט געהאַט.

מען הערט אין ארץ־ישראל פאַרשיידענע מיינונגען וועגן דעם, אויף וויפיל די אַנטי - ייִדישע אַגיטאַציע פון די אַראַבישע פירער האָט באמת די שטיצע פון די ברייטע מאַסן. עס שיינט, אַז באַדייטנדע אַראַבישע גרופּן, בפרט אין די געגנט, וווּ ס'איז פאַראַן אַ נאָענטער עקאָנאָמישער קאָנטאַקט צווישן די אָנגעהעריקע פוןביידע פעלקער, זענען גאַנץ קאַלט צו דער דאָזיקער אַגיטאַציע. דערצו ווערט דער אַראַבישער נאַציאָנאַליזם כסדר אָפּגעשוואַכט דורך פּערזענלעכע שטרייטיקייטן צווישן זיינע פירער. דער גרויס - מופטי פון ירושלים, וועלכער איז דער רעליגיעזער פירער פון די ארץ־ישראלדיקע מאַכמעדאַנער און איז אין דער זעלבער צייט דער פירנדיקער גייסט פונם אַראַבישן קאָנגרעס, האָט אַ סך קעגנער צווישן די גאָר איינפלוסרייכע אַראַבישע פאַמיליעס און שבטים. אויך אַנדערע פירער זענען דער ציל פון שטאַרקע אַטאַקעס, וואָס באַרירן אפילו זייער פּערזענלעכע ערלעכקייט. דערצו זענען די אַראַבישע קריסטן, וואָס האָבן אַמאָל געשפּילט גאָר אַ גרויסע ראָלע אין דער אַראַבישער באַוועגונג פון ארץ־ישראל, אַ סך קעלטער געוואָרן צו איר צוליב דער מורא צו זיין אַ הילפלאָזע מינדערהייט אין דער קומענדיקער אַראַבישער מלוכה. די לעצטע שחיטה פון אַסירייער אין זעלבשטענדיק געוואָרענעם איראַק, האָט זיכער נישט אָפּגעשוואַכט די דאָזיקע מורא פאַר דער צוקונפט.

www.libtool.com.cn

אראַבישער איינפלוס אין ארץ־ישראלדיקער פּאָליטיק

נישט קוקנדיק אויף די אַלע פאַקטאָרן, וואָס זענען געגאַנגען אָפּצושוואַכן די קראַפט פון דער אַנטי ־ ציוניסטישער פּראָפּאַגאַנדע, קאָן מען נישט לייקענען, אַז זי האָט פאַרט אַ שטאַרקע ווירקונג אויף די אַראַבישע מאַסן און זי האָט אין געוויסע פּרטים יאָ געהאַט אַ פּאָליטישן דערפאָלג. באַזונדערס, האָט זיך דאָס אויסגעדריקט אין באַשרענקונגען פון אימיגראַציע און לאַנד ־ קניות, וואָס זענען דורכגעפירט געוואָרן אונטער דעם איינפלוס פון דער אַראַבישער באַוועגונג, און אין די הנחות, וועלכע די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן, געשטיצט פון זייערע איינפלוסרייכע בריטישע פריינט אין לאָנדאָן און ירושלים, האָבן געפּועלט אויפן פעלד פון יידישער אימיגראַציע און יידישע לאַנד־קניות.

דער ערשטער דערפאָלג פון דער אַראַבישער באַוועגונג אין איר קאַמף קעגן יידישער אימיגראַציע, איז דערגרייכט געוואָרן באַלד נאָך די פּאָגראָמען פון מאַי 1921, ווען הערבערט סעמיועל, דער דעמאָלסטיקער הויך ־ קאָמישיאָנער, האָט מיט דער צושטימונג פונם קאָלאָניאַל־אָפּיס אין לאָנדאָן אַרויסגעגעבן שטרענגע רעגולאַציעס, וואָס האָבן באַשרענקט די יידישע אימיגראַציע, איבערלאָזנדיק בלויז איין־ציקע באַשטימטע קאַטעגאָריעס. די וויכטיקסטע פון זיי זענען „קאַפּיטאַליסטן“ וואָס מוזן ווייזן נישט ווייניקער פון 1000 פונט, און אַרבעטער, וואָס זענען נייטיק פאַר די ארץ־ישראלדיקע לאַנדווירטשאַפטלעכע און אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען. דערצו קאָן צוגעלאָזט ווערן, מיט קלענערע סומעס געלט, אַ באַשרענקטע צאָל פון קוואַליפיצירטע פּראָפעסיאָנאַליסטן און געניטע בעלי־מלאכות, ווי אויך פּערזאָנען, וועמענס עקזיסטענץ אין לאַנד ווערט פאַרזיכערט דורך נאָענטע קרובים, וואָס רופן זיי אַהין.

טעאָרעטיש האָט די צאָל פון סערטיפיקאַטן, וואָס ווערן יעדעס יאָר אַרויסגעגעבן פאַר אַרבעטער ־ אימיגראַנטן, גאָרנישט צו טאָן מיט אַראַבער. זיי דאַרפן באַשטימט ווערן אויסשליסלעך לויט דער עקאָנאָמישער אויפנאַם ־ פעאיקייט פונם לאַנד אינם געגעבענעם מאָמענט. פאַקטיש האָט זיך אָבער נישט איינמאָל געטראָפן, אַז די צאָל פון די סערטיפיקאַטן, וואָס איז באַוויזן געוואָרן צו זיין אַ מינימום, פונם שטאַנדפּונקט פון דער עקאָנאָמישער אויפנאַם ־ פעאיקייט, איז נאָך מער געשניטן געוואָרן, כדי „נישט אויפצורייצן די אַראַבער“...

אַ באַדייטנדן דערפאָלג האָבן די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן אויך

www.libtool.com.cn

דערגרייכט אין זייער קאַמף קעגן לאַנד־פאַרקויף צו יידן. נישט נאָר האָט די רעגירונג, רעכענענדיק זיך מיט זייערע פּראָטעסטן, געמאַכט כּלערליי שוועריקייטן פאַר יידישע לאַנד־קניות, נאָר זיי האָבן נאָך דערצו אָפּט געצוווּנגען אַראַבישע לאַנד־באַזיצער, וואָס זענען אין עצם גרייט צו פאַרקויפן זייער לאַנד, אַז זיי זאָלן זיך אָפּהאַלטן דערפון. נאַטירלעך, זענען פיל אַזעלכע אייגנטימער, וואָס קריגן כמעט קיין שום איינקונפט נישט פון זייער פּוסטן אָדער פּרימיטיוו־באַאַרבעטן לאַנד נישט אימשטאַנד בייצוקומען דעם נסיון פון הויכע פרייזן, וואָס ווערן זיי אָנגעבאָטן פון יידן. זיי ווייסן אָבער שוין, אַז דאָס איז אַ „נאַציאָנאַלער פאַרראַט", און פאָדערן דערפאַר אַ העכערן פּרייז... אויסער דעם, ווערט אַמאָל אַזאַ קניה דורכגעפירט אויף אַ קאָמפּליצירטן וועג, דורך פיקטיווע אַראַבישע קונים, וועלכע, וווינענדיק אין שכנותדיקע לענדער, דאַרפן זיך נישט רעכענען מיט די טעראָר־דראָאונגען פון דער נאַציאָנאַליסטישער יוגנט. נאַטירלעך, קריגט אַזאַ כלומרשטער „קויפער" אַ באַדייטנדיקע קאָמיסיאָן פאַר זיין „טרחה" און דאָס פאַרטייערט און פאַרשלעפּט נאָך מער דאָס דורכפירן פון לאַנד־קניות, שטערנדיק דערמיט אין אַ באַדייטנדיקער מאָס דער יידישער קאָלאָניזאַציע.

אַראַבישע טענות קעגן יידן.

ווי ווייט זענען די אַראַבישע פירער באַרעכטיקט אין זייער קאַמף קעגן יידן?

דער פּאָפּולערסטער אַרגומענט, וואָס איז ביז אַהער באַנוצט געוואָרן אין דער אַראַבישער אַגיטאַציע, באַשטייט, ווי עס איז באַקאַנט, אין דער טענה, אַז די יידישע אימיגראַציע קומט פאָר אויפן חשבון פון דער איינגעבוירענער באַפעלקערונג, און די יידישע קאָלאָניזאַציע טרייבט אַוועק אַראַבישע פויערים פונם באָדן. דאָס איז די טענה, וואָס איז אַרויסגעשטעלט געוואָרן מיט דער גרעסטער ענערגיע, — און מיט אַ היבש ביסל דערפאָלג, — בעת די זיצונגען פון דער שאָו־קאָמיסיע, וואָס איז געשיקט געוואָרן קיין ארץ־ישראל נאָך די בלוטיקע געשעענישן פון אויגוסט 1929.

ס'איז אפשר שווער פאַר אַ יידן צו זיין אינגאַנצן אומפּאַרטייאיש אין דער דאָזיקער פראַגע. דער מחבר האָט אָבער שטענדיק זיך באַמיט צו פאַרשטיין די שטעלונג פון די אַראַבער, און האָט קיינמאָל זיך נישט אָפּגעשטעלט פון אָנערקענען די יעניגע פון זייערע טענות, וואָס האָבן

www.libtool.com.cn

יאָ אונטער זיך אַ געוויסע באַרעכטיקונג. דאָך קאָן ער נישט צוגעבן די ריכטיקייט פון די עקאָנאָמישע אַרגומענטן, וועלכע מען הערט פון אַראַבער קעגן דער יידישער אימיגראַציע. עס איז, פאַרקערט, אַלע פאַקטן באַווייזן, אַז עקאָנאָמיש האָבן די אַראַבער בלויז געוווּנען פון דער יידישער אויפבוי־אַרבעט אין ארץ־ישראל.

דער בעסטער באַווייז פון דעם איז אַ פאַרגלייך אין דעם לעבנס־סטאַנדאַרט פון די אַראַבישע מאַסן אין ארץ־ישראל און אין דעם שכנות־דיקן עבר ־ הירדן, וואָס איז פאַרשלאָסן פאַר דער יידישער אימיגראַציע. פאַרן קריג איז עבר־הירדן געווען אַ טייל פון ארץ־ישראל, און די לעבנס־באַדינגונגען פון די אַראַבישע מאַסן אויף ביידע זייטן פון ירדן, זענען מער־ווייניק געווען די זעלבע. אויב עס וואָלט געווען אמת, אַז יידישע קאָלאָניזאַציע פאַראָרעמט די אַראַבישע מאַסן, וואָלט דער לעבנס־סטאַנדאַרט אין עבר־הירדן בעדאַרפט איצט זיין אַ סך העכער, איידער אינם מאַנדאַט־טייל פון ארץ־ישראל. דאָ איז פונקט דער היפך. די נויט פון דער אַראַבישער באַפעלקערונג אין עבר־הירדן איז אַזוי גרויס, אַז די אָרטיקע פירער, נישט קוקנדיק אויף זייער מורא פאַרן טיטל „נאַציאָנאַלע פאַררעטער”, זענען אַ פאָר מאָל גאַנץ אָפן אַרויסגעטרעטן מיטן פאַרלאַנג פון יידישער איינוואַנדערונג קיין עבר־הירדן, אַלס דאָס איינציקע מיטל גובר צו זיין די נויט און פאַרוויסטונג, וואָס הערשט דאָרט ביים הייני־טיקן טאָג.

חוץ דעם, אויב די יידישע קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישראל וואָלט באמת פאַרערגערט די עקאָנאָמישע לאַגע פון די אַראַבער, וואָלט דאָך די עמיגראַציע פון אַראַבער פון ארץ־ישראל באַדאַרפט זיין גרעסער איי־דער פון די אַרומיקע לענדער. דער פאַקט אָבער איז, אַז סיריע, אַ לאַנד מיט דריי מאָל מער איינוווינער, איידער ארץ־ישראל, האָט זייט דעם קריג אַרויסגעשיקט איבערן ים אכט מאָל מער עמיגראַנטן! נאָך מער, גראָד אין די לעצטע פאָר יאָר, ווען די יידישע עמיגראַציע קיין ארץ־ישראל איז אַמגרעסטן, האָט די אַראַבישע עמיגראַציע פונם לאַנד זיך כמעט ווי אָפּגעשטעלט. אין דער זעלבער צייט גייט אַרויס די שכנותדיקע סיריע, נישט קוקנדיק אויף די אַלץ שטרענגערע אימיגראַציע געזעצן אין צענטראַל־ און זיד־אַמעריקע, וואָס זענען פון שטענדיק אָן דער הויפט־ציל פון דער אַראַבישער אימיגראַציע, נאָך אַלץ אַ באַדייטנדע צאָל פון אויסוואַנדערער. אגב, איז די כמעט־אָפּגעשטעלטע אַראַבישע עמיגראַציע פון ארץ־ישראל מער ווי קאָמפּענסירט געוואָרן דורך דעם גרויסן שטראָם

www.libtool.com.cn

אימיגראַנטן־אַראַבער פון די שכנותדיקע לענדער צום לאַנד פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע...

ייִדישע ווירקונג אויף אַראַבער.

דער אמת וועגן דער בלומרשטער פּאַראָעמונג פון די אַראַבישע פּויערים צוליב דער ייִדישער קאָלאָניזאַציע ווערט באַזונדערס קלאָר, ווען מען פאַרגלייכט אַראַבישע דערפער אין דער שכנות פון ייִדישע קאָלאָניעס מיט טיפּישע אַראַבישע דערפער אין די ווייטערדיקע געגנטן, וואָס זענען נישט באַרירט געוואָרן דירעקט פון דער ייִדישער אויפבוי־אַרבעט. אַ פיינע באַשרייבונג פון אַזעלכע אָפּגעשטאַנענע דערפער געפינען מיר אין אַ בראָשור פון משה סמילאַנסקי, דעם באַקאַנטן פירער פון די ארץ־ישראלדיקע קאָלאָניסטן:

„אין די ווייטער־געלעגענע אַראַבישע דערפער איז פּאַראַן גע־ווינלעך בלויז איין ברונעם פאַרן גאַנצן דאָרף. דער דאָרפישער וואַ־סער־שלעפּער, געוויינלעך אַ בלינדער, — ציט אַרויס דאָס וואַסער אין אַ עמער, צוגעבונדן צו אַ לאַנגן שטריק, בלויז אין די רייכערע דערפער פאַרגינט מען זיך צו נוצן פאַר דער אַרבעט אַ מויל־אייזל אָדער אַ קעמל.

די הייזער אין אַזאַ דאָרף זענען ליימענע כאַלופּקעס אָן פענס־טער און אָן ווענטילאַציע. אַ פלאַסט פון שטרוי אָדער ליים, אַרויפ־געלייגט אויף צווייגן, בילדעט דעם דאַך. דאָס הויז איז צעטיילט אויף צווייען. איין טייל, נידעריקער ווי דער אַנדערער, נעמט אין זיך אַריין די בהמות, און דאָרט שלאָפט אויך דער באַטראַק, אויב דער פעלאַך האָט אַזאַ איינעם, אינם צווייטן טייל שלאָפט דער פעלאַך מיט זיין פאַמיליע אויף שטרויענע ראָגאָזשעס. ווינטער טשאַדעט דאָרט דאָס בהמה־מיסט, וואָס ווערט געברענט אין אַ פּרימיטיוון אויוון, אויף אָנצוואַרעמען די שטוב.

די הויז־בהמות פונם פעלאַך באַשטייען געוויינלעך פון אַן אויס־געמוטשעטן אייזל, אַ קו, וואָס קוקט אויס ווי די מאָגערע קי פון פּרעהס חלום, און אַ פּאָר קליינע אָקסן. זיין ווערקצייג איז געוויינ־לעך איין האָלצערנער אַקער.

אַרום דעם דאָרף ליגן בערג מיט מיסט, וואָס האָט זיך אָנגע־קליבן אין לויף פון דורות. דער פעלאַך ווייסט נישט, וואָס דערמיט צו טון. עס ווערט געשווענקט דורך די רעגנס, סיידן עס ווערט

www.libtool.com.cn

אָפּגעקויפט פון די אייראָפּעאישע קאָלאָניסטן אויף צו באַמיסטיקן זייערע פעלדער.

ווייץ ווערט געמאָלן מיט די הענט, מיט דער הילף פון פרימי־טיווע מילשטיינער. דאָס ברויט באַשטייט געוויינלעך פון אַ טרו־קענעם פלעצל פון טונקעלער דוראה־מעל. אויב ס'איז דאָ אַביסל עקסטער ווייץ אין שפּייכלער, ווערט דאָס פאַרקויפט אויף צו צאָלן אַ חוב מיט ריזיקע פּראָצענטן צום עפענדי.

די קינדער פונם פעלאַך לויפן אַרום האַלב־נאַקעט און באָר־וועס. פיל פון זיי ליידן פון אויגן־קראַנקהייטן, און אַ סך פון זיי זענען בלינד. די קליידער פונם פעלאַך זענען שמאַטעס. זיינע מנה־גים און מאַניערן קאָנען ממש נישט באשריבן ווערן. קיין קלענסטע סאַניטאַרישע איינריכטונגען זענען אינם דאָרף נישט פאַראַן...

די פרויען פונם פעלאַך ווערן באַהאַנדלט ווי זיינע בהמות, און זיי קוקן אויס נישט בעסער פון זיי. פון קיין קלענסטע איינריכטונ־גען פאַר מעדיצינישער הילף ווייסט מען נישט אין אַ דאָרף. וווּנדן ווערן געהיילט דורך צולייגן פריש מיסט, און אויגן־אַנטצינדונגען דורך באַנדאַזשן, וואָס זענען איינגעטונקט געוואָרן אין דער פליסיקייט פון אַ קעמל..."

אין פאַרגלייך מיט די דאָזיקע פּרימיטיווע און אָפּשטויסנדע באַדינ־גונגען ווייזן אַרויס די דערפער אַרום יידישע קאָלאָניעס אין ערמוטיקנדן פּראָגרעס און ווויילשטאַנד. אַנשטאָט די אַמאָליקע ליים־כאַלופּקעס זעט מען דאָרט אָפט געמויערטע הייזלעך, מיט רויטע ציגל־דעכער און באַזונ־דערע איינריכטונגען פאַר די הויז־בהמות און אייזלען. די גאַסן אין אַזאַ דאָרף זענען ברייטער און ריינער איידער מיט אַ דור צוריק. די קינדער נאָך באָרוועס, זענען בעסער אויסגעוואַשן און אָנגעטאָן. דער פּראָצענט פון אויגן־קראַנקהייטן און פיבער־קראַנקע ווערט קלענער פון יאָר צו יאָר. די מעטאָדן פון אַגרי־קולטור זענען שטאַרק מאָדערניזירט אונטער דעם איינפלוס פון יידישע שכנים.

אין דער דערמאָנטער בראָשור פון ה' סמילאַנסקי באַגעגענען מיר אַ גענויע באַשרייבונג פון איניקע דערפער, וואָס געפינען זיך אין דער־שכנות פון די יידישע קאָלאָניעס אינם ציטרוס־טייל פון ארץ־ישראל. אָט איז צום ביישפּיל אַן עקאָנאָמישער אַנאַליז פונם דאָרף זאַרנוגאַ, וואָס גרענעצט זיך מיט רחובות.

אַמאָל האָט דאָס דאָזיקע דאָרף פאַרמאָגט 13,000 דונאַם. די

 www.libtool.com.cn

העלפּט פונם דאָזיקן לאַנד איז שפּעטער פאַרקויפט געוואָרן צו יידן.
פאַרן פאַרקויפטן באָדן האָבן די אַראַבער געקריגן פון 15 ביז 17 פונט
אַ דונאַם (אַרום 800 דאָלאַר אַ העקטאַר, אָדער 320 דאָלאַר אַן אַקער).
מיטן דאָזיקן געלט און מיט אָפּשפּאָרונגען פון זייער אַרבעט אין רחו־
בות, האָבן זיי פאַרפלאַנצט אַ היפּשן טייל פון זייער פאַרבליבענעם
באָדן מיט פּרדסים. פאַר דעם, ווי יידן האָבן אָנגעהויבן קויפן זייער
לאַנד, זענען אינם גאַנצן דאָרף געווען מאַקסימום אַכציק דונאַם
אָראַנזשן - פּלאַנטאַציעס; איצט איז דער שטח פון די דאָרטיקע פּרדסים
נישט ווייניקער פון 1800 דונאַם, פון וועלכע דער גרעסטער טייל גיט
שוין פרוכט. פון די דאָזיקע פלאַנצונגען אַליין קאָן זאָרנוגאָ דערוואַרטן
מער איינקונפט, איידער זי האָט געהאַט פון אַלע 13,000 דונאַם פרי־
מיטיוו־באַאַרבעטע ערד. דערצו האָט נאָך דאָס דאָרף עטלעכע הונדערט
דונאַם פון באַוואַסערטע גרינס־גאָרטנס, וועמענס פּראָדוקטן ווערן לוי־
נענד פאַרקויפט אין די אַרומיקע יידישע קאָלאָניעס. די פעלאַכן פון
זאָרנוגאָ פאַרמאָגן אייראָפּעאישע אַקערן, דרעש־מאַשינען און אַנדערע
מאָדערנע וועדקצייגן, מיט וועלכע זיי האָבן זיך אויסגעלערנט צו באַ־
נוצן ביי זייערע יידישע שכנים. זיי באַאַרבעטן זייערע פּרדסים לויטן ראַט
פון יידישע פאַכמענער. די מאָס פון ווילשטאַנד, וואָס איז דערגרייכט
געוואָרן דורך זאָרנוגאָ ווערט אָפּגעשפּיגלט אין דער אָנוועזנהייט פון
גאַנצע דריי קאַפע־הייזער, מיט גראַמאָפאָן־מוזיק, און לוקס־לאָמפּן...
האָט מען וועגן דעם געקאָנט טרוימען מיט אַ דור צוריק?

זאָרנוגאָ איז נישט דער איינציקער ביישפּיל פון ווילשטאַנד, וואָס
איז דערגרייכט געוואָרן פון אַראַבישע דערפער אַ דאַנק זייערע יידישע
שכנים. אין דער זעלבער מאָס האָט זיך אויך געהויבן דער לעבנס־
סטאַנדאַרט פון די אַראַבישע מאַסן אין די שטעט. דער דורכשניטלע־
כער אַראַבער אין ארץ־ישראל עסט בעסער, און זעט אויס פאַרמעגלע־
כער און געזונטער, נישט נאָר פון אַן אַראַבישן איינוווינער פון עבר־
הירדן און איראַק, נאָר אפילו אויך פון אַן אַראַבער, וואָס קומט פון
אַזאַ רייכן לאַנד ווי עגיפּטן.

אַראַבישע איינוואַנדערונג קיין ארץ־ישראל.

די בעסערע לאַגע פון די אַראַבער אין ארץ־ישראל ווערט באַזונ־
דערס קלאָר אין די יידישע קאָלאָניעס, וואָס זענען לעצטנס ממש פאַר־
פלייצט געוואָרן פון אַראַבער, וואָס קומען פון חורן, (אַ טייל פון סיריע,

www.libtool.com.cn

וואָס האָט אַמאָל באַלאַנגט צו ארץ־ישראל ווי אויך פון עבר־הירדן, על־אריש און אַנדערע אַרומיקע געגנטן. די חורנער*) זענען אויסגעהונגערט, און זענען גרייט צו נעמען אַרבעט פאַר יעדן לוין, אַראָפּקלאַפּנדיק דערמיט דעם לוין - סטאַנדאַרט פון די אָרטיקע אַראַבישע אַרבעטער. די אַראַבער פון די אַרומיקע דערפער, וואָס אַרבעטן אין די יידישע קאָלאָניעס זינט פיל יאָרן, זענען שטאַרק אויפגעבראַכט אויף אַזאַ סאָרט קאָנקורענץ.

אין פתח־תקוה, דער גרעסטער יידישער קאָלאָניע, וואָס באַנוצט אַראַבישע אַרבעטער, זענען בעת אַ ציילונג, וואָס איז דורכגעפירט געוואָרן אין פעברואַר 1935, באַשעפטיקט געווען נישט ווייניקער פון 1470 „חורנער" צווישן דער אַלגעמיינער צאָל פון 3220 אַראַבער, וואָס האָבן אין יענעם טאָג געאַרבעט אין דער קאָלאָניע. עס זענען דאָרט נישט איינמאָל פאָרגעקומען ביטערע געשלעגן צווישן די „חורנער" און די אָרטיקע אַראַבישע אַרבעטער, וואָס קאָנען נישט מוחל זיין די נייאָנגעקומענע זייער גרייטשאַפט צו אַרבעטן פאַר צען און אַכט פּיאַסטער אַ טאָג, אין דער צייט, ווען דער אָנגענומענער לוין פאַר אַן אָרטיקן אַראַבישן אַרבעטער איז כמעט צוויי מאָל אַזוי הויך.

מיינער אַ פריינט פון פתח־תקוה האָט מיר דערציילט וועגן אַ געשפּרעך, וואָס ער האָט אַנומלט געהערט צווישן אַן אָרטיקן אַראַבישן אַ־בעטער און אַן אימיגראַנט פון סיריע:

„פאַרוואָס בלייבט איר נישט אין אייער לאַנד, — האָט מיט כעס געפרעגט דער אָרטיקער — גלויבט איר, אַז ס'איז גערעכט קומען אַהער און אַרויסשטופּן אונז פון דער אַרבעט דורך אַן אָנבאָט צו אַרבעטן אַ סך ביליקער?"

„ס'איז פאַר דיר גרינג צו רעדן אַזוי, — האָט געענטפערט דער חורנער. — איר האָט זיך צוגענומען אַלע „מאַסקובן"*) און קיינעם פון זיי אונז נישט געגעבן. וואָלטן אייערע מאַסקובן געווען אין אונזער לאַנד, וואָלטן מיר געבליבן אין דער היים. מיר

---

*) דאָס איז אין ארץ־ישראל דער קאָלעקטיווער נאָמען פאַר אַלע אַראַבער פון שכנותדיקע לענדער, וואָס קומען אין לאַנד נאָך אַרבעט.

*) אינם פאָלקסטימלעכן אַראַביש פון ארץ־ישראל ווערט דאָס וואָרט מאַסקוב (אַ מאַסקווער, אַ רוסישער) באַנוצט צו באַצייכענען אַלע אייראָפּעאישע יידן צום אונטערשיד פון די אָרטיקע.

וואלטן נישט געטריבן געוועזן דורך הונגער צו זוכן דא ארבעט"...

אגב, איז חורן איינע פון די פרוכטבארסטע געגנטן אין אריענט, א סך פרוכטבארער, איידער די מערסטע געגנטן פון ארץ־ישראל...

אינם ליכט פון אזעלכע פאקטן איז ממש לעכערלעך צו רעדן וועגן דער פארארעמונג פון אראבער דורך יידישער אימיגראציע.

יידישע אימיגראציע און ארבעטסלאזיקייט.

ביי דער געלעגנהייט איז כדאי צו אונטערשטרייכן, אז די אראבישע ארבעטסלאזיקייט אין ארץ־ישראל שטייגט געוויינלעך אין דער צייט, ווען די יידישע אימיגראציע פאלט, און פארקערט, זי פאלט גאר, ווען עס קומען אריין מער יידן. לויט אפיציעלע ציפערן פון דער ארץ־ישראלדיקער רעגירונג, זענען אין מיטן יולי 1931, ווען די אימיגראציע איז געווען אויף א נידעריקער שטופע, געווען אין לאנד 3800 אראבישע ארבעטסלאזע. אין יולי 1933, נאך צוויי יאר פון כסדר וואקסנדער אימיגראציע, איז די צאל פון די אראבישע ארבעטסלאזע געווען בלויז 2500. מיט אנדערע ווערטער, די שטייגנדע כוואליע פון אימיגראציע, אנשטאט ארויסשטופן די ארטיקע ארבעטער פון זייערע ארבעטס־פאזיציעס, האט גאר געשאפן פאר זיי נייע געלעגנהייטן צו קריגן באשעפטיקונג און דאס איז פארגעקומען גראד אין סאמע ברען פון דעם עקאנאמישן וועלט־קריזיס, ווען די ארבעטסלאזיקייט אין אלע לענדער האט אומעטום דערגרייכט איר גרעסטן פארנעם.

די דערקלערונג פון דער דאזיקער פאראדאקסאל־קלינגענדיקער דערשיינונג איז זייער אן איינפאכע. יידישע אימיגראציע קיין ארץ־ישראל גייט שטענדיק האנט ביי האנט מיטן שטראם פון יידישן קאפיטאל. די אימיגראציע פון ארבעט און קאפיטאל זענען אין דעם פאל ארגאניש און קעגנזייטיק פארבונדן: זיי זענען צוויי זייטן פון איין און דעם זעלבן פראצעס. ווען אפילו דער אריינקומענדיקער יידישער קאפיטאל זאל באשעפטיקן בלויז יידישע ארבעט, — וואס איז ווייט נישט שטענדיק דער פאל, — גיט ער דאך א שטארקן שטופ דעם אלגעמיינעם עקאנאמישן לעבן און דאס רופט זיך במילא אפ אין פארגרעסערטער באשעפטיקונג פאר אראבער. צוליב יידישער אימיגראציע, וועלכע פארורזאכט מער פראכט־זענדונגען און ווארע־פארקער, קריגן טויזנטער אראבער עקסטרא ארבעט אין די האפנס און אויף די באנען; אנדערע ווערן באשעפטיקט ביי דער אויסארבעטונג און צושטעלונג פון

www.libtool.com.cn

בוי־מאַטעריאַלן; נאָך טויזנטער אַרבעטן ביי וועגן און אַנדערע עפנטלעכע אַרבעטן, וואָס וואָלטן נישט מעגלעך געווען, ווען די רעגירונג וואָלט נישט געווען אין אַזאַ גוטער פינאַנץ־לאַגע אַ דאַנק דעם שטראָם פון יידישן קאַפּיטאַל. פאַקטיש, העלפט, דער יידישער קאַפּיטאַל צו באַשעפטיקן דירעקט און אומדירעקט, — נישט נאָר ארץ־ישראלדיקע אַראַבער, נאָר אויך טויזנטער אַראַבישע אימיגראַנטן פון די אַרומיקע לענדער.

געשטעלט פאַר אַזעלכע אייזערנע פאַקטן זענען די מער־פאַראַנטוואָרטלעכע אַראַבישע פירער לעצטנס געצוווּנגען געווען אָפּלאָזן די אַלטע טענה וועגן דעם עקאָנאָמישן שאָדן, וואָס יידישע אימיגראַציע זאָל האָבן געבראַכט צו די אַראַבישע מאַסן בכלל. זיי געבן שוין צו, אַז די יידישע אימיגראַציע האָט דערהויבן דעם אַלגעמיינעם לעבנס־סטאַנדאַרט אינם לאַנד. זיי זאָגן אָבער, אַז אַנטקעגן דער דאָזיקער אַלגעמיינער פאַרבעסערונג, שטייט די פאַראָרעמונג פון איין באַשטימטער גרופּע אַראַבער, — די פעלאַכן, וואָס האָבן צוליב יידישע לאַנד־קניות געמוזט פאַרלאָזן דעם באָדן, וועלכן זיי האָבן באַאַרבעט אַלס אַרענדאַטאָרס. טויזנטער אַזעלכע אַראַבער, געוועזענע אַרענדאַטאָרן, זאָלן איצט זיין „לאַנדלאָז", און זייער עקאָנאָמישע לאַגע איז אַ סך ערגער ווי פריער.

דאָס איז, אַזוי צו זאָגן, די צווייטע ליניע פון נאַציאָנאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדע, אויף וועלכער זי האָט זיך צוריקגעצויגן, נאָך דעם ווי אירע ערשטע טראַנשייען, — די טענה וועגן דער אַלגעמיינער פאַראָרעמונג פון אַראַבער צוליב יידישער אימיגראַציע, — זענען לחלוטין צעשטערט געוואָרן דורך די אייזערנע פאַקטן פון דער ארץ־ישראלדיקער ווירקלעכקייט.

די לאַנדלאָזע אַראַבער.

די טענה וועגן לאַנדלאָזע אַראַבער איז אפשר אין איינצלנע אויסנאָם־פאַלן באַרעכטיקט, אָבער אַלס אַ כלל איז זי אַ ריזיקע איבערטרייבונג. דאָס איז קלאָר באַוויזן געוואָרן נאָך דעם, ווי די רעגירונג האָט אונטער דעם דרוק פון דער אַראַבישער פּראָפּאַגאַנדע באַשלאָסן צו קאָלאָניזירן אַלע לאַנדלאָזע אויף אירע מיטלען. נאַטירלעך, זענען די אַראַבישע פירער, וועלנדיק באַווייזן די שעדלעכקייט פון יידישער קאָלאָניזאַציע, געווען שטאַרק פאַראינטערעסירט, אַז אַ וואָס־גרעסערע צאָל לאַנדלאָזע זאָלן זיך באַנוצן מיטן רעגירונגס־אָנבאָט; זייערע בעסטע

www.libtool.com.cn

רעדנער האָבן זיך אָנגעקלאָגט איבער די דערפֿער, כּדי צורעדן יעדן מעלאַך, וואָס האָט ווען נישט געהאַט עפּעס צו טון מיט ייִדן, צו פֿאַר־שרייבן זיך אַלס „לאַנדלאָזער". נאָך די אַלע אָנשטרענגונגען זענען אַרייַנגעגעבן געוואָרן צו דער רעגירונג 3236 אַפּליקאַציעס, פֿון וועלכע די מערסטע זענען גלייך געפֿונען געוואָרן אַלס גרונטלאָז. בסך־הכּל זענען אָנגענומען געוואָרן 656 מעלדונגען, און דאָס איז זיכער דער מאַקסימום פֿון די „לאַנדלאָזע", וואָס זענען פֿאַראַן אינעם גאַנצן לאַנד. זייער באַזע־צונג איז אין די הענט פֿון די בריטישע באַאַמטע, וואָס זענען באַקאַנט מיט זייערע פּראָ־אַראַבישע סימפּאַטיעס; זיי האָבן זיכער באַהאַנדלט די אַפּליקאַציעס לפֿנים משורת הדין, און ס'איז לחלוטין אויסגעשלאָסן, אַז זיי זאָלן האָבן צוריקגעוויזן כאָטש איין טענה, וואָס האָט געהאַט עם קלענסטן אָנהאַלט.

דאָס איז אָבער נאָך נישט אַלץ. ווען מען איז געקומען צו באַזעצן די לאַנדלאָזע, אַנבאַטנדיק זיי לאַנד און אַ הערכסט־ליבעראַלן, כּמעט גע־שענקטן קרעדיט, האָבן דאָס רוב פֿון זיי זיך גאָר אויסגעדרייט פֿונעם גאַנצן אָנבאָט. דער לעצטער באַריכט פֿונעם הויי־קאָמישאָנער צום פֿעלקער־בונד זאָגט וועגן דעם פֿאָלגנדעס:

„אַלע רעגיסטרירטע אַראַבער, וואָס האָבן אַרויסגעוויזן דעם ווונטש צו נעמען לאַנד אויף רעגירונגס־באַדן, זענען באַזעצט גע־וואָרן. אָבער בלויז אַ מינדערהייט פֿון זיי זענען געקומען צו נעמען דאָס לאַנד: ס'איז איצט דאָ אַ סך אַרבעט אין די שטעט און אָרומיקע פּרדסים"...

ביז איצט איז פֿון די 656 רעגיסטרירטע לאַנדלאָזע באַזעצט גע־וואָרן בלויז אַרום אַ דריטל. די איבעריקע האָבן, מיט דער הילף פֿון דער אַנטשיידיקונג, וואָס איז זיי בשעתו געגעבן געוואָרן פֿון די ייִדישע לאַנד־קויפֿער, זיך גוט איינגעאָרדנט אין די שטעט, אָדער אויף אַנדערע באָדנס, און האָבן קיין קלענסטן חשק נישט זיך לאָזן קאָלאָני־זירן פֿון דער רעגירונג.

אַלנפֿאַלס איז איצט דאָס פּראָבלעם וועגן „לאַנדלאָזע" באַזייטיקט געוואָרן דורך דער באַזעצונג פֿון די יעניקע פֿון זיי, וואָס האָבן זיך באמת גענויטיקט אין לאַנד. דערמיט איז בטל געוואָרן דער לעצטער עקאָנאָמישער אַרגומענט, וועלכן די אַראַבער האָבן געקאָנט אַרויסשטעלן קעגן דער ייִדישער קאָלאָניזאַציע. ייִדן האַלטן, אַגב, אַז די דאָזיקע באַ־

www.libtool.com.cn

זעצונג ווערט דורכגעפירט אויף זייערע קאָסטן אַלס די גרעסטע שטייער־צאָלער פונם לאַנד.

די פּאָליטישע פראַגע.

אַן ערנסטע באַציאונג פאַרדינען די פּאָליטישע טענות פון די אראַ־בער און זייער מורא פאַר די נאַציאָנאַלע רעזולטאַטן פון דעם יידישן דראַנג נאָך ארץ־ישראל. די דאָזיקע מורא איז באַגרינדעט אויפן חשד, אַז יידן ווילן אינגאַנצן באַהערשן דאָס לאַנד און צונעמען ביי די אראַ־בער זייער איצטיקן נאַציאָנאַלן סטאַטוס.

איידער מיר וועלן זיך פאַנאַנדערקלויבן אינם וועזן פון דער דאָ־זיקער טענה, ווילן מיר קודם־כּל שטעלן פאַר זיך אַליין די גרויסע פּרינ־ציפּיעלע פראַגע, וואָס איז ענג פאַרבונדן מיט איר. האָט אַ פאָלק, וואָס בילדעט די מערהייט אויף אַ באַשטימטער טעריטאָריע, דאָס מאָראַלישע רעכט צו שליסן די דאָזיקע טעריטאָריע פאַר איינוואַנדערונג פון דרויסן? זענען מיר, בפרט, געניטיגט אָנערקענען דאָס דאָזיקע רעכט אין אַ פאַל, ווען די דאָזיקע איינוואַנדערונג איז דיקטירט דורך ביטערער, טראַגי־שער נויט, און ווען זי איז נאָך דערצו עקאָנאָמיש נוצלעך פאַרן לאַנד, וווהין זי איז געווענדעט?

מיט אַנדערע ווערטער, האָבן נאָר בלויז די פעלקער, וואָס האָבן אין אַמאָליקע צייטן אויפגעשטעלט זייער הערשאַפט אויף באַשטימטע טעריטאָריעס און זענען אימשטאַנד צו היטן זייערע גרענעצן מיט פּאָ־ליציייִשער געוואַלט, דאָס אויסשליסלעכע רעכט אויף עקזיסטענץ? אָדער מוז דאָס דאָזיקע רעכט אָנערקענט ווערן אויך פאַר די יעניקע פעלקער, וואָס ווערן געטריבן פון זייערע פרייערדיקע וווינערטער דורך פאַרניכטנדיקער געוואַלט, בפרט ווען זיי פאַרלאַנגען אַזאַ רעכט אויפן גרונט פון שווערער אַרבעט, וואָס אַנטוויקלט די רעסורסן פון פּרימי־טיווע אָדער פאַרנאַכלעסיקטע לענדער פאַרן אַלגעמיינעם וווילזיין פון דער מענטשהייט?

די רעכט פונם הונט אויפן הויפן הייַ קאָנען נישט אָנערקענט ווערן אַלס מאָראַליש. נאַטירלעך, קאָן אָפּט די דאָזיקע ווירדיקע חיה דורך אירע ציינער און נעגל צווינגען די וועלט צו אָנערקענען די דאָזיקע רעכט. פונדעסטוועגן וועט דער מאָראַלישער כאַראַקטער פון אַזעלכע רעכט שטענדיק געלייקנט ווערן דורך דענקנדע און געוויסנהאַפטע מענטשן.

www.libtool.com.cn

עס מוז, לײַדער, געזאָגט ווערן, אַז אין די פֿריערדיקע דורות האָט מען זיך מער גערעכנט מיטן רעכט פֿון געוודפּטע און הונגערנדיקע מענטשן צו זוכן פֿאַר זיך אַ נײַע היים און אַ נײַע געלעגנהייט פֿאַר עקאָנאָמישער עקזיסטענץ. בײַ דער גאַנצער גרויזאַמקייט פֿון מיטלאַלטער, איז דאָס וואַנדערן פֿון יחידים אין דער זוכעניש נאָך שפּײַז און זיכערהייט געווען אַ סך ווייניקער באַשרענקט, איידער אין צוואַנציקסטן יאָרהונדערט. אין יענע צײַטן איז אַ פּאַספּאָרט געווען די פּריווילעגיע פֿונם שטאָלצן אַמבאַסאַדאָר, אָבער נישט קיין אומבאַדינגטער תּנאַי פֿאַרן עלנדן פּליכט־לינג. ס'איז אַ חרפּה צו טראַכטן, ווי ווײַט מיר זענען אין דעם פּרט גע־גאַנגען צוריק פֿונם מיטלאַלטער....

נישט נאָר ברענגט די ייִדישע אימיגראַציע קיין ארץ־ישראל וווּל־שטאַנד און ציוויליזאַציע צו אַן אַלטן לאַנד, וואָס איז פֿאַרנאַכלעסיקט געוואָרן אין לויף פֿון פֿיל דורות, נאָר זי באַדײַט אויך אַ ראַדיקאַלן אי־בערבוי אינם אינערלעכן לעבן פֿון אַ היסטאָרישן פֿאָלק, וואָס האָט דורך זײַנע גלות־וואַנדערונגען באַקומען אַן אײַנזײַטיקע און פֿאַר־קריפּלטע עקאָנאָמישע סטרוקטור. אין ערגעץ ווערט נישט די דאָזיקע אַנאָרמאַלקייט, וועלכע איז אַגב, אַ קוועלע פֿון פּאַקטישע און מעגלעכע רייבונגען צווישן פֿעלקער, — געהיילט אַזוי ראַדיקאַל ווי אין ארץ־ישראל, וווּ ייִדן זענען ענדלעך פֿאַרטרעטן אין אַ באַדײַטנדער מאָס אין אַגריקולטור און אַנדערע געביטן פֿון אורשפּרינגלעך שאַפֿנדער אַרבעט. דאָס אַליין גיט ייִדן דאָס מאָראַלישע רעכט צו פֿאַרלאַנגען פֿאַר זיך אַן אָפֿענע טיר קיין ארץ־ישראל.

„דאָס רעכט פֿון ייִדן אויף ארץ־ישראל איז באַזירט אויף זייער רעכט צו לעבן און זייער פּליכט צו אַרבעטן"*).

אָט דאָס איז די פּרינציפּיעלע באַזע, אויף וועלכער עס וועט אַמאָל קאָנען אויסגעבויט ווערן אַ דויערנדע ייִדיש־אַראַבישע פֿאַרשטענדיקונג אין ארץ־ישראל. די אַראַבער מוזן אָנערקענען דאָס רעכט פֿון ייִדן צו באַזעצן זיך אויף וויסטע פֿאַרנאַכלעסיקטע באָדנס, און ייִדן מוזן אין אַלע געביטן אָנערקענען דעם גלײַכן סטאַטוס פֿון די אַראַבער, און העלפֿן זיי צו הייבן זייער עקאָנאָמישן און קולטורעלן סטאַנדאַרט. די אַראַבער זענען באַרעכטיקט צו אַ ווירקלעך איבערצייגנדער גאַראַנטיע,

---

*) דער דאָזיקער אויסדרוק שטאַמט פֿון דר. בלאָך, דעם רעדאַק־טאָר פֿון דער אַמאָליקער „סאָציאַליסטישער מאָנאַטשריפֿטן" אין בערלין.

www.libtool.com.cn

אז ווי גדוים עס זאָל נישט זיין דער פאַרנעם פון דער יידישער אייניוואַנדערונג אין דער צוקונפט, וועלן זיי קיינמאָל נישט און אין קיין שום פרט נישט צוריקגעשטופּט ווערן צו א צווייט־קלאַסיקער פּאָזיציע.

מיר צווייפלען נישט, אז דאָס יידישע פאָלק אלס א גאַנצע, און בפרט די יידישע האַרעפּאַשנע מאַסן פון ארץ־ישראל זענען גאַנץ ווייט פון די פאַרכאַפּערישע און באַהערשנדע כּוונות, אין וועלכע די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן זענען אונז חושד. פונדעסטוועגן גלייבן מיר, אז צוריקווייזנדיק אַנטשידן די פאַלשע עקאָנאָמישע טענות קעגן אונזער אויפבוי־אַרבעט אין ארץ־ישראל, וואָלטן מיר אין דער זעלבער צייט באַדאַרפט זיך ערנסטער רעכענען מיט די פּאָליטישע טענות, וואָס ווערן געמאַכט קעגן אונז. די דאָזיקע טענות און חשדים וואָלטן באַדאַרפט אָפּגעשוואַכט ווערן דורך אַן ענגערע פּאָליטישע און קולטורעלע קאָאָפּעראַציע צווישן די צוויי שכנותדיקע פעלקער. אַראַביש דאַרף פאַרנעמען א גרעסערן פלאַץ אין די יידישע שולן, און מען דאַרף אויך ענערגישער שטרעבן צו געמיינזאַמע עקאָנאָמישע טעטיקייטן. די אָרגאַניזאַציע פון די שטאָטישע אַרבעטער דאַרף פאָרקומען אויף א געמיינזאַמען יסוד, און בכלל דאַרפן איינגעשטעלט ווערן ענגערע באַציאונגען צווישן יידן און אַראַבער, וואָס באַלאַנגען צו דער זעלבער בראַנזשע און באַשעפטיקונג. אויך דער סאָציאַלער קאָנטאַקט צווישן יידן און אַראַבער האָט געמעגט זיין א ביסל ענגער און האַרציקער: מיר קאָנען אונז זיכער נישט פאַרגינען צו שפּילן אין ארץ־ישראל די ראָליע פון „סנאָבס", וואָס האָבן איבערגענומען די ראַסן - פאָראורטיילן פון די אַנגלאָ - זאַקסישע נאָרדיקס...

אונזער פאַרלאַנג פון נאָענטערע באַציאונגען צווישן יידן און אַראַבער דאַרף נישט אויסגעטייטשט ווערן אלס אַן אָנווייז, אז אין פאַראַנטוואָרטלעכע יידישע קרייזן אין ארץ־ישראל פאַרשטייט מען נישט די וויכטיקייט פון דער אַראַבישער פראַגע, און מען שטרעבט נישט צו א פאַרשטענדיקונג מיט אונזערע שכנים אינם לאַנד. זיכער וויל מען דאָס. עס מוז אָבער אָנערקענט ווערן, אז עס פעלט די ארץ־ישראלדיקע יידן א מוטיקע און אַלגעמיין־אָנערקענטע פירערשאַפט, וואָס זאָל סיסטעמאַטיש און אויסגעהאַלטן אַרבעטן פאַרן דאָזיקן ציל, זיך נישט רעכענענדיק מיט דער וואַרשיינלעכער אָפּאָזיציע פון די רעוויזיאָניסטן און אַנדערע שאָוויניסטישע גרופּן, וואָס האָבן לײַדער א געוויסע ווירקונג אויף גאַנץ ברייטע קרייזן פונם ארץ־ישראלדיקן יידנטום.

www.libtool.com.cn

דער פּלאַן וועגן קאַנטאָנען.

מיט אַ פּאָר יאָר צוריק האָט מען אין ארץ־ישׂראל שטאַרק גערעדט וועגן דעם פּלאַן פון צעטיילן דאָס לאַנד אין „קאַנטאָנען", וואָס זאָלן אויסגעשניטן ווערן אויף אַזאַ אופן, אַז אין יעדן פון זיי זאָל זיין אַן איבערוויגנדע מערהייט פון ייִדן אָדער אַראַבער. אַזאַ רעפאָרמע, האָט מען געטענהט, וועט געבן ייִדן און אַראַבער די מעגלעכקייט צו קאָנצענטרירן זייער שאַפונגס־ענערגיע אויף באַשטימטע דיסטריקטן, אויסמיידנדיק דערמיט רייבונגען אין אַ ברייטערן מאָסשטאַב פונם גאַנצן לאַנד.

מיר זענען שטאַרק מסופּק צי די געפּלאַנטע קאַנטאָנען וואָלטן דערגרייכט דעם דאָזיקן ציל. פּונקט להיפך: זיי וואָלטן ערשט געשאַפן אַ גרעסערן נאַציאָנאַלן האַס. מיר האָבן דעם איינדרוק, אַז די פּאָליטיקער, וואָס האָבן זיך אַרויסגעזאָגט פאַרן דאָזיקן פּלאַן, האָבן אין זייערע קעפּ געוויסע „רעזערוואַציעס", וואָס קאָנען ערשט ווערן די אורזאַכע פון שאַרפערע רייבונגען. די ייִדישע אָנהענגער פון די קאַנטאָנען באַטראַכטן זיי, זעט אויס, אַלס אַן אומשולדיק שפּילעכל צו באַפרידיקן דעם פאַרלאַנג פון אַראַבישע פירער נאָך קלינגענדע טיטולן, און לאָזן זיי אויסגיסן זייער ענערגיע אינם טומל פון וואַל־קאַמפּאַניעס. פון דער אַנדערער זייט, אויב אַזאַ אַנטי־ייִדישע צייטונג, ווי דער „פּיליסטין" קאָקעטירט מיט דער אידייע פון די קאַנטאָנען, ווערט דאָס געטון מיטן געדאַנק, אַז אין די אַראַבישע קאַנטאָנען וועט מען בטל מאַכן די באַלפור־דעקלאַראַציע, און מען וועט פאַרווערן דאָרט יעטוועדע ייִדישע קאָלאָניזאַציע. דער גאַנצער פּלאַן פון די קאַנטאָנען איז פול מיט „הינטער־פיסלעך", און דאָס אַליין מאַכט אים נישט ראוי צו זיין אַ לייזונג פון דער ייִדיש־אַראַבישער פראַגע.

ייִדן און אַראַבער זענען שוועסטער־קינדער, און זיי וועלן קיינמאָל נישט קאָנען אָפּנאַרן איינער דעם אַנדערן. ווען ביידע צדדים אין אַ געוויסן סכסוך קאָנען דורכקומען איינער מיטן אַנדערן, קאָן די איינציקע גרונטלאַגע פאַר אַ דויערנדער פאַרשטענדיקונג געפונען ווערן בלויז אין פולער אויפריכטיקייט און ערלעכקייט.

די פראַגע וועגן אַ פּאַרלאַמענט.

בנוגע דער פראַגע וועגן אַ געזעצגעבנדער פאַרזאַמלונג (לעגיסלאַ־

www.libtool.com.cn

טיוור־ראט), וואָס שטייט איצט שאַרף אויפֿן סדר־היום פון די יידיש־אַראַבישע באַציאונגען, דערלויבט זיך דאָ דער מחבר ציטירן אַ טייל פון זיין אייגענעם אַרטיקל, וואָס איז דערשינען נאָך די פּאָגראָמען פון 1929 אין דעם ענגליש־יידישן „מענאָראַ דזשורנאַל".

„די אַראַבער זענען אַ מערהייט און פאָדערן דאָס רעכט אויף זעלבסט־פּראָוואַלטונג. יידן האָבן נישט קיין גרונט זיך שטעלן קעגן דעם, אויב נאָר עס זאָל קאָנסטיטוציאָנעל באַוואָרנט ווערן דאָס רעכט פון יידישע ישובים צו אַנטוויקלען זיך און דאָס רעכט פון יידן צו פֿרייער אימיגראַציע.

די יידישע קעגנער פון אַ פּאַרלאַמענט וואָלטן באַדאַרפט פאַר־שטיין, אַז פריער אָדער שפּעטער וועט אַזאַ פּאַרלאַמענט במילא קו־מען. אַ דעמאָקראַטישער פּאַרלאַמענט איז וויניקער געפערלעך פאַר די יידישע אינטערעסן איידער די איצטיקע הגמוניע פון פאַנאַ־טישע מולאהס און קאָרופּטע עפענדים.

אויב אָבער מיר זאָלן קומען צו פאַרהאַנדלען מיט אַראַבער וועגן אַ פּאַרלאַמענט, מוזן מיר מיט אַלע מיטלען זיך אויסהיטן פון די נאַציאָנאַלע אָדער רעליגיעזע טיילונגען (קוריעס), וואָס ווערן שטענדיק פאָרגעשלאָגן ביי אַזעלכע געלעגנהייטן דורך די בריטישע באַאַמטע אין ארץ־ישראל. קיין זאַך וואָלט נישט געווען אַזוי גע־פערלעך פאַר דער יידישער צוקונפט אין ארץ־ישראל, ווי אַ קינסט־לעכע וואַנט צווישן יידן און אַראַבער. שאַפן אַ פּאַרלאַמענט אויפן יסוד פון רעליגיעזע קוריעס, וואָלט געמיינט אויסליפערן די אַראַ־בישע מאַסן אויף שטענדיק צו דער פּאָליטישער פירערשאַפט פון זייערע עפענדים.

ניין, אויב ס'איז שוין באַשערט צו האָבן אַ פּאַרלאַמענט אין ארץ־ישראל, טאָ זאָל ער שוין געבויט זיין אויפן אַלגעמיינעם פּרינ־ציפּ פון גלייכהייט און דעמאָקראַטיע. גיט אַ שטימע יעדען דער־וואַקסענער פּערזאָן אין ארץ־ישראל, מאַן און פרוי, וואָס קאָן ליי־נען און שרייבן; דאַן וועלן מיר זען, צי די הוסעיניס, נאַשאַשיבים און דערדזשאַנים וועלן באמת קאָנען קאָנטראָלירן דעם גורל פונם לאַנד.

ס'איז מער וואַרשיינלעך, אַז דער חשק פון די אַראַבישע לאַנד־באַזיצער צו אַ פּאַרלאַמענט וועט שטאַרק אָפּגעקילט ווערן דורך אַזאַ סאָרט פאָרשלאַג. ווייל אויב דער צוקונפטיקער פּאַרלאַ־

www.libtool.com.cn

מענט זאָל נישט געבויט זיין אויפן יסוד פון מיטלאַלטערישע קוריעס, וואָלטן פיל ווייניקער, יידן און אַראַבער, זיך אָפּגעקערט פון זייערע שאָוויניסטישע פּאַרטייען. עס וואָלטן זיך דאַן וואַרשיינלעך געשאַפן קאָאַליציעס פון די מיטגלידער פון ביידע פעלקער אויף צו פאַרטיידיקן זייערע געמיינזאַמע עקאָנאָמישע אינטערעסן. מיר וואָלטן געהאַט ביי די וואַלן קאַנדידאַטן פון אַ פּראָגרעסיווער אַרבעטער־פּאַרטיי, וואָס נעמט אַרום סיי יידן און סיי אַראַבער. מיר וואָלטן געהאַט פאַר אונז אַ לאַנדווירטשאַפטלעכן בלאָק, ווו אַראַבישע פעלאַכן וואָלטן געפונען אַ געמיינזאַמען יסוד מיט יידישע דאָרפס־לייט, און אויך פּראָגרעסיווע גרופּן פון סוחרים און פאַבריקאַנטן פון ביידע פעלקער. דאָס וואָלט געווען דער וועג, אויף וועלכן עס זאָל אויסגעבויט ווערן אַ געמיינזאַמער פּאַטריאָטיזם פון לאַנד, וואָס זאָל שטיין איבערן נאַציאָנאַליזם פון ביידע צדדים".

די שוועריקייטן פון פאַרשטענדיקונג.

מיר זעען נישט קיין סיבה צו ענדערן די דאָזיקע מיינונג, וואָס איז אויסגעדריקט געוואָרן מיט זעקס יאָר צוריק.

דער אמת אָבער איז, אַז דאָס איז בלויז די מיינונג פון אַ מינדערהייט. נישט יידן און נישט אַראַבער זענען גרייט אָננעמען די דאָזיקע לייזונג פון דער פראַגע. יידישע פירער באַגנוגענען זיך מיט צוריקוויזן די לעגיסלאַטיווע פאַרזאַמלונג, וואָס ווערט איצט געפּלאַנט פון הויך־קאָמישאַנער וואוקאָפּ (און אין דעם זענען זיי מער ווייניק גערעכט), אָבער זיי מאַכן נישט פון זייער זייט קיין פּאָזיטיוון פאָרשלאַג אין דער ריכטונג.

די אַראַבער ווידער וואָלטן יאָ געוואָלט האָבן אַ פּאַרלאַמענט אָבער, זייערע פירער זענען פאַנאַטישע קעגנער פון פרויען־רעכט, און וואָלטן בכלל געווען קעגן יעדן וואָל־געזעץ, וואָס זאָל געבן אַן אמתע דעה צו די ווירקלעך ברייטע אַראַבישע מאַסן. נאַטירלעך, זענען זיי אויך קעגן כלערליי קאָנסטיטוציאָנעלע רעזערוואַציעס אין דער פראַגע וועגן יידישער אימיגראַציע און אַנדערע באַשטימונגען פון מאַנדאַט...

עס וואָלט געווען נאַאיוו צו גלויבן, אַז די נאָענטסטערע באַציאונגען מיט אַראַבער און בעסערע קענטעניש פון זייער שפּראַך וואָלטן גענוג געווען צו שאַפן די לאַנג־געטרוימטע פאַרשטענדיקונג צווישן יידן און אַראַבער. צו שטאַרק איז די לופט פאַרגיפטעט געוואָרן ביז איצט, און

www.libtool.com.cn

צו מעכטיק זענען די אויסערלעכע איינפלוסן, וואָס זענען פּאַאינטערע־סירט, אַז די אַראַבישע באַוועגונג אין ארץ־ישראל זאָל אָנהאַלטן איר איצטיקן אַנטי־יידישן כאַראַקטער. אָבער אויב נאָר מיר, יידן, וועלן טון אונזער פליכט, וועט די פאַרשטענדיקונג מיט דער צייט מוזן קומען. אַן אַלץ וואַקסנדע צאָל פון אינטעליגענטע אַראַבער הויבן אָן צו פאַר־שטיין די טראַגישע כּחות, וואָס טרייבן אומברחמנותדיק די יידישע אימיגראַציע קיין ארץ־ישראל. זיי הויבן אָן צו אָנערקענען די וויכטי־קייט און נוצלעכקייט פון די יידישע דערגרייכונגען אין ארץ־ישראל און זעען די מאָראַלישע קראַפט פון דער יידישער שטעלונג אין לאַנד. פון דער אַנדערער זייט מערקט זיך אויך צווישן די ארץ־ישראלדיקע יידן אַן אַלץ גרעסערע גרייטשאַפט צו אָנערקענען די קראַפט און באַדייטונג פון דער אַראַבישער באַוועגונג און אַנטקעגנקומען איר אין אירע מער באַרעכטיקטע טענות:

מעג דאָ דער מחבר ווידער ציטירן זיינעם אַ פרירערדיקן אַרטיקל?

„מיר טאָרן זיך נישט האַלטן אין ארץ - ישראל, ווי אייראָפּייער, וואָס זענען געקומען צו עקספּלואַטירן אַן אָפּגעשטאַנענעם אָריענטאַליש לאַנד. מיר זענען און מוזן מאַכן אונזערע שכנים דעם איינדרוק פון אַ פאָלק, וואָס קערט זיך אום אין אָריענט מיט דער כּוונה צו סאָלי־לידאַריזירן זיך מיט די אינטערעסן און באַשטרעבונגען פון די מזרח־דיקע פעלקער און העלפן זיי זיך אַרויפאַרבעטן צו אַ העכערן סטאַנ־דאַרט פון עקאָנאָמישן, פּאָליטישן און סאָציאַלן לעבן".

קיין נסים דערוואַרטן מיר נישט. אָבער דאָס איז דער וועג צו אַ פּסדרדיקער אויסבעסערונג פון די איצטיקע יידיש - אַראַבישע באַצי־אונגען, און דערצו הארמאָנישער לייזונג פון דער גאַנצער פראַגע אין דער ווייטערדיקער צוקונפט.

www.libtool.com.cn

קאפיטל זיבצן

ארץ-ישראל און עבר הירדן

א שטארקן אינטערעס רופט ארויס עבר־הירדן, די טערי־טאריע, וואס איז אפגעטיילט געווארן פון ארץ־ישראל אינם יאר 1922. מען האט פון איר געמאכט א באזונדער מלוכהלע מיטן קעניג (עמיר) אבדאלאה, דעם ברודער פונם פארשטארבענעם פייזעל פון איראק, אין דער שפיץ. אבדאלאה, וואס האט געקריגן דעם טראן צוליב די פאר־דינסטן, וואס זיין פאמיליע האט אמאל געהאט אין דעם ארויסרופן אן אראבישן אויפשטאנד קעגן דער טערקיי, איז ארומגערינגלט פון א מי־ניסטעריום, א הויף און א מין פארלאמענט. די פאקטישע מאכט אין זיין מלוכה איז אבער אין די הענט פונם בריטישן „רעזידענט", וועל־כער איז אונטערגעשטעלט צום הויי־קאמישאנער פון ארץ־ישראל.

עבר־הירדן איז ביים אפטיילן זיך פון ארץ־ישראל פארמאכט גע־ווארן פאר יידישער קאלאניזאציע. די פאראגראפן פונם מאנדאט, וואס געבן יידן דאס רעכט צו קאלאניזירן ארץ־ישראל, זענען פארמעל אפגע־שטעלט געווארן בנוגע עבר־הירדן. יידן האבן אבער קיינמאל נישט אנערקענט דעם דאזיקן שריט פאר ענטגילטיק און גערעכט. זיי באַ־טראכטן אים מערסטנס פאר א ווייליקירלעכן אקט, וואס איז ארויפגע־צוווּנגען געווארן אויף יידן אָן זייער צושטימונג. מען האפט, אז דער אליע וואקסנדער שטראם פון יידישער אימיגראציע וועט מיט דער צייט צווינגען די מאנדאט־מאכט ווידער דערקלערן די „יידישע פאראגראפן" פונם מאנדאט אלס גילטיק אויך אין עבר־הירדן, און דאן וועט די געגנט צוריק פאראייניקט ווערן מיט דער יידישער נאציאנאלער היים.

די דאזיקע האפנונגען ווערן באזונדערס געשטיצט אויפן פאקט, וואס פארמעל זענען די יידישע פאראגראפן פונם מאנדאט קיינמאל נישט אפגעשאפט געווארן אין עבר־הירדן; מען האט זיי בלויז „סוס־

www.libtool.com.cn

פּענדירט". אַן אַנדערער גרונט פאַר אַזעלכע האַפנונגען איז די ענגע אַדמיניסטראַטיווע פאַרבינדונג, וואָס איז פאַרבליבן צווישן ארץ־ישראל און עבר־הירדן, אויך נאָך דער פּראָקלאַמירונג פון אבדאלאה אלס קעניג. צווישן ביידע לענדער זענען נישטאָ קיין טאַריפן, און קיין אַנ־דערע האַנדלס באַשרענקונגען. די גרענעץ איז פאָרמעל אָפן פאַר די בירגער פון ביידע לענדער. דער בריטישער „רעזידענט" אין אַמאַן, די הויפּט־שטאָט, שטייט אונטער די באַפעלן פונם הויך־קאָמישאָנער אין ירושלים. דערצו ווערט דער בודזשעט פון עבר־הירדן געדעקט אין אַ גאַנץ היפּשער מאָס דורך פאַרשטעקטע סובסידיעס פון ארץ־ישראל.

שטח און באַפעלקערונג.

די באַפעלקערונג פון עבר־הירדן ווערט אָפּגעשאַצט אין לעצטן אָפיציעלן באַריכט פונם ארץ־ישראלדיקן הויך־קאָמישאָנער, פאַרן יאָר 1934, אלס 305,000. איר שטח באַטרעפט 20,000 קוואַדראַט מייל. דער פאַרגלייך פונם שטח און צאָל איינוווינער אין ארץ־ישראל און עבר־הירדן איז געגעבן אין דער פאָלגנדיקער טאַבעלע:

	שטח (אין ענגלישע קוו. מייל)	באַפעלקערונג	צאָל איינוווינער אויף אַ קוואַדראַט מייל
ארץ ישראל	10,100	1,308,000	130
עבר הירדן	20,000	305,000	16

ארץ־ישראל איז הייסט עס באַזעצט אכט מאָל מער געדיכט איידער עבר־הירדן. מען טאָר אָבער דערביי נישט פאַרגעסן, אַז דער פּראָצענט פון מדבר־לאַנד, וואָס טויג לחלוטין נישט פאַר לאַנדווירטשאַפט איז אין עבר־הירדן אַ סך גרעסער איידער אינם אייגנטלעכן ארץ־ישראל. פּאַקטיש קאָן באַנוצט ווערן פאַר לאַנדווירטשאַפט בלויז 25 ביז 30 פּראָצענט פונם עבר־הירדן־באָדן, הויפּטזעכלעך צום מערב פון דער העדזשאַס־באַן, וואָס שניידט דורך דאָס לאַנד פון צפון קיין דרום, און עטלעכע מייל הינטער איר. אָבער אויך אינם דאָזיקן פּרוכטבאַרן טייל פון עבר־הירדן איז די באַפעלקערונג דריי מאָל שיטערער איידער אין ארץ־ישראל, אַ פאַקט, וואָס ווערט אָפט באַנוצט אלס ארגומענט פאַר יידישער קאָלאָניזאַציע אין אבדאלאהס מדינה.

עס שיינט, אַז איינציקע פון די שיטער־באַפעלקערטע געגנטן פון עבר־הירדן האָבן זייער אַ פּרוכטבאַרן באָדן, וואָס איז בעסער צוגע־

www.libtool.com.cn

פאַסט פאַר ברויט־ווירטשאַפט איידער די מערסטע באָדנס אין ארץ־ישראל גופא. אגב, איז איינע פון די דאָזיקע געגנטן, דער ביבלישער גלעד, אויסגעקליבן געוואָרן אַמאָל פונם באַרימטן ענגלישן פאָרשער, סער לאָרענס אָליפאַנט, אַלס די אידעאַלע טעריטאָריע פאַר יידן. עבר־הירדן פאַרמאָגט אויך באַדייטנדע פלאַסטן פון פאָספאַט־שטיין, וואָס איז זייער ווערטפול אַלס קינסטלעכע מיסט צו באַפרוכטן לאַנד. פון דער אַנדערער זייט איז אַ סברה, אַז עבר־הירדן מיט איר שווערן באָדן איז נישט צוגעפאַסט פאַר ציטרוס־פלאַנצונגען, לויטן מוסטער פון די, וואָס שפילן אַזאַ גרויסע ראָלע אין דער לאַנד־ווירטשאַפט פון ארץ־ישראל.

די ציפערן וועגן געבורטן און טויט־פאַלן אין עבר־הירדן אין פאַרגלייך מיט די ארץ־ישראלדיקע אַראַבער זענען געגעבן אין פאָלגנדער טאַבעלע:

	עבר־הירדן		ארץ־ישראל (מאַכמעדאַנער)	
	געבורט־ראַטע	טויט־ראַטע	געבורט־ראַטע	טויט־ראַטע
	(אויף טויזנט איינוווינער)		(אויף טויזנט איינוווינער)	
1932	35,5	20,0	49,0	26,3
1933	36,3	24,5	49,8	24,0
1934	35,8	26,5	46,6	26,7

די איינוווינער פון עבר־הירדן זענען ס׳רוב אַראַבער און מאַכמעדאַנער, און דעריבער איז, נאַטירלעך, צו פאַרגלייכן זיי מיט די מאַכמעדאַנער פון ארץ־ישראל. דער דאָזיקער פאַרגלייך ווייזט אָן אַ פיל נידעריקערע געבורטס־ראַטע, איידער אין ארץ־ישראל, און כמעט די זעלבע טויט־ראַטע. ס׳איז שווער צו גלויבן, אַז דאָס זאָל זיין ריכטיק, באַזונדערס ווען מען נעמט אין אַנבאַטראַכט די פרימיטיווע אַנטי־סאַניטאַרישע באַדינגונגען אין עבר־הירדן אין פאַרגלייך מיט ארץ־ישראל. אין גאַנץ עבר־הירדן זענען פאַראַן בלויז דריי מיסיאָנערישע שפיטאָלן מיט 91 בעטלעך, און צוויי רעגירונגס־שפיטאָלן מיט 35 בעטלעך. מיט אַנדערע ווערטער, עבר־הירדן האָט איין שפיטאָל־בעט אויף 2420 איינוווינער, אין פאַרגלייך מיט איין שפיטאָל־בעט אויף 570 איינוווינער אין ארץ־ישראל! אגב, איז אין גאַנצן עבר־הירדן נישטאָ קיין איין אַנשטאַלט פאַר משוגעים, און ווען זיי ווערן צו ווילד, זעצט מען זיי אַריין אין טורמע צוליב דעם מאַנגל פון עטוואָס בעסערס. די צאָל פון קליניקעס איבערן לאַנד איז אויך ווייט אונטער דעם באַדאַרף, און דער קאַמף קעגן עפּידעמישע קראַנקהייטן איז גאַנץ שוואַך.

www.libtool.com.cn

לויט אָפיציעלע רעגירונגס־באַריכטן האָט די זויגלינג־שטערבלעכ־קייט אין עבר־הירדן באַטראָפן 242 (אויף טויזנט געבורטן) אינם יאָר 1934 און 203 מיט א יאָר פריער. די באַטרעפנדע ציפערן פאַר די ארץ־ישׂראלדיקע מאַכמעדאַנער זענען 175 און 159.

דער אומלאָגישער אונטערשייד צווישן די סטאַטיסטישע ציפערן וועגן געבורטן און טויט־פאַלן אין ארץ־ישׂראל און עבר־הירדן קאָן דער־קלערט ווערן אויף צוויי אופנים. איין דערקלערונג איז, אַז געוויסע צאָלן פון די געבורטן און טויט־פאַלן אין עבר־הירדן ווערן נישט רע־גיסטרירט אין דער אָפיציעלער סטאַטיסטיק. די אַנדערע סברה איז, אַז די ציפערן וועגן די געבורטן און טויט־פאַלן זענען ריכטיק, אָבער זיי באַציִען זיך אויף א קלענערע באַפעלקערונג, איידער זי ווערט אָנגעגעבן אין די אָפיציעלע אָפשאַצונגען. ס'איז א סברה, אַז די באַפעלקערונג פון עבר־הירדן איז בערך אויף צען פּראָצענט קלענער, איידער די 305,000 וואָס ווערן אָנגעוויזן אינם לעצטן באַריכט פונם הויך־קאָמישאָנער. אגב, איז די דאָזיקע סברה שוין איינמאָל אַרויסגערוקט געוואָרן אין אַן אָפי־ציעלן באַריכט צום פעלקער־בונד (פאַר 1932).

יידישע קאָלאָניזאַציע אין עבר־הירדן.

אפילו ווען די באַפעלקערונג פון עבר־הירדן זאָל נישט זיין קלענער פון דער אָפיציעלער אָפשאַצונג, איז נאָך אַלץ דאָ אינם לאַנד א סך פּלאַץ פאַר ווייטערדיקער קאָלאָניזאַציע. דער ווידערשטאַנד צו יידישער איינוואַנדערונג קומט דעריבער נישט פון עקאָנאָמישע, נאָר פון פּאָלי־טישע סיבות. ס'איז א סברה, אַז ער שטאַמט ווייניקער פונם קעניג אַבדאַלאַה און אַרטיקע שייכן, ווי פון ענגלאַנד, וועלכע האָט דעם פּאַק־טישן און פולן קאָנטראָל איבערן לאַנד.

די דאָזיקע מיינונג ווערט פאַרשטאַרקט דורך דער געשיכטע מיטן אָפּמאַך, וואָס איז געשלאָסן געוואָרן מיט א פּאָר יאָר צוריק צווישן מיטגלידער פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע מיט אַבדאַלאַה, וועגן נעמען פון אים אין אַרענדע אויף 33 יאָר א גרויסן שטח לאַנד, וואָס איז אים געשענקט געוואָרן פונם „פּאַרלאַמענט" אין עבר־הירדן. דער אָפּמאַך איז דערווייל נישט דורכגעפירט געוואָרן צוליב דעם „וועטאָ" פון דער ענגלישער רעגירונג. עס שיינט אָבער, אַז אויך די יידישע פּאָ־ליטיקער, וואָס האָבן געשלאָסן דעם אָפּמאַך, טראָגן נאָר א גרויסן טייל

www.libtool.com.cn

פון אחריות פאַרן דורכפאַל פונם דאָזיקן פּלאַן. אָנשטאָט צו האַלטן אים בסוד, האָט מען זיך געיאָגט אים אויסנוצן פאַר אינערלעך פּאַרטיי־אישן פּרעסטיזש, פאַראורזאַכנדיק דערמיט א גרויסן און פּריצייטיקן טומל אין דער יידישער און אַראַבישער פּרעסע. די אויפרעגונג, וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך דעם אין די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטישע קרייזן האָט פון איין זייט אָפּגעשראָקן אַבדאַלאַהן און פון דער אַנדערער זייט געדינט פאַר ענגלאַנד אלס א גוטן תרוץ צו שטעלן זיך קעגן דער דורכפירונג פונם אָפּמאַך.

אין א קורצער צייט נאָך די דאָזיקע פאַרהאַנדלונגען האָבן ציוניסטישע פירער געהאַט א רייע פון באַשפּרעכונגען מיט איינפלוסרייכע שייכן פון עבר־הירדן וועגן דער מעגלעכקייט פון יידישער קאָלאָניזאַציע אין זייער לאַנד. די דאָזיקע שייכן זענען אָנגעפירט געוואָרן פון מעטקאַל פּאַשאַ, א גרויסן לאַנד־באַזיצער אין זידלעכן טייל פון עבר־הירדן (דעם אַמאָליקן מואב). אייניקע פון די דאָזיקע באַשפּרעכונגען האָבן אָנגענומען דעם כאַראַקטער פון פייערלעכע באַנקעטן, מיט הויך־קלינגענדיקע רעדעס וועגן דער ברידערלעכקייט צווישן די צוויי פאַרוואַנדטע פעלקער; ס'איז קיין ספק נישטאָ, אַז אייניקע פון די דאָזיקע שייכן וואָלטן זיכער שטאַרק געוואָלט, אַז יידן זאָלן זיך באַזעצן אין זייערע געגנטן און פאַרפּילפאַכן דערמיט דעם ווערט פון זייערע גרויסע לאַנד־שטחים, פאַר וועלכע מען קאָן איצט בכלל נישט געפינען קיין קונים. ס'איז אָבער א ספק, צי פון די דאָזיקע קעגנזייטיקע ווונטשן וואָלט ארויסקומען עפּעס ממשותדיקס כּל־זמן די ענגלישע פּאָליטיק בנוגע דעם עבר־הירדן בלייבט ווי געווען.

האַנדל און רעגירונגס־בודזשעט.

די אָפּגעשטאַנענקייט פון עבר־הירדן אין פאַרגלייך מיט ארץ־ישראל ווייזט זיך באַזונדערס קלאָר, ווען מען פאַרגלייכט איר אויסלאַנד־האַנדל און רעגירונגס־בודזשעט מיט די אַנטשפּרעכנדע ציפערן אין ארץ־ישראל. לויט אַן אָפיציעלן באַריכט פונם הייך־קאָמישאָנער, האָט דער אימפּאָרט פון עבר־הירדן אינם יאָר 1932 באַטראָפן בסך־הכל 380,000 פונט, און איר עקספּאָרט ארום א פערטל מיליאָן. קיין גענויערע און שפּעטערדיקע ציפערן זענען נישט פאַרעפנטלעכט געוואָרן.

די רעגירונגס־אייננאַמען פון עבר־הירדן אין פאַרגלייך מיט ארץ־

www.libtool.com.cn

ישראל זענען געגעבן אין דער פאָלגנדער טאַבעלע, ווו די ציפערן זענען אין ארץ־ישראלדיקע פונטן.

פינאַנס־יאָר	עבר הירדן	ארץ ישראל
1929–30	239,911	2 389,546
1930–31	250,064	2,388,896
1931–32	222,902	2,783,442
1932–33	253,749	3,015,917
1933–34	261,507	3,985,492

אין דער צייט וועז די ארץ־ישראלדיקע רעגירונג האָט איצט אַ ריינעם קאַסע־איבערפלוס פון פינף מיליאָן פונט, זענען די אייגענע איינ־נאַמען פון עבר־הירדן, נישט קוקנדיק אויף הויכע שטייערן, קיינמאָל נישט אימשטאַנד געווען צו דעקן די הוצאות פון אַבדאַלאַהס אַדמיניס־טראַציע, און די ענגלישע רעגירונג מוז יעדעס יאָר צולייגן אַרום 100,000 פונט אַלס סובסידיע.

דער דורכשניטלעכער בייטראַג פון אַן איינוווינער אין עבר־הירדן פאַר דער אויסהאַלטונג פון זיין רעגירונג איז ווייניקער פון איין פונט אַ יאָר, בעת דער בייטראַג פונם ארץ־ישראלדיקן בירגער, איז פיר מאָל אַזוי הויך. דער דורכשניטלעכער געברויך פון אויסלענדישע פּראָדוקטן אין עבר־הירדן איז אַרום אַ פונט מיט אַ פערטל אַ יאָר, בעת אין ארץ־ישראל איז די אַנטשפּרעכנדע ציפער דערגאַנגען ביז צוועלף פונט אויף אַ פּערזאָן!

די אָפּגעשטאַנענהייט פון עבר־הירדן אין פאַרגלייך מיט ארץ־ישראל לאָזט זיך אויך פילן אויפן פעלד פון פאָלקס־בילדונג. אינם יאָר 1934 זענען אין אַלע רעגירונגס ־ שולן פון עבר ־ הירדן געווען בלויז 5917 תּלמידים, צו וועלכע עס קומען נאָך צו 5239 תּלמידים אין פּריוואַטע און מיסיאָנערישע שולן. די מערסטע פון די דאָזיקע שולן שטייען אויף זייער אַ נידעריקער שטופע, און אַלע צוזאַמען נעמען זיי אַרום נישט מער ווי 16 פּראָצענט פון אַלע קינדער פונם לאַנד. די ארץ־ישראלדיקע מאַכמעדאַנער, ביי זייער גאַנצער אָפּגעשטאַנענקייט, שיקן דאָך אין דער שולע כמעט אַ דאָפּלטן פּראָצענט פון קינדער, איידער זייערע ברידער אין עבר־הירדן.

הילף פון ארץ־ישראל פאַר עבר־הירדן.

די פירער פון די ארץ־ישראלדיקע יידן באַקלאָגן זיך אויף די באַ־

www.libtool.com.cn

האַלטענע סובסידיעס פונם ארץ־ישראלדיקן בודזשעט פאַר עבר הירדן. אַזאַ סובסידיע ווערט געגעבן דורך דער באַטייליקונג פון דער ארץ־ישראלדיקער רעגירונג אין די אויסגאַבן פון דער „טראַנסיאָרדאַן פראָנ־טיר פאָרס", אַ האַלב־מיליטערישער פּאָליציי־אָרגאַניזאַציע, וועלכע איז פאָרמעל געשאַפן געוואָרן פאַרן געמיינזאַמען שוץ פון ארץ־ישראל און עבר־הירדן. פאַקטיש האָט אָבער ארץ־ישראל אַן אייגענע גאַנץ גרויסע פּאָליציי, און אויך אַ היפּשן ענגלישן גאַרניזאָן, און דערצו איז איר גרענעץ מיט עבר־הירדן פיל שטילער און זיכערער, איידער די גרענ־עצן פון עבר־הירדן מיט איראַק און איבן סאַאודס מלוכה. פאַקטיש ווערט די גרענעץ־מאַכט פון עבר־הירדן באַנוצט אויסשליסלעך אין אַב־דאַלאַהס מלוכה, און אין ארץ־ישראל האָט מען פון איר נישט די קלענסטע נוצן. פונדעסטוועגן טראָגט ארץ־ישראל די גרעסטע לאַסט פון איר אויסהאַלטונג, און דאָס ווערט באַטראַכט פון אָרטיקע בודזשעט־עקס־פּערטן, אַלס אַן אומבאַרעכטיקטע סובסידיע פון ארץ־ישראל צו עבר־הירדן.

אַן אַנדער באַהאַלטענע סובסידיע פון דעם מין ווערט געגעבן צו עבר־הירדן דורך אַריינגעמען אין ארץ־ישראלדיקן באַן־נעץ די עבר־הירדנדיקע שטרעקע פון דער אַמאָליקער העדזשאַס־באַן. די באַן, די איינציקע אין אַבדאַלאַהס מלוכה, איז אַמאָל געווען אַ טייל פון דער באַרימטער אייזן־באַן, וואָס איז אויסגעבויט געוואָרן דורך טערקיי מיט בייטראָגן פון מאַכמעדאַנער פון אַלע לענדער צו די הייליקע שטעט פון מעקאַ און מעדינאַ (פאַקטיש איז זי דערגאַנגען בלויז ביז מעדינאַ). איצט אָבער איז איר גרעסטער טייל, וואָס לויפט אין איבן סאַאודס מדינה, אינגאַנצן אָפּגעלאָזט געוואָרן, און אַפילו אין עבר־הירדן גייט די באַן מער־ווייניקער רעגלמעסיק בלויז ביז אַמאַן, דער הויפּט־שטאָט פון אַבדאַלאַה. פון אַמאַן ביז מאַאַן גייט די באַן בלויז איינמאָל אין וואָך אין יעדער ריכטונג, און קיין פראַכט פירט זי אינגאַנצן נישט. ס'איז נאַטירלעך, אַז די באַן זאָל האָבן אַ גאַנץ היפּשן דעפיציט, און דער דאָזיקער דעפיציט ווערט געדעקט פון די מער פּראָפיטאַבלע ארץ־ישראל־דיקע באַנען.

מילא, זאָגן די קריטיקער: וואָלט עבר־הירדן באמת באַהאַנדלט גע־וואָרן אַלס אַ טייל פון ארץ־ישראל, וואָס איז אָפן פאַר אַלע אירע איינ־וווינער אָן אויסנאַם, וואָלט קיינער נישט געהאַט צו דערוווידערן קעגן דעם, אַז דער רייכערער טייל פונם לאַנד זאָל העלפן טראָגן די לאַסט

www.libtool.com.cn

פון די אָרעמערע געגנטן. אָבער פּאַרוואָס זאָלן שטייערן, וואָס ווערן אָממערסטן גענומען פון ארץ־ישראלדיקע יידן באַנוצט זיין, אויף צו כּובּסידירן אַ לאַנד, וואָס איז פּאַקטיש אויסער זייער תּחום־המושב? ווערט נישט אַ ייד פון ארץ־ישראל אַזוי שטרענג אויסגעשלאָסן פון עבר־הירדן ווי אַ ייד פון אַדעם איז אין צאַרישע צייטן אויסגעשלאָסן געווען פון יאַלטע?...

אויב עבר־הירדן זאָל ווייטער בלייבן פּאַרמאַכט פאַר יידן, וואָלט מען וויניקסטנס באַדאַרפט אָפּשניידן יעדע פּאַרבינדונג צווישן איר בּודזשעט און די ארץ־ישראלדיקע מלוכה־איינגאַמען!

אַבּדאַלאַהם אַמביציע.

וואָס שאַרפער עס ווערט דער אונטערשיד צווישן דעם וואַקסנדן וווילשטאַנד אין ארץ־ישראל און אַלץ גרעסערער מאַסן־אָרעמקייט אין עבר־הירדן, אַלץ ערנסטער שטעלט זיך אַוועק די פראַגע וועגן דער עקאָנאָמישער צוקונפט פון אַבּדאַלאַהם מלוכה.

אינם יאָר 1933 האָט עבר־הירדן, פּונקט ווי די אַנדערע געגנטן פון ארץ־ישראל, געליטן פון אַ גרויסער טריקעניש. אין דער צייט אָבער, ווען די ארץ־ישראלדיקע רעגירונג, וועמענס איינגאַמען האַלטן אין איין וואַקסן צוליב דער יידישער אימיגראַציע, איז אימשטאַנד געווען צו באַפרייען די פעלאַכן פון לאַנד־שטייערן, און אַפילו באָרגן זיי געלט אויף שפּייז און זריעה, איז עבר־הירדן נישט אימשטאַנד געווען צו העלפן אירע פּויערים אין אַ גענוגנדן פּאַרנעם. דערצו האָבן די געליטענע פּויערים אין ארץ־ישראל געקאָנט פּאַרדינען אַ מזומנעם פּונט ביי די גרויסע עפנטלעכע אַרבעטן, וואָס ווערן איצט דורכגעפירט אין ארץ־ישראל, אין דער צייט ווען אין עבר־הירדן זענען אַזעלכע געלעגנהייטן כּמעט נישטאָ. דער רעזולטאַט פון דעם איז געווען אַן אמתער הונגער אין אייניקע געגנטן פון אַבּדאַלאַהם מלוכה און אַ שטאַרקער עמיגראַציע־שטראָם פון די דאָרטיקע איינוווינער קיין ארץ־ישראל. ס'איז אַ פּאַקט, אַז נישט קוקנדיק אויפן נאַטירלעכן צוווּקס, איז די באַפעלקערונג פון עבר־הירדן פאַר די לעצטע פופצן יאָר נישט גרעסער געוואָרן; ס'איז אַ סברה, אַז זי איז גאָר געפאַלן. אַלנפאַלס, די אויסזיכט, אַז דער ווייטערדיקער אויפבוי פון ארץ־ישראל קאָן ברענגען צו אַ פּסדרדיקער אַנטפּעלקערונג פון עבר־הירדן, פּאַראורזאַכט אַ סך זאָרג פאַר אַבּדאַלאַהן און פאַר די קלענערע פעאָדאַלע פירער פון זיין מלוכה.

www.libtool.com.cn

פול מיט אמביציעס, וואלט אבדאלאה, דוכט זיך, געוואלט אויס־מיידן אזא לאגע דורך דער עפענונג פון זיין לאנד פאר יידישער אימיגראציע. דאס וואלט אים אבער געבראכט אין אן אפענעם קאנפליקט מיט די אראבישע נאציאנאליסטן, מיט וועלכע ער מוז זיך פארט רעכענען. וואלט ער דעריבער געוואלט אפשוואכן זייער אפאזיציע צו יידישער באזעצונג אין עבר־הירדן דורך אן אנגעזעענע פאליטישע הנהה מצד די יידן. אט דאס שיינט צו זיין דער אינערלעכער גרונט פארן פארשלאג וועגן פאראייניקן ארץ־ישראל און עבר־הירדן אונטער איין מלוכה מיט אבדאלאהן אלס קעניג, וואס איז לעצטנס אפט ארויסגעשוומען אין דער אראבישער פרעסע פונם לאנד. פאר אבדאלאהן וואלט אזא לייזונג פון זיינע פראבלעמען געווען אידעאל. ערשטנס, וואלט דאס געגעבן א סך פרעסטיזש אים און זיין דינאסטיע, צווייטנס וואלט עס מעגלעך גע־מאכט די יידישע באזעצונג פון עבר־הירדן ברענגענדיק ווילשטאנד צום פאראָרעמטן לאנד. דריטנס, וואלט מען דאס געקאנט פארשטעלן פאר די אראבער, אלס א דורכפאל פון די יידישע מלוכה־באשטרעבונגען, און דעם ענטגילטיקן סוף פון דער יידישער „געפאר" אויפן נאענטן מזרח.

אבדאלאה וואלט ווארשיינלעך גרייט געווען צו צאלן פאר אזא הנהה מיט באשטימטע צוזאגן און גאראנטיעס פאר יידישע אינטערעסן. ס'איז אבער א גרויסער ספק צי יידן וועלן ווען נישט איז צושטימען צו אזא סארט קאמבינאציע, וועלכע וואלט געמיינט דעם אויסטויש פון דער באלפור־דעקלאראציע אויף פראקטישע קאלאניזאציע־רעכט אויף א ברייטערן שטח ווי איצט. ווי גרויס עס זאל נישט זיין די יידישע אנ־טוישונג מיט די פראקטישע רעזולטאטן פון דער דעקלאראציע, וועט דער הערשנדער יידישער סענטימענט זיך בעסער פארלאזן אויף נעפלהאפטע צוזאגן פון ענגלאנד, איידער אויף באשטימטע הבטחות פון אן אראַ־בישן הערשער. און אן יידישער צושטימונג איז זייער אומווארשיינלעך, אז ענגלאנד זאל ווען נישט איז צושטימען צו אזא פלאן, וואס וואלט באדייט די פולשטענדיקע אפשאפונג פון דער באלפור־דעקלאראציע.

די ראטגעבער פון עמיר אבדאלאה, בעיקר ענגלענדער, שיינען צו זוכן א לייזונג פאר זיינע עקאנאמישע שוועריקייטן אויף אן אנדער וועג. זיי גלויבן, אז ווען די איינוווינער פון עבר־הירדן זאלן פארגרעסערן דעם שטח פון זייערע פלאנצונגען און גריינס־גארטנס מיטן צוועק צו באַ־פרידיקן דעם אלץ־וואקסנדן באדארף פון די יידישע שטעט אין ארץ־ישראל, וועלן זיי קאנען אומדירעקט געניסן פון יידישער איינוואנדערונג

www.libtool.com.cn

און פונם וווילשטאַנד, וואָס זי האָט געבראַכט פאַר ארץ־ישראל. פאַרן לעצטן יאָר האָט די רעגירונג פון עבר־הירדן געקריגן געשענקט פון ארץ־ישראל טויזנטער צווייגעלעך פון בלערליי פרוכטבוימער, און א פאָר בוים־שולן (נווירסעריס) זענען באַשאַפן געוואָרן אין פאַסנדע פונקטן פונם לאַנד. די האָפנונג דערביי איז, אַז די איינוווינער פון עבר־הירדן, אַ דאַנק דער טאַריף־פרייהייט צווישן זייער לאַנד און ארץ־ישראל, וועלן קאָנען געניסן פונם רייכן ארץ־ישראלדיקן מאַרק אָן דער דערעפענונג פון זייערע גרענעצן פאַר יידישער איינוואַנדערונג.

וואָס עס וועט אַרויסקומען פונם דאָזיקן פּלאַן וועלן מיר זען. דערווייל איז קיין ספק נישטאָ, אַז עקאָנאָמיש ווערט די פראַגע פון עבר־הירדן אַלץ שאַרפער, און זי וועט מיט דער צייט מוזן ווי עס איז געלייזט ווערן.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל אַכצן

די אַרומיקע לענדער

ארץ־ישראל איז נישט קיין איזאָלירט לאַנד, וואָס עס איז אינגאַנצן אָפּהענגיק פון די אייגענע נאַטירלעכע רעסורסן. די עקאָנאָמישע און אפילו פּאָליטישע צוקונפט איז ענג פאַרבונדן מיטן גורל פון די אַרומיקע לענדער אין נאָענטן מזרח. אַ קורצער איבערבליק איבער דער אַלגעמיינער לאַגע אין די דאָזיקע לענדער און זייערע ווירטשאַפטלעכע באַציאונגען מיט ארץ־ישראל וועט אונז דעריבער אַ סך העלפן אָפּצושאַצן די צוקונפטיקע אויסזיכטן פונם יידישן היים־לאַנד.

די לענדער, וואָס רינגלען אַרום ארץ־ישראל, זענען אַלע בערך אָפּגעשטאַנען אין זייער אַנטוויקלונג; זייערע איינוווינער באַשעפטיקן זיך מערסטנס מיט לאַנדווירטשאַפט, און זיי פאַרמאָגן נישט קיין מאָדערנע גרויס־אינדוסטריע.

די וואָרט־זאָגער פון דער ארץ־ישראלדיקער אינדוסטריע האָפן, אַז ארץ־ישראל וועט מיט דער צייט קאָנען באַפרידיקן אַ גרויסן טייל פונם אינדוסטריעלן באַדאַרף פון אירע שכנים, וואָס קריגן איצט די מערסטע פאַבריצירטע אַרטיקלען, וועלכע זיי געברויכן, פון אויסלאַנד — פון אייראָפּע, און אין אַ קלענערער מאָס פון אַמעריקע און יאַפּאַן. געפינענדיק זיך אינם געאָגראַפישן צענטער אויפן נאָענטן מזרח. און אין דער גרעסטער נאָענטקייט צום סועץ־קאַנאַל, איז ארץ־ישראל, גלויבן זיי, דער לאָגישער פּלאַץ פאַר אַ גרויסער אינדוסטריעלער אַנטוויקלונג. די אימיגראַציע פונם יידישן קאַפּיטאַל מיט זיין אַגרעסיוון איניציאַטיוו־גייסט און מיט דער גרויסער עקאָנאָמישער און טעכנישער דערפאַרונג פון זיינע טרעגער, קאָן פאַרוואַנדלען די דאָזיקע מעגלעכקייט אין אַווירקלעכן פאַקט פריער, איידער די אַנדערע לענדער פונם נאָענטן מזרח וועלן אָנהויבן אַרויסקריכן פון זייער איצטיקער ריין אַגריקולטורעלער עפּאָכע.

www.libtool.com.cn

נאַטירלעך, ווען שפּעטער די אַרומיקע לענדער, נאָכמאַכנדיק דעם ביישפּיל פון ארץ - ישראל, אויך אָנהויבן בויען זייערע אייגענע פאַבריקן און פּרובירן פאַרבייטן אַ טייל פון דעם ארץ־ישראלדיקן אינדוסטריע־אימפּאָרט מיט זייערע אייגענע סחורות. שטיצנדיק זיך אָבער אויף היסטאָרישע ביישפּילן, גלויבט מען, אַז אפילו אין אַזאַ פאַל וועלן די אַרומיקע לענדער אָנקומען אין אַ באַדייטנדער מאָס צו דער הילף פון ארץ־ישראל פאַרן אויפבוי פון זייערע אייגענע אינדוסטריען. אַזוי אַרום וועט דאָס לאַנד, אויב נאָר עס וועט זיין דאָס ערשטע אויפן אינדוסטריעלן פעלד, אָנהאַלטן אין אַ גרויסער מאָס די דאָזיקע פּאָזיציע אויך נאָך די צוקונפטיקע ענדערונגען.

די פאַרווירקלעכונג פון דער דאָזיקער האָפענונג שיינט אונז צו זיין די אַנטשיידנדע פאָראויסזעצונג פאַרן אויפבוי פון ארץ־ישראל אין אַ ווירקלעך גרויסן פאַרנעם. אויב ארץ־ישראל זאָל זיך מוזן שטיצן בלויז אויף אירע אייגענע נאַטירלעכע רייכטימער און איר אייגענעם מאַרק, וועט די יידישע נאַציאָנאַלע היים בלייבן באַשרענקט אין פאַרנעם און נישט קריגן קיין אַנטשיידנדע ווירקונג אויפן גורל פונם יידישן פאָלק אַלס אַ גאַנצן. די פיל ברייטערע ציוניסטישע באַשטרעבונגען קאָנען נישט פאַרווירקלעכט ווערן אָן אַן עקאָנאָמישן „הינטערלאַנד" אין די אַרומיקע לענדער פון נאָענטן מזרח. אויב די אַרומיקע לענדער זאָלן, צוליב הויכע גרענעץ־אָפּצאָל און טאַריף־דיסקרימינאַציע, אָדער צוליב אָרגאַניזירטער פיינדלעכקייט פון זייערע אַראַבישע איינוווינער, זיין פאַרמאַכט פאַר די פּראָדוקטן פון די ארץ־ישראלדיקע פאַבריקן, וועלן די יידישע פליגלען אין ארץ־ישראל גאָר געפערלעך באַשניטן ווערן. דאָס איז, אַגב, אויך דער וויכטיקסטער גרונט, פאַרוואָס אַ יידיש־אַראַבישע פאַרשטענדיקונג מוז באַטראַכט ווערן אַלס די וויכטיקסטע פאָראויסזעצונג פאַר דער ווירקלעך ברייטער אַנטוויקלונג פון דער יידישער היים.

די נאָענטסטע און וויכטיקסטע שכנים פון ארץ־ישראל זענען עגיפּטן, סיריע און איראַק, וואָס ציילן צוזאַמען צוואַנציק מיליאָן מערסטנס אַראַבישע איינוווינער. דער נאַטירלעכער עקאָנאָמישער הינטערלאַנד פון ארץ־ישראל איז אָבער נאָך אַ סך ברייטער. דער גרויסער אַראַבישער האַלב־אינזל, וואָס באַשטייט פון מדבר, איבער וועלכן עס וואַנדערן שבטים פון בעדואינער, געברויכט אויך איצט אַ וועזנטלעכע סומע פון אויסלענדישע סחורות. מיטן כסדרדיקן פּראָגרעס פון דעם

www.libtool.com.cn

פּרימיטיוון לאַנד, וואָס שיינט איצט מעגלעך צו זיין ביי זיין פּאָליטישער פאַראייניקונג אונטער דער מאַכט פון איבן סאַאוד, וועט אַראַביע מיט אירע זיבן מיליאָן איינוווינער ווערן מיט דער צייט אַ באַדייטנדער מאַרק פאַר ארץ־ישראלדיקע סחורות. געוויסע האָפענונגען קאָנען גע־לייגט ווערן אין דעם זין אויך אויפן נאָענטן אינזל ציפּרוס, מיט זיינע 350,000 מערסטנס גריכישע איינוווינער. ס׳איז דאָ אויך אַן אויסזיכט צו דערגרייכן מיט די ארץ־ישראלדיקע אינדוסטריע־אַרטיקלען קיין טערקיי און פּערסיע, בפרט ווען ארץ־ישראל וועט קאָנען אַמאָל פאַר־האַנדלען מיט זיי אויפן גרונט פון עקאָנאָמישער גלייכהייט.

עגיפּטן, דאָס לאַנד פון בייוול.

עגיפּטן, דאָס אַלטע מצרים, וואָס גרעניצט זיך מיט ארץ־ישראל אין דרום, איז דאָס רייכסטע און עקאָנאָמיש אַממערסטן אַנטוויקלטע פון אַלע לענדער אין נאָענטן מזרח. זיין רייכטום איז בעיקר באַגרינדעט אויף (קאָטאָן) בייוול, וואָס ווערט דאָרט קולטיווירט אונטער קינסטלעכער באַוואַסערונג פונם טייך ניל. די וויכטיקייט פון בייוול פאַרן עקאָנאָמישן לעבן פון עגיפּטן ווערט געוויזן דורכן פאַקט, וואָס ער באַטרעפט אַכציק פּראָצענט פונם גאַנצן עגיפּטישן עקספּאָרט. אינם יאָר 1929, למשל, האָט דער ווערט פון עקספּאָרטירטן בייוול באַטראָפן 42 מיליאָן פונט, בעת דער גאַנצער עקספּאָרט פונם לאַנד איז ווערט געווען 54 מיליאָן.

פאַרן איצטיקן עקאָנאָמישן וועלט־קריזיס האָט זיך עגיפּטן אַזוי שטאַרק קאָנצענטרירט אויף בייוול, אַז זי האָט פאַרנאַכלעסיקט די אַנדערע צווייגן פון אַגריקולטור. זייענדיק אין נאָרמאַלער צייט דער אַממערסטן לוינענדער פּראָדוקט פאַר דער עגיפּטישער לאַנדווירטשאַפט, וועלכע מוז, צוליב מאַנגל פון רעגן זיך קאָנצענטרירן אויפן שטח, וואָס קאָן באַוואַסערט ווערן פונם ניל, האָט אָבער בייוול גאָר שטאַרק געליטן אין דער צייט פון וועלט־קריזיס. אַלס אַ פּראָדוקט, וואָס איז אַממערסטן אָפּהענגיק פון וועלט־מאַרק און ספּעקולאַציע, איז זיין פּרייז און געברויך געפאַלן מער איידער פון אַנדערע אַגריקולטורעלע פּראָדוקטן, וואָס זענען אויסגערעכנט אויפן אָרטיקן מאַרק. שטייענדיק פאַר דער נויטווענדיקייט צו פאַרקלענערן דעם שטח, וואָס איז פאַרפלאַנצט מיט בייוול, האָט עגיפּטן אָנגעהויבן צו אַנטוויקלען אין די לעצטע עטלעכע יאָר אַנדערע צווייגן פון לאַנדווירטשאַפט. מען האָט ספּעציעל אָנגעהויבן דערמונטערן

www.libtool.com.cn

די פעלאכן צו קולטיווירן אייניקע פון די אגריקולטורעלע פּראָדוקטן, וואָס זענען פריער אהין אימפּאָרטירט געווען אין גרויסן פארנעם. דער דערפאָלג פון די דאָזיקע באמיאונגען וועט, נאַטירלעך, פארשמעלערן די אויסזיכטן פון ארץ־ישראלדיקן אגריקולטורעלן עקספּאָרט קיין עגיפּטן.

אין פריערדיקע יאָרן איז עגיפּטן, למשל, געווען איינער פון די וויכטיקסטע מערק פאַר די ארץ־ישראלדיקע מאַראַנצן. לעצטנס האָט אָבער עגיפּטן אָנגעהויבן פלאַנצן אייגענע פּרדסים, און כדי צו דער־מוטיקן די דאָזיקע פלאַנצונגס־ארבעט — האָט די רעגירונג ארויפגע־לייגט גאָר א הויכן אָפּצאָל (פינף פונט פון א טאָן) אויף אויסלענדישע מאַראַנצן, דערצו גיט די רעגירונג אַן עקספּאָרט פּרעמיע פון 15 פּיאַסטער (75 סענט) אויף יעדן קעסטל פון עקספּאָרטירטע מאַראַנצן און א העלפט פון דעם אויף מאַנדאַרינען און אַנדערע קליינע ציטרוס פרוכטן. דער רעזולטאַט פון דעם איז, אַז שוין אין סעזאָן פון 1933—1934 האָט עגיפּטן עקספּאָרטירט קיין אויסלאַנד 22.000 קעסטלעך מאַראַנצן, 35.000 קעסטלעך מאַנדאַרינקעס, און 600 קעסטלעך „לאַימס" (א מאָרט קליינע לימענעס). וואַרשיינלעך, וועט דער דאָזיקער עקספּאָרט זיך פאַרגרעסערן אין די נעכסטע עטלעכע יאָר צוליב דער צופלאַנצונג פון נייע פּרדסים דורך לאַנד־אייגנטימער דורך דער צוגעזאָגטער רעגירונגס־סובסידיע.

פון דער אַנדערער זייט קאָן עגיפּטן באַטראַכט ווערן אלס א גינ־סטיקער מאַרק פאַר פיל פּראָדוקטן פון דער ארץ־ישראלדיקער אינדו־סטריע, אויב נאָר ביידע לענדער וועלן זיין אין דער גלייכער לאַגע ביי דער איינשטעלונג פון זייערע קעגנזייטיקע האַנדלס־באַציאונגען.

דער האַנדל פון ארץ ישראל מיט עגיפּטן.

ביים היינטיקן טאָג איז דער ארץ־ישראלדיקער האַנדל מיט עגיפּטן זייער איינזייטיק. אינם יאָר 34 האָט ארץ־ישראל געקויפט עגיפּטישע סחורות אויף 456,832 פונט, אין דער צייט, ווען איר עקספּאָרט קיין עגיפּטן האָט באַטראָפן בלויז 70,484 פונט. פון ארץ־ישראלדיקן שטאַנד־פונקט איז דאָס א באַדייטנדע פאַרערגערונג אין פארגלייך מיט די פריערדיקע יאָרן. נאָך מיט פינף יאָר צוריק האָט עגיפּטן פאַרנומען דעם דריטן פּלאַץ צווישן די ארץ־ישראלדיקע מערק.

דער אַלץ וואַקסנדער דעפיציט פונם א"י'דיקן האַנדל מיט עגיפּטן

www.libtool.com.cn

דערקלערט זיך נישט נאָר מיט דער אויבנדערקלערטער רעפּאָרמע אין דער עגיפּטישער אַגריקולטור, נאָר אויך מיטן פּאַקט, וואָס עגיפּטן דיס־קרימינירט גאַנץ באַוווסטזיניק קעגן ארץ־ישׂראלדיקע פּראָדוקטן. זי האַלט פאַר לויַנענדער צו קריגן ענלעכע פּראָדוקטן פון לענדער, וואָס קאָנען ענטפערן אויף דער באַשרענקונג פון זייער אימפּאָרט קיין עגיפּטן מיט דער גלייכער מטבע. מיט אַנדערע ווערטער, די עגיפּטער פּאַרשטייען די הילפלאָזיקייט פון ארץ־ישׂראל אונטער די איצטיקע באַשטימונגען פונם מאַנדאַט, און זיי מיסבּרויכן די דאָזיקע לאַגע אויפן העכסטן גראַד. דער ארץ־ישׂראלדיקער ווייַן און איר אָליוון־זייף (אַגב קומט די זייף מערסטנס פון אַראַבּישע פאַבּריקן אין נאַבּלוס), וואָס זענען אַמאָל געווען זייער אַ גאַנגבּאַרער אַרטיקל אין עגיפּטן, פאַרלירן צוביסלעך זייער דאָרטיקן מאַרק, און זייער פּלאַץ ווערט פאַרנומען דורך ענלעכע פּראָדוקטן פון איטאַליע, גריכנלאַנד און ציפּרוס.

דער וויכטיקסטער עקספּאָרט פון עגיפּטן קיין ארץ־ישׂראל באַשטייט פון רייז, פיש, אַספּאַלט, פעך, הויטן און לעדער, סמעטענע. די וויכטיק־סטע ארץ־ישׂראלדיקע פּראָדוקטן, וואָס ווערן עקספּאָרטירט קיין עגיפּטן זענען ווייַנטרויבּן און ראָזשינקעס, קאָווענעס, מאַנדלען, זייף און פלאַנ־צונגס־פּעטס. אין יאָרן פון גוטער ערנטע עקספּאָרטירט אויך ארץ־ישׂראל קיין עגיפּטן אַ געוויסע כּמות פון גערשטן, סעזאַם און אַנדערע תּבֿואות.

די פאַרבינדונגען פון ארץ־ישׂראל מיט עגיפּטן איז אַ טאָפּלטע, מיטן ים און דורך אייזנבאַן. אַן עקספּרעס צוג, וואָס פאָרט אַרויס פון חיפה אינדערפרי קומט קיין קאַירא נאָך זעכצן שעה. די פאַרבינדונג וואָלט נאָך געווען בעסער, ווען די אייזנבאַן־בריק, וואָס איז געבויט געוואָרן איבערן סועץ־קאַנאַל אין דער צייט פון קריג, וואָלט שפּעטער נישט אַראָפּגענומען געוואָרן אויפן פאַרלאַנג פון דער סועץ – קאָמפּאַני. די נויטיקייט צו בייטן די צוגן ביי דער גרעניץ, און די איבערשטרענגע גרעניץ־פאָרמאַליטעטן זענען אַן ערנסטע שטערונג פאַר אַ גרעסערן און קענגזייטיק נוצלעכן פאַרקער צווישן בײדע לענדער.

די אַלגעמיינע וויכטיקייט פונם עגיפּטישן מאַרק ווערט קלאָר פון פאָל־גענדער טאַבעלע, וואָס גיט אין רונדע ציפערן זיין אויסלענדישן האַנדל פאַר די לעצטע זעקס יאָר: די ציפערן זענען אין עגיפּטישע פונטן, וואָס זענען אויף צוויי פּראָצענט העכער פון די ענגלישע און ארץ־ישׂראלדיקע פונטן.

www.libtool.com.cn

יאָר	אימפּאָרט	עקספּאָרט
1929	56,300,000	53,800,000
1930	47,500 000	32,900,000
1931	31·500,000	28,800 000
1932	27,400 000	27,700.000
1933	26,100,000	28,700.000
1934	28,800,000	31,000,000

די אַלגעמיינע עקאָנאָמישע לאַגע פון עגיפּטן, נישט קוקנדיק אויפן וועלט־קריזיס, איז נישט קיין שלעכטע. דאָס לאַנד האָט זיך לעצטנס ארויסגעדראַפּעט פון די האַנדלס־דעפיציטן, וועלכע זי האָט געהאַט אין אָנהויב פונם קריזיס צוליב די פּלוצים געפאַלענע פּרייזן אויף רויען ביימוול. חוץ דעם, איז דער האָזיקער האַנדלס־דעפיציט אַפילו אין די ערגסטע יאָרן אויסגעגליכן געוואָרן צוליב דעם שטענדיק גרויסן טוריסטן־פּאַרקער, וואָס לאָזט איבער באַדייטנדע סומען געלט אינם לאַנד פון די פּיראַמידן. אין די גוטע יאָרן פון נאָכן קריג איז עגיפּטן אימשטאַנד געווען שטאַרק צו פאַרקלענערן איר מלוכה־חוב, וועלכער באַטרעפט איצט בלויז זיבן פונט אויף אַן איינוווינער. פּאַקטיש איז דער דאָזיקער חוב נאָך קלענער, ווייל אַ סומע פון 35 מיליאָן פונט ווערט געהאַלטן אַלס רעזערוו אין דער מלוכה־קאַסע.

נאָך אַ שטאַרקערער באַווייז פון דער ווירטשאַפטלעכער געזונטקייט אין עגיפּטן, ליגט אינם פאַקט, וואָס איר גאַנצער היפּאָטעקן־חוב באַטרעפט בלויז 35 מיליאָן פונט, אין דער צייט, ווען דער ווערט פונם אַגריקולטורעלן לאַנד אַליין ווערט קאָנסערוואַטיוו אָפּגעשאַצט אין 500 מיליאָן פונט. נישט קיין סך לענדער אין דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט וויזן אויף אַזאַ גינסטיקע באַציאונג צווישן דעם ווערט פון אומבאַוועגלעכע פאַרמעגנס און די חובות וואָס ליגן אויף זיי.

דער טאַריף־בונד מיט סיריע.

סיריע, דער וויכטיקסטער שכן אויף ארץ־ישראלס צפונדיקער גרעניץ, איז קלענער און אָרימער פון עגיפּטן. זי האָט אָבער פאַר ארץ־ישראל גאָר אַ גרויסע באַדייטונג צוליב דעם פרייען האַנדל, וואָס איז איינגעשטעלט געוואָרן צווישן בײדע לענדער אויפן גרונד פון די מאַנדאַטן, אונטער וועלכע זיי זענען איבערגעגעבן געוואָרן צו ענגלאַנד און פראַנקרייך.

www.libtool.com.cn

דער האנדל פון ארץ־ישראל מיט סיריע האָט זיך, לויט דער אָפּי־ציעלער סטאַטיסטיק פון ארץ־ישראל, אויסגעדריקט אין פאָלגנדע צי־פערן, וואָס שטעלן מיט זיך פאָר ארץ־ישראלדיקע פונטן.

יאָר	אימפּאָרט קיין א״י	עקספּאָרט פון א״י
1932	813,213	229,903
1933	942 663	212,982
1934	1,083,095	222,643

די וויכטיקסטע אַרטיקלען פונם ארץ־ישראלדיקן עקספּאָרט קיין סיריע זענען זייף, קאָווענעס, פּלאַנצונגס־פעטס, פרישע גרינסן און מאַ־ראַנצן. חוץ די דאָזיקע אַגריקולטורעלע פּראָדוקטן האָט זיך ארץ־ישראל לעצטנס גענומען צו עקספּאָרטירן קיין סיריע געוויסע פאַבריצירטע סחורות, וואָס שטאַמען פון דער ניי־געשאַפענער יידישער אינדוסטריע, למשל, ביסקוויטן, פאַפּיר־זעקלעך און קאַרטאָן־קעסטלעך, האַנט־טאַשן, זאָקן און אונטערוועש, שרייב־געצייג א. א. וו.

דער מערסטער סירישער אימפּאָרט קיין ארץ־ישראל באַשטייט אויך פון אַגריקולטורעלע פּראָדוקטן: ווייץ, גערשטן, לינזן, קוקורוז, דוראַה, אַראַבישע פּוטער, הינער, ציבעלעס א. א. וו. דער אינדוסטריעלער עקס־פּאָרט פון סיריע באַשטייט מערסטנס פון געשטיקטע טעקסטיל שטאָפן, וואָס זענען אַ פּראָדוקט פון דער היים - אינדוסטריע אין לבנון.

אויך דער האנדל מיט סיריע שליסט זיך פאָר ארץ־ישראל מיט אַ באַדייטנדן דעפיציט. און דאָס איז באַזונדערס מערקווירדיק דערפאַר, ווייל אין איריע באַציאונגען מיט אַנדערע לענדער שטעלט מיט זיך פאָר סיריע מיט איר גרויסער איבערוואָג פון אימפּאָרט איבערן עקספּאָרט, כמעט דאָס זעלבע בילד ווי ארץ־ישראל. אָט זענען די קיילעכדיקע צי־פערן פונם סירישן אויסלענדישן האנדל, אויסגערעכנט אין מיליאָנען פון פראַנצויזישע פראַנקן:

יאָר	אימפּאָרט קיין סיריע (אין מיליאָנען פראַנק)	עקספּאָרט פון סיריע
1929	1286	510
1930	1112	453
1931	986	268
1932	801	174
1933	710	156
1934	650	152

www.libtool.com.cn

פארגלייכנדיק די דאָזיקע ציפערן מיט די ציפערן וועגן ארץ־ישראל דאַרף מען נעמען אין אָנבאַטראַכט, אַז פאַרדעם, ווי ענגלאַנד איז אַראָפּ פון גאָלד ־ סטאַנדאַרט, האָט דער פונט באַטראָפן 119 פראַנק; זיין איצטיקער ווערט איז אַרום 75 פראַנק. דער סירישער פונט, וואָס איז די אָנגענומענע מטבע אינם לאַנד, איז גלייך צו צוואַנציק פראַנצויזישע פראַנקן. ער איז צוטיילט אין הונדערט פּיאַסטערס, וואָס יעדער פון זיי איז אַרום אַ פערטל פונם ארץ־ישראלדיקן פּיאַסטער.

די פאַרבינדונגען מיט סיריע.

מיט אַ יאָר צען צוריק איז דער גרעסטער פאַרקער צווישן ארץ־ישראל און סיריע פאָרגעקומען איבערן ים. אויסער דאַמף־שיפן, — ספּעציעל איטאַליענישע און פראַנצויזישע, וואָס נעמען אריין ביירוט, חיפה און יפו אין זייער רעגולערן קורס — זענען די פּאָרטן פון ביידע לענדער פאַרבונדן דורך אַראַבישע זעגל־שיפן, וואָס פירן בעיקר ביליקע, יאַגיקן פּראַכט. אַ באַן־פאַרבינדונג צווישן ארץ־ישראל און סיריע עקזיסטירט דורך די העדזשאַס באַן, וועלכע פאַרלאָזט ארץ־ישראל אין על־חמה, צום מזרח פון ירדן, ווו עס געפינען זיך באַרימטע מינעראַלישע קוואַלן. עטוואָס וויטער צום מזרח צוטיילט זיך די באַן אין צווי צווייגן. דער איינער גייט קיין אַמאַן, דער הויפּט־שטאָט פון עבר הירדן, און דער אַנדערער גייט קיין צפון — צו דמשק, די וויכטיקסטע שטאָט פון סיריע.

אין די גאָר לעצטע יאָרן, מיט דער פאַרבעסערונג פון די שאָסייען אין ביידע לענדער, ווערט דער פראַכט ־ פאַרקער צווישן ארץ־ישראל און סיריע ס'רוב דורכגעפירט מיטן אַקס. ס'איז דאָ אויך אַ רעגולערע אָמניבוס ־ פאַרבינדונג צווישן ביירוט און חיפה.

די עקאָנאָמישע פאַרבינדונג צווישן ביידע לענדער וואָלט זיכער געווען אַ סך ענגער, ווען עס וואָלט געבויט געוואָרן די לאַנג געפּלאַנטע אייזנבאַן צווישן חיפה און ביירוט. גייענדיק מיטן טאָל גלייך ביים מיטלענדישן ים, וואָלט די דאָזיקע באַן, נישט פאָדערנדיק קיין צו טייערע אינזשינערישע אַרבעטן, געווען די קורצסטע און פּראַקטישסטע פאַרבינדונג צווישן ארץ־ישראל און סיריע, און זי וואָלט אויך ענגער פאַרבונדן ארץ־ישראל מיט די באַנען פון קליין אַזיע און איראָפּע.

www.libtool.com.cn

די פּראָבלעמען פון סיריע.

דער פּאָליטישער סטאַטוס פון סיריע, וועלכע האָט באַקומען דעם פראַנצויזישן מאַנדאַט אין דער זעלבער צייט, ווען ארץ־ישראל איז געגעבן געוואָרן צו ענגלאַנד, האָט דורכגעמאַכט פאַר דער צייט אייניקע באַדייטנדע ענדערונגען. כאָטש פראַנקרייך האָט א קנאַפּן חשק אויפצוגעבן איר קאָנטראָל איבער סיריע, גיט זי פונדעסטוועגן די איינוווינער פונם לאַנד א געוויסע מאָס פון אויטאָנאָמיע אין זייערע אָרטיקע ענינים. סיריע איז צעטיילט אין צוויי הויפּט־געגנטן, — די איינגנטלעכע סיריע מיט א מאַכמעדאַנישער מערהייט, און גרויס־לבנון, וואָס איז מערסטנס באַפעלקערט דורך קריסטן. כאָטש די קריסטן פון לבנון זענען אויך אַראַבער, — אויב נישט לויט אָפּשטאַמונג, איז לויט זייער שפּראַך, — זענען זיי זייט דורות באַאיינפלוסט פון פראַנצויזישער קולטור, און באַציען זיך גאַנץ לעבלעך צו דער שטרעבונג פון די סירישע נאַציאָנאַליסטן נאָך מלוכהדיקער אומאָפּהענגיקייט. אינם באַשטאַנד פון סיריע גייען אויך אַריין צוויי קלענערע „מלוכהלעך“, לאַטאַקיאָ און דזשעבעל דרוז, ווי אויך דער דיסטריקט פון אַלעקסאַנדריע, וואָס איז צום גרויסן טייל באַפעלקערט דורך טערקן. וואַרשיינלעך וועט מען די דאָזיקע דריי באַזונדערע געגנטן, וואָס ווערן דירעקט פאַרוואַלטעט פון פראַנצויזישע באַאַמטע, מיט דער צייט נענטער פאַרבינדן מיט די אַנדערע טיילן פון סיריע.

די פראַנצויזישע מאַנדאַט־מאַכט העלפט מיט די באַזעצונג פון אַרמענער, וואָס זענען אַנטלאָפן פון טערקיי קיין סיריע, און זי האָט אויך לעצטנס אַריינגענומען א באַדייטנדע צאָל פון אַסיריאַנער, א קריסטלעכע מינדערהייט, וואָס איז געראודפט געוואָרן אין איראַק. כאָטש מען האָט די דאָזיקע צוויי פעלקער קיינמאָל נישט צוגעזאָגט קיין נאַציאָנאַלע היים אין סיריע, האָבן די פראַנצויזישע באַאַמטע אין סיריע זיי אויפגענומען מיט אַזאַ הארציקייט, וואָס וואָלט אויסגעקוקט אומגלייבלעך פאַר יידישע אימיגראַנטן אין דער נאַציאָנאַלער היים...

די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן אין סיריע זענען חושד די פראַנצויזישע מאַנדאַט־מאַכט, אַז זי וויל דאָרט דורך אַזאַ קריסטלעכער אימיגראַציע שאַפן א לאַגע, וואָס זאָל ענליך זיין צו דער, וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך יידישער איינוואַנדערונג אין ארץ־ישראל, דאָס וואָלט איר געגעבן אין דער צוקונפט אַן אויסגעצייכנטן גרונד צו בלייבן אין סיריע

www.libtool.com.cn

אויף אַן אומבאַשטימטער צייט. ווי עס זאָל נישט זיין, אָבער אַ פאַקט איז, אַז זינט דעם קריג האָט סיריע צוגענומען אַרום 100,000 אַרמענער, וועמענס געוויכט ווערט צוגעגעבן צו אַנדערע קריסטלעכע מינדערהייטן אין סיריע, וואָס בילדן צוזאַמען נישט ווייניקער פון 25 פּראָצענט פון דער גאַנצער באַפעלקערונג אינם שטח אונטערן פראַנצויזישן מאַנדאַט.

בדרך כלל, איז סיריע שטאַרק צעטיילט לויט רעליגיעזע און אפילו נאַציאָנאַלע ליניעס. די קריסטן זענען דאָרט צעריסן אין פאַרשידענע סעקטן, וועלכע זענען ווייט נישט פריינטלעך איינע צו דער אַנדערער, און אפילו די מאַכמעדאַנער האָבן צווישן זיך באַשטימטע נאַציאָנאַלע מינ־דערהייטן (טערקן, טשערקעסן), און אַ פּאָר רעליגיעזע סעקטן. יעדע פון די דאָזיקע גרופּן האַלט זיך איפּערזיכטיק ביי אירע באַזונדערע אייגנטימלעכקייטן און מנהגים, און דאָס מאַכט זיכער שווערער דאָס פּראָבלעם פון זעלבסט־פאַרוואַלטונג, וועלכע שטייט איצט פאַר דעם לאַנד.

נאָך ערנסטער זענען די עקאָנאָמישע שוועריקייטן פון סיריע. פּונקט ווי ארץ־ישראל, האָט דאָס לאַנד אַ גרויסן און אַלץ וואַקסנדן דע־פיציט אין איר אויסלענדישן האַנדל. אין דער צייט אָבער, ווען ארץ־ישראל דעקט דעם דאָזיקן דעפיציט דורך גרויסן איספּאָרט פון יידישן קאַפּיטאַל, וואָס ברענגט מיט זיך גרויסע בוי־אַרבעטן און אַ שטאַרקן פאַרלאַנג נאָך אַרבעטס־הענט האָט אָבער סיריע נישט אַזעלכע קוועלן פאַר איר אַנטוויקלונג; די פּסדרדיקע אויסשעפּונג פון אירע רעסורסן דורך פאַ־סיוון האַנדלס־באַלאַנס ווערט אַן ערנסטע סכנה פאַר איר גאַנצן עקאָנאָ־מישן לעבן.

סיריע איז אַ לאַנד פון אַ גרויסער עמיגראַציע, אין די פריערדיקע יאָרן איז אַ גרויסער טייל פון איר האַנדלס־דעפיציט גערעקט געוואָרן מיטן געלט, וועלכן סירישע עמיגראַנטן אין אַמעריקע פלעגן שיקן צו זייערע קרובים אין דער אַלטער היים, אָדער מיטברענגען, ווען זיי פלעגן אויף די עלטערע יאָרן זיך אומקערן צוריק אין די בערג פון לבנון. איצט אָבער פילן די דאָזיקע עמיגראַנטן, ס'רוב הענדלער, דעם שווערן דרוק פון דעם עקאָנאָמישן קריזיס אין די אַמעריקאַנער לענדער, און דערצו באַגעגנט די ווייטערדיקע אימיגראַציע אַהין אַלץ גרעסערע שוועריקייטן. אַזוי אַרום פילט סיריע דעם דרוק פונם וועלט־קריזיס אין אַ טאָפּלטער מאָס, — אין דער שאַרפער ירידה פונם ווערט פון די אַגריקולטורעלע פּראָדוקטן, וואָס זענען געווען איר וויכטיקסטער עקספּאָרט קיין אויס־

www.libtool.com.cn

לאַנד, און אין דער קאַטאַסטראָפאַל־געשניטענער איינקונפט, וועלכע זי פלעגט אַמאָל האָבן פון אירע עמיגראַנטן. זעענדיק די גיכע עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג, וואָס איז פאָרגעקומען אין ארץ־ישראל דורך דעם שטראָם פון יידישן קאַפּיטאַל, באַמיען זיך די פראַנצויזישע פאַרוואַלטער פון סיריע צו דערמוטיקן די אינוועסטיציע פון אויסלענדישן קאַפּיטאַל הויפּטזעכלעך פראַנצויזישן, און אויפוועקן דעם אינטערעס פון דער אָרטיקער באַפעלקערונג אין מאָדערנערע מעטאָדן פון אַגריקולטור און אינדוסטריע. אָבער כאָטש די אַראַבער פון סיריע שטייען בכלל אויף אַ העכערער שטופע פון קולטורעלער אַנטוויקלונג, איידער זייערע פאָלקס־ברידער אין ארץ־ישראל, האָבן דערוויילו די דאָזיקע באַמיאונגען געהאַט אַ גאַנץ קנאַפּן דערפאָלג. דערצו לײדט שטאַרק דאָס לאַנד פון צו פיל ביוראָקראַטיע, די צעטיילונג פונם לאַנד אויף עטלעכע „מלוכהלעך”, און די באַשרענקטע אויטאָנאָמיע, וואָס איז געגעבן געוואָרן צו זייערע פאַר־מעגלעכע קלאַסן, האָט בלויז געבראַכט צו אַ דופּליקאַציע פון רעגירונגס־דינסטן, און דער שאַפונג פון צוויי פאַרוואַלטונגס־סיסטעמען, איינע נעבן דער אַנדערער, אַ פראַנצויזישער און אַן איינגעבוירענער.

אַראַבישע צייטונגען אין סיריע האָבן זיך דאָ נישט לאַנג באַקלאָגט, אַז זייער לאַנד מיט אַ באַפעלקערונג פון בלויז דריי מיליאָן, האַלט אויס 18,223 רעגירונגס־באַאַמטע, פון וועלכע אַרום 500 זענען פראַנצויזן. זיי זאָגן, אַז אין טערקישער צייט איז די זעלבע געגנט רעגירט געווען פון בלויז איין טויזנט באַאַמטע. ס'איז זיכער געווען אַן ערגערע, אָבער אויך אַ ביליקערע פאַרוואַלטונג...

די באַציִונגען מיט איראַק.

צו איראַק, דעם נייעם אַראַבישן קעניגרייך, וואָס איז אויפגעשטעלט געוואָרן נאָכן קריג אין היסטאָרישן טאָל פון מעסאָפּאָטאַמיע (ארם נהרים), קאָן מען צוקומען פון ארץ־ישראל מיט צוויי וועגן. מיטן ים־וועג אַרום סועץ - קאַנאַל דורך אַדען און ביז באַסראַ, דעם פאָרט פון איראַק אויפן פערסישן ים איינגוס. דער צווייטער וועג איז דורך דמשק און סירישן מדבר ביזן טאָל פון טייך פרת.

ביידע זענען זיי נישט גינסטיק פאַר ענגע עקאָנאָמישע באַציאונגען. דער ים־וועג איז גאַנץ טייער, ווייל מען מוז דערביי אַרומרינגלען דעם גרויסן אַראַבישן האַלב אינזל און באַצאָלן דערביי אַ סך געלט פאַר דורכ־

www.libtool.com.cn

גיין דעם סועץ־קאַנאַל. אויב די קאַנאַל־אָפּצאָלונג שפּילט נישט אַזאַ ראָלע פאַר די גרויסע שיפן, וואָס גייען פון אייראָפּע קיין נאָנטן מזרח, אָדער אויסטראַליע, זענען זיי אָבער אַ גאַנץ שווערע לאַסט פאַר קלענערע שיפן, וואָס פאַרנעמען זיך מיט ברעג־פאַרקער און קאָנען נישט פאַרטיילן די דאָזיקע הוצאה איבער טויזנטער מיילן. טאַקע צוליב דעם איז נישטאָ קיין דירעקטער שיף־פאַרקער צווישן ביידע לענדער, און יעדער שטיקל סחורה, וואָס ווערט געשיקט קיין איראַק, מוז איבערגעלאָדן ווערן אין פאָרט־סאַאיד, וואָס איז נוגע דעם אויטאָמאָביל־פאַרקער, וואָס איז לעצטנס איינגעריכטעט געוואָרן פון דמשק קיין באַגדאַד דורכן סירישן מדבר, איז ער לויט זיין עצם נאַטור נאָך זייער טייער, און ער טויג מער פאַר פּאַסאַזשירן, איידער פאַר געוויינלעכן פראַכט.

נאַטירלעך, וואָלט די לאַגע זיך שטאַרק אויסגעבעסערט נאָכן בוי פון דער לאַנג געפּלאַנטער אייזנבאַן פון חיפה קיין באַגדאַד. ס'איז אָבער אַ גרויסער ספק צי די דאָזיקע באַן וועט ווען נישט איז געבויט ווערן, סיידן זי זאָל דירעקט סובסידירט ווערן דורך דער ענגלישער רעגירונג, צוליב סטראַטעגישע און אימפּעריאַליסטישע טעמים. אין אונזער צייט פון פּסדר וואַקסנדן מאָטאָר טראַנספּאָרט לוינט זיך קוים צו בויען נייע אייזנבאַנען, סיידן אויף קורצע שטרעקעס, ווו זיי קאָנען פאַרבעסערן די לאַגע פון שוין עקזיסטירנדע באַן־ליניעס.

אויב דער פּלאַן פון דער חיפה־באַגדאַד־באַן וועט נישט פאַרווירקלעכט ווערן אין דער נאָנטער צוקונפט, וואָלט אַ ביליקער און ווירקזאַמער ערזאַץ דערפאַר געווען אַ גוטער שאָסיי פון ירדן ביז פרת, ביי דער זייט פון דער רוירן־ליניע, וואָס גייט איצט פון די אייל־פעלדער אין מאָסול צו די ברעגן פון מיטל־לענדישן ים. אויב עס וואָלט אויפן וועג געשאַפן געוואָרן עטלעכע בענזין־סטאַציעס מיט אַ ביליקן פּרייז, — וואָלט דער מאָטאָר־טראַנספּאָרט פון אינדוסטריע־אַרטיקלען פון ארץ־ישראל און באַגדאַד, אויף אַ שטרעקע פון 500 מייל, געוואָרן אַ סך ביליקער און לייכטער.

די פרוכטבאַרקייט און אויסזיכטן פון איראַק.

לויט דער פאָלקסציילונג פון 1920 (קיין שפּעטערדיקע איז נישט פאָרגעקומען), פאַרמאָגט איראַק אַ באַפעלקערונג פון 2,89,282 אויף אַ שטח פון 143,320 מייל. דאָס מאַכט אויס 20 איינוווינער אויף אַ

www.libtool.com.cn

קוואַדראַט מייל אין פאַרגלייך מיט 120 אין ארץ־ישראל און 45 אין סיריע.

איראַק איז פון אור־אַלטע צייטן באַרימט געווען מיט זיין פרוכטבאַרקייט, אָבער זייער ווייניק רעגן, — דער יערלעכער רעגן - פאַל אין באַגדאַד איז בלויז זיבן צאָל (אינטשעס) אין פאַרגלייך מיט 24 אין תל־אביב, — און די נאַטירלעכע פרוכטבאַרקייט פון זיין באָדן קאָן אויסגענוצט ווערן בלויז אין פאַל, ווען דאָס וואַסער פון זיינע צוויי הויפּט־טייכן, די ביבלישע פרת און חדקל, ווערט ברייט אויסגענוצט פאַר קינסטלעכע באַוואַסערונג. לויט אַן אויספאָרשונג פונם באַרימטן ענגלישן אינזשיניער ווילקאָקס, קאָן מען דאָרט באַוואַסערן 28 מיליאָן דונאַם אין ווינטער און 12 מיליאָן אין זומער. דאָס איז פּאַקטיש אַ גרעסערער שטח, ווי דער, וואָס ווערט איצט באַוואַסערט אין עגיפּטן, און דערביי זענען אין עגיפּטן פאַראַן פערצן מיליאָן איינוווינער אין פאַרגלייך מיט דריי אין איראַק.

ביים היינטיקן טאָג ווערט אין איראַק באַוואַסערט בלויז אַ פינפטל פונם שטח, וואָס וואָלט געקאָנט באַוואַסערט ווערן, און דאָס ווערט געטאָן מיט זייער פּרימיטיווע מעטאָדן. וואָלטן די באַוואַסערונגס - מעגלעכקייטן פון איראַק אויסגענוצט געוואָרן אין פולער מאָס, וואָלט דאָס לאַנד געווען איינע פון די גרעסטע קוועלן פון סוב־טראָפּישע אַגריקולטורעלע פּראָדוקטן.

די דורכפירונג פון ווירקלעך ברייטע באַוואַסערונגס־אַרבעטן אין איראַק וואָלט אָבער געמוזט קאָסטן ריזיקע סומען געלט, און זיכער וואָלט זיך נישט געלוינט אינוועסטירן די דאָזיקע סומען ביי דער איצטיקער קליינער באַפעלקערונג פונם לאַנד, וועלכע וואָלט גאָר פיזיש נישט אימשטאַנד געווען אויסנוצן דאָס וואַסער אין פולער מאָס. גרויסע באַוואַסערונגס אַרבעטן אין איראַק קאָנען זיך לוינען בלויז אין פאַל פון אַ ברייטער אימיגראַציע.

פּיליכט וועט דאָס דאָזיקע מערקווירדיקע פּראָבלעם אַמאָל געלייזט ווערן דורך ייִדיש־אַראַבישע קאָאָפּעראַציע. נישט האָבנדיק קיין קלענסטע פּרעטענזיע אויף אַ נאַציאָנאַלע היים אין איראַק, וואָלטן ייִדן פונדעסטוועגן געקאָנט העלפן די אָרטיקע איצט אָרימע אַראַבער אויסנוצן די ריזיקע מעגלעכקייטן פונם נאַטירלעך־רייכן לאַנד, שוואַכער מאַכנדיק דערמיט די שפּאַנונג, וואָס ווערט געשאַפן דורך דער קאָנצענטראַציע פון די ייִדישע אויפבוי־באַשטרעבונגען אויסשליסלעך אין ארץ־ישראל.

www.libtool.com.cn

אגב, האָט איצט איראַק, פונקט ווי אַנדערע לענדער פון נאָנטן מזרח, אַ געוויסע צאָל פון אייגענע יידן. לויט דער פאָלקס־ציילונג פון 1920, האָבן דאָרט געלעבט 87,488 יידן. זיי זענען כמעט אַלע פון אָריענטאַלישער אָפּשטאַמונג און זייער שפּראַך איז אַראַביש. ליידער זענען זייערע אַמאָל גוטע באַציאונגען מיט דער אַרומיקער אַראַבישער מערהייט לעצטנס שטאַרק קאַליע געוואָרן דורכן אָפּקלאַנג פונם נאַציאָנאַלן קאַמף אין ארץ־ישראל אין דער אָרטיקער אַראַבישער פּרעסע. אַן ענלעכע לאַגע הערשט איצט אויך אין סיריע מיט אירע 100,000 יידן, און ס'איז אַ סברה, אַז דער אויפגעוואַכטער יידן־האַס אין אַלזשיר, וואָס האָט זיך מיט אַ פּאָר יאָר צוריק אויסגעגאָסן אין אַ בלוטיקן פּאָגראָם אין קאָנסטאַנטין, האָבן אויך עפּעס צו טון מיטן אָפּקלאַנג פון דער לאַגע אין ארץ־ישראל. דאָס איז אַ נייער און זייער אַן אומאַנגענעמער ווינקל אין די יידיש־אַראַבישע באַציאונגען און זיכער וואָלט לייכטזיניק געווען פון אונזער זייט צו שליסן די אויגן אויף דער לאַגע, וואָס שאַפט זיך צו ביסלעך פאַר יידן אין נאָנטן מזרח, אויסער ארץ־ישראל.

דער אויסלענדישער האַנדל פון איראַק, אויסגעדריקט אין קיילעכדיקע ציפערן, דריקט זיך אויס אין פאָלגענדער טאַבעלע, וואָס איז באַזירט אויף די עקאָנאָמישע באַריכטן פון פעלקער־בונד אין זשענעווע.

די ציפערן זענען — גאָלד־דאָלאַרן:

יאָר	אימפּאָרט	עקספּאָרט
1929	37,000,000	20,900,000
1930	28,100,000	15,500,000
1931	26,300,000	14,900,000
1932	23,500,000	15,300,000
1933	19,400,000	7,900,000
1934	25,600,000	23,000,000

דער פּלוצימדיקער אויפשטייג פונם עקספּאָרט אינם לעצטן יאָר איז אַ רעזולטאַט פון דער פאַרענדיקונג פון דער אייל־ליניע, וואָס ציט זיך פון די אייל פעלדער פון איראַק צום מיטל־לענדישן ים. ביז אהער האָט איראַק צוליב מאַנגל פון טראַנספּאָרט־מעגלעכקייטן, נישט געהאַט קיין לוינענדן עקספּאָרט פאַר אירע רייכע אייל־קוואַלן.

איראַקס האַנדל מיט ארץ־ישראל איז גאַנץ קליין. ער ווייזט אָבער גרויס סמנים פון גיכן וווּקס. דער אימפּאָרט פון איראַק קיין ארץ־ישראל איז געשפּרונגען פון בלויז 5,914 פונט אין 1931 צו 29,466 פונט אין

www.libtool.com.cn

פאָלגנדן יאָר, און צו 81,592 פונט אינם יאָר 1933. פאַרן לעצטן יאָר 1934 האָט דער אימפּאָרט פון איראַק קיין ארץ־ישראל דערגרייכט די רעקאָרד ציפער פון 180,452. דער ארץ־ישראלדיקער עקספּאָרט קיין איראַק, וואָס איז אַ סך קלענער, ווייזט אויך אַרויס אַ נטיה צו וואַקסן. ס'איז פאַראַן אַ גרונט צו מיינען, אַז ווען דער פאַרקער צווישן ביידע לענדער וועט ווערן גרינגער און ביליקער, וועט איראַק קאָנען געבן ארץ־ישראל אַ היפּשן טייל פון די רויע מאַטעריאַלן, וועלכע זי פירט איצט אַריין פון אַנדערע לענדער, און ארץ־ישראל וואָלט דערפאַר געקאָנט באַזאָרגן איראַק מיט פיל אינדוסטריעלע פּראָדוקטן, וועלכע עס ווערן איצט אַהין אַריינגעבראַכט פון איראָפּע און יאַפּאַן.

ציפּרוס אין ארץ־ישראל.

אין פאַרגלייך מיט זיין גרויס און באַפעלקערונג האַלט אָן ציפּרוס, דער נעכסטער אינזל צו ארץ־ישראל אויפן מיטל־לענדישן ים, אַ בערך לעבעדיקן האַנדל מיט ארץ־ישראל. דער דאָזיקער האַנדל איז אָבער שטאַרק איינזייטיק. אינם יאָר 1932 האָט ציפּרוס פאַרברויכט ארץ־ישראלדיקע סחורה אויף בלויז 4485 פונט, אין דער צייט ווען עס האָט אימפּאָרטירט אַהין סחורה אויף 95,070 פונט. דער אימפּאָרט פון ציפּרוס קיין ארץ־ישראל באַשטייט מערסטנס פון בהמות, שלאַכט־פי, קאַרטאָפל און אַנדערע אַגריקולטורעלע פּראָדוקטן.

די איינזייטיקייט פונם ציפּרוס האַנדל מיט ארץ־ישראל דערקלערט זיך בעיקר דורך דער עקאָנאָמישער רעכטלאָזיקייט פונם יידישן היים־לאַנד. ציפּרוס, אַן ענגלישע קאָלאָניע מיט 350,000 מערסטנס גריכישע איינוווינער, לייגט אויף סחורות פון ארץ־ישראל גאַנץ הויכע טאַריפן, אין דער צייט, ווען ארץ־ישראל, געבונדן דורך די באַשטימונגען פונם מאַנדאַט קאָן נישט ענטפערן מיט גלייכער מטבע. מען האָפט אָבער, אַז ווען דער האַנדלס־סטאַטוס פון ארץ־ישראל וועט רעפאָרמירט ווערן, וועט ציפּרוס ווערן איינער פון די נאַטירלעכסטע און וויכטיקסטע געברויכער פון ארץ־ישראלדיקע פאַרברויך־סחורות.

לעצטנס האָט מען אָבער אין ארץ־ישראל אַנטדעקט, אַז ציפּרוס איז נישט נאָר אַ צוקונפטיקער קונה, נאָר אויך אַ פיל נאָנטערער און געפערלעכער קאָנקורענט. לאַנד און אַרבעט זענען דאָרט ביליקער, איידער אין ארץ־ישראל, און אַזוי ווי דער קלימאַט אין ביידע לענדער איז בערך דער

www.libtool.com.cn

זעלבער, מערקט זיך איצט אין ציפּערוס א נטיה צו פּלאַנצן אָראַנזש פּלאַנטאַציעס מיטן צוועק אַרויסברענגען די הויך־קוואַליפיצירטע „יפו"־פּרוכט, מיט וועלכער ארץ־ישראל האָט זיך קונה שם געווען אין דער וועלט. לעצטנס האָבן ארץ־ישראלדיקע יידישע צייטונגען באַריכטעט מיט זאָרג, אַז אייניקע ארץ־ישראלדיקע פּלאַנצערס האָבן פאַרקויפט זייערע פּרדסים אין ארץ־ישראל, און איינגעקויפט אַנשטאָט דעם גרעסערע שטרעקן לאַנד אין ציפּערוס, וווּ זיי פּלאַנען צו פּלאַנצן יפו־מאַראַנצן און געניסן נאָך דערביי אויף די ענגלישע מערק פון דעם קאָלאָניאַלן פאַרצוג („פּרעפערענס"), וועלכער ווערט נישט געגעבן פאַר די פּראָדוקטן פון ארץ־ישראל.

טערקיי און אירע עקאָנאָמישע רעפאָרמען.

פון אַלע לענדער פון נאָענטן אָריענט האָט טערקיי אונטער דער פירערשאַפט פון איר פּראָגרעסיוון פּרעזידענט־דיקטאַטאָר מוסטאַפאַ קעמאַל, אָנגענומען די ענערגישסטע מיטלען צו רעפאָרמירן די אַמאָליקע יסודות פון איר עקאָנאָמישן לעבן און זיך אַוועקשטעלן אויף אַ העכערן סטאַנדאַרט פון לאַנדווירטשאַפטלעכער און אינדוסטריעלער פּראָדוקטיוויטעט. די דאָזיקע מיטלען האָבן זיך פון איין זייט אויסגעדריקט אין אַ שטאַרקן פאַרזוך אויסצובויען אַן אָרטיקע אינדוסטריע און באַשרענקען דעם אימפּאָרט מיט דער גרויס פונם עקספּאָרט. פון דער אַנדערער זייט איז דערגרייכט געוואָרן אַ וועזנטלעכע פאַרבעסערונג אין די אַגריקולטורעלע מעטאָדן און אַ קאַנטיקע פאַרמערונג פון די ערנטן.

אָט זענען די ציפערן וועגן טערקישן אויסלאַנד־האַנדל, אויסגעדריקט אין אַמעריקאַנער גאָלד דאָלאַרן (פון דער פריערדיקער וואָג):

יאָר	אימפּאָרט	עקספּאָרט
1929	120,300,000	73,000,000
1930	69.900,000	71,800,000
1931	59,500,000	59,800,000
1932	48,400,000	47,600,000
1933	34,700,000	47,800,000
1934	33,400,000	45,900,000

אין די לעצטע פאַר יאָר האָט טערקיי זיך ענערגיש גענומען צו פאַרגרעסערן איר עקספּאָרט קיין א"י. ער האָט באַטראָפן 495,308 פונט אינם

www.libtool.com.cn

יאָר 1934, פאַרגליכן מיט 364,506 אין יאָר 1933, מיט 203,375 פונט אין יאָר 1932 און בלויז 81,694 פונט אינם יאָר 1931. די אַנדערע זייט פונם חשבון איז כמעט אינגאַנצן ליידיק. אויסנוצנדיק איר שטרענגן מלוכה - קאָנטראָל איבערן אויסלענדישן האַנדל, האָט די קעמאַליסטישע רעגירונג אַרויסגעלייגט אַ פּאַקטישן עמבאַרגאָ אויף די פּראָדוקטן פון ארץ־ישראל. אין 1932, למשל, האָט דער ארץ־ישראלדיקער „עקספּאָרט" קיין טערקיי באַטראָפן בלויז 43 (דריי און פערציק!) פונט, און דאָס זענען, דוכט זיך, געווען אַלטע קליידער פון צוריקקומענדע עמיגראַנטן...

דער ארץ־ישראלדיקער „האַנדל" מיט טערקיי איז דער בעסטער באַווייז פון דער ווירקלעך געפערלעכער לאַגע, אין וועלכע דאָס לאַנד קומט אַריין צוליב דער אומגלייכהייט פון איר האַנדלס־סטאַטוס. וואָלט ארץ־ישראל געהאַט דאָס רעכט צו שליסן ספּעציעלע אָפּמאַכן מיט די רעגירונגען, וואָס ברענגען צו איר אַריין זייערע פּראָדוקטן, וואָלטן זיך דאָך געפונען געוויסע אַרטיקלען, וואָס וואָלטן זיך יאָ געלוינט ברענגען פון איר קיין טערקיי.

אגב, מיט דער פאַרענדיקונג פונם נייעם האַפן, וואָס ווערט איצט געבויט פון דער קעמאַליסטישער רעגירונג אין מערסינאַ, אויפן דרום־ברעג פון אַנאַטאָליע, נישט ווייט פון סיריע, וועט די פאַרבינדונג צווישן ארץ־ישראל און טערקיי ווערן גאָר גרינג און ביליק. אפילו לאַנגזאַמע דאַמף־שיפן וועלן קאָנען קומען פון חיפה קיין מערסינאַ אין איין מעת־לעת.

האָפענונגען אויף פּערסיע און אַראַביע.

אויב די לאַנג - געפּלאַנטע באַגדאַד - באַן פון חיפה קיין באַגדאַד זאָל ווערן אַ פאַקט, וואָלט ארץ־ישראל אַ סך נענטער געוואָרן צו פּערסיע (וועמענס אָפיציעלער נאָמען איז איצט איראַן), אַ לאַנד, וואָס מאַכט איצט אויך דורך טיפע עקאָנאָמישע ענדערונגען און פּאָליטישע רעפאָרמען. כאָטש דער ים - וועג איז בכלל ביליקער, ווי אַ לאַנגער באַן - טראַנס־פּאָרט, וואָלט פונדעסטוועגן זיך פאַר פּערסיע געלוינט צו שיקן פיל סחורות קיין אייראָפּע דורך חיפה, אָפּשפּאָרנדיק דערביי די שווערע אָפּ־צאָלונגען פאַר באַנוצן דעם סועץ - קאַנאַל. ארץ־ישראל וואָלט דאַן גע־קאָנט געברויכן פאַר איר אינדוסטריע אַ גרעסערע כמות פון פּערסישע רויע מאַטעריאַלן, למשל, וואָל, און דאָס וואָלט איר, נאַטירלעך, געגעבן

www.libtool.com.cn

דאָס רעכט צו פאַרלאַנגען אַ געוויסן פּלאַץ איינם איצט מאָנאָפּאָליזירטן אויסלענדישן האַנדל פון פּערסיע. ביים היינטיקן טאָג איז דער האַנדל צווישן ביידע לענדער אַ נישטיקער, אָבער עס זענען דאָ געוויסע פּראָדוקטן, אין וועלכע זיי דערגענצן זיך קעגנזייטיק. די וואָרט־זאָגער פון דער ארץ־ישראלדיקער אינדוסטריע נעמען דעריבער אַריין פּערסיע אַלס איינעם פון זייערע צוקונפטיקע מערק אויפן נאָנטן מזרח.

געוויסע האָפענונגען ווערן אויך געלייגט אויף אַראַביע. דאָס לאַנד מיט גרויסע שטרעקעס מדבר האָט דאָך געוויסע מעגלעכקייטן אויף עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג, בפרט ווען עס זאָל זיך איינגעבן דורכצופירן געוויסע באַוואַסערונגס - אַרבעטן אין איניקע פון אירע געגנטן, ספּעציעל אין דרום. פאַקטיש איז איצט גאַנץ אַראַביע אונטער איין מאַכט, — די וואַהאַביטן מיטן סולטאַן איבן סאוד אין דער שפּיץ. ביים היינטיקן טאָג גייט דאָס רוב אַראַבישער האַנדל דורך אַדען, אָבער ס׳איז נישט אויסגעשלאָסן, אַז די ארץ־ישראלדיקע אינדוסטריע זאָל דאָרט מיט דער צייט קריגן אַ געוויסע פּאָזיציע.

צוזאַמען גענומען, נעמט אין זיך אַריין דער נאָנטער מזרח, — ארץ־ישראל, עגיפּטן, סיריע, איראַק, טערקיי, פּערסיע, ציפּרוס און אַראַביע, — אַ באַפעלקערונג פון איבער 50 מיליאָן איינוווינער, און מיט אַ געמיינזאַמען אימפּאָרט פון 93 מיליאָן פונט (נעמענדיק דעם דורכשניט פאַר די לעצטע פינף יאָר צווישן 1928 און 1932, אין וועלכן עס גייען אַריין צוויי גוטע און דריי שלעכטע יאָרן). ביי נאָרמאַלע און פרייגטלעכע קעגנזייטיקע באַציאונגען האָבן די דאָזיקע אַלע לענדער גרויסע מעגלעכקייטן פאַר פּראָגרעס און וווילשטאַנד.

צווישן די דאָזיקע לענדער קאָן ארץ־ישראל, צוליב איר גינסטיקער געאָגראַפישער פּאָזיציע, ביים מיטללענדישן ים און אין דער שכנות פון סועץ־קאַנאַל, — שפּילן אַ מאָל זייער אַ גרויסע ראָליע. צוליב איר נאָנטקייט צום סועץ, קאָן זי אַריינקריגן פאַר ביליקע פּרייזן די אַלע רויע מאַטעריאַלן, וואָס גייען דורך דעם דאָזיקן וויכטיקן וואַסער־וועג קיין אייראָפּע. אין דער זעלבער צייט וואָלט אַ בעסערער פאַרקער מיט די אַרומיקע מער אַפּגעשטאַנענע לענדער אין נאָרמאַלע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע באַציאונגען מיט זיי, פאַרזאָרגט ארץ־ישראל מיט אַן אַלץ ברייטערן מאַרק פאַר איר עקספּאָרט.

www.libtool.com.cn

קאַפּיטל ניינצן

סך-הכל און פּראָגנאָז

דער דראַנג פון יידן קיין ארץ־ישראל איז איינע פון די מערקווירדיקסטע דערשיינונגען אין דער נייעסטער וועלט־געשיכטע.

יידן ווערן געטריבן קיין ארץ־ישראל נישט פון שטימונגען און געפילן, נאָר פון שטאַרקער און טראַגישער נויט. קיינמאָל זענען יידן, פּיי אלס א פאָלק און טיי אלס יחידים, נישט געווען אין אזא שרעקלעכער געפאַר.

דער האַס אַרום פון די, וואָס שטעלן זיך אָפּ די אויפגאַבע אַרויסשטופּן יידן פון דעם ווירטשאַפטלעכן לעבן, שטערט און מאַכט אפילו אוממעגלעך דעם פּראָצעס פון עקאָנאָמישער צופּאַסונג, וואָס ווערט דיקטירט דורך כסדרדיקער גאַנץ נאַטירלעכער אונטערגראָבונג פון די פריערדיקע יסודות פון יידישן לעבן. פאַרלירנדיק זייערע אַמאָליקע פּאָזיציעס און נישט קאָנענדיק פאַרנעמען קיין נייע צוליב נאַציאָנאַלער קאָנקורענץ, וואָס נעמט אָן די פאָרם פון אָפענע אָדער באַהאַלטענע רדיפות און באַשרענקונגען, זענען די יידן אַריינגעפאַלן אין גאָר א קריטישער לאַגע, וואָס גרענעצט ממש מיט פיזישער פאַרניכטונג. דער אינסטינקט פון זעלבסט־דערהאַלטונג, פאַרשאַרפט דורך דורות א דאַנק דעם שטענדיקן צופּאַסן זיך צו אומגינסטיקע אומשטענדן, דיקטירט לעצטנס א נייעם וועג צו ראַטעווען זייער נאַציאָנאַלן און פּערזענלעכן קיום. וואַרשיינלעך, האָט דער דאָזיקער פאַרגעפיל, באַזירט אויף עקאָנאָמישע פּראָצעסן, וואָס זענען נאָך ביי יענער צייט נישט געקומען צו זייער פולער קלאָרקייט, געריכטעט די ערשטע שריט פון די „בילויצעס" קיין ארץ־ישראל, און דער זעלבער פאַרגעפיל, אויסגעקריסטאַליזירט דורך די פּאָגראָמען און רדיפות אין פאַרשידענע לענדער, איז געווען די טרייבנדע קראַפט הינטער די ווייטערדיקע יידישע אָנשטרענגונגען אין ארץ־ישראל.

www.libtool.com.cn

ס'איז גאַנץ נאַטירלעך, אַז דער דאָזיקער דראַנג צו זעלבסט־דער־האַלטונג האָט נעגעבן די יידישע באַמיאונגען אין ארץ־ישראל אַן אוי־סערגעוויינלעך שטאַרקע טרייב־קראַפט.

די עקאָנאָמישע און פּאָליטישע שוועריקייטן, אויף וועלכע עס האָט זיך כּסדר אָנגעשטויסן דער יידישער אויפבוי פון ארץ־ישראל, און דער שאַרפער ווידערשטאַנד, וואָס ער באַגעגנט ביזן היינטיקן טאָג פון גאַנץ פאַרשידענע זייטן, זענען אַזוי גרוים, אַז ווען די דאָזיקע אויפבוי־באַוועגונג וואָלט זיך געשטיצט אויף אַ וויניקער גרינטלעכער און נישט אַזאַ ביטערער נויט, וואָלט זי זיך שוין פון לאַנג געענדיקט מיט אַ דורכפאַל. אָבער מיט נאָר אַזאַ ריזיקער שטוים־קראַפט הינטער זיך האָט זי געקאָנט בייקומען די גרעסטע, דוכט זיך, אייזערנע מכשולים, און האָט מצליח געווען אין אַרויפליינן דעם שטעמפּל פון אירע דערגרייכונגען אויפן גאַנצן כאַראַקטער פון היינטיקן ארץ־ישראל. ווען מען טראַכט זיך אַריין אינם מהות פון די כּחות, וואָס טרייבן יידן קיין ארץ־ישראל, און מען קוקט זיך צו אָן אילוזיעס צו זייערע אויסזיכטן אין איראָפּע און אין דער גאַנצער וועלט, פילט מען זיך באַרעכטיקט צום פעסטן פּראָגנאָז, אַז די אומבאַזיגבאַרע טרייב־קראַפט, וואָס שטייט הינטער דעם יידישן דראַנג נאָך ארץ־ישראל, וועט פאַרטזעצן אירע אויפבוי־אָנשטרענגונגען אפילו אינם פאַל פון מעגלעכן שטוים אויף צוריק, און אַז די דאָזיקע אָנ־שטרענגונגען וועלן סוף־כּל־סוף געקרוינט ווערן מיט אַלץ גרעסערע, אַלץ ברייטערע רעזולטאַטן.

די הויפּט־פּראָבלעמען.

ווען מען וויל זיך נישט באַגנוגענען מיט דעם דאָזיקן וויטערדיקן פּראָגנאָז, און מען פּרובירט זיך גענויער פאָנאַנדערקלויבן אין די נעענ־טערע אויסזיכטן פונם ארץ־ישראלדיקן אויפבוי, שטויסט מען זיך אָן אויף אַ גאַנצער ריי שווערע פּראָבלעמען:

וועט דער איצטיקער ווילשטאַנד פאַרטגעזעצט ווערן, נישט קוקנ־דיק אויפן וווקס פון לאַנד־פּרייזן און די אַלץ־גרעסערע עקספּאָרט־שווע־ריקייטן?

וואָס זענען די אויסזיכטן פון אַ יידיש־אַראַבישער פאַרשטענדיקונג, און אין וועלכער פאָרם וועט זי זיך אויסגיסן?

ווי לאַנג וועט ענגלאַנד אָנהאַלטן איר מאַנדאַט איבער ארץ־ישראל, און וואָס וועט זיין נאָך דעם?

www.libtool.com.cn

וועגן דער ערשטער פראַגע וואָלטן מיר געזאָגט, אַז דער איצטיקער ווילשטאַנד פון ארץ־ישראל, וואָס האָט אַזוי איבערראַשט די וועלט אין דער צייט פון אַלגעמיינעם קריזיס, קאָן נישט אָנגיין אומענדלעך, אַ ראַדיקאַלע ענדערונגען אין די עקאָנאָמישע וועגן פונם יידישן אויפבוי. נייע פּרדסים מוזן פון איצט אָן געפלאַנצט ווערן אין אַ פיל לאַנגזאַמערן טעמפּ, איידער ביז איצט, און אַנשטאָט דעם מוז מען געבן דעם פאָרצוג צו געמישטער ווירטשאַפט אויף באַוואַסערטע באָדנס, און בעיקר צו מילך־ווירטשאַפט, היינער־צוכט און גרינס. דאָס שטייגן פון באָדן־פרייזן מוז אָפּגעשטעלט ווערן, און דער גרעסטער געוויכט דאַרף געלייגט ווערן אויף קאָנצענטרירטן איינקויף פון לאַנדווירטשאַפטלעכע באָדנס דורך אַ גרעסערער קאָאָפּעראַציע צווישן נאַציאָנאַלן און פּריוואַטן קאַפּיטאַל. מען מוז אָפּגעבן אַן ערנסטע אויפמערקזאַמקייט צום אינדוסטריעלן אויפבוי פון ארץ־ישראל און דעם פּראָבלעם פון אויסלענדישע מערק. די ענדערונג פונם איצטיקן אומנאָרמאַלן האַנדלס־סטאַטוס פון ארץ־ישראל מוז פון היינט אָן ווערן דער הויפּט־ציל פון דער ציוניסטישער פּאָליטיק.

די דאָזיקע אַלע רעפאָרמען זענען לויט אונזער איבערצייגונג אַן אומבאַדינגטער תּנאַי פאַר דעם ווייטערדיקן און אַלץ גרעסערן וווּקס פון יידישער אויפבוי־אַרבעט אין ארץ־ישראל.

די יידיש־אַראַבישע באַציונגען.

אויפן פּאָליטישן באָדן איז די אַנטשיידנדע פראַגע, פון וועלכער עס איז שטאַרק אָפּהענגיק אונזער גאַנצע צוקונפט אין ארץ־ישראל, די פראַגע וועגן אונזערע צוקונפטיקע באַציאונגען מיט די אַראַבער.

די דאָזיקע פראַגע וועט קיינמאָל נישט געלייזט ווערן דורך ציפערן, וואָס ווייזן, אַז אַראַבער אין ארץ־ישראל האָבן געוווּנען פון דער יידישער אימיגראַציע. די דאָזיקע ציפערן זענען ריכטיק, אָבער נאַציאָנאַלע ליידנשאַפטן ווערן נישט באַזייטיקט דורך סטאַטיסטיק, סיידן ביידע פעלקער קריגן אַ געלעגנהייט צו באַהאַנדלען זייערע פּראָבלעמען אין אַ ווייניקער צעהיצטער אַטמאָספערע. אויסער דעם, וואָלט אַ יידיש־אַראַבישע פאַרשטענדיקונג געהאַט מער שאַנסן רעאַליזירט צו ווערן, ווען זי באַשרענקט זיך נישט מיט ארץ־ישראל, נאָר זי אַנטהאַלט אין זיך אַ ברייטע און פּאָזיטיווע קאָאָפּעראַציע צווישן ביידע פעלקער אין די פאַרשידענע לענדער, אין וועלכע זיי געפינען זיך.

www.libtool.com.cn

אין דער צייט ווען פאַר אַן אַראַבער אין ארץ־ישראל איז שווער צו דענקען וועגן יידן אַנדערש, ווי וועגן אַן אַגרעסיווער קראַפט, וואָס איז געקומען אַרויסשטופּן אים פון זיין געבורט־לאַנד, איז דער געבילדעטער אַראַבער פון עגיפּטן אָדער איראַק אין אַ בעסערער לאַגע אָפּצושאַצן די נויט־לאַגע און מאָראַלישע כחות, וואָס שטייען הינטער דער יידישער אימיגראַציע, און אַנערקענען אויך די נוצן, וואָס די אַראַבישע וועלט וואָלט געקאָנט האָבן פונם דאָזיקן היסטאָרישן פּראָצעס. צוליב ענלעכע פּסיכאָלאָגישע אורזאַכן קאָן אַ ייד פון חוץ־לארץ האָבן אַ מער אָביעקטיווע מיינונג וועגן די אַראַבער, און זייער היסטאָרישער צוקונפט, איידער אַן ארץ־ישראלדיקער ייד, וואָס ווערט צופיל באַאיינפלוסט פון פערזענלעכע איינדרוקן און פאָראורטיילן. אָן אַ ברייטער פאַרשטענדיקונג צווישן יידן און אַראַבער אויסער ארץ־ישראל, איז שווער זיך פאָרשטעלן אַ נאַציאָנאַלן שלום אינם קליינעם לאַנד צווישן דן און באר שבע. ארץ־ישראל איז, אָפן גערעדט, גענוג גרויס אויף צו קריגן זיך, אָבער צו קליין פאַר שלום...

בלויז אַ ברייטער פּראָגראַם פון קאָאָפּעראַציע, וואָס נעמט אַרום נישט נאָר ארץ־ישראל, נאָר אויך דעם גאַנצן נאָנטן מזרח, קאָן געבן די אַראַבישע שכנים פון ארץ־ישראל די פיל נוצן פון דער יידישער דערפאַרונג אינם אויפבוי פון זייערע אָפּגעשטאַנענע און פאַרנאַכלעסיקטע לענדער. פון דער אַנדערער זייט וועלן יידן, קריגנדיק אַ מעגלעכקייט צולייגן זייער דערפאַרונג, וויסן און קאַפּיטאַל נישט נאָר אין ארץ־ישראל, נאָר אויך אין אַ קלענערער מאָס אין די אַנדערע לענדער פון נאָנטן מזרח, נישט קאָנען מער ווערן פאַרדעכטיקט אינם ווונטש אָפּצורייסן די גייסטיקע פאַרבינדונגען פון ארץ־ישראל מיטן אַרומיקן מזרח. מיט דער באַזעצונג פון באַדייטנדע יידישע מינדערהייטן אין די אַראַבישע לענדער אויסער ארץ־ישראל, ווו זיי וועלן, נאַטירלעך, נישט האָבן קיין קלענסטע פּרעטענזיע אויף זייער „נאַציאָנאַלער היים", און מיט דער אַלץ נאָנטערער עקאָנאָמישער און קולטורעלער פאַרבינדונג צווישן ארץ־ישראל און אַרומיקע לענדער, וועלן יידן אין ארץ־ישראל במילא קוקן אויף זיך ווי אויף אַ פאַרבינדנדע בריק צווישן דער וועסטלעכער ציוויליזאַציע און דער אַלטער קולטור פונם אַראַבישן מזרח. זיי וועלן דאַן זיך באַטראַכטן נישט אַלס אַן אָפּגעזונדערטע גרופּע מענטשן, נאָר ווי אַ טייל פון אַ גרעסערן יש. בלויז אין אַזאַ אָרגאַנישער פאַרבינדונג מיטן לעבן און פּראָגרעס פונם אָריענט וועלן די אַראַבער געפינען די ווירקלעכע גאַראַנטיע, אַז יידן וועלן נישט ווערן קיין צעשטערנדער עלעמענט אין דער נאַציאָנאַלער

www.libtool.com.cn

סטרוקטור פון מזרח, נאָר זיי וועלן גאָר פאַרקערט געבן די אַראַבישע ישובים א נייעם אימפּולס פאַר מאָדערנער און פרוכטבאַרער נאַציאָנאַלער אַנטוויקלונג.

אויב עס זאָל דערהגרייכט ווערן אַזא אַלגעמיינע פאַרשטענדיקונג, אין וועלכער די אַראַבער פון עגיפּטן, סיריע, און איראַק דאַרפן זיך באַטיי־ליקן אין גלייכער מאָס, ווי די פון ארץ־ישראל, וואָלטן די איצטיקע אָנ־געוויטיקטע פּראָבלעמען וועגן אימיגראַציע, באָדן ־ אַנטוויקלונג און לעגיסלאַטיווער פאַרזאַמלונג, זיך אַרויסגעוויזן אַלס פיל איינפאַכער, איי־דער זיי קוקן אויס ביים הייַנטיקן טאָג.

אימיגראַציע און באָדן־פּאָליטיק.

פונם אַראַבישן שטאַנדפּונקט וועט די פראַגע וועגן יידישער אימי־גראַציע פאַרלירן מיט דער צייט איר איצטיקע באַדייטונג. קוים וועלן יידן פּריוויליק און ענדגילטיק גאַראַנטירן דעם איצטיקן סטאַטוס פון די אַראַבער אין ארץ־ישראל און וועלן בכלל אָננעמען א פּראָגראַם פון קאָ־אָפּעראַציע מיטן אַראַבישן נאָענטן מזרח, איז פאַר די אַראַבער אַלץ איינס ווי גרויס וועט זיין אונזער צאָל אין ארץ־ישראל. עס קאָן אָבער אויך געמאָלט זיין אַז אַפּמאָך, לויט וועלכן די ווייטערדיקע יידישע אימיגראַציע זאָל אָפּגעצויגן ווערן פון ארץ־ישראל אין די שכנותדיקע אַראַבישע לענ־דער, נאָך דעם ווי יידן אין ארץ־ישראל וועלן דערגרייכן א פּראָצענט, וואָס די אַראַבער וועלן קאָנען באַטראַכטן אַלס א דראָאונג פאַר זייער נאַציאָנאַלן סטאַטוס. נישט האָבנדיק קיין קלענסטן ווונטש צו פאַרוואַנדלען די שכנותדיקע לענדער אין א נאַציאָנאַלע היים, אין דעם זין, ווי דאָס וואָרט ווערט פאַרשטאַנען אין ארץ־ישראל, וואָלטן יידישע אימיגראַנטן געקאָנט דאָרט געפינען א נאָרמאַלע עקאָנאָמישע באַזע פאַר זייער אייגענער עקזי־סטענץ, און אין דער זעלבער צייט שטאַרק באַהילפיק זיין אינם ווירטשאַפט־לעכן פּראָגראַם פון זייערע אַראַבישע שכנים.

א ברייטע יידיש־אַראַבישע פאַרשטענדיקונג וואָלט אויך געעפנט דעם וועג צו א קעגנזייטיק נוצלעכער באָדן־פּאָליטיק אין ארץ־ישראל איינ־רעכנענדיק, וואַרשיינלעך, דעם עבר־הירדן. מען וואָלט דאַן געקאָנט צוטרעטן אין א גרויסן פאַרנעם צו אויסבעסערן, באַוואַסערן און באַפרוכטן די פאַר־נאַכלעסיקטע באָדנס פון ארץ־ישראל, פאַרגרעסערנדיק דערמיט דעם אַל־געמיינעם שטח פון אַגריקולטורעלן לאַנד, און מעגלעך מאַכנדיק א לוי־

www.libtool.com.cn

נענרע באַאַרבעטונג פון קלענערע שטיקער באָדן. מען וואָלט דאַן געקאָנט קריגן פּלאַץ פאַר נייע יידישע זידלונגען, העלפנדיק אין דער זעלבער צייט די פעלאַכן צו א העכערער מדרגה פון וווילשטאַנד און זיכערקייט. אַזאַ פאָרם פון הילף, וואָס איז איצט אַריינגענומען געוואָרן אין דער חולה־קאָנצעסיע, וואָלט דאַן געקאָנט סיסטעמאַטיש אויסגעבריטערט ווערן אויפן גאַנצן לאַנד.

די פראַגע וועגן לעגיסלאַטיווער פאַרזאַמלונג, וועלכע קוסט איצט אויס צו זיין א גרויסע שטערונג פאַרן נאַציאָנאַלן שלום, וועט אויך פאַרלירן איר איצטיקע שאַרפקייט אין פאַל פון א פאַרשטענדיקונג, וואָס רעגולירט די יידיש־אַראַבישע באַציאונגען אין זייער גאַנצן פאַרנעם. אין אַזאַ פאַל וועלן יידן נישט האָבן קיין גרונד אָנהאַלטן זייער איצטיקע אָפּאָזיציע צו אַן ארץ־ישראלדיקן פאַרלאַמענט. לאָמיר אָבער האָפן, אַז ביי אַן אַלגעמיינער פאַרשטענדיקונג וועלן די פאַרטרעטער פון ביידע פעלקער געפינען בעסערע פאָרמען פון פאָליטישן און עקאָנאָמישן קאָנטאַקט, איידער די איצט געפּלאַנטע סיסטעם פון אָפּגעזונדערטע קוריעס, וועלכע קאָנען בלויז פאַראייביקן דעם תהום צווישן ביידע פעלקער.

ווי מיר האָבן שוין אָבער אונטערגעשטראָכן אין א פריערדיקן קאַפּיטל (יידן און אַראַבער), איז די פאַרבעסערונג פון די באַציאונגען מיט אַראַבער אָפּהענגיק נישט נאָר פון די פּאָליטישע פירער, נאָר אויך פון די פּשוטע יידן. סטאַרענדיק זיך צו פאַרקניפּן פריינטלעכע באַציאונגען מיט אַראַבישע שכנים, צו לערנען זייער שפּראַך, צו העלפן זיי זיך אָרגאַניזירן לויט דער ליניע פון עקאָנאָמישע און פּראָפעסיאָנעלע אינטערעסן, און אַרויסרוקנדיק ביי יעדער געלעגנהייט אין פאָדער־גרונט די געמיינזאַמע נויטן פון ביידע פעלקער, — וועלן מיר צוביסלעך בייקומען זייער איצטיקן מיסטרוי, און שאַפן א געזונטע פּסיכאָלאָגישע גרונדלאַגע פאַר א קומענדיקער פאַרשטענדיקונג אויפן פּאָליטישן פעלד.

די פראַגע וועגן מאַנדאַט.

דאָס אָפּלאָזן פונם ענגלישן מאַנדאַט איבער איראַק, און די כסדרדיקע אויסברייטערונג פון זעלבסטפאַרוואַלטונג אינם פראַנצויזישן מאַנדאַט לאַנד סיריע, ברענגען אַרויף די פראַגע וועגן דער פאַרזעצונג פונם ענגלישן מאַנדאַט איבער ארץ־ישראל.

אין די סטאַטוטן פונם פעלקער בונד איז נישטאָ קיין באַשטימטע

www.libtool.com.cn

צייט, ווען מאַנדאַטן דאַרפן זיך ענדיקן, און אַזאַ צייט איז אויך נישט אָנגעוויזן אינם נוסח פון ענגלישן מאַנדאַט איבער ארץ־ישראל. בדרך כּלל, ווערט פאַרשטאַנען, אַז יעדער מאַנדאַט האָט דעם צוועק צו דער־ציִען אָפּגעשטאַנענע לענדער צו פּאָליטישער זעלבסטשטענדיקייט, און ער דאַרף זיך ענדיקן, ווען די דאָזיקע אויפגאַבע איז דערפילט. בנוגע ארץ־ישראל איז פאַראַן אַ מיינונג, אַז היות ווי די באַלפור־דעקלאַראַציע איז אַן אינטעגראַלער טייל פונם מאַנדאַט, מוז ער זיך ציִען אַזוי לאַנג, ביז די נאַציאָנאַלע היים איז נישט פאַרווירקלעכט געוואָרן אין איר פולער מאָס.

נישט אַריינלאָזנדיק זיך אין דער יוריסטישער זייט פון דער פראַגע, וועלן מיר זיך באַגנוגענען מיט דער פעסטשטעלונג, אַז פּראַקטיש איז איצט אין ענגלאַנד נישטאָ קיין באַדייטנדע שטימונג פאַר אויפגעבן דעם מאַנדאַט איבער ארץ־ישראל, — נישט איצט און נישט אין דער נאָענטער צוקונפט. מיט אַ יאָר פינף־צען צוריק האָט אַזאַ שטימונג יאָ עקזיסטירט. אונטער דעם איינפלוס פון לאָרד ראָטערמער און אַנדערע אַנטי־ציוניסטישע פּאָליטיקער איז אַ גרויסער טייל פון דער ענגלישער עפנטלעכער מיינונג דאַן גרייט געווען אָפּלאָזן דעם ארץ־ישראלדיקן מאַנדאַט. לעצטנס האָט אָבער די אַנטי - מאַנדאַט פּראָפּאַגאַנדע כּמעט אינגאַנצן אויפגעהערט, און אַפילו אירע אַמאָליקע אָנהענגער רעדן מער נישט וועגן דעם. דער אויסערגעוויינלעכער ווילשטאַנד, וועלכן ארץ־ישראל האָט דערגרייכט אין דער צייט פון דעם עקאָנאָמישן וועלט־קריזיס, האָט אויפגעהויבן דעם ווערט פון ארץ־ישראל אין די ענגלישע אויגן. די גאָר לעצטע געשעענישן אין פאַרבינדונג מיטן קאָנפליקט וועגן אַביסיניע האָבן ענדגילטיק באַוויזן, אַז ארץ־ישראל פאַרנעמט אַ באַשטימטן פּלאַץ אין דער בריטישער אימ־פּעריאַלער סטרוקטור.

אַ פיל גרעסערע וואַרשיינלעכקייט איז די רעוויזיע פונם מאַנדאַט אינם זין פון געבן דעם לאַנד אַן אַליין ווּאַקסנדע מאָס פון אויטאָנאָמיע, און פאַרוואַנדלען אפשר מיט דער צייט אין אַ פּאַקטיש זעלבסטשטענדיקע בריטישע דאָמיניאָן. דאָס איז נאַטירלעך שטאַרק אָפּהענגיק פון די יידיש־אַראַבישע באַציאונגען. זאָלן די יידן דערגרייכן אַן אַלגעמיינע פאַרשטענ־דיקונג מיט די אַראַבער, און זאָל די דאָזיקע פאַרשטענדיקונג פּראַקטיש אַרבעטן אין לויף פון אַ פּאָר יאָר, וועלן די ציוניסטישע פירער פאַרלירן זייער איצטיקן אינטערעס אין דער פאַרזיצונג פונם מאַנדאַט. עס קאָן דאַן אַפילו געמאָלט זיין, אַז די מאַנדאַט מאַכט זאָל דאַן מיט געמיינזאַמער צושטימונג פון יידן און אַראַבער זיך אינגאַנצן צוריקציִען פונם מאַנדאַט,

www.libtool.com.cn

אַנהאַלטנדיק אין דער זעלבער צייט, לויט אַ בונד־אָפּמאַך מיט ארץ־ישראל, איך מיליטער אין חיפה און אקאבא, די סטראַטעגיש וויכטיקסטע פונקטן פונם לאַנד.

אַן אַנדער פראַגע, וועלכע ווערט אָפּט דיסקוטירט אין ציוניסטישע, און אויך אַראַבישע רייען, איז וועגן דער מעגלעכקייט פון אַן אַבסאָלוטער יידישער מערהייט אין ארץ־ישראל.

עס זענען דאָ יידישע פירער, וואָס לייגן נישט קיין באַזונדערן געוויכט אויף דער פראַגע פון מערהייט. זיי זאָגן, אַז דער הויפּט־צוועק פון דער נאַציאָנאַלער היים איז צו געבן יידן אַ מעגלעכקייט זיך פריי צו אַנטוויקלען אויף זייער אייגענעם נאַציאָנאַלן און קולטורעלן שטייגער, און דאָס קאָן פאַרווירקלעכט ווערן אפילו ווען יידן זאָלן זיין, למשל, פערציק פּראָצענט פון דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג. אַ דאַנק זייער העכערן עקאָנאָמישן און קולטורעלן סטאַנדאַרט, וועלן זיי אויך דאַן זיין זיכער אין אַבסאָליוט גלייכער פּאָזיציע אינם לאַנד. זיי וועלן זיך אַלענפאַלס דאַן נישט פילן אַלס אַ מינדערהייט.

אין קעגנזאַץ צו דער דאָזיקער מיינונג, וועלכע קאָן באַטראַכט ווערן אַלס אַן אָפּשפּיגלונג פון אַמאָליקן אחד־העמיזם, זענען פאַראַן פיל ציוניסטן, וואָס שטעלן זיך גאָרנישט פאָר קיין יידישע היים אָן אַן אַבסאָלוטער מערהייט. זיי זאָגן, אַז ווי שטאַרק עס זאָל נישט זיין אַ יידישע מינדערהייט אין ארץ־ישראל, וועט זי מיט דער צייט מוזן פילן דעם דרוק פון די אַראַבישע מערהייטן אין די אַרומיקע לענדער. דער איבערוואָג פון אַראַבער אין די שכנותדיקע לענדער וועט נישט לאָזן די יידן אין ארץ־ישראל צו געניסן אַ ווירקלעך גלייכן סטאַטוס, כּל זמן זיי בילדן נישט אין לאַנד מינדעסטנס פופציק פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג.

די שאַנסן צו דערגרייכן אַ מערהייט זענען אַלנפאַלס אָפּהענגיק פונם צוקונפטיקן פאַרנעם פון יידישער אימיגראַציע. אויב די אימיגראַציע זאָל זיך האַלטן ביים דורכשניט פון די לעצטע פופצן יאָר, וואָלט דאָס געווען אַן אוטאָפּיע. אויב אָבער די יידישע אימיגראַציע זאָל דורכשניטלעך באַטרעפן אַרום פערציק טויזנט אַ יאָר, אַ ציפער, וואָס איז דערגרייכט געוואָרן אין 1933 און איז ווייט איבערגעשטיגן געוואָרן אין די לעצטע צוויי יאָר, וואָלטן די שאַנסן אויף אַ יידישער מערהייט געוואָרן גאַנץ ערנסט און נאָענט.

ביים הייניטיקן מאָמענט (יולי 1935) איבערשטייגט די אַראַבישע באַפעלקערונג די יידישע מיט 590,000 נפשות (מיר רעכענען 345,000 יידן

www.libtool.com.cn

און 935,000 אראבער). זי וואקסט יעדעס יאר אויף בערך 25,000 נפשות,
— 18,000 דורך נאטירלעכן צוּוואקס, און ארום 7000 דורך אימיגראציע.
צו דערגרייכן א מערהייט אין, זאגן מיר, 35 יאר, וואלט די יידישע אי-
מיגראציע אין לויף פון דאזיקן פעריאד באדארפט געבן א נעטא־איבער-
פלוס פון 35,000 (מיר רעכענען אויף 40,000 אימיגראנטן, 5 טויזנט
צוריק־וואנדערער און וויטער—א מינימום, וואס איז אומפארמיידלעך אפילו
ביי די בעסטע אומשטענדן). צוזאמען מיטן יידישן נאטירלעכן צוּוואקס פון
בערך 7,000, וואלטן מיר דאן געהאט צוזאמען א יערליכן צוּוואקס פון
42 טויזנט יידן אויף 25 טויזנט אראבער. דער באלאנס פון 17,000 וואלט
געגוג געווען, כדי אויסגלייכן די צאל פון יידן און אראבער אין 35 יאר.*)

עקאנאמיש קאן אזא רעזולטאט זיכער דערגרייכט ווערן. כאטש ארץ-
ישראל קאן נישט, בדרך כלל באצייכנט ווערן אלס א רייך לאנד, האט
זי פונדעסטוועגן גאנץ באדייטנדע און ווייניק אנגערירטע אגריקולטורעלע
און מינעראלישע רעסורסן, וואס קאנען דערנערן א פיל גרעסערע באפעל-
קערונג איידער איצט. ביי נארמאלע האנדלס באציאונגען מיט די ארומי-
קע לענדער קאן אן אומגעשטערטע יידישע אימיגראציע שאפן אין ארץ-
ישראל א ישוב פון דריי־פיר מיליאן. נישט אריינגעמענדיק די מערהייט פון
17 מיליאן יידן, וואס זענען איצט צעווארפן איבער דער וועלט, וואלט
אזא צענטער זיכער געהאט א ריזיקע באדייטונג פאר דער לייזונג פון
זייערע עקאנאמישע און גייסטיקע פראבלעמען.

עקאנאמישע דערגרייכונגען זענען אבער אפט באהערשט דורך פא-
ליטישע כחות. אויב די מאנדאט־מאכט זאל ווייטער זיך שטעלן די אויפ-
גאבע אנהאלטן דעם איצטיקן נאציאנאלן צושטאנד אין ארץ־ישראל דורך
שארף־באשרענקען די יידישע אימיגראציע און דערמוטיקן די איינוואנ-

*) נאטירלעך איז דער דאזיקער חשבון א גאנץ רויער. דער נעטא
רעזולטאט פון יידישער אימיגראציע, קאן, — וואס איז גאנץ מעגלעך, —
אין לויף פון די נאנטסטע 10—15 יארן זיין א סך העכער פון 35,000,
און ער קאן אויך זיין קלענער. די אראבישע אימיגראציע, וועלכע מיר
האבן גענומען לויט אן אפשאצונג פונם דורכשניט פאר די לעצטע פינף יאר,
איז פילייכט גרעסער, איידער מיר גלויבן. אויך דער יידישער און אראבי-
שער נאטירלעכער צוּוואקס קאנען זיך ענדערן. בכלל אבער, מאכט דער
אויבן־שטייענדיקער חשבון קלארער די פראגע, וועלכע מיר באהאנדלען
דא.

www.libtool.com.cn

דערונג פון אראַבער, וועלן אַלע אונזערע חשבונות זיך אַרויסווייזן אַלס
פּאַלש. פון דער אַנדערער זייט איז נאָך מער וואַרשיינלעך, אַז אונזערע צי־
פערן וועלן זיך אַרויסווייזן אַלס צו פּעסימיסטיש צוליב אַ פּלוצימדיק ווייטער־
דיקן שוווּנג אין דער יידישער אימיגראַציע, וואָס זאָל קומען צוליב דער
פאַרשאַרפטער לאַגע אין אַנדערע לענדער. ס'איז אויך נישט אויסגעשלאָסן, אַז
אין אַזאַ פאַל וועט די שטעלונג פון דער ענגלישער רעגירונג זיך ראַדי־
קאַל בייטן צום גוטן.

ווי שווער ס'איז נישט ביי אַזעלכע אומשטענדן צו מאַכן אַן ענד־
גילטיקן פּראָגנאָז, פילן מיר זיך באַרעכטיקט צו ענדיקן דעם דאָזיקן
ניכטערנעם אפשר צו ניכטערנעם אַנאַליז, מיט אַ נאָטע פון אָפּטימיזם.
באַוועגונגען, וואָס זענען געבוירן געוואָרן פון דריקנדער נויט און ווערן
געטראָגן פון מענטשן, וואָס שטעלן זיך נישט אָפּ פאַר קרבנות, שלאָגן גע־
ווייגלעך דורך זייער וועג צו פאַרווירקלעכונג. מיט אַלע זיינע פעלערן און
חסרונות איז ציוניזם דאָך אַזאַ סאָרט באַוועגונג, און ס'איז שווער זיך
פאָרצושטעלן, ווי ער קאָן אָפּגעשטעלט ווערן פאַר דער דערגרייכונג פון זיין
ענדגילטיקן ציל.

סוף.

www.libtool.com.cn

אינדעקס

אַבּדאַלאַה, 295, 345, 349
אַגודת ־ ישראל, 222, 223, 226, 234־6
אַגענטור יידישע, זע יידישע אַגענטור
אַגריקולטור, 75—56; קלימאַטי־שע באַדינגונגען, 60, 59; מעג־לעכקייטן פון באַוואַסערונג 61־62;—קאָלאָניזאַציע, 63־5; — אימפּאָרט 75; — דערציונג, 193־5; אין עבר הירדן, 346 צווישן אַראַבּער, 56, 57, 62, 156, 331־2; סימפּסאָנס באַ־ריכט איבּער—303־4 זע אויך ציטרוס־פּרוכט, קאָאָפּעראַטיוון, הסתדרות, קבוצות.
אַדען, 365, 372
אוגאַנדע ־ פּראָיעקט, 26, 287
אוהל ־ טעאַטער, 200
אַוואָקאַדאָ, 69
אוסישקין מ. מ. 221, 230, 259
אויספאָרשונגס־קאָמיסיע, 302־3
אויפשטאַנדן, קעגן ענגלאַנד אין איראַק, 305; אין ארץ־ישראל, 327
אוניווערסיטעט, העבּרעאישער, 251, 293; בוי, 41, בודזשעט 184, 249; קריטיק, 196־7
אחד ־ העם, 17, 291
אויטאָנאָמיע יידישע, 41, 221־6, 229.
איבּן־סאַאוד, 357, 372
אייל־בּוים, 88, 81
אימיגראַציע, יידישע קיין ארץ־ישראל, 20, 28, 40, 42 52, 53, 54, 344, 377; ציוניסטי־שע אימיגראַציע ־ פּאָליטיק, 190, 241, 340; איינפלוס אויף די עקאָנאָמישע באַדינגונגען, 131, 305־6, 318;
ציוניסטישע פאָנדן פאַר — 246; די שטערונג פון דער מאַכט, 296, 299, 303, 306־9
אַרבּעטער ־ אימיגראַנטן, 254; אומלעגאַלע, 308; אַראַבּישע— 309, 335־6; אַראַבּישער איינ־פלוס אויף די — 328; אויס־זיכטן, 380
אימפּאָרט, לאַנדווירטשאַפטלעכער, 75, 108, 111; אַלגעמיינער, 99; 106־7 קלאַסיפיצירטער 101־2. פון עבר הירדן, 349; טערקיי, 370; עגיפּטן, 360; ציפּרוס, 369; סיריע, 361; איראַק, 368
אינדוסטריע, פאַרן קריג, 76 סטאַ־טיסטיק, 71; עקספּאָרט 80; אין חיפה 87־90 אין תל־אביב, 90־3; לאַנדווירטשאַפטלעכע, 93; אין ירושלים, 94; קונסט—

www.libtool.com.cn

95; אין גליל, 95; אַלגעמיינער
אויספיר, 355־7.
אינוועסטיציעס, יידישע לאַנד־
ווירטשאַפטלעכע, 64; אינ־
דוסטריעלע, 77; אַלגעמיינע,
99, 100; פונם נאַציאָנאַל־
פאָנד, 247; פון קרן היסוד,
248־52; אין ציפּרוס, 370
איראַק, 90, 327 356, 365־9;
לעבנס־סטאַטיסטיק, 214; אויפ־
שטאַנד, 305; קאָמוניקאַציע
מיט איי, 365; באַפעלקערונג,
366; באַוואַסערונגס־מעגלעכ־
קייטן, 367; אויסלענדישער
האַנדל, 368, 372; איראַק
פּעטראָלעאום קאָמפּאַניע, 83,
86, 89, 101.
אַלגעמיינע ציוניסטן, 229־30
אָליוון, 68.
אליעזר בן יהודה, 31
אַלענבי, 36, 37, 293
אַליאַנס איזראַעליט, 20, 184,
194
אַמעריקאַ, האַנדל מיט ארץ־
ישראל, 68, 69, 144
אַמעריקאַן זייאָן קאָמאָנוועלטה,
142
אַנגלאָ פּאַלעסטיין באַנק, 27,
122, 253־4, 262
אַסימילאַציע, 17, 187.
אַנטיסעמיטיזם, 13, 257, 324,
373
אַספת ־ הנבחרים, 221
אָפּענהיימער פראַנץ, 29
אַראַביע, 356, 372
אַראַבער, 57, 123, 320, 375;
קאָאָפּעראַציע צווישן — 156־7
דערציונג, 182־3, 185; סאַני־
טאַרע באַדינגונגען, 210;
לעבנס־סטאַטיסטיק, 213 אָפּ־
שטאַמונג פון — 320 לאַנד־
לאָזע, 336־7; איינוואַנדערונג
קיין ארץ־ישראל, 333־5; לע־
בענס־שטייגער, 231־2
אַראַביש ־ יידישע באַציאונגען,
343, 352־4, 356, 367, 375־7,
אויסבּרוך קעגן יידן, 39, 46,
47, 296־7; אַרבעטער 237,
271־3; קאָמוניסטן, 239,
324־5; די ברייטע מאַסן, 325;
אימיגר., 309, 328־9; וואַטי־
קאַן, 323; דאי האַרדס, 325;
טענות קעגן יידן, 329־31;
יידישע ווירקונג, 331־3; פּאָ־
ליטישע פראַגן, 338־40, מעג־
לעכקייטן פון לעזונג, 343־4,
375־7; אַבדאַאַלה און—352־4
אַראַביש און יידישע שולן, 192
196.
אַרבעט, 52, 307, אין קאָאָפּעראַ־
טיוון, 150; ראָלע אין יידישן
לעבן, 228־9; פון יוגנט, 279;
יידישע אַרבעט אין עפנטלעכע
ווערק, 316; אַרבעטס ביוראָען,
276־7
אַרבעטער פּאַרטיי פון ארץ־ישראל,
176, 227־9, 240
אַרבעטער בענק, 125, 152, 153,
154; ליי־קאַסעס, 154; שטאָ־
טישע זידלונגען, 132, 140,
155.
אַרבעטסלאָזע, אין בום פון 1925,
43; און קאָאָפּעראַטיוון 151;
ביי אַראַבער, 235־6
ארגון, 176
אַרלאָזאָראָוו חיים דוד, 232.
אַרמענער, 363
אשכנזים, 19, 226, 282.

באַגדאַד, 214, 366, 367, 371
באָדן, פּאָליטיק פון דער רעגירונג,
39, 49, 303, 304, 309־12;

www.libtool.com.cn

מלוכה באַדן, 39, 65, 295,
297; באַדנלאָזונג אַראָבער, 49,
8־336; שטח, 59; קולטיוויר־
טער, 60; יידישער באַזיץ, 63;
„שפּאָרונג דורך לאַנדיי" 284;
רעכט פון אַרענדאַטאָרן 309;
לאַנד־שטייער, 11־310; לאַנד־
באַזיצער, 326; אַראָבישער
קאַמף קעגן לאַנד־פאַרקויף צו
יידן, 329; אין עבר־הירדן,
346; לעזונג פונם באַדן ־ פּראָ־
בלעם, 377.
באַוואַסערונג, 57, 61, 3־152,
167; אין עגיפּטן 357; אין אי־
ראַק, 367.
באַזעלער פּראָגראַם, 3־241.
באַלפור ־ דעקלאַראַציע, 36, 37,
42, 222, 290, 193, 195
293, 295
302, 304, 322, 327, 353;
טעקסט, 35; בריטישע אויפ־
פאַסונג פון דער — 290, 298,
300; יידישע אויפפאַסונג, 291,
345.
באַנאַנעס, 69.
באַנען, 86, 89, 119; אין עבר
הירדן, 346, 351; אין עגיפּטן,
359; אין סיריע, 362; קיין
באַגדאַד, 371.
באַסראַ, 214, 365.
באַפעלקערונג, סטאַטיסטיק, 19,
33, 4־53; פון עבר הירדן,
346; וווּקס, 380.
באַראַכאָוו בער, 17, 140, 209.
באַשעפטיקונג אין גלות, 12, 97;
אין ארץ־ישראל: יידן, 77, 8־97;
אַראַבער, 98; אין תל־אָביב,
4־133; הסתדרות־מיטגלידער,
4־273.
בהמות, האָדעוועס, 71; אימפּאָרט,
102; פאַרזיכערונג, 154.

בודזשעט, פון א״י־שטעט, 130,
א״י־רעגירונג, 305, 318, 351;
פון עבר־הירדן, 351.
בוי־טעטיקייט, אין תל ־ אָביב,
129; אין חיפה, 140; בוי־
קאָאָפּעראַטיוון, 151.
בילו, 17, 97, 188.
בינען־צוכט, 4־73.
ביר־ברויעריי, 93.
בית־לחם, 210.
בעדואינער, 19, 356
בענטוויטש נאָרמאַן, 32.
בענק, 7־122; היפּאָטעקן־בענק,
124
„בצלאל", 95.
בראָמידן, 84, 87.
בת גלים, 140.

גאַזאַ, 87.
גאָרדאָן א. ד. 267
„גורדוניה", 255
גיפּס, 87
גלאָז ־ אינדוסטריע 92, 111
גלות, 15־11, 97 8־187
גלעד, 286, 347
געזונטהייט, ייד. טעטיקייט, 11־206,
216, 223; — דעפּאַרטאַמענט,
208; לעבנס ־ סטאַטיסטיק,
14־212; אין איראַק 214; קור־
פלעצער 20־217; אויסגאַבן
אויף — 249 אין עבר־הירדן,
347
געלט, 20־119
גריִס ־ ווירטשאַפט, אַנטוויקלונג
71,2; פאַרקויף, 144
גרעיפּ־פרוכט, 65

„דבר", 203
דגניה, 71, 166, 169; געשיכטע
פון — — 30, 165
דואר ־ היום, 204

www.libtool.com.cn

דושעבעל־דרוז, 363
דייטשלאַנד, יידן פון—24, 54־5,
136, 198, 220, 256; האַנדל
מיט — 106, 311.
דמשק, 71, 323, 362; 365
דערציונג, 19, 30־1, 182־6,
192־9; אין קבוצות 160־1;
שול־באַזוך, 182; טיילונג פון
ייד. שולן, 183; שול־בודזשעטן
184־6; שול ־ פּראָגראַמען,
192־3; לאַנדווירטשאַפטלעכע־
193־4; פּאַד־בילדונג, 195־6,
281, 278, 281; אוניווערסי־
טעט, 196,7; קינדער און זייע־
רע אידעאַלן, 279; — אויטאָ־
נאָמיע 223; קרן ־ היסוד פאַר
בילדונג 249; — ביי אַראַבער
182־3, 185, 326
דרוקעריי, 77, 92, 205

האַנדל, 119־97; אויסלענדישער
98, — בילאַנס, 102; — און
מאַנדאַט, 103; ציטרוס־עקס־
פּאָרט, 109; אינדוסטריע־עקס־
פּאָרט, 111; מערק, 112, 356,
371־2;
הארץ, 204
הבוקר, 204
הבימה, 199
הדסה, 207־9, 211, 223, 250־1;
הילף לאַנדווירט. שולן 194.
הדר־הכרמל, 139
הייקראָפט־קאָמיסיע, 302.
הילפס ־ פאַריין, פון דייטשע יידן
31, 195.
הירש מ. באַראָן, 23.
הית, 144.
הכשרה, 6—254.
המשביר, 147, 170.
הסנה, 4—153.
הסתדרות, 139, 144, 6—153,
170, 177; שטאָטישע אַרבע־
טער־זידלונגען, 132; קאָלאָני־
זאַציע־טעטיקייט, 4—282; קול־
טור־אַרבעט 200, 265; מעדי־
צינישע טעטיקייט, 9־208; אַל־
געמ. אָרגאַניזאַציע 228; באַ־
ציונג צו רעוויזיאָניסטן 232;
לינקע אָפּאָזיציע 236; רעליגיע
240; פרויען אין — 277; פראָ־
גראַם און צילן 6—264; באַ־
ציונג צו אַראַבער 72—268;—
און יוגנט, 279.
העברעיש אין איי 2, — 31,
186־7, 190, 199; אין גלות,
188; אין תל־אביב 72, 136;
צווישן אימיגראַנטן 191, 255;
אָפיציעלע אָנערקענונג, 295.
העדזשאַס־באַן, 87, 119, 346,
351, 362.
הערצל טעאָדאָר, ד״ר, 6—25,
229, 3—242, 7—286.
הפועל־המזרחי, 256.
הר־הצופים, 293.
הר־הכרמל 140, 290.
השומר־הצעיר, 175, 238, 255־6,
272.

וואַד על אריש 119, 286.
וואַהאַביטן, 372.
וואַטיקאַן, 223.
וואַלוטע, 119.
וואַסער־ליטונג—(ירושלים), 138,
וואַסערמאַן אָסקאַר, 45.
וואַקאָפ אַרטור, 300.
וואַרבורג פעליקס, 45.
ווין־בוי, 21.
וויינטרויבן, 67.
„ווייסע פּאַפּירי״, 9—298, 314.
וויץ, 58, 102.
ווייצמאַן ח., 42, 45, 199, 290,
293.

www.libtool.com.cn

וויצאָ, 194, 251, 278.
וועלדער, 62.
וועלט־קריג אין איי, 32; און יידן 288; — און אַראַבער, 322.
ועד־הלאומי, 222, 224, 229, 244.
ועד־הרבנות, 226.

זאַלץ, 88.
זאָקן־פאַבריק, 81, 91.
זידלונגס־געזעצשאַפט, 29, 166
זייף, 80—1, 88, 361.
זכרון־יעקב, 20, 93, 194.
זשאַבאָטינסקי ז., 231, 296.

חברון, 32, 48, 87, 221.
חובבי־ציון, 20—21, 25.
חולה, 55.
חיפה, 117, 139, 143, 152, 155, 362, 366, 371; פּאָרט, 53, 114, 117; אינדוסטריע, 83, 87—99; וואקס, 139—40; בוי־טעטיקייט, 140; טעכניקום, 195; באַן (חיפה—באַגדאַד), 366.
חכם־באַשי, 221.
חלוצים, 40, 207, 236; צוגרייטונג, 255—8; קולטורעלע הויך, 267.
חלוקה, 11, 19, 221.

טאַבאַק, 73, 89, 91.
טבריה, 32, 95, 209, 221; אויס־ברייטערונג, 141; סאַניטאַרע באַדינגונגען, 207; מינעראַלע קוואַלן, 217.
טוריסטן, 116, 307.
טעאַטער, אין איי 199—201; אין גלות 188.
טעפּיך־אויסאַרבעטונג, 95.
טעקסטיל, 77, 102, 361.

טערקיי, —און ציוניזם 24; —און יידן אין וועלט־קריג, 33; לאָקאַלע אויטאָנאָמיע אונטער — 221; פּאָרטשריט, 370; אויסלענדישער האַנדל, 370; האַנדל מיט איי, 371; קאָמוניקאַציע, 371.
טראַנספּאָרט, קאָפּעראַטיוון, 150; — מיט סיריע, 362; מיט איראַק, 366.
טרומפּעלדאָר יוסף, 38.
טשענסלאָר דזשאָהן, 46, 299.

יידישע אַגענטור, 45, 77, 184, 223, 241, 244, 254, 258, 314, 259—60.
יידיש, 136, 188, 237.
ייד. קאָלאָניאַל־באַנק, 27, 252.
יידישע נאַציאָנאַלע היים, 293, 299.
ייד. קאָמיסיע, 292—3.
ייקא, 23, 65.
יכין, 152
ים־המלח, 219; קאָנצעסיע, 41, 84—7.
יפו, 19, 128, 362; פּאָרט, 114—5, 117—8, 135.
ירדן, 30, 82, 87.
ירושלים, 32, 41, 47, 76, 94, 132 138, 152, 207, 221, 223.
ירמוק, 218.
ירקון, 118, 135, 138.

כדורי, 194.
כותל־מערבי, 46, 49, 300, 303.
כנסת־ישראל, 221—3, 227.
כעמישע אינדוסטריע, 77, 84—7
כרמל, 140, 209.

לאַנד, זע באָדן.
לוד, 194.

www.libtool.com.cn

לוין, —אין שטאָט. פּראָדוציר־
קאָפּ. 148; —אין ת״א, 275;
—פון אַראַב. אַרבעטער, 334;
—פון מלוכה־באַאַמטע, 316־7.
ליוק הערי 47, 299, 303.
ליי־שפּאָר־קאַסעס, 154.
לעבנס־סטאַטיסטיק, 215—6;
—פון איראַק 214—5; —פון
עבר־הירדן 347.
לעגיאָן ייד. 36, 231, 291, 293,
296, 323.
לעגיסלאַטיוו־ראַט, 36, 298—9,
341—4, 378.
לערן־ווירטשאַפטן פאַר מיידלעך,
278; פאַר יתומים, 194.

מאַגנעס י. ל. ד״ר 198.
מאַכמעדאַנער, 54, דערציונג
182—6; לעבנס־סטאַטיסטיק
215, אין סיריע 363—5 (אַראַ־
בער).
מאַלעריי, 202.
מאַנדאַט, איבער פּאַלעסטינע, 37,
294—5; האַנדל און דער —
103—5, 358, 369, 375; רע־
פאָרם פון — — 107—8;
אַמעריקע און — 108; ייד.
קריטיק פון— 260—2, 319,
345; עבר־הירדן אויסער— —
295, 345—6; מאַנדאַט־קאָ־
מיסיע 309; צוקונפט פון—
378—80.
מאַנדאַט פאַר סיריע 363.
מאַנדלען, 68, 114.
מאָסול, 214, 366.
מאַקדאָנאַלד ראַמזיי, זע בריוו צו
ד״ר ח. ווייצמאַן 50, 314.
מאַרשאַל לואי, 45.
מאַרטגיידזש־באַנק, 124.
מוזיק, 201.

מושב־עובדים, 176—8 (זע איר־
גון).
מזרחי, שול, 193; —און פרויען־
וואַל־רעכט, 222; רעליגיעזע
פּאָדערונגען 233—4, הפּועל־
המזרחי, 256; (זע רעליגיע,
ציוניזם).
מיטל־קלאַס, —און קאָאָפּער. קאָ־
לאָניזאַציע 28—9, 158, 178;
—און אימיגראַציע, 42—3
(זע ציוניזם).
מיל, און מצה־פאַבריק, 88.
מילך־ווירטשאַפט, 58, 70, 104־5.
מיסיאָנערן, 19; ־שפּיטאָלן 210;
—און ציוניזם 324.
מעדיצין, 134, 217, 220; אין
עבר־הירדן 347.
מעטאַל־אינדוסטריע 77, 89.
מעל, 88, 102.
מעסאָפּאָטאַמיע, 365.
מקוה־ישראל, 11, 194.
משוגעים־אַנשטאַלטן, 210, 347.
משיח־געדאַנק, 11.
משפּט־השלום, 214—5.
משרד לעבודות צבוריות, 152.

נאַבלוס (שכם), 76, 259.
נאָוואָמיעיסקי מ., 41, 84—5.
נאָן־זייאָניסטן, 31, 44; נישט־ציו־
ניסטן, 230, 241, 244.
נאַפט, 83, 87, 89, 101, 366;
רערן פון מאָסול, 83, 89, 101,
366.
נאַציאָנאַל־פאָנד, 27, 62, 64—5,
89, 139, 244, 246, 284, 312;
באָדן, 131, 277; הכנסות,
246.
נהלל, 58, 194, 207.
נוה־שאנן, 140.
ניר, 283—4.
נשר, צעמענט־פאַבריק 87.

www.libtool.com.cn

סאַו־רעמאָ (אָפּמאַד) 37.
סאָקאָלאָוו נחום, 230.
סועץ־קאַנאַל, 95, 119, 355, 359, 366, 371—2.
סימפּסאָן־באַריכט, 48, 303—4.
סיריע, 62, 69, 90, 190, 309, 323; האַנדל מיט— — 79, 113, 361—2; פאַרבינדונגען מיט— — 326; פּאָליטישע לאַגע, 363, פראַנצויזישע פּאָליטיק 363—5; אַרמענישע אימיגראַציע קיין— — 363.
סירקין נחמן ד״ר, 17.
סמילאַנסקי משה, 331.
סעמיועל הערבערט, 37—9, 296—9, 318, 328.
ספרדים, 19, 226, 282.

עבר־הירדן, 87, 90, 295, 330, 345—54; עמיגראַציע פון — 309, 352; באַלפור־דעקלאַראַציע און— 345; לעבנס־סטאַטיסטיק 347; האַנדל 349; שטייערן און בודזשעט 350; ייד. קאָלאָניזאַציע אין— 348; סובסידיעס פון א״י פאַר — 351. אַבדאַלאַ, 352—4.
עגיפּטן, 62, 309, 356—60; לעבנס־סטאַטיסטיק, 216; האַנדל מיט א״י, 113, 358.
עופות־צוכט, 58, 70, 162.
עין־חרוד, 168—9.
עכו, 88, 139.
ען־חמה, 362.
עלעקטריפיקאַציע, 41, 77, 82־3, 262.
עמיגראַציע, קיין אַמעריקע, 14, 18; אַראַבער פון א״י און סיריע 330, זע אימיגראַציע.
עמק־הירדן, 71.
עמק־חפר, 216.
עמק־יזרעאל 29, 40, 142, 66, 194, 209.
ענגלאַנד, 285—319; באַלפור־דעקלאַראַציע, 36־7, 289־90; ייד. קריטיק פון — 305־15, 316—8, 345, 351; פאַרשטענדעניש פאַרן ציוניזם פון אַמאָל, 285—8; „יידישע קאָמיסיע״, 292; א״י־מאַנדאַט, 294; מאַנדאַט־פּראָבלעם, 378—82; באַשטימונג פון ה. סעמיועל, 296—7; „ווייסע פּאַפּירן״, 298—9; פּאָליטיק פון קאָלאָניאַל־אָפּיס 300—1; ענגלישער באַאַמטער, 302; אויספאָרשונגס־קאָמיסיע, 302־3; סימפּסאָן־באַריכט 303־4; חיפה־באַגדאַד־באַן־ליניע, 366; האַנדל פון— מיט א״י— 110, 113; ענגלישע שפּראַך אין א״י, 184, 192.
נפולה, 142, 209.
עפנטלעכע אַרבעטן און דער מאַנדאַט, 295; —און אימיגראַציע 336; —און מאַקדאָנאַלדס בריוו, 50; 314.
עקספּאָרט, אינדוסטריעלער 80־2; אַלגעמיינער— 98—107; ציטרוס— 109—11; מערק פאַר עקספּאָרט 112; —פון עבר־הירדן 349; —קיין עגיפּטן 358; —קיין סיריע, 361; קיין איראַק, 369; —קיין ציפּרוס, 369, קיין טערקיי 371.
עקספּערימענטאַלע סטאַציעס, 57, 69, 196, 269.

פּאָגראָמען, אין רוסלאַנד, 18, 27; אין א״י, 38, 39, 46, 47—8, 51, 240, 296, 297, 299, 303, 326, 327.

www.libtool.com.cn

פּאָפּ לאַין, זע נאָפּט.

פּאָליציי, יידן און — 315,

פּאַלעסטיין מאָרטגיידזש ענד קרעדיט באַנק, 124.

„פּאַלעסטיין פּאָסט", 205.

פּאַספּילד לאָרד, 49, 314.

פּאַפּיר־אינדוסטריע, 82.

פּאַרטן, 53, 114—9, 135—6.

פּאַרטייען ביי יידן, 227—39.

פּוילן, 42, 106, 123, 255.

פּועלי ־ ציון, 28, 228, 236—8, 243, 273.

פּינסקער דייר, 15, 229.

„פּיקאַ", 24, 210; לאַנד־באַזיץ, 64, 65; שטיצע פאַר שולן, 184; שטיצע פאַר געזונטהייט, 210.

פלומער פעלדמאַרשאַל, 45, 299.

פּעקאַן־בוים, 69.

פּערסיע, 357, 371.

פּראָפּעסיעס, 78, 273.

פּראָפּעסיאָנעלער פּאַריין, פון אייזנבאַן־אַרבעטער, 270.

„פּרדס", 144.

פּרעסע, אין גלות, 189, אין א"י 202—4.

פּתח־תקוה, 20, 92 334.

„פּאָלקסט־מלעכעי" קראַנקן־קאַסע, 209.

פאָלקס־ציילונג 53, 77.

פּאָספּאַט ־ שטיין, 347.

פאַרזיכערונג, לעבנס־, 153; בהמות־, 154.

פאַרלאַג־טעטיקייט, 205.

פייגן, 68.

פייועל, 295, 323, 345.

פיסטאַשקעס, 69.

פיש־צוכט, 74.

פעלאַכן, 19, 57, 305, 320, 329, 331—3, 343, 352.

פעלקער ־ בונד ־ מאַנדאַט, 37, 104, 107, 108, 294, 309.

פראַנצויזיש אין יידישע שולן, 192, 194.

פרויען, אין קבוצות, 161; אין דער הסתדרות 268, 277; וואַל ־ רעכט, 222.

פרוכט־זאַפט 81, 91.

פרענטש לואי, 49, 304.

צוקער, 102, 112.

ציגל ־ פאַבריק, 91.

ציוניזם, עקאָנאָמישע אורזאַכן, 12—13; אידעאָלאָגישע איינפלוסן, 15—18, 243; חובבי־ציון, 20—21; פּאָליטישער — 25—7; אָנהויב פון קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאַציע, 29־30; באַציונג צו העברעאיש, 31; 191; אין וועלט־קריג, 33, 32; 288; — און אימיגראַציע, 42—5, 254; — און יידישע אַגענטור, 44—5, 241; און רעליגיע, 233—4; די באַציאונג פון די קאָמוניסטן צום — 324—6, 238—9; — און ענגלאַנד, 285—319; — און אַראַבער, 320—44; אויסזיכטן פון — 378.

ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע, 25, 42, 241—6; —קאָמיסיע, 36; —קאָנגרעסן, 26, 29, 166, 241, 242, 243; —קאָלאָניזאַציע ־ טעטיקייט, 29, 30, 40, 158, 246—54, 282; —סטרוקטור, 241, 244; —שקל 243; —איינפלוס אויף די יידן, 243; —דיסציפּלין, 245; —פאָנדן, 246—52; —בענק, 252; שול־בודזשעטן, 184, 249; —און עפנטלעכע געזונטהייט, 249.

www.libtool.com.cn

ציטרוס־פרוכטן, 65, 68; עקס־פּאָרט, 113; אין ציפּרוס, 370; אין עגיפּטן 358.
ציפּרוס, 216, 357, 369.
ציין, קינסטלעכע, 81, 91.
צענטראַל ־ באַנק פאַר קאָאָפּעראַ־טיווע אינסטיטוציעס, 126.
צפת, 32, 35, 48, 141, 207, 221.

קאָאָפּעראַטיוון, 57—143, 238; קאָלאָניזאַציע — 29, 158; פאַרקויף—143; —קראָמען,146 פּראָדוציר— 147; קאָנטראַקט־152; באַוואַסערונג— 152; לעבנס ־ פאַרזיכערונג — 153; קרעדיט, 154; היים ־ בויענדע, 154; —צווישן אַראַבער, 156.
קאָלאָניזאַציע, 20, 21, 63, 64, 159, 166, 248, 263; „ביל"ו"— 20; ראָטשילד— 21; אַרבעטער— 282; —פון טויזנט, 282.
קאַליראָע, 217.
קאָלכאָזן, 158.
קאַנטאָנען ־ פּראָיעקטן 341.
קאַרטאָפל, 1—110, 117.
קבוצות, 69—158, 81—178; אַנטשטייאונג 28, 30, 9—158, 165; מיטל־קלאַס און— 28, 158, 9—178; קאָלעקטיוו־לעבן, 60—159; קינדער אין — 1—160, פאַרוואַלטונג, 3—162; מענטשן ־ מאַטער־יאַל 5—164; קליינע אָדער גרויסע, 9—168; זייטיקע געל־טער, 5—174; קריטיק און פאַרטיידיקונג 81—178.
קהילות, 7—225.
קופּת־חולים, 140, 170, 9—208, 211, 276.
קופּת־עם, 123.
קור־פלעצער, זע מעדיצין.
קיבוץ, 76—169, 177; —הארצי, 6—175, 238; —המאוחד, 176.
קינדער, אין איי, 182; —אין קבוצות, 160; —און טעאַטער, 200; —אידעאַלן 279.
קליידונג־אינדוסטריע, 89.
קלימאַט, 60.
קריסטן, דערציונג 182; לעבנס־סטאַטיסטיק 3—212; —און ציוניזם, 323; —אין סיריע, 363; —אין חיפה, 139.
קרן־היסוד, 244, 50—248; הילף חלוצים, 257.
קרעדיט, 21—119; היפּאָטעקן, 124; קאָאָפּעראַטיווער— 125, 154.

ראַדיאָ, אין איי, 205.
ראָטשילד באַראָן, 2—21, 88, 93.
ראשון לציון, 20, 93, 112.
רוטנבערג פּנחס, 41, 82, 262.
רב, הויפּט 221, 226.
רומעניע 106; יידן אין—12, 20
רוסלאַנד, 144; יידן אין—12, 17, 20.
רעגירונג, אין איי 37; וועלדער־פלאַנצונג, 62; קאָאָפּעראַציע ביי אַראַבער, 157; דערציונג 5—184; ראַדיאָ, 205; געזונט־הייט ־ דעפּאַרטאַמענט, 208; באַציונג צו ייד אינסטיטוציעס, 260, היי ־ קאָמישאָנער 296, 299; —אַלס אַרבעטס־געבער, 8—314; באָדן ־ פּאָליטיק 11—309; בודזשעט, 318, 349, 351.
רעוויזיאָניסטן, 45, 3—230, 6—245, 258,261.

www.libtool.com.cn

רעליגיע, אין שול, 193; אויטאָ־
נאָמיע 22, 225—7; רעליגיעזע
געמיינדן 226; —און ציוניזם,
233—4; —און אַרבעט, 236,
240, 256, 281; —און מאַנ־
דאַט 295.

שאָו־קאָמיטיע, 48, 303, 329.
שאָסייען, 119.
שאָף־צוכט, 71; —אימפּאָרט, 75.
שאָקאָלאַד, 91.
שוועבל־זויער, 86; —און מינע־
ראַל־קוואַלן 218.
שוועבעלעך, פאַבריק, 88.
שול־היגיענע, 208.
שטאָטישע בוי־זידלונג, 30,
42—128.
שיטח, פון איי, 60—59; —פון
עבר־הירדן, 346—7, פון אי־
ראַק, 366.
שטייערן, 305, 352; באָדן—
2, 311; —אין עבר־הירדן,
350.
שיף־אָנלאָדערס, 117, 150, 269.
שיף־פאַרקער, 16—114, יידן
אין — 16—114 150; —מיט
סיריע 362; מיט טערקיי, 371.
שכם (נאַבּלוס), 76.
שפּאָר־קאַסעס, זע ליי־שפּאָר.
„שמוי", פאַבריק, 88.
שרון, 138.

תבואה־קולטורן, 69.
תימנים, 136, 282.
תל־אביב, 33—128; אויסברייַ־
טערונג, 130; אינדוסטריע,
3—90, 133; אַרבעטס־לוין,
275; אַרבעטער־זידלונגען,
132; באָדן־פּלעצער, 219;
באַפעלקערונג, 128; בודזשעט,
130; בוי, 155, 130; גרינדונג
און געשיכטע, 128, 30, דער־
ציונג, 184; קלימאַט, 61; סאַ־
ניטאַרע באַדינגונגען, 207,
216; פּאָרט־פּראַגע, 117, 135;
ראַדיאָ־סטאַציע, 205; שפּראַכן,
136.
תל־חי, 38.
תלמוד־תורות, 183.
תנובה, 70, 144, 170.